کارنامه و خاطرات
هاشمی رفسنجانی
سال ۱۳۶۸

سازندگی و بازسازی

به اهتمام:
علی لاهوتی

دفتر
نشر معارف انقلاب

هاشمی رفسنجانی
کارنامه و خاطرات
سال ۱۳۶۸

بازسازی و سازندگی

به اهتمام:
علی لاهوتی

دفتر
نشر معارف انقلاب
۱۳۹۱

سرشناسه	: هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳-
عنوان و نام پدیدآور	: هاشمی‌رفسنجانی: کارنامه و خاطرات ۱۳٦۸: بازسازی و سازندگی/ به اهتمام علی لاهوتی.
مشخصات نشر	: تهران : دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۷۸۵ ص.: عکس.
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳ - -- خاطرات
شناسه افزوده	: لاهوتی، علی، ۱۳٦۸ -، گردآورنده
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ۲آ۳ ه/ DSR۱٦۷۰
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸٤۲۰۹۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۲٤۷٦۰

هاشمی رفسنجانی
بازسازی و سازندگی
کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۸
به اهتمام: علی لاهوتی
ویراستار: قادر باستانی
طرح و پردازش: دفتر نشر معارف انقلاب
طراحی جلد و صفحات: کارگاه گرافیک سپهر
اجرای صفحات و اصلاح تصاویر: رضا شفقتی
چاپ و صحافی: نزهت
تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه
چاپ اول: ۱۳۹۱
قیمت: ۱۹۰۰۰۰ ریال

دفتر
نشر معارف انقلاب

تهران، خیابان شهید باهنر، خیابان یاسر، خیابان سوده، کوچه
شهید امیدیان تلفن: ۲۲۲۸۴۰۰۷ فاکس: ۲۲۲۸۵۷۶۰

فهرست مطالب

حرف اول

بسم‌الله الرحمن الرحیم

آرامش بعد از طوفان

برای اولین بار پس از هشت سال دفاع، مراسم سال نو را بدون جنگ آغاز کردیم و تعطیلات نوروز را با آرامش گذراندیم؛ برخلاف سال گذشته که در شب عید، صداهای گوش‌خراش انفجار موشک‌های عراقی در تهران، خواب را از چشم مردم ربوده بود و حتی روز عید که به دیدار امام رفتیم، ایشان در جمع سران قوا فرموند: «صدای انفجار موشکی که در فرمانیه، دیشب منفجر شد، خیلی مهیب بود.»

روز عید پارسال هم تهران از اصابت موشک بی نصیب نبود. شب دوم هم با دیدن فیلم وحشتناک بمباران شیمیایی شهر حلبچه عراق توسط صدامیان که صداوسیما تهیه کرده بود و مشاهده منظره‌های وحشیانه آثار قساوت صدام و اربابانش، عمیقاً به فکر خطرهای احتمالی جنون او و حامیانش که با دادن سلاح‌های کشتار جمعی و چراغ سبز به خون آشامان بعثی، برای نجات از مهلکه‌ای که خودشان برای عراق و ایران و منطقه به وجود آورده‌اند، فرو رفتم.

پس از نامه ۲۵ تیر امام راحل و با شروع آتش‌بس و اعلان پذیرش قطعنامه در تاریخ ۲۷ تیر ۱۳۶۷ و خاموش شدن تانک‌ها، توپ‌ها، بمب‌ها و موشک‌ها و شروع بازسازی مخروبه‌های جنگ و مطرح شدن برنامه‌های سازندگی، عید و بهار و زندگی را در آرامش و تلاش برای عمران و رفاه ایران آغاز کردیم. دیگر از برنامه‌های تشییع جنازه شهدا ، دلهره درگیری‌های جبهه و غرق کشتی‌ها و حملات وحشیانه دشمن به اهداف و مراکز غیر نظامی خبری نبود.

البته بودند کسانی که با عشق شهادت به جبهه ها می‌رفتند؛ این آرامش را نمی‌پسندیدند و با تعبیراتی همچون راه شهادت و بهشت بسته شد، حسرت خود را نشان می‌دادند. گرفتاری‌های جنگ در حال کم شدن بود، اما مسائل فراوانی، علاوه بر ترمیم آثار جنگ در پیش بود، از جمله:

۱ - مذاکرات نفس گیر با صدامیان برای اجرای قطعنامه ۵۹۸ ، در حالی که بعثی‌ها تلاش داشتند امتیازات و پیروزی‌های ایران در قطعنامه را به حداقل برسانند.

۲ - تلاش برای نجات آزادگان از چنگ صدامیان و کمک به برگرداندن اسرای عراقی به کشورشان.

۳ - سرعت عمل در بازگرداندن آوارگان جنگ به اوطان و سروسامان دادن به زندگی آنها.

۴ - پاکسازی مناطق آلوده به مین در پنج استان که برای برگرداندن حیات جمعی به استان‌های درگیر در جنگ مستقیم و تحت اشغال و ایجاد اشتغال و امنیت در آنها لازم بود.

۵ - ترمیم خرابی‌های زیربنایی و روبنایی ویرانی‌های جنگ .

۶ - ایجاد اشتغال برای نیروهای مخلص و ایثارگری که در ارتباط با جنگ کار می‌کردند.

۷ - تلاش برای تعمیر و نوسازی تجهیزات و مراکز نظامی و عقبه نیروها.

۸ - رسیدن به نیازهای جانبازان، خانواده‌های شهدا و مفقودان و آمادگی برای جذب

دهها هزار آزاده که پس از سال‌ها اسارت به وطن مراجعت می کنند و تأمین سلامت، تحصیل، کار، مسکن، ازدواج و .... آنها.

۹ – برنامه‌ریزی برای اصلاح ساختار نیروهای مسلح با استفاده از تجربه جنگ که در حکم جانشینی فرماندهی کل قوای اینجانب آمده بود.[1]

۱۰ – پیگیری برنامه سازندگی که با هدایت امام در دستور کار نظام برای شرایط بعد از جنگ، باید اجرا می‌شد.

۱۱ – تأمین نیازهای مصرفی کشور که بعد از جنگ، مردم در انتظار آن هستند.

۱۲ – تأمین بودجه ارزی و ریالی برای هزینه‌های بازسازی و سازندگی و تهیه نیازهای معیشتی جامعه و مواد اولیه برای تولید، با توجه به کسری ۵۰/۲ درصدی بودجه و خزانه خالی کشور و بدهی‌های سنگین دولت به بانک‌ها و تعهد حدود ۱۲ میلیارد دلار و موجودی فقط یک میلیارد دلار.

۱۳ – رسیدن به وضع شهرها و روستاها که در زمان جنگ، تحت‌الشعاع نیازهای دفاعی بود.

۱۴ – اقدام برای کاهش تورم که نرخ آن بیش از ۳۰ درصد بود.

۱۵ – تهیه نیازهای تولید در بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات.

۱۶ – تحسین روابط با کشورهایی که در فضای جنگ دچار رکود شده بود.

۱۷ – اصلاح قوانین و مقرراتی که در دوران جنگ، به مقتضای آن شرایط، به وجود آمده بود.

۱۸ – تعدیل سیاست‌های ارزی، کوپنی، بانکی، خارجی، قضایی و امنیتی.

در این کتاب و در لابلای خاطرات و کارنامه، خوانندگان محترم به این موارد و

۱- در حکم امام خمینی(ره) آقای هاشمی ضمن انتصاب به جانشینی فرماندهی کل قوا با تمام اختیارات، موظف به اجرای هفت دستور شد. از جمله این دستورات سعی در استفاده هر چه بهتر از امکانات و نیروها شامل حذف یا ادغام سازمان‌ها و تشکیلات تکراری و غیر ضروری بود. همچنین تمرکز صنایع نظامی و تهیه مایحتاج دفاع مقدس و انجام امکانات تعمیراتی، پشتیبانی، فنی، مهندسی، رزمی، آموزش و تحقیقاتی نیز مورد تأکید قرار گرفته بود. متن کامل حکم در کتاب رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۷، پایان دفاع آغاز بازسازی، صفحه ۶۵۲»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

موارد بسیار دیگری برخورد می کنند که هر یک به سهم خود، تغییر و اصلاح مهمی با خود دارد.

حال و وضع امام

مدتی بود که به طور مبهم، صحبت از رنج امام از کسالتی مطرح بود. قبلاً آمریکایی‌ها در خبری گفته بودند که امام مبتلا به سرطان‌اند، ولی معمولاً در بین خواص و افکار عمومی، حمل بر جنگ روانی دشمن می‌شد و پزشکان آن ادعا را رد می کردند.

برای اولین بار در تاریخ ۲۸ اردیبهشت پزشکان هم به صورت مبهم، وجود اصل سرطان معده را تأیید کردند که این خبر مثل کوهی بر سر ما فرود آمد. از آن به بعد بایستی مراعات خیلی چیزها را داشته باشیم؛ از افشای این خبر باید جلوگیری شود، اقداماتی که ضرورت دارد، در زمان حیات امام انجام گیرد و تأخیر آنها خطرناک خواهد بود، در اولویت قرار گیرد و انجام آن کارها به گونه‌ای باشد که حاکی از عجله و احساس خطر نباشد و احتمالات اقدام دشمنان انقلاب که از سال‌های اول پیروزی انقلاب به دنبال چنین فرصتی بودند، مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد و پیش بینی راهکار حفاظتی شود. طبعاً همه این امور می بایست در محدوده افراد محدودی باشد و ساز و کار محکمی برای جلوگیری از نشت اطلاعات محرمانه داشته باشیم؛ هنوز خطر تجدید جنگ بود.

مهمتر از همه به فکر رهبری آینده و کیفیت گزینش باشیم که مشروعیت نظام درهیچ زمانی زیر سئوال نرود. طبعاً چنین احتیاط‌هایی ایجاب می کرد که بعضی از بحث‌ها، تصمیمات و اخبار، با طبقه‌بندی «به کلی سری» باشد و از این جهت است که خوانندگان محترم، در این فاصله زمانی، این گونه مطالب را در خاطرات کوتاه و مبهم می‌بینند.

بازنگری قانون اساسی

یکی از مواردی که امام پذیرفته بودند درحیات خودشان باید انجام شود، اصلاح

قانون اساسی بود که بر اساس تجربه‌های عملی و میدانی ده سال گذشته لازم دیده شده بود.

ایشان تصمیم نهایی را گرفتند و مقرر شد که بررسی‌ها انجام شود و پیشنهادها خدمت ایشان تقدیم شود. چند بار با رئیس جمهور و دیگران در این باره مذاکره داشتم و با حضرت امام هم صحبت‌هایی شده بود.

در تاریخ ۲۱ فروردین ۱۳۶۸ امام خواستند اعضای شورای بررسی پیشنهاد شود. در جلسه مورخ دوم اردیبهشت سران قوا، درباره کم و کیف اصلاح قانون اساسی و ترکیب شورای بازنگری برای پیشنهاد به امام مشورت شد و در تاریخ سوم اردیبهشت، پیشنهادها تقدیم امام گردید.

بارها با حاج احمدآقا درباره متن حکم امام برای اصلاح قانون اساسی مذاکره کردیم و سرانجام در تاریخ چهارم اردیبهشت ، احمد آقا تلفنی متن پیش نویس نامه امام خطاب به رئیس جمهور برای اصلاح قانون اساسی با ترکیب اعضای شورا و موارد نیازمند به اصلاح را برای مشورت نهایی قرائت کرد. در جلسه ۵ اردیبهشت ۱۳۶۸ در نطق قبل از دستور مجلس از نمایندگان خواستم که پنج عضو از مجلس را برای شورای بازنگری انتخاب کنند که در همان جلسه انجام شد؛ تعداد چهار نفر از جناح رادیکال و یک نفر مقبول‌الطرفین بودند.

عصر روز نهم اردیبهشت، اولین جلسه هیأت رئیسه شورای بازنگری در مجلس تشکیل شد. سپس در اولین جلسه شورا، بخشی از آئین نامه مذاکرات تصویب شد و در روز بعد، بخشی دیگر و کمیسیون‌ها هم تشکیل گردید.

همان روز نامه‌ای از امام خطاب به آیت‌الله مشکینی رئیس مجلس خبرگان و رئیس شورای بازنگری رسید که لازم نیست رهبری از مراجع باشد. وجود مجتهد عادل کافی است؛ البته نظر بعضی از اعضاء غیر از این بود [1].

کار بازنگری قانون اساسی دو ماه و نیم [۶ اردیبهشت تا ۲۰ تیر ۱۳۶۸] طول کشید

۱- نامه امام خمینی در بخش ضمایم همین کتاب به چاپ رسیده است.

و نتایــج کار بعــد از رحلت امام، با تأیید رهبری به رفراندم گذاشــته شــد که هم زمان با انتخابــات ریاســت جمهوری در تاریخ ششــم مرداد ۱۳۶۸ با بیــش از ۹۵ درصد آرای مأخوذه به تصویب رسید.

استعفای آیت‌الله منتظری

از ســال های گذشته، مشکلاتی در ارتباط با بیت آیت‌الله منتظری به وجود آمده بود و امام تذکراتی دادند، ولی از ســال گذشــته این موضوع داغ شــده بود که در خاطرات ســال‌های قبل، مواردی از بروزات آن را آورده‌ام. در ملاقات روز دوم فروردین امسال، احســاس کردم امام از اظهارات، نامه ها و رفتار آیــت‌الله منتظری عصبانی‌اند که در پیام آن روزشــان هم اشــاراتی داشتند و تصمیم به اقدام دارند. درخواست کردم فعلاً دست نگه‌دارند که درباره موضوع بررسی بیشتری شود، ولی معلوم بود که صبر نخواهند کرد.

همان شــب با آیت‌الله خامنه ای که در مشــهد بودند، تلفنی تماس گرفتم و خواستم که به خاطر اهمیت مســأله، ســفر را کوتاه کنند و به تهران برگردند ولی امام اقدامات را تشدید کردند. آیت‌الله امینی، چهارم فروردین تلفنی خواست که لازم است هیأت رئیسه مجلس خبرگان، فوراً جلســه‌ای داشته باشد؛ معلوم شد که امام درباره تعیین وضع رهبری آینــده، به آنها پیغامی داده‌اند. پنجم فروردین آیت الله موســوی اردبیلی به دفترم آمدند و ســاعتی درباره مسأله آقای منتظری و نظر امام و مجلس خبرگان و راه‌های حل مشکل مذاکره کردیم.

شــب حاج احمدآقا خبر داد که امروز نامه‌ای از آیت‌الله منتظری به امام رســیده که نوعی پوزش اســت و اعلام داشــته که از این به بعد تابع نظر ایشان خواهند بود؛ از خشم امام کاسته شده ولی بر نظرشان باقی‌اند.

آیت‌الله خامنه‌ای از مشــهد مراجعت کردند و از فرودگاه بــه دفتر من آمدند. درباره موضوع مذاکره کردیم. به نظرمان رســید که مصلحت نیســت آیت‌الله منتظری این گونه عزل شــوند. در همان اثناء حاج احمد آقا تلفنی اطــلاع دادند که امام نامه تندی به آقای

منتظری نوشته‌اند و اصرار دارند از صداوسیما منتشر شود. متن نامه را برای من ارسال داشتند.

جلسه هیأت رئیسه مجلس خبرگان

سرشب، آیات مشکینی، امینی، مؤمن و طاهری خرم آبادی به دفتر من رسیدند. پس از مدتی مذاکره به این نتیجه رسیدیم که لازم است فعلاً برای انصراف امام تلاش شود. متن نامه امام قرائت شد؛ متفق بودیم که خیلی تند است.

فوراً با آیات مشکینی، خامنه‌ای و امینی برای مذاکره با امام به جماران رفتیم. ساعت نه و نیم شب رسیدیم. با اینکه امام معمولاً شب‌ها ملاقات نمی‌دادند، ما را پذیرفتند. آیت‌الله خامنه‌ای و من درباره ترجیح حفظ آیت‌الله منتظری صحبت کردیم؛ امام با جدیت رد کردند.

پیشنهاد شد که لحن نامه تعدیل شود. این را هم نپذیرفتند. درخواست شد از صداوسیما پخش نشود، قبول نکردند. من پافشاری کردم. امام با مشاهده اشک‌های من، گفتند که امشب صبر می‌کنند و پخش آن را به فردا می‌اندازند. قانع نشدم و با اندوه از خدمت امام مرخص شدیم. آقایان به منزل ما آمدند و تا ساعت دوازده شب درباره راهکارها مذاکره کردیم.

فردای آن شب تلخ، هنگام طلوع فجر، فرستاده امام به منزل من آمد و گفت امام فرموده‌اند فلانی دیشب با ناراحتی رفت. به او بگو که از انتشار نامه منصرف شده‌ام، نگران نباش.

پیش از ظهر، آقایان [ابراهیم] امینی و دری‌نجف‌آبادی از قم تلفنی گفتند که آیت‌الله منتظری در جواب نامه تند امام، ضمن نامه‌ای، استعفای خود از قائم مقامی امام را هم تقدیم داشته‌اند. احمدآقا هم تلفنی نامه خوب آقای منتظری و جواب محبت‌آمیز امام را خواند و از حل نسبی معضل ابراز خوشحالی کرد. آقای حسین مرعشی [استاندار کرمان] هم خبر داد که در جلسه استانداران هم، پس از اطلاع از جواب محبت‌آمیز امام، احساس

راحتی به وجود آمد.

کسالت امام

در تاریخ ۲۰ خرداد ۱۳۶۷ رادیو آمریکا ادعا کرده بود که امام به مرض سرطان مبتلا شده‌اند و عمرشان رو به پایان است، ولی ما آن را از نمونه‌های جنگ روانی به حساب آوردیم. پزشکان امام هم خبر را تکذیب کردند.

در تاریخ ۲۸ اردیبهشت ۱۳۶۸ تیم پزشکان امام، رسماً به سران قوا به صورت محرمانه خبر وحشتناک ابتلای امام به سرطان معده را اطلاع دادند که باعث نگرانی شدیدمان گردید. از آن به بعد تلاش بیشتری برای حل بعضی از مشکلاتی که پیش بینی می‌شد در غیاب امام، حل آنها مشکل باشد، آغاز شد.

بالاخره در تاریخ دوم خرداد ۱۳۶۸ کسالت امام به صورت محدود علنی گردید و معالجات شدت گرفت. پزشکان حاذقی هم از خارج دعوت شدند. در روز ۳۰ اردیبهشت که سران قوا مهمان حاج احمدآقا بودند، امام هم در جلسه حضور یافتند. معلوم شد که امام از نوع کسالت‌شان اطلاع دارند. فرمودند ضعف دارند، ولی روحیه‌ای عادی داشتند.

همان شب با تیم پزشکی امام مذاکره کردیم. نظرشان قطعی بود که باید امام عمل جراحی بشوند، ولی به خاطر کسالت قلب امام، از تحمل قلب ایشان مطمئن نبودند. قرار شد در این خصوص آزمایش کنند.

جراحی

صبح اول خرداد به منزل امام رفتم. دکتر [حسن] عارفی گفت با بررسی بیشتر عکس امام، هنوز تردید رفع نشده است. شب در دفتر رئیس جمهور با سران قوا درباره جراحی امام که قرار بود فردای آن روز انجام شود، مذاکره کردیم و پیش بینی‌های لازم برای احتمالات به عمل آمد.

صبح روز دوم خرداد به مجلس رفتم. جلسه را شروع کردم و نظرم را درباره ادغام

دو وزارت دفاع و سپاه که در دستور بود، گفتم و جلسه را به آقای کروبی سپردم و به جماران رفتم. ساعت هشت و سی و پنج دقیقه رسیدم. رئیس جمهور هم رسیده بودند. آیت‌الله موسوی اردبیلی هم بعداً رسیدند.

امام بیهوش روی تخت جراحی بودند. در اتاق مجاور از تلویزیون مدار بسته، جریان عمل جراحی را می‌دیدیم. صدای ضربان قلبم را می‌شنیدم. خانواده امام هم حضور داشتند. عمل دو ساعت طول کشید. با پزشکان جلسه گرفتیم. از انجام خوب عمل ابراز رضایت کردند. قرار شد عمل جراحی را رسماً اعلام کنیم.

به جلسه بازنگری قانون اساسی رفتم. مشغله زیاد است؛ یک پا مجلس، یک پا شورای بازنگری و یک پا در جماران و دل و سر در خیلی جاها؛ نگران و پر دلهره.

صبح روزهای سوم، چهارم و پنجم خرداد، اول وقت در بیمارستان جوار منزل به عیادت امام می‌رفتم؛ حالشان رو به بهبودی بود، با کمی درد و ضعف. روز جمعه، پنجم خرداد، قبل از رفتن به نماز جمعه به زیارتشان رفتم. فرمودند سلام مرا به مردم برسان؛ رساندم.

روز ششم خرداد حاضران را نگران دیدم. گفتند ادرار بند آمده و از مثانه خون تراوش می‌کند و درد دارند. بالاخره با تلاش پزشکان معلوم شد که لخته شدن خون در مثانه، عامل این وضع است. با شست و شوی مثانه مشکل برطرف شد. هشتم خرداد حال امام را بهتر دیدم. چند جمله‌ای هم با ایشان صحبت کردم.

روز دهم خرداد دکترها راضی بودند، ولی احمدآقا نگران بود. کنار تخت امام ایستادم. دستم را روی دستشان گذاشتم. انگشت شصت مرا گرفتند و فرمودند سریع‌تر بازنگری قانون اساسی را تکمیل کنید و چشمشان را باز کردند و با صدای ضعیف بر اتحاد تأکید کردند؛ مخصوصاً اتحاد من و آقای خامنه‌ای.

روز دوازدهم خرداد، قبل از نماز جمعه به عیادت امام رفتم. خیلی ضعیف شده بودند؛ گفتند درد دارم. قرار شد اطلاعیه پزشکی داده شود، اما با کمی نگرانی و بیشتر امید.

عرض کردم به نماز جمعه می‌روم. فرمودند: «به مردم بگویید دعا کنند که خدا

مرا بپذیرد». بغض گلویم را فشرد و اشکم ریخت. در نماز جمعه، پیام کوتاه امام را به گونه‌ای گفتم که مردم متوجه شوند و انفجار هم رخ ندهد.

رحلت امام

بعد از نماز صبح، سری به بیمارستان زدم، سپس به دنبال کارها رفتم. بعد از نماز ظهر، احمدآقا تلفنی خبر دادند حال امام وخیم است، زودتر بیا. با عجله خود را به جماران رساندم. لحظات آخر تنفس طبیعی امام بود. فقط یک بار چشمشان را باز کردند و سپس برای همیشه بستند. پزشکان با تنفس مصنوعی و شوک برقی و دستی، ایشان را تا ساعت ده و بیست دقیقه شب نگه داشتند؛ فقط یک بار نفس طبیعی شد که آخرین نفس بود.

شیون از داخل بیمارستان و حریم امام بلند شد. مقرر بود اعلان فوت را تا فردا عقب بیندازیم. از حضار خواستیم که آرامش را حفظ کنند؛ مهمتر آرام نگه‌داشتن اهل بیت امام بود که خودم با آنها صحبت کردم و توضیح دادم؛ صبورانه پذیرفتند.

آن شب در همان بیمارستان، با حضور آیات خامنه‌ای، مشکینی، موسوی اردبیلی و حاج احمدآقا، پس از مشورت‌ها به این نتیجه رسیدیم که در صورت پذیرفتن مجلس خبرگان، سه نفر آیات خامنه‌ای، مشکینی و موسوی اردبیلی به عنوان شورای موقت رهبری انتخاب شوند و پس از نهایی شدن کار بازنگری قانون اساسی، انتخابات صورت گیرد. قرار شد پس از تعیین تکلیف رهبری در جلسه فردای خبرگان، برنامه عزاداری ها و مراسم تشییع و دفن امام را داشته باشیم.

اجلاس خبرگان و انتخاب رهبر

پس از تصمیم به تشکیل خبرگان، قبل از هر اقدام دیگر، بلافاصله از اعضای مجلس خبرگان دعوت شد که تا صبح فردا خودشان را به تهران برسانند؛ انصافاً اعضای خبرگان، مسئولیت شناسانه در وقت معین شده در ساختمان مجلس شورای اسلامی حاضر شدند.

پس از عرض تسلیت و توضیح مختصر در ساعت هشت و نیم صبح رسمیت جلسه

توسط آیت‌الله مشکینی [رئیس مجلس خبرگان] اعلان شد. منظره اندوه و گریه و اشک، فضای غیر قابل توصیفی به وجود آورده بود.

مطابــق وصیت امــام، وصیت نامه از صندوق امانات مجلس بیــرون آمد و مهر و موم شکســته شــد؛ مثل دل‌های شکســته حضار. چون یادگار امام، حاج سید احمد آقا که بر اساس وصیت، مقدم بر دیگران، بایستی وصیت نامه را قرائت کنند، حال و آمادگی انجام وظیفه را نداشــتند، نوبت به رئیس جمهور رســید. آیت‌الله خامنــه‌ای با لحن و صدای پر جاذبه و مناسب حال مردم و اجلاس، وصیت نامه را قرائت کردند.

با ســخنرانی آیت‌الله مشــکینی [رئیس مجلس خبرگان رهبری]، کار بررسی و بحث شروع شد. با استعفای آیت‌الله منتظری و پذیرش آن از سوی خبرگان، نیازی به بحث در این مورد نبود. در مرحله اول، بحث درباره شورایی یا فردی بودن رهبری انجام شد که با اکثریت آرا، رهبری فردی تصویب گردید.

ســپس با پیشنهاد اعضای جامعه مدرســین [حوزه علمیه قم] که عضو خبرگان بودند، زعامت آیت‌الله [ســیدمحمدرضا] گلپایگانی به رأی گذاشــته شد. این پیشنهاد ۱۴ رأی آورد. ســپس برای رهبری آیت‌الله خامنه ای رأی گیری شــد که بیش از دو ســوم آرای خبرگان بدست آمد.

به این صورت، در مدت چند ســاعت، درباره موضوعی به این اهمیت که دوستان را نگران و دشمنان را به طمع انداخته بود، به خوبی به نتیجه رسیدیم.

البته در این مرحله، سمت رهبری موقت بود و تصمیم نهایی به نتایج بازنگری قانون اساســی محول شده بود که تکلیف شورایی یا فردی بودن رهبری و حکم مرجع بودن یا اکتفا به اجتهاد مشخص شود.

پس از تصویب نهایی اصلاحات قانون اساســی و انجــام رفراندم، بار دیگر اجلاس خبرگان، آیت‌الله خامنه‌ای را با رأی قاطع به رهبری انتخاب کرد.

عدالت و رفع تبعیض

از زمان کودکی در روستاهای نوق رفسنجان، شاهد مظاهر تبعیض بین شهر و روستاها بودم و به شدت رنج می‌بردم. پس از آمدن به قم و سفر به تهران و مقایسه بین زندگی در تهران و مطالعه اوضاع مناطق محروم، این رنج عمیق‌تر شد.

با توسعه آگاهی از تفاوت‌های بین زنان و مردان و محرومیت‌های زنان و تحمیل‌های خانوادگی و اجتماعی و مطالعه وضع زنان در کشورهای پیشرفته، شعله دیگری از مظالم اجتماعی در وجودم زبانه کشید.

پس از شروع کار مطبوعاتی در مجله **«مکتب تشیع»** و وسعت تحقیقات و اشراف در ابعاد تبعیض ها و تجاوزها به حقوق قشرهایی از جامعه و آمار بی سوادان و تفاوت های عمیق در جزیره‌های رفاه در کشور و پهنه دشت‌های وسیع محروم کشور و مطالعه در منابع اسلامی و اطلاع از رسالت ادیان آسمانی در جهت قسط و عدل و مبارزه با ستم و تجاوز و حق کشی و استبداد سیاسی و دینی، رنج های عمیق، سراسر وجودم را قبضه کرد.

در جریان تهیه مقاله برای مجله مکتب تشیع، با جنایات صهیونیسم و استعمار در بقعه مبارکه فلسطین و رنج های مردم مظلوم فلسطین آشنا شدم. در تهیه مطالب مقاله‌ای که درباره فلسطین تهیه می کردم، از طریق جناب ناصر کمره‌ای که در مدرسه حاج سید صادق قمی با هم بودیم، کتاب **«القضیه الفلسطینه»** که آقای اکرم زعیتر نویسنده عرب، آن را به والد بزرگوارشان آیت‌الله میرزا خلیل کمره‌ای اهدا کرده بود، به دستم رسید که هنوز هم از مهمترین منابع برای شناخت تاریخ خونبار فلسطین است.

مقاله را تهیه و چاپ کردم. این مقاله در محافل سیاسی اجتماعی کشور مورد استقبال و تشویق قرار گرفت و خودم پیش از دیگران مجذوب کتاب و مسائل فلسطین قرار گرفتم. تصمیم گرفتم آن کتاب را به فارسی ترجمه کنم و از قضا در آن زمان سرباز فراری هم شده بودم. با داشتن کفالت و معافیت تحصیلی، به ناحق به سربازی اعزام

شده بودم.

برای در امان بودن از بازداشــت مجدد، آن هم در فضای التهاب بعد از پانزده خرداد ســال ۱۳۴۲، جایی مناسب‌تر از روســتای زادگاهم بهرمان نوق نداشــتم؛ چون به خاطر احترامــی که خانواده ما در آن محیط داشــت، جای نگرانــی از برخورد عوامل رژیم در آنجا نبود. تابستان سال ۱۳۴۳ به ترجمه کتاب **«القضیه الفلسطینه»** گذشت.

بارهــا در جریــان کار قلم را بر زمین گذاشــتم و زار زار گریســتم. در طول کار در خیلــی از بخش ها اشــک می‌ریختم، بــه خاطر آنچه از گرگ صفتی صهیونیســت‌ها و اســتعمارگران و بی‌حالی و بی عرضگی دولت های اسلامی در طول سال‌های درگیری و جهــاد و آوارگی و ... برای اولین بار می‌خواندم و می‌دانســتم خوانندگان کتاب هم مثل من آتش می گیرند.

دریغم آمد مقدمه فراتر از مسأله فلسطین برای چنین کتابی ننویسم که به خوبی چهره اســتعمارگران و مستکبران وصهیونیســم و دولت های وابسته و عامل آنها را و سمتکشی و بــاج دهی امت اســلامی آن زمان و نیز در خاورمیانه و ســایر مناطق تحت اســتعمار و عقب نگه‌داشته شــده و غارت ثروت‌های جهان توسط معدودی از کشورهای خودخواه و انحصارگر غرب و شــرق را معرفی نکنم. از حســن تصادف، آن ســال در کتاب سال کیهان، مقاله مفصلی درباره کشــورهای تحت استعمار و مستعمران و موارد ظلم و تجاوز و غارت درج شده بود.

پس از خواندن آن مقاله، برای مستند کردن مقدمه کتاب به مراجع دیگر در دسترس، به کتابخانه مجلس شــورای ملی آن زمــان مراجعه کردم. در این رهگذر ذهنم به فضای دیگری پر کشــید و این فقدان و ضعف توسعه در کشورهای عقب نگه‌داشته شده بود تا منابع آنها در خدمت توســعه ارزان کشــورهای انحصارگر قرار گیرد که در همان مقدمه به آن پرداختم.

در همین زمینه کتاب «میراث خوار اســتعمار» نوشته دکتر مهدی بهار را خواندم. این کتاب دریچه جدیدی در مقابلم گشود و آن نقش و توجه امیرکبیر به سازندگی و توسعه

و جـذب دانش و پرورش انسـان های عالم و کاردان بود که درسـت در خلاف جهت سیاسـت جاری اسـتعمارگران در ایران و پهنه گیتی بود و جانش را در این راه به دسـت ناصرالدین شـاه که به کمک خود او از طفولیت به سـلطنت رسید، از دست داد، ولی نام نیکی در تاریخ معاصر از او به جای ماند؛ درسی و عبرتی و آزمایشگاهی و دارالفنونی.

بـه هر حال بعد از همه اینها، اسـم با مسـمایی برای کتاب و مقدمـه انتخاب کردم: **«سرگذشت فلسطین یا کارنامه سیاه استعمار»**. پشت جلد کتاب به رنگ سیاه کلیشه شـده بود و این کلمات با رنگ سـفید از میان آن سـیاهی مطلق، خـود نمایی می کرد؛ مشعلی در تاریکی که وصف جامعه آن روز ما بود، باشد و شد.

بعدها این کتاب با زحمت زیاد چاپ و منتشـر شـده که متن درسـی محافل مخفی مبارزان انقلاب اسـلامی باشد و رژیم سـفاک پهلوی هم که این کتاب را تیری بر قلب سیاست‌های شوم خود می‌دید، با حبس و شکنجه های کم سابقه تا آن زمان انتقام سختی از من کشـید که همه آنها از افتخارات دوران حیاتم اسـت و با این همه از لطف خداوند شـاکرم که او این توفیق را به یک روستایی روستازاده ناقابل داد. در قدم بعد هم کتاب **«امیر کبیر یا قهرمان مبارزه با استعمار»** را نوشتم.

***

با همه این مقدمه طولانی، می‌خواهم بگویم این اندوخته‌های فکری و احساسی که از طفولیت تا جوانی در وجودم شکل گرفته بود، سرمایه و انرژی عظیمی در وجودم ذخیره کرده بود که پس از جنگ و شـروع سیاست بازسازی و سازندگی، از مسئولیت اجرایی که در آن زمان، خیلی سخت‌تر از کرسی ریاست مجلس بود، استقبال کنم و آرزوهای دیرینه خود را در جهت توسـعه کشـور و عدالت اجتماعی به کار گیرم که هر دو را پایه اساسـی استقلال و قطع وابستگی و الگوسازی برای سایر جوامع عقب افتاده می‌دانستم و هنوز هم می‌دانم.

***

در ابعاد سازندگی در این مقدمه مطالبی آمده و در طول کتاب موارد زیادی خواهید دید که البته موارد اجرایی آن در خاطرات سـال های بعـد می‌آید. در مورد عدالت در اینجا به دو سه نمونه اشاره می کنم و بقیه را در کتاب بخوانید:

۱ - از لحاظ فکری از سال ها قبل در خطبه‌های نماز جمعه تهران که مهمترین تریبون آموزشی آن روز من بود، درباره عدالت اجتماعی و شعبه‌های مختلف آن بحث کردم و این خطبه‌ها علاوه بر پخش مسـتقیم در رسانه‌های سمعی و بصری و رسانه‌های مکتوب، هر سال همراه با خاطرات همان سال به صورت کتاب مستقل تاکنون منتشر شده است.

در عمل به محض شـروع مسئولیت اجرایی، دو سـازمان جدید در محدوده ریاست جمهوری تأسـیس کـردم: ۱ - دفتر مناطق محـروم ۲ - دفتر امور زنـان؛ اولی متکفل محرومیت زدایی از مناطق محروم است و خوشبختانه هنوز هم با همان مسئول اول جناب آقای جلیل بشـارتی بـه کار ادامه می دهـد و آن قدر خوب کار کـرده که دولت‌های مختلف‌السلیقه، هم او و هم آن نهاد را حفظ کرده‌اند و هر سال آمار کارهای خوب‌شان منتشر شده اسـت. البته رفع محرومیت دو بخش اساسی داشت. یکی روستاها بود که در قلمرو دفتر مناطق محروم قرار داشت و دوم شهرها و مناطق جغرافیایی محروم بود که در سازمان برنامه و بودجه و مجموعه دولت به آن می‌پرداختیم.

دفتـر امور زنان هم به مسـئولیت خانم [شـهلا] حبیبی، کار را شـروع کرد و مطالب خطبه‌های جمعه من در مورد حقوق و شـخصیت زن، چراغ راهش بود. در دوران‌های بعد ترفیع سازمانی هم گرفت و باید از خدمات این نهاد هم تشکر کرد؛ گرچه مرتجعانی هم بودند و هسـتند که به اسـم اسـلام مظلوم، کار شـکنی کرده و می کنند، ولی به هر حال امروز که می‌بینیم بیش از نیمی از کرسـی‌های دانشـگاه‌ها هر سـال توسط خانم‌ها پرمی‌شود و به تدریج آثار علمی، آموزشی، مدیریتی و خدمات خانم‌های تحصیل کرده بالا می‌رود، باید از این لطف خدا شاکر باشیم.

بخش دیگر محرومیت زدایی، خدمات کمیته امداد امام و سـازمان بهزیستی و ... بود که این نهادها پس از پیروزی انقلاب تأسـیس شدند و خدمات شایسته‌ای داشته و دارند.

دولت من پس از جنگ، بودجه کمیته امداد را چهار برابر کرد.

بخش مهمتر عدالت مربوط به تحصیل و رشد شخصیت ملت است که محرومیت در این بخش از مظالم ضد دینی و ضد انسانی استعمار است. آنها با سیاست در جهل و فقر نگه‌داشتن انسان‌ها، آنان را آماده پذیرش بردگی غیر رسمی می‌کنند.

با همین روحیه در سال های اوایل پیروزی، با حمایت امام راحل، دانشگاه آزاد اسلامی را تأسیس کردیم و در دوران مسئولیت اجرایی آن را تقویت نمودیم. امروز شاهد حدود چهار میلیون فارغ التحصیل و یک میلیون و ۸۰۰ هزار دانشجو و ۳۵ هزار استاد و معلم در حدود ۴۰۰ واحد و مرکز در سراسر کشور و ۶۰۰ مدرسه راهنمایی و متوسطه در ایران و چند کشور خارجی هستیم. این دانشگاه سالانه ۲۰ درصد رشد کمی و کیفی دارد و باید گفت باش تا صبح دولتت بدمد که این هنوز از نتایج سحر است.

می‌دانید و می‌دانیم پایه توسعه هر کشور و ملت، توسعه انسانی و علمی است و به همین جهت در سند چشم انداز بیست ساله توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام، **«توسعه دانش محور»** مورد توجه است و صد حیف که امروز کسانی مسئولیت اجرایی را با شعار عدالت گرفته‌اند که در جهت معکوس و قهقرایی و شاید با حسن نیت، اما بدون اطلاع حرکت می‌کنند.

نیازهای ضروری

با شروع برنامه سازندگی و توسعه کشاورزی، مشکل کمبود آب به خصوص در مناطق خشک کشور محسوس گردید.

راهکارهای اساسی مهار روان آب‌های فصلی، با هدف ذخیره آب برای فصول دیگر و ذخیره کردن آب در آب خان‌ها و توسعه آبخیزداری که از سال‌های قبل هم در دستور کار بود و استفاده از روش‌های نوین برای شیرین کردن آب‌های شور و انتقال آب از مناطق پر آب به مناطق خشک و بهره برداری مجدد از فاضلاب‌های شهری که علاوه بر هدر رفتن، باعث آلوده شدن محیط زیست هم بودند و استفاده از روش‌های بارور کردن

ابرها و مهمتر از همه استفاده از آبیاری تحت فشار، با هدف صرفه جویی در مصرف آب و جلوگیری از باتلاقی شدن اراضی و بهره‌وری مناسب از هدیه الهی، مورد نظر بود.

روحیه کویر نشینی خود من، عامل مهمی بود در تجهیز امکانات. معلوم است که فرزندان کویر، خیلی بهتر و بیشتر از مردم مناطقی مثل شمال و غرب و جنوب غرب کشور، قدر آب را می‌دانند. «**سَلِ المَصابِعَ رَکباً تَهیمُ فی الفَلَواتِ، تو قدر آب چه دانی که در کنار فراتی**»[1] برای تمامی راهکارهای مذکور، مطالعه و تحقیق و برنامه‌ریزی آغاز شد و در برنامه‌ها آمد.

کمبود انواع کالاهای اساسی و مصرفی در زمان جنگ قابل تحمل بود، اما پس از جنگ توجیه نداشت. قبلاً هم اشاره شد با آزاد کردن ورود کالا از خارج، با ارز صاحب کالا، بخشی از نیازها تأمین شد. ولی راه درست اقدام به تولید آنها در داخل است.

پیشنهاد ورود کالاهای واسطه‌ای با برنامه‌های وسیع تقویت کشاورزی و صنعتی و دامداری و شیلات و استفاده از ضایعات برای تولید کاغذ و تقویت بنادر آزاد با هدف تأمین نیاز سفرهای مورد نیاز مردم و نیز آسان کردن صدور و ورود، تولید کالا و بالا بردن مقدار کالاهای همراه مسافر، تقویت بازارچه‌های مرزی و تصویب قانون کار در مجمع که در ایستگاه شورای نگهبان مانده بود و تدبیرهای دیگر، تا حدود ممکن تنگناها باز شد و بازارهای سیاه و چند نرخی کالاها برچیده شد.

برنامه پنجساله اول

قبلاً در سال ۱۳۶۶، دولت برنامه پنجساله‌ای را تقدیم مجلس کرده بود. در بررسی‌های ابتدایی در کمیسیون برنامه و بودجه مجلس، معلوم شد با توجه به شرایط عمومی کشور و سیال شدن بودجه در طول سال، تحت تأثیر جنگ و مطمئن نبودن درآمدها و تأثیر حوادث ناخواسته جنگ، نمی‌شود برنامه پنجساله داشت.

پس از مذاکره با امام و رئیس جمهور و دولت و جمعی از متخصصان، در مجلس از

---

۱ - غزل ۵۲۱ سعدی شیرازی: گوارایی چشمه‌ها را از سواران سرگردان در دشت‌ها بپرس.

تصویب برنامه منصرف شدیم. تا آخر سال ۱۳۶۷ ، بدون برنامه درازمدت، صرفاً برنامه و بودجه سالانه داشتیم.

پس از تحکیم آتش بس و تصویب سیاست بازسازی و سازندگی توسط امام، تصمیم به تدوین برنامه پنجساله گرفتیم و سازمان برنامه و بودجه ، مأمور بررسی برنامه پیشنهادی سابق و اصلاح و تکمیل آن، متناسب با شرایط زمان شد. زمان‌بندی احتمالی هم در نظر گرفته شد. بدیهی است روشن نبودن منابع و مصارف و وضع سیاسی آینده ، پیشرفت کار را کند کرده بود.

بالاخره در تاریخ ۲۸ فروردین ۱۳۶۸ ، جلسه‌ای با حضور دولت و جمعی از نمایندگان و صاحب نظران، روند کار بررسی و معلوم شد که دو ماه از زمان‌بندی عقب بودند و با تمدید مهلت، مقرر شد در یک هفته کلیات برنامه را تحویل بدهند و تا آخر تیرماه برنامه پنجساله آماده تحویل به مجلس شود. دولت با پیگیری مستمر برنامه را به تصویب مجلس شورای اسلامی رساند و کار خود را براساس آن برنامه شروع کرد.

تأمین منابع ریالی و ارزی

در اثر مشکلات دوران تثبیت و دفاع و تحریم‌ها، منابع ارزی و ریالی کشور، به شدت تحت فشار بود، به طوری که در سال ۱۳۶۷ حدود ۵۰/۲ درصد بودجه کسری بود. طبعاً برای بازسازی و سازندگی در حد برنامه اول، نیاز به تأمین منابع جدی بود، به خصوص با توقعات بجای مردم که پس از ختم جنگ، انتظار این بود به وضع معیشتی مناسب‌تری برسند.

گرچه هزینه‌های جبهه در سال ۱۳۶۸ کم بود، اما اشتغال نیروهایی که در مناطق جنگی، یا پشت جبهه مشغول به کار بودند و رسیدگی به معیشت نیروهای مسلح و پرداخت مطالبات معوق‌شان و هزینه‌های تأمین نیازهای تسلیحاتی در سطح متعارف و تهیه ذخایر تسلیحاتی، به خصوص با توجه به نامعلوم بودن سرنوشت صلح و جنگ و پرداخت مطالبات طلبکاران خدمات یا کالاهای دفاع که نسیه تهیه شده بود و رسیدگی

به خانواده‌های شـهدا و جانبازان و آزادگان و مفقودان، و هزینه‌های هنگفت پاکسـازی مناطق آلوده جنگی برای مراجعت آوارگان کمتر از هزینه‌های جاری خود جنگ نبود.

نیـاز به کالاهای مصرفی ضروری جامعه در زمـان جنگ، عمدتاً از طریق کوپن در حداقل تأمین می‌شـد و تأمین نقدینگی و مواد اولیه و قطعات و کالاهای واسـطه‌ای برای رونق دادن به تولید صنعتی و کشاورزی و حتی کار دستی، توجه به روستاها و شهرها که در زمان جنگ دچار کمبودها و مشکلات و خرابی و فرسودگی شده بودند و تأدیه طلب بانک‌ها که در زمان جنگ، بی دریغ سرمایه‌های خود را برای نیازهای ضروری مصرف کرده بودند؛ و البته خیلی چیزهای دیگر، توان مضاعفی را می‌طلبید.

در برنامه پنج‌ساله اول با مراعات صرفه جویی، حداقل نیازهای فوق الذکر دیده شده بود و محل تأمین آن هم مشـخص گردیده بود. حدود ۱۳۵ میلیارد دلار ارز، با مشخص بـودن منابع تأمیـن آن، گرچه تصویـب آن در مجلس با مخالفت بعضـی از نمایندگان رادیکال قرار گرفت، ولی با رأی خوب تصویب شـد. در یکی از خطبه‌های نماز جمعه همین سـال، نیازها و کمبودها و مشکلات را برای مردم توضیح دادم که حدود ۲۵ مورد کلیات کمبودها بود.

***

برای تأمین نیاز کالاهای وارداتی، تصمیم مهم و عاقلانه‌ای گرفته شد؛ به این صورت که واردات کالاهای مورد نیاز با ارز صاحب کالا مجاز شـد و از این راه میلیاردها دلار کالا بدون اتکاء به ارز خزانه وارد شـد و بازار سیاه و چند نرخی، رفته رفته برطرف شد. قیمت آزاد کالا، بسـیار بالاتر از قیمت دولتی بود و سـود سرشاری نصیب صاحبان کالا می‌شد. در آمدها در چرخه اقتصاد کشور از جمله در تولید در جریان بود، رفته رفته تولید رونق گرفت و قیمت‌ها متعادل شد. تورم در سال ۱۳۶۹ یک رقمی شد، با اینکه در پایان جنگ حدود ۳۰ درصد بود. منابع مالیات دولت هم رشد سریع کرد.

با سیاسـت تعدیل، رفته رفته قیمت دلار دولتی بالا رفت و با کم شـدن کوپن‌ها، بار سـنگینی از دوش دولت برداشـته شـد. با بالا بردن قیمت انرژی و مواد سـوخت و لغو

کوپن‌ها، هم مردم راضی بودند و هم درآمد دولت بالا رفت و هم فشار اقتصادی شدید معلول چند نرخی رخت بر بست.

با اصلاح سیاست خارجی، موفق شدیم نیازهای ارزی و تکنولوژیکی بازسازی و سازندگی را تأمین کنیم و در عمل توانستیم با کمتر ازمبالغ دیده شده در برنامه، طرح‌های مصوب را اجرا کنیم که خود باعث اشتغال و تنزل نرخ بیکاری از ۱۶ درصد به ۹ درصد گردید.

بانک‌ها هم با رفع محدودیت‌ها توانستند پول‌های سرگردان را جذب کنند و از ضرردهی مطلق به سوددهی برسند[1].

ادغام در نیروهای مسلح

در دوران دفاع، نیروهای مسلح از موازی کاری‌ها و مشکل چندگانگی و تفاوت سلیقه‌ها رنج می‌بردند و آثار منفی آن هم در عمل مشهود بود که به ناچار، امام برای حل اختلاف، فرماندهی جنگ را به من محول کردند.

دوم فروردین سال ۱۳۶۸ که به زیارت امام رفتم، فرصتی شد که مشکلات ناشی از چندگانگی نیروهای مسلح را با ایشان بیشتر در میان بگذارم. در این جلسه پیشنهاد ادغام ارتش و سپاه را دادم. امام گفتند معلوم است که بالاخره باید ادغام شوند و چندگانگی رفع شود، اما فعلاً شرایط ادغام کامل مهیا نیست، اما با ادغام دو وزارت دفاع و سپاه موافقت نمودند. قبلاً در حکم جانشینی فرماندهی کل قوای من، امام یکی از مسئولیت‌ها را اصلاح ساختار نیروهای مسلح قید کرده بودند[2].

---

۱ - برای اطلاع بیشتر از موفقیت‌های دوران سازندگی رجوع کنید ← کتاب «آمار سخن می گوید» نویسندگان : دکتر حمید میرزاده، سیدشمس‌الدین حسینی، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۷۸.

۲ - در حکم حضرت امام(ره) به آقای هاشمی و تفویض فرماندهی کل قوا به ایشان، از جمله وظایف زیر ذکر شده بود: ایجاد ستاد فرماندهی کل قوا تا تهیه زمینه وحدت کل، هماهنگی کامل ارتش، سپاه، بسیج و نیروهای انتظامی در تمامی زمینه‌های دفاع مقدس اسلام. بدیهی است انسجام و ادغام مورد قبول و صحیح ادارات و سازمان های مربوط به پشتیبانی کننده و هماهنگی نیروهای مسلح نقش اساسی را دارا خواهند بود. تمرکز صنایع نظامی و تهیه مایحتاج دفاع مقدس و انسجام امکانات تعمیراتی، پشتیبانی، فنی، مهندسی، رزمی، آموزشی و تحقیقاتی، حذف یا ادغام سازمان‌ها و تشکیلات تکراری

از آن به بعد، مطالعه، مشاوره و مذاکره زیادی در این موضوع انجام شد که در خاطرات سال گذشته آمده است. مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۲۵ مرداد ۱۳۶۸ ادغام دو وزارتخانه دفاع و سپاه را تصویب نمود. در تاریخ ۱۲ فروردین ۱۳۷۰ نیز نهادهای انتظامی شامل شهربانی، ژاندارمری و کمیته‌های انقلاب اسلامی، ادغام شدند و تحت عنوان کلی «نیروی انتظامی» به کار ادامه دادند.

سفر به اتحاد جماهیر شوروی

بعد از اعلام آتش بس در جنگ عراق با ایران، آقای [میخائیل] گورباچف [رهبر شوروی] که با ایجاد تحول در رژیم اتحاد جماهیر شوروی، موقعیت ممتازی در جهان کسب کرده بود، در تاریخ ۲۱ آبان۱۳۶۷ به ما پیغام داد که در صورت آمادگی پذیرش، مایل است از من برای سفر به شوروی دعوت کنند.

پس از مشورت‌ها و دریافت نظر امام، با اصل سفر موافقت کردیم. با توجه به وضع جدید شوروی و نامه امام به گورباچف و سوابق منفی در روابط، به خاطر مسائل افغانستان و حمایت شوروی از عراق در جنگ تحمیلی، انعکاس این دعوت در رسانه‌ها و محافل داخلی و خارجی بسیار وسیع بود. در خاطرات سال گذشته و امسال، مطالب زیادی درباره مقدمات سفر، مشورت‌ها و اهداف، پیش شرط‌ها و مسائل قابل طرح و بحث می‌بینید.

در تاریخ ۲۶ خرداد ۱۳۶۸ زمان سفر قطعی شد و به موازات آن، بلغارستان هم که به تبع شوروی تحول یافته بود، خواهان سفر من بود. بحث‌های زیادی در خصوص همزمان بودن سفر داشتیم، ولی روس ها موافق نبودند و اصرار داشتند سفر به بلغارستان به وقت دیگری موکول شود.

ترکیب هیأت و تشریفات سطح بالا و میزبانی شخص گورباچف و مذاکرات و بحث‌ها و توافق‌ها و نهایتاً قراردادهای مهم و وسیع دراز مدت و جامع دو کشور در

و غیر ضروری.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۷، پایان دفاع، آغاز بازسازی »، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، دفاعی، تسلیحاتی، فنی، هسته‌ای و ... قابل توجه است. متأسفانه بخشی از آن هنوز هم به طور کامل اجرا نشده است.

سفر به شهر لنین گراد [= سن پترز بورگ] و نیز باکو در [جمهوری] آذربایجان در آن زمان، بسیار قابل توجه و بحث انگیز بود، که اولی برای شوروی اهمیت داشت و دومی برای ایران. فکر می کنم مجموعه این سفر برای خوانندگان قابل توجه باشد. شرح مختصری را در تاریخ‌های مربوطه در متن کتاب می‌خوانید.

سفرهای داخلی

در طول سال، سفرهای مهم کاری بسیاری به استان‌های کشور داشتم. سفرهای امسال با سفرهای سال‌های قبل تفاوت زیادی داشت.

سال های گذشته، سفرها بیشتر در متن یا حواشی دفاع مقدس بود، بخصوص سفرها به غرب و جنوب که خطوط مقدم دفاع مقدس بود. ولی سفرهای سال ۱۳۶۸، اگر هم به مناطق سابق جنگی بود، اما برای بازسازی و سازندگی و ترمیم ویرانی‌های جنگ و سرکشی به نیروهای درگیر در جنگ بود و البته تا قبل از برگشت آزادگان، چاشنی دفاعی هم داشت، چون واقعاً مطمئن نبودیم که مذاکرات با عراق به نتیجه مطلوب خواهد رسید.

اولین سفر را به خوزستان اختصاص دادم که در تاریخ دهم فروردین شروع شد. همراهان به گونه ای انتخاب شده بودند که هم برای حالت نه صلح و نه جنگ کارساز باشند و هم برای آینده استان که در سال های جنگ آسیب زیادی دیده بود و حق زیادی بر انقلاب و کشور داشت و نیز با توجه به منافع عظیم استان که برای آینده کشور و سازندگی نقش ممتازی داشت و هنوز هم دارد.

در این سفر از پایگاه ها و پادگان‌ها و مراکز پشتیبانی نظامی، بازدیدهای موشکافانه‌ای انجام یافت. من علاوه بر ریاست مجلس شورای اسلامی، جانشین فرمانده کل قوا و فرمانده جنگ هم بودم و بازدید و بررسی دقیق در خطوط مقدم و مرزی و شهرهای

آسیب دیده به خصوص خرمشهر و آبادان هم جای ویژه‌ای داشت.

در بازدید از کارخانه‌های بزرگ و مراکز تولید نفت و گاز و همچنین رودخانه‌ها و سدها و طرح‌ها و بنادر و ... وقت کافی اختصاص دادیم و به تناسب هر منطقه، در اجتماعات مردمی و نظامی و انتظامی هم سنگ تمام گذاشتیم؛ بخصوص که در این زمان، احتیاط‌های ضروری دوران جنگ در کار نبود و نوع صحبت‌ها رنگ دیگری داشت. جمع بندی کارها و تصمیمات آن ارزش خواندن دارد.

بقیه سفرهای مناطق جنگی و مناطق پشت جبهه‌ها و مناطق معین، بخصوص مناطق ساحلی و جزایر خلیج فارس و تأسیسات دریایی که سفرها چند منظوره است، نیز در این بخش، جاذبه و ویژگی‌های خود را دارند.

***

عصر روز دهم فرورین، با جمعی از فرماندهان ارتش، سپاه، جهاد، نمایندگان استان خوزستان درمجلس، وزراء، مسئولان ذیربط و خانواده های شهدا و اعضای خانواده خودم، به سوی دزفول پرواز کردیم.

در پایگاه هوایی دزفول مستقر شدیم. همان شب سه جلسه برگزار کردیم و با استاندار، امام جمعه و مدیران، وضع عمومی استان و کمبودها، نیازها و امکانات را بررسی نمودیم. با فرماندهان سپاه، وضع نیروها درخطوط جبهه و عقبه‌های واحدها، نیازها و برنامه‌ها را مشخص ساختیم. سپس با فرماندهان ارتش هم جداگانه همین موارد بررسی شد؛ توقعات ارتشی‌ها کمتر بود.

صبح فردا با بالگرد به جبهه‌ها رفتم. از فضا وضع عمومی منطقه را توضیح دادند. با ختم جنگ این امکان بود بتوانم با بالگرد، مناطق جنگی را مورد بازدید قرار دهم. عقبه نیروها و خطوط راه‌ها، کانال‌های آب دفاعی، خطوط مقدم در طلائیه، کوشک، شلمچه و هور و اروند بازدید شد. سپس با اتومبیل به خطوط مرزی رفتیم و در سنگرها با فرماندهان و سربازها و پرسنل هم ارتشی و هم سپاهی صحبت کردم.

به پالایشگاه در حال بازسازی آبادان رفتم. کارکنان غیور تولید را از صفر به ۱۳۰ هزار

بشکه در روز رسانده بودند و شبانه روز با نشاط کار می‌کردند. با گشتی در خیابان‌های آبادان و خرمشهر فعالیت‌های بازسازی را بررسی کردیم. در منزل امام جمعه توضیحات زیادی در خصوص وضع شهر و روستاها و ... گرفتیم و کمک هایی داده شد.

به سواحل اروند و نخلستانی‌های تخریب شده و کشاورزی نیم بند اروند کنار و جزیره مینو هم رفتیم و به مشاهده خطوط عراقی‌ها با دوربین پرداختیم. با مهندسی جنگ، برنامه‌های مهندسی دفاعی و برنامه خطوط دفاعی آبی با پمپاژ آب و متصل کردن رودها در سراسر جبهه خوزستان را بررسی کردیم.

در خرمشهر که عشق بازسازی و نبض پاکسازی و جذب مهاجران تندتر می‌زد، کار به خاطر عمق خرابی‌ها در دوران اشغال دشمن، از همه جا مشکل‌تر بود. شب به دزفول برگشتیم و با خانواده های شهدا در آمفی‌تأتر ملاقات گرم و دلپذیری داشتیم. مثل زمان جنگ، پرتوان بازسازی را پیگیری می‌کردند.

روز دوم پس از شرکت در مراسم صبحگاه مشترک نیروها در میدان پایگاه و تشکر و دلجویی از آنها و تحلیل و تجلیل پیروزی‌ها، با بالگردها از فضا مناظر پشت سدها و کشاورزی زیر سدهای دز و کارون و شوشتر را دیدیم و از پایگاه هلی‌کوپتر مسجد سلیمان، ساختمان‌های فراوان نیمه تمام و کارخانه عظیم تعمیر تانک را بازدید کردیم. مشکلات پایگاه و اختلاف ارتش و سپاه برسر ساختمان‌ها و ایجاد توافق و سپس گشتی در شهر طولانی و بی قواره با بوی تند گازهای نشتی و سخنرانی در جمع پرشور مردم داشتم. همچنین کمبودها و نیازهای شهر که پس از فروکش کردن تولید نفت، دچار مشکلات عظیم است، بررسی شد.

عصر به بازدید سد دز و آثار خرابی بمباران های مکرر و استماع استعدادهای آبی منطقه از مدیران وزارت نیرو و برنامه‌های مهار آب های استان و تولید برق و راه کارهای تأمین اعتبار و ابزارگذشت. در جمع عشایر منطقه، وعده احداث جاده بین مسجد سلیمان و چهارمحال بختیاری با هدف دسترسی به منطقه وسیع متروک و از بن بست در آوردن

شهرهای دو استان را دادم[۱].

روز سوم همراه وزرای نفت، نیرو و جهاد سازندگی از مراکز نفت و گاز استان و برنامه‌های بازسازی و نگهداری و توسعه آنها و سد انحرافی و سد اصلی مارون در منطقه بهبهان که توسط وزارتخانه‌های نیرو و جهاد در دست ساخت است و کارخانه سیمان بهبهان و طرح توسعه آن تا شش هزار تن برای نیازهای بازسازی و سپس از مزارع و کارخانه های تولید شکر هفت تپه بازدید و بررسی نیازهای بازسازی و توسعه داشتیم و نهایتاً در پایگاه دزفول با خانواده های شهدای اندیمشک و شوش دیدار بود و با تیمسار بقایی درباره تقویت پایگاه و ارتش مذاکره شد.

روز چهارم فرصتی شد که در فضای سه هزار هکتاری پایگاه بگردیم و اطلاعات زیادی بگیریم و از مرکز تعمیر و بازسازی تجهیزات نهاجا به خصوص تعمیرات موشک‌ها بازدید کنیم و از آنها تشکر نماییم. سپس به کشت و صنعت عظیم کارون برویم و اطلاعات مبسوطی از وضع کشت و صنایع و فرآورده‌های نیشکر دریافت کنیم و در جمع آوارگان جنگ و شهرک‌های فراوان آوارگان که حدود شش هزار واحد مسکونی دارد و چگونگی استفاده از آنها بعد از بازسازی و خواسته های کارگران پرجوش و خروش کشت و صنعت، صحبت و تحسین و امید دادن داشته باشیم.

سپس در شهرک مهاجران اهواز با مسئولان استان نیازهای کلی و استعداهای توسعه استان را بررسی نمودیم و اوائل شب به سوی تهران حرکت کردیم.

اعضای خانواده به شهرک بازسازی شده هویزه توسط آستان قدس رضوی و بعضی مراکز آوارگان رفتند و پس از بررسی وضع اسکان و معیشت و خواسته‌های آنان، با تأخیر به ما پیوستند. پس از مصاحبه و توضیح یافته‌ها و تصمیمات به سوی تهران پرواز کردیم.

این نمونه ای از برنامه فشرده سفرهای متعددی بود که در دوران ریاست جمهوری ده‌ها بار تکرار شد و ارتباط بی واسطه با مردم و مشاهده مستقیم مسائل و مشکلات،

---

۱ - چند سال بعد در سفری که از استان چهارمحال بختیاری به خوزستان داشتم، مشاهده شد که بخشی از این جاده ساخته شده است.

تأثیرات مطلوبی در تسلط بر خواست‌ها، توقعات، نیازها و امکانات موجود و استعدادهای مناطق مختلف کشور داشت.

مذاکرات برای اجرای قطعنامه

بعد از پذیرش قطعنامه در تاریخ ۲۷ تیر ۱۳۶۷ و اجرای آتش‌بس از تاریخ ۲۹ مرداد ۱۳۶۷، مذاکرات برای اجرای آن آغاز شد. این مذاکرات بخشی از سال قبل و عمده آن در سال ۱۳۶۸جریان داشت و با نشیب و فراز و حقیقتاً از نوع سخت این گونه مذاکرات در تاریخ جنگ های جهان بود.

صدامیان تلاش داشتند که تا می‌توانند شانه از زیر بار تعهدات‌شان خالی کنند و طرف ایرانی اصرار داشت که تمامی حقوق‌مان را به دست بیاوریم. اولین جلسه مذاکرات در تاریخ سوم شهریور ۱۳۶۷ [۲۵ آگوست ۱۹۸۸] در ژنو آغاز شد. از سوی ایران آقایان [علی اکبر] ولایتی، [حسن] روحانی، [محمد جواد] لاریجانی و [محمد جعفر] محلاتی و از سوی عراق طارق عزیز وزیر خارجه، عصمت کتانی سفیر عراق در سازمان ملل و ریاض محمود الغیثی، انجام مذاکرات را به عهده داشتند.

***

در تاریخ ۵ اردیبهشت ۱۳۶۹ خبر رسید که آقای ابوخالد از سازمان آزادیبخش فلسطین [ساف] که حامل نامه‌ای سربسته از صدام حسین و یاسر عرفات برای آیت‌الله خامنه‌ای و من است، به ایران آمد. پس از بررسی، صحت خبر تأیید و وقت ملاقات تعیین شد.

ابتدا با ناباوری با این ادعا برخورد شد، چون وضع ما و عراق در شرایطی نبود که در عرف دیپلماتیک، ارسال پیک و نامه قابل توجیه باشد. بررسی‌های ابتدایی از لحاظ مضامین و امضای نامه و مهر و آرم و با توجه به شناخته شده بودن حامل نامه و همراهی با نامه عرفات، اطمینان نسبی ما را در خصوص صحت ادعا جلب کرد. مشروح مطالب مربوط به این فصل تاریخی را در خاطرات سال آینده خواهید دید.

ترافیک

ترافیک تهران، حتی آن زمان که اتومبیل زیاد در کشور نبود، رنج آور شده بود؛ مخصوصاً در زمان کار مدارس و دانشگاه‌ها. راهکارهای متعددی مطرح بود. یکی از آنها بردن پایتخت از تهران بود و دیگری تسریع در ساخت مترو و دیگری اصلاح ساختار تهران، همه اینها در رژیم سابق هم مطرح بود و مشاوران داخلی و خارجی روی آنها کار کرده بودند.

بعد از جنگ، همه این طرح‌ها مورد بحث قرار گرفت. مسأله احداث مترو پس از تعطیلی بعد از انقلاب، با پیگیری خود من از سال ۱۳۶۵ بار دیگر فعال شده بود، البته بدون بودجه و بدون کمک دولت. بعد از جنگ و پس از انتخاب به ریاست جمهوری، خودم و فرزندم محسن کار مترو را پیگیری می کردیم.

بحث انتقال پایتخت هم در دولت پیگیری و تصویب شد. برای انتخاب محل پایتخت جدید، چند منطقه در استان سمنان و استان مرکزی و خود استان تهران، مطالعه شد و سرانجام نقطه‌ای در شمال سد لتیان، که قبل از انقلاب به عنوان شهرک تفریحی در نظر گرفته شده بود، انتخاب شد.

اراضی مورد نظر قطعه بندی گردید و مقرر شد که وزارتخانه‌ها و مجلس و رهبری و نیروهای مسلح و به طور کلی نهادهای فوقانی و ملی در حدود پانصد هزار نفر به آنجا منتقل شوند و با فروش املاک خود در تهران، هزینه‌های ساخت را تأمین کنند. قرار شد آزاد راه از منطقه عباس آباد در مرکز تهران به آنجا ساخته شود و برای دسترسی، راه‌های مناسب به فرودگاه‌ها و راه آهن وصل شود.

در شورای انقلاب فرهنگی هم تأسیس دانشگاه جدید در تهران ممنوع شد، اما در این میان [آقای عبدالله نوری] وزیر کشور و [آقای غلامحسین کرباسچی] شهردار جدید تهران، نظر اصلاح ساختار تهران را ترجیح می‌دادند. آنها با آوردن طرح‌هایی تعهد کردند در صورت حمایت من، تهران را با ایجاد اتوبان‌ها و ساخت پل‌ها و خطوط ویژه رانندگی و توسعه فضای سبز و کشاورزی حومه شهر و ... برای زندگی آماده کنند.

آنهـا برای تأمین هزینه‌ها طرح فروش تراکم به صـورت محدود با قیمت مصوب و محدود را ارائه کردند. این طرح تصویب شد. آنها انتقال پادگان‌ها را هم در طرح داشتند که بالاخره به نتیجه نرسید؛ گرچه قانونی از قبل از انقلاب وجود داشت.

رفراندم بازنگری قانون اساسی و انتخابات ریاست جمهوری

پس از تکمیل بازنگری قانون اساسـی و اسـتقرار آیت‌الله خامنـه‌ای به عنوان رهبری و نامزد شـدن من برای ریاسـت جمهوری، مقرر شـد رفراندم بازنگری قانون اساسی و انتخابات ریاست جمهوری همزمان برگزار شود؛ هدف، کم کردن هزینه‌ها و نیز جذب بیشتر آراء بود.

احساس نیاز به تبلیغات نداشتم و اصولاً موافق هم نبودم. در هیچ یک از انتخابات هم تا آن زمان، هزینه‌ای برای تبلیغات نکرده بودم. مسأله مهم، حضور حداکثری مردم بود که الحمدالله به خوبی به دسـت آمد. در روز جمعـه ۶ مرداد ۱۳۶۸ انتخابات و رفراندوم انجام شـد. تعداد ۱۶ میلیون و ۴۵۲ هزار و ۶۷۷ رأی در صندوق‌ها ریخته شـد. مصوبات بازنگری با ۹۵ درصد آراء تصویب گردید. اینجانب هم با ۱۵ میلیون و ۵۵۰ هزار و ۵۲۸ رأی و کسـب ۹۵ درصد آراء انتخاب شـدم. این رأی در تاریخ ۱۲ مرداد ۱۳۶۸ مورد تنفیذ مقام معظم رهبری قرار گرفت[1].

در تاریخ ۲۲ مرداد، رهبری از مقر ریاست جمهوری به مقر رهبری که با تلاش آقای محسـن رفیق‌دوست تهیه شده بود، منتقل شـدند و من هم در روز ۲۴ مرداد از مجلسیان خداحافظی کردم و به مقر ریاسـت جمهوری رفتم. خوانندگان محترم در این خاطرات، موارد مذاکره و پیشنهادها را ملاحظه خواهند فرمود.

تشکیل کابینه و شروع کار دولت جدید

قبـل از انتخابـات و پس از آن، مذاکرات فشـرده‌ای درباره اعضای کابینه داشـتم.

---

۱ - متن کامل حکم تنفیذ ریاست جمهوری در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است.

پیشـنهادهای زیادی می‌رسـید و براسـاس پیشـنهادها، مذاکرات خصوصی با نامزدهای احتمالی، برای آشـنایی با نظـرات و طرح ها و روحیه آنها انجام مـی‌دادم. کمیته‌ای هم مرکب از آقایان دکتر [حسـن] حبیبی، اخـوی محمد، دکتر [محمد علی] نجفی و دکتر [محسن] نوربخش برای مشورت و پیگیری مذاکرات تشکیل شده بود.

نتیجه مذاکرات را با رهبر انقلاب در جلسات هفتگی که داشتیم، در میان می گذاشتم. بالاخره در روز ۸ مرداد مذاکره با رهبری به نتیجه رسـید و اسـامی و مسـئولیت تمامی اعضای کابینه با توافق کامل با خط ایشان نوشته شد.

در تاریـخ ۷ شـهریور اعضای کابینه در مجلس شـورای اسـلامی بـه بحث و رأی گذاشته شد و علی‌رغم تصمیم اکثریت جناح رادیکال، در رأی ندادن به بعضی از وزرای پیشـنهادی، تمام وزرای پیشـنهادی از مجلس رأی اعتماد گرفتند که تا آن زمان، چنین اتفاق مبارکی بی سابقه بود.

خوانـنـده محترم جریان مشـورت‌ها و مذاکرات و بحث های مجلـس و تعداد آراء نمایندگان را در صفحات مربوط خاطرات ملاحظه می‌فرمایند.

روحانیت و روحانیون

از همـان اوائل تشـکیل مجلس و دولت و سـایر نهادهای انقـلاب، از جمله حزب جمهوری اسـلامی، اختلاف نظری در اعضای روحانیت مبـارز و روحانی‌های خارج از این نهاد، به طور طبیعی به چشم می‌خورد.

این اختلاف در مجلس، دولت و حزب مشـهودتر شـد و منجر به انشعاب جمعی از اعضای روحانیت گردید که به اسم «روحانیون مبارز» شناخته شدند. در این انشعاب، آنها اجازه امام و حمایت حاج احمدآقا را هم داشـتند. وقتی که می‌خواسـتم با اقدام انشعاب مخالفت کنم، با نظر امام مواجه شدم که موافقت کرده بودند. بعداً آیت‌الله خامنه‌ای طی جلسـاتی تلاش کردند وحدت را برگردانند که ضمن مذاکرات، معلوم شد آنها تصمیم خود را گرفته‌اند و عقب گرد نخواهند کرد.

این اختلاف در مناسبت‌های زیادی خود را نشان می‌داد؛ مخصوصاً در مجلس و در دولت و انتخابات ها و حتی در بازنگری قانون اساسی و انتخاب رهبری. در مورد ریاست جمهوری من، [جامعه] روحانیت [مبارز] حمایت می کرد، [مجمع] روحانیون هم با اطلاع از نظر امام راحل، نمی‌توانستند مخالفت کنند[1]، ولی در بحث های کابینه در مجلس، با اینکه اکثر وزرای پیشنهادی یا از جناح رادیکال‌ها بودند که سابقه وزارت و دولت سابق داشتند یا نزدیک به افکار آنها بودند، این اختلاف به خاطر توقع زیادی آنها، به عادت دولت گذشته، تقابل و اختلاف کاملاً خود را نشان داد. در بحث برنامه اول هم سر بسیاری از مسائل، این اختلاف و تقابل جلوه داشت و عملاً به تشکیل دو جناح رادیکال و محافظه کار یا چپ و راست منجر گردید که امروزه با اسم «اصلاح طلب» و «اصولگرا» خوانده می‌شوند.

در ادامه مجلس سوم که اکثریت آن را رادیکال‌ها تشکیل می‌دادند، تندروهای آنها به اختلاف دامن می‌زدند و تندروهای جناح راست هم که دیگر تحت فشار دولت و دفتر امام نبودند، از آن طرف دامن می‌زدند. در نتیجه جناح چپ، تاحدودی خود را اپوزیسیون می‌دید و علی‌رغم داشتن حداقل نیمی از کابینه، به این مقدار قانع نبود.

دولت هم به خاطر خدمات چشمگیر بعد از جنگ و حمایت‌های بی دریغ رهبری، اعتبار بیشتری به دست آورده بود و صداوسیما هم همراهی می کرد.

جناح چپ در انتخابات مجلس چهارم شکست سختی خورد و ذائقه ها تلخ تر شد و در این میان من مثل همیشه سعی می کردم، مانع تفرقه بیشتر شوم و حتی در کابینه دوم که با حضور مجلسی با اکثریت راست به تصویب رسید، سهم مساوی به دو جناح داده بودم. اما رسانه‌های تندرو، مثل روزنامه سلام و مجله بیان و ... به تلخی و به ناحق، انتقادات زننده‌ای داشتند و من هم تحمل می کردم. با اینکه خودشان تأیید کردند که کابینه ۵۰ - ۵۰ است، به علاوه مرکز تحقیقات استراتژیک را که به تازگی تأسیس کرده بودم،

---

۱ - مجمع روحانیون مبارز در روز ۲۸ اسفند ۱۳۶۷، شش ماه پیش از انتخابات، آقای هاشمی را که عضو جامعه روحانیت مبارز است، به عنوان نامزد مجمع معرفی کرد.

هم برای اینکه از وجودشـان استفاده شـود و هم برای اینکه نیروها برای آینده محفوظ بمانند، دربست به آنها سپردم.

فرصت‌های زودگذر

پس از شکست شوروی در افغانستان که حقیقتاً برای آن ابرقدرت که تیرش به عرش می‌رسـید، تعجب‌آور بود و بروز ضعف‌های فراوان در مکتب مارکسیسم که تاکنون در پشـت دیوارهای آهنین مخفی مانده بودند و رخ نمودن نارضایتی‌های اقوام و ملل تحت سیطره حاکمیت پرخفقان روس‌ها با روش‌های استالینی و با رنگ باختن شعارهای جامعه بی طبقه و حاکمیت پرولتاریا و شکست اقتصادی مکتب مالکیت بی رقیب دولت و مرگ بخش خصوصی، همزمان با پایان جنگ عراق و ایران و صدای شکسـتن اسـتخوان های پیکر نحیف ماتریالیسم دیالکتیک به عنوان تئوری حاکم بر جهان در جهت ایجاد عدالت و نامه تاریخی و تاریخ سـاز امام راحل به آقای گورباچف که با شجاعت دست اندرکار حذف یک مکتب ناسـازگار با طبیعت و فطرت انسـان بود و میدان داری امپریالیسـم و کاپیتالیسـم در به رخ کشـیدن مزیت‌های مکتب حاکم بر جهان غرب، فرصتی به دست آمد که انقلاب اسلامی ایران هم از این شرایط بهره گیری کند.

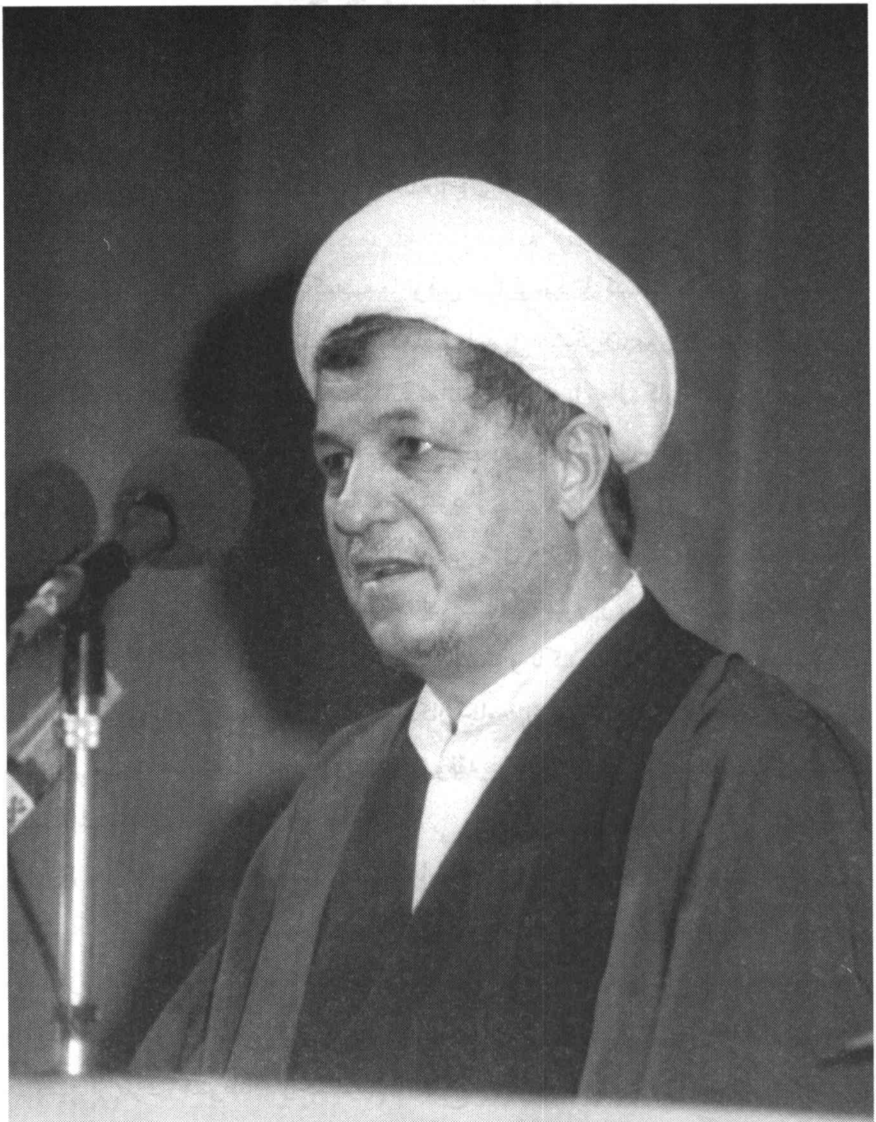
با سـفر تاریخی من و هیأت همراه قبل از به عهده گرفتن مسـئولیت اجرایی کشور به شوروی و اظهارات حساب شده هیأت ما در دوران سفر که به وسعت در محافل ملت‌های تحت ستم روس‌ها انعکاس داشت و سفر رئیس جمهور وقت آیت‌الله خامنه‌ای به چین و سـازمان ملل در سال قبل و امسال و مطرح کردن ایده‌ها و اهداف انقلاب اسلامی، زمینه بـرای همکاری با کشـورهایی که به تدریج از یوغ روس ها نجـات پیدا می کردند و به دنبال پیدا کردن همکاران جدید در دنیا بودند، فراهم بود.

در خاطرات امسـال و سـال‌های بعد، نمونه های بسـیار مهمی از سفر به کشورهای آسـیای مرکزی، قفقاز، آفریقا و حتی کشـورهایی که هنوز به مسلک کمونیسم وفادار بودند و قراردادهای فراوان و همکاری های زیاد می‌بینید.

بی شک اگر آن همکاری‌ها که در دوران مسئولیت اینجانب و در طول دو برنامه اول و دوم در جریان بود، ادامه می یافت، امروز شاید یک بلوک مقتدر و مرفه از ایران و مجموعه کشورهای از بند رسته بودیم. خوشبختانه اکثر آنها هم با ملت‌های مسلمان، و دارای سوابق تاریخی زندگی در ایران بزرگ در برهه‌های تاریخی پر وسعت ایران داشتند و افتخارات زیادی درتاریخ خود از آن دوره‌ها دارند؛ دریغ که قدر این فرصت در مراحل بعد دانسته نشد.

مناظری که حضور مردم جمهوری آذربایجان در شمال رود ارس و مرزهای ایران در دوران مبارزه برای استقلال داشتند و مناظری که اجتماع انبوه مردم باکو در سفر هیأت ایرانی در اطراف ما آفریدند و اشک‌هایی که می‌ریختند، سپس مناظری که بعداً در کمک به مردم ایران در زلزله بزرگ قزوین و گیلان و زنجان، در اعزام کاروان‌های کمک مردمی، در تاریخ ثبت شد و منظره‌های استقبال مردم آذربایجان، گرجستان، ترکمنستان، ازبکستان، قرقیزستان، تاجیکستان و قزاقستان که در سفر هیأت‌های ایرانی و به خصوص سفرهای خود من خلق می کردند، حکایت از یک فرصت استثنایی برای ایران و انقلاب دارد، ولی بهره گیری خوب شروع شد و متأسفانه ابتر ماند.

اکبر هاشمی رفسنجانی
۱۳۹۰/۶/۳۰

یادداشت ناشر

بسم‌الله الرحمن الرحیم

خداوند کریم را شاکریم که به ما توفیق عطا فرمود تا کتاب دیگری از مجموعه کارنامه و خاطرات آیت‌الله هاشمی رفسنجانی را به پژوهشگران، مورخان و علاقمندان به تاریخ انقلاب شکوهمند اسلامی تقدیم نمائیم. آنها که با روال کار انتشار این مجموعه آشنایی دارند، می‌دانند که هر سال یادداشت‌های روزانه یکی از سال‌های پرافتخار بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، تنظیم و چاپ می‌شود.

این یادداشت‌های شخصی از اول فروردین سال ۱۳٦۰ آغاز شده و به لطف خداوند متعال، نگارش آن تا به امروز ادامه دارد. کتاب «عبور از بحران» حاوی کارنامه و خاطرات سال ۱۳٦۰، پانزده سال پیش منتشر شد و تاکنون بیش از ده بار تجدید چاپ شده است. استقبال گرم و صمیمی فرهیختگان جامعه از این یادداشت‌ها، ما را به ادامه راه مصمم‌تر ساخته و بحمدالله از آن سال، بی وقفه هر سال حداقل یک کتاب به زیور طبع آراسته شده است.

آخرین کتاب منتشر شده با عنوان «پایان دفاع، آغاز بازسازی» سال گذشته در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران رونمایی شد و در این مدت کوتاه، پنج بار به چاپ مجدد رسید. علاوه بر نقدها، مقالات و مطالب مندرج در نشریات، رسانه‌های جمعی و تارنماهای اینترنتی، تماس‌های دلگرم کننده‌ای از تهران و شهرهای مختلف کشور و همچنین از طرف هموطنان ارجمند مقیم خارج از کشور دریافت می‌کنیم. در غرفه دفتر نشر معارف انقلاب در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران نیز نظرات بازدیدکنندگان در دفتری ثبت شده و به نظر آیت‌الله هاشمی رفسنجانی می‌رسد.

بخش بزرگی از بازخورد مخاطبان کتاب‌های خاطرات، به درخواست هم میهنان عزیز به ادامه انتشار خاطرات و اظهار لطف اختصاص دارد. گاهی نظرات ارزشمندی درباره محتوای یادداشت‌ها و یا اسناد انتشار یافته در کتاب و همچنین پیشنهادهای سازنده در خصوص غنی‌تر کردن کتاب و رفع کمبودها و نقایص ارائه می‌شود که بسیار قابل استفاده و مفید است. گاهی عکس، نامه و یا سندی به دستمان می‌رسد که از نظر تاریخی بسیار مهم و جالب است. چنین مواردی در چاپ‌های بعدی مورد استفاده واقع می‌شود. کوتاه سخن اینکه از این همه لطف و مرحمت مخاطبان ارجمند کتاب‌های دفتر نشر معارف انقلاب، صمیمانه سپاسگزاریم و امیدواریم این ارتباط دو سویه، همچنان پابرجا و مستدام باشد.

دفتر نشر معارف انقلاب به خود می‌بالد که توفیق آن را یافته است سهمی اگر چه اندک در این کار ماندگار داشته باشد و صفحاتی بر تاریخ زرین انقلاب اسلامی بیفزاید. تشویق و ترغیب فرهیختگان و ملت شریف و فهیم ایران اسلامی و دلباختگان راه امام(ره) ما را در ادامه مسیر، مصمم‌تر ساخته است تا تلاش خود را برای انتشار کتاب‌های تاریخ انقلاب اسلامی افزون‌تر کنیم.

در سال ۱۳۶۸ که سال بسیار با اهمیتی در تاریخ نظام مقدس جمهوری اسلامی و آغاز مرحله سازندگی کشور می‌باشد، آیت‌الله هاشمی رفسنجانی عهده‌دار ریاست جمهوری و سکاندار برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور شدند. در این سال استعفای قائم مقام رهبری، رحلت بنیانگذار کبیر جمهوری اسلامی، انتخاب آیت الله خامنه‌ای به عنوان رهبر جمهوری اسلامی توسط مجلس خبرگان و برگزاری انتخابات ریاست جمهوری به وقوع پیوست و به دنبال آن تلاش جمعی برای بازسازی کشور و شیوع فرهنگ سازندگی و تمدن سازی به مرحله عمل رسید.

مطالبی که به قلم ایشان در آن روزها به صورت روز نوشت به رشته تحریر در آمده است، علاوه بر اهمیت روایی و سندی، نشان دهنده تفکر، روحیه و عمل مسئولان کشور در آن سال‌ها می‌باشد و قطعاً این خاطرات در تدوین واقعیت‌های تاریخ انقلاب اسلامی،

دستمایه مفید و ارزشمندی برای پژوهشگران و مورخان خواهد بود.

دفتر نشر معارف انقلاب امیدوار است با حمایت بیشتر نهادهای فرهنگی از جمله سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ـ که اکنون همکاری و مساعدت‌های شایسته‌ای دارند ـ و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، توفیق عرضه سریع مجلدات را به شما خوانندگان محترم به دست آورد.

دفتر نشر معارف انقلاب نهایت تلاش خود را به کار می‌گیرد تا متونی صحیح، پاکیزه و روان با اسناد دست اول و عکس‌ها، نقشه‌ها و مستندات تاریخی انتشار دهد. در این مسیر نیازمند یاری هموطنان فرهیخته و بزرگوار هستیم که با ارسال عکس، سند و نامه‌های تاریخی در این کار بزرگ فرهنگی سهیم باشند.

همچنین تشکر ویژه دارم از همکاری و مساعدت ارزشمند برادر و دوست عزیزم حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین حاج سید حسن خمینی و جناب آقای حمید انصاری و همکاران تلاشگرشان در دفتر تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره) که قبول زحمت کردند و مانند سال‌های گذشته، کتاب‌های دفتر از جمله این کتاب را مطالعه کردند و نظرات صائب و مفیدی را ارائه دادند. امیدوارم این همکاری استمرار داشته باشد.

از درگاه خداوند سبحان مسئلت می‌نمائیم، توفیقات خود را بر ما ارزانی دارد تا بتوانیم در خدمت فرهنگ ایران اسلامی باشیم و سهم خود را در انجام وظایف تاریخی به خوبی اداء کنیم.

در پایان لازم می‌دانم از تلاش‌های همکارانم در دفتر نشر معارف انقلاب جناب آقایان سید علی نقی موسوی، داریوش باریکانی، اشکان هاشمی و سرکار خانم کاشانی‌زاده و همچنین ویراستار مجموعه جناب آقای قادر باستانی قدردانی و تشکر کنم.

دفترنشر معارف انقلاب

محسن هاشمی - زمستان ۱۳۹۰

فروردین ۱۳۶۸

سه‌شنبه ۱ فروردین | ۱۳ شعبان ۱۴۰۹ | ۲۱ مارس ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت هشت صبح استراحت کردم. در گزارش‌ها توافق جامعه اقتصادی اروپا[1] با برگشت سفیرانشان به ایران از اهمیت برخوردار است. چند روز قبل به عنوان عکس‌العمل در مقابل حکم امام به اعدام سلمان رشدی، سفیران خود را احضار کردند و با عکس‌العمل قطع رابطه با انگلیس از سوی ایران مواجه شدند و این عقب‌نشینی، پیروزی ایران و شکست آنها بود و پس از قطعنامه سازمان کنفرانس اسلامی، از اهمیت بالایی برخوردار است.

محافظان برای دیدار عید آمدند. سپس آقایان [مهدی] کروبی [نایب رئیس مجلس شورای اسلامی]، [سید محمود] دعائی [نماینده تهران]، [صادق] خلخالی [نماینده قم]، [سید حسین] موسوی تبریزی [نماینده تبریز] و [محمد حسن] رحیمیان و [حمید] زیارتی [از اعضای دفتر امام] آمدند.

عفت ظهر مهمان همسر امام بود و عیدی هم از امام گرفته بود. عصر و شب بستگان آمدند؛ هم از عفت و هم از من عیدی گرفتند و وقت زیادی صرف گفت و گو با آنها شد.

آقای [علی] حسینی تاش مسئول صنایع نظامی سپاه، همراه با [حسین] شیخ عطار مسئول صنایع پدافندی ش. م. ر. سپاه آمدند. گزارش وضع صنایع و مخصوصاً پدافند ش. م. ر [= شیمیایی، میکروبی و رادیو اکتیو] را دادند و برای تقویت و تمرکز استمداد نمودند و در کیفیت کار مشورت کردند. گفتم به اندازه نیاز بسازند و ذخیره کنند، سپس به ادامه تحقیقات تا رسیدن به حد ساخت صنعتی بپردازند.

---

۱ - جامعه اقتصادی اروپا در سال ۱۹۷۵ میلادی با توافقنامه رم بین شش کشور اروپایی شکل گرفت. سپس با اضافه شدن اعضای جدید، منجر به تشکیل اتحادیه اروپا متشکل از ۲۷کشور گردید. اتحادیه اروپا در سال ۱۹۹۹ واحد پولی مشترکی به نام «یورو» را معرفی کرد که جایگزین پول‌های ملی کشورهای عضو شد. کشورهای عضو جامعه اقتصادی اروپا در پی صدور حکم اعدام سلمان رشدی نویسنده کتاب آیات شیطانی توسط حضرت امام خمینی(ره)، سفیران خود را از ایران فرا خوانده بودند.

چهارشنبه ۲ فروردین | شعبان ۱۴۰۹ | ۲۲ مارس ۱۹۸۹

در منزل بودم. مقداری در حیاط منزل پیاده روی کردم. چند نفر از پاسداران با همسر و فرزندانشان برای دیدار عید آمدند . فاطی، سعید، سارا، اعظم[1] و بچه‌ها به رفسنجان و حمید و فائزه و بچه‌ها به شمال رفتند. عفت می‌خواهد همراه محسن، برای شرکت در مراسم ازدواج پسر شهید [محمد] مفتح با دختر آقای [صادق] احسانبخش [نماینده امام و] امام جمعه رشت به گیلان برود؛ محسن قبول نکرد. یاسر به منزل عمویش رفت؛ با ناصر-عموزاده‌اش - برای آمادگی کنکور درس می‌خوانند. عفت برای آنها غذا تهیه کرد و برد.

عصر به زیارت امام رفتم. وضع ارتش و سپاه را گفتم و مشکل دوگانگی نیروهای مسلح و مخارج گزاف سازمان‌ها و نیروهای تکراری و ضرورت انسجام [را توضیح دادم]، ولی امام نگرانند که ادغام ارتش و سپاه، باعث خشم آنها و درگیری شود؛ گرچه قبول دارند که سرانجام باید یکی شوند، ولی زمان را مناسب نمی‌دانند. اما با ادغام دو وزارتخانه دفاع و سپاه مخالفتی ندارند.

در مورد اظهارات و نامه‌های آیت‌الله منتظری عصبانی‌اند و تصمیم بر اقدام تند دارند. خواهش کردم دست نگه‌دارند تا بررسی بیشتر شود. در پیام امروزشان هم اشاراتی دارند. در مورد گرانی و مشکلات مردم هم گفتم و خواستم که امام مجریان را تشویق به اقدام برای حل مشکلات مردم کنند. امام فرمودند خوب است به مجمع تشخیص مصلحت واگذار شود. محسن آمد. طلب‌هایی که از من دارد و در قم و منزل خرج کرده، مطالبه نمود.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای در مشهد تلفنی صحبت کردم و خواستم برای حل مشکل در

---

۱ - بانو عفت مرعشی همسر آقای هاشمی است و فاطمه، محسن، فائزه، مهدی و یاسر فرزندان ایشان و دکتر حمید لاهوتی و دکتر سعید لاهوتی دامادها و اعظم هاشمی پور، فرشته هاشمی و مریم سالاری عروس‌های آقای هاشمی هستند. همچنین سارا، مونا، حسن و علی لاهوتی و عماد، علیرضا، احسان، فواد، یاسین و لیلی هاشمی، نوه‌ها و لیلا و مریم لاهوتی نتیجه‌های ایشان هستند.

ارتباط با آقای منتظری، سفر را کوتاه کنند و زودتر برگردند.

پنجشنبه ۳ فروردین | ۱۵ شعبان ۱٤۰۹ ۲۳ مارس ۱۹۸۹

در منزل بودم. بیشتر وقتم به استراحت گذشت. کارهای کمی از دفتر فرماندهی [کل قوا] آوردند، انجام دادم[۱]. مقدمه‌ای برای کتاب معرفی مجلس دوره دوم که روابط عمومی تنظیم کرده است، نوشتم. صبح و ظهر و شب، محسن آمد، با هم غذا خوردیم. از رفسنجان اطلاع دادند که این هفته باران خوبی آمده است؛ تاکنون بارندگی خوبی در آن منطقه نداشته‌ایم. گزارش‌ها را آوردند، خواندم. مسأله مهمی نداشتیم.

انتقادات امام علیه ممنوعیت حجاب در دانشگاه‌های ترکیه به دنبال نامه یکصدوپنجاه نماینده مجلس و اخطار وزارت خارجه، زمینه را برای تیرگی روابط ایران و ترکیه دارد فراهم می‌کند.

قدسی [خواهر همسرم] از بلژیک تلفنی گفت مشکل ایرانیانی که تابعیت مضاعف گرفته‌اند، برای سفر به ایران حل نشده است. او از فقدان برنامه برون مرزی در رادیو برای مراسم تحویل سال انتقاد داشت. عصر آقای ناصر کمره‌ای [فرزند آیت‌الله کمره‌ای] برای دیدار عید آمد. آقای [جواد] اقبالی پور [سرتیم حفاظت] برای برنامه سفر خوزستان آمد.

جمعه ٤ فروردین | ۱٦ شعبان ۱٤۰۹ ۲٤ مارس ۱۹۸۹

تا ساعت ده ونیم در منزل برای خطبه‌های جمعه مطالعه کردم. به دانشگاه تهران رفتم.

---

۱ - آقای هاشمی در سال۱۳۶۷ با حکم حضرت امام(ره) به عنوان جانشین فرمانده کل قوا منصوب شد، بنابراین ایشان دو دفتر داشت که مسئولیت دفتر ریاست مجلس شورای اسلامی با آقای جمال ساداتیان و مسئولیت دفتر فرماندهی کل قوا با آقای علی جنتی بود. ۱

محسن هم همراهم آمد. آقای [هادی] مروی قبل از نماز صحبت کرده بود. به من گفت که تقسیم اختیارات شورای عالی قضائی به ضرر است. در خطبه‌ها بحث جدیدی شروع کردم: «اسلام، برنامه زندگی»[1].

عصر خانواده یحیی کلانتری آمدند. مقداری درباره مسائل رفسنجان و نوق مذاکره کردیم. خبر رسید که آقای [حاج شیخ عباس] حسنی سعدی نماینده کرمان در تصادف فوت کرده است؛ خیلی متأثر شدم. گزارش‌ها را آوردند، مطلب مهمی نداشت.

روزنامه‌های ترکیه عکس‌العمل‌های تندی در مقابل مخالفت ایران با ممنوعیت حجاب دختران دانشجو در ترکیه نشان داده‌اند. شب با برنامه‌های تلویزیون مشغول بودم؛ جالب نبود. آقای [ابراهیم] امینی از قم تلفنی خواست هیأت رئیسه خبرگان، فوراً جلسه داشته باشد. معلوم شد امام درباره رهبری آینده به آنها هم پیغام داده‌اند. گفتم جلسه پس فردا باشد؛ منتظر آمدن آیت‌الله خامنه‌ای [رئیس جمهوری از مشهد] هستیم.

شنبه ۵ فروردین | ۱۷ شعبان ۱۴۰۹ — ۲۵ مارس ۱۹۸۹

ساعت نه وربع به مجلس رسیدم. خیابان‌ها تحت تأثیر تعطیلات عید، هنوز خلوت است. گزارش‌ها را خواندم. به آیت‌الله [موسوی] اردبیلی [رئیس قوه قضائیه] تلفن کردم. به دفتر آمدند. یک ساعتی درباره تصمیم اخیر امام و مسأله خبرگان و موضوع آیت‌الله منتظری

---

۱ - در خطبه اول بخش دیگری از بحث عدالت اجتماعی با عنوان «اسلام برنامه زندگی» مطرح شد. در این خطبه تصور غلط عده‌ای که معتقدند اسلام برنامه مطلق برای آخرت است وتوجهی به زندگی عادی و روزمره مردم ندارد، مورد نقد و بررسی قرار گرفت. خطیب جمعه همچنین عدم تعیین بسیاری از احکام اسلام، نبود تحقیق جدی و لازم در مباحث اخلاقی و اجتماعی اسلام و فرق نگذاشتن میان خطابه و نوشتار را از اشتباهاتی دانست که علما در مورد معارف اسلامی مرتکب آن شده‌اند. امام جمعه موقت تهران خاطر نشان ساخت: «اسلام برای زندگی انسان برنامه و هدف خاصی دارد و هرگونه مشکلی در راه رسیدن به آن اهداف را قابل تحمل می‌داند» در خطبه دوم نیز درباره مناسبت‌های هفته، عید نوروز، پیام امام خمینی(ره) به مهاجرین جنگ تحمیلی و بحث انتظار و حکومت جهانی امام عصر (عج) مطالبی بیان شد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸» جلد یازدهم، زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب.

مذاکره کردیم و راه‌های ممکن حل مشکل را بررسی نمودیم.

آقای عبدالله نوری [نماینده امام در سپاه پاسداران و جهاد سازندگی] آمد. گزارشی از وضع سپاه و تبلیغات سپاه و برنامه‌های فرهنگی و سیاسی داخل سپاه داد و ضرورت کنترل خودسری‌های داخل سپاه را گفت و برای به نظم کشیدن سپاه استمداد کرد؛ تایید کردم. او هم از مسأله آقای منتظری تا حدی مطلع بود و اظهار نگرانی می‌کرد؛ همه چیز را نمی‌داند. همسر آقای بهرامی [از هم درسان دوران طلبگی] آمد؛ پیغام آورده بود. برای نجات خود، کمک خواسته است. عصر تا ساعت چهارو نیم در دفترم کار کردم. به خانه آمدم.

در مسیر برای اولین بار به نظرم آمد، بدحجابی نسبتاً وسیع است. خانم‌ها بخشی از موی سر را بیرون می‌گذارند. آرایش‌ها غلیظ‌تر و جوراب‌های نازک زیاد شده است. احتمالاً حال و هوای نوروز و مسافران شهرستانی هم در این منظره بی‌تأثیر نیستند. به خانه آمدم ، کسی نبود.

به دفتر امام رفتم و با احمدآقا مذاکره کردیم. خبر داد که امروز نامه‌ای از آقای منتظری به امام رسیده که نوعی عذرخواهی است و اعلام کرده که از این به بعد، نظر امام را بر نظر خودشان مقدم خواهند داشت. این نامه کمی از خشم امام کاسته است، ولی هنوز امام برروی نظر خود هستند و فقط با دادن مهلت بیشتر، ممکن است موافقت کنند. پس از مذاکره زیاد، باز هم به این نتیجه رسیدیم؛ حتی الامکان باید از وقوع آن جلوگیری شود. ولی احتمال قبول امام ضعیف است.

یکشنبه ٦ فروردین | ١٨ شعبان ١٤٠٩   ٢٦ مارس ١٩٨٩

ساعت هشت ونیم آقای [عبدالمجید] معادیخواه [رئیس بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی] آمد. گزارش کار بنیاد تاریخ را داد و از کمی بودجه شکایت داشت. ساعت ده ونیم به مجلس

رسیدم.

تیمسار [منصور] ستاری [فرمانده نیروی هوایی ارتش] آمد و گزارش سفر به پاکستان را داد؛ راضی است. معتقد است پاکستانی‌ها خیلی دوستانه برخورد کرده‌اند. اسرارشان را هم می‌گفته‌اند و امکانات نظامی خود را به هیأت ما ارائه داده‌اند. مقداری از قطعات یدکی کمیاب را داده‌اند و آمادگی هرگونه همکاری را دارند.

آقای سعادت‌فر از کرمان آمد. از طلاب کرمانی است. در دانشکده پزشکی کرمان هم تدریس معارف دارد و هم به طور غیر رسمی درس پزشکی می‌خواند. درخواست داشت بدون کنکور در [رشته] پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی پذیرفته شود. گفتم محال است بدون کنکور بپذیرند. خودش را آماده برای شرکت در کنکور می‌کند. معلوم شد سال گذشته شرکت کرده و قبول نشده است.

عصر آقای خامنه‌ای مستقیماً از سفر مشهد به دفتر من آمدند. درباره تصمیم امام در خصوص آقای منتظری مذاکره کردیم. نظر هر دو این بود که مصلحت نیست ایشان این‌گونه عزل بشود. در همین اثناء احمدآقا تلفن کرد و گفت امام نامه تندی خطاب به آقای منتظری در جواب نامه قبلی ایشان نوشته و خواسته‌اند که از رادیو پخش شود، ولی با اصرار، از پخش صرف نظر کرده‌اند و قرار شده اگر آقای منتظری تسلیم شد و عکس‌العملی ابراز نداشت، پخش نشود و پیشنهاد کرد که من و آقای خامنه‌ای، نامه را به قم ببریم؛ گفتیم در این باره فکر می‌کنیم.

آقایان [علی] مشکینی، [ابراهیم] امینی، [سیدحسن] طاهری و [محمد] مؤمن، اعضای هیأت رئیسه مجلس خبرگان، برای مشورت درباره جواب امام در خصوص آقای منتظری از قم آمدند. مدتی بحث کردیم. نظر همه این بود که در درجه اول برای انصراف امام تلاش شود. آقای مشکینی درباره مفید بودن این تلاش تردید داشتند. آقای موسوی اردبیلی تلفنی گفتند از آقای [سید محمد موسوی] خوئینی‌ها [دادستان کل کشور] شنیده‌اند که قرار شده نامه امام از رادیو پخش شود.

من و آقایان خامنه‌ای، مشکینی و امینی برای مذاکره با امام، بدون قرار قبلی به جماران

آمدیم. ساعت نه ونیم شب رسیدیم. با اینکه معمولاً این مواقع ملاقات نمی‌دهند، پذیرفتند. آیت‌الله خامنه‌ای و من در خصوص ترجیح حفظ آقای منتظری و پیدا کردن راهی برای تعدیل و کنترل ایشان صحبت کردیم. امام با جدیت رد کردند. من پیشنهاد دادم لحن نامه تعدیل شود، دیگران هم تایید کردند. امام نپذیرفتند و بالاخره قرار شد ما نامه را نبریم، خودشان بفرستند. ایشان اداره مدارس [علمیه] را به عهده آقای امینی گذاشتند.

به منزل من آمدیم. شام از بیرون خبر کردیم. درباره عواقب عزل آیت‌الله منتظری مذاکره کردیم. نزدیک ساعت دوازده شب آنها رفتند، من هم با افسردگی خوابیدم. نظر بر این شد که تشکیل جلسه خبرگان فعلاً لازم نیست. امام هم همین را تایید کردند؛ مگر برای تعیین تکلیف مسأله رهبری آینده.

دوشنبه ۷ فروردین | ۱۹ شعبان ۱۴۰۹ ۲۷ مارس ۱۹۸۹

نزدیک طلوع آفتاب، صدای انفجار مهیبی شنیدیم. بعد از سئوال معلوم شد در صنایع دفاع، در سالن پرکن فشنگ، باروت‌ها منفجر شده، یک نفر کشته و جمعی زخمی داشته است.

آقای [سرتیپ محمد حسین] جلالی وزیر دفاع خبر داد که [از طرف نخست وزیر] بخشنامه شده عکس آقای منتظری را [از اتاق‌ها] بردارند. کسب تکلیف کرد و گفت مسأله نامه امام، اکنون در هیأت دولت مطرح است. بنا گذاشتم امروز در منزل باشم؛ ناراحتم. عفت هم خیلی ناراحت است.

دکتر ولایتی تلفن کرد و گفت شوروی‌ها پیشنهاد کرده‌اند که ایشان سفری محرمانه به این کشور به زودی داشته باشد. نظر خواست؛ نظر موافق دادم. گفت عمان خبر داده است که سعودالفیصل [وزیر خارجه عربستان سعودی] گفته قبل از تصمیم راجع به حج، باید روابط ایران و عربستان عادی شود. نظر دادم که اگر قبلاً مسأله حج حل شود، اعلان

قبلی روابط مانعی ندارد. اطلاع داد مسأله عزل آقای منتظری از سوی امام در هیأت دولت مطرح شده و نخست وزیر به دستور امام بخشنامه کرده که عکس‌های آقای منتظری را در ادارات بردارند.

سعید، فاطی و سارا از رفسنجان برگشتند. حالشان خوب است. ظهر خبر مهمی درباره رهبری آینده از رادیو منتشر شد[۱]. عصر آقای جواد لاریجانی [معاون سابق اروپا و آمریکای وزارت خارجه] آمد و از اقدامات آقای دکتر ولایتی در شیوه برکناری ایشان گلایه داشت و برای ماندن در سمت مشاورت مشورت کرد[۲].

از سپاه و ارتش در خصوص جمع آوری عکس آقای منتظری که امام دستور داده‌اند، تلفنی سوال کردند. دستور از طریق دفتر و از مسیر دولت ابلاغ شده است.

صبح زود بعد از طلوع فجر فرستاده امام به منزلمان آمد. پیغام امام را آورد که فرموده بودند از انتشار نامه تندشان به آقای منتظری صرف نظر کرده و به خاطر رفع ناراحتی من، این را به من اطلاع دادند. خوشحال شدم و تشکر کردم.

سه‌شنبه ۸ فروردین | ۲۰ شعبان ۱۴۰۹ | ۲۸ مارس ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها مسأله آیت‌الله منتظری مورد توجه

۱ - در این خبر آمده بود: «هیأت رئیسه مجلس خبرگان شب گذشته با امام خمینی رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران دیدار و گفتگو کردند. در این دیدار که به مدت یک ساعت به طول انجامید در مورد رهبری آینده نظام جمهوری اسلامی گفت‌وگو و تبادل نظر شد.»

۲ - آقای محمد جواد لاریجانی معاون اروپا و آمریکای وزارت امور خارجه، در مذاکرات منجر به پذیرش قطعنامه ۵۹۸ و رایزنی‌های بین‌المللی در سازمان ملل نقش داشت. دکتر ولایتی وزیر امور خارجه به‌جای وی آقای محمود واعظی را به‌این سمت منصوب کرد. در پی برکناری آقای لاریجانی رسانه‌های بین‌المللی علت آن را ناشی از جریان «سلمان رشدی» و نتیجه آن را تقویت جناح رادیکال و تضعیف جناح میانه‌رو عنوان کردند. پس از برکناری آقای لاریجانی از معاونت وزارت امور خارجه، آقای محمد جعفر محلاتی سفیر ایران درسازمان ملل نیز به‌علت بیماری استعفا داد. تلویزیون کانال چهار انگلیس در خبری کذب اعلام کرد که لاریجانی به اتهام جاسوسی برای انگلیس و مخالفت با فتوای امام خمینی علیه سلمان رشدی دستگیر شده است. این خبر از سوی روزنامه تایمز لندن نیز انتشار یافت. در پی انتشار این خبر برادر آقای لاریجانی در لندن، بازداشت وی را تکذیب کرد و گفت که او پس از استعفا به سمت مشاور مخصوص وزیر خارجه منصوب شده است.

جهانی قرار گرفته، ولی برایشـــان مبهم است[1]. آقای[محمدعلی] نظران [رئیس کمیسیون اســرا] برای امور اســرا و کارهای کمیســیون مشــورتی شــورای عالی دفاع آمد. آقای [محمد حســین] ملک زادگان [فرمانده نیروی دریایی ارتش] آمد و گزارش سفر دریایی دانشــجویان نیروی دریایی را داد که تا جنوب آفریقا رفته و برگشــته‌اند. از موفقیت سفر خوشحال است و اجازه انجام مانور گرفت. قرار شد من هم شرکت کنم.

آقای [عباسعلی] عمید زنجانی [نایب رئیس کمیسیون امور قضایی و حقوقی مجلس] آمد. گزارش ســفر به تایلند، اندونزی و مالزی در ارتباط با مسأله کتاب آیات شیطانی را داد. معتقد اســت خیلی موفق بوده. انتظار داشــتم درباره مسأله آقای منتظری سئوال کند؛ نکرد.

آقای ابراهیم امینی از قم تلفن کرد و گزارش ملاقاتش با آقای منتظری بعد از رسیدن نامه امام را داد و خبر نامه عذر خواهی و استعفای ایشان را داد و خواست که کمک کنیم تا جریان خوب ختم شــود. آقای [قربانعلی] درّی [نجف آبادی] هم تلفن کرد و همین را گفت.

آقای ســعید الذاکرین آمــد. گزارش کارهــای اداری مجلس را داد و بــرای انتقال استمداد کرد. معتقد است بعد از رفتن من از مجلس نمی‌تواند اینجا کار کند. گفتم هنوز معلوم نیست که بروم.

آقای [حســین] ابراهیمی مســئول امور افغان‌ها آمد. لیست نیاز تســلیحاتی مجاهدان را آورد و بودجه خواســت. گفت سران [ائتلاف] هشتگانه [شــیعیان] آمادگی دارند که گروه‌های سنی اگر نخواهند حقوق اینها را بدهند، با جریان حاکم همکاری کنند. معتقد بــود عوامل [دکتر محمد] نجیــب‌الله [رئیس جمهور افغانســتان] مقاومت زیادی خواهند کرد.

آقایان [غلامعباس] زائری، [عباس] عباسی و [غلامرضا] فدائی نمایندگان بندرعباس و اراک آمدند و درباره مسأله آقای منتظری پرسیدند. آقایان نظران و ابراهیمی هم پرسیده

---

۱ - بازتاب بین‌المللی برکناری آیت الله منتظری از قائم مقام رهبری در بخش ضمایم این کتاب درج شده است.

بودند و عجیب است که به جز آقای نظران، کسی اظهار ناراحتی نمی‌کرد.

عصر [آقای محمد علی نجفی] وزیر آموزش و پرورش همراه با دانش آموزان ممتاز ریاضی که در مسابقه المپیاد شرکت کرده‌اند، آمدند. برایشان صحبت کردم[1]. سفیر جدیدمان در لهستان آمد. برای کار جدیدش مشورت کرد. آقای شاهمرادی و همکارانش در صنایع سپاه برای انتقال به سازمان انرژی اتمی آمدند و صحبت کردند.

احمدآقا تلفن کرد و متن نامه آقای منتظری و جواب امام را خواند[2]؛ خوشحال بود

---

۱ - در این دیدار که دانش آموزان شرکت کننده در مسابقات المپیاد ریاضی و معلمین ریاضی شرکت کننده در کنفرانس ریاضی کشور به‌همراه کارشناسان ریاضی دفتر تحقیقات و مجلس حضور داشتند، ابتدا آقای محمد علی نجفی وزیر آموزش و پرورش گزارشی از مسابقات و همچنین کنفرانس ریاضی کشور را ارائه کرد. آنگاه آقای هاشمی با تأکید بر اهمیت وجود هرچه بیشتر مسابقات علمی جهت شناخت استعدادهای بالقوه جامعه در تمام زمینه‌ها اظهار داشت: «هر مقدار که از این نوع مسابقات استفاده بیشتری شود، راه برای رشد و تکامل افراد مستعد کشور بیشتر باز می‌شود. این عمل زشتی است که جامعه دارای چهره‌های درخشانی باشد و آنها را معرفی نکند. باید افراد را تشویق کرد. باید افرادی را که در یک زمینه بهتر از دیگران هستند، رشد و پرورش داد. زیرا وجود قهرمان‌ها در بین ملت‌ها می‌تواند به عنوان الگو و راهنما مورد استفاده قرار گیرد و این گونه افراد باعث رشد دیگران نیز می‌گردند. شرکت در مسابقات جهانی که دنیا به آن توجه دارد، دارای ارزش بسیار بالایی است، زیرا شرکت در آن نه تنها برای خود فرد، بلکه هم برای مملکت و هم برای بخش مربوطه اعتبار زیادی به وجود می‌آورد. نباید روحیه‌های زاهدانه غلط باعث شود که بگوییم هر کس درس می‌خواند برای نورانیت خودش است. بلکه این کسب علم برای خدمت کردن به‌کشور بسیار مهم است. مسئله اصلی دیگر این است که دنیا و مردم هم باید از چنین کسی قدردانی بکنند. ما باید در مسابقات جهانی که در دنیا هست شرکت کنیم. اگر هم در رشته‌ای مسابقه جهانی نیست، باید این نوع مسابقات را در بین استان‌ها و بخش‌های مختلف بوجود بیاوریم، زیرا وجود مسابقات علمی می‌تواند جزء بهترین تفریحات سالم مردم گردد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - نامه آیت‌الله منتظری و پاسخ حضرت امام(ره) به شرح زیر است: «[بسم‌الله الرحمن الرحیم. محضر مبارک آیت‌الله العظمی امام خمینی - مدظله العالی پس از سلام و تحیت، مرقومه شریفه مورخ ۶۸/۱/۶ واصل شد. ضمن تشکر از ارشادات و راهنمایی‌های حضرتعالی به عرض می‌رساند، مطمئن باشید همان طور که از آغاز مبارزه تاکنون در همه مراحل همچون سربازی فداکار و از خود گذشته و مطیع در کنار حضرتعالی و در مسیر اسلام و انقلاب بوده‌ام، اینک نیز خود را ملزم به اطاعت و اجرای دستورات حضرتعالی می‌دانم؛ زیرا بقا و ثبات نظام اسلامی مرهون اطاعت از مقام معظم رهبری است. برای هیچ کس قابل شک نیست که این انقلاب عظیم تاکنون در سایه رهبری و ارشادات حضرتعالی از خطرات مهمی گذشته؛ و دشمنان زیادی همچون منافقین کوردل، که دستشان به خون هزاران نفر از مردم و شخصیت‌های عزیز ما و از جمله فرزند عزیز خود من آغشته است و سایر جناح‌های مخالف و ضدانقلاب و سازشکار و لیبرال مآب‌های کج فکر را رسوا و از صحنه خارج نموده است. آیا جنایات هولناک و ضربات ناجوانمردانه این روسیاهان کور دل به انقلاب و کشور و ملت عزیز و فداکار ما فراموش شدنی است؟ و اگر بلندگوهای آنان را و رادیوهای بیگانه خیال می‌کنند با جوسازی‌ها و نشر اکاذیب و شایعه پراکنی‌ها به نام اینجانب می‌توانند به اهداف شوم خود برسند و در همبستگی ملت ما رخنه کنند، سخت در اشتباهند. و راجع به تعیین اینجانب به عنوان قائم مقام رهبری، خود من از اول جداً مخالف بودم؛ و با توجه به مشکلات زیاد و سنگینی بار مسئولیت، همان وقت به مجلس خبرگان نوشتم که تعیین اینجانب به مصلحت نبوده است. اکنون نیز عدم آمادگی خود را صریحاً اعلام می‌کنم. و از حضرتعالی تقاضا می‌کنم به

از حل نسـبی مسـأله که قرار است اعلان شـود. با جواب امام از تلخی مسأله کاسته شده است. با آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص تلفنی صحبت کردم. به خانه آمدم. شب آقای موسوی اردبیلی هم تلفن کرد و از حل نسبی مسأله اظهار رضایت کرد.

آخر شـب آقای [حسین] مرعشی اسـتاندار کرمان آمد. گزارش جلسه استانداران را داد کـه در جهـت توضیح علل عزل آقای منتظری براسـاس نامه امام توجیه شـده‌اند و آخر جلسـه فهمیده‌اند که امام جواب محبت آمیزی با قبول استعفای ایشان داده‌اند. قرار گذاشته‌اند که مطالب جلسه نادیده انگاشته شود.

مجلس خبرگان دستور دهید مصلحت آینده اسلام و انقلاب و کشور را قاطعانه در نظر بگیرند. و به من اجازه فرمایید همچون گذشته یک طلبه کوچک و حقیر در حوزه علمیه به تدریس و فعالیت‌های علمی و خدمت به اسـلام و انقلاب، زیر سـایه رهبری حکیمانه حضرتعالی، اشـتغال داشته باشم. و اگر اشتباهات و ضعف‌هایی که لازمه طبیعت انسان است رخ داده باشد، ان‌شاءالله با رهبری‌های حضرتعالی مرتفع گردد. و از همه برادران و خواهران عزیز و علاقه‌مند تقاضا می‌کنم مبادا در مورد تصمیم مقام معظم رهبری و خبرگان محترم، به بهانه حمایت از من، کاری انجام دهند و یا کلمه‌ای بر زبان جاری نمایند؛ زیرا مقام معظم رهبری و خبرگان جز خیر و مصلحت اسـلام و انقلاب را نمی‌خواهند. امید اسـت این شـاگرد مخلص را همیشه از راهنمایی‌های ارزنده خود بهره‌مند، و از دعای خیر فراموش نفرمایید. والسـلام علیکم و رحمت الله و برکاته. ۶۸/۱/۷ - حسـینعلی منتظری] پاسـخ امام خمینی به این شـرح است: جناب حجت الاسلام والمسـلمین آقای منتظری - دامت افاضاته با سلام و آرزوی موفقیت برای شما، همان طور که نوشته‌اید رهبری نظام جمهوری اسـلامی کار مشـکل و مسئولیت سنگین و خطیری است که تحملی بیش از طاقت شما می‌خواهد. و به همین جهت، هم شما و هم من از ابتدا با انتخاب شـما مخالف بودیم، و در این زمینه هر دو مثل هم فکر می‌کردیم. ولی خبرگان به این نتیجه رسـیده بودند؛ و من هم نمی‌خواستم در محدوده قانونی آنها دخالت کنم. از اینکه عدم آمادگی خود را برای پسـت قائم مقامی رهبری اعلام کرده‌اید پس از قبول، صمیمانه از شـما تشکر می‌نمایم. همه می‌دانند که شـما حاصل عمر من بوده‌اید؛ و من به شـما شدیداً علاقه‌مندم. برای اینکه اشـتباهات گذشته تکرار نگردد، به شما نصیحت می‌کنم که بیت خود را از افراد ناصالح پاک نمایید و از رفت و آمد مخالفین نظام، که به اسـم علاقه به اسـلام و جمهوری اسـلامی خود را جا می‌زنند، جداً جلوگیری کنید. من این تذکر را در قضیه «مهدی هاشـمی» هم به شـما دادم. من صلاح شـما و انقلاب را در این می‌بینم که شـما فقیهی باشـید که نظام و مردم از نظرات شما استفاده کنند. از پخش دروغ‌های رادیو بیگانه متأثر نباشید. مردم ما شما را خوب می‌شناسند و حیله‌های دشمن را هم خوب درک کرده‌اند که با نسـبت هر چیزی به مقامات ایران کینه خود را به اسـلام نشان می‌دهند. طلاب عزیز، ائمه محترم جمعه و جماعات، روزنامه‌ها و رادیو - تلویزیون، باید برای مردم این قضیه سـاده را روشـن کنند که در اسـلام مصلحت نظام از مسائلی است که مقدم بر هر چیز است و همه باید تابع آن باشیم. جنابعالی ان‌شاءالله با درس و بحث خود حوزه و نظام را گرمی می‌بخشید. والسلام علیکم. ۶۸/۱/۸ روح‌الله الموسوی الخمینی

چهارشنبه ۹ فروردین | ۲۱ شعبان ۱۴۰۹ ۲۹ مارس ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها مسأله آقای منتظری در صدر و انتخابات شوروی و ترکیه از اهمیت زیادی برخوردار است. در شوروی طرفداران محدودیت‌های مارکسیستی شکست خورده‌اند و مردم راه گورباچف را برگزیده‌اند[1]. آقای [حمید] میرزاده [معاون اجرایی نخست وزیر] آمد. درباره تبصره‌های بودجه که مربوط به بازسازی و سیل و زلزله است و در ابلاغیه به سازمان برنامه و بودجه، حق بیشتری در تدوین آئین‌نامه داده شده، اعتراض داشت. مدعی است بر مصوبه مجلس افزوده شده است. درباره آینده رهبری و مسائل جاری مطالبی داشت.

آقای سیدزاده از روابط عمومی مجلس آمد. تذکراتی درباره مسائل رهبری آینده و دستگاه اجرایی و مجلس داشت و از خلاء مدیریت مجلس پس از رفتن من اظهار نگرانی نمود. عفت تلفن کرد و نقل کرد افراد کمیته انقلاب در خیابان‌ها عکس آقای منتظری را جمع می‌کنند و این کار زننده است. از کمیته پرسیدم، گفتند چنین دستوری داده نشده و خواستار معرفی مورد برای پیگیری شدند.

آقای سینا واحد [هنرمند و نویسنده] از آرژانتین آمد. مطالبی درباره اهمیت نفوذ ژنرال زین‌الدین در این کشور داشت. او یک شیعه است. اوضاع اقتصادی و اجتماعی آن کشور را گفت و مدعی بود دانشمندانی از آرژانتین مایل به کار در ایران هستند.

ظهر آقایان [مسعود روغنی] زنجانی [وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه] و [مرتضی] الویری [رئیس کمیسیون امور برنامه و بودجه مجلس] آمدند. آنها از شیوه برخورد با آیت‌الله منتظری اظهار نگرانی کردند، مخصوصاً بعد از کیفیت برخورد با

---

۱ - در انتخابات پارلمان عمومی شوروی، بوریس یلتسین رهبر سابق حزب کمونیست مسکو ۸۹ دصد آرا را به‌دست آورد. وی عضو دفتر سیاسی کمیته مرکزی حزب کمونیست شوروی بود که به خاطر مخالفت با روند کند اصلاحات گورباچف از کار برکنار شد. وی پس از پیروزی گفت: «من در انتخابات در برابر کاندیدای رسمی حزب کمونیست، حدود نود درصد آرا را نصیب خود کردم. پیروزی من ضرورت تسریع در روند اصلاحات را ایجاب خواهد کرد.» در ترکیه نیز حزب حاکم مام میهن در انتخابات شهرداری‌ها شکست خورد و در پی آن وزیران کابینه تورگوت اوزال نخست وزیر ترکیه استعفا دادند.

مسأله سلمان رشدی و قضیه برخورد با کارکنان صدا و سیما[1] و مسأله اوشین و حضرت زهرا (س) و از آقای نخست وزیر در خصوص برخورد بد با وزرا و مخصوصا وزیر برنامه و بودجه شاکی بودند. آقای [روغنی] زنجانی قصد کناره‌گیری داشت؛ تشویقش کردم که بماند.

عصر آقایان [محمد] عبائی [خراسانی] و [محمد] جعفری گیلانی آمدند و برای کار تحقیقات دفتر تبلیغات [اسلامی حوزه علمیه قم] استمداد و درباره کیفیت صحبت درباره مسأله آقای منتظری استفسار کردند.

آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] آمد و برای انرژی هسته‌ای ارز بیشتر می‌خواست. آقای مسیح مهاجری [مدیرمسئول روزنامه جمهوری اسلامی] آمد. درباره مسأله آقای منتظری و رهبری آینده و مسائل روزنامه مذاکره شد. تا ساعت هشت ونیم شب در دفترم کار کردم و سپس به منزل آمدم. مهدی از سفر شرق برگشته بود. او مقداری درباره ژاپن، کره [جنوبی] و سنگاپور گفت.

پنجشنبه ۱۰ فروردین | ۲۲ شعبان ۱۴۰۹ | ۳۰ مارس ۱۹۸۹

تا ساعت سه بعد از ظهر در منزل بودم. وقتم به مطالعه و استراحت گذشت. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] تلفنی گفت که امروز عازم شوروی است. درباره مسائل مورد نظر

---

۱ - روز شنبه ۸ بهمن ۱۳۶۷ در یک برنامه رادیویی مطالبی درباره الگوی زن مسلمان پخش شد. یکی از مصاحبه شوندگان، درباره الگو قراردادن «اوشین» شخصیت زن سریال ژاپنی پرطرفدار «سال‌های دور از خانه» و یا حضرت فاطمه زهرا (س) مطلبی گفت که شائبه توهین را به‌ذهن متبادر می‌ساخت. امام خمینی (ره) در پی پخش این برنامه، در نامه‌ای به آقای محمد هاشمی رئیس وقت سازمان صدا و سیما فرمودند: «فردی که این مطلب را پخش کرده است تعزیر و اخراج می‌گردد و دست اندرکاران آن تعزیر خواهند شد و در صورتی که ثابت شود قصد توهین در کار بوده است، بلاشک فرد توهین کننده محکوم به اعدام است.» در پی نامه حضرت امام (ره)، رئیس قوه قضائیه در نامه‌ای درخواست عفو چهارتن از دست‌اندرکاران پخش برنامه مذکور را به‌علت عدم سوءنیت و تسامح و سهل انگاری در انجام وظیفه نمود که ایشان عفو نمودند. برای مطالعه بیشتر رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۷، پایان دفاع آغاز بازسازی» صفحه ۴۹۷، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

مشورت کرد. مجدداً خبر داد که سوئیس اعلان کرده کنسول ما را اخراج کرده است؛ با اینکه قرار بوده به عنوان تمام شدن مأموریت بیاید. قرار شد مقابله به مثل کنند.

در گزارش‌ها آمده، امام جماعت مسجد بلژیک که اهل عربستان است، به همراه معاونش کشته شده‌اند. خبر را به ناحق به گونه‌ای نقل کرده‌اند که ایجاد شبهه کنند که از سوی طرفداران ما به خاطر عدم هماهنگی با فتوای امام [درباره سلمان رشدی] کشته شده است.

ساعت سه ونیم بعد از ظهر از [فرودگاه] مهرآباد به همراه جمعی سپاهی و ارتشی و نماینده و محافظان و همچنین عفت، فاطی، مهدی، سارا و خانم‌ها مطهری، عراقی، نقاش و علم‌الهدی به سوی دزفول پرواز کردیم. استقبال رسمی در پایگاه چهارم هوایی بود. با [آقای محسن میردامادی] استاندار [خوزستان] و [آقای اراکی] امام جمعه و مسئولان دزفول درباره بازسازی مذاکره شد. دوسه ساعت با فرماندهان سپاه جلسه داشتیم که وضع خطوط، نیازها و کمبودها را گفتند. از مشکل غذا، مهندسی و سوخت شکایت دارند.

شام خوردیم، سپس با فرماندهان ارتش دو سه ساعت مذاکره کردیم. ارتشی‌ها از

ورود به شهر دزفول

مشکل سوخت و غذا می‌گفتند. از مهندسی و عدم جایگزینی بعضی از ابزار جنگ که سال گذشته از دست دادند، گله داشتند. پنجاه میلیون تومان در اختیار فرماندهان یگان‌ها گذاشتم.

عفت و همراهان رفتند و شهر دزفول را دیدند. هوا سرد بود. شوفاژها را روشن کردند. امسال بارندگی خوبی بوده. سال گذشته بارندگی کم بوده، اما با بارندگی خوب اواخر زمستان، وضع بهتر است. دیر وقت خوابیدم.

جمعه ۱۱ فروردین | ۲۳ شعبان ۱۴۰۹ | ۳۱ مارس ۱۹۸۹

اخبار را گرفتم. مسأله آقای منتظری در صدر گزارش‌ها است. رسانه‌های غربی چهره ایشان را معتدل، آزادیخواه و ترقی‌خواه و چهره امام را خشن ترسیم می‌کنند و عزل ایشان را غلبه خشونت و رادیکالیسم بر اعتدال تفسیر می‌نمایند[1].

آقای [مرتضی] مبلغ آمد و برنامه مهندسی جنگ را که توام با کنترل آب‌های مرزی جنوب غربی است، توضیح داد. رودخانه‌های میمه و دویرج و کرخه و ... را باید بتواند در خدمت دفاع مرزی و عمران حاشیه مرزی درآورد. این آب‌ها فعلاً به عراق می‌ریزد.

با چند هلی‌کوپتر به سوی آبادان و خطوط جبهه پرواز کردیم. در مسیر، از هوا مزارع سرسبز و جالب و شبکه‌های آبیاری دز را دیدیم. در جنوب اهواز از هوا طرح کانال هفتم تیر را دیدیم که بناست آب کارون را به مرز ایران و عراق برای خطوط دفاع منتقل کند.

---

۱ - روزنامه فاینشنال تایمز چاپ لندن نوشت: «استعفای آیت الله منتظری که به ترحم و میانه‌روی شهرت دارد، به این دلیل صورت می‌گیرد که وی یاران انقلابی‌اش را آزرده ساخته است.» به نوشته این روزنامه انگلیسی، استعفای آیت‌الله منتظری در اثر اعمال روش‌های میانه‌روانه از طرف وی بوده است. خصوصیات فکری و نقطه نظرهای ایشان با اصول قابل قبول برای افراطیون فعلی در حکومت ایران قابل قبول نیست و لذا وی ناچار به کناره‌گیری شده است. منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۶۸/۱/۱۰، صفحه ۹.

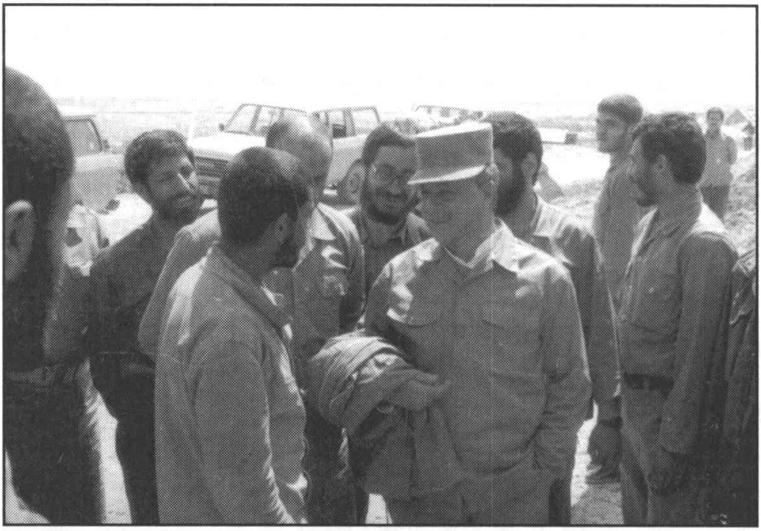
در محل جُفیر در یکی از عقبه‌های لشکر ۲۹ زرهی فرود آمدیم. برای پرسنل سخنرانی کوتاهی کردم[1]. از آنجا با اتومبیل به منطقه طلائیه رفتم. از خطوط پدافندی لشکر ۹۲ بازدید کردیم. نظم قابل قبولی داشتند. از چند سنگر جلو و خندق جلوی خاکریز و کلاس درس در فضای باز دیدن کردم. از سربازها، وضع غذا و برنامه امور آموزشی و کاری و ... پرسیدم؛ خوب است.

به منطقه کوشک رفتم. آنجا که کانال سلمان، حدود پنجاه متر آب را وارد کانال‌های دفاعی می‌کنند. این آب با پمپاژ از کارون برداشت می‌شود و منطقه‌ای به عرض دوسه کیلومتر و طول حدود یکصدوپنجاه کیلومتر از طلائیه تا شلمچه را بین خط نیروهای خودی و دشمن تغذیه می‌کند. این کانال بهترین مانع و سد دفاعی شده و اطمینان و آرامشی به نیروها داده است. با چند سنگر از خطوط لشکر ۷ ولی عصر سپاه مذاکره کردم. روحیه سربازها خوب است، ولی نظم و انضباط و تدارک مثل ارتشی‌ها نیست و نگهداری مهمات خوب نیست.

از آنجا به آبادان رفتیم. در مقر آقای [غلامحسین] جمی امام جمعه، نماز و ناهار بود

---

۱ - آقای هاشمی در این سخنرانی بر ضرورت آمادگی دفاعی، هوشیاری و انجام کلیه اموری که در راستای دفاع از میهن اسلامی توسط نیروهای مسلح موجبات دلسردی و یاس دشمنان را فراهم می‌سازد تأکید کرد و گفت: «ما مصمم هستیم از کلیه امکاناتی که صلح بین دو ملت ایران و عراق را تضمین می‌کند استفاده کرده و در این راه گام برداریم. اما نباید فراموش کرد که جانب دیگر قضیه، دشمنی است که دارای خصلت و روحیه‌ای تجاوزکارانه است و هرگاه کوچکترین ضعفی را در ما سراغ داشته باشد، از تجاوز مجدد ابایی نخواهد داشت. همان گونه که شاهد هستیم دشمن هنوز در مقابل حق، مقاومت کرده، قسمتی از خاک ما را در اشغال دارد و در راه تأمین صلح و اجرای قطعنامه ۵۹۸ کارشکنی می‌کند. بنابراین شما برادران لازم است با توجه به‌این واقعیت بیش از پیش بر آمادگی رزمی و دفاعی خویش بیفزائید. خوشبختانه گزارش فرماندهان شما حاکی از تحکیم خطوط، آمادگی دفاعی شما و تلاش برای ترمیم خرابی‌هاست. دشمنان ما برای جلوگیری از پیروزی نهایی اسلام جنگ را به ما تحمیل کردند، جنگی که به پندار غلط آنان از عدم آمادگی ما نشأت می‌گرفت. خوشبختانه این پندار غلط با همت کلیه نیروهای رزمی اعم از ارتش سپاه و بسیج به هم ریخت و همه دشمنان که پشت سر رژیم عراق صف کشیده بودند، دریافتند که کشور ما محلی برای تأمین اهداف شوم و تجاوزکارانه آنها نیست.» ایشان در بخش دیگری از سخنان خود گفت: « هنگامی که شمال سرسبز و آباد خوزستان را پشت سر می‌گذاریم و به مناطق جنگزده می‌رسیم، جای جای این منطقه را گواهی به دیو سیرتی و کینه توزی دشمن می‌دهیم. امیدوارم روزی کلیه هزینه‌هایی که در منطقه خوزستان تاکنون صرف دفاع از کشور شده است، برای عمران و آبادی این منطقه به کار گرفته شود. و با همت نیروهای مسلح و مهاجرین عزیز و کلیه مردم به زودی شاهد آبادی و سرسبزی یکپارچه خوزستان باشیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب.

بازدید از منطقه عملیاتی جنوب

و سپس مذاکره با مسئولان شهر و مدیران پالایشگاه و مسئولان پاکسازی منطقه از مین‌ها و گلوله‌های عمل نکرده صحبت شد. از کمی وسائل می‌نالیدند. به پالایشگاه رفتیم. با اتومبیل از بیشتر نقاط بازدید نمودم و در چند نقطه که کار بازسازی جالب است، پیاده شدم[1].

یک واحد را بازسازی و آماده به کار کرده‌اند که یکصدوسی هزار بشکه در روز تصفیه می‌کند. اقدامات تحسین برانگیزی انجام داده‌اند. فردا قرار است رئیس جمهور برای افتتاح بروند. کارکنان احساسات پرشوری اظهار کردند. در جنوب پالایشگاه از خط دفاعی در ساحل اروند بازدید کردیم و با دوربین وضع عراقی‌ها را دیدم.

از آنجا با ماشین به جزیره مینو رفتیم و تا لب اروند مقابل جزیره سهیل عراقی رفتم. چون شب نزدیک بود، توقف نداشتم که با رزمندگان صحبت کنم. یکسره به محل بیمارستان صحرایی علی ابن‌ابیطالب(ع) که هلی کوپترها مستقر بودند آمدیم. نزدیک

---

۱ - پالایشگاه آبادان قبل از جنگ تحمیلی با ظرفیت پالایشی بالغ به ۶۰۰ هزار بشکه در روز، یکی از معتبرترین پالایشگاه‌های جهان بود اما در جریان جنگ به‌شدت آسیب دید و بعد از برقراری آتش‌بس با همت تلاشگران ایرانی به سرعت کار بازسازی فاز اول آن آغاز شد. پالایشگاه آبادان در زمان احداث، بزرگترین پالایشگاه جهان بود.

غروب بود. اجازه پرواز در این ساعت ندارند. به قول خودشان «سان ست» است. با دستور پرواز کردند. عفت و همراهانش هم به هلی کوپتر من آمدند یکسره به دزفول پرواز کردیم. حدود یک ساعت پرواز داشتیم. خانواده‌های شهدای دزفول در پایگاه منتظرم بودند. در آمفی تئاتر پایگاه مراسم بود. برایشان صحبت کردم[1]. شام خوردیم و خوابیدیم.

ورود به پایگاه هوانیروز مسجد سلیمان

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «۱۰ سال بعد از انقلاب، تنها مقطع تاریخی در کشور ماست که دفاع برای خدا و به منظور اعتلای اسلام صورت گرفته است و کسانی که به همین خاطر در این راه جان خود را از دست داده و شهید شده‌اند و یا عزیزی را تقدیم اسلام کرده‌اند، سمبل افتخار و مقاومت ملت ما در تاریخ هستند و نسل‌های آینده تحت تأثیر پایمردی و مقاومت آنان خواهند بود. شهر شما فرزندان شما و ایثار و مقاومت شما، طی هشت سال جنگ همواره مایه خشم و کینه دشمن بود و به همین لحاظ با هیچ امکان مادی نمی‌توان در مقام پاسخ و قدردانی از این ایثار و افتخار برآمد، ولی مسلماً مسئولین و کلیه دست‌اندرکاران نظام خواهند کوشید حتی‌الامکان در ارائه خدمات هر چه بیشتر برای شما، خانواده‌های شهدا و کلیه کسانی که سلامت خود را از دست داده و یا اسیر شده‌اند گام بردارند.» پیش از سخنرانی آقای هاشمی، حجت الاسلام اراکی امام جمعه دزفول و حجت الاسلام فارغ نماینده مردم این شهر در مجلس شورای اسلامی، ضمن خوش‌آمد گویی به جانشین فرمانده کل قوا، پیام پایمردی، مقاومت و بیعت مجدد خانواده شهدا با امام امت را به ایشان رساندند.

شنبه ۱۲ فروردین | ۲۴ شعبان ۱۴۰۹ ۱ آوریل ۱۹۸۹

بعد از نماز، رادیوهای فارسی بی بی‌سی و صدای آمریکا را گرفتم. مسأله آقای منتظری را زنده نگه‌داشته‌اند و تبلیغ خشونت و واپس گرائی برای حادثه می‌نمایند. سفر من به شوروی در آینده را مهم می‌دانند. انجام این سفر در ملاقات [آقای علی اکبر ولایتی] وزیرخارجه با [میخائیل] گورباچف [صدر هیأت رئیسه اتحاد جماهیر شوروی] مطرح شده است. در میدان پایگاه، مراسم صبحگاه مشترک نیروها انجام شد. برای آنها صحبت کردم.

با هلی کوپترها به سوی مسجد سلیمان پرواز کردیم. در مسیر مزارع و کانال‌های زیر دز و کارون را مشاهده کردیم و آقایان محسن رضایی و دهقانی توضیحات دادند. در هوانیروز مسجدسلیمان فرود آمدیم.

استقبال رسمی بود. پدر آقای محسن رضایی که کارگر بازنشسته‌ای است، در مراسم حزب اللهی گونه شعار می‌داد. فرمانده پایگاه، توضیحات لازم را درباره وضع پایگاه و

بازدید از کارخانجات تعمیر تانک

نیازها و مشکلات داد: منازل فراوان نیم ساخته و بخش تکمیل نشده و منطقه تصرف شده توسط سپاه ...

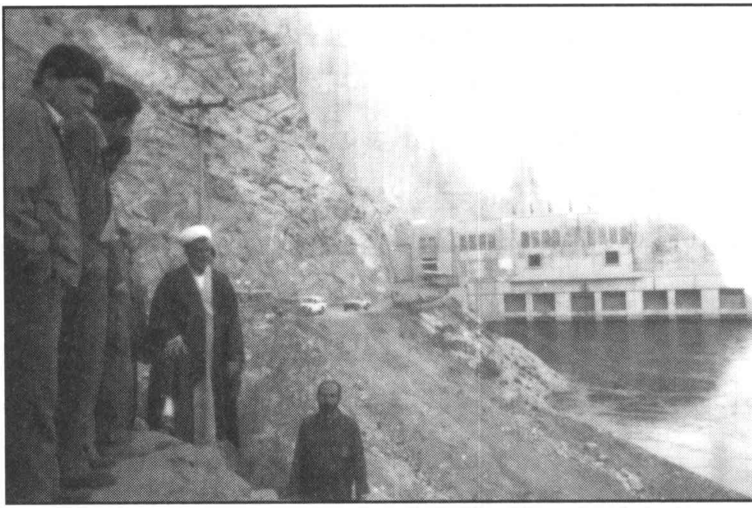
با اتومبیل از پایگاه بازدید کردیم؛ وسیع و جالب است. سپس از پادگان شهید محلاتی سپاه که بخشی از پایگاه است، با اتومبیل دیدن به عمل آمد و از آنجا به کارخانجات تعمیر تانک رفتیم؛ وسیع و عظیم است. نیم ساعتی از سالن‌ها وانبارها بازدید شد. ۳۵ هزار متر مساحت کارگاه سرپوشیده است و قدرت تعمیر و بازسازی بالایی دارند[۱]. از مدرسه تربیت نیروی فنی ارتش هم دیدار کردیم.

با اتومبیل بخشی از شهر را گشتیم. مردم مهربان و با احساسات برخورد می‌کردند. به ورزشگاه شهر رفتیم و در اجتماع مردم حاضر شدیم. امام جمعه و [آقای دانش] نماینده مردم و آقای محسن رضایی صحبت کوتاهی کردند و خیر مقدم گفتند. سپس من سخنرانی نمودم[۲].

---

۱ - آقای هاشمی در جریان بازدید از این مجتمع صنعتی نظامی، ضمن استماع گزارش فعالیت‌های این کارخانه توسط مسئولین نظامی و متخصصین مربوطه از قسمت‌های تعمیر، مونتاژ، برجک و ساخت بدنه برای انواع تانک و نیز مدیریت تولید قسمت‌های جوشکاری، تراشکاری و ساخت خودروهای زرهی سنگین و انواع نفربر دیدن کرد و در جریان فعالیت تلاشگران و متخصصین این مجتمع که به منظور تعمیر و ترمیم و استفاده کامل از ابزار و تجهیزات و وسائل سنگین انجام می‌شود، قرار گرفت.

۲ - ایشان در این سخنرانی ضمن تشریح موقعیت جغرافیایی و فرهنگی و اشاره به منابع عظیم گاز وجود تأسیسات و کارخانجات نظامی اقتصادی، استعداد رشد و توسعه دامپروری در این منطقه و یادآوری نیازهای خاص آن اظهار امیدواری کرد در اولین فرصت مناسب به محرومیت این منطقه از نظر آب آشامیدنی، امکانات شغلی و سایر تنگناهای موجود در این شهرستان پایان داده شود و خلائی که در نتیجه کاهش فعالیت‌های نفتی در این منطقه بوجود آمده، در جهت تأمین رفاه مردم این شهر برطرف گردد. آقای هاشمی تأکید کرد سیاست نظام، مجلس، دولت و بالاتر از همه مقام معظم رهبری معطوف به‌رفع محرومیت از مردم این کشور است. ایشان در بخش دیگری از سخنان خود به اهمیت ایجاد و تسریع در تکمیل راه ارتباطی بین مسجد سلیمان و استان چهارمحال و بختیاری به منظور تأمین امکانات مورد نیاز و بیرون آمدن این شهر از بن‌بست تأکید کرد و افزود: «متأسفانه به خاطر وضعیت نه جنگ نه صلح، قادر نیستیم امکانات گوناگونی را که در حال حاضر صرف دفاع از کشور می‌شود، در خدمت عمران و آبادانی کشور به کار گیریم. به هر میزان که به تأمین صلح و امنیت منطقه نزدیک شویم، خواهیم توانست از امکانات فراوان مهندسی خود در جهت ایجاد و تسریع در طرح‌های عمرانی نظیر راهسازی و غیره بهره بگیریم.» آقای هاشمی در ادامه سخنان خود، ضمن تقدیر از شهدا و ایثار مردم مسجد سلیمان در طول هشت سال جنگ تحمیلی اظهار داشت: «ضدانقلاب در آغاز پیروزی ما گمان می‌کرد می‌تواند شهر شما را تبدیل به پایگاهی اساسی برای خود سازد، اما خوشبختانه شما اینک از مردمان مؤمن و متعهد به‌رهبری این نظام محسوب می‌شوید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

بازدید از سد دز (سد شهید عباسپور)

نماز و ناهار و استراحت و سپس جلسه‌ای با شورای اداری مسجدسلیمان داشتیم که از مشکلات و نیازهای شهر و مشکل بیکاری مردم، کم آبی شهر و نیازهای دیگر گفتند. در گذشته شرکت نفت به شهر سرویس می‌داده و فعلاً شهر بزرگ شده و مخازن نفت منطقه روبه پایان است و مسئولیت‌های شرکت نفت باید به عهده سازمان‌های دولتی قرار گیرد. این مرحله انتقال، کمبودهای فراوانی را همراه دارد و شهر واقعاً محروم است. قول مساعد برای کمک به ساخت راه مسجد سلیمان تا چهارمحال بختیاری دادم[1]. به وزیر نیرو گفتم برای مشکل برق و آب کمک کند.

به محل سد دز [= شهید عباسپور] رفتیم. از بخش‌های مختلف سد بازدید کردیم و توضیحات مدیران را شنیدیم؛ جالب و مهم است. یک هزار مگاوات برق می‌دهد. ظرفیت حدود سه میلیارد متر آب دارد و نواقص هم دارد، زیرا کار سد در آستانه انقلاب

---

۱ - در دوران سازندگی، تلاش‌های فراوانی برای محرومیت زدایی از مناطق محروم از جمله منطقه مسجد سلیمان به عمل آمد. اتمام ذخایر نفت، بیکاری و مهاجرت مردم از مهمترین مشکلات ساکنین مسجد سلیمان محسوب می‌شود.

رو به اتمام بود و پیمانکاران از شرایط انقلاب سوء استفاده کرده‌اند[1].

محل‌های بمباران شـده و بازسازی شده را دیدم و پرسنل را تحسین کردم. از چشمه مهم زیر سـد که حدود ده متر آب از آن می‌جوشـد، بازدید کردم و توضیحات درباره طرح‌های تأسـیس چند سد دیگر روی کارون را شنیدم. عشایر اطراف سد جمع شدند و احساسـات گرمی ابراز کردند. خانه‌های کارگاه سـد را اشغال کرده‌اند، باید بروند. آنها برای تهیه مسکن جدید استمداد نمودند.

به سوی دزفول پرواز کردیم. در راه آقای [بیژن نامدار] زنگنه [وزیر نیرو] توضیحات لازم در مورد عقیلی و اسـتعداد منطقه داد. غروب به پایگاه رسـیدیم. خاطرات دو روز را نوشتم.

افتتاح پروژه گاز مارون

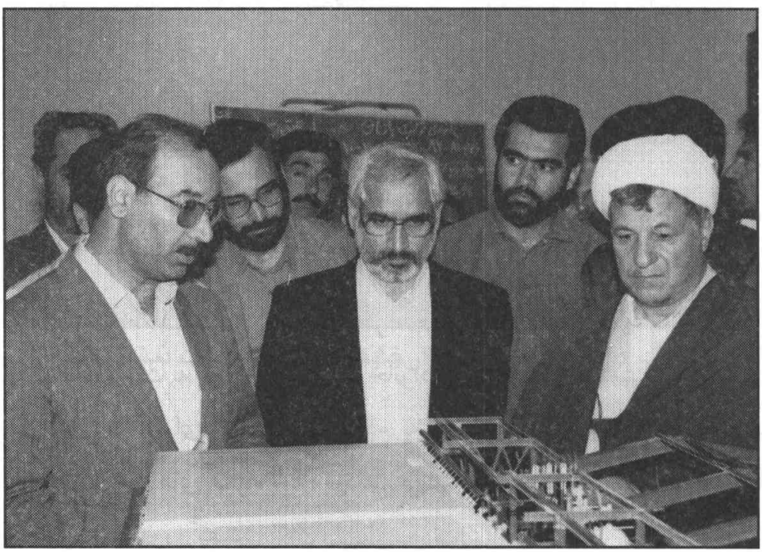
---

۱ - سد شهید عباسپور واقع در ۵۵ کیلومتری شهرستان مسجد سلیمان، دارای ۲۰۰ متر ارتفاع و دو میلیارد و ۹۰۰ میلیون متر مکعب ظرفیت ذخیره‌سازی آب می‌باشـد. این سـد چهار واحد ۲۵۰ مگاواتی تولید برق دارد و ارتفاع ریزش مؤثر آب بر روی چهار توربین نیروگاه آن ۱۶۵ متر اسـت. این سد در میان دره‌ای مصفا بر روی رودخانه کارون احداث شده و در سال ۶۸ بزرگترین نیروگاه آبی کشور بود که نزدیک به یک هفتم کل برق کشور را تولید می‌کرد. در دوران سازندگی سدهای بسیار دیگری ساخته شد.

یکشنبه ۱۳ فروردین | ۲۵ شعبان ۱۴۰۹   ۲ آوریل ۱۹۸۹

ساعت هشت صبح همراه [آقایان غلامرضا آقازاده، غلامرضا فروزش و بیژن نامدار زنگنه] وزرای نفت، جهاد سازندگی و نیرو، برای بازدید از طرح‌های عمرانی و بازسازی‌های نفتی و آبی و خاکی با هلی کوپتر ها پرواز کردیم. بر فراز منطقه آقای زنگنه توضیحات خوبی درباره حوزه‌های دز، کارون و کرخه داد.

در منطقه مارون از طرح تزریق گاز به مخازن نفت بازدید کردیم. از پازنان گاز برداشت می‌شود و به مارون تزریق می‌شود. دو مرکز برای این کار تأسیس شده است که گرانقیمت و پیچیده است. کارشناسان خودمان قدرت و مهارت خوبی در نگهداری، بازسازی و تکمیل طرح‌ها دارند که قابل تحسین است. خارجی‌ها فکر نمی‌کردند که ما خودمان بتوانیم این کارها را انجام دهیم. از مقطع انقلاب و جنگ، پیمانکاران خارجی سوء استفاده کرده و تعهدات خود را انجام نداده‌اند. به آقای آقازاده [وزیر نفت] گفتم

افتتاح پروژه گاز مارون

منطقه را مشجّر کند؛ فعلا خشک و کویری است.

از آنجـا به بهبهان پرواز کردیم. از سـد انحرافی شـهدا کـه آب رودخانه مارون را بـه کانال‌های احداثی هدایت می‌کند، بازدید کردیم. آن را جهاد سـازندگی انجام داده اسـت. با تکمیل سد مخزنی و سـدهای تنظیمی طرح مارون، حدود پنجاه هزار هکتار از اراضی منطقه احیاء می‌شـود. گفتند آنجا درست مجاور نقطه سد شهدا، شهر باستانی هم کشف کرده‌اند.

به محل سـد مخزنی در تنگه تکاب رفتیم. تونل‌ها و جاده‌های دسترسـی انجام شده است. مطالعات تکمیل شده و بناست جهاد سازندگی مجری آن باشد. حدود یک میلیارد ونیـم متر آب ذخیره و یک‌صدوپنجاه مگاوات برق به دسـت می‌آید؛ کارشـان جالب اسـت. کتیبه‌هایی از حوادث تاریخی در تنگه نصب شده که نشان دهنده دفع تجاوزهای دشمنان در این تنگه، در زمان‌های گذشته می‌باشد.

برای ناهار و نماز به مهمانسرای کارخانه سیمان بهبهان رفتیم. ساعت سه بعداز ظهر از کارخانه بازدید کردیم. آنها برای توسعه تا شش هزار تن سیمان در روز استمداد کردند. فعلاً سه هزار تن ظرفیت دارند، اما برای ده هزار تن طراحی شده است.

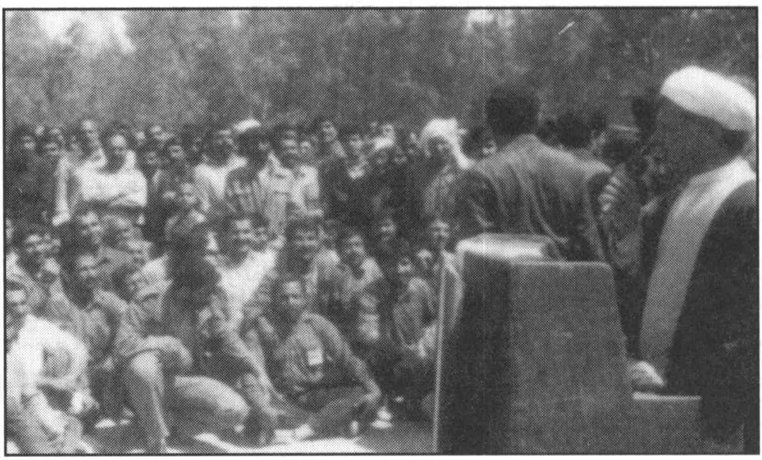
بـه هفت تپه پرواز کردیم. در دفتر کارخانه مدیرعامل توضیحات داد. حدود ده هزار هکتار نیشـکر و صدهزار تن شکر و سـیصدهزار تن باگاس در سال دارند. کاغذ سازی پارس حـدود هفتاد هزار تن کاغذ تولید می‌کند. خرابی‌های جنگ خیلی زیاد بوده ولی به سـرعت بازسـازی کرده‌اند. هنوز دو خط از سه خط تولید کاغذ کاملاً بازسازی نشده است. آنها منتظر قطعات هستند. کارشان صرفه‌جوئی ارزی بالایی دارد.

ساعت هشت شب به پایگاه رسـیدیم. خانواده‌های شهدای اندیمشک و شوش آمده بودند. در آمفی تئاتر برای آنها صحبت کردم. به مقر برگشتیم. جمعی از خانم‌های پایگاه به دیدن عفت و خانم‌های همراه آمده بودند. خسـته بودم. تیمسـار [حبیب] بقائی آمد و نیازهای مالی ارتشیان را گفت.

دوشنبه ۱۴ فروردین | ۲۶ شعبان ۱۴۰۹ ۳ آوریل ۱۹۸۹

اول وقت با اتومبیل پایگاه را گشتیم. خیلی وسیع و عظیم است. حدود سه هزار نفر پرسنل دارد و برای زندگی خودکفا است. فضای سبز زیاد، مزارع کشاورزی، آب فراوان و تمیز و مرتب دارد. از محل تعمیر موشک‌ها بازدید کردیم[1].

عفت و همراهان برای دیدن هویزه و خرمشهر رفتند و من و همراهان [= آقایان محمد رشیدیان نماینده آبادان، بیت النجات موسویان سرپرست بنیاد امور مهاجرین جنگ تحمیلی، محسن میردامادی استاندار خوزستان و دهدشتی سرپرست حوزه علمیه آبادان] با هلی کوپتر به کشت و صنعت نیشکر کارون رفتیم. کارکنان پرشور استقبال کردند. در سالن آمفی تئاتر توضیحات کلی دادند. از کارخانه تولید شکر بازدید کردیم. یک خط

سخنرانی در جمع کارکنان کارخانه کشت و صنعت نیشکر کارون

---

۱ - آقای هاشمی در پنجمین روز سفر خود به‌استان خوزستان، یکی از مراکز بازسازی سیستم‌های پیشرفته موشکی در گروه پدافند هوایی مستقر در منطقه جنوب را مورد بازدید قرار داد. ایشان هنگام بازدید، ضمن آگاهی از روند پیشرفت کار و قدردانی از تلاش کارشناسان و متخصصان نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در راه ترمیم آثار ناشی از جنگ، بر تجهیز هر چه بیشتر و فوری‌تر سیستم‌های موشکی برای تقویت بنیه پدافند هوایی کشور تأکید کرد.

تولید را از نقطه ورود نیشکر تا گونی شدن شکر سفید دیدیم؛ جالب است. سپس برای کارکنان صحبت کردم. کارگران خواست‌ها و اعتراضات زیادی به مدیریت دارند و خیلی شلوغ می‌کردند[1].

سپس از نیروگاه و کارخانه‌های خوراک دام و نئوپان که از باگاس نیشکر بدست می‌آید، بازدید کردیم. درباره بازسازی توضیحات دادند. با ۲۵ هزار هکتار زمین و حدود نود لیتر آب از کارون و دز می‌گیرند. آنها ۳۵ هکتار استخر پرورش ماهی دارند. برای استراحت و ناهار و نماز به مهمانسرای منطقه رفتیم. در آن حوالی، مهاجران جنگ اسکان داده شده‌اند. زن و مرد اجتماع کردند و ابراز احساسات نمودند و مشکلاتشان را گفتند. عمدتاً از منطقه بستان بودند.

استانداری و مسئولان بازسازی آبادان و خرمشهر آمدند. آمار و ارقام و برنامه زمانبندی شده بازسازی و نیازها و مشکلات را گفتند. سه سال برای بازسازی کامل این دو شهر با امکانات قبلی زمان می‌خواهند.

به اهواز پرواز کردیم. در محل شهرک مجاهدان مهاجر فرود آمدیم. در شصت هکتار اراضی خالصه، حدود نهصد واحد مسکونی خوب با تأسیسات شهری مربوطه ساخته‌اند. قرار است به رزمندگانی بدهند که مهاجر جنگ و متأهل باشند. نظر خودشان این است که مجانی بدهند و نظر استاندار این است که چیزی گرفته شود. قرار شد در

---

۱ - آقای هاشمی از قسمت‌های مختلف مجتمع بازدید کرد و ضمن گفتگو با مسئولان، در جریان چگونگی و میزان تولید نیشکر و روند بازسازی و طرح‌های توسعه این مجتمع قرار گرفت. ایشان در جریان بازدید از قسمت‌های مختلف این مجتمع، در اجتماع کارگران این واحد تولیدی حضور یافت و طی سخنانی با اشاره به تحمل مشقات و ایثار فراوان کارگران کارخانجات و تأسیسات صنعتی در طول جنگ تأکید کرد که هدف اصلی نظام جمهوری اسلامی ایجاد عدالت اجتماعی و تحقق خواسته‌های همه کسانی است که با دست‌های پرتلاش خود آینده‌ای روشن و به دور از وابستگی به بیگانگان را نوید می‌دهند آقای هاشمی در قسمتی از سخنان خود گفت: «باید دوران کوتاهی را برای پشت سر نهادن وضعیت جنگی و رسیدن به شرایط عادی طی کنیم تا بتوانیم با تجربیاتی که در طول جنگ و در سخت‌ترین شرایط به دست آورده‌ایم، در راه تحقق قسط و عدالت اجتماعی گام برداریم.» ایشان به منابع طبیعی سرشار استان خوزستان اشاره کرد و اظهار داشت: «بهره‌گیری از این ثروت‌های خدادادی برای عمل به‌آنچه که خدا و رسول(ص) از ما در راه خدمت به افراد جامعه خود خواسته، منوط به آن است که همه ما با ایجاد دوستی و تلاش بیش از پیش در این راه بکوشیم.» آقای هاشمی ضمن تشکر و قدردانی از کارگران و کارکنان کشت و صنعت کارون اظهار داشت: «خواست‌های شما را بررسی می‌کنیم و به آنها پاسخ می‌دهیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

این باره بحث و مذاکره بیشتر شود. چند شهرک دیگر برای همین منظور برای مهاجرین ساخته شده که مجموعاً حدود شش هزار واحد مسکونی دارد. در مسجد اجتماع کردند[1]. بحث کوتاهی کردیم و برای پرواز به تهران به فرودگاه اهواز رفتیم.

مصاحبه رادیو و تلویزیونی درباره نتایج سفر نمودم[2]. عفت و همراهان نرسیده بودند، مقداری معطل شدیم. غروب رسیدند. بلافاصله پرواز کردیم. در هواپیما آقای [سیدجلال] ساداتیان توضیحاتی از سفر به شرق داد. ساعت هشت ونیم به خانه رسیدم. عفت و مهدی در ارتباط با مسأله آیت‌الله منتظری اوقات تلخی کردند. با عصبانیت خوابیدم.

---

۱ - مساحت کل این مجتمع ۵۰ هکتار و دارای ۸۸۸ واحد دو طبقه و ۵۰۰ واحد یک طبقه دو و سه اتاق خوابه می‌باشد که ۹۶۵ واحد از این مجتمع آماده واگذاری بود. مجتمع مذکور دارای بازارچه، مسجد، مدرسه، هشت کارگاه تولیدی و ۳۴ باب کارگاه خدمات فنی بوده و براساس اولویت‌ها و امتیازبندی در اختیار رزمندگان مهاجر خوزستانی که شش ماه متوالی یا یک سال متناوب به طور داوطلبانه در جبهه خدمت کرده‌اند، قرار می‌گیرد. آقای هاشمی در جریان بازدید از این مجتمع مسکونی، ضمن حضور در جمع رزمندگان مهاجر، طی سخنان کوتاهی از خدمت بنیاد امور مهاجرین جنگ تحمیلی تقدیر و اظهار امیدواری کرد این گونه مجتمع‌ها گسترش یابد.

۲ - آقای هاشمی در پایان سفر پنج روزه خود به استان خوزستان، در گفت‌وگویی با خبرنگار واحد مرکزی خبر، ضمن تشریح بازدیدهای خود از خطوط مرزی جنوب، اظهار داشت: «آمادگی و هوشیاری نیروهای ما در تمامی بخش‌های نظامی، از جمله مراکز مهندسی، تعمیر موشک‌ها و سایت‌های موشکی، رضایت‌بخش است.» ایشان در ادامه مصاحبه، به‌روند بازسازی مراکز آسیب‌دیده نفتی در این استان اشاره کرد و افزود: «نیروهای متخصص، کارگران و مدیران، با تلاش و سرعتی که از خود نشان داده‌اند، توانستند بخش‌هایی از پالایشگاه آبادان، طرح تزریق گاز مارون و پازنان را بازسازی کنند که تلاش آنها فوق انتظار ما است. طرح‌های پیچیده گاز در این استان که در زمان رژیم سابق هم با حضور کارشناسان خارجی راه‌اندازی نشده بود، اکنون توسط تلاشگران ما با استفاده از فرصت به اجرا درآمده و نتیجه پر ارزش آن، بازیافت میلیاردها بشکه نفت است.» ایشان طرح‌های وزارت نیرو در سد شهیدعباسپور را با ارزش توصیف کرد و افزود: «با بهره‌برداری درست از استعدادهای آبی و الکتریکی موجود در این مجتمع صنعتی، می‌توان برق مورد نیاز کشور و رشد کشاورزی منطقه را تأمین کرد.» رئیس مجلس همچنین با توجه به‌امکانات بالقوه کارخانه سیمان بهبهان تأکید کرد با سرمایه‌گذاری که در آینده انجام خواهد گرفت، ظرفیت تولید این کارخانه از ۳ هزار تن به شش هزار تن سیمان در روز افزایش خواهد یافت. ایشان همچنین به فعالیت کارخانه نیشکر هفت تپه، کاغذسازی پارس و کارخانه نیشکر کارون اشاره کرد و گفت: «کارگران عزیز با تلاش مستمر خود، کار بازسازی در این مجتمع‌های صنعتی کارگری را آغاز کرده‌اند و ما باید نیازهایشان را تأمین کنیم تا بتوانیم از این طرح‌های عظیم اقتصادی که برای کشور حیاتی است، به‌نحو مؤثری استفاده کنیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب.

سه‌شنبه ۱۵ فروردین | ۲۷ شعبان ۱٤۰۹ | ٤ آوریل ۱۹۸۹

امروز برای رفع خستگی سفر در خانه ماندم. ولی کارهای انباشته شده را از دفتر آوردند و تا آخر شب کار کردم. آقای [علی‌اکبر] پرورش تلفنی از تظاهرات جمعی از مردم در نجف‌آباد در حمایت از آیت‌الله منتظری خبر داد؛ دیروز و امروز. همچنین به فرمانداری و سپاه و منزل آقای ایزدی امام جمعه شهر که حکم امام را تأیید نموده، حمله کرده‌اند. از آقای ری‌شهری [وزیر اطلاعات] وضع را پرسیدم. گفت چون اجازه تیر داده نشده، جسور شده‌اند. چند نفری را بازداشت کرده‌اند[1].

آقایان [علی اکبر] ناطق نوری و [محمدرضا] مهدوی کنی تلفنی خواستند که جلسه‌ای برای بررسی اوضاع و اطلاع بیشتر اعضای جامعه روحانیت مبارز تشکیل شود.

شب دکتر ولایتی آمد. گزارش سفر به شوروی و سوریه را داد. [میخائیل] گورباچف [رهبر شوروی] و [ادوارد] شواردنادزه [وزیر امور خارجه] خیلی گرم گرفته‌اند و اعلان آمادگی برای همکاری در امور تسلیحاتی و اقتصادی و سیاسی کرده‌اند. تصمیم نهایی را موکول به زمان سفر من به شوروی کرده‌اند. زمان سفر را اواخر خرداد و یا اوایل تیر ماه سال جاری مناسب می‌دانند. گفت سوری‌ها تحت فشار کشورهای عربی‌اند و تقریباً تنها هستند و احتمالاً فشار برای خروج آنها از لبنان ادامه یابد. از پیشرفت کار آشتی حزب الله

---

۱ - روزنامه «دی ولت» چاپ آلمان فدرال در گزارشی مدعی شد: «در جریان درگیری‌های خونینی که در اصفهان و نجف آباد میان طرفداران آیت‌الله منتظری و مأموران دولتی به وقوع پیوست، تعداد زیادی از اهالی این دو شهر و پاسداران مقلد آیت‌الله منتظری مضروب و دستگیر شدند. مسئولان جمهوری اسلامی در زندان از پاسداران مقلد آیت‌الله منتظری تعهد کتبی گرفتند که در فعالیت‌های سیاسی شرکت نکنند. آنهایی که حاضر شدند تعهد بسپارند از زندان آزاد شدند ولی بقیه که تعداد آنها زیاد گزارش شده، هنوز در زندان به سر می‌برند.» روزنامه دی ولت، در پایان گزارش خود درباره ناآرامی‌های اخیر در جمهوری اسلامی نوشت: «دولت پنج هزار تن از پاسداران مورد اعتماد خود را به اصفهان و نجف آباد اعزام کرده تا ناآرامی‌ها را کنترل نمایند، اما پاسداران تاکنون موفقیتی به دست نیاورده‌اند، به موازات این سرکوبی، دولت دستور داده است تا طرفداران آیت‌الله منتظری در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برکنار شوند. گزارش‌های رسیده حاکی است که موج مخالفت با جمهوری اسلامی طی هفته‌های گذشته گسترش داشته است. در روزهای اخیر تظاهرات متعددی در اصفهان، تبریز، قم و نجف آباد علیه جمهوری اسلامی صورت گرفت. در این تظاهرات مردم علیه شخص آیت‌الله [امام] خمینی شعار می‌دادند.»

و جنبش امل راضی است. درباره سیاست‌مان در مسأله افغانستان مذاکره شد.

آقای محسن رضایی تلفنی از بازداشت آقای محمد کوثری توسط سازمان قضایی نیروهای مسلح به خاطر اشغال تأسیسات کشاورزی شکایت کرد. به آقای [علی] فلاحیان[معاون وزیر اطلاعات] گفتم که برای آزادی‌اش اقدام کند.

دفتر آیت‌الله خامنه‌ای اصرار داشت که جلسه مجمع تشخیص مصلحت را اداره کنم. گفتم کار زیادی دارم. قرار شد تعطیل باشد. آقای خامنه‌ای به باختران [= کرمانشاه] و ایلام سفر کرده‌اند. محسن آمد و درباره سفر هیأت نظامی به چین به سرپرستی آقای [حسن] روحانی مشورت کرد که خواسته شده او هم به عنوان عضوی از صنایع موشکی سپاه پاسداران، جزو هیأت باشد.

چهارشنبه ۱۶ فروردین | ۲۸ شعبان ۱۴۰۹ ۵ آوریل ۱۹۸۹

در راه مجلس، به منزل اخوی محمد برای دیدن حاجیه والده رفتم[1]. از نوق آمده‌اند. حالشان خوب بود، گرچه سن زیاد ایشان را فرسوده کرده است. محمد هم از اداره آمد. پس از دیدار به مجلس رفتم.

آقای [صادق] خلخالی [نماینده قم] آمد. از مسأله آقای منتظری اظهار ناراحتی کرد و بر فکر حل مسأله تأکید داشت. دکتر [عبدالله] جاسبی [رئیس دانشگاه آزاد اسلامی] آمد. درباره نیازهای ارزی دانشگاه آزاد اسلامی و تصویب آئین نامه استمداد کرد و در

---

۱ - بانو ماه بی بی هاشمی (صفریان) مادر گرامی آیت الله هاشمی رفسنجانی، زنی پاک و مؤمنه بود و تمام عمر خود را با یک زندگی ساده و بی‌تکلف در روستای بهرمان گذراند. وی در سال ۱۳۷۴ دعوت حق را لبیک گفت و به‌دیار باقی شتافت. روحش شاد. آقای هاشمی در کتاب «دوران مبارزه» از والده خود چنین یاد می‌کند: « مادرم از اهالی روستای بهرمان بود و در یک سالگی پدرش حاج محمدرضا - که شخصیتی نیکوکار بود- به‌دست یکی از اشرار شهید شده بود. او علاوه بر خانه‌داری در امور زندگانی با پدرم همکاری داشتند. او هر چند بی‌سواد بود، اما اطلاعات خوبی از خواص گیاهان دارویی داشت. اطلاعات و تجربه‌های او برای اعضای خانواده و حتی اهالی روستا سودمند بود، چنان که هنوز هم گاهی از همان تجربه‌ها استفاده می‌کنیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، دوران مبارزه،» زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب، جلد اول، صفحه ۵۸.

مورد مسأله آقای منتظری و مسأله رهبری آینده ریاست جمهوری و دولت استفسار نمود.

ظهـر مصطفـی داودزاده همراه [علی‌اکبـر] احمدیان از نیروی دریایی سـپاه آمدند. پیشـنهاد خرید قایق‌های جنگی از چین داشـتند. گفتم دنبال پیدا کردن نوعی بهتر باشند. عصر هیئت رئیسـه [مجلس] جلسـه داشـت. دسـتور هفتگی و امور اداری بررسی و در مورد مسائل جاری مذاکره شد. از مدیریت مجلس در صورت رفتن من از مجلس اظهار نگرانی داشـتند. دکتر [حسن] روحانی [رئیس ستاد قرارگاه خاتم] آمد. درباره سفر چین و موضوعات مورد نظر و نیز درباره مسائل جاری مذاکره شد

آقای [خسرو] عروج آمد. در مورد مسائل اخیر حفاظت بیت آیت‌الله منتظری استفسار کرد و در مورد تعویض محافظان نجف آبادی ایشـان گزارش داد . خود ایشـان اصرار دارنـد کـه [آن‌محافظان] بمانند و نگرانی که هسـت از تندی بعضی از آنهاسـت. گفتم سخت گیری نکنند و ایشان را بیش از این نرنجانند.

به آقای [علی] رازینی [رئیس سـازمان قضایی نیروهای مسلح] در خصوص بازداشت آقـای [محمد] کوثری [فرمانده لشـکر ۲۷ حضرت رسـول (ص)] تلفنی اعتراض کردم و دسـتور دادم آزادش کنند. شـب تا سـاعت هشـت ونیم در دفترم کار کـردم. آقای [سـیدهادی] خسروشـاهی آمد. خیال کرده بود امشب جلسـه در دفتر من است. به خانه آمدم. با محسـن و عفت شـام خوردیم. عفت از خانم شـهید بهشـتی نقل کرد که خانم [منیره] گرجی در جلسه‌ای علیه آقای منتظری صحبت کرده است؛ خانم بهشتی و عفت ناراحت شده بودند.

بـه زیارت امام رفتـم. درباره اوضاع جاری صحبت کردیم. حالشـان خوب اسـت. نزدیک غروب تیمسـار [علی] شهبازی [رئیس ستاد مشترک ارتش] آمد. از ادغام ارتش و سـپاه طرفداری کرد، ولی معتقد اسـت باید با ظرافت عمل کرد که بدبینی‌ها رفع شود. از نیروی زمینی [ارتش] ناراضی است و قصد تعویض دارد. گفتم فعلاً عجله نشود، شاید تفاهم پیش آید. درجه برای جمعی از امرای ارتش خواست.

شـب از دفتـر امام برای من و مهدی شـام آوردند. با دکتر روحانـی تلفنی در مورد

احتمال حمله تلافی جویانه عراق به مجلس یا جای حســاس دیگر تذکر دادم که دفاع را جدی بگیرد.

پنجشنبه ۱۷ فروردین | ۲۹ شعبان ۱۴۰۹ ٦ آوریل ۱۹۸۹

ساعت هشــت صبح به دفتر فرماندهی [کل قوا] رسیدم. تیمســـار [علی] شهبازی [رئیس ســتاد کل ارتش] درباره دژبان و ســپهر مطالبی گفت. تیمســـار [مصطفی] ترابی [رئیس ســازمان حفاظت اطلاعات ارتش] آمد. گزارشــی از بازداشت جاسوســان آمریکایی و ســلطنت‌طلب‌ها داد و برای خودروی بیشــتر اســتمداد کرد. آقای [علی] رازینی [رئیس ســازمان قضایی نیروهای مسلح] آمد و علت بازداشــت و آزادی آقای [محمد] کوثری [فرمانده لشــکر ۲۷ حضرت رسول (ص)] را گفت. قرار شد در آینده مراقبت بیشتری در این جهت شود. پرونده بهرامی را توضیح داد و گفت چون تازه محکوم شده، بهتر است عفو او با تأخیر انجام شود؛ آقای [سید حسن] طاهری خرم‌آبادی از امام تقاضای عفوش را کرده و امام به نظر دادگاه موکول کرده‌اند.

آقــای [علی] حســینی تاش با جمعی از محققــان صنعتی آمدنــد. توضیحاتی درباره کارهای سپاه دادند و خواستار اجازه فعالیت سپاه در بخش‌های دیگر شدند. گفتم کارها باید متمرکز انجام شود. قرار شد بررسی بیشتری شود.

آقای دکتر [حســن] فیروزآبادی آمد. مســائل متعددی درباره کارهای ستاد و نیروها داشــت که تصمیم‌گیری شــد. ظهر آقای [علیرضا] افشــار آمد. کمبودهای اختیاراتی و امکاناتی معاونت نیروی انســانی ســتاد کل را مطرح کرد و پیشــنهادهایی برای رفع آنها داشت.

ساعت سه به سوی مرکز تحقیقات [مهندسی] جهاد سازندگی در جاده کرج حرکت کردیم و تا ســاعت هفت وچهل وپنج دقیقه آنجا بــودم. از بخش‌های مختلف تحقیقات

صنایع نظامی و به خصوص موشک بازدید کردم؛ کارهای اساسی انجام داده‌اند. آنها پایه محکمی برای صنعت موشک ریخته‌اند. فعلاً موشک تا برد ۱۴۰ کیلومتری ساخته‌اند. همه اجزای آن ساخت خودشان است. نفربر زرهی خوبی هم نمونه سازی کرده‌اند. مصاحبه‌ای انجام شد و صحبت کوتاهی هم برای کارکنان کردم[1].

ساعت هشت و ربع به مجلس رسیدم. شورای مرکزی [جامعه] روحانیت مبارز [تهران] در دفترم جلسه داشت. مسأله آیت‌الله منتظری در دستور بود. من و آقای خامنه‌ای موضوع را آن گونه که اتفاق افتاده بود، برای آنها توضیح دادیم. ابهاماتی داشتند که رفع شد و برای کیفیت برخورد با موضوع تصمیم‌گیری شد. در مورد رهبری آینده مذاکره شد و به این نتیجه رسیدیم که شخص امام باید موضوع را هدایت کنند. درباره ریاست جمهوری من مذاکره شد. دیر وقت به خانه آمدم. اخوی احمد و خانواده‌اش اینجا بودند.

جمعه ۱۸ فروردین | ۳۰ شعبان ۱۴۰۹ ۷ آوریل ۱۹۸۹

در خانه ماندم. کارهای دیروز مجلس را انجام دادم. با محسن در مورد ارزیابی بازدید از مرکز تحقیقات مهندسی جهاد سازندگی مذاکره کردیم. قابل قبول و اساسی ارزیابی می‌شود؛ گرچه نهایتاً کار جهاد نیست و باید به نیروهای مسلح منتقل شود. ظهر حاجیه والده و همشیره فاطمه و فرزندانش مهمانمان بودند. دیداری انجام شد. ماه‌هاست که

---

۱ - در جریان این بازدید که با حضور آقای غلامرضا فروزش وزیر جهاد سازندگی صورت گرفت، آقای هاشمی در جریان چگونگی طراحی و ساخت انواع تولیدات این مرکز از جمله موشک‌های میان‌برد و نیز نمونه پروژه‌های مراکز مشابه در استان‌های خراسان، آذربایجان شرقی، اصفهان و فارس قرار گرفت. این مرکز در رشته‌های مختلف علمی و فنی فعالیت داشته و با بهره‌جویی از کارشناسان و متخصصین رشته‌های گوناگون کار محاسبه، طراحی و ساخت همه جانبه موشک‌های زمین به زمین را در جهت نیل به خودکفایی و استقلال کشور دنبال می‌کرد. آقای هاشمی همچنین ضمن بازدید از طرح‌های مختلف خودروهای زرهی، تجهیزات، آزمایشگاه‌ها و گروه‌های تخصصی مکانیک، الکترونیک صنایع شیمیایی و متالوژی و پلیمر با مسئولین این مرکز گفتگو کرد. ایشان در پایان این بازدید طی گفتگوی کوتاهی، ضمن قوی و نیرومند خواندن این مرکز، بر تجهیز و تقویت مراکز پژوهشی و صنعتی موجود در کشور تأکید کرد.

والده را ندیده‌ایم؛ در نوق ساکن‌اند.

عصر با برنامه‌های تلویزیون مشغول بودم. شب عفت و بچه‌ها برای مراسم سالروز تولد مونا به منزل فائزه رفته بودند. تنهایی شام خوردم. بنا به خواست احمدآقا از سوی امام، نامه‌ای را که چند سال پیش امام به امانت نزد ما گذاشته بودند، پس دادم. پاکت سربسته‌ای چند سال پیش به من و آقایان خامنه‌ای و موسوی اردبیلی داده بودند که روی آن نوشته شده بود که پس از فوت ایشان مفتوح شود. برای ما معلوم نبود که محتوای نامه چیست. بعد از استعفای آقای منتظری مسترد شد. حدس زدیم مربوط به آقای منتظری بوده است. [ولی بعدها احمدآقا گفتند مربوط به وجوه موجود در اختیار امام بوده است.]

شنبه ۱۹ فروردین | ۱ رمضان ۱۴۰۹ ۸ آوریل ۱۹۸۹

[امروز اولین روز ماه مبارک رمضان بود]. ساعت سه وربع بامداد با عفت، محسن، مهدی و یاسر برای سحری خوردن بیدار شدیم. ساعت ده‌ونیم به مجلس رسیدم. آقای [محمد جواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. گزارش وضع اقتصادی را داد و درباره طرح‌های مهم اقتصادی و همکاری با روس‌ها صحبت شد و به نحوی موضع خود را در مسأله تبصره ۲۹ بند ۱۴ بودجه توجیه کرد.

آقای [محی‌الدین] فاضل هرندی [رئیس کمیسیون امور کشاورزی و عمران روستاها] آمد. گزارش سفر به ژاپن را داد. از طرف من برای شرکت در مراسم دفن [آقای هیرو هیتو] امپراتور این کشور رفته بود. درباره ادامه کار در هیأت‌های هفت نفره واگذاری زمین از امام ضمن نامه‌ای استفسار کرده و متن مصوبه مجلس خبرگان را درباره آقای منتظری آورد. این متن برای تکمیل امضاها نزد او بود.

آقایان محسن رضایی [فرمانده کل سپاه] و [علی] شمخانی [فرمانده نیروی زمینی و قائم مقام فرماندهی کل سپاه] آمدند. درباره آینده سپاه، خریدهای تسلیحاتی و تأمین

بدهی‌های سپاه مذاکره کردند. آقای رضایی خواست که همراه من به روسیه بیاید. برای استخدام آقای [هوشنگ] صدیق فرمانده سابق نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] استفسار کردند. گفتم با هماهنگی آقایان [منصور] ستاری و [مصطفی] ترابی باشد. محسن آمد و راجع به سفر چین هماهنگی کرد.

آقایان حسین مرعشی، اسلامی، [اسحاق] جهانگیری و [مجید] انصاری آمدند. راجع به نماینده مردم کرمان به جای مرحوم [حاج شیخ عباس] حسنی سعدی مشورت کردند. درباره قانون اساسی و رهبری آینده صحبت شد؛ نظریه جدیدی مطرح کردند.

عصر آقای [مجید] قاسمی رئیس بانک مرکزی آمد. درباره مسائل اقتصادی پولی و سیاسی حرف زیادی زد و پیشنهادها و سئوالاتی داشت و وضع مالی و ارزی را گفت. تا نزدیک افطار کارهای دفتر را انجام دادم.

افطار به دفتر آقای رئیس جمهور رفتیم. جلسه سران قوا بود. دکتر ولایتی گزارش سفر به شوروی و سوریه را داد و اجازه گرفت که یک محموله دیگر نفت به سوریه داده شود. درباره سفر من به شوروی صحبت شد. همه تأکید بر انجام سفر داشتند. مسایل افغانستان و لبنان هم مورد بحث قرار گرفت. قرار شد در نمایشگاه اسلحه ترکیه شرکت کنیم. دیر وقت به خانه آمدم.

یکشنبه ۲۰ فروردین | ۲ رمضان ۱۴۰۹ ۹ آوریل ۱۹۸۹

بعد از سحر خوابیدم. ساعت هفت صبح به مجلس رفتم. ساعت هشت و ربع جلسه علنی - اولین جلسه سال ۶۸ - شروع شد. قبل از دستور درباره آیت‌الله منتظری صحبت کردم[1]. تا نزدیک ظهر یکسره کار کردیم. پس از نماز و قرآن خوابیدم. تا ساعت چهار

---

۱ - در این نطق آمده است: «در دورانی که نمایندگان محترم اینجا حضور نداشتند و مجلس تعطیل بود، یکی از حوادث نادر و مهم و تاریخی، کم سابقه و شاید از جهتی بی‌سابقه در کشور و در انقلاب ما اتفاق افتاد که بجاست ما در شروع کار مجلس در سال جدید نگاهی گذرا به این حادثه بکنیم.

مسأله آینده رهبری نظام جمهوری اسلامی ایران است. البته هم دشمنان آگاه و هم افراد بی‌اطلاع که با چنین حادثه مهمی مواجه می‌شوند، تفسیرهایی از نوعی که خودشان می‌فهمند یا خودشان می‌خواهند می‌کنند، که آنچه تاکنون خارج از جامعه خود ما گفته شده معمولاً ناصواب و نادرست است و شاید عامل اصلی این است که آنهایی که مغرض نیستند، جامعه ما و انقلاب ما را و اسلام را و رهبری را نمی‌شناسند و آنهایی که مغرض هستند که دنبال هر چیزی می گردند برای ایجاد مشکل و تفرقه‌انگیز.واقعیت و حقیقت مطلب همان است که امام با همان شیوه همیشگی‌شان به طور روشن با مردم در میان می‌گذاشتند. این یکی از ویژگی‌های حضرت امام است که مطالب را پوست کنده و صریح و قابل درک با مردم مطرح می‌کنند که اعتقاد مردم از این ناحیه می‌تواند حلال بسیاری از مشکلات باشد که همیشه این جوری بوده است. حضرت امام محور این اقدام را مصلحت نظام مطرح کردند و علت و عامل را همان دو موضوع مهمی که در جوابی که فرموده بودند آوردند که مربوط می‌شود به مدیریت و مسئولیت رهبری نظام انقلابی و اسلامی که در کوران حوادث جهان نیاز به رهبری پولادین و نفوذ ناپذیر دارد که آقایان این را در متن پاسخ حضرت امام دیدید و مردم ما هم شنیدند. آن وسوسه‌هایی که خناس‌ها از خارج از کشور و یا عوامل آنها در داخل کرده‌اند یا ممکن است بکنند، اینها یک چیزهایی است که توده ملت ما تحت تأثیر آن قرار نخواهد گرفت، ولی ما به هرحال باید بیدار باشیم، اینکه چیزی بنام تنازع قدرت در کشور ما، در انقلاب ما وجود داشته باشد، این ادعا مال کسانی است که این انقلاب را نمی‌شناسند. اینجا مسئولیت‌ها براساس تشخیص وظیفه و به عنوان یک خدمت برای انسانها مطرح است، نه به عنوان یک پست و ریاست و قدرت. بنابراین تنازع بر سر انجام بهتر مسئولیت در نظام ما قابل قبول نیست و کسانی که چنین روحیه‌ای داشته باشند، خودشان می‌دانند از طرف ملت و رهبری و مسئولان کشور ما مطرودند. از چیزهایی که جا نمی‌افتد در میان مردم ما همین است، چون می‌دانند که مسئولیت‌ها در این کشور، در دوران انقلاب چه مشکلاتی دارد و چیزی که ندارد، مواهب مادی و دنیوی است. اگر انسانی منحرف باشد که آن هم جایش در این نظام نیست. مسأله اینکه بین حضرت امام و آیت الله منتظری اختلاف نظری هم وجود داشته باشد، باز چیزی نیست که جا بیفتد، چون آیت الله منتظری با صراحت و قاطعیت اعلام اطاعت کردند، حتی قبل از این پاسخ، ایشان وقتی که فهمیدند نظر امام این است که در مقام قائم مقام رهبری نباشند، خودشان استعفا دادند، امام هم با صراحت و بدون هیچ گونه ابهام مسأله را به‌مردم گفتند که دیدیم اتفاق افتاد. نکته دیگری که دشمنان ما توجه نمی‌کنند این است که ملت ما آن چنان اطمینان و آرامش نسبت به نظرات حضرت امام دارند که جای خالی در قلب‌شان نیست که آنها بخواهند نفوذ بکنند. علاوه بر اینکه رهبری اینجا به صورت ولایتی است که جزو معتقدات اصلی و اصولی و پایگاه انقلاب ما است. مردم در طول دوران مبارزه و بعد از پیروزی انقلاب، همیشه تصمیمات حضرت امام را در جهت منافع دیدند و همیشه از آثار خیر و برکت این تصمیمات موارد فراوانی را در ذهن‌شان و در عمل دیده‌اند، حتی اگر مسأله حق ولایت نبوده به خاطر همان اطمینانی که به حسن رهبری و درایت و تیزبینی حضرت امام است، خیال مردم از این جهت راحت است و خدشه ناپذیر است و مسئولان کشور هم در مقابل تصمیمات حضرت امام همه خاضع‌اند؛ برای اینکه هم حق می‌دانند و هم وسیله جذب منافع جامعه، بنابراین ملت‌ها، بحمدالله روحانیت شریف ما، مسئولان کشور ما، خبرگان ملت همه یکپارچه در پشت سر تصمیمات امام ایستاده‌اند و حمایت می‌کنند و ما نمایندگان مجلس شورای اسلامی هم جزو همین مردم و جزو همین مسئولان هستیم که در همین راه قدم برمی‌داریم. در نامه حضرت امام، پرونده رهبری با پرونده علمی و حوزه‌ای آیت الله منتظری از هم جدا شده، آن مقام جای خودش را دارد که حوزه و علماء و مردم استفاده خواهند کرد. این مسأله هم جای خودش را دارد که قطعاً حضرت امام برای آن فکری دارند که در موقع مقتضی آن فکرشان را ارائه خواهند داد. بنابراین ما صمیمانه از مقام معظم رهبری تشکر می‌کنیم که این گونه صلابت خودشان را برای حفظ نظام و مصلحت نظام اجرا می‌کنند و هیچ چیز و هیچ گونه علایق شخصی و هیچ گونه رابطه نمی‌تواند مانع تصمیم ایشان و اجرای تصمیمات‌شان باشد و ما می‌دانیم که ایشان این تصمیم را از لحاظ احساسی و عاطفی با چه تلخی اتخاذ کردند. قطعاً علاقه ایشان به آیت الله منتظری از لحاظ عاطفی در کل این کره زمین شماره یک و نمره یک است، اما وقتی که نظام چیزی را می‌طلبد، همه چیز را باید فدا کرد که ایشان کردند و این هم درسی است برای ما که این راه را ادامه بدهیم و از ما خواستند که این مصلحت

کارهای دفتر را انجام دادم.

آقای [حسین] حسنی سعدی [فرمانده نیروی زمینی ارتش] آمد. گزارش خطوط جبهه‌ها را داد و برای تعویض رنگ لباس [ارتش] استفسار و برای نیازهای گوناگون استمداد کرد. آقای [علیرضا] افشار آمد. درباره مشکلات کار معاونت نیروی انسانی ستاد کل [نیروهای مسلح] گفت.

ساعت هفت وربع به خانه رسیدم. بچه‌ها سرافطار جمع بودند. یک دوربین فیلمبرداری ویدئو که آقای [سیدجلال] ساداتیان به عنوان سوغات آورده بود، برای بچه‌ها آوردم. خوشحال شدند. بعد از افطار مطابق معمول حال کار نداشتم و به تماشای برنامه‌های تلویزیون نشستم.

دوشنبه ۲۱ فروردین | ۳ رمضان ۱٤۰۹ ۱۰ آوریل ۱۹۸۹

در منزل بودم. تا ساعت ده ونیم صبح کارهای دفتر را انجام دادم. ساعتی در حیاط پیاده‌روی کردم. عصر خدمت امام رفتم. درباره پذیرفتن نامزدی ریاست جمهوری، نظرشان را خواستم. کاملاً موافق بودند و گفتند بعضی از شیاطین به دروغ شایع کرده‌اند که امام مخالف ریاست جمهوری شخص روحانی است، ولی درست نیست و باید به گونه‌ای تکذیب شود.

درباره سفر به شوروی پرسیدم؛ موافقت دارند و گفتند در جهت توسعه و تحسین روابط حرکت شود. درباره قانون اساسی صحبت شد. قرار شد چند نفری را پیشنهاد دهم که امام با حکمی، مامور بررسی اصلاح قانون اساسی کنند. در مورد حکم بلاد کبیره

نظام را توضیح بدهیم که توضیحات را عرض کردم و اشاره‌ای است به همین دستور حقی که از طرف ایشان ما داشتیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، نطق های پیش از دستور سال ۱۳۶۸،» جلد ششم، زیر نظر محسن هاشمی، دفتر نشر معارف انقلاب.

هم نظر معتدل‌تری ابراز کردند که قرار است اعلان شود[۱]. شب بستگان برای دیدار عید به منزل آمدند.

سه‌شنبه ۲۲ فروردین | ٤ رمضان ١٤٠٩ | ۱۱ آوریل ۱۹۸۹

ساعت ده صبح به مجلس رسیدم. [آقای حسن رضایی] نماینده اندیمشک آمد و برای نیازهای منطقه استمداد کرد. آقای [مهدی] کروبی [نایب رئیس مجلس و رئیس بنیاد شهید] آمد. درباره حق ایثار ارتشی‌های شهید گفت و در مورد رهبری آینده و مسایل کشور هم گفتگو شد. آقایان [علیرضا] تابش و [حمیدرضا] جلائی‌پور استاندار و فرماندار معزول کردستان آمدند. آنها از شیوه برخورد وزارت کشور گله داشتند. آقای اسفندیار پور آمد و در خصوص تاخیر انتخابات کوهدشت از شورای نگهبان شاکی بود؛ قرار شد صحبت کنم. شورای نگهبان معتقد است شرایط برگزاری انتخابات سالم در آنجا نیست.

آقای صیاد [شیرازی] آمد، درباره طرحی که برای ادغام ارتش و سپاه تهیه کرده گفت و برای مخارج جاری دفترش کمک خواست. عصر به دفتر آیت‌الله خامنه‌ای رفتم. درباره مسایل جاری من جمله اصلاح قانون اساسی، ریاست جمهوری و رهبری آینده مذاکره کردیم.

شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. تصمیم گرفتیم پانصد میلیون دلار اضافه برای تهیه کالاهای اساسی و ضروری پرداخت شود و برای کنترل قیمت‌ها و اجرای قانون تعزیرات حکومتی تبلیغات مناسب بشود[۲]. درباره اقدامات خارج از کشور در مورد

---

۱ - فتوای حضرت امام(ره) برخلاف سایر مراجع تقلید آن بود که تهران از بلاد کبیره است و اشخاصی که محل کار و منزل آنان فاصله شرعی دارد، نمی‌توانند روزه بگیرند و نماز خود را کامل بخوانند. این فتوا بعضاً مشکلاتی را برای برخی مقلدین پدید آورده بود، به نحوی که عده‌ای قصد اقامت می‌کردند و برای روزه گرفتن در محل کار یا تحصیل خود می‌ماندند. سایر مراجع چنین نظری درباره شهر تهران نداشتند.

۲ - رادیو صدای آمریکا در این باره گفت: «مسئولیت مبارزه با گرانی و احتکار در ایران سرانجام با رأی مجمع تشخیص مصلحت نظام به وزارت اقتصاد محول شد، اما هنوز جزئیات برنامه‌های این وزارتخانه که موظف شده است گرانفروشان و محتکران را به دادگاه‌های انقلاب معرفی کند، بسیار

حمایت از نهضت‌های آزادیبخش، قرار شد کمیسیونی مرکب از وزارت امورخارجه، [وزارت] اطلاعات و سپاه [پاسداران]، مرجع تصمیم و هماهنگی باشد. دیر وقت به خانه رسیدم.

چهارشنبه ۲۳ فروردین | ۵ رمضان ۱۴۰۹ | ۱۲ آوریل ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها مطلب مهمی نبود. تا ساعت ده ونیم در جلسه علنی مجلس بودم. چند مصاحبه جاسوسان آمریکایی در نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] و نداجا [= نیروی دریایی ارتش] را گوش دادم. در جریان جنگ، با دادن اطلاعات مهم خیانت بزرگی کرده‌اند. عصر هیأت رئیسه [مجلس] جلسه داشت. قرار شد اسناد اتومبیل‌های نمایندگان را بدهیم. نزدیک افطار به منزل آمدم. خانواده‌های فلاح و عطائی از رفسنجان مهمانمان بودند.

آقای [محمود] واعظی معاون وزارت امورخارجه، در مورد سفرم به شوروی پیشنهاد کرد که فقط سفر به شوروی باشد و سپس بعد از مدتی به مجارستان و بلغارستان برویم. گفتم اگر درهمین سفر به آن دو کشور نرویم، به این زودی به سفر دوم نمی‌رویم. قرار

روشن نیست. گزارش‌های خبری از تهران حاکی است که در مورد مبارزه با گرانی و احتکار میان مسئولان امور اتفاق نظر وجود ندارد و حتی اکبر هاشمی رفسنجانی خواستار مداخله مستقیم آیت‌الله خمینی و تعیین خط مشی از سوی ایشان شده است. همین گزارش‌ها حاکی است از دیدگاه تشخیص مصلحت نظام که بالاترین مرجع تصمیم گیری در جمهوری اسلامی است، گرانی و احتکار در حکم تروریسم اقتصادی تلقی می‌شود و از دادگاه‌های انقلاب خواسته شده است، گرانفرشان و محتکران را به اشد مجازات محکوم کند. اما اصناف و بازاریان که دولت و سیاست‌های اقتصادی و بازرگانی دولت را مهمترین عامل در تشدید گرانی و کمبود کالاهای مورد نیاز مردم می‌دانند و در توجیه نظرات خویش، شواهد و مدارک هم ارائه داده‌اند، اجرای قانون مبارزه با گرانفروشی و احتکار را عملاً به تعویق انداخته‌اند. اصناف و بازاریان می‌گویند در شرایطی که دولت و ادارات، بسیاری از اقلام را به استفاده از ارز آزاد موکول ساخته و قیمت ارز آزاد نیز دست کم ده برابر قیمت رسمی آن است، انتظار عرضه چنین کالاهایی به قیمت واقعی، انتظار بیهوده‌ای است. به علاوه اصناف و بازاریان معتقدند با پایین بودن ظرفیت تولید در واحدهای صنعتی کشور که بیشتر از کمبود مواد اولیه و فقدان لوازم یدکی مایه می‌گیرد، تأمین نیازهای مردم از تولیدات داخلی دستکم تا تجهیز و توسعه این واحدها امکان پذیر نیست.» منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۶۸/۱/۱۷، صفحه ۱۷.

شد با روس‌ها تفاهم کنند که یک باره به هر سه کشور برویم و وقت سفر را آخر خرداد ماه قرار دهند.

پنجشنبه ۲٤ فروردین | ٦ رمضان ١٤٠٩ ۱۳ آوریل ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به دفتر فرماندهی [کل قوا] رفتم. آقای علی جنتی [رئیس دفتر جانشین فرمانده کل قوا] کارهای دفتر را گفت. آقای [علی] یونسی [دادستان سازمان قضایی نیروهای مسلح] آمد. وضع حفاظت اطلاعات ارتش را گفت و از عیب پوشی مسئول ساحفاجا [= سازمان حفاظت اطلاعات ارتش] برای نگرانی از بدنامی بیشتر ارتش گفت. آقای عبدالله نوری [نماینده امام در سپاه پاسداران] آمد و گزارش وضع داخلی سپاه را داد و برای انسجام و نظم بهتر چاره‌جوئی کرد. درباره مسأله محافظت آقای منتظری توضیح خواستم.

آقای [سید حسن] فیروزآبادی برای کارهای ستاد کل آمد. آقای [محمود] محمدی عراقی [جانشین نماینده امام در سپاه] آمد. برای رفتن از سپاه مشورت کرد. گفتم تا به خوبی با او کار می‌کنند، بماند. آقای [علی] حسینی تاش آمد. گزارش صنایع نظامی سپاه را داد. خواسته‌هایی در جهت بودجه بیشتر برای تکمیل طرح‌ها داشت. آقای [محمد] فروزنده [فرمانده مهندسی رزمی سپاه] آمد. گزارش کار مهندسی رزمی را داد و برای تامین مصالح منزل بعضی رزمندگان که زمین تهیه کرده‌اند، اجازه گرفت.

آقای [ابراهیم] سنجقی آمد. مشکلات سپاه را گفت و چاره‌جوئی کرد. از مسئولیت دانشگاه امام حسین(ع) کناره گیری کرده است. آقای [محمد] عطریان‌فر [رئیس سازمان حفاظت اطلاعات] آمد. وضع حفاظت اطلاعات نیروهای انتظامی را گفت و از تندروی‌ها انتقاد داشت. او گفت که در جهت تعدیل آن کار می‌کند. برای نیازهای سازمان [حفاظت و اطلاعات] استمداد کرد. همچنین اطلاع داد که رئیس اطلاعات شهربانی به

اتهام فساد بازداشت شده است. آقای [محمد علی] رحمانی [مسئول] بسیج آمد و خواستار ایجاد معاونت بسیج در ستاد کل شد. گفت همسرش را به خاطر سرطان جراحی کرده‌اند.

هوای دفترم سرد بود. سرماخوردم و کمرم درد گرفت. به خانه آمدم. تلفنی با آقای رئیس جمهور درباره گروه بررسی اصلاح قانون اساسی که امام خواسته‌اند پیشنهاد کنیم، مذاکره کردیم[1].

جمعه ۲۵ فروردین | ۷ رمضان ۱۴۰۹ ۱٤ آوریل ۱۹۸۹

در منزل بودم. تا ساعت نه صبح خوابیدم. همشیره فاطمه و بستگان آمدند. مدتی با آنها صحبت کردم. صدیقه عموزاده که مثل همشیره طیبه مادر شهید است، با آنها بود. آقا رضا مرعشی آمد و درباره استعداد کشاورزی جیرفت و ... مطالبی گفت. کارهای دو دفتر را آورده بودند، انجام دادم.

شنبه ۲٦ فروردین | ۸ رمضان ۱۴۰۹ ۱۵ آوریل ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها چیز مهمی نیست. مدیران شرکت مس سرچشمه با [آقای محمدرضا آیت‌اللهی] وزیر معادن و فلزات آمدند. گزارش وضع

---

۱ - رادیو بی بی سی در این باره گفت: «در ایران دو هفته پس از کناره گیری آیت‌الله منتظری از مقام جانشینی رهبر، حدود نیمی از نمایندگان مجلس شورا و تمام اعضای شورای عالی قضایی ایران به طور جداگانه به آیت‌الله خمینی نامه نوشته و خواستار ترمیم یا اصلاح بعضی از مواد قانون اساسی شده‌اند. مسأله اصلاح قانون اساسی جمهوری اسلامی از چند ماه پیش، از طرف مقامات مختلف ایران مطرح بوده است، ولی تا دیروز اقدامی جدی در این جهت صورت نگرفته بود. در مباحثات قبلی تأکید بیشتر بر روی تفکیک و تعیین اختیارات رئیس جمهور و نخست وزیر بود که در عرض چند سال گذشته ریشه اختلاف‌های زیادی بوده است. به نظر می‌رسد با نزدیک بودن انتخابات ریاست جمهوری که تاکنون فقط آقای هاشمی رفسنجانی به عنوان کاندیدا پیشنهاد شده است و نیز برکناری آیت‌الله منتظری از مقام جانشینی رهبری، این ضرورت احساس شده که این مسائل باید هر چه زودتر حل شود.»

را دادند و توضیحاتی خواستم. در انتقال خاک از معدن و در نیروی انسانی مشکلاتی دارند. وضع ارزی و ریالی خوبی دارند، چون درآمد را در اختیار خودشان گذاشته‌اند.

[آقای سید مرتضی طباطبایی] شهردار تهران آمد. گزارش وضع مالی و پرسنلی شهرداری را داد. حدود هفت میلیارد تومان درآمد و همین مبلغ مخارج دارند. مشکل ماشین آلات دارند. در طول جنگ مقداری به جبهه داده‌اند و مقداری هم فرسوده شده که باید جایگزین شود. سهمیه ارزی ندارند. او درباره طرح جامع، آینده تهران و مسأله آلودگی هوا مطالبی داشت. سلمانی برای اصلاح آمد.

عصر جمعی از نمایندگان آمدند. آنها درباره اصلاح قانون اساسی تذکراتی داشتند. دکتر[محمدعلی] هادی [نجف آبادی] آمد و راجع به مذاکره با عربستان سعودی مشورت کرد. قرار است دو هیأت سعودی برای مذاکره به عمان بروند. درباره پذیرفتن سفارت امارات [متحده عربی] مشورت کرد و از پیشنهاد تأسیس لوله گاز رسانی از ایران به دبی خبر داد. به [آقای غلامرضا آقازاده] وزیر نفت تذکر دادم که مسأله را جدی بگیرند.

تا مغرب کارهای دفتر را انجام دادم. افطار مهمان آقای موسوی‌اردبیلی [رئیس قوه قضائیه] بودیم. آقای خامنه‌ای [رئیس‌جمهور] هم بودند. احمدآقا و نخست وزیر به علت کسالت نیامده بودند. درباره اصلاح قانون اساسی بحث شد. آقای رئیس جمهور امروز پیشنهاد ما را به امام منتقل کرده‌اند. درباره رهبری آینده بیشتر صحبت کردیم؛ به نقطه روشنی نرسیدیم. به خانه آمدم.

یکشنبه ۲۷ فروردین | ۹ رمضان ۱۴۰۹ ۱۶ آوریل ۱۹۸۹

ساعت هفت صبح از خانه حرکت کردیم. در راه از پروژه مترو در خیابان شهید مفتح بازدید کردم؛ پیشرفت خوب است. ساعت هفت ونیم به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها شدت درگیری‌های بیروت و اظهار خوشبینی [خاویر پرز دکوئیار] دبیرکل سازمان ملل

بازدید از پروژه مترو

در مورد مذاکرات آینده ایران و عراق جلب نظر می کند.

آقای [محمدعلی] انصاری از بیت امام تلفنی اطلاع داد که امام پیامی برای نمایندگان داده‌اند. گفتم بیاورد که در جلسه بخوانیم[1]. تا ساعت ده ونیم در جلسه ماندم.

در دفترم آقای [مجید] قاسمی [رئیس بانک مرکزی] آمد. از نامه تهدید آمیز نخست وزیر به بانک مرکزی در خصوص تقصیر در خرید کالاهای اساسی نگران بود. گفتم خرید کالاهای اساسی اهمیت دارد، آن را جدی بگیرد.

آقای [عیسی] ولائی رئیس کمیسیون بازرگانی آمد. درباره کنترل قیمت‌ها، تعزیرات و سئوالات مردم درباره مسایل اخیر گفت. آقای [حسین] کمالی رئیس کمیسیون کار و

---

۱ - بسم‌الله الرحمن الرحیم. خدمت فرزندان عزیز، نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی و وزرای محترم - دامت افاضاتهم با سلام، شنیدم در جریان امر حضرت آقای منتظری نیستید و نمی دانید قضیه از چه قرار است. همین قدر بدانید که پدر پیرتان بیش از دو سال است در اعلامیه‌ها و پیغام‌ها تمام تلاش خود را نموده است تا قضیه بدین جا ختم نگردد، ولی متأسفانه موفق نشد. از طرف دیگر وظیفه شرعی اقتضا می کرد تا تصمیم لازم را برای حفظ نظام و اسلام بگیرد. لذا با دلی پر خون حاصل عمرم را برای مصلحت نظام و اسلام کنار گذاشتم. ان‌شاءالله خواهران و برادران در آینده تا اندازه‌ای روشن خواهند شد. سفارش این موضوع لازم نیست که دفاع از اسلام و نظام شوخی‌بردار نیست و در صورت تخطی، هر کسی در هر موقعیت بلافاصله به مردم معرفی خواهد شد. توفیق همگان را از خداوند متعال خواستارم. والسلام علیکم و رحمت‌الله و برکاته. ۶۸/۱/۲۶ روح الله الموسوی الخمینی

امور اجتماعی آمد. در مورد نیاز مردم به توضیح و رفع آثار شایعات و ضرورت اقدامی در جهت اصلاح وضع اقتصادی و کنترل قیمت‌ها گفت. اظهار توقع کرد که همراه خود در سفر به شوروی، نماینده‌ای از کارگران را ببرم. گفتم خودش را می‌برم. آقای [محمد ابراهیم] اصغرزاده [نماینده تهران] آمد. اظهار تمایل کرد که درباره مسائل سفر به روسیه همکاری کند.

تیمسار [مصطفی] ترابی [رئیس سازمان حفاظت اطلاعات ارتش] آمد. درباره تلاش وزارت اطلاعات برای دخالت در امور حفاظت‌ها تذکر داد و از لزوم تقویت روانی ارتش حرف زد. آقای [احمد] سالک [رئیس مرکز هدایت نهضت‌های اسلامی] آمد. گزارش کارهای مربوط به نهضت‌های آزادیبخش را داد و برای امور عراقی‌های معاود و پناهنده و رزمنده استفسار کرد. آقایان امامی و ربانی قائم مقامی از شورای مرکزی اصناف آمدند. آنها از وزارت بازرگانی شکایت داشتند. گفتم آقای [محمد] یزدی را تعیین کرده‌ام که در اختلافات حکم باشد. تأکید کردم که با آقای یزدی همکاری کنند؛ پذیرفتند.

تا ساعت شش و چهل و پنج دقیقه بعد از ظهر کارهای دفتر را انجام دادم. به خانه آمدم. مهدی، فاطی و یاسر افطار به مهمانی رفتند و عفت که دعوت داشت، نرفت که من در خانه تنها نباشم.

شب دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] نشانه‌های امیدوار کننده‌ای از مذاکرات آینده ژنو [= صلح ایران و عراق] را تلفنی گفت و وقت خواست که با جلسه سران قوا مشورت کند و مسائل مورد نظر را مطرح سازد. تعداد ۱۶۵ نفر از نمایندگان مجلس، طی نامه‌ای از امام خواستند که برای اصلاح قانون اساسی اقدام نمایند[۱].

---

۱ - متن کامل نامه نمایندگان مجلس شورای اسلامی در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است.

دوشنبه ۲۸ فروردین | ۱۰ رمضان ۱۴۰۹ | ۱۷ آوریل ۱۹۸۹

بعد از سحر خوابم نبرد. ساعت هفت ونیم صبح به مجلس رسیدم. تا ساعت هشت ونیم گزارش‌ها را خواندم. آقای رئیس زاده آمد و تذکر داد در مجلس هم افرادی برای برنامه ریزی سفر شوروی معین شوند.

جلسه‌ای با حضور هیأت دولت و جمعی از نمایندگان، برای پیگیری کار برنامه پنجساله داشتیم. [آقای روغنی زنجانی] وزیر برنامه و بودجه و [آقای میرحسین موسوی] نخست وزیر گزارش کار دادند. از زمان‌بندی مقرر دو ماه عقب هستند. نماینده‌ها اعتراض داشتند. بالاخره قبول کردیم و با جمع‌بندی مذاکرات جلسه توسط من، قرار شد تا هفته دیگر کلیات کمّی برنامه را بدهند و مصوبات شوراهای بخشی را تدریجاً به کمیسیون‌های مربوطه برسانند و حداکثر آخر تیرماه، برنامه کامل را تحویل مجلس بدهند.

به دفترم برگشتم. تا ساعت شش بعداز ظهر ماندم. دکتر ولایتی با گروه مدیر برنامه کنفرانس خلیج فارس آمدند. گزارش کار دادند و مشورت و نظر خواهی نمودند[1]. کتاب‌های امیرکبیر [یا قهرمان مبارزه با استعمار] تألیف خودم را که برای هدیه عید نمایندگان در نظر گرفته‌ام، امضا نمودم.

ساعت شش ونیم به خانه رسیدم. بچه‌ها افطار مهمان بودند. عفت ماند و بعد از افطار من، به مهمانی منزل اخوی محمد رفت. شب آقای عبدالله نوری آمد. مقداری درباره

---

۱ - در این دیدار آقای علی اکبر ولایتی وزیر امور خارجه گزارشی از چگونگی برگزاری کنفرانس بین‌المللی خلیج‌فارس ارائه کرد. در این گزارش عنوان شد که از حدود ۳۰۰ تن از صاحب نظران داخلی و ۲۵۰ تن از محققان و اساتید خارجی و از ۴۰۰ مؤسسه مطالعاتی و دانشگاهی خارج از کشور، برای شرکت در این کنفرانس بین‌المللی دعوت شده است. همچنین در این گزارش شروع به کار کمیته‌های سه‌گانه اقتصادی سیاسی، استراتژیکی و فرهنگی حقوقی جهت برپایی این کنفرانس اعلام شده است. آقای هاشمی در سخنانی برگزاری این کنفرانس را مفید دانست و اظهار امیدواری کرد با توجه به اینکه خلیج‌فارس به عنوان عامل همبستگی کشورهای منطقه، محور اصلی این کنفرانس است، افرادی از کشورهای عربی و مؤسسات اسلامی و مراکز پژوهشی بین‌المللی در آن شرکت کنند. ایشان همچنین با توجه به مباحث سودمند و فضای مناسب حاکم بر کنفرانس بین‌المللی خلیج‌فارس، شرکت مقامات سیاسی کشورهای دیگر در این کنفرانس را لازم دانست. کنفرانس بین‌المللی خلیج‌فارس به همت وزارت امور خارجه در روزهای ۳۰ مرداد تا یکم شهریور ماه با حضور پژوهشگران داخلی و خارجی در تهران برگزار شد.

وضع سپاه صحبت کرد و درباره اصلاح قانون اساسی مذاکره شد.

سه‌شنبه ۲۹ فروردین | ۱۱ رمضان ۱۴۰۹ | ۱۸ آوریل ۱۹۸۹

محسن از سفر چین برگشته بود. هنگام سحری خوردن رسید و مختصری از اخبار سفر را گفت. ساعت هشت صبح برای شرکت در مراسم روز ارتش به میدان آزادی رفتم. یگان‌هایی از همه نیروهای نظامی و انتظامی رژه رفتند و من صحبت کوتاهی کردم[۱] و آخر کار مصاحبه‌ای با مجله صف [ارگان داخلی ارتش جمهوری اسلامی] داشتم[۲]. به مجلس آمدم.

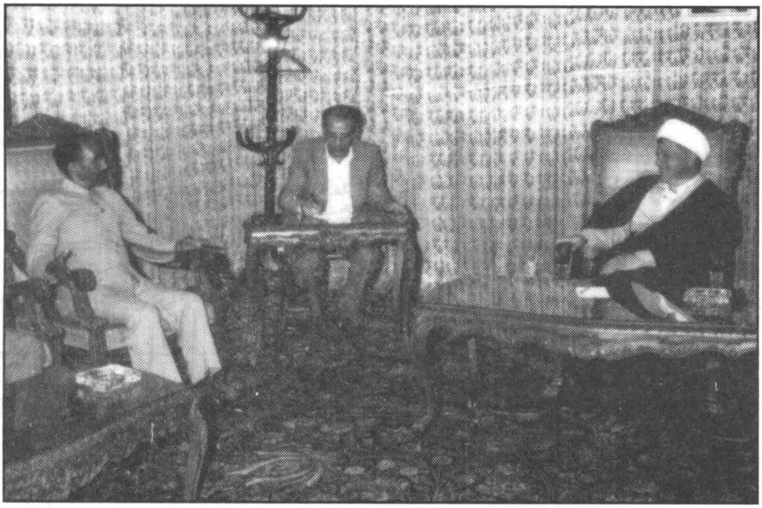
ظهر آقایان دکتر [حسن] روحانی و [محمد علی] نظران آمدند و گزارش سفر محرمانه به چین را دادند. از نتیجه مذاکرات به طور نسبی راضی‌اند. عصر [آقای برهانو بایه] وزیر امور خارجه اتیوپی به ملاقات آمد. مذاکرات در محور توسعه روابط بود[۳].

---

۱ - آقای هاشمی با اشاره به روز ارتش اظهار داشت: «این روز مبارک است بر ارتش جمهوری اسلامی، برای نظام و نیروهای مسلح، به خصوص ارتش. این روز سرنوشت ساز و نقطه عطف بود. پیام دلگرم کننده حضرت امام در سال ۵۸ به ارتش حالت آرامش و اطمینان در دل نیروهای مؤمن ارتش و دوستان انقلاب به وجود آورد و دل پر کینه دشمنان انقلاب و اسلام را دچار یأس و آشفتگی کرد. آن روز همه فهمیدند که ارتش ماندنی است و خیال واهی انحلال آن و جایگزینی نیروهای دیگر، چیزی جز مخلوق ذهن دشمنان و ترویج کینه توزان نسبت به اسلام نیست. نکته‌ای که امروز بعد از گذشت ده سال شما ارتشیان می‌توانید روی آن حساب کنید، این است که انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی برای پرسنل ارتش بیش از همه اقشار و جریان‌های موجود در کشور خیر و برکت داشته است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۳ - در این دیدار آقای «برهانو بایه» وزیر خارجه اتیوپی با اشاره به روابط دیرینه تاریخی دو کشور اظهار داشت: «روابط استراتژیک بین دو کشور از زمان‌های قدیم شروع شده و این روابط تا زمان حاضر ادامه داشته است.» وی همچنین با اشاره به همکاری‌های دو کشور در مجامع بین‌المللی از جمله جنبش عدم تعهد و وجود اراده سیاسی جهت گسترش روابط، خواستار فعال کردن ارتباطات پارلمانی و مبادله هیأت بین دو کشور شد. آقای هاشمی نیز با اشاره به نقاط مشترک دو کشور در روابط اظهار داشت: «یکی از مسائلی که آفریقایی‌ها از آن رنج می‌برند، تحرکات ارتجاعی در این قاره است. امپریالیست‌ها از مشکلات اقتصادی کشورهای آفریقایی در جهت انحراف انقلاب‌های آن استفاده می کنند.» رئیس مجلس شورای اسلامی همچنین گفت: «در صورتی که دو کشور همکاری فعالی با یکدیگر داشته باشند و با دیگر کشورهای آفریقا هم هماهنگ کنیم، می‌توانیم در دفاع از حقوق مردم آفریقا مؤثر باشیم. ما در آفریقا به دنبال منافع مادی نیستیم. اگر علاقمند به حضور در آنجا هستیم، برای مبارزه با استعمار و استکبار و خدمت به

ملاقات با وزیر امور خارجه اتیوپی

آقایان محسن رضایی و [علی] شمخانی آمدند. آنها برای تقویت بودجه سپاه و رفع نیازها استمداد کردند.

به دفتر رئیس جمهوری رفتم. دکتر ولایتی در جلسه سران قوا درباره مذاکرات ژنو مشورت کرد. موافقت کردیم که با طارق عزیز، با حضور دبیر کل [سازمان ملل] جلسه خصوصی داشته باشند. همچنین اجازه داده شد، برای مسلمانان لبنان کمک و خواربار ارسال شود. در آنجا جنگ مسلمین و مسیحیان شدت یافته است. آنها از ما کمک خواسته‌اند. عراق و غرب به مسیحیان کمک می کنند.

بعد از نماز و افطار، جلسه مجمع تشخیص مصلحت داشتم. آقای [عبدالحسین] وهاجی [سرپرست وزارت بازرگانی] گزارش کار اقدامات اجرای قانون نظام صنفی را داد و مصوبه‌ای درجهت منع گران شدن کالاها و خدمات دولتی داشتیم. ساعت ده ونیم به خانه رسیدم. آقای [محمد] یزدی نامه‌ای از آقای منتظری برایم آورد. ایشان خواسته که در بولتن مجلس، اطلاعیه ایشان مبنی بر جواب به نامه آقایان [مهدی] کروبی، [سید

مردم مظلوم آفریقا می‌باشد.»

مهدی] امام جمارانی و حمید روحانی درج شود.

چهارشنبه ۳۰ فروردین | ۱۲ رمضان ۱۴۰۹ ۱۹ آوریل ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به مجلس رفتم. تا ساعت ده ونیم در جلسه ماندم. لایحه مالیات بر ارزش افزوده را به خاطر بار تورّمی آن مسکوت گذاشتیم. پیش از دستور، فوت دکتر [حسن] اسدی [لاری] را تسلیت گفتم[1]. ظهر [رئیس] هیأت بین المجالس آمد. گزارش سفر به مجارستان را داد و درباره شرکت در اجلاسیه بعدی که در لندن است، مشورت کرد.

آقای سعیدیان فرد نامه آیت‌الله منتظری را آورد که مضمون بخشی از نامه آقایان کروبی، روحانی و جمارانی را تکذیب کرده است. عصر هیأت رئیسه مجلس جلسه داشت. افطار در مجلس ماندم. از [آقای اصغر ابراهیمی] مدیر عامل شرکت متروی تهران درباره پیشرفت کار توضیح خواستم؛ گفت پیشرفت خوب است.

شب به خانه آمدم. با احمدآقا تلفنی درباره نظر امام در کیفیت تهیه اصلاحیه قانون اساسی پرسیدم؛ هنوز از تصمیم ایشان مطلع نیست.

پنجشنبه ۳۱ فروردین | ۱۳ رمضان ۱۴۰۹ ۲۰ آوریل ۱۹۸۹

به دفتر فرماندهی کل قوا رفتم. آقای کیانی آمد. اقدامات خود در خصوص تنظیم صنایع

---

۱ - دکتر حسن اسدی لاری، فرهنگی سرشناس، استاد دانشگاه و مبارز با سابقه بود که در پی بیماری قلبی دارفانی را وداع گفت. وی در سال‌های ستمشاهی به عنوان مبارز سیاسی فعالیت می‌کرد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی در وزارت آموزش و پرورش فعالیت نمود. در سال‌های بعد به عنوان سفیر ایران در کشورهای هند، ویتنام و برمه به خدمات پرداخت. آخرین سمت او معاون حقوقی و پارلمانی وزارت آموزش و پرورش بود.

[پدافند] ش . م. ر [شـیمیایی، میکروبی، رادیواکتیو] را گفت و برای ادامه کار مشـورت کرد. و گزارش تهیه مواد اولیه صنایع را داد. آقای مبلّغ آمد از روی نقشه، طرح وصل دو رودخانه میمه و دویرج در ایلام و در شمال خوزستان را داد. بناست به صورت یک مانع مهم آبی در مرز، از دهلران تا هور مهار شـود و برای عمران اراضی مجاور مورد استفاده قرار گیرد؛ طرح مهم عمرانی ـ نظامی است.

معاونان سـتاد کل و وزرای سـپاه و دفاع و فرماندهان نیروهای سه گانه ارتش و سپاه آمدند. درباره خریدهای نظامی احتمالی از شوروی مذاکره شد و موارد مورد نظر انتخاب گردید. تا ساعت چهار بعد از ظهر استراحت کردم و سپس کارهای نظامی را انجام دادم.

تیمسـار [مصطفی] ترابی [فرمانده حفاظت اطلاعات ارتـش] آمد. گزارش اقدامات سـاحفاجا [= سازمان حفاظت و اطلاعات ارتش] در شناسائی عوامل منحرف و جاسوس ارتش را داد و درباره توسعه طلبی وزارت اطلاعات در اختیارات شکایت کرد.

آقایان نیلی و توکلی آمدند. گزارش کار صنایع الکترونیک نظامی شـیراز را دادند و اسـتمداد نمودند. آقای [علی] فلاحیان [معاون وزیر اطلاعات] آمد. درباره صنایع تانک و هواپیمـا و تعمیـرات گزارش داد. نزدیک غروب به خانه آمدم. عفت به جلسـه فاتحه مرحوم دکتر اسدی‌لاری رفته بود. شب آمد. او از اظهارات آقای [محمد] یزدی راجع به آیت‌الله منتظری گله داشت.

اردیبهشت ۱۳۶۸

جمعه ۱ اردیبهشت | ۱۴ رمضان ۱۴۰۹ | ۲۱ آوریل ۱۹۸۹

تا ساعت ده ونیم در منزل برای خطبه‌های جمعه مطالعه داشتم. دو خطبه طولانی ایراد کردم[1]. کشف و متلاشی شدن شبکه جاسوسی آمریکا را اعلان نمودم[2]. درباره کنترل نرخ‌ها و فساد اخلاق [و فساد اداری] حرف زدم.

عصر والده و همشیره‌ها آمدند. آنها افطار مهمان ما بودند. عفت تنهایی برای جمع زیادی غذا درست کرده بود. عازم سوریه هستند. به دو مادر شهید، هر یک صد دلار پول سر راهی دادم.

---

۱ - آقای هاشمی در خطبه اول در ارتباط با عدالت اجتماعی به بحث درباره استکبار و استضعاف پرداخت و گفت: «برداشت‌های نادرستی از این بحث شده که مادیات و امکانات مادی که مایه‌های عظمت و ترقی‌اند و متأسفانه در طول تاریخ ابزار استکبار بودند، مورد نظر اسلام نیست و با این برداشت‌ها یک نوع روحیه بیحالی و بیکاری را تزریق می‌کنند که اگر چنین برداشت غلطی در جامعه ایجاد شود، گرایش به زهد غلط ایجاد خواهد شد که دنیای اسلام همیشه از آن در رنج و عذاب بوده و ما باید سعی کنیم این گرایش را از جامعه دور کنیم و جامعه اسلامی با امکانات تولید و ثروت، سلطه اسلام را تحکیم ببخشد و آنها را در مسیر اهداف اسلامی قرار دهد.» در ادامه این خطبه درباره امکانات مادی کشور، مطالعات بعد از جنگ و آغاز دوره سازندگی و اقدامات اساسی در حال انجام از جمله بازنگری قانون اساسی مطالبی مطرح شد. خطبه دوم نماز نیز به افشای فعالیت‌های اطلاعاتی - نظامی بزرگترین شبکه جاسوسی سیا در ایران اختصاص داشت. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد یازدهم،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - در این خطبه آمده است: «طی چند ماه اخیر یک شبکه جاسوسی مملو از لانه‌های بسیار متعدد و بزرگ جاسوسی آمریکا در ایران، با تلاش و پشتکار نیروهای قدرتمند وزارت اطلاعات کشف شد که عناصر آن بازداشت و در حال بازجویی هستند. به جاسوسان دستورات پیچیده و آموزش‌های بسیار سطح بالا داده و سرمایه‌گذاری زیادی کرده بودند. یکی از جاسوسان در اعترافاتش می‌گوید وقتی قبول همکاری با آمریکا کرد وی را از ترکیه به آلمان بردند و در آلمان با چشم بسته به یک پایگاه بردند و در داخل یک هواپیما چندین ساعت پرواز کرد تا در منطقه‌ای در یک جزیره آنها را پیاده کردند. مدت‌ها در آنجا آنها را آموزش‌های مختلف دادند و به ایران برگرداندند و بعد به او گفتند برو هفت هشت سال دیگر کار بکن، آن وقت ما دستورات لازم را به تو می‌دهیم. نوع آموزش‌ها نشان می‌دهد که آمریکایی‌ها حساب‌های خطرناکی برای ما دارند. چون به بعضی از جاسوسان گفته‌اند که شما در اطراف مشهد باید زمینی به مساحت یک کیلومتر در یک کیلومتر بخرید و به آنها آموزش هدایت چترباز را داده‌اند تا اگر چترباز خواست پیاده شود، در نقطه خاصی که می‌خواهد، بتواند پیاده شود. به جاسوسان یک رادیوی مخصوص داده‌اند که از آن طرف پیام رمز می‌دهند، در این رادیو ضبط می‌شود و هر وقت که جاسوس در خانه‌اش نیست، رادیو پیام را ضبط می‌کند و وقتی جاسوس بیاید می‌تواند از پیام استفاده کند و متقابلاً پاسخ پیام را با رمز تحویل رادیو بدهد و برای سازمان سیا بفرستد.»

شنبه ۲ اردیبهشت | ۱۵ رمضان ۱۴۰۹ ۲۲ آوریل ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها مذاکرات ژنو و افشاگری جاسوسی آمریکا در ایران و قیام مردم اردن مورد توجه است. ستاد برگزاری مراسم بزرگداشت دهمین سالگرد شهادت آیت‌الله مطهری آمدند. گزارش برنامه‌ها را دادند. خیلی وسیع گرفته‌اند. کمک مالی و تبلیغی خواستند. برایشان صحبت کردم[1].

مدیران شرکت کشت و صنعت کارون آمدند. نیازها را گفتند و تقاضای جبران خسارات جنگ را داشتند. حدود سه و نیم میلیارد تومان از خرابی‌ها و عدم النفع‌ها خسارت داشته‌اند.

عصر فرماندهان ارتش آمدند و خواستار جلوگیری از ادغام دو وزارتخانه دفاع و سپاه بودند. مقداری با آنها درباره ضرورت ادغام ارتش و سپاه صحبت کردم، ولی قانع نشدند. با پیام اخیر امام توقعشان زیادتر شده است[2].

آقای [غلامرضا] آقازاده [وزیر نفت] آمد. او پیشنهاد استفاده از ارز مازاد برای فعال کردن صنایع و تولید را داد. شب جلسه سران قوا در نخست وزیری بود. درباره اصلاح قانون اساسی و ترکیب جمع مسئول آن بحث شد. احمدآقا مضمون نامه مفصل خود به

---

۱ - آقای هاشمی در دیدار با اعضای ستاد بزرگداشت دهمین سالگرد شهادت استاد مطهری با اشاره به نقش این فقیه و فیلسوف عالی مقام در انقلاب اسلامی تأکید کرد: « تحقیقاً افکار نوشته‌های استاد مطهری یکی از سرمایه‌های سازنده برای تاریخ کشور ماست. ما معتقدیم شهید مطهری یکی از افراد موفق در تاریخ نگاری مسائل اسلامی است و باید آثار به جای مانده از وی را یک گنجینه و میراث اسلامی تلقی کنیم. از دست دادن شهید آیت‌الله مطهری برای ما بسیار گران تمام شد، ولی خوشبختانه ایشان با شهادت از دنیا رفت و این افتخار برای ما و خود او به حساب می‌آید. شهادت استاد مطهری مردم را بیش از بیش متوجه ارزش‌های این استاد گرانقدر کرد و برماست که از این زمینه خوب و مساعد اجتماعی، بهره گرفته و در جهت نشر افکار و آثار وی بکوشیم. امیدوارم کاری را که شروع کرده‌اید و با برنامه‌هایی که دارید بتوانید از عهده اهداف مورد نظر خود برآیید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

۲ - اشاره به پیام امام به مناسبت ۲۹ فروردین روز ارتش. در این پیام آمده است: «من تا آخر پشتیبان ارتش و سپاه و بسیج خواهم بود و تضعیف آنان را حرام می‌دانم. من به عنوان فرمانده کل قوا به مسئولین و تصمیم گیرندگان نیز دستور می‌دهم که در هیچ شرایطی از تقویت نیروهای مسلح و بالا بردن آموزش‌های عقیدتی و نظامی و توسعه تخصص‌های لازم و خصوصاً حرکت به طرف خودکفایی نظامی غفلت نکنند.» ← کتاب «صحیفه امام»، جلد بیست و یکم، صفحه ۳۵۷، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).

آیت‌الله منتظری را توضیح داد. او در این نامه، علل پیشامد وضع جدید را توضیح داده تا در تاریخ بماند[1]. درباره استفاده از ارز مازاد احتمالی با قمیت موجود نفت، در جهت ورود و یا تولید کالاهای مصرفی با اجازه امام بحث شد؛ به جایی نرسید. دیر وقت به خانه آمدم.

یکشنبه ۳ اردیبهشت | ١٦ رمضان ١٤٠٩ | ۲۳ آوریل ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها هنوز افشاگری من در مورد تلاش شبکه جاسوسی آمریکا در ایران مورد توجه و تفسیر و تحلیل است. تا ساعت ده در جلسه علنی مجلس بودم. به دفترم برگشتم. آقای [حسین] محلوجی [نماینده کاشان] آمد. درمورد صنایع نظامی و سفرم به کاشان صحبت کرد.

آقای [حسن] مختاری نماینده نجف‌آباد آمد. گزارش حوادث شهر در جریان مسأله آقای منتظری را گفت. مدعی است حضور نیروهای سپاه در شهر، باعث تحریک مردم شده و الا خیلی کمتر از این بود. عصر یکی از کارمندان مجلس برای استحقاق بخشی از حقوقش آمد. آقای قلیزاده نماینده مینودشت آمد. او از تبعیض و دوگانگی مسئولان منطقه گفت که از ترکمن‌ها و بومی‌ها کمتر استفاده می‌شود.

آقای [ماشاءالله] حیدری مقدم نماینده سلسله ودلفان آمد. برای سفر به کردستان حکمی گرفت. نمایندگان منطقه مدعی‌اند دادگستری برای بعضی از مسئولان پرونده سازی می کند. با دادستان کل کشور صحبت کردم. قرار شد نماینده‌ای از سوی من و ایشان برای بررسی موضوع بروند.

آقای [محمد] فروزنده و [مرتضی] مبلغ آمدند. درباره تصدی سپاه برای اصلاح مسیل زابل تصمیم گیری شد و درباره احداث اسکله در ساحل بهمنشیر برای آلترناتیو [=

---

۱ - مجموعه مطالب مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج سید احمد خمینی، تحت عنوان «رنجنامه» به صورت کتاب به چاپ رسیده است.

جایگزین] اروند و وظایف فرماندهی مهندسی رزمی مذاکره شد.

با احمدآقا چند بار درباره متن حکم امام در خصوص اقدام به اصلاح قانون اساسی، تلفنی مذاکره کردم. افطار به خانه آمدم.

دوشنبه ٤ اردیبهشت | ۱۷ رمضان ۱٤۰۹ | ۲٤ آوریل ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به مجلس رفتم. بیشتر وقت به انجام کارها گذشت. آقای [علی] آقامحمدی آمد. درباره گروه‌های مبارز عراقی مطالبی گفت و اجازه انجام مانور آنها را گرفت. خواستار پرداخت کمک بیشتر شد.

یکی از فرماندهان قرارگاه مبارزه با مواد مخدر آمد. گزارش کار داد و سلاح و هلی‌کوپتر و هواپیما و بی سیم خواست.

احمدآقا متن نامه امام به آقای رئیس جمهور مبنی برتشکیل مجمعی برای اصلاح قانون اساسی را تلفنی خواند و مشورت کرد. مجمع تشخیص مصلحت و هیأت رئیسه خبرگان و پنج نفر نماینده و آقایان [محمدرضا] مهدوی کنی و [احمد] آذری [قمی] و [حسن] حبیبی[1].

---

۱ - متن حکم امام(ره) به این شرح است: «بسم‌الله الرحمن الرحیم. جناب حجت‌الاسلام آقای خامنه‌ای ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران - دامت افاضاته. از آنجا که پس از کسب ده سال تجربه عینی و عملی از اداره کشور، اکثر مسئولین و دست‌اندرکاران و کارشناسان نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بر این عقیده‌اند که قانون اساسی با اینکه دارای نقاط قوت بسیار خوب و جاودانه است، دارای نقایص و اشکالاتی است که در تدوین و تصویب آن به علت جو ملتهب ابتدای پیروزی انقلاب و عدم شناخت دقیق معضلات اجرایی جامعه، کمتر به آن توجه شده است، ولی خوشبختانه مسأله تتمیم قانون اساسی پس از یکی - دو سال نیز مورد بحث محافل گوناگون بوده است و رفع نقایص آن یک ضرورت اجتناب ناپذیر جامعه اسلامی و انقلابی ماست و چه بسا تأخیر در آن موجب بروز آفات و عواقب تلخی برای کشور و انقلاب گردد، من نیز بنا بر احساس تکلیف شرعی و ملی خود از مدت‌ها قبل در فکر حل آن بوده‌ام که جنگ و مسائل دیگر مانع از انجام آن می‌گردید. اکنون که به یاری خداوند بزرگ و دعای خیر حضرت بقیه‌الله - روحی له الفداء - نظام اسلامی ایران راه سازندگی و رشد و تعالی همه جانبه خود را در پیش گرفته است، هیأتی را برای رسیدگی به این امر مهم تعیین نمودم که پس از بررسی و تدوین و تصویب موارد و اصولی که ذکر می‌شود، تأیید آن را به آرای عمومی مردم شریف و عزیز ایران بگذارند. الف - حضرات حجج اسلام والمسلمین و آقایانی که برای این مهم در نظر گرفته‌ام: ۱ - آقای مشکینی ۲ - آقای طاهری خرم‌آبادی ۳ - آقای مؤمن

عصر آقایان فوادکریمی و طباطبائی آمدند. برای راه انداختن آموزش تعاونی رزمندگان برای کشت و صنعت نیشکر درخوزستان کمک خواستند. آقایان محسن رضایی و عبدالله نوری برای مشورت در سازمان سپاه و استمداد در جبران کسر بودجه آمدند. [جواد] اقبالی‌پور و ورزدار برای برنامه سفر به بندرعباس جهت شرکت در مراسم مانور نیروی دریایی آمدند.

به خانه آمدم. افطار مهمان داشتیم؛ عده زیادی از بستگان بودند. فتانه و مریم را عفت پاگشا و دعوت کرده بود. شب آیت‌الله خامنه‌ای تلفنی خواست که فردا پنج نفر نماینده مجلس را برای شرکت در اصلاح قانون اساسی انتخاب کنیم.

آقای [علی محمد] بشارتی [قائم مقام وزیر امور خارجه] اطلاع داد که مذاکرات با عربستان سعودی در عمان نتیجه بخش بوده است. آنها با تظاهرات سیاسی در حج به شکل کنترل شده موافقت کرده‌اند و در خصوص تعداد حجاج، با یکصدهزار نفر موافقند؛ قرار شد مذاکرات را تا نتیجه کامل ادامه دهند.

---

۴ - آقای هاشمی رفسنجانی ۵ - آقای امینی ۶ - آقای خامنه‌ای ۷ - آقای موسوی (نخست وزیر) ۸ - آقای حسن حبیبی ۹ - آقای موسوی اردبیلی ۱۰- آقای موسوی خوئینی ۱۱ - آقای محمدی گیلانی ۱۲ - آقای خزعلی ۱۳ - آقای یزدی ۱۴ - آقای امامی کاشانی ۱۵ - آقای جنتی ۱۶ - آقای مهدوی کنی ۱۷ - آقای آذری قمی ۱۸ - آقای توسلی ۱۹ - آقای کروبی ۲۰ - آقای عبدالله نوری که آقایان محترم از مجلس خبرگان و قوای مقننه و اجراییه و قضاییه و مجمع تشخیص مصلحت نظام و افراد دیگر و نیز پنج نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس انتخاب شده‌اند. ب - محدوده مسائل مورد بحث: ۱ - رهبری ۲ - تمرکز در مدیریت قوه مجریه ۳ - تمرکز در مدیریت قوه قضاییه ۴ - تمرکز در مدیریت صداوسیما به صورتی که قوای سه گانه در آن نظارت داشته باشند ۵ - تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۶ - مجمع تشخیص مصلحت نظام برای حل معضلات نظام و مشورت رهبری به صورتی که قدرتی در عرض قوای دیگر نباشد ۷ - راه بازنگری به قانون اساسی ۸ - تغییر نام مجلس شورای ملی به مجلس شورای اسلامی. ج - مدت برای این کار حداکثر دو ماه است. توفیق حضرات آقایان را از خداوند متعال خواستارم.» رجوع کنید ← کتاب «صحیفه امام»، جلد بیست و یکم، صفحه ۳۶۴، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).

سه‌شنبه ۵ اردیبهشت | ۱۸ رمضان ۱٤۰۹ ۲۵ آوریل ۱۹۸۹

ساعت هشت وربع صبح به مجلس رسیدم. قبل از دستور با نمایندگان صحبت کردم[1]. قرار شد تنفس داده شود که برای نامزدهای پنج عضو مجلس شورای اسلامی، در جمع گروه بازنگری قانون اساسی مشورت کنند. ساعت ده تا یازده تنفس دادم.

در تنفس آقای [قاسم مهرزاد] صدقیانی [نماینده سلماس] آمد. برای سپاه سلماس کمک خواست و برای رفتن من از مجلس گریه کرد و از اینکه نتوانم در مقام ریاست قوه مجریه کاری در حد انتظار مردم انجام دهم، اظهار نگرانی کرد؛ گفتم اگر بپذیرم، به خاطر انجام تکلیف است. آقای [جاسم] جادری [نماینده دشت آزادگان] آمد. برای سوسنگرد کمک خواست و خواستار تاکید به وزارت نفت برای گازکشی شهر شد.

در جلسه علنی بعد از تنفس، چهار نفر از اعضای جریان رادیکال و یک نفر مقبول الطرفین رأی آوردند[2].

عصر اعضای پلیس قضایی آمدند گزارش کار دادند. من هم صحبت کردم و

---

۱ - در این نطق آمده است: «از حضرت امام امت، این بزرگ مرد تاریخ، خیلی متشکریم که به خواست نمایندگان مجلس و اعضای شورای عالی قضایی، توجه مبذول فرمودند و راه اصلاح قانون اساسی را، با راهنمایی‌هایی که در ترکیب گروه مسئول فرمودند. باز کردند در گذشته در سر راه دستگاه‌های اجرایی و قضایی کشور مشکلاتی وجود داشته و در آینده نیز این مشکلات اضافه می‌شد. این اقدام که از سوی نمایندگان مجلس آغاز شد و خوشبختانه معلوم شد که نظر حضرت امام هم در باطن، چنین چیزی بوده است و اینها را در نامه‌شان به ریاست جمهوری اظهار کردند، راهگشا و سازنده است. از ویژگی‌های نظام ما و مواهب رهبری قاطع، آگاه و مدبر انقلاب در این مقطع، این است که حضرت امام، کارهای بسیار بزرگ را بدون اینکه مشکلی برای جامعه ایجاد کند، انجام می‌دهند. کارهایی که معمولاً در نظام‌های تثبیت شده دنیا، با بحران و مشکلات متعدد همراه است، در کشور ما، به صورت سازنده و مطلوب ملت، انجام می‌شود و در این مورد، نمونه های زیادی در این ۱۰ سال دیده‌ایم. خداوند سایه حضرت امام امت را بر سر این امت فداکار، ایثارگر و هوشیار، مستدام بدارد و امیدواریم مسئولان و کسانی که مخاطب حضرت امام هستند و امام آنها را انتخاب کرده‌اند و کسانی هم که مجلس انتخاب می‌کند، بتوانند این وظیفه را به صورتی که منافع نظام را به خوبی تأمین کند، انجام دهند. من از طرف مجلس، از حضرت امام متشکرم که این اعتماد را به مجلس فرمودند و در کنار کسانی که خودشان انتخاب فرمودند، به مجلس هم اجازه دادند تا افرادی را انتخاب کند.»
رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، نطق های پیش از دستور سال ۱۳۶۸، جلد ششم،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - نمایندگان منتخب برای شورای بازنگری قانون اساسی عبارت بودند از : آقایان حسین هاشمیان ۱۲۹ رأی، عباسعلی عمید زنجانی ۱۲۸ رأی، اسدالله بیات ۱۲۶ رأی، نجفقلی حبیبی ۱۱۱ رأی و سید هادی خامنه‌ای ۱۰۵ رأی.

تشویقشان نمودم[۱]. [آقای محسن میردامادی] استاندار خوزستان و [آقایان غلامرضا فروزش و عیسی کلانتری] وزرای جهاد سازندگی و کشاورزی آمدند. درباره اهمیت کشاورزی خوزستان و لزوم تمرکز در مدیریت آن مذاکره کردیم. قرار شد طرح تمرکز را تا دو ماه دیگر بیاورند؛ همچنین برنامه توسعه عمران را که در برنامه پنجساله بگنجانیم.

آقای [اکبر] ترکان [رئیس سازمان صنایع دفاع] آمد؛ عازم چین است. گزارش سفر به یوگسلاوی و مطالعه درباره تانک MA4 را داد. قرار شد پس از بررسی تانک‌های چین، شوروی و چکسلواکی تصمیم‌گیری نماییم. با ادغام دو وزارت [دفاع و سپاه] موافق است. او تذکراتی درباره ارتش داد.

به خانه آمدم. شب دکتر ولایتی آمد و گزارش سفر به ژنو را داد. در ابتدای کار، [آقای خاویر پرز دکوئیار] دبیرکل [سازمان ملل] به نفع عراق حرف زده و پس از برخورد محکم هیأت ایران، تغییر لحن داده است. عراقی‌ها روی مذاکره خصوصی تکیه داشته‌اند که انجام نشده. قرار است از کانال [برزان تکریتی] برادر [ناتنی] صدام، در ژنو با نماینده ما انجام شود؛ با وساطت یک نفر از سازمان اخوان المسلمین.

---

۱ - به مناسبت سالروز تشکیل سازمان پلیس قضایی جمعی از مسئولین و پرسنل این سازمان با آقای هاشمی دیدار کردند. در این دیدار ابتدا آقای عباس هاشمی رئیس سازمان پلیس قضایی گزارشی از عملکرد ۹ ساله این نهاد و برنامه‌های آینده این سازمان را به اطلاع جانشین فرمانده کل قوا رساند. سپس آقای هاشمی با اشاره به چگونگی و اهداف تشکیل این سازمان اظهار داشت: «چهره‌های نورانی شما و اطلاعاتی که ما از پیش داشته‌ایم این امید را در من همچنان زنده کرده که از این رهگذر ما بتوانیم کارهای خوبی برای جامعه‌مان انجام بدهیم. پلیس قضایی باید اشکالاتی را که در سایر نظام‌های قضایی وجود دارد برطرف کند. از مسائلی که از اول تاکنون در مورد پلیس قضایی مد نظر بوده است مسأله تحصیلات، تخصص و عدالت بود که همچنان ملاک می‌باشد. اگر چنین مجموعه‌ای با ایمان و اطلاعات لازم در اختیار قضات و دستگاه قضایی باشد تحقیقاً برای سرعت و صحت کار و برای آسایش خاطر مردم مؤثر است. در حال حاضر که شورای عالی قضایی و مجلس به فکر اصلاح امور هستند و به خدمت امام پیشنهاد دادند تا قانون اساسی در جهت تسریع کارها اصلاح بشود و یک بخش آن هم مربوط به مسائل دستگاه قضایی است که خود آقایان هم پیشقدم شدند، امام هم که معمولاً همچون پزشکی حاذق نبض جامعه در دستشان می‌باشد و نیازهای جامعه را می‌دانند، سریعاً این درخواست را پذیرفتند و دستور دادند. ما امیدواریم که با اصلاح قانون اساسی کار قوه قضایی در روند بهتری قرار بگیرد. سرعت عمل یک اصل جدی قضایی در اسلام می‌باشد. اسلام مایل نیست که پرونده‌ها مدت‌ها طول بکشد و نزاع و درگیری‌ها معمولاً کینه می‌آورد و دو طرف را نسبت به هم بدبین می‌کند و این بدبینی باعث شکسته شدن صفای جامعه می‌گردد. در کنار حل مشکلات قانونی، مشکلات شما هم باید مورد توجه قرار بگیرد تا دستگاه قضایی بتواند با نیازهای مهم مردم سریع‌تر و قاطع‌تر برخورد بکند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

چهارشنبه ۶ اردیبهشت | ۱۹ رمضان ۱۴۰۹ ۲۶ آوریل ۱۹۸۹

به مجلس رفتم. کارهای عقب مانده را انجام دادم. آقای ریاضی آمد. درباره همکاری با هیأت بررسی خریدهای نظامی در ستادکل [فرماندهی کل قوا] مشورت کرد.

آقای سیدعباس موسوی از رهبران حزب الله لبنان آمد. درباره وضع جدید لبنان که با جنگ مسیحیان و مسلمانان پیش آمده، گزارش داد. او از توطئه‌های پشت پرده نگرانی داشت و خواستار کمک بیشتر ایران به لبنان و مردم فلسطین بود. تحلیلشان این است که مسائل لبنان برای انحراف توجهات از مسأله فلسطین است[1].

عصر کارهای دفترم را انجام دادم و به دفتر آقای رئیس جمهور رفتم. اولین جلسه هیأت بازنگری قانون اساسی تشکیل و هیأت رئیسه انتخاب شد: آقایان مشکینی، خامنه‌ای،

اولین جلسه هیئت بازنگری قانون اساسی

۱ - آقای هاشمی در دیدار اعضای شورای حزب‌الله لبنان بر ضرورت وحدت تمامی نیروهای اسلامی و ملی لبنان به منظور خنثی کردن توطئه‌های استکبار جهانی، صهیونیسم بین‌المللی و عوامل سازشکار تأکید کرد. ایشان در این دیدار بار دیگر آمادگی کامل جمهوری اسلامی ایران را در حمایت از قیام اسلامی مردم فلسطین و مسلمانان منطقه اعلام کرد. شورای رهبری حزب‌الله لبنان نیز گزارشی از درگیری‌های لبنان و فلسطین و توطئه‌های استعماری صهیونیستی که بر علیه مسلمانان این دو سرزمین صورت می‌گیرد، ارائه کرد.

[محمد] یزدی، [حسن] حبیبی و من. قرار شد چهار کمیسیون درست کنیم و جلسات در سالن مجلس باشد.

بعد از افطار، جلسه مجمع تشخیص مصلحت برقرار شد. درباره مرجع همکاری با نهضت‌های اسلامی خارج از کشور مذاکره شد. قرار شد کمیسیونی مرکب از سپاه و وزرات خانه‌های اطلاعات و امور خارجه باشد و وزیر خارجه حق وتو داشته باشد. دیر وقت به منزل رسیدم.

پنجشنبه ۷ اردیبهشت | ۲۰ رمضان ۱٤۰۹ ۲۷ آوریل ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به دفتر فرماندهی [کل قوا] رفتم. تیمسار شهبازی [رئیس ستاد مشترک ارتش] درباره همراهان نظامی در سفر شوروی پرسید. آقای علی جنتی درباره کارهای دفتر [فرماندهی کل قوا] مراجعات داشت.

آقایان [موسی] رفان [فرماندهی نیروی هوایی سپاه] و [حسین] دهقان آمدند وگزارش وضع نیروی هوای سپاه را دادند؛ ناراضی‌اند. خوب تدارک نمی‌شوند، چون تکلیف آینده معلوم نیست. آقای اکبری آمد. گزارش وضع نیروهای [ناظر صلح سازمان ملل] یونیماک را داد و از سختگیری ساحفاجا [= سازمان حفاظت اطلاعات ارتش] و از کمی تدارک گله کرد. آقای [ابراهیم] سنجقی آمد و مشورت کرد که مسئولیت بازرسی سپاه را بپذیرد.

عصر هیأت مدیره کانون بازنشستگان نظامی و انتظامی آمدند. گزارش وضع را دادند و نیازها را گفتند. از توجه من به کانون ابراز رضایت کردند. حدود دویست هزار بازنشسته نیروهای مسلح دارند. سرهنگ غلام رضایی رئیس کارخانه تعمیر تانک مسجدسلیمان آمد و از کار شکنی انجمن اسلامی گله کرد.

آقای [سیدحسن] فیروزآبادی آمد. درباره ستاد نیروی زمینی سپاه و تقسیم بودجه

دفاعی مذاکره شد. بچه‌ها به مراسم شب احیاء رفته‌اند و من در خانه تنها هستم. قسمت عمده شب را به دعا و مطالعه گذراندم.

جمعه ۸ اردیبهشت | ۲۱ رمضان ۱٤۰۹ ۲۸ آوریل ۱۹۸۹

[امروز به مناسبت سالروز شهادت امیرالمومنین علی(ع) تعطیل بود.] در منزل بودم. بیشتر وقتم به مطالعه گذشت. چون دیشب کم خوابیده بودم تا ساعت نه صبح خواب بودم. همسر شهید مطهری آمد. درباره انتشار کتابی درباره اقتصاد اسلامی از شهید مطهری مشورت کرد.

شب تلفنی با آیت‌الله خامنه‌ای درباره [شورای بازنگری] اصلاح قانون اساسی حرف زدیم. گفتم به خاطر سفر ایشان به چین، برای اداره بحث از سفر به بندرعباس برای مانور دریایی خودداری کنم؛ ایشان موافق نبود.

شنبه ۹ اردیبهشت | ۲۲ رمضان ۱٤۰۹ ۲۹ آوریل ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به مجلس رفتم. از اداره قوانین برای برنامه جلسات هیأت بازنگری قانون اساسی آمدند. آقایان [مجید] انصاری و [اسحاق] جهانگیری برای مشورت در مورد کاندیدای نمایندگی کرمان و تذکراتی درباره اصلاح قانون اساسی آمدند.

عصر جلسه هیأت رئیسه هیأت بازنگری برای بررسی شیوه اداره جلسات را داشتیم. ساعت پنج بعد از ظهر، جلسه اول هیأت در پارلمان تشکیل و چند ماده از آئین نامه تصویب شد. آنها افطار مهمان مجلس بودند.

شب جلسه سران قوا در دفتر من بود. درباره سفر آقای رئیس جمهور به چین و اهمیت

تحکیم روابط با این کشور و طرح‌های مهم اقتصادی صحبت شد.

تلفنی با آقایان [بیژن نامدار زنگنه، محمد جواد ایروانی و بهزاد نبوی] وزیر نیرو، وزیر اقتصاد و وزیر صنایع سنگین درباره موضوعات همکاری با شوروی صحبت کردم که زمینه را برای تصمیم نهایی در سفرم به این کشور آماده کنند. ساعت ده شب به خانه رسیدم.

نامه‌ای از امام خطاب به آقای مشکینی [رئیس مجلس خبرگان رهبری] رسید که نظر داده بودند لازم نیست رهبر مرجع باشد و کافی است که مجتهد عادل باشد. تعدادی از اعضای شورا نظرشان این است که نباید قید مرجعیت حذف شود، با این نامه لابد تغییر رای می‌دهند[1].

یکشنبه ۱۰ اردیبهشت | ۲۳ رمضان ۱۴۰۹ ۳۰ آوریل ۱۹۸۹

دیشب کم خوابیدم. ساعت هفت و نیم صبح به مجلس رسیدم و کارهای عقب مانده را انجام دادم. در جلسه علنی تا ساعت ده ماندم. در دفترم آقای [سیدحسین] موسوی تبریزی [نماینده تبریز و عضو کمیسیون اصل ۹۰] آمد. به شکایت بنیاد امور مهاجرین در خصوص سخت‌گیری کمیسیون اصل ۹۰ جواب داد. مدعی است وضع بنیاد خیلی

---

۱ - در این نامه آمده است: «بسم‌الله الرحمن الرحیم، حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای حاج شیخ علی مشکینی - دامت افاضاته. پس از عرض سلام، خواسته بودید نظرم را در مورد متمم قانون اساسی بیان کنم. هر گونه آقایان صلاح دانستند عمل کنند. من دخالتی نمی کنم. فقط در مورد رهبری، ما که نمی‌توانیم نظام اسلامی‌مان را بدون سرپرست رها کنیم. باید فردی را انتخاب کنیم که از حیثیت اسلامی‌مان در جهان سیاست و نیرنگ دفاع کند. من از ابتدا معتقد بودم و اصرار داشتم که شرط «مرجعیت» لازم نیست. مجتهد عادل مورد تأیید خبرگان محترم سراسر کشور کفایت می کند. اگر مردم به خبرگان رأی دادند تا مجتهد عادلی را برای رهبری حکومتشان تعیین کنند، وقتی آنها هم فردی را تعیین کردند تا رهبری را به عهده بگیرد، قهری او مورد قبول مردم است. در این صورت او ولی منتخب مردم می‌شود و حکمش نافذ است. در اصل قانون اساسی من این را می گفتم، ولی دوستان در شرط «مرجعیت» پافشاری کردند، من هم قبول کردم. من در آن هنگام می‌دانستم که این در آینده نه چندان دور قابل پیاده شدن نیست. توفیق آقایان را از درگاه خداوند متعال خواستارم. والسلام علیکم و رحمت الله و برکاته. ۶۸/۲/۹ روح الله الموسوی الخمینی» ← کتاب «صحیفه امام»، جلد بیست و یکم، صفحه ۳۵۰، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).

بی نظم است؛ گفتم پیگیری کنند. در مورد سفرم به آذربایجان و مسائل رهبری صحبت کرد.

[سرتیپ محمد حسین جلالی] وزیر دفاع آمد. از بانک مرکزی به خاطر عدم پرداخت اعتبار ارزی سال گذشته وزارت دفاع شکایت آورد؛ قرار شد رسیدگی کنم. عصر جلسه شورای بازنگری قانون اساسی داشتیم. بخش دیگری از آئین نامه تصویب شد. افطار جمعی از اعضای شورای مذکور مهمان مجلس بودند. تا ساعت هشت ونیم شب کارهای دفتر را انجام دادم.

تلفنی با آیت‌الله خامنه‌ای قرار گذاشتیم که سیاست‌های بازسازی منتشر شود. به خانه آمدم. بچه‌ها نبودند.

دوشنبه ۱۱ اردیبهشت | ۲۴ رمضان ۱۴۰۹   ۱ می ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به مجلس رسیدم. کارهای دفترم را انجام دادم. آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] آمد و برای سرعت کار انرژی هسته‌ای استمداد کرد. اعضای کمیسیون کشاورزی مجلس آمدند. درباره طرح ادغام وزارت جهاد سازندگی و وزارت کشاورزی مشورت کردند. اکثریت آنها مخالف هستند. تابع نظرات کارشناسی هستیم.

ظهر [آقای مجید قاسمی] رئیس بانک مرکزی آمد. درمورد تزریق ارز به بازار آزاد برای جلوگیری از کاهش ارزش ریال گفت و از اتهامات دستگاه‌ها درخصوص کندکاری بانک مرکزی دفاع کرد.

ساعت چهار بعد از ظهر جلسه شورای بازنگری [قانون اساسی] آغاز شد. آئین‌نامه را تمام کردیم و کمیسیون‌ها تشکیل گردید[1]. افطار مهمان مجلس بودند. بعد از افطار جلسه

۱ - شورای بازنگری قانون اساسی چهار کمیسیون تشکیل داده بود: کمیسیون اول، بررسی مسایل رهبری و مجمع تشخیص مصلحت نظام به ریاست آیت‌الله موسوی اردبیلی، کمیسیون دوم، بررسی مسایل مربوط به تمرکز در مدیریت قوه قضائیه به ریاست آیت‌الله مشکینی، کمیسیون سوم، تمرکز در

جلسه هیئت بازنگری قانون اساسی

هیأت رئیسه شورا داشتیم. تصمیم گرفتیم دبیرخانه تاسیس کنیم. برنامه جلسه فردا را تنظیم کردیم. عفت، یاسر و سارا به مجلس آمدند. با هم به خانه برگشتیم.

سه‌شنبه ۱۲ اردیبهشت | ۲۵ رمضان ۱۴۰۹ ۲ می ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به مجلس رسیدم. تا ظهر کارهای دفتری و قرائت گزارش‌ها انجام شد. آقای [عبدالواحد] موسوی لاری [نماینده‌تهران] آمد. درباره سفر به شوروی و برنامه‌های سفر و همراهان از مجلس و غیر مجلس سئوالاتی کرد؛ سیاست کار را توضیح دادم.

به آقای سعیدالذاکرین [رئیس روابط عمومی] گفتم دبیرخانه شورای بازنگری [قانون

قوه مجریه به ریاست آیت‌الله خامنه‌ای و کمیسیون چهارم، مربوط به تمرکز در مدیریت صداوسیما و تعیین تعداد نمایندگان مجلس به ریاست آیت‌الله هاشمی رفسنجانی.

اساسی] را تشکیل دهد. دو ساعتی خوابیدم. در جلسه عمومی شورای بازنگری چند نفر از اعضا درباره رهبری صحبت کردند. من هم صحبت مختصری کردم. حرف‌ها خوب و هم جهت بود. معمولاً در جهت عدم ضرورت قید مرجعیت و ضرورت اجتهاد و عدالت و قدرت مدیریت بود. آخر وقت کمیسیون‌ها تشکیل جلسه دادند. کمیسیون ما هم تشکیل شد و هیأت رئیسه و برنامه کار مشخص شد. من رئیس کمیسیون هستم. اولین جلسه عصر پنجشنبه است. افطار در دفترم بودم و تا ساعت نه کارها را انجام دادم.

در جلسه مجمع تشخیص مصلحت شرکت کردم. مسئول آمار، پیشنهاد تعزیرات تخلفات در اسناد و تسهیلات را آورد و توضیحاتی داد. ادامه بحث به جلسه بعد موکول شد. [آقای عبدالحسین وهاجی] سرپرست وزارت بازرگانی گزارش پیشرفت کار کنترل قیمت‌ها را داد. از کارشکنی مطبوعات و به خصوص روزنامه‌های کیهان و رسالت شکایت کرد. قرار شد پیگیری کنیم. بخشی از مقررات مربوط به تمرکز اطلاعات هم تصویب شد. ساعت ده ونیم شب به خانه رسیدم.

چهارشنبه ۱۳ اردیبهشت | ۲۶ رمضان ۱۴۰۹ ۳ می ۱۹۸۹

تا ساعت ده صبح در جلسه علنی بودم. به دفترم آمدم. [آقای احمد طاها] نماینده بوکان آمد. نیازهای حوزه انتخابیه‌اش را گفت؛ کمبود و نیاز زیاد است. کردستان عموماً چنین وضعی دارد، ولی بوکان به خاطر شهرستان نبودن، با استحقاق شهرستان شدن، از این جهت عقب‌تر است. [آقای احمد فارستانی] نماینده سروستان آمد و مطالبی درباره کیفیت رسیدن به سربازها و مخصوصاً افراد آسیب دیده گفت.

ظهر جمعی از نمایندگان مجلس که از اول این دوره برمحور جنگ همکاری داشته‌اند، آمدند. درباره جنگ و صلح و نیروهای مسلح مذاکره شد.

عصر شورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشت. بحث‌ها کلی و مقدماتی بود.

درباره مجمع تشـخیص مصلحت، تمرکز در قوای مجریه و قضائیه صحبت شد. افطار را با جمعی از اعضای شـورا صرف کردیم. سپس جلســه هیأت رئیسه شورای بازنگری را داشــتیم. آقای [علی محمد] بشارتی اطلاع داد که مشکل پاسپورت ایرانی‌های خارج از کشور رفع شده است.

عربســتان سعودی رسماً اطلاع داد که با انجام مراســم برائت [از مشرکین] در حج به طـور محدود موافق اســت و تعداد زائران را تا هفتادوپنج هزار نفر در ســال جاری قبول کرده است. ما خواهان یکصدوپنجاه هزار نفر هستیم.

پنجشنبه ۱٤ اردیبهشت | ۲۷ رمضان ۱٤۰۹ ٤ می ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به دفتر فرماندهی [کل قوا] رسیدم. ماشین چاپ اسکناس تقلبی ضد انقلاب را که از داخل پاکســتان از دســت اشرار گرفته بودند، با نمونه‌های اسکناس‌های چاپ تقلبی آوردند. نیروهای سپاه شصت کیلومتر در عمق بلوچستان پاکستان رفته‌اند و با کشتن محافظان ماشین، آن را به داخل انتقال داده‌اند. گزارشی از شیوه‌ها و مراکز چاپ اســکناس تقلبی ایران را دادند. معلوم است که قضیه شکل اخلال اقتصادی دارد. درباره راه‌های رفع این مزاحمت مذاکره کردیم. قرار شد اقدام شود.

[مســئولان] صنایع نظامی ســپاه آمدند. گــزارش آزمایش موفقیت آمیـز زیردریایی ســاخت سپاه را دادند و برای ادامه کار مذاکره کردند. قرار شد با همکاری پاکستان که اخیراً پیشنهاد شده، به کار سرعت بدهیم. درباره صنایع نظامی سپاه مذاکره شد.

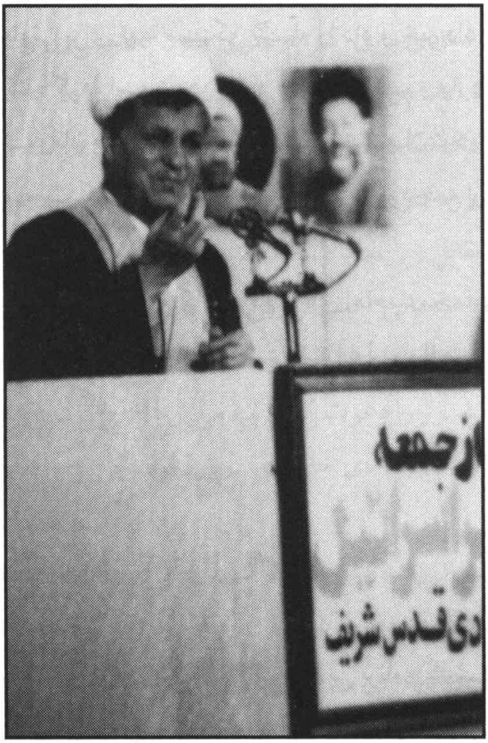
دکتر [حســن] فیروزآبادی آمد و مسائل جاری ستاد کل را مطرح کرد. سپس وزرای کشــور، اطلاعات، امور خارجه ، برنامه و بودجه، صنایع ســنگین، دفاع و ســپاه برای مذاکره و تهیه بخش دفاعی برنامه پنج‌ســاله آمدند. دوساعت مذاکره کردیم. تصمیمات لازم اتخاذ و مقدار ارز پنج‌ساله و شیوه کار و استراتژی مشخص شد.

به مجلس رفتم. پس از استراحت، ساعت چهار بعد از ظهر جلسه کمیسیون بازنگری قانون اساسی تشکیل شد. موارد تعویض نام مجلس شورای ملی به شورای اسلامی مشخص شد؛ حدود چهل مورد است. ارائه گزارش ماده واحده به شورا تصویب شد. درباره تعداد نمایندگان و مدیریت صدا وسیما، مذاکرات مفیدی شد ولی تصمیم به جلسات بعد موکول گردید. افطار با مهمانان در مجلس صرف شد. تا ساعت نه شب کارها را انجام دادم. به خانه آمدم. بچه‌ها به مهمانی رفته‌اند.

آقایان [منصور] ستاری [فرمانده نیروی هوایی ارتش] و [سید حسن] فیروزآبادی گزارش دادند که یک هواپیمای مسافربری از مرز عراق وارد ایران شده و به طرف تهران پیش می‌آید؛ محتمل است که ربوده شده باشد. دستور مواظبت دادم. فرودگاه تهران بسته شد. بعد از مدتی خبر دادند که هواپیما پاکستانی است، راه را گم کرده و در ترکیه به عراق منحرف شده و سپس اصلاح مسیر کرده و اکنون به سوی پاکستان می‌رود. گفتم باز هم پیگیری کنند که مطمئن شوند گزارش و ادعا درست باشد.

جمعه ۱۵ اردیبهشت | ۲۸ رمضان ۱۴۰۹ | ۵ می ۱۹۸۹

تا ساعت ده ونیم صبح برای خطبه‌ها مطالعه کردم. در مراسم نماز جمعه حضور انبوه مردم به خاطر روز قدس چشمگیر بود. در خطبه‌ها به شدت به سیاست غرب و مخصوصاً آمریکا در مورد فلسطین حمله کردم. عصر به استراحت و مطالعه گذشت. رادیو صدای آمریکا عکس‌العمل خشمگینانه‌ای به اظهارات امروز من نشان داد. به خاطر دیر بیدار شدن سحر - پنج دقیقه به اذان صبح - و کم غذا خوردن، امروز ضعف بیشتری احساس می‌کردم.

نماز جمعه روز قدس

شنبه ۱٦ اردیبهشت | ۲۹ رمضان ۱٤۰۹ ٦ می ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها خشم و عکس‌العمل آمریکا، اسرائیل، انگلیس و فرانسه درخصوص اظهارات دیروز من در نماز جمعه به وسعت نشر یافته است.

آقای [عبدالحسین] مقتدایی نماینده آبادان آمد. او از عدم توجه مدیرعامل پالایشگاه آبادان نسبت به کارکنان موجود زمان جنگ در آنجا شاکی بود. در مورد اتهامات رقبایش از خود دفاع کرد. آقای [محسن] رفیق‌دوست [مشاور لجستیک جانشین فرمانده کل قوا]

آمد. گزارش کار تعاونی برای تهیه مسکن سپاه را داد و خبر داد که آقای [ابولفضل] توکلی [بینا] را برکنار کرده است. در مورد صدور باریم و وارد کردن نیازها گفت. مدیران ساصد [= سازمان صنایع دفاع] آمدند. برای تسهیلات در گرفتن ارز و بودجه استمداد کردند. نصیحت کردم که برای صرفه‌جوئی در بودجه از کارهای تکراری با سپاه بپرهیزند.

عصر تا ساعت شش در دفترم کار کردم. آقای [محمد محمدی] ری‌شهری [وزیر اطلاعات]، تلفنی ماجرای سوء استفاده در شرکت [تولید لوازم خانگی] فیلکو و اینکه پرونده به دادستانی رفته را گفت.

یکشنبه ۱۷ اردیبهشت | ۱ شوال ۱۴۰۹ ۷ می ۱۹۸۹

در خانه بودم. عمده وقتم پیش از ظهر به ملاقات‌های بی برنامه گذشت. بستگان و دوستان بعد از زیارت امام و قبل از رفتن به زیارت امام آمدند. در گزارش‌های خبری تبلیغات وسیعی علیه اظهارات من در روز جمعه در رسانه‌های غربی مشاهده می‌شود. هم ناراحتند و هم سوژه خوبی به دست آورده‌اند. دوستان هم از عواقب کار نگرانند؛ بعضی‌ها پیشنهاد نوعی تعدیل دارند. عصر آقای عبدالله نوری [نماینده امام در سپاه و جهاد سازندگی] آمد. درباره سپاه گزارش داد و درخصوص مسائل بازنگری قانون اساسی مشورت کرد.

دوشنبه ۱۸ اردیبهشت | ۲ شوال ۱۴۰۹ ۸ می ۱۹۸۹

ساعت نه و نیم صبح به مجلس رسیدم. گزارش‌ها همچنان حکایت از شانتاژ تبلیغاتی غرب درباره اظهارات من در نماز جمعه دارد. آقای قیصر [یکی از کارکنان مجلس

شورای اسلامی]، اسنادی برای کار بازنگری قانون اساسی آورد. [آقای محمد جواد ایروانی] وزیر اقتصاد آمد. درباره زمینه‌های همکاری با روس‌ها که بنا است در سفر من نهایی شود، گزارش داد: توسعه کارخانه ذوب آهن، احداث دو سد روی رودخانه ارس، احداث دو سد روی رودکارون، ریخته‌گری اسفراین، راه آهن سرخس - مشهد - بافق، توسعه بازرگانی در مقابل خرید کالا، علاوه بر معاملات تسلیحاتی.

سفیرمان در یمن شمالی آمد. گزارش آنجا را داد؛ از فقر مردم و علاقه مردم به انقلاب ایران گفت و پیشنهاد بازکردن باب معاملات تجاری را داد و اجازه گرفت رئیس مجلس آن کشور را دعوت کنند. پیغامی از آقای [طاهر] احمدزاده آورده بود که ملاقات خواسته است. با آقای خامنه‌ای درباره قوه اجرایی و تعدیل گفته‌های جمعه صحبت کردم.

عصر به دانشگاه تهران رفتم و در سمینار شهید مطهری درباره «شهید مطهری و عدالت اجتماعی» صحبت کردم[1]. در دفترم کمیسیون چهارم بازنگری قانون اساسی جلسه داشت. [آقای سید علی اکبر محتشمی‌پور] وزیر کشور و کارشناسانش آمدند. درباره تعداد نمایندگان مجلس مذاکره شد. قرار شد متن پیشنهادی اصلاحی خودشان را بیاورند. آقای رئیس جمهور امروز به سوی چین و کره شمالی حرکت کردند. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

۱ - در این سخنرانی آمده است: «مسأله عدالت اجتماعی چیزی نبود که دوره مبارزه اسلامی از فکر آیت‌الله مطهری که یک عالم و انسان متعهد اسلامی است دور بماند. واژه عدالت اصولاً یکی از واژه‌های مطلوب مکتب‌های اجتماعی است و در اسلام و ابعاد فلسفی، اجتماعی، سیاسی، فقهی، قضایی و اخلاقی آن جایگاه عظیمی دارد. مشکلی که در زمان ایشان وجود داشت این است که افراط و تفریطی در برداشت از عدالت اجتماعی وجود داشت. شهید مطهری در این شرایط می‌خواست عدالت اجتماعی را برای انسان‌های مبارز توضیح دهد و طبیعی بود که این نظریات تا حدی مطلوب منافقین نبود. آنها آن موقع ایشان را متهم می‌کردند که عدالت اجتماعی را منحرف می‌کند و در اواخر ایشان را به خاطر همین مسأله طرد کردند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

استقبال رسمی در فرودگاه کیش

سه‌شنبه ۱۹ اردیبهشت | ۳ شوال ۱۴۰۹ ۹ می ۱۹۸۹

ساعت شش صبح همراه عفت و یاسر به فرودگاه [مهرآباد] رفتیم. فاطی و فائزه هم آمدند. با هواپیما به سوی کیش پرواز کردیم. فرماندهان ارتش و سپاه هم بودند. عفت و همراهان در کیش ماندند و ما پس از انجام مراسم تشریفاتی، با هلی کوپترها به سوی منطقه مانور دریایی پرواز کردیم. روی عرشه ناو خارک فرود آمدیم.

تا ساعت پنج بعد از ظهر آنجا بودیم. هوا شرجی بود. مانور را دیدیم[۱]. مانور آبی - خاکی و پیاده کردن نیرو در ساحل دشمن را خوب انجام ندادند. ناهار را در باشگاه

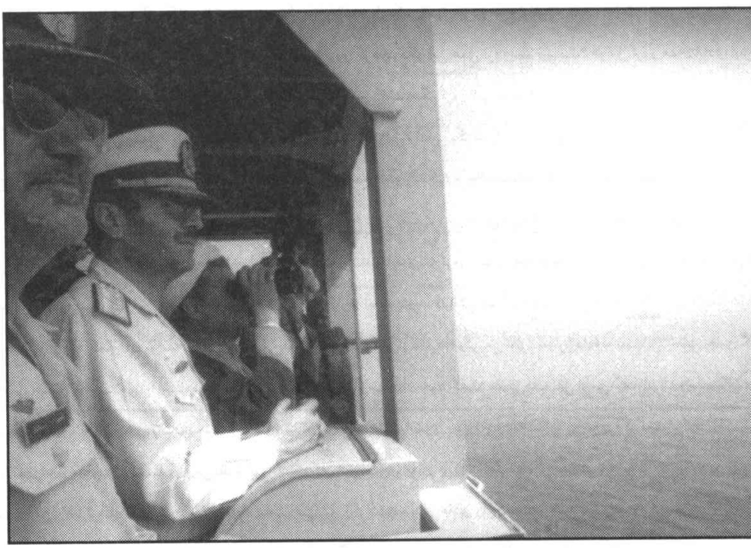
۱ - مانور بزرگ ذوالفقار ۴ که از چهار روز پیش در آب‌های خلیج‌فارس و تنگه هرمز شروع شده بود، در مرحله نهایی‌اش با استقرار آقای هاشمی رفسنجانی جانشین فرمانده کل قوا بر روی عرشه ناو سر فرماندهی خارک به انجام رسید. در این مرحله از مانور، تاکتیک‌های تهاجمی سربازان نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی علیه نیروهای دشمن فرضی اجرا شد و طی چند مرحله یگان‌های پروازی و شرکت کننده در مانور، عملیات تمرین تیراندازی به جزیره دشمن فرضی، حمله همزمان ناوچه‌های تندرو و هلی کوپترهای موشک انداز به یگان‌های شناور و درخواست پشتیبانی از ستاد نیروی هوایی مستقر در منطقه عملیاتی با بهره گیری از تجهیزات پیشرفته نظامی با موفقیت اجرا شد. در جریان دیدار جانشین فرمانده کل قوا از مانور ذوالفقار ۴، به احترام ایشان ۲۱ تیر توپ شلیک شد.

افسران ناو و چای عصرانه را در باشگاه درجه داران صرف کردیم.

با هلی کوپتر از خط ساحلی به بندرعباس آمدیم. به نظرم سواحل بین بندرلنگه و بندرعباس جالب و قابل استفاده و عمران آمد. رودخانه‌های پرآبی دارد و نبایستی تاکنون غیر معمور بماند.

در بندرعباس از به آب افتادن زیردریایی سابحات ۲ سپاه بازدید کردیم. کار مهمی شده ولی هنوز راه زیادی تا داشتن زیر دریایی عملیاتی مانده است.

از بازسازی ناو سبلان که در حمله آمریکایی‌ها منهدم شده بود، بازدید کردیم. انصافاً در بازسازی ابتکارات و خلاقیت‌های قابل تحسینی دیده می‌شود. به فرودگاه رفتیم. عفت و بچه‌ها به شهر رفته بودند. ناچار شدیم صبر کنیم. از فرصت استفاده کردیم و مصاحبه‌ای با تلویزیون انجام دادم. مقداری از حرف‌های خطبه جمعه را در خصوص عکس‌العمل

بازدید از مانور ذوالفقار ۴

فلسطینی‌ها نسبت به غربی‌ها را تعدیل کردم[1]. ساعت یازده شب به تهران رسیدیم و به

۱ - جانشین فرمانده کل قوا در پایان بازدید خود از چگونگی اجرای مرحله پایانی مانور «ذوالفقار - ۴» به ارزیابی این مانور نشست و گفت: «آنچه که

برای من در این مانور مهم بود، آمادگی و امکانات نیروی دریایی بود که شناورها و ابزار این نیرو را خوب و عملیاتی نگاه داشته‌اند. به خصوص بعد از فرصت خوبی که به دستشان آمده بود. نمونه‌هایی از ناوها و ناوچه‌ها و ناوهای تدارکاتی و جنگی و هلی‌کوپترها را با هماهنگی نیروهای زمینی و هوایی بسیار خوب به کار بردند و امیدواریم سیر تکاملی آمادگی نیروها ادامه داشته باشد.» آقای هاشمی در زمینه اظهارات خود در نماز جمعه روز جهانی قدس و عکس‌العمل کشورهای غربی به ویژه آمریکا با توجه به اینکه این اظهارات می‌تواند موضع جمهوری اسلامی ایران تلقی شود، اظهار داشت: «چیزی که برای من جالب بود در این اظهار نظرها و عکس‌العمل‌هایی که از غربی‌ها به خصوص آمریکا و انگلیس و فرانسه دیدم، شتابزدگی و وحشتی بود که آنان از اظهارات من کردند. آنها به سوژه‌هایی نیاز داشتند که بتوانند با مطرح نمودن آن، اشتباهاتی را که در مسأله سلمان رشدی کرده بودند و شکستی که در جریان کتاب «آیات شیطانی» خورده بودند، جبران کنند. اینها احتیاج به سوژه تبلیغاتی داشتند، ولی باز یک اشتباه تازه‌ای را مرتکب شدند و نقطه ضعفی از خودشان نشان دادند. حرف‌هایی که من زدم البته تحلیل خودم بود، نظریه‌ای را ابراز کردم که یک نظریه تحلیلی است و تازگی ندارد و سال‌هاست که حتی در مصاحبه با خبرنگارهای غربی هم گفته‌ام که این فشارها که نسبت به نهضت‌های مردمی و اسلامی اعمال می‌شود، یک طرفه نمی‌تواند باشد و حتما عکس‌العمل‌های مشابهی دارد. من روی این اظهار نظرم پا برجا هستم، نظریه مرا ممکن است برخی از مسئولان دیگر هم قبول داشته، یا نداشته باشند. موضع جمهوری اسلامی، همان موضع اعلام شده است. ما تروریسم را مزاحم زندگی مردم می‌دانیم، اما حاضر نیستیم تروریسم را آن طور که آمریکایی‌ها و انگلیسی‌ها می‌خواهند، یک طرفه محکوم کنیم. آنان می‌خواهند تروریسم دولتی که مثلاً اسرائیل انجام می‌دهد یا فالانژها انجام می‌دهند، یا خود آمریکایی‌ها انجام می‌دهند، مباح باشد، یا عکس‌العمل مردم مباح نباشد.»

آقای هاشمی افزود: «چند روز پیش مشاور عرفات را در صیدا ترور کردند، مگر این عمل تروریسم نیست؟ عوامل ترور همان ایادی اسرائیل بودند. رژیم غاصب فلسطین هر روز در خیابان‌های فلسطین اشغالی مردم را می‌کشد، مگر ترور آن است که انسان مخفیانه یک کاری را بکند؟ اینکه مردم را از هوا و زمین به رگبار گلوله ببندند یا افراد را در لبنان بگیرند ببرند اسرائیل زندانی بکنند، یا آمریکاییان، آن طور که می‌گویند هفتصد میلیون دلار به میشل عون اسلحه بدهند که هر روز شهرهای لبنان را بکوبد و مردم را آواره بکند و خانه فلسطینی‌ها را بر سرشان منفجر کند، ما این اعمال را ترور می‌دانیم. اینها که جنگ نیست، اینها که دفاع نیست، اینها بدترین نوع ترور است و در مقابل این، کسانی که مظلوم واقع می‌شوند از خودشان دفاع می‌کند و من همیشه گفته‌ام. اگر آمریکایی‌ها می‌خواهند تروریست نباشند، باید ریشه تروریسم را بخشکانند و ریشه تروریسم هم، خودشان هستند. اینها نباید به اسرائیل اجازه بدهند که این کارها را انجام بدهد، اگر این کارها انجام بشود، دنبالش هم آن عکس‌العمل‌ها خود به خود انجام می‌شود. البته شاید لحن من به گونه‌ای بود که از آن توصیه تلقی کردند، شاید هم لحن، توصیه گونه بوده، ولی من نظر تحلیلی دادم و باید این تحلیل جدی گرفته شود.

رئیس مجلس شورای اسلامی، با اشاره به تحلیل‌های غلط غربی‌ها از سخنان خود گفت: «غربی‌ها به نقل از من گفته‌اند که وابستگان قربانیان ترور شهروندهای عادی و به تعبیر خودشان بیگناه را بکشند، نمی‌دانم شاید از تعبیرات من چنین چیزی استفاده می‌شود، اگر معنایش این باشد که منجر شود به اینکه شهروندان عادی را بکشند، بله من نظرم این است که چنین چیزی اتفاق خواهد افتاد، اما اگر معنایش این باشد که من چنین کاری را توصیه می‌کنم، نه من واقعاً توصیه نمی کنم و این را نقطه ضعف می‌دانم. اگر شهروندان عادی را بکشند و همین تبلیغاتی را که الان راه انداخته‌اند، به راه می‌اندازند و موضع حق یک نهضت مظلوم را از دست آن ملت می‌گیرند، اما واقعیت این است که اینها به عنوان یک واقعیت باید بپذیرند که این گونه جنایات، به آدم کشی و هواپیماربایی و کشتن افراد بیگناه منجر می‌شود. وقتی یک بمبی گذاشتند، هدف ممکن است یک هدف نظامی باشد، اما کسانی که اطرافش هستند، همیشه نظامی نیستند، هواپیمایی را که بردند، ممکن است هدفشان یک شخص مشخص داخل هواپیما باشد، اما مسافران دیگر هم صدمه می‌بینند. اینها اتفاق خواهد افتاد.» جانشین فرمانده کل قوا، همچنین در مورد اظهار نظر وزارت خارجه آمریکا مبنی بر اینکه ایران با این اظهارات منزوی خواهد شد، گفت: «تعبیری که آنها از انزوا دارند، ممکن است حقشان باشد که چنین تفسیری بکنند خوب ما در انقلابمان هدف‌هایی را تعقیب

محض رسیدن به خانه، از فرط خستگی خوابیدم.

چهارشنبه ۲۰ اردیبهشت | ٤ شوال ١٤٠٩ | ۱۰ می ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به مجلس رسیدم. کارهای مانده را انجام دادم. آقای محمودی آمد وگفت شخصی که درگذشته - اوائل جنگ - در یک معامله تسلیحاتی تقلب کرده ومورد شکایت ایران است، حاضر است برای استفاده از معاملات آینده، حق ایران را بپردازد. گفتم کسی را بفرستد تا با وزارت دفاع مذاکره کند. آقای [علی اصغر] مرتضائی فر [نماینده لنجان] آمد و خواهان همراهی ما در سفر روسیه شد. آقای [صادق] خلخالی [رئیس کمیسیون خارجی مجلس] آمد و همین تقاضا را داشت.

ساعت سه ونیم بعداز ظهر جلسه هیأت رئیسه شورای بازنگری [قانون اساسی] داشتیم. روی برنامه اطلاع رسانی تصمیم گیری شد. از ساعت چهارونیم تا هفت بعد از ظهر جلسه عمومی شورا بود. من و نخست وزیر و دکتر حبیبی صحبت کردیم. بعد از نماز، کمیسیون چهارم که من رئیس آن هستم، در دفترم جلسه داشت. درباره تعداد نمایندگان مجلس و تمرکز مدیریت صدا وسیما مذاکره شد. مدیرعامل صدا وسیما و معاون وزیر کشور هم بودند. با اخوی محمد درباره نحوه پخش مصاحبه دیشب مذاکره

می کنیم که از دیدگاه استکبار غرب، این مواضع نامطلوب است. طبعاً آنها با ما سازگار نیستند. به همین دلیل ما بایکوت هستیم. ولی خوب آنها چیزهای خاصی را دارند تعبیر می کنند، تعبیر آنها این بود که ایران از بخش جهان متمدن بیشتر عقب می‌ماند. غربی‌ها تمدن را در کارهایی می‌دانند که اسرائیل یا میشل عون و امثال او دارند می کنند. اگر کسی این کارها را محکوم کرد، متمدن نیست و آنهایی که موافقند، الان ۴ میلیون فلسطینی در اردوگاه‌ها آواره باشند و اسرائیل اردوگاه مهاجرین فلسطینی که سی چهل سال است از خانه‌هاشان دورند و با آن فلاکت در لبنان زندگی می کنند بمباران بکند، اینها تمدن است، بهتر است که ما عقب باشیم و جزو این قافله تمدن نباشیم. اگر احقاق حق مظلوم ضد تمدن است، اینجا واقعاً عقب هستیم، ولی بنا به تفسیر آنها اگر کسی مردم را به ترور و کارهای غیراخلاقی دعوت کند، طبعاً این با افکار عمومی جهان سازگار نیست. ولی من عامل این کار را غربی‌ها می‌دانم. ریشه ترور را در منطقه، سیاست‌های متجاوزانه اسرائیل که به حمایت غربی‌ها دارد انجام می‌شود می‌دانم، ولی حالا همه چیز دست آنهاست و هر چه بخواهند می گویند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

کردیم. ساعت ده وربع شب به منزل رسیدم.

پنجشنبه ۲۱ اردیبهشت | ۵ شوال ۱٤۰۹ ۱۱ می ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها انعکاس مصاحبه‌ام که در آن سخنان جمعه گذشته تعدیل شده، خیلی وسیع است و غربی‌ها خوشحال شده‌اند[۱]. آقای [علی] حسینی تاش برای مسائل صنایع نظامی آمد. آقای [محمدعلی] نظران [رئیس کمیسیون اسرا] هم برای امور اسرا و شورای‌عالی دفاع و اماکن تصرفی سپاه آمد.

هیأت رئیسه مجلس جلسه داشت. آقای [بهزاد] نبوی [وزیر صنایع سنگین] آمد. درباره سیاست‌های توزیع بودجه‌های بازسازی و خریدهای خارجی و تحقیقات نظامی نظرم را خواست و درباره سفر شوروی و صنایع و بازنگری قانون اساسی صحبت کرد.

عصر شورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشت. شب تا ساعت نه در دفترم کارها را انجام دادم.

---

۱ - محافل سیاسی و خبری غربی ضمن ابراز خرسندی از مطالب عنوان شده در مصاحبه آقای هاشمی در خصوص تحریف توصیه‌های مشروط ایشان به فلسطینیان، این اقدام را یک عقب‌نشینی دیپلماتیک و تلاشی برای به وجود آوردن جو مناسب سیاسی در آستانه سفر به مسکو قلمداد کردند. سخنگوی وزارت خارجه انگلیس در تماس تلفنی با دفتر خبرگزاری جمهوری اسلامی در لندن اظهار داشت که از شنیدن گفته‌های اخیر آقای رفسنجانی مبنی بر تحریف سخنان ایشان در نماز جمعه توسط خبرگزاری و رسانه‌ها خرسند است. رادیو بی بی سی هم در برنامه شامگاهی خود گفت: «آقای هاشمی رفسنجانی دیروز گفت که سخنان هفته گذشته او که در سطح بین‌المللی به عنوان دعوت ایران از فلسطینی‌ها برای قتل غربی‌ها تلقی شده بود، اولاً اشتباه تعبیر شده و ثانیاً اظهارات او صرفاً نظر و تحلیل شخصی او بوده و نه موضع رسمی ایران.» رجوع کنید ← منبع : نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۶۸/۲/۲۲، صفحه ۵۳.

جمعه ۲۲ اردیبهشت | ٦ شوال ١٤٠٩ — ۱۲ می ۱۹۸۹

در خانه بودم. بیشتر وقتم به مطالعه و استراحت گذشت. محسن آمد. درباره سرگردانی و بلاتکلیفی در نیروهای فنی سپاه به خاطر معلوم نبودن سازمان و مسئولیت‌ها گفت. گفتم پس از مشخص شدن تکلیف وزارت سپاه و دفاع، مسأله را حل می کنیم. ظهر خانواده اخوان مرعشی آمدند. برای فرزندشان استمداد کردند؛ وعده دادم کمک کنم.

عصر آقای [ابولفضل] توکلی بینا آمد. جریان اختلاف با آقای [محسن] رفیق‌دوست در مورد مسائل ساخت خانه برای سپاهی‌ها را گفت که منجر به برکناری او شده است. احمدآقا تلفنی از مسأله مطرح شده در دولت در خصوص جایگزینی آقای [بهزاد] نبوی [وزیر صنایع سنگین] به جای آقای [محمد جواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارایی] در مدیریت مذاکره با روس‌ها پرسید.

شنبه ۲۳ اردیبهشت | ۷ شوال ١٤٠٩ — ۱۳ می ۱۹۸۹

ساعت هشت صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها غربی‌ها بعد از مصاحبه من و اظهارات آیت‌الله خامنه‌ای[1] در مورد مطالب جمعه گذشته‌ام به انفعال افتاده‌اند. از طرفی مایلند که قبول کنند توصیه به قتل غربی‌ها نمی کنیم و از سوئی می‌بینند که باید تبلیغات یک هفته خود را نادیده بگیرند؛ در مجموع نتایج مثبت است.

آقای [سیدرضا] زواره‌ای آمد. نسبت به اظهارات جمعه و مصاحبه بعدی اظهار

---

۱ - آیت‌الله خامنه‌ای در مصاحبه مطبوعاتی در شهر پکن در پاسخ به سوال شبکه تلویزیونی سی بی اس آمریکا گفت: «متأسفانه سخنان آقای هاشمی رفسنجانی را تحریف کردند. ایشان هیچ کس را به کشتن هیچ کس توصیه نکرده است و تحلیل کردند که روش سیاستمداران آمریکا و همدستان و همفکران آمریکا در قبال مردم مظلوم فلسطین به چنین نتیجه‌ای منتهی خواهد شد. سیاستمداران مذکور و دوستان مطبوعاتی آنان در مورد سخنان آقای هاشمی جنجال برپا کردند.» منبع: روزنامه کیهان، ۲۳ اردیبهشت ۱۳۶۸، شماره ۱۳۶۱۱، صفحه ۲.

رضایت کرد و در مورد اصلاح قانون اساسی نظراتی ایراد کرد. او برای مدیریت دستگاه قضائی اظهار آمادگی کرد که گفتم شـرط اجتهاد قطعی اسـت، نوبت به او نمی‌رسـد. خواستار مصاحبه با روزنامه رسالت بود که رد نکردم.

آقای [سـیدابوالفضل] میرمحمدی رئیس دانشکده الهیات و معارف اسلامی [دانشگاه تهران] آمد. خواستار دادن زمین از پادگان عباس آباد برای توسعه دانشکده بود؛ موافقت کردم.

کمیسیون چهارم [شورای بازنگری قانون اساسی] جلسه داشت. مدیر عامل و شورای سرپرسـتی صدا وسـیما هم آمدنـد. نظرات خودشـان راگفتند و مذاکره طولانی شـد. رأی‌گیری به جلسه بعد موکول گردید.

شـب کارهای دفترم را انجام دادم. عفت، مهدی و یاسر به مجلس آمدند. آب منزل قطع شـده بود. آنها برای فرار از بی آبی آمدند. در راه شـام گرفته بودند، با خودشـان آوردند. شب را همگی در مجلس خوابیدیم.

یکشنبه ۲۴ اردیبهشت | ۸ شوال ۱۴۰۹ ۱۴ می ۱۹۸۹

بعد از نماز و استماع اخبار و خواندن گزارش‌ها با بچه‌ها صبحانه خوردیم. به جلسه علنی مجلس رفتم. قبل از دسـتور چند کلمه‌ای درباره برنامه پنج‌ساله توسعه صحبت کردم[1]. تا ظهر یکسره در جلسه ماندم.

ظهر نماینده مهاباد آمد. او برای مشـکلات کردستان استمداد کرد و از مرکز بزرگ

۱ - در این نطق آمده است: «برنامه پنج ساله را دولت به مجلس داده است و الان در اختیار مجلس است. ما از نمایندگان انتظار داریم که هر کمیسیونی در بخش خودشـان فعال شـوند و مسأله را خیلی جدی بگیرند که برنامه پنج سـاله یکی از کارهای مهم مجلس دوره سوم است که باید انجام شود. اگر از حالا ما با همت کار کنیم می‌توانیم به یک برنامه خوبی برسـیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشـمی رفسنجانی، نطق‌های پیش از دستور سال ۱۳۶۸»، جلد ششم، دفتر نشر معارف انقلاب.

اسلامی [غرب کشور] گله داشت و ابراز وفاداری به نظام و آمادگی فداکاری نمود. عصر آقـای [جواد] ترک‌آبادی کاردارمان در کویت آمد. او به تازگی منصوب شـده و عازم رفتن است درباره برنامه‌های خود در جهت تحسین و توسعه روابط مشورت کرد.

آقـای [بهـرام] تاج‌گردون نماینده [گچسـاران] کهکیلویه و بویـر احمد آمد. برای انتصاب امام جمعه و استاندار که هر دو رفته‌اند، استمداد کرد. از قائم مقام سپاه استان گله داشت و از لزوم گماردن مدیری قوی در رأس نفت منطقه جنوب گفت. آقای [ارسلان] صفائی نماینده باختران [= کرمانشـاه] آمد. خواستار اهمیت دادن بیشتر به نیروهای بومی آنجـا گفـت و از حاکمیت اصفهانی‌ها در اسـتان گله کرد. او خواسـتار برگرداندن نام کرمانشاه به جای باختران شد و توصیه به محبت به کردها نمود.

آقای [محمدحسـین] جهانگیری نماینده قصرشـیرین آمد. لزوم تسریع در بازسازی، توجه به منطقه غرب و تشویق مردم آنجا را گفت. آقای [عبدالعزیز] دادگر نماینده چابهار آمد. برای کمک به محله کپر نشـین آنجا اسـتمداد کرد و از توسعه مزارع موز و خربزه درختی و لنج سـازی و صیادی منطقه گفت و خواسـتار سـفر من به آنجا شد. آقای [آنه محمدکوسـه] غراوی نماینده گنبد [در دوره دوم مجلـس] آمد و از ضعف مدیریت در مس سرچشمه گفت. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

دوشنبه ۲۵ اردیبهشت | ۹ شوال ۱۴۰۹ ۱۵ می ۱۹۸۹

سـاعت نه ونیم صبح به مجلس رسیدم. کارهای دفتر را انجام دادم و درباره پیشنهادهای مربوط به اصلاح قانون اساسـی مطالعه کردم. از روابط عمومی برای برنامه اطلاع رسانی اصلاح قانون اساسـی آمدند. عصر کمیسیون چهارم شورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشـت. در مورد تعداد نمایندگان مجلس و مدیریت صدا وسـیما بحث و تصمیم گیری شد. تا ساعت نه شب کارهای دفتر را انجام دادم و به خانه آمدم.

سه‌شنبه ۲۶ اردیبهشت | ۱۰ شوال ۱۴۰۹ ۱۶ می ۱۹۸۹

ساعت هفت وربع صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها مطلب مهمی نیست. غربی‌ها دست از عکس‌العمل درباره اظهارات خطبه جمعه من برداشته‌اند؛ مثل اینکه دیگر مایل نیستند به آن دامن بزنند. در جلسه علنی مجلس تا ساعت ده صبح ماندم.

آقای [حسین] محلوجی [نماینده کاشان] آمد و گزارش سفر به چین را داد. تاکید بر تمرکز همکاری با چین در مورد تکنیک هدایت و کنترل موشک‌ها را داشت.

دکتر [حسن] روحانی آمد. درباره سفر به شوروی، خریدهای تسلیحاتی، تقسیم وظایف بین سپاه و ارتش در صورت عدم ادغام و جمع کردن مراکز غیر مهم پدافند مذاکره شد.

آقای عبدالله نوری [نماینده امام در سپاه] آمد. درباره تمرکز در قوه مجریه مذاکره شد. سخت طرفدار حذف نخست وزیری و کم شدن قدرت پارلمان و تقویت قدرت مجریه است.

عصر کمیسیون چهار شورای بازنگری جلسه داشت. بیشتر بحث در کیفیت اصلاح قانون اساسی در آینده بود. روی اصول و کلیات توافق شد. تهیه متن نهایی به جلسه بعد موکول گردید.

مغرب به دفتر آیت‌الله موسوی اردبیلی [رئیس قوه قضائیه] رفتم. دستور داد که یک بسیجی محکوم به اعدام به خاطر کشتن فرد دیگری را که بناست فردا اعدام شود، تا ششم خرداد اعدامش را به تاخیر اندازند، ولی معتقد است که قتل عمد کرده و بدون موافقت اولیای دم قابل عفو نیست و سه بار تاکنون به تأخیر افتاده و خانواده مقتول ناراضی هستند.

درباره اصلاح قانون اساسی هم مذاکره کردیم. با هم به جلسه مجمع تشخیص مصلحت رفتیم. وزارت بازرگانی گزارش تهیه مقدمات کنترل قیمت‌ها را داد که به زودی کار را شروع می کنند. مسئول اداره آمار تعزیرات، پیشنهاد جلوگیری سوء استفاده از اسناد سجلی را آورد که برای تصویب به کمیسیون دادیم. وزارت کشاورزی برای

اصلاح قانون جنگل‌ها آمده بود که بحث ناتمام ماند. ساعت یازده ونیم شب به دفترم رفتم و خوابیدم.

چهارشنبه ۲۷ اردیبهشت | ۱۱ شوال ۱۴۰۹ ۱۷ می ۱۹۸۹

برای نماز صبح بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. تا ساعت هفت ونیم کارهای عقب مانده را انجام دادم. تا ساعت نه ونیم در جلسه علنی ماندم. جمعی از دانشجویان تربیت معلم مازندران آمدند. برای آنها صحبت کردم[1].

آقای [محمد جواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. نتایج مذاکراتش را با هیأت شوروی گفت و برنامه‌های همکاری را که از طرف ما و شوروی ارائه شده است، آورد. چند نفر از کارکنان شرکت داروپخش البرز آمدند ومبلغی برای جبهه آوردند. از مدیریت شرکت شکایت داشتند که توجهی به نیروهای اسلامی و حزب اللهی نمی‌کنند.

ظهر آقای[ناصر حیرانی] نوبری سفیرمان در شوروی آمد. راجع به سفر من به شوروی مذاکره شد. معتقد است که در مذاکرات باید تلاش کنیم روس‌ها لغو قرار داد ۱۹۲۱ را که اول انقلاب یک طرفه لغو شده و مشترک بودن بحرخزر به جای خط مرزی در دریا را بپذیرند و کلیاتی درباره مذاکرات و مراکز مورد بازدیدمان در شوروی گفت وگو شد.

ساعت سه وربع بعد از ظهر هیأت رئیسه مجلس جلسه داشت. درباره مسافرت به شوروی هیأت همراه و موضوعات مورد همکاری مذاکره شد..

---

۱ - در این ملاقات که گروهی از اساتید و خواهران دانشجوی تربیت معلم شهرستان قائم شهر به اتفاق نمایندگان این شهر در مجلس حضور داشتند، آقای هاشمی بر اهمیت تحصیل خواهران و نقش عظیم معلم در شکل‌گیری شخصیت نوجوانان و آثار مهم خدمات این قشر در اجتماع تأکید کرد. ایشان گفت: «خوشبختانه قشر معلم از افراد سالم جامعه می‌باشند و آنهایی که بعد از انقلاب به شغل معلمی روی آوردند، گروه معتقد و خالصی هستند. تجربه نشان می‌دهد که زنان معلمان خوبی هستند و با رفتار و برخورد خود با بچه‌ها در محیط مدرسه، اثرات مثبتی می‌تواند بر آنها بگذارند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

جلسه هیئت بازنگری قانون اساسی

از ساعت چهار تا هفت بعد از ظهر جلسه عمومی شورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشت. تمرکز قوه قضائیه در دستور بود. من هم در موافقت صحبت کردم؛ تمام نشد. مقرر کردیم که مذاکرات جلسات از این به بعد از صدا و سیما پخش شود. شب تا ساعت نه در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

پنجشنبه ۲۸ اردیبهشت | ۱۲ شوال ۱۴۰۹ ۱۸ می ۱۹۸۹

ساعت هشت وربع صبح به دفتر فرماندهی رسیدم. کارها را انجام دادم. مدیران صنایع آمدند. گزارش پیشرفت کار را دادند. آقای [موسی] رفان [فرمانده نیروی هوایی سپاه] آمد. برنامه نیروی هوایی سپاه را در سه زمینه پروازی، پدافند هوایی و موشک زمین به زمین آورد. آقای [سیدحسن] فیروزآبادی برای امور ستاد کل آمد. فرماندهان ارتش آمدند. آنها از ستاد کل شکایت داشتند. مخالفت با ستاد دارند و درست همکاری نمی‌کنند. قرار شد جلسه مشترکی داشته باشیم.

امام جمعه و استاندار هرمزگان آمدند. برای عمران جزایر هرمز، قشم، ابوموسی و جاده جاسک به بشاگرد و میناب و همچنین برای رفع اختلاف با نمایندگان بندرعباس استمداد کردند. به مجلس رفتم. بعد از نماز و ناهار هیأت شوروی آمد. درباره برنامه‌های همکاری و سفر من صحبت شد. عصر شورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشت. در این جلسات کلیات تمرکز در قوه قضائیه تصویب شد.

اول شب آیت‌الله خامنه‌ای به دفترم آمدند. درباره نتایج سفرشان به چین و مسائل جاری صحبت کردیم. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به منزل آمدم. پخش مذاکرات اصلاح قانون اساسی از تلویزیون، از امشب شروع شد. مهدی به بیرجند رفته است.

جمعه ۲۹ اردیبهشت | ۱۳ شوال ۱۴۰۹ ۱۹ می ۱۹۸۹

در منزل بودم. حاجیه والده و همشیره آمدند. فرصتی برای دیدار داشتیم. آقای رحمانی از ساحفاجا [= سازمان حفاظت اطلاعات ارتش] آمد. از مشکلات کاری در آنجا به خاطر تعصبات ارتشی سران گفت. قرار شد حمایت کنیم که بتوانند در آنجا کار کنند. حضور افراد غیر نظامی باعث تحرک خوبی شده است. ظهر بستگان مهمان مان بودند. عصر و شب عده زیادی از بستگان آمدند. عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه برای امور بنیاد تاریخ آمد. احمدآقا تلفنی درباره امور جاری صحبت کرد و از حال امام گفت. شب عفت مهمان بود و حاجیه والده مهمان ما بود.

شنبه ۳۰ اردیبهشت | ۱۴ شوال ۱۴۰۹ | ۲۰ می ۱۹۸۹

سری به دفتر امام زدم. به مجلس رفتم. در گزارش‌ها مسأله تظاهرات طرفداران دموکراسی در چین و اعلام حکومت نظامی و احضار ارتش به شهر و استعفای ژائوزیانگ[1] از مسائل مهم است.

آقای مهدی‌نژاد از سپاه آمد. گزارش اقدامات خارج را داد آقای [محمد] جعفری از قرارگاه رمضان آمد. گزارش اوضاع داخلی عراق و معارضان عراقی را داد. آقای [اسداله] بادامچیان آمد. درباره مسائل اصلاح قانون اساسی، انتخابات ریاست جمهوری و مسائل جاری گفت. آقای [غلامعباس] زائری نماینده بندرعباس آمد. با ایشان درباره مذاکره برای رفع اختلاف بین نمایندگان و امام جمعه و استاندار گفتم؛ استقبال کرد.

آقای [منوچهر] متکی [سفیر ایران در آنکارا] آمد. حوادث ترکیه را که منجر به تیرگی روابط با این کشور شده گفت و برای سیاست برخورد با غربی‌ها مشورت کرد[2].

---

۱ - ژائو زیانگ (۱۹۱۹ - ۲۰۰۵) در سال ۱۹۸۰ به مقام نخست وزیری کشور چین رسید و سپس دبیرکلی حزب کمونیست را عهده‌دار شد. ژائو زیانگ، دبیرکل پیشین حزب کمونیست چین و یکی از اصلاح‌طلبان پیشروی این کشور، در سال ۱۹۸۹ هنگامی از قدرت سرنگون شد که در تلاش بود تا راهی برای تفاهم با دانشجویان ناراضی بیابد؛ دانشجویانی که در تظاهرات میدان « تیان آن من » شرکت داشتند. ژائوزیانگ زمانی که از دانشجویان معترض در میدان تین آن من بازدید کرد و با خواسته‌های آنان همدلی نشان داد، حکم افول سیاسی خود را امضا کرد. سه هفته پس از سرکوب تظاهرات، او از همه سمت‌های دولتی خود برکنار شد. ژائوزیانگ هر چند که مطرود شد، اما اجازه یافت تا عضو حزب باقی بماند و هرگز اتهامی علیه او اقامه نشد.

۲ - تنش در روابط ایران و ترکیه از آنجا آغاز شد که امام خمینی در آغاز سال پیامی برای مهاجرین جنگ فرستادند و در آن از برخورد دولت ترکیه با حجاب دانشجویان انتقاد کردند که سرآغاز دگرگونی‌های عمده در مناسبات ایران با کشور همسایه ترکیه شد. دولت ترکیه، ایران را به دخالت در امور داخلی این کشور متهم کرد و از سفیر خود در تهران خواست برای مشورت به آنکارا بازگردد. مقامات دولت ترکیه از آقای منوچهر متکی سفیر ایران در آنکارا خواستند به وزارت امور خارجه برود و موضع ایران را در مورد تحولات اخیر شرح بدهد. سابقه اختلافات اخیر ایران و ترکیه به یک هفته پیش از این باز می‌گردد که در ایران علیه تصمیم ترکیه در مورد منع حجاب در دانشگاه‌ها تظاهراتی برپا شد و ایران از قصد خود برای پایین آوردن سطح مناسبات با ترکیه سخن گفت. آقای متکی سفیر ایران در ترکیه در مصاحبه مطبوعاتی گفت که روابط را با ترکیه ضعیف‌تر می‌کنیم و قرارداد یک میلیارد دلاری را به چهارصد میلیون دلار کاهش می‌دهیم. دولت ترکیه پیش‌تر تأکید کرده بود که مسئولیت هر گونه کدورتی در مناسبات ایران و ترکیه با مقامات تهران خواهد بود. تحلیلگران خارجی می‌گویند: «واکنش تهران در مقابل اعتراض ترکیه تا حدود زیادی روشن خواهد کرد که کادر رهبری ایران برای پیشبرد عقاید خویش در امور مذهبی در کشورهای دیگر تا چه حد انعطاف پذیر خواهد بود؟» رجوع کنید ← نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۸/۱/۱۵، صفحه ۱۵.

او عازم ترکیه است. [آقای محمد علی نجفی] وزیر آموزش وپرورش آمد. از بعضی نمایندگان گله داشت که این وزارت را تضعیف می کنند. آقایان تولایی و اجاره دار آمدند. خواستار ابقای دفتر خریدهای نظامی در مرکز خریدهای نفت بودند و از حکم محکومیت [اکبر] ترکان و [محمدرضا] نعمت‌زاده شکایت داشتند.

عصر کمیسیون چهارم شورای بازنگری جلسه داشت. کیفیت اصلاح قانون اساسی و متن مصوبه مدیریت صدا وسیما را تصویب کردیم. به خانه آمدم. آقای [سید علی اکبر] محتشمی [وزیر کشور] آمد. گزارش کشف یک گروه ضد انقلاب ارمنی را داد. او برای ماشین‌های شهرداری‌ها که در جنگ از دست رفته‌اند، استمداد کرد.

به دفتر امام رفتم. جلسه سران مهمان احمدآقا بود. امام در جلسه ما شرکت کردند. حالشان خوب است، ولی کمی ضعف دارند. خودشان از نوع کسالت مطلع هستند. سپس با جمعی از دکترها مذاکره کردیم. نظرشان قطعی است که باید عمل جراحی انجام شود. آنها درخصوص تحمل قلب ایشان نگرانند. قرار شد فردا در مورد تحمل قلب برای عمل جراحی آزمایش کنند.

یکشنبه ۳۱ اردیبهشت | ۱۵ شوال ۱۴۰۹ ۲۱ می ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها مسأله چین در صدر است[۱]. قبل

---

۱ - اعتراضات میدان تیان آن من شهر پکن ، در سال ۱۳۶۸ رشته‌ای از تظاهرات بود که به رهبری دانشجویان، روشنفکران و فعالان کارگری در جمهوری خلق چین در فاصله ۱۵ آوریل تا ۵ ژوئن ۱۹۸۹ میلادی (۱۳۶۸) اتفاق افتاد. اگر چه این اعتراضات فاقد علت یا رهبری واحد بود، شرکت کنندگان در آن به طور کلی نسبت به حکومت حزب کمونیست چین معترض بودند و اعتراضات آنان از انتقادهای جزیی تا استقرار دموکراسی کامل و آزادی‌های گسترده‌تر را در بر می گرفت. گرانیگاه تظاهرات میدان تیان آن من در پکن بود، اما تظاهرات وسیعی در همه شهرهای چین از جمله شانگ‌های صورت گرفت که در سرتاسر مدت اعتراضات شکل آرام خود را حفظ کرد. در پکن، یورش نظامی دولت بر معترضان منجر به کشته و زخمی شدن شمار زیادی از شهروندان شد. آمار تلفات از ۲۰۰ تا ۸۰۰ تن متفاوت بود. به دنبال این اعتراضات، دولت چین اقدام به دستگیری گسترده به منظور سرکوب معترضان و حامیان آنها و تهاجم نظامی به سایر اعتراضات در سراسر چین و ممنوعیت فعالیت رسانه‌های خارجی در کشور و کنترل

از شـروع جلسه علنی، به نمایندگان گفتم نظرشان را درباره انجمن‌های دوستی پارلمانی بـا پارلمان‌های متقاضی بدهند. تا سـاعت نه ونیم صبح در جلسـه مانـدم. به دفترم رفتم. آقای [غلامعباس] زائری [نماینده بندرعباس] آمد. از برخورد [آقای احمد خرم] استاندار هرمزگان با آقای [عباس] عباسـی [نماینده بندرعباس] شکایت کرد. بحث مجلس درباره طـرح ادغـام وزارتخانه‌های دفاع و سـپاه بود. ظهر آقایان [مظفـر] جراحی [مدیر عامل شـرکت ملی گاز] و [محمد جواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمدند. درباره امکانات صدور گاز به شوروی توضیحاتی دادند و درباره کیفیت قیمت گذاری و شرایط دیگر مشـورت کردند. عصر آقای [ابولفضل] حسـن بیگی نماینده دامغان آمد. حوادث مربوط به دانشـگاه رسول اکرم(ص) را گفت که منجر به بازداشت آقای منصوری شده. گفتم مصلحت نیست او را در بازداشت نگه‌دارند. برای راه اندازی دانشگاه استمداد کرد و مقداری از جناح بندی‌های داخل مجلس گفت. آقای رهنما سـفیر سابقمان در لهستان آمد و خواسـتار سمت مناسـب در وزارت خارجه بود. گفتم هر پسـتی پیشنهاد کردند، بپذیرد و کار کند. به جلسـه یکشنبه نمایندگان رفتم. درباره ترجیح ادغام وزارتخانه‌های سپاه و دفاع با آنها صحبت کردم و خبردادم که اخیراً فرماندهان ارتش به امام نامه نوشته‌اند که امام مانع ادغام شوند. امام جواب داده‌اند که این مسائل به آقای هاشمی مربوط است. به دفترم برگشتم. آقای [محمدعلی] ایازی از قم آمد. پیشرفت کار کلید قرآن را گزارش داد و اسـتمداد کرد. آقای [منوچهر کلیمی] نیکـروز نماینده کلیمیان آمد. برای تعطیلی روز شـنبه مدارس کلیمی‌ها [= یهودی‌ها] و تسهیل در دادن پاسپورت سفر استمداد کرد. مدعی است مقامات امنیتی برای سفر خارج از کشور یهودی‌ها سخت گیری می‌کنند.

تا سـاعت هشت ونیم صبح در دفترم کار کردم. آیت‌الله خامنه‌ای آمدند. مدتی با هم درباره اصلاح قانون اساسـی و مسائل اجرایی و رهبری مذاکره کردیم. شب دیر وقت به خانه آمدم.

شـدید پوشـش خبری در رسـانه‌های خلق چین کرد. اعضای حزب که نسـبت به معترضان اظهار همدردی کرده بودند پاکسازی شدند و چندین عضو برجسته تحت بازداشت خانگی قرار گرفتند.

خـــرداد ۱۳۶۸

دوشنبه ۱ خرداد | ۱٦ شوال ۱۴۰۹ ۲۲ می ۱۹۸۹

به دفتر امام رفتم. با دکتر [حسـن] عارفی [متخصص قلب و عروق و پزشـک معالج امام] دربـاره وضع امام صحبت کردم. گفت با بررسـی عکس، تردیـدی در انجام عمل پیش آمده که بناست مجدداً شور شود.

به مجلس رفتم. جلسـه مشترک رؤسـای کمیسـیون‌ها و اعضای هیأت دولت برای بررسی پیشـرفت کار برنامه پنج‌ساله [اول] بود؛ رضایتبخش اسـت. قرار شد آخر تیرماه برنامه کامل تسلیم مجلس شود.

جلسـه‌ای با وزیران و مسئولان مربوط در کارهای سفر به شوروی داشتیم. گزارش و بحث کاملی از پروژه‌های مورد نظر یا توافق برای همکاری در زمینه نیروگاه‌ها و سـدها، کارخانه‌هـا، راه‌آهن، معادن، بازرگانـی، مبادله تجربه‌ها، کشـتیرانی، ترانزیت و فروش گاز به عمل آمد. حجم پروژه‌ها در حدود هفت میلیارد دلار اسـت. درباره مجارسـتان و بلغارستان هم بحث شد؛ جلسه مفیدی بود.

بعد از نماز و ناهار و اسـتراحت، چند ملاقات انجام دادم. [سـرتیپ حسـنی سعدی] فرماندهی نزاجا [= نیروی زمینی ارتش] برای امور ارتش و اجازه انتقال بخشی از نیروها از خط به پادگان‌ها آمد؛ قرار شـد بررسـی کنیم. سفیرمان در مجارسـتان آمد؛ از آنجا اطلاعات داد و از همکاری‌هایشان گفت.

شـب در دفتر آیت‌الله خامنه‌ای، سـران سـه قوه جلسه داشـتیم. درباره اصلاح قانون اساسـی نظراتمـان را هماهنـگ کردیم و دربـاره عمل جراحی حضرت امـام [به علت خونریزی دسـتگاه گوارش] که قرار اسـت فردا انجام شود، مذاکره کردیم. درباره پیش بینی‌هـای لازم در هر صورت، مذاکره و تصمیم گیری شـد. دیر وقت به دفترم رفتم و با ناراحتی و نگرانی خوابیدم؛ مدتی بیدار بودم.

سه‌شنبه ۲ خرداد | ۱۷ شوال ۱۴۰۹ | ۲۳ می ۱۹۸۹

اول وقت خواستم با دفتر امام تماس بگیرم که وقت عمل جراحی را بدانم، میّسر نشد. به جلسه علنی رفتم. قبل از جلسه نظرم را در خصوص موافقت با ادغام وزارتخانه‌های دفاع و سپاه به نمایندگان گفتم. جلسه را افتتاح کردم و به آقای [مهدی] کروبی [نایب رئیس مجلس] سپردم.

به سوی بیت امام حرکت کردم. ساعت هشت وسی و پنج دقیقه به بیمارستان مجاور بیت رسیدم. آقای خامنه‌ای قبل از من رسیده بودند. امام را بیهوش کرده بودند. روی تخت عمل بودند. از تلویزیون مداربسته، جریان عمل را مشاهده می‌کردیم. بیش از دو ساعت طول کشید. ضمن عمل جراحی خبر از رضایت پزشکان می‌رسید.

خانواده امام هم بودند. صبر آنها از من بیشتر بود. آرامش بر آنها حاکم بود. آقای موسوی اردبیلی هم آمدند. امام را به اتاق دیگری منتقل کردند. از پزشکان، مخصوصاً دکتر [ایرج] فاضل تشکر کردیم. سران سه قوه، احمدآقا، دکتر عارفی، دکتر فاضل، دکتر معتمد کلانتری و طباطبائی جلسه‌ای داشتیم. نظر این شد که عمل جراحی را اعلام کنیم[۱]، دکترها هم توضیح بدهند[۲]. به منزل آمدم. آنها هم از اجتماع دکترها و ماها در

---

۱ - حجت الاسلام والمسلمین حاج سید احمد خمینی در مصاحبه تلویزیونی چنین گفت: «یکی دو روز پیش در دستگاه گوارش حضرت امام خون دیده شده بود. اطبای معالج پس از مشورت‌های لازم به این نتیجه رسیدند، برای بهبود سریع و بهتر ایشان، باید عمل جراحی انجام شود. مسأله را با ایشان در میان گذاشته، ایشان هم قبول کردند و فرمودند که هر چه صلاح می‌دانید انجام دهید. در پی این قضیه با فراهم شدن مقدمات کار، صبح سه‌شنبه عمل جراحی انجام شد که بحمدالله آقایان پزشکان از موفقیت عمل راضی هستند. وضع ایشان خوب است و هیچ جای نگرانی نیست. مردم مطمئن باشند که عمل بحمدالله بسیار خوب انجام شده و در آینده وضعیت امام بهتر هم خواهد شد و ما از آنجا که باید همه چیزمان را با مردم در میان بگذاریم و چیزی را از آنها پنهان نکنیم، تصمیم گرفتیم مطلب را با آنها در میان بگذاریم.»

۲ - دکتر حسن عارفی متخصص قلب گفت: «حضرت امام در ده سال گذشته از نظر سلامتی و قلب و عروق و بیماری‌های داخلی خیلی خوب بودند و ایشان مسأله‌ای نداشتند و حتی تا دیروز ایشان راه‌پیمایی روزانه خودشان را انجام دادند. ایشان سه بار در روز و هر بار حدود ۲۵ دقیقه تا نیم ساعت راه‌پیمایی ممتد دارند. این برنامه سالیان درازی است که انجام می‌گیرد و این برنامه تا دیروز به طور طبیعی انجام گرفت. امام امت با توجه به سن شناسنامه ای خود وضع بسیار خوبی دارند.» دکتر ایرج فاضل متخصص جراحی هم گفت: «صبح سه‌شنبه با برنامه‌ریزی قبلی عمل جراحی امام امت انجام گرفت. در طول مدت عمل، وضع ایشان کاملاً خوب بود. عمل جراحی به نحو احسن و در شرایط بسیار خوب انجام گرفت و هم اکنون وضع

بیت امام چیزی فهمیده بودند.

به مجلس رفتم. کارهای دفترم را انجام دادم. عصر شـورای بازنگری [قانون اساسی] جلسـه داشت. اسـم مجلس شورای اسلامی به جای مجلس شـورای ملی تصویب شد و بحث تعداد نمایندگان ناتمام ماند. آیت‌الله خامنه‌ای خبر دادند که جلسه ظهر با جمعی از اعضای شورا موفقیت‌آمیز بوده و اتفاق نظر بر کیفیت تمرکز در قوه اجراییه بوده است.

قرار شد فردا جلسـه‌ای به عنوان شکرگزاری رفع خطر از امام اعلام کنند[1]. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

چهارشنبه ۳ خرداد | ۱۸ شوال ۱۴۰۹ ۲۴ می ۱۹۸۹

سـاعت نه برای ملاقات امام به بیمارسـتان رفتم. ایشـان را زیارت کردم. رو به بهبودی می‌رونـد. چند کلمه‌ای صحبـت کردیم. گفتند کمی درد دارنـد. دکترها ابراز رضایت می‌کردند. به احمدآقا گفتم گوشه‌هایی از صحنه‌های عمل جراحی پخش شود.

به ورزشـگاه شهید شـیرودی رفتم. در مراسم روز آزادی خرمشـهر، برای نیروهای مسـلح که اجتماع کرده بودند صحبت کردم[2] و مصاحبه کوتاهی با برنامه مسـتقیم رادیو

ایشان کاملاً رضایت بخش است و ان‌شاءالله با دعای خیر دوستداران امام، چند روز نقاهت بعد از عمل هم سپری خواهد شد و سایه امام همچنان بر سر ما مستدام خواهد بود.»

۱ - به شکرانه عمل جراحی موفقیت‌آمیز امام خمینی و نیز برای بهبود کامل و طول عمر با عزت ایشان مراسم نیایش در روز چهارشنبه از سوی آیت‌الله خامنه‌ای در مسـجد امام خمینی تهران با حضور رئیس جمهور برگزار شـد. در این مراسم آقای محمد تقی فلسفی در بیاناتی ضمن آرزوی شفای عاجل برای امام خمینی، پیرامون شکر و شکرگزاری به تفصیل سخن گفت.

۲ - آقای هاشـمی در ابتدای سـخنان خود با اشـاره به عمل جراحی موفقیت‌آمیز حضرت امام خطاب به شرکت کنندگان در این مراسم گفت: «من هم اکنون از عیادت حضرت امام خدمت شما می‌رسم و حال ایشان بحمدالله بسیار خوب است و ما شکرگزار این موهبت الهی هستیم.» ایشان ضمن تقدیر از تلاش موفق پزشـکان معالج امام امت گفت: «ان‌شـاءالله برای سـال‌های طولانی، امام امت را شـاداب‌تر و پرصلابت در رأس انقلاب اسلامی خواهیم داشـت.» در این مراسـم با شـکوه که با حضور فرماندهان ارتش، سپاه پاسـداران و نیروهای انتظامی، پرسـنل نیروهای نظامی پایگاه‌های مختلف بسیج مسـتضعفین، خانواده شـهدا و جمع کثیری از امت حزب‌الله برگزار شد، آقای هاشمی جانشین فرمانده کل قوا با اشاره به تاریخچه جنگ تحمیلی گفت:

نمـــودم. به مجلس رفتــم و تا عصر مطالعه کــردم و کارها را انجام دادم. عصر شـــورای بازنگری [قانون اساســی] جلســه داشــت. کلیات تعداد نمایندگان تصویب شــد و بحث تمرکز قوه مجریه مطرح شد. بحث‌های جدی درگرفت و ناتمام ماند.

سرشــب آقای عبدالله نوری [نماینده امام در سپاه پاســداران] آمد. درباره خریدهای نظامی و حسابرســی از آنها مذاکره شــده. ســاعت نه و نیم شــب به خانه آمدم. تنها شام خوردم و خاطرات را نوشتم و فیلم فتح خرمشهر [= بلمی به سوی ساحل] را دیدم[1].

پنجشنبه ٤ خرداد | ۱۹ شوال ۱٤۰۹ ۲۵ می ۱۹۸۹

ســاعت هشــت ونیم صبح به دفتر فرماندهی [کل قوا] رفتم. آقــای [علی] رازینی [رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح] و آقایان منتظری و شفیعی آمدند. از تخلف‌ها گله داشتند و از من اجازه ســخت‌گیری می‌خواستند. در مورد اصلاح اصل مربوط به محاکم نظامی پیشنهادهایی داشتند.

«فتح خرمشــهر، اســتکبار جهانی، ارتجاع منطقه و دشمن بعثی را به لاک دفاعی فرو برد و عزم راسخ و اراده پولادین ملت مسلمان ما را در دفاع از میهن اسلامی و آرمان‌های انقلاب اسلامی به جهانیان نشان داد. برای افکار عمومی جهان فتح خرمشهر در ابتدا باور نکردنی بود، تأثیرات آن برای ما از لحاظ محاســبات عادی مشــکل بود. در بدو آزادسازی خرمشهر، رســانه‌های گروهی جهان با ناباوری با این مسأله برخورد کردند و متعاقب اعتراف دشمن به شکســت، تلاش کردند تا روحیه از دســت رفته ارتش بعث را تقویت نمایند. دشــمن پس از آزادسازی خرمشــهر و تحمیل شکست‌های گسترده تلاش کرد تا با جمع‌آوری نیروهای خود از دشــت‌ها و تمرکز آنها در ارتفاعات مرزی و مناطق اســتراتژیک از بقایای نیروهای خود دفاع کند.» آقای هاشمی سپس به ادعاهای دروغ عراق در عقب‌نشینی از خاک ایران پس از عملیات بیت‌المقدس اشاره کرد و گفت: «رژیم عراق پس از تحمل ضربات مهلک رزمندگان اسلام در حالی ادعای عقب‌نشینی خود را مطرح نمود که نیروهایش در ارتفاعات مرزی و شهرهای قصر شیرین و نفت شهر حضور داشتند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

۱ - فیلم «بلمی به ســوی ســاحل» ســاخته مرحوم رسول ملاقلی‌پور از نخســتین فیلم‌های قابل اعتنا در عرصه فیلم دفاع مقدس بود. داستان این فیلم چنین است: اواخر مهر ماه ۱۳۵۹، هنگامی که خرمشهر در خطر سقوط قرار دارد، یک گردان از پاسداران به فرماندهی مرتضی برای کمک به رزمندگان این شــهر از تهران حرکت می کند و چون جاده های آن حوالی در دســت عراقی‌هاست، آنان بایستی از بندر ماهشهر به وسیله هلی کوپتر خود را به خرمشهر برسانند، اما کوشش او برای در اختیار گرفتن هلی کوپتر ناکام می‌ماند و مرتضی، گردانش را با یک لنج از طریق خلیج فارس به خرمشهر می‌رساند.

گروهی از مهندسـان مخترع زیر دریایی سابحات[۱] برای تعیین سیاست نظام نسبت به سـاخت زیر دریایی آمدند. برای حفظ نیروهای دست اندرکار، دادن امکانات بیشتر و ... استمداد کردند. آقای [سید حسن] فیروزآبادی برای امور ستادکل [نیروهای مسلح] آمد. تیمسـار ستاری برای امور نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] و گزارش علت تأخیر هواپیمای حامل ورنتوف که بازخواست کرده‌ایم، آمد.

آقای [سـید محمد] خاتمی [وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی] و معاونان آمدند. درباره سیاسـت تبلیغات درباره جنگ، صلح و آینده قطعنامه مذاکره شد. خطوط کلی مشخص گردید. به مجلس رفتم. عصر شـورای بازنگری [قانون اساسـی] جلسه داشت. تمرکز در قـوه مجریه تصویب شـد و بحث در اینکه این تمرکز به صورت رئیس جمهور باشـد یا نخست‌وزیر آغاز شد.

سـاعت نه کارهای دفتر را انجام دادم. آقای [عبدالواحد] موسوی لاری [کارپرداز و عضو هیأت رئیسـه مجلس] برای مسائل سـفر به شوروی و تعیین مبلغ تأمین مخارج سفر آمد. شب به خانه آمدم.

جمعه ۵ خرداد | ۲۰ شوال ۱۴۰۹ ۲۶ می ۱۹۸۹

تا سـاعت ده ونیم صبح در خانه مطالعه می‌کردم. سری به بیمارستان [قلب جماران] زدم و امام را زیارت کردم. حالشـان رو به بهبودی است. گفتند به مردم سلام برسانم و تشکر کنم. خیلی متأثر شـدم، چون معنای خداحافظی داشت و متحیّر بودم که چگونه این پیام

---

۱ - زیردریایی‌های کلاس سـابحات در واقع نخستین زیردریایی‌های ساخته شـده در ایران هستند. کاربرد اصلی این زیردریایی مین گذاری است، اما با این وجود گفته می‌شـود این زیردریایی قادر به جابجایی ۳ تا ۷ غواص اسـت. همچنین این زیردریایی قادر اسـت در عملیات‌های شناسایی نیز شرکت نماید. این زیردریایی را می‌توان توسـط بالگردهایی چون شـینوک و یا سیکینگ جابجا نمود و همچنین از آن به عنوان واحد شناسایی در ناوها استفاده کرد. در سال‌های دفاع مقدس و دوران سازندگی، توجه بسیاری به زیر ساخت‌های صنایع نظامی به عمل آمد که میوه‌های شیرین این زیرساخت‌ها، در سال‌های اخیر به نتیجه می‌رسد.

امام را برسانم.

خداوند کمک کرد. به گونه‌ای این پیام را مطرح کردم که هم مردم تصمیم به دعا بگیرند و هم آثار منفی سیاسی نداشته باشد[1]. زیرا هر علامتی که نشان از تمام شدن عمر امام باشد، دشمنان را که در کمین‌اند تشویق به توطئه می‌کند. برای اقامه جمعه به دانشگاه تهران رفتم[2]. عصر رضا عموزاده برای امور محیط زیست آمد و استمداد کرد.

آقای نجم‌الدین اعتمادزاده [از وعاظ تهران] و همسر و دخترش آمدند و برای نجات دامادشان که بازداشت شده استمداد کردند. همشیره طاهره و عروس و داماد و دخترش

اقامه نماز جمعه

---

۱ - آقای هاشمی خطاب به نمازگزاران جمعه تهران گفت: «قبل از حضور در دانشگاه تهران به محضر امام امت رسیدم و امام فرمودند سلام مرا به مردم خوبمان برسان و از کسانی که ابراز احساسات کردند، تشکر کن و بگو که من ان‌شاءالله به زودی جواب این محبت‌ها را خواهم داد و از مردم بخواه دعا کنند.»

۲ - خطیب جمعه در خطبه اول ادامه بحث اعتدال اسلامی در زندگی انسان‌ها دنبال کرد و درباره دیدگاه اسلام برای زندگی دنیا و آخرت انسان و مبنای اسلام براساس فطرت به تفصیل سخن گفت. در خطبه دوم ابتدا توضیحی درباره وضعیت عمومی حضرت امام خمینی(ره) به نمازگزاران عرضه شد، سپس در خصوص اهمیت فتح خرمشهر از چنگال دشمن بعثی، نقش و جایگاه مجلس شورای اسلامی در ساختار نظام جمهوری اسلامی، چگونگی فعالیت‌های معدنی در ایران، ماهیت کنفرانس اتحادیه عرب و تبعات پذیرش مصر، حمایت پارلمان اروپا از ضدانقلاب‌های تروریست ایرانی و صدور بیانیه علیه جمهوری اسلامی و اثرات آن مباحثی مطرح گردید. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد یازدهم» دفتر نشر معارف انقلاب.

آمدند. مدتی است ایشان را ندیده‌ام. مقداری درباره احوال بستگان و مردم بهرمان صحبت کردیم.

شنبه ٦ خرداد | ۲۱ شوال ۱٤۰۹ | ۲۷ می ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به بیت امام رفتم. حال امام مساعد نبود. ضعف شدیدی داشتند و از مثانه خون بیرون می‌آمد و ادرار بند آمده بود. اطرافی‌ها نگران بودند. با دکترها صحبت کردم. نگرانی آنها کمتر بود. احتمال می‌دادند لخته شدن خون در مثانه، این آثار را آورده باشد و برای معاینه مثانه آماده می‌شدند.

به مجلس رفتم. جمعی از مدیران و کارکنان [وزارت] معادن و فلزات آمده بودند. [آقای محمدرضا آیت‌اللهی] وزیر گزارشی داد و من هم در خصوص توجه بیشتر به بخش معدن صحبت کردم[1]. [آقای عبدالصاحب طاهری موسوی] نماینده شادگان آمد و از کمبودهای شادگان و ضرورت توجه به ادبای عرب خوزستان گفت.

---

۱ - به مناسبت آغاز هفته معدن، وزیر معادن و فلزات به همراه معاونین، مشاورین، مدیران عامل شرکت‌ها و واحدهای تولیدی و تنی چند از کارگران نمونه، با آقای هاشمی دیدار کردند. در این ملاقات، ابتدا مهندس آیت‌اللهی گزارشی از عملکرد این وزارتخانه در گسترش فعالیت‌های معدنی و تأثیرات آن در شکوفایی اقتصاد کشور به اطلاع رئیس مجلس رساند. آنگاه آقای هاشمی اظهار داشت: «بخش معدن جزو مهمترین بخش‌های کشور است. وقتی که ما مجموعه را در همه ابعاد نگاه می کنیم، می‌بینیم که باید یک کار متمرکز و جهادی انجام شود تا انسجام کامل مجموعه حرکت اقتصادی کشور را فرا گیرد. از مشکلات ما در زمان جنگ این بود که نمی‌توانستیم یک برنامه اساسی داشته باشیم. جنگ با برنامه اقتصادی مطلوب سازگار نیست. ما اکنون به خاطر جنگ و شرایط بد قبل از انقلاب، یک عقب‌ماندگی در اکثر بخش ها روبرو هستیم و تحقیقاً در زمینه برق و سوخت رسانی و گاز به سراسر کشور که یک ضرورت است، کمبود جدی داریم. چون قبل از پیروزی انقلاب، در زمینه توسعه شبکه گازرسانی، کار زیادی صورت نگرفته بود.» ایشان سپس به تشریح تدوین برنامه پنج ساله در مجلس پرداخت و افزود: «پیش‌بینی برنامه پنج ساله در شرایط جنگ، کار بسیار دشواری بود، چون هر لحظه ممکن بود منبع نفت قطع بشود یا منابع خرید و یا فروش تغییر کنند. اما در شرایط نه جنگ و نه صلح، ما می‌توانیم خود را برای شرایط زمان صلح آماده کنیم که یکی از این کارها با فرض استقرار صلح، تدوین برنامه پنج ساله کشور است. مقدمات این برنامه کاملاً فراهم شده و در شور اول نیز به تصویب رسیده است و برای طرح آن در شور دوم، منتظر آمار و ارقام همه بخش‌های جاری کشور هستیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

[آقای مجید قاسمی] رئیس بانک مرکزی آمد. گزارش وضع پولی و ارزی را داد و درباره بازتر کردن دست بخش خصوصی در استفاده از ارز آزاد مذاکره شد. آقای [محمد] فروزنده [فرمانده مهندسی رزمی سپاه] آمد. گزارش مهندسی جنگ را داد و درباره طرح‌های جدید مهندسی مذاکره شد و برای پذیرفتن ریاست ستاد سپاه مشورت کرد.

ظهر آقای جواد لاریجانی آمد. برنامه کار جدیدش را گفت و پیشنهاد تأسیس بنیاد مشاور برای امور مملکت را داد؛ شبیه بنیاد هریتیج در آمریکا[1].

از بیت امام اطلاع دادند که با معاینه مثانه امام، روشن شده که عوارض سوء ناشی از لخته شدن خون در مثانه بوده و با شستن خون‌ها حال امام مساعد شده و نگرانی‌ها کاملا برطرف شده است. عصر سلمانی برای اصلاح آمد. تا شب کارهای دفترم را انجام دادم.

شب جلسه سران قوا در دفتر من بود. درباره وضع و حال امام و با توجه به خطر در خصوص رهبری آینده و اصلاح قانون اساسی و تهیه برنج برای رفع کمبود و مبارزه با

---

۱ - بنیاد هریتیج یکی از مهمترین دستگاه‌های دیپلماسی عمومی کاخ سفید است. بنیاد هریتیج پس از تأسیس خود در سال ۱۹۷۳ به دنبال فضای رقابتی جنگ سرد، تمرکز مطالعاتی خود را بر روی سیستم دفاع موشکی آمریکا قرار داد، به طوری که برنامه ابتکار عمل راهبرد دفاعی(SDI) آمریکا را به کنگره آمریکا ارائه کرد که در آن معاهده سیستم دفاعی موشکی بالستیک (ABM) تصویب و در دستور کار کاخ سفید قرار گرفت. در زمان ریاست جمهوری ریگان، هریتیج عملاً وارد حوزه تصمیم سازی کاخ سفید گردید، به طوری که معمار اصلی دکترین« رونالد ریگان، بنیاد هریتیج بود که تا اواخر دهه ۹۰ از سوی کاخ سفید پیگیری شد. در دوران ریاست جمهوری باراک اوباما نیز این بنیاد کماکان در عرصه سیاست‌های خارجی و دفاعی آمریکا نقش فعالی دارد ، به عنوان مثال در تابستان ۲۰۱۰، در تصویب توافقنامه «راهبرد جدید کاهش تسلیحات نظامی» میان باراک اوباما و مدودوف، رئیس جمهوری روسیه نقش به سزایی داشت. بنیاد هریتیج در راستای مأموریت اصلی خود، وظیفه دیگری را پیگیری می کند که آن حفظ و تجدید اصول و ارزش‌های آمریکایی در جامعه عمومی آمریکا می‌باشد تا از این منظر، بدنه اجتماعی این کشور با سیاست‌های سردمداران کاخ سفید همراه شود و حتی مشارکت سیاسی داشته باشند. بنیاد هریتیج با بودجه‌ای بالغ بر ۳/۷۵ میلیون دلار در سال، تحقیقات گسترده‌ای را در حوزه سیاست عمومی آمریکا انجام می‌دهد. محور فعالیت‌های فکری و مطالعاتی هریتیج در دو بعد داخلی، اقتصادی، سیاست دفاعی و خارجی خلاصه می‌شود. در بعد داخلی «بنیاد هریتیج» بر روی مسائلی چون رشد و توسعه نظام اقتصادی لیبرال (آزاد)، تعیین و تصویب بودجه‌ها و هزینه‌های مصرفی آمریکا خصوصاً درحوزه نظامی، آموزشی، مهاجرت و اقلیت‌ها، تنظیم سیاست‌های فکری و مذهبی در جامعه عمومی آمریکا، مذهب و مسائل اجتماعی، حمل و نقل، تنظیم مقررات داخلی، تدوین مبانی حقوقی، امنیت ملی و تقویت سرمایه اجتماعی و ... تمرکز مطالعاتی دارد. بنیاد هریتیج همچنین، تمرکز مطالعاتی شدید بر روی مسائل ایران دارد به طوری که با اختصاص میزهای متعدد تخصصی در حوزه مطالعات ایران، در تدوین سیاست‌های ضد ایرانی جهانی کاخ سفید نقش محوری دارد.

قاچاق مذاکره کردیم. دیر وقت به خانه رسیدم.

یکشنبه ۷ خرداد | ۲۲ شوال ۱٤۰۹ ۲۸ می ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به مجلس رسیدم. بلافاصله به جلسه علنی رفتم. تا ساعت ده وربع در جلسه ماندم. آقای [عباس] عباسی نماینده بندرعباس آمد. درباره درگیری با استاندار و امام جمعه گفت. قرار شد آنها را دعوت به مذاکره و راه‌حل نمایم. آقای [محمدجواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارائی] آمد. توضیحاتی درباره وام به هند و خرید سنگ آهن داد و اجازه اقدام خواست. آقای [مصطفی] طاهری‌زاده [نماینده فلاورجان و عضو کمیسیون صنایع و معادن مجلس] آمد. او راجع به صنایع فولاد و تأکید برضرورت توسعه آن و همکاری با شوروی گفت.

از بیت امام درباره حال امام پرسیدم؛ گفتند رضایت بخش است. عصر آقای طباطبائی سرپرست سفارتمان در بلغارستان آمد. راجع به سفر به بلغارستان و مسائل فیمابین و مراسم و تشریفات سفر گفت. آقای [عبدالحسین] وهاجی [سرپرست وزارت بازرگانی] آمد. از اقدام نخست‌وزیر در عزل خود گله داشت و توضیحات داد[1]. درباره سیاست بازرگانی و مبارزه با تورم صحبت شد.

آقایان [محسن] رضایی [فرمانده کل سپاه پاسداران] و [علی] شمخانی آمدند. درباره اقدامات بعد از ادغام وزارت سپاه و دفاع و همچنین از بودجه سپاه و شکل نهایی آن و اقدام‌های احتیاطی در جبهه‌ها صحبت شد. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

---

۱ - مهندس موسوی نخست وزیر بعد از برکناری آقای عبدالحسین وهاجی، در حکمی آقای مجتبی خسروتاج را به سمت سرپرست وزارت بازرگانی منصوب کرد.

دوشنبه ۸ خرداد | ۲۳ شوال ۱۴۰۹ ۲۹ می ۱۹۸۹

اول وقت به بیت امام رفتم. امام را در بیمارستان زیارت کردم. حالشان مساعد است. دکترها برای آزمایش خون گرفتند. احمدآقا هنوز خیالش جمع نیست. چند کلمه‌ای با امام حرف زدم. تیم پزشکی امام، سیاستشان این است که در موارد مهم، به خاطر اهمیت موضوع و نگرانی از اتهام مسامحه یا خطا در آینده، سران قوا و احمدآقا را در جریان بگذارند.

ساعت نه ونیم به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها تظاهرات چند ده هزاری مسلمانان در لندن برای مخالفت با کتاب آیات شیطانی و مطالبه حفظ حرمت اسلام و مسأله چین و پارلمان شوروی در رأس است. [سیدجلال] ساداتیان [رئیس دفتر ریاست مجلس] و [عبدالواحد] موسوی لاری [کارپرداز هیأت رئیسه مجلس] برای مذاکره آمدند. درباره ترکیب همراهان در سفر و مسایل دیگر مذاکره شد. بناست گروه پیشرو بروند.

هیأت رئیسه مجلس جلسه داشت. مسأله مهمی در دستور نبود. یک نفر برای همراهی در سفر انتخاب شد. عصر شورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشت. تصویب شد که مدیریت و مسئولیت‌های قوه مجریه به رئیس جمهور سپرده شود. به نظر می‌رسد مخالفان این نوع تمرکز، امید خود در این میدان را از دست داده باشند؛ لابد برای تضعیف این تصویب فکر دیگری خواهند کرد. شب تا ساعت نه در دفترم کار کردم. به خانه آمدم. بچه‌ها به مهمانی رفته‌اند. تنها شام خوردم.

سه‌شنبه ۹ خرداد | ۲۴ شوال ۱۴۰۹ ۳۰ می ۱۹۸۹

ساعت هفت وربع به مجلس رسیدم. قبل از دستور درباره راهپیمائی مسلمانان در انگلیس

صحبت کردم[1]. ساعت ده وربع به دفترم برگشتم. با [آقای خریستو خریستف] وزیر تجارت [خارجی] بلغارستان ملاقات کردم. حرف‌ها کلی و دوستانه بود. ظهر آقای [میر کمال‌الدین] شهریاری نماینده بوشهر [دشتی و تنگستان] برای مسایل محلی و اختلافش با مسئول بهداری منطقه آمد.

---

۱ - در این نطق آمده است: «این روزها شاهد یک پدیده بسیار مهم و اساسی در غرب هستیم و آن حضور جدی سیاسی و مذهبی مسلمان‌ها در بعضی از نقاط حساس غرب است. تظاهرات اخیر مسلمانان انگلستان منشاء مسایل مهمی خواهد بود. راهپیمایی این جمعیت انبوه در پایتخت انگلستان، با شرایط خاصی که با آن آشنا هستیم، علیرغم آن همه تبلیغات سهمگین، مسموم و فریب کارانه‌ای که در آنجا شده بود تا افکار عمومی را علیه چنین حرکتی بشوراند و دل مسلمان ها را نیز خالی کند و علیرغم تهدیدهای مقامات رسمی، پارلمانی و پلیس در مدتی که اعلام شده بود، راهپیمایی برگزار می‌شود، واقعیتی است که نظیر آن را در ده‌ها سال اخیر نداریم و این جمعیت، علی‌رغم این تهدیدها و تبلیغات، در مقابل چیزی که افکار عمومی ماه‌ها علیه آن تهییج شده بود، به حمایت از نظر حضرت امام، یعنی قرآن و اسلام، خطر را خریدند و آن گونه در صحنه حاضر شدند و این مسأله بسیار قابل توجه است که منشاء مسائلی خواهد بود. راهپیمایی مسلمانان انگلستان صحنه آزمایش ادعاهای غربی‌ها بود: غربی‌ها، مدت‌ها به حق، دنیای مارکسیسم را تحت فشار قرار داده بودند و از اینکه مذهب در دنیای کمونیسم سرکوب می‌شد و در آن جوامع به مردم امکان ابراز احساسات مذهبی داده نمی‌شد، انتقاد می‌کردند و این یک حرف حسابی بود و الان خودشان باید به گونه‌ای از عهده این آزمایش برآیند که چه می‌خواهند بکنند؟ با توجه به نشانه‌هایی که ما این روزها می‌بینیم، این طور می‌فهمیم که غربی‌ها بنا دارند در مقابل خواسته‌های به حق مسلمانان در دنیای غرب بایستند و هنوز هم دارند تهدید می‌کنند و این مسأله را به عنوان زنگ خطر مطرح می‌نمایند و حتی در مراسم راهپیمایی هم شیطنت کردند و پلیس خشونت کرد، مردم را کتک زد، عده‌ای را بازداشت کرد و خواست از اهرم‌هایی استفاده کند که مثلاً وانمود کند در آنجا عراقی‌ها با ایرانی‌ها درگیر شدند تا کار زشت خودش را بپوشاند و بسیاری از حقایق را هم مکتوم کردند، ولی با توجه به همان مقداری که سانسور کردند و روی ماهواره‌ها دادند، دنیای اسلام متوجه شد که با حضور مسلمین در غرب، چه قدرت بزرگی در اختیار میلیون‌ها مسلمان قرار دارد. غربی‌ها باید توجه کنند که با این حرکاتشان، ممکن است باعث به وجود آمدن یک فتنه جهانی بشوند. در سراسر دنیا، در کشورهای اسلامی، اقلیت‌های مذهبی، مسیحی، کلیمی و سایر اقلیت‌ها حضور دارند و راحت زندگی می‌کنند و در همین مجلس شورای اسلامی ما نیز نمایندگان محترم اقلیت‌ها، مثل خود ما مسلمان‌ها حضور دارند و ابراز نظر می‌کنند و از منافعشان و هر چه که مصلحت می‌دانند حمایت می‌کنند و غربی‌ها اگر بخواهند در آنجا تبعیض قائل شوند و این فشار را روی مسلمان‌ها بیاورند، باید پیش‌بینی کنند که در سراسر دنیا ممکن است موج فتنه درست شود، زیرا امروز دیگر مثل دوران گذشته نیست که آنها هر چه خواستند انجام دهند و هر اتفاقی بیفتد. ما هم به مسلمان‌ها تذکر می‌دهیم که از این موفقیت‌ها برای حمایت از اسلام استفاده کنند، البته با معیارهای قانونی، همان جور که تا به حال کرده‌اند و بهانه هایی دست غربی‌ها ندهند که آنها را متهم به تروریسم و چیزهایی از این قبیل بکنند و حقوق خودشان و دفاع از اسلام را رسماً بخواهند و همچنین به دولت‌های غربی هشدار می‌دهیم که به این به اصطلاح زنگ خطرهایی که از طرف عوامل صهیونیسم نواخته می‌شود توجه نکنند و در باتلاقی نیفتند که اسباب زحمت مردم در سراسر دنیا بشوند، تا ما بتوانیم همزیستی مسالمت‌آمیزی بین پیروان ادیان الهی در سراسر دنیا داشته باشیم و هر حقی هم محفوظ باشد. این حجت هم، انصافاً برای مسلمان‌ها حجت بالایی است که از اسلام و قرآن می‌شود دفاع کرد، همان طور که در این موج عظیم فتنه تبلیغات که داشتند، حضرت امام پیشقدم شدند و مردم هم حمایت کردند و توانستیم راه خودمان را بپیماییم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، نطق های پیش از دستور سال ۱۳۶۸، جلد ششم» دفتر نشر معارف انقلاب.

دیدار با وزیر تجارت خارجی بلغارستان

عصر شورای بازنگری [قانون اساسی] جلسه داشت. گزارش کمیسیون در مدیریت صداوسیما رد شد و به جای آن نصب و عزل مدیرعامل به رهبری واگذار شد[۱].

شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. درباره اراضی تصرفی مردم قبل از انقلاب از منابع طبیعی و استرداد از آنها و سپس فشار مردم برای پس گرفتن آنها، پس از اعلان نظر شورای نگهبان مبنی بر ابطال دو ماده ۵۵ و ۵۶ قانون حفاظت منابع طبیعی و مشکلاتی که از این ناحیه برای دولت پیش آمده بحث کردیم. به نتیجه قطعی نرسید و درباره لزوم فشار بر دولت برای تسریع در اجرای تعزیرات برای مهار تورم صحبت شد. دیر وقت به خانه رسیدم. عفت هم در جلسه مهمانی خانم وزیر خارجه تانزانیا رفته بود؛ همزمان به خانه رسیدیم.

---

۱ - در کمیسیون چهارم شورای بازنگری قانون اساسی تصویب شده بود که رئیس سازمان صداوسیما با توافق سران سه قوه و حکم رئیس قوه مجریه منصوب شود. این مصوبه کمیسیون در جلسه عمومی به ریاست آیت‌الله مشکینی رأی نیاورد. سپس بر اساس آیین نامه شورا و با توجه به مذکرات انجام شده، مجدداً رأی گیری به عمل آمد که از بین پیشنهادهای مطرح شده، پیشنهاد تعیین رئیس صداوسیما توسط مقام رهبری به تصویب رسید و مقرر شد که کمیسیون، جزئیات طرح را براساس این مصوبه تنظیم و برای شور دوم به جلسه عمومی گزارش کند.

با اینکه دیر وقت بود، به بیمارستان [قلب جماران] رفتم. امام با زحمت حرف می‌زدند. بـا صدای ضعیف به من فرمودند داروی زهری که قطعنامـه را پذیرفتم، برایم تلخ بود و تعبیر به جام زهر کردم، اما امروز که می‌بینم بعد از مرگ من، کشور مشکل جنگ ندارد، آن تلخی برایم شیرین است. از شنیدن کلمه مرگ تکان خوردم و اشکم ریخت. سکوت کردم؛ نمی‌خواستم امام آن منظره را ببینند.

چهارشنبه ۱۰ خرداد | ۲۵ شوال ۱٤۰۹ ۳۱ می ۱۹۸۹

سـری به بیـت امام زدم. دکترها و اطرافیـان راضی بودند و احمدآقا نگـران بود و برای تعجیل در اتمام کار بازنگری قانون اساسی تأکید داشت. کنار تخت امام ایستادم و دستم را روی دستشـان گذاشتم. انگشت شصت من را گرفتند و با کلمات مقطع فرمودند: «در بازنگری قانون اساسـی تسریع شود» و سپس چشمشـان را باز کردند و شمرده با صدای ضعیف اضافه کردند: «اگر متحد باشـید، انقلاب پیشـرفت می‌کند» مکثی کردند و ادامه دادند: «به خصوص شما و آقای خامنه‌ای، نگذارید خناسان بین شما و ایشان فتنه کنند».

محسـن آمد. برای بازدیـد از کارهای انرژی اتمی در الموت عازم اسـت. نظراتم را سـوال کرد. به مجلس رفتـم و کارها را انجام دادم. آقای [محمد محمدی] ری‌شـهری [وزیر اطلاعات] آمد. گزارش‌های اطلاعاتی داد و پیشنهاد داشت که در [بازنگری] قانون اساسی، [وزارت] اطلاعات زیر نظر رهبر باشد و یا سازمان شود که به مجلس برای تأیید نیاید.

[آقای غلامرضا] آقازاده [وزیر نفت] آمد. گزارش سـفر را داد و درباره طرح جدید عربسـتان در مورد قیمت اوپک مشـورت کرد؛ نگران بود که باز توطئه‌ای علیه ما باشد. گزارش‌هایی درباره صنایع نفتی و کارهای جاری داد و بر لزوم کم کردن تیرگی روابط با غرب تأکید داشت.

تلفنی حال امام را پرسیدم؛ گفتند خوب است. عصر شورای بازنگری [قانون اساسی] جلسه داشت. شیوه بازنگری قانون اساسی در دستور بود؛ تمام نشد. شب در دفترم کمیسیون چهارم جلسه داشت. تا ساعت ده وربع طول کشید. شام را مهمان من بودند. سپس با آقایان [احمد] جنتی و [سید حسن] طاهری خرم‌آبادی درباره اتمام سریع‌تر کار بازنگری و مسأله رهبری مذاکره کردیم. شب در مجلس ماندم.

پنجشنبه ۱۱ خرداد | ۲۶ شوال ۱۴۰۹ — ۱ ژوئن ۱۹۸۹

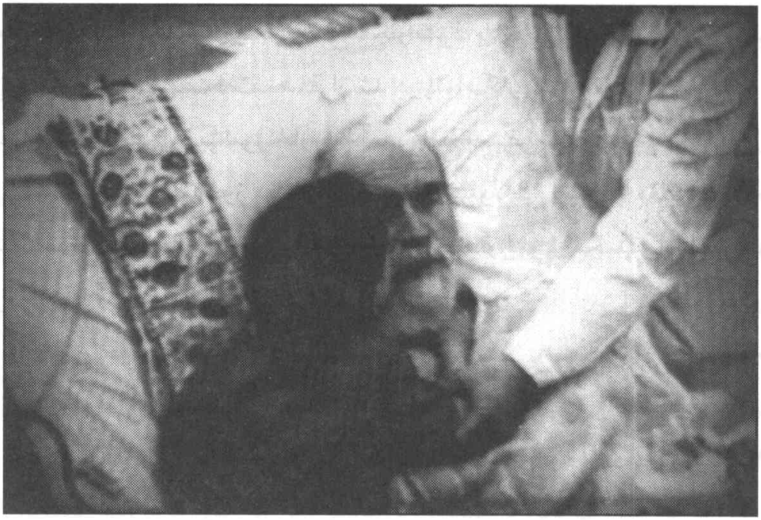
بعد از نماز تا ساعت نه صبح کارهای عقب مانده را انجام دادم. آقای رحیم صفوی [جانشین فرمانده نیروی زمینی سپاه] آمد. برنامه نیروی زمینی سپاه را گفت. در مسائلی برای آینده سپاه مشورت کرد و قرار شد سازمان نهایی نیرو را برای تصویب بیاورند.

جمع فرماندهان ارتش و سپاه و معاونان ستاد کل برای بررسی جزئی‌تر استراتژی دفاعی آمدند. تا ساعت یک ونیم بعد از ظهر مذاکره کردیم و همه ابعاد را مشخص کردیم. عصر شورای بازنگری [قانون اساسی] جلسه داشت. کلیات نحوه بازنگری قانون اساسی تصویب شد و بحث در گزارش کمیسیون اول درباره رهبری شروع شد.

پس از جلسه با حضور آقایان خامنه‌ای و موسوی اردبیلی درباره وضع حال امام مسأله رهبری و برگزاری رفراندم و انجام سریع‌تر کار بازنگری مذاکره کردیم. شب تا ساعت نه کار کردم. به خانه آمدم. عفت به مهمانی رفته بود و یاسر و سعید [لاهوتی] در خانه بودند. تا ساعت یازده تلویزیون تماشا کردم. مصاحبه بهمن آقایی [دیبا] متهم به جاسوسی دستگیر شده آمریکا[1] و همچنین مذاکرات شورای بازنگری [قانون اساسی] را دیدم.

---

۱ - بهمن آقایی دارای دکترای حقوق بین‌الملل و شاغل در وزارت امور خارجه بود. وی در سال ۱۳۶۱ به عنوان دبیر دوم سفارت جمهوری اسلامی در هند مشغول کار شد که در همین دوره توسط سازمان سیا برای همکاری جذب گردید. بهمن آقایی در برنامه تلویزیونی «عملیات پنهان» به شرح آشنایی خود با سازمان جاسوسی آمریکا و نحوه ارائه اطلاعات به مأموران آن سازمان پرداخت.

حضرت امام (ره) در روزهای پایانی عمر

جمعه ۱۲ خرداد | ۲۷ شوال ۱۴۰۹ ۲ ژوئن ۱۹۸۹

صبح به بیت امام رفتم. احمدآقا اظهار نگرانی داشت. با دکترها صحبت کردم. درمان جدیدی شروع کرده‌اند. قرار شد اطلاعیه‌ای پزشکی، به گونه‌ای داده شود که کمی نگرانی در آن دیده شود. امام را زیارت کردیم. خیلی ضعیف شده‌اند. گفتند درد دارند و اشتها ندارند و ناراحتند. صدایشان خیلی ضعیف است.

در حالی که پیشانی ایشان را می‌بوسیدم و دستم روی دستشان بود، فشار ملایم دستشان را احساس کردم. به زحمت بر خودم مسلط شدم، ولی جلوی اشک‌ها را نتوانستم بگیرم. از چشمان نیمه باز امام حالت وداع دیدم. به ایشان عرض کردم می‌خواهم به نماز جمعه بروم، پیامی برای مردم ندارید؟ فرمودند به مردم بگویید دعا کنند که خداوند من را بپذیرد. بغض گلویم را فشرد. در نماز جمعه پیام ایشان را به صورت لطیفی گفتم که هم

مردم متوجه شوند و دعا کنند و هم باعث انفجار نشود. با احمدآقا درباره رهبری و مسائل بازنگری [قانون اساسی] صحبت شد. قرار شد در اتمام کار تسریع نمائیم.

عصر دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. راجع به سفر شوروی و حد روابط با آنها مذاکره شد. حاجیه والده امروز مهمانمان بودند. دکتر ولایتی ایشان را معاینه نمود؛ فشار خون بالا است ولی حالشان خوب است. اخوی احمد و اخوی محمد و استاندار کرمان هم امروز اینجا آمدند و مذاکراتی داشتیم.

شنبه ۱۳ خرداد | ۲۸ شوال ۱٤۰۹ ۳ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز صبح، سری به بیمارستان [قلب جماران] زدم و از آنجا به مجلس رفتم. در گزارش‌ها خبری از اطلاع اجانب از بد بودن حال امام به چشم نمی‌خورد. کارهای دفتر را انجام دادم.

آقای بهزاد نبوی [وزیر صنایع سنگین] آمد. از احتمال استیضاح خود در مجلس در رابطه با پرونده ساپیا نگران بود[1]. گزارش آن را کمیسیون مربوطه به تحقیق و تفحص اصل ۷۶ [2] مجلس داده و پیشنهاد استیضاح داده است. برای جواب به گزارش تقاضای وقت کرد.

ظهر با سایر اعضای شورای بازنگری [قانون اساسی] مهمان رئیس جمهور بودیم. در

---

۱ - تعداد ۱۳۶ نماینده در نامه‌ای به آقای هاشمی چنین نوشتند: «همان گونه که استحضار دارید کمیسیون محترم قضایی و گروه تحقیق و تفحص ساپیا بعد از ماه‌ها تلاش و بررسی و وقت و پیگیری، گزارش مهمی را به هیأت رئیس محترم مجلس شورای اسلامی تقدیم داشته، مقتضی است با توجه به سوء استفاده عظیم مالی و با عنایت به احیای ارزش‌های جمهوری اسلامی، گزارش مذکور در جلسه علنی قرائت شود تا با اعلام آن مردم در جریان امر قرار گرفته و زمینه پیاده شدن قسط اسلامی هر چه بیشتر فراهم گردد.»

۲ - طبق اصل ۷۶ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد. در سال ۱۳۶۷ براساس استفسار از شورای نگهبان، اصل ۷۶ قانون اساسی شامل مواردی از قبیل مقام معظم رهبری، مجلس خبرگان و شورای نگهبان که ما فوق مجلس شورای اسلامی می‌باشند، نمی‌شود.

خصوص تعجیل در اتمام بازنگری قانون اساسی بحث شد، زیرا به نظر می‌رسد که با وضع حال امام، فرصت کمی داریم و بهتر است که اصلاحات به تایید امام برسد. قرار شد از این به بعد یکسره کار کنیم و عصر هم جلسه داشته باشیم.

به دفترم رفتم. ساعت سه بعد از ظهر احمدآقا تلفنی اطلاع داد که حال امام وخیم شده و خواست با سایر رؤسای قوا سریعاً به جماران برویم. در نتیجه جلسه عملاً تشکیل نشد و خودمان را با عجله به جماران رساندیم.

لحظات آخر تنفس طبیعی بود. امام به زحمت نفس می‌کشیدند. فقط یک بار چشم باز کردند و بستند و این آخرین نگاهشان بود. دکترها با عجله قلب را با ماساژ و شوک برقی و باتری و ریه را با تنفس مصنوعی به کار انداختند. تا ساعت ده وبیست دقیقه شب، ایشان را به این صورت نگاه داشتند، ولی دیگر مغز کار نمی‌کرد. فقط یک بار اطلاع دادند که تنفس طبیعی شده ولی زود این وضع تمام شد[1].

در این فاصله درباره کیفیت اعلان خبر و برنامه‌های اداره کشور و انتخاب رهبری و... مشاوره شد. در جبهه با آقای [محسن] رضایی تماس گرفتیم و دستور آمادگی کامل دادم. هلی‌کوپتر و هواپیما خواست. دستور ارسال دادیم.

با تلفن اعضای [مجلس] خبرگان را احضار کردیم که تا فردا صبح خودشان را به تهران برسانند. قرار شد اعلان فوت را به پس فردا موکول کنیم؛ یعنی پس از انتخاب رهبر و برگشت نمایندگان خبرگان به شهرها. با اعلان مراسم امام، شیون از داخل خانه و بیمارستان و سپس بیرون خانه بلند شد. حضار را دعوت به صبر کردم و برنامه را برای آنها توضیح دادم. پذیرفتند و آرام گرفتند و قرار شد به عنوان دعای توسل گریه کنند. صبر خانم‌های بیت برای ما جالب بود.

تا ساعت دوازده شب برای تنظیم برنامه‌ها ماندیم. به خانه آمدم و با استفاده از قرص آرامش بخش خوابیدم. عفت و محسن فهمیده بودند، چون در بیمارستان بودند، اما بقیه اعضای خانه نمی‌دانستند.

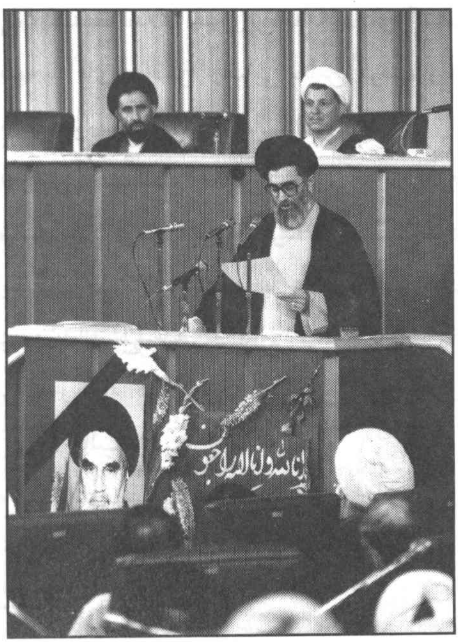
---

۱ - روایت کاملی از زندگی بنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی (ره) از ولادت تا ارتحال در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است.

یکشنبه ۱٤ خرداد | ۲۹ شوال ۱٤۰۹ ٤ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز به مجلس رفتم. اعضای هیأت رئیسه مجلس خبرگان، شب در مجلس خوابیده بودند. صبحانه را با هم صرف کردیم و درباره برنامه جلسه خبرگان مذاکره کردیم. دیشب تا امروز صبح، خبرگان از اطراف کشور به تهران رسیده بودند.

اطلاع دادند جلسه مجلس شورای اسلامی آماده است. به آنجا رفتم. جلسه غیر علنی بود. نمایندگان از رحلت امام مطلع بودند. با رسیدنم، من و نمایندگان گریه زیادی کردیم. کمی با آنها درباره رحلت امام صحبت کردم. جلسه غیر رسمی بود. یک هفته مدت مسئولیت هیأت رئیسه را تمدید کردیم، چون دو سه روز دیگر تمام می‌شود و هفته آینده بعد از تعطیلات که مجلس شروع به کار می کند، وقت اعتبار هیأت رئیسه تمام شده. با این تمدید، مشکل برطرف شد.

قرائت وصیت نامه امام (ره)

بیانیه‌ای برای مجلس خبرگان تهیه کردیم و برای انتشار دادیم. حدود ساعت هشت ونیم صبح جلسه مجلس خبرگان آماده شد و رسمیت جلسه را به ریاست آیت‌الله مشکینی اعلان کردیم. ایشان صحبت کوتاهی کردند.

وصیت نامه امام در صندوق امانات در دفتر من بود. بیرون آوردیم و در جلسه رسمی پلمپ شکسته شد. وصیت نامه را از پاکت بیرون آوردیم. در سال ۱۳۶۱ نوشته شده و سال گذشته تجدید نظر شده است. آخر وصیت نامه نوشته شده بود که آن را به ترتیب احمدآقا، رئیس‌جمهور، رئیس مجلس، رئیس دیوان عالی کشور و یا یکی از اعضای شورای نگهبان برای مردم بخوانند. احمدآقا اطلاع داد که آمادگی ندارد. نوبت به [آیت‌الله خامنه‌ای] رئیس‌جمهور رسید. ایشان وصیتنامه را برای حضار خواندند. حضار جلسه خبرگان، نمایندگان مجلس، اعضای دولت، شورای نگهبان و شورای عالی قضائی و دیگران بودند. قرائت وصیت نامه حدود دو ساعت ونیم طول کشید. نزدیک ظهر جلسه ختم شد.

به دفترم رفتم. ناهار و نماز و استراحت انجام شد و سپس برای ادامه جلسه خبرگان به تالار مجلس رفتم. با صحبت کوتاه آقای مشکینی، جلسه شروع و من هم موضوع بحث را توضیح دادم. این جلسه تا ساعت هفت ونیم بعد از ظهر با یک تنفس ادامه یافت.

بحث‌های زیادی شد. بعضی‌ها طرفدار رهبری شورایی و بعضی خواهان رهبری فردی بودند. بعضی آیت‌الله خامنه‌ای و بعضی‌ها آیت‌الله [سید محمد رضا] گلپایگانی[1]

۱ - آیت‌الله العظمی سید محمد رضا گلپایگانی در نهم ذیقعده ۱۳۱۶ هجری قمری در روستای گوگد گلپایگان متولد شد. ایشان زمانی که دو سال و نیم بیشتر نداشت، مادرشان را از دست داد و در سن نه سالگی به سوگ از دست دادن پدر نشست. وی که تحصیلات خود را در گوگد شروع کرده بود برای ادامه آن، عازم گلپایگان و خوانسار شد. پس از خواندن دروس سطح در شهر گلپایگان به اراک مهاجرت کرد. زمانی که آیت الله العظمی حائری و فرزندش آیت‌الله شیخ مرتضی حائری به همراه آیت الله محمد تقی خوانساری به قصد زیارت حضرت معصومه علیها السلام از اراک به سمت قم حرکت کردند. با درخواست‌های مردم و علمای قم مواجه شدند که به همین جهت رحل اقامت در قم می افکنند. به دنبال اقامت استاد در قم، آیت‌الله گلپایگانی و جمعی دیگر به دعوت رسمی استادشان آیت الله حائری به سوی قم حرکت می کنند و پس از آمدن به قم در مدرسه فیضیه ساکن شده و به تحصیل خود در محضر آیت الله حائری ادامه می دهند. البته ایشان مدت چند ماهی را در شهر نجف و در محضر اساتیدی همچون محقق غروی اصفهانی حضور داشتند، اما قم به عنوان محل اصلی تحصیل ایشان بود. ایشان بر اثر تلاش‌های فراوان با اینکه هنوز ۲۴ سال از بهار عمرش سپری نشده بود، به درجه اجتهاد نائل شد. آیت‌الله در کنار کارهای علمی همواره فعالیت‌های سیاسی، فرهنگی را در دستور کار خود داشت و در دوران نهضت امام

را مطرح کردند و برای شورا هم اسم‌هایی برده شد. قبلاً در مشورت‌های سران قوا و جمعی دیگر از بزرگان به این نتیجه رسیده بودیم که شورایی مرکب از آیات خامنه‌ای، موسوی اردبیلی و مشکینی رهبری را به عهده بگیرند ولی در مذاکرات، رهبری فردی رأی بیشتری آورد. آیت‌الله خامنه‌ای با رهبری فردی مخالفت کردند. من هم مخالف بودم. نوبت نرسید. ابتدا به پیشنهاد اعضای جامعه مدرسین [حوزه علمیه قم] که عضو مجلس خبرگان بودند، آیت‌الله گلپایگانی مطرح شد. حدود ۱۴ نفر به ایشان رأی دادند. سپس پیشنهاد رهبری آیت‌الله خامنه‌ای مطرح شد. خود ایشان پشت تریبون رفتند و گفتند من با رهبری شورایی مطابق قانون اساسی موافقم و با رهبری فردی مخالفم. پس چگونه نامزد بشوم[۱]؟

خمینی(ره) به عنوان یکی از یاران همراه در صحنه ایفای نقش می کرد. سرانجام آیت‌الله پس از عمری مجاهدت در راه علم و تقوی، در آذر ۱۳۷۲ در شهر مقدس قم دیده از جهان فرو بست و به دیار باقی شتافت.

۱ - آیت‌الله خامنه‌ای از ابتدا با پذیرش این مسئولیت مخالف بودند و حتی در مجلس خبرگان رهبری، مرتب برای اعضای مجلس که معتقد به شایستگی ایشان برای رهبری بودند، استدلال می آوردند و این مسئولیت را به دیگران محول می کردند. ایشان چند ماه مانده به پایان دوره دوم ریاست جمهوری، خود را برای ترک این مسئولیت آماده کرده بودند. ایشان در این باره می گویند: «قبل از رحلت حضرت امام که دوران ریاست جمهوری در حال اتمام بود، دست و پایم را جمع می کردم. مکرر مراجعه می کردند و بعضی از مشاغل را پیشنهاد می نمودند. آدم‌های بی مسئولیت، این مشاغل را پیش خودشان، به قد و قواره من بریده و دوخته بودند! ولی من گفتم که اگر یک وقت امام به من واجب کنند و بگویند شما فلان کار را انجام دهید، چون دستور امام تکلیف است و برو برگرد ندارد، آن را انجام می دهم. اما اگر تکلیف نباشد - و من از امام خواهش خواهم کرد که تکلیفی به من نکنند تا به کارهای فرهنگی بپردازم - دنبال کارهای فرهنگی می‌روم.» مقام معظم رهبری که تا آن زمان همه مسئولیت های محوله به خود را به حکم تکلیف پذیرفته بودند، نتوانستند در برابر استدلال‌های اعضای مجلس خبرگان دلیلی اقامه نمایند، در نتیجه این کار به ثمر نشست. آیت‌الله خامنه ای درباره شرایط آن زمان و چگونگی انتخاب شدنشان به رهبری می گویند: «آنچه که در خصوص تعیین رهبر واقع شد و بار این مسئولیت، بر دوش بنده کوچک ضعیف حقیر گذاشته شد، برای خود من حتی یک لحظه و یک آن از آنات گذشته زندگی، متوقع و منتظر نبود. اگر کسی تصور کند که در طول دوران مبارزه و بعداً در طول دوران انقلاب و مسئولیت ریاست قوه اجرایی، حتی یک لحظه در ذهن خودم خطور می دادم که این مسئولیت به من متوجه خواهد شد، قطعاً اشتباه کرده است. من، همیشه خودم را نه فقط از این منصب بسیار خطیر و مهم، بلکه حتی از مناصبی که به مراتب پایین‌تر از این منصب بوده است - مثل ریاست جمهوری و دیگر مسئولیت‌هایی که در طول انقلاب داشتم - کوچک‌تر می‌دانستم. یک وقتی خدمت امام (قدس سره) این نکته را عرض کردم که گاهی نام من در ردیف بعضی از آقایان آورده می‌شود، در حالی که در ردیف آنها نیستم و من یک آدم کوچک و بسیار معمولی هستم. نه اینکه بخواهم تعارف کنم. الان هم همان اعتقاد را دارم. بنابراین، چنین معنایی اصلا متصور نبود. البته در آن ساعات بسیار حساسی که سخت‌ترین ساعات عمرمان را گذراندیم و خدا می داند که در آن شب شنبه و صبح شنبه چه بر ما گذشت؛ برادرها از روی مسئولیت و احساس وظیفه، با فشردگی تمام، فکر و تلاش می کردند که چگونه قضایا را جمع و جور کنند، مکرر از من به عنوان عضو شورای رهبری اسم

من که جلسه را اداره می‌کردم، گفتم اکنون با رأی خبرگان، رهبری فردی قانون شده و چاره‌ای نیست. سرانجام آقای خامنه‌ای با ۶۰ رأی از ۷۴ عضو حاضر رأی آوردند و مسأله به این مهمی به این خوبی حل شد. من هم در چند مورد صحبت کوتاهی کردم و نظرات امام را درباره صلاحیت رهبری آقای خامنه‌ای نقل کردم[1]. از قول حاج احمدآقا و آیت‌الله موسوی اردبیلی هم که در جلسه خدمت امام بودند، همین مضامین تأیید شد[2].

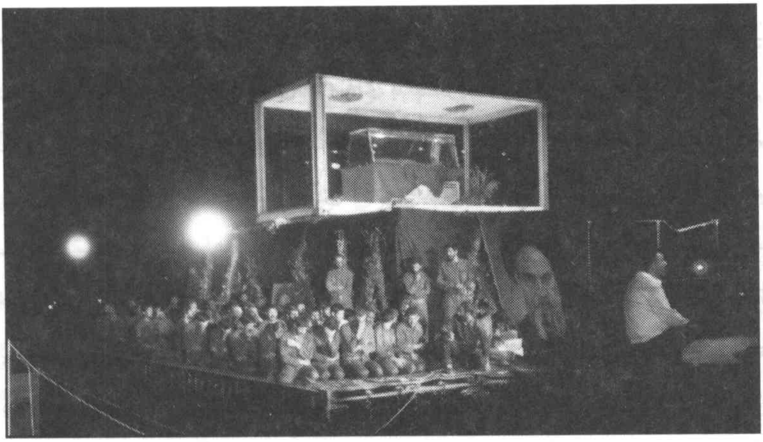
خبر آماده باش نیروهای عراقی در مقابل منطقه عین خوش که در اثنای جلسه توسط دکتر [حسن] روحانی رسید و من به جلسه اطلاع دادم، تاثیر زیادی در آمادگی اعضای خبرگان برای ختم کار داشت؛ موفقیت بزرگی است.

به دفترم آمدم. نمایندگان مجلس جمع بودند. خواستند که جریان جلسه خبرگان را برایشان تعریف کنم؛ پذیرفتم. متنی برای تأیید و امضاء این انتخاب تهیه شد. بعضی از

می‌آوردند، که البته در ذهن خودم آن را رد می‌کردم ؛ اگر چه به نحو یک احتمال برایم مطرح می‌شد که شاید واقعاً این مسئولیت را به من متوجه کنند. در همان موقع ، به خدا پناه بردم و روز شنبه، قبل از تشکیل مجلس خبرگان ، با تضرع و توجه و التماس ، به خدای متعال عرض کردم : پروردگارا! تو که مدبر و مقدر امور هستی ؛ چون ممکن است به عنوان عضوی از مجموعه شورای رهبری ، این مسئولیت متوجه من شود ؛ خواهش می کنم اگر این کار ممکن است اندکی برای دین و آخرت من زیان داشته باشد ، طوری ترتیب کار را بده که چنین وضعیتی پیش نیاید. واقعاً از ته دل می‌خواستم که این مسئولیت متوجه من نشود . بالاخره در مجلس خبرگان ، بحث‌هایی پیش آمد و حرف‌هایی زده شد که نهایتاً به این انتخاب منتهی شد. در همان مجلس ، کوشش و تلاش و استدلال و بحث کردم تا این کار انجام نگیرد، ولی انجام گرفت و این مرحله گذشت. من ، همین الان خودم را یک طلبه معمولی و بدون برجستگی و امتیازی خاص می‌دانم ؛ نه فقط برای این شغل با عظمت و مسئولیت بزرگ، بلکه – همان طور که صادقانه گفتم – برای مسئولیت‌های به مراتب کوچک‌تر از آن ، مثل ریاست جمهوری و کارهای دیگری که در طول این ده سال داشتم . اما حالا که این بار را روی دوش من گذاشتند ، با قوت خواهم گرفت ؛ آن چنان که خدای متعال به پیامبرانش توصیه فرمود : «خُذها بقُوّه» . برای این مسئولیت، از خدا استمداد کردم و باز هم استمداد می کنم و هر لحظه و هر آن ، در حال استمداد از پروردگار هستم تا بتوانم این مسئولیت را در حد وسع خودم – که تکلیف هم بیش از وسع نیست – با قدرت و قوت و حفظ شأن والای این مقام ، حفظ کنم و انجام بدهم . این ، تکلیف من است که امیدوارم ان‌شاءالله مشمول لطف و ترحم الهی و دعای ولی عصر (عج) و مؤمنین صالح باشم .»

۱ – آقای هاشمی نقل کردند: «در جلسه‌ای با حضور سران سه قوه ، آقای نخست وزیر (موسوی) و حاج احمد آقا در محضر امام بحث شد . حرف ما با حضرت امام این بود که اگر این قضیه اتفاق بیافتد [برکناری قائم مقام رهبری] ما بعداً با قانون اساسی مشکل داریم ؛ زیرا ممکن است خلاء رهبری پیش بیاید . ایشان گفتند : « خلأ رهبری پیش نمی‌آید و شما آدم دارید.» گفتم : « چه کسی؟ » ایشان در حضور آقای خامنه‌ای گفتند : « این آقای خامنه‌ای».

۲ – حجت‌الاسلام والمسلمین، مرحوم حاج سیداحمد آقا خمینی (ره) نقل کردند: «وقتی که آیت‌الله خامنه‌ای در سفر کره شمالی بودند ، امام گزارش‌های آن سفر را از تلویزیون می‌دیدند. از آن منظره دیدار از « کره» استقبال مردم و یا سخنرانی‌ها و مذاکرات خود در آن سفر خیلی جالب بود و امام گفته بودند، الحق ایشان شایستگی رهبری را دارند.»

وداع مردم با امام (ره)

رادیکال‌ها مخالفت دارند.

آیت‌الله خامنه‌ای آمدند، برای شیوه انجام وظایف رهبری با هم صحبت کردیم. قرار شد احکام انتخابات یا انتصابات امام را ایشان تایید کنند و قرار شد به صداوسیما بگویم بهای لازم را به موضوع بدهد. تصمیمات مهمی با هم گرفتیم[1].

شب عفت اطلاع داد به خاطر آمد و رفت وسیع مردم به بیت امام و کوچه مجاور، امنیت کافی در خانه نیست و بهتر است در مجلس بمانم. پذیرفتم.

---

۱ - حضرت آیت الله خامنه ای در تشریح اوضاع آن زمان و توطئه های دشمنان برای پس از رحلت امام خمینی (ره)، به شعور و تقوای مردم و معجزه الهی در خنثی نمودن این توطئه‌ها اشاره کرده و گفتند: «با رحلت امام خمینی (ره) طیف وسیع دشمنان اسلام - که در صفوف مقدم معارضه با جمهوری اسلامی بودند - این امید را پنهان نکردند که جمهوری اسلامی در غیاب پدیدآورنده و پرورانننده خود نیروی دفاع و رشد را از دست بدهد و چون کودکی بی صاحب، احساس ضعف و درماندگی کند، یا به کلی از پای درآید و یا به ناچار به دامان این و آن پناه برد. در محاسبات تنگ نظرانه دشمنان، که همه بی استثنا اسیر محاسبات صد در صد مادی بود و از فهم روابط معنوی و برکات ایمان و تقوا بی نصیبند، نمی گنجد که معجزه الهی در طلیعه قرن پانزدهم، یعنی حکومت صلاح و دین و حیات دوباره ارزش‌های اسلامی، آن قله مرتفعی باشد که دست آلوده بندگان هوا و هوس به آن نرسد و دیپلماسی زر و زور از به دام افکندن آن عاجز بماند.» منبع: روزنامه اطلاعات، مورخ ۱۳۶۸/۴/۱۵

دوشنبه ۱۵ خرداد | ۱ ذیقعده ۱۴۰۹ | ۵ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز صبح کارهای عقب افتاده دیروز را انجام دادم. متن بیانیه مجلس خبرگان در خصوص تصویب رهبری آیت‌الله خامنه‌ای را نوشتم و برای انتشار دادم. با بعضی از اعضای هیأت رئیسه درباره به کار بردن عنوان آیت‌الله به جای حجت‌الاسلام والمسلمین مشورت کردم؛ موافقت داشتند.

گزارش‌ها و تلکس‌های مربوط به رحلت امام و انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای و دیگر مسائل را خواندم. مراسم وداع مردم با جنازه امام در مصلای تهران را از رادیو و تلویزیون زیر نظر داشتم؛ خیلی با شکوه است. ساعت ده ونیم صبح با هلی‌کوپتر برفضای تهران و مصلی و خیابان‌های اطراف آن پرواز کردم.

[آقای زعبی] نخست وزیر سوریه هم که نتوانسته بود از زمین به مصلا برسد، با هلی‌کوپتر محل و مراسم را ملاحظه کرده بود. آقای [محمد] اصغری مدیر مسئول روزنامه کیهان آمد. شماره فوق‌العاده را آورد و برای سرمقاله‌ای درباره رهبری آیت‌الله

مردم در حسینیه جماران

خامنه‌ای مشورت کرد[۱]. در مورد صدور بیانیه‌های تائید رهبری به مراکز مربوط تذکر دادم.

از گزارش‌ها برمی‌آید غربی‌ها از انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای خوشحالند و امیدوارند که اعتدال حاکم باشد و رادیکال‌ها منزوی شوند. آنها از سرعت عمل ایران در حل مسأله رهبری تعجب کرده‌اند. خیال می‌کرده‌اند که این مسأله باعث درگیری و جدال و احیاناً جنگ داخلی خواهد شد[۲].

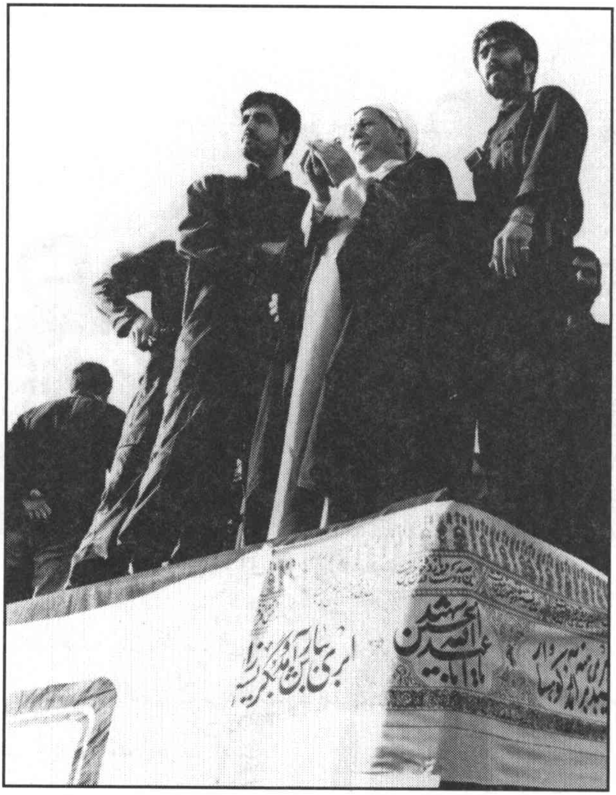
عصر به مصلای تهران رفتم. نزدیک جنازه حضرت امام قدری گریستم. مردم ابراز احساسات زیادی داشتند. یاسر و عفت هم همراه من به محل مراسم آمده بودند. مصاحبه‌ای کردم. قدری هم برای مردم صحبت نمودم[۳].

---

۱ - این سرمقاله در صفحه اول شماره ۱۳۶۲۹ روزنامه کیهان مورخ ۱۶ خرداد ۱۳۶۸ به عنوان «انتخاب شایسته» به چاپ رسید. در این سرمقاله پنج ویژگی آیت‌الله خامنه‌ای برای احراز رهبری انقلاب اسلامی تشریح شده بود.

۲ - به دنبال شدت گرفتن بیماری حضرت امام خمینی و بستری شدن ایشان در بیمارستان، دشمن به دنبال اجرا کردن پروژه ای از پیش تعیین شده بود تا بتواند انقلاب را پس از رحلت امام به بیراهه بکشاند. این پروژه از مدت‌ها قبل به وسیله موج تبلیغاتی و حرکات مشکوک آنها در نقاط مختلف جهان آغاز شده بود. روزنامه « فایننشنال تایمز» چاپ لندن در تاریخ ۳ خرداد ماه ۱۳۶۸ یعنی یازده روز پیش از رحلت امام (ره) نوشت: «با رحلت آیت‌الله خمینی شکاف بزرگی در رأس سیستم سیاسی ایران ایجاد خواهد شد، بیانیه‌های رسمی و نیز گزارش‌های رسانه های خبری ایران حاکی از آن است که پر کردن این شکاف امکان پذیر نخواهد بود.» بدین ترتیب پیداست آنان درصدد بودند تا با ایجاد جنگ روانی و تأثیر بر افکار عمومی، مردم انقلابی ایران را آماده شرایطی کنند که دلخواه آنان است که این شرایط همانا چیزی جز خارج شدن انقلاب از مسیر اصلی و صحیح خود نبود. رادیو بی بی سی در این باره اعلام کرد: «خلایی را که درگذشت آیت الله خمینی در سطح رهبری ایران به وجود آورده، مشکل می توان جبران کرد.» در همین حال رادیو آمریکا نیز ضمن نشان دادن شادی و شعف خود در این باره گفت: «مرگ آیت الله خمینی قطعا به بی ثباتی عظیمی در ایران منجر خواهد شد و برخی پیش بینی می کنند که این وضع احتمالا شعله یک جنگ داخلی را در ایران خواهد افروخت.» خوابی که دشمنان برای ایران دیده بودند، این بود که گروه های داخلی را به اغتشاش و جنگ داخلی و منازعه بر سر قدرت و سهم خواهی در حکومت بکشانند تا در این معرکه، منافقین از فرصت استفاده کرده و بتوانند با انجام عملیات نظامی در ایران، قدرت را در دست بگیرند. رهبر منافقین در گردهمایی نیروهای نظامی خود در ۷ خرداد ماه ۱۳۶۸ گفته بود: «نیروهای نظامی سازمان، باید برای شرایط مرگ [امام] خمینی آماده باشند. مرگ [امام] خمینی به عنوان بالاترین نقطه آمادگی در مردم ایران برای استقبال از عملیات نظامی ما خواهد بود.» روزنامه الشرق الاوسط نیز در ۱۴ خرداد ۶۸ نوشت: «چریک‌های مسعود رجوی که از حمایت عراق برخوردارند، طرح‌هایی را برای انجام یک تهاجم عمده در طول مرزها به فاصله چند ساعت پس از رحلت آیت الله خمینی تدارک دیده‌اند.» بنی صدر نیز به عنوان یکی از داعیه داران حکومت آینده ایران پس از رحلت امام خمینی، از احتمال بازگشت خود به ایران خبر داده و گفته بود که درگذشت [امام] خمینی این مسأله را محتمل می کند که وی [بنی صدر] به زودی به کشور بازگشته و احتمالاً وارد دولت شود.

۳ - آقای هاشمی که به شدت متأثر بود، سخنان کوتاهی، به شرح زیر بیان کرد: «به همه مسلمانان و مستضعفان و محرومان جهان، این فاجعه عظمی را

حضور در مصلای تهران

تسـلیت عرض می‌کنم. شـما و ما آرزو داشتیم که در این مصلی با امامت حضرت امام امت نماز بخوانیم. و آرزوی اقامه جماعت در این مصلی را پشت سـر امام امت نتوانسـتیم به دست بیاوریم و تحقق ببخشیم. ولی ما به رضای خداوند راضی هسـتیم، هر چه خداوند برای آن امت بخواهد همان خواسته ماسـت. اگر این آرزوی ما عملی نشـد، ولی ما مصممیم که پشت سـر اهداف و آرمان‌های اماممان بمانیم. این مصلی پایگاهی برای نشر و ترویج عمل به دستورات رهبر عظیم‌الشأنمان باشد. من به همه شما عزیزانمان تسلیت عرض می‌کنم و از این احساسات و محبت‌ها و حضور در صحنه شما تشکر می‌کنم و تنها خواست ما از شما و خواست شما از ما این است که راه اماممان و اهداف انقلابمان همیشه در نظرمان باشد و از زبان شما به خاندان بزرگ و عزیز و محبوب امام امت‌مان و عزیز از دسـت رفته‌مان تسـلیت عرض می‌کنیم؛ به امام عزیزمان این اسوه جهاد و فضلیت که تحقیقاً روح مبارکشان در فضای عطرآگین این مرزوبوم و این مصلی بزرگ شاهد احساسات و عواطف شماست سلام عرض می‌کنیم و در این لحظه از این مردم بزرگ می‌خواهیم که در پیشـگاه خداوند و در محضر ائمه و انبیاء و شـهدا، همیشه خواسـتار موفقیت و پیروزی و ادامه راهش در میان ملت و امتش باشد. امام عزیز! این امت نشان داد شما را فراموش نمی‌کند و از شما می‌خواهیم که ما را فراموش نکن، ما همیشه به یاد تو، تو هم به یاد ما باش.»

سخنرانی برای مردم در مصلای تهران

به جماران آمدم. به بیت امام برای تسـلیت رفتم. شب به خانه آمدم. بخشی از مراسم را از تلویزیون دیدم. احساسـات مردم شدید است. تاییدهای زیادی برای رهبری آیت‌الله خامنه‌ای در تلویزیون آمد؛ خوب است.

سه‌شنبه ۱٦ خرداد | ۲ ذیقعده ۱٤۰۹ | ٦ ژوئن ۱۹۸۹

بـه مجلس رفتم. وقت زیادی را به قرائت گزارش‌هـا گذراندم. مجموعاً انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای تاثیر مثبتی داشـته و آرامشی به دنیا و منطقه داده و دشمنان را مأیوس و دوستان را شـاد کرده و تبریک‌ها و تاییدها شروع شده و خیلی وسیع است. نمایندگان هم طومار تایید دارند درست می‌کنند.

جلسه کوتاهی برای هیأت رئیسه [مجلس] داشتیم. آقای [عباس] دوزدوزانی [نماینده

تهران و عضو هیأت رئیسه مجلس] آمد. درباره رهبری آیت‌الله خامنه‌ای سئوالاتی داشت؛ توجیهش کردم. آقای [حسین] کمالی [نماینده تهران و رئیس کمیسیون کار و امور اجتماعی] هم آمد. در همین خصوص مذاکره شد. عصر رؤسای پارلمان‌های الجزایر و لیبی آمدند. ملاقات تشریفاتی بود[1].

بعد از نماز به دفتر رهبری رفتم. دو سه ساعتی با هم درباره امور کشور و سیاست‌های آینده مذاکره کردیم. در زمینه‌های زیادی توافق به عمل آمد. قرار شد هفته‌ای یک بار جلسه دو نفری داشته باشیم که سیاست‌های رهبری و اجرایی را هماهنگ کنیم. درباره

ملاقات با رؤسای مجالس لیبی و الجزایر

۱ - در این دیدار روسای مجلس لیبی و الجزایر ضمن ابلاغ پیام تسلیت رهبران و مردم کشورشان نسبت به رهبر، دولت و مردم ایران اظهار همدردی کردند. رئیس مجلس کشور الجزایر ضمن ابراز تأسف از ارتحال امام خمینی اظهار داشت: «امام خمینی نه تنها پیشوای مردم ایران بوده است بلکه ابر مردی بود که توانست معادلات بین‌المللی را بر هم زند.» آقای هاشمی در پاسخ، ضمن تشکر از حضور رؤسای مجلسین کشورهای الجزایر و لیبی جهت شرکت در مراسم تشییع پیکر رهبر انقلاب اسلامی، اظهار داشت: «ما امام را تنها متعلق به خودمان نمی‌دانیم. ایشان علیرغم مسئولیت سیاسی که در ایران داشتند، متعلق به دیگر مسلمانان جهان نیز هستند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

تشییع جنازه امام (ره)

اقدامی برای تهیه اجناس ضروری، قرار شد در جلسه سران قوا بحث شود. قرار شد فردا ایشان در دانشگاه [تهران] جلسه فاتحه‌ای داشته باشند.

آقای [عبدالمجید] معادیخواه آمد و از وجود عناصری گفت که با رهبری آقای خامنه‌ای مخالفت می‌کنند و بنا دارند که آن را موقت معرفی کنند، تا در این فرصت با تماس با اعضای مجلس خبرگان، شاید بتوانند بعد کاری بکنند.

صحنه نماز آیت‌الله گلپایگانی بر جنازه امام و مراسم وداع مردم با امام در مصلای تهران، بسیار با شکوه و پیام دار بود و تشییع جنازه امام تا محل دفن، در تاریخ ایران و شاید جهان کم نظیر و شاید بی نظیر است.

ازدحام جمعیت در مسیر و محل دفن و تلاش مردم برای رساندن دست خود به تابوت امام، مشکل آفرین شد، در حدی که کفن امام پاره شد و در رسانه‌ها منظره بدن امام در این حالت، واقعاً جلوه ماندگاری ثبت کرد.

خبر دادند که ازدحام مردم مانع دفن امام است. از من کمک خواستند. با هلی کوپتر برفراز منطقه دفن رفتم. دستور دادم هلی کوپتر در کنار قبر فرود آید. صدا و باد و گرد

و غبار ناشی از فرود هلی کوپتر، باعث عقب‌نشینی مردم گردید و جائی برای هلی کوپتر باز شد.

مردم با دیدن من فریاد تسلیت سر دادند. فرصتی شد که آخرین وداع را با امام انجام دهم. با مشاهده و منظره دفن، صورتم پر از اشک شد. از مردم تشکر کردم و به ملت تسلیت گفتم و با اندوه زیاد صحنه را ترک کردم. همراهان گفتند این اقدام شبیه یک عملیات بود.

چهارشنبه ۱۷ خرداد | ۳ ذیقعده ۱۴۰۹   ۷ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت هشت ونیم صبح گزارش‌ها را خواندم. دنیا در مقابل محبوبیت امام خاضع شده است. در خارج از کشور هم مسلمانان سنگ تمام گذاشته‌اند، مخصوصاً در لبنان و پاکستان و کشمیر. از سرعت عمل در انتخاب رهبری بدون مشکل، مات شده‌اند.

مراسم ترحیم حضرت امام (ره)

تحلیل‌های جنگ قدرت بین رادیکال‌ها و معتدل‌ها نادرست از آب در آمده است.

بعضی از رسانه‌های خارجی به امام جسارت می‌کنند؛ مخصوصاً رسانه‌های ترکیه به بهانه اهانت از طرف ما به آتاتورک. برای بدرقه [آقای رابح‌بیطاط] رئیس مجلس الجزایر که برای مراسم به ایران آمده بود، به فرودگاه رفتم. درباره اوپک و توسعه روابط حرف زدیم. از آنجا برای شرکت در مراسم فاتحه رهبری برای امام به دانشگاه تهران رفتم. جمعیت عظیمی شرکت کرده بودند. بعد از من آیت‌الله خامنه‌ای رسیدند. مردم خیلی گرم استقبال کردند و شعار «اطاعت از خامنه‌ای، اطاعت از امام است» جا افتاده. برای اسم ایشان صلوات می‌فرستند. اما ایشان به آقای [محمد تقی] فلسفی که سخنران جلسه بودند، گفتند که دیگر صلوات نفرستند.

بعد از جلسه به مجلس رفتم. کارهای دفتر را انجام دادم. آقای [محمدجواد ایروانی] وزیر اقتصاد آمد. درباره طرح‌های در دستور سفر به شوروی گفت. عصر شورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشت. بحث در کلیات رهبری بود که تمام نشد.

اول شب آقای ناطق نوری و دکتر روحانی آمدند. پیشنهادهایی برای دفتر رهبری داشتند. گفتم ایشان آمادگی دارد که دفتری تنظیم کند که متکی به جریان خاصی نباشد و حالت جامعیت داشته باشند.

آقای [علی] آقامحمدی آمد. درباره انتخابات هیأت رئیسه مجلس صحبت کرد. معتقد بود که جناح معتدل شرط نکنند که از آنها نایب رئیس هم باشد و در مورد آقای [مهدی] کروبی یکپارچگی باشد. گفتم تلاش کند که متحد در انتخابات شرکت کنند. یک لیست باشد. گفت هنوز تعدادی از تندروها با رهبری آیت‌الله خامنه‌ای مخالفند. شب در مجلس ماندم[1].

۱ - آقای غلام اسحاق خان رئیس جمهور پاکستان که در رأس هیأتی به منظور شرکت در مراسم تشییع و تدفین پیکر مطهر حضرت امام(ره) به تهران آمده بود، در محل مجلس شورای اسلامی با آقای هاشمی ملاقات کرد. در این ملاقات آقای اسحاق خان گفت: «من و همکارانم تأثر عمیق قلبی خود را به اطلاع شما می‌رسانیم. حضرت امام نه تنها رهبر ایران بلکه رهبر همه مسلمانان است. ایشان مسئول تحقق این انقلاب بودند و آن را به خوبی هدایت کردند و برای حقوق مستضعفین و مظلومین فعالیت نمودند. جهان اسلام مدیون ایشان است چون ایشان اسلام را زنده کردند.» رئیس جمهور پاکستان در ادامه به انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای به عنوان رهبر جمهوری اسلامی ایران اشاره کرد و افزود: «ما رضایت عمیق خود را از این انتخاب ابراز می‌داریم

پنجشنبه ۱۸ خرداد | ٤ ذیقعده ۱٤۰۹ ۸ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز به رادیوهای آمریکا و انگلیس گوش دادم و گزارش‌ها و تلکس‌ها را خواندم. همه دنیا به عظمت مراسم عزاداری و وفاداری مردم نسبت به امام و انقلاب اعتراف کرده‌اند. آنها دچار تعجب شده‌اند و از اینکه می‌بینند همه تحلیل‌هایشان غلط از آب درآمده، دچار بهت‌اند.

عراق فعالیت منافقین را محدود نموده و صدام درباره فواید صلح صحبت کرده است. انتخاب آقای خامنه‌ای و پیش‌بینی انتخاب من به ریاست جمهوری را دلیل بر حاکمیت منطق اعتدال تفسیر می‌کنند.

دکتر [علی اکبر] ولایتی [وزیر امور خارجه] و [محمود] واعظی [معاون وزیر امور خارجه] آمدند. درباره سفر به شوروی و مسائل مربوط به آن مذاکره شد. قرار شد سفر در موقع خودش انجام شود و سفر بلغارستان و مجارستان انجام نشود. همچنین درباره مطالب مصاحبه‌ای که در پیش داشتم، مشورت شد. کاردارمان در کره جنوبی آمد. گفت آنها آماده همکاری در امور صنایع نظامی هم هستند. پیشنهاد مشخصی برای آزمایش دادم.

مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی در مجلس داشتم. تعداد خبرنگارهای خارجی خیلی زیاد بود و سخت تحت تاثیر عظمت حضور مردم در صحنه بودند. این مصاحبه بیش از دوساعت ونیم طول کشید. آنها همه مسائل مهم را مطرح کردند. اعلان نامزدی ریاست جمهوری نمودم[1].

و خدا را شاکریم که شما ظرف چند ساعت مسأله جانشینی امام خمینی را حل کردید.» آقای هاشمی نیز ضمن خوش آمد گویی به آقای غلام اسحاق خان و هیأت همراه از ابراز احساسات و همدردی دولت و ملت بزرگ پاکستان قدردانی و تشکر کرد.

۱ - متن کامل مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی آقای هاشمی و اعلام سیاست‌های داخلی و خارجی جمهوری اسلامی ایران بعد از ارتحال امام خمینی(ره) به جهت اهمیت در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است. نکات مهم اعلام شده در این مصاحبه عبارت بودند از: «حکم صادره در مورد سلمان رشدی به قوت خود باقی است و هیچ کس هم نیست که با این نظر مخالفت کند. چون کسی خود را برای ریاست جمهوری آینده کاندیدا نکرده است، من برای نامزدی ریاست جمهوری آماده هستم و این آمادگی را اعلام می‌کنم. در مورد خط امام و آرمان های انقلاب با هیچ کس و هیچ جا معامله نمی‌کنیم و اهداف انقلاب همان طور که امام ترسیم کرده‌اند، ادامه خواهد یافت. نظارت دولت بر تجارت مداوم خواهد بود. در مورد

ظهــر بیانیه آیت‌الله خامنه‌ای را مطالعه کردم؛ برای مشــورت فرســتاده بودند. خوب است. چند تذکر دادم. اولین بیانیه پس از انتخاب به رهبری است[۱].

آقای [محمدعلی] انصاری تلفنی خواســت که پادگان کهریزک را برای پشــتیبانی و توســعه مزار امام در اختیار ستاد مراسم امام بگذاریم. دســتور دادم بدهند. اسرای عراقی آنجا هســتند؛ قرار شــد به جای دیگر منتقل شوند. عصر شــورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشــت. کلیات رهبری تصویب شــد. آقای [احمد] آذری قمی آمد. درباره لزوم تمرکز سهم امام در دست رهبر فقیه گفت.

آقای [ابراهیم] امینی آمد. گفت آقای منتظری با رهبری آقای خامنه‌ای مخالف است و تایید نمی‌کنند. گفتم تلاش کنند که تایید کنند و متقابلاً ما روی مرجعیت ایشــان کار کنیم. آقای [محمد] عبائی [خراسانی] و آقای [مرتضی] بنی فضل آمدند. همین را گفتند، علاوه بر اینکه اگر نشد می‌توانیم آقای [محمد علی] اراکی را مرجع معرفی کنیم که بقاء بر تقلید میّت را حتی در مسائل عمل نشده جایز می‌دانند.

آقــای مهدوی کنی آمــد و گفت رهبری تلگرافی به آقــای گلپایگانی بزنند، مبنی بر تشــکر از حضور در نماز برای امام و عرض تسلیت و آقای گلپایگانی در جواب، رهبری را تأئید کنند. گفتم اول متن جواب آیت‌الله گلپایگانی مشــخص شــود، ســپس تلگراف آقای خامنه‌ای ارسال شود.

روابط با غرب، حرف ما همان حرف همیشــگی اســت. ما آماده روابط هستیم ولی به طور مساوی به صورتی که قصد سلطه‌طلبی در کار نباشد. بین من و آقای خامنه‌ای هیچ گونه اختلاف نظری وجود ندارد و قضاوت‌هایی که از طریق رســانه‌های خارجی می‌شــود، بســیار ناشیانه است. نظر من در مورد توســعه روابط با شــوروی مثبت است و پیشرفت مقدمات کار در این زمینه را کاملاً خوب می‌بینم. ما تصمیم داریم که جنگ را خاتمه دهیم. عراقی ها هم فهیمده‌اند جنگ به صلاحشــان نیست. البته ممکن اســت دوران بحران جنگ، مقداری به طول بیانجامد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۱ - در این بیانیه که ســاعت دو بعد از ظهر روز پنج شــنبه ۱۸ خرداد منتشر شد، آیت‌الله خامنه‌ای ضمن تجلیل از شخصیت والا و بی همتای امام خمینی، بر وحدت و حفظ آمادگی مردم در صحنه و هوشــیاری و حســاس بودن در برابر تحرکات مشــکوک تأکید کردند و ضمن ابقای نمایندگان حضرت امام، از بیت معظم و خاندان جلیل رهبر کبیر انقلاب تجلیل نمودند. در این پیام آمده اســت: «امام خمینی به اســلام عزت بخشــید و پرچم قرآن را در جهان به اهتزاز در آورد. امام الگوی کامل یک مسلمان و نمونه بارز یک رهبر اسلامی است. امام آن نخســتین بود که دومین نداشت و فاصله او و امثال اینجانب، فاصله‌ای ژرف و ناپیمودنی است.» برای مطالعه متن کامل این بیانیه رجوع کنید ← روزنامه کیهان، شماره ۱۳۶۳۲، ۲۰ خرداد ۱۳۶۸، صفحه ۱۸.

به خانه آمدم. تا دیر وقت دسته‌های عزادار به بیت امام می‌آمدند و طبعاً امنیت منزل ما که در جوار بیت است، درست نیست. مصاحبه خودم را گوش دادم. اشکال مهمی در جواب‌ها به نظرم نرسید؛ مجموعاً آرامش بخش است. تب داشتم و با قرص مسکن خوابیدم.

جمعه ۱۹ خرداد | ٥ ذیقعده ١٤٠٩ — ۹ ژوئن ۱۹۸۹

تا ساعت نه ونیم صبح در منزل ماندم. به دانشگاه تهران رفتم. سران سه قوه برای امام مجلس فاتحه گذاشته بودند. قرآن و شعر و صحبت بود. دکتر فتحی [شقاقی] از مبارزان داخل فلسطین [سازمان جهاد اسلامی] صحبت کرد. آقای [سیدحسن] طاهری خرم آبادی به مردم گفت هنگام شنیدن اسم آقای خامنه‌ای یک صلوات بفرستند. دیروز خود مردم صلوات می‌فرستادند. در جلسه دیروز آقای [محمد تقی] فلسفی به دستور آیت‌الله خامنه‌ای مردم را نهی کرد و دیگر صلوات نمی‌فرستادند. تلفنی از آقای خامنه‌ای در این خصوص سئوال شد، گفته بودند که فعلاً منع شود تا مشورت کنیم. در قم هم چنین شده است. خطبه اول نماز جمعه را درباره امام و دوم را درباره رهبری جدید ایراد کردم[1].

شنبه ۲۰ خرداد | ٦ ذیقعده ١٤٠٩ — ۱۰ ژوئن ۱۹۸۹

ساعت هشت صبح به مجلس رفتم. تا ظهر وقتم بیشتر به مطالعه گزارش‌ها گذشت. حسابی دنیا از استحکام نظام و سرعت عمل ما در انتخاب رهبری در تعجب است و تفسیرها در جهت مثبت است. عصر کمیسیون چهارم [شورای بازنگری قانون اساسی]

---

۱ - رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد یازدهم» دفتر نشر معارف انقلاب.

جلسه داشت و در دستور تعداد نمایندگان و نام مجلس را در شور دوم انجام دادیم.

از قم برای مسأله مرجعیت و رهبری و آمادگی آیت‌الله [محمد علی] اراکی برای تأیید رهبری آیت‌الله خامنه‌ای و بقاء برتقلید امام و تأیید نمایندگان امام آمدند[1].

شب جلسه سران قوا در دفتر رهبری بود. درباره شهریه امام به طلاب مذاکره شد. معلوم شد امام حدود هفتصدمیلیون تومان پول سهم امام در حساب دارند. قرار شد رهبری به بانک دستور دهند که پول را برای شهریه چند ماه طلاب در اختیار شورای مدیریت حوزه بگذارند. در مورد تعیین مسئول فعال برای وزارت بازرگانی برای تحرک در تأمین کالاها بحث شد؛ قرار شد با مهندس [محمد] غرضی صحبت شود. دیر وقت به مجلس رفتم و خوابیدم.

یکشنبه ۲۱ خرداد | ۷ ذیقعده ۱٤۰۹ ۱۱ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز و استراحت، گزارش‌ها را خواندم و کارهای دفتر را انجام دادم. هنوز مسائل ایران در صدر اخبار است. از صداوسیما اخبار مربوط به مراسم هفت امام بر سر مزارشان را تعقیب می‌کردم. عصر کمیسیون چهارم [شورای بازنگری قانون اساسی] جلسه داشت. دستورکارهایمان را که شیوه اصلاح قانون اساسی و مدیریت صداوسیما بود، تمام کردیم.

ساعت پنج بعد از ظهر با اعضای کمیسیون با هلی‌کوپتر به مزار امام رفتیم. مراسم نزدیک به اتمام بود. صحبت کوتاهی با مردم کردم و مراسم ختم شد[2]. جمعیت فوق‌العاده

---

۱ - آیات عبدالله جوادی آملی، حاج شیخ یوسف صانعی، حسین نوری همدانی و مرتضی بنی فضل از اساتید حوزه علمیه قم، مرجعیت آیت‌الله حاج شیخ محمد علی اراکی را تأیید کردند. آیت‌الله اراکی نیز کلیه اجازات نمایندگان امام در مورد اخذ وجوه شرعیه را تنفیذ نمودند.

۲ - مراسم شب هفت امام در ساعت ۱۶ با تلاوت آیاتی از کلام الله مجید آغاز شد. در این مراسم آقای هاشمی در سخنانی ضمن تجدید بیعت با امام گفت: «حرف زدن در این محیط مقدس و پرهیجان، سنگدلی زیادی لازم دارد. به مخیله ما خطور نمی‌کرد که روزی پیکر امام عزیزمان را زیر زمین داشته باشیم و ما روی زمین با مردم حرف بزنیم. زمین و این صحرا خیلی به ما بدهکار است و این بقعه مبارکه در مقابل این بدهکاری و سرمایه عظیمی

بود. برای مراجعت مردم از مزار امام نظم درستی نداشتند. بعداً معلوم شد که مردم به مشکل برخورد کرده‌اند.

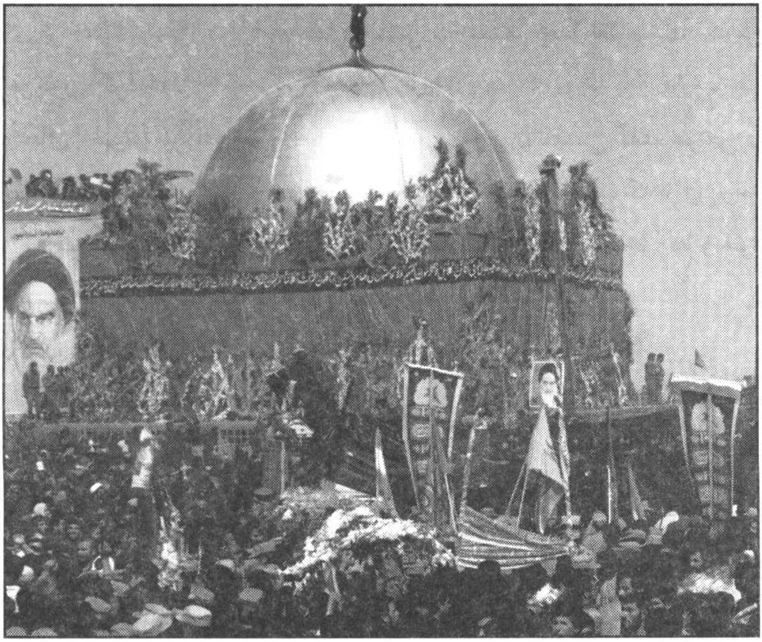
به آقای [حمید] میرزاده [معاون اجرایی نخست وزیر] تلفنی گفتم طرحی درباره منطقه آزاد کردن جزیره کیش به صورت کامل بیاورد. به نظرم رسیده که از این راه بشود بخشی از کمبود کالا را جبران کنیم. حالم مساعد نبود. زودتر شام خوردم و خوابیدم. عفت و همشیره صدیقه آمدند، بیدارم کردند. دوباره زود خوابیدم.

دوشنبه ۲۲ خرداد | ۸ ذیقعده ۱۴۰۹ | ۱۲ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز کمی استراحت کردیم، با عفت و خواهرم صدیقه صبحانه خوردیم. به جلسه علنی رفتم. قبل از دستور درباره رحلت امام و انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای صحبت کردم[1].

که از امت اسلامی گرفته و در اینجا ذخیره کرده است، باید بهای گزافی بپردازد. من به نمایندگی از سوی آیت‌الله پسندیده و حجت‌الاسلام والمسلمین سید احمد خمینی و بیت معظم رهبر انقلاب، از مردم همیشه در صحنه، مراجع عظام و تمامی مسئولان لشگری و کشوری که در مراسم شب هفت شرکت کرده بودند، تشکر می‌کنم. ای امام عزیز! همه ما در کنار مرقد مطهرت پیمان می‌بندیم که در راه به تحقق رساندن اهداف والای شما حرکت کنیم و شما همیشه در دل‌های ما جای دارید و مشعلی که برافروخته‌اید، در همه دنیا فروزان است. امام امت و آرمان‌های والایش در دل میلیون‌ها انسان نفوذ کرده است. خوشا به حال آنهایی که در بهشت زهرا آرمیده‌اند و خودشان را همسایه اماممان می دانند. اگر بنا بود کسی روی زمین بماند، هیچکس به اندازه امام امت در تاریخ ما این استحقاق را نداشت.» آقای هاشمی در حالی که قادر به کنترل احساسات خود نبود و به شدت گریه می کرد، به نمایندگی از سوی صدها میلیون مشتاق و پیرو امام گفت: «مردم دنیا تازه دارند می فهمند که چه مرد بزرگی را از دست داده‌اند و استکبار از افکار شما هراسان است و این هراسانی در رسانه‌های گروهی آنها کاملاً مشهود است. ای کاش شما یک لحظه زنده می‌شدید و این لحظات و عزاداری و سوگواری مردم داغدیده و بسیجیان عزیز را می‌دیدید.» ایشان با اشاره به فراهم آمدن امکانات وسیع برای پذیرایی از زوار مرقد مطهر حضرت امام در مدت زمان بسیار کم، گفت: «این مکان در آینده یکی از بزرگترین زیارت‌گاه‌های دنیا خواهد شد و عزیزان شما تلاش می کنند تا این مکان، مرکز جذب مسلمانان و نشر نور شود. آقای هاشمی با اعلام این مطالب که تمامی پیروان امام، میثاق بسته‌اند که راه رهبر مسلمانان جهان را ادامه دهد، اظهار داشت: «من به عنوان شاگرد کوچک حضرت امام، مراتب قدرشناسی و میثاق امت امام را به روح پرفتوحشان اعلام می‌دارم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۱ - در این نطق آمده است: «حضور در صحنه مردم در روزهای گذشته، بسیاری از مسائل را حل کرد و این حضور ضمن آنکه مایه یأس دشمنان و امید دوستان شد، شایستگی مردم عزیز کشورمان را نشان داد. همه آثار مهم و ارزنده‌ای که در کشور وجود دارد، از راه و خط صحیح امام می‌باشد

مراسم هفتم رهبر کبیر انقلاب

انتخابات هیأت رئیسه داشتیم. من با ۲۳۱ رای از ۲۴۱ رای حضار به ریاست انتخاب شدم[1]. تحت تاثیر مسائل جاری، مسائل اختلافی در مجلس کمرنگ است. تا ساعت ده ونیم صبح در جلسه ماندم.

و تحقیقاً هیچ چیز خدا و امام را خوشحال نمی‌کند، مگر ادامه راه امام، و مجلس از دستگاه‌هایی است که باید ادامه دهنده راه امام باشد. ما با روح امام پیمان بسته‌ایم که در صحنه باشیم و مردم را در صحنه نگاه داریم و این کار با یکپارچگی نمایندگان عملی خواهد بود. مجلس همچون گذشته در آینده نیز وظیفه خود را باید در اطاعت از رهبری بداند و ضمن خدمت به مردم، اسلام را آن چنان که شایسته است پیاده کند. از مجلس خبرگان تشکر می‌کنیم که در سخت‌ترین شرایط با سرعت، دقت و صحت وظیفه خود را در انتخاب رهبری به خوبی انجام داد. مجلس خبرگان در ظرف چند ساعت ضمن حل مهمترین مسأله کشور صالح‌ترین فرد را برای رهبری نظام انتخاب کرد. این انتخاب شایسته مورد استقبال مردم قرار گرفت و دشمنان شکست خورده، امیدهای واهی خود را از دست رفته دیدند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، نطق های پیش از دستور سال ۱۳۶۸،» جلد ششم، دفتر نشر معارف انقلاب.

۱ - آقای مهدی کروبی با ۲۱۱ رأی و آقای حسین هاشمیان (پسر عموی آقای هاشمی) با ۱۲۸ رأی به عنوان نواب رئیس اول و دوم انتخاب شدند.

دو گروه نمایندگان دو نامه جداگانه تأیید برای رهبری نوشته بودند و مورد اختلاف بود. با احضار سران آنان، توافق حاصل شد که من متن مورد قبول دو طرف را تهیه کنم که همگی امضاء نمایند. تهیه کردم و برای امضاء دادم.

آقای [محمدجعفر] سعیدیان‌فر [نماینده خمینی شهر اصفهان] آمد و برای آینده آیت‌الله منتظری اظهار نگرانی کرد و گفت نوعی آمادگی همکاری و هماهنگی در ایشان به وجود آمده و نظر من و سیاست نظام را درباره ایشان پرسید. گفتم نظر من این است که ایشان رهبری آیت‌الله خامنه‌ای را تایید کنند و ما هم متقابلاً کمک کنیم که رفته رفته وضع ایشان عادی شود و مرجعیت آینده ایشان آسیب نبیند. آقای [سیدحسین] موسوی تبریزی هم آمد و برای جبران مشکل آیت‌الله منتظری چاره‌جوئی کرد؛ همان راه حل را به ایشان گفتم.

به [آقای مجید قاسمی] رئیس بانک مرکزی گفتم که برای پائین‌تر آمدن نرخ ارزهای خارجی بیشتر در بازار دخالت کنند. گفت دلار تنزل کرده و به یکصد وبیست وپنج تومان رسیده است.

عصر آقای [محسن] رفیق‌دوست برای تحویل گرفتن محل مجلس سابق در بهارستان برای مقر رهبری آمد. گفتم بررسی کنند، اگر کاملاً مناسب یافتند تحویل شود. با رهبری درباره اصلاح قانون اساسی و متن تلگراف ایشان به آیت‌الله گلپایگانی و تلگراف آیت‌الله گلپایگانی تلفنی مشاوره کردیم[۱].

---

۱ - پیام آیت‌الله خامنه‌ای و پاسخ آیت‌الله گلپایگانی به این شرح است: «حضرت آیت‌الله العظمی آقای گلپایگانی، مرجع عالیقدر، دامت برکاته، با سلام و تحیت، حضور آن جناب در مصلای تهران و اقامه نماز بر پیکر مطهر رهبر کبیر انقلاب حضرت امام خمینی (قدس الله نفسه الزکیه) موجب تشکر عمیق اینجانب گردید و برای ارادتمندان آن فقیه عظیم‌الشأن، تسلی و برای دشمنان مایه یأس و ناکامی گشت. اینجانب ضمن عرض تسلیت این مصیبت بزرگ به پیشگاه حضرت ولی عصر (ارواحنافداه و عجل الله فرجه) و به آن جناب و به همه حوزه‌های علمیه و علمای اعلام، توفیقات الهی را برای همگان مسئلت می‌کنم و ملتمس دعا هستم. سید علی خامنه‌ای.»

پاسخ آیت‌الله گلپایگانی: «جناب مستطاب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای حاج سید علی خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی ایران، دامت توفیقاته. با سلام و تسلیت متقابل به آن جناب، دوام تأئیدات جنابعالی را در مقام خطیر رهبری جمهوری اسلامی ایران از خداوند متعال خواهانم. قطعاً جلب رضایت حضرت بقیه الله ارواح العالمین له الفدا و رعایت کامل موازین شرعیه، ملاک اقدامات و تصمیمات آن جناب می‌باشد. توفیقات همگان را در خدمت به اسلام و مسلمین از حضرت باری جل و علا مسئلت دارم، محمدرضا الموسوی گلپایگانی.»

تا ساعت هفت در دفترم کار کردم[1]. به خانه آمدیم. با عفت، صدیقه، فاطی و سارا شام خوردیم. آنها از منزل امام آمدند.

دکتر ولایتی اطلاع داد که شوروی‌ها حاضر نیستند که به منطقه‌های مسلمان نشین شوروی برویم و از انجام مراسم در سطح بالا خودداری می کنند. گفتم ما هم سفر را کوتاه کنیم و به اوکراین و لنینگراد نرویم و فقط سفر کاری باشد. قرار شد به مذاکرات ادامه دهند.

سه‌شنبه ۲۳ خرداد | ۹ ذیقعده ۱۴۰۹ | ۱۳ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت نه صبح گزارش‌ها را خواندم. آقای [غلامحسین] نادی نجف آبادی آمد. نامه آیت‌الله منتظری به آیت‌الله خامنه‌ای را آورد که رهبری ایشان را تایید کرده، به امید اینکه آقای خامنه‌ای جواب بدهند و در رسانه‌ها پخش شود[2]. از نظر نظام نسبت به

---

۱ - در این روز گروهی از عشایر استان خوزستان ضمن دیدار با آقای هاشمی، رحلت جانسوز رهبر را تسلیت گفته و بیعت خویش را با آیت‌الله خامنه‌ای اعلام کردند. آقای هاشمی در این دیدار خاطر نشان کرد: «مجلس شورای اسلامی و مسئولان کشور همه می‌دانند که عشایر از بهترین ذخایر انسانی و از محروم‌ترین قشرهای جامعه هستند، زیرا با توجه به سهمی که شما در تأمین نیازمندی‌های جامعه دارید، به تعبیر ائمه معصومین، کم خرج‌ترین و پرسودترین مردم مؤمن محسوب می‌شوید. علی‌رغم اینکه منطقه شما از لحاظ منابع طبیعی غنی و قابل استفاده است. نبودن امکانات مواصلاتی، مشکلاتی در برداشته و نیز حق شما در دوران گذشته نسبت به بهره‌برداری از منابع اصلی کشور ندیده گرفته شده است. مطمئناً یکی از برنامه‌های ما در آینده این است که به بخش‌های محروم کشور بیشتر توجه کرده و در این بخش، به نقاطی که عشایر زندگی می کنند و غالباً عظیم‌ترین منافع را نصیب کشور می‌سازند، رسیدگی خواهیم کرد. این وظیفه ما است که به حقوق از دست رفته شما برسیم، اگر چه شما با همه محرومیت‌ها، جزو وفادارترین مردم، جزو پیشگامان و صف شکنان بوده‌اید و امیدواریم همچنان سربازان فداکاری برای اسلام باشید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - در بخشی از پیام آیت‌الله منتظری آمده است: «از خداوند قادر متعال مسئلت می نمایم جنابعالی را که فردی لایق و متعهد و دلسوز و در دوران مبارزات و انقلاب تجربه‌ها آموخته و همواره مورد حمایت رهبر بزرگ انقلاب بوده‌اید، در انجام مسئولیت خطیر رهبری که مجلس خبرگان به جنابعالی محول نموده است، یاری نماید... ان‌شاءالله در مسائل مهم و سرنوشت ساز، مشورت با حضرات آیات عظام و علمای اعلام و شخصیت‌های متعهد و آگاه مورد توجه خواهد بود.» پاسخ آیت‌الله خامنه‌ای نیز به این شرح است: «آیت‌الله آقای حاج شیخ حسینعلی منتظری دامت برکاته. پس از سلام و تحیت از پیام تسلیت به مناسبت ضایعه عظیم جهان اسلام، ارتحال پیشوای آزادگان و امید مستضعفان حضرت امام خمینی قدس سره العزیز و همچنین

ایشـان سـئوال کرد. نظر خود و رهبری را در خصوص تمایل به اصلاح گفتم و شرحی از جریان‌های گذشـته را دادم که در هر مرحله تلاش کرده‌ام که آقای منتظری در مقابل امام قرار نگیرد.

دکتر [غلامحسـین] آقایی نماینده همدان آمد. طرح بیمه همگانی را آورد و خواست که حمایت کنم. مالیات‌ها را اضافه کرده‌اند که منجر به گرانی بیشـتر خواهد شـد. آقای [حمید] میرزاده [معاون اجرایی نخست وزیر] آمد. درباره برنامه توسعه منطقه آزاد کیش مذاکره شـد. از ایشان خواسته‌ام اقدامی بشود که مردم بتوانند در کیش جنس وارد کنند و بتوانند از آنجا وارد کشور کنند که مردم نروند از دبی بیاورند. به نخست‌وزیر هم گفتم که در هیأت دولت برای تصویب آن مساعدت نماید.

شـورای اجتماعی شـهر تهران آمدند. طرح مبـارزه با منکـرات را توضیح دادند و استمداد کردند. عصر در دفتر رهبری شورای بازنگری [قانون اساسی] جلسه داشت. تغییر نام مجلس و مدیریت صداوسـیما و تعداد نمایندگان مجلس تصویب شد. پیشنهاد انجام انتخابات و رفراندوم برای اصلاحات قانون اساسـی در ایام چهلم امام را بررسی کردیم؛ به نتیجه قطعی نرسیدیم.

شب با رهبری تا ساعت ده ونیم مذاکره داشتیم. درباره شورای افتاء و شورای مشاوران ایشـان و ترکیب دو شورا و نامه آقای منتظری و جواب آن و مسائل شهریه طلاب و مقّر رهبری و سیاسـت‌های اقتصادی و فرهنگی و اقتصـادی مذاکره کردیم؛ نوعاً اتفاق نظر داشتیم. برای خواب به مجلس رفتم.

از دعای خیر و اظهارات محبت‌آمیز نسـبت به اینجانب و تأیید اقدام مجلس محترم خبرگان متشـکرم. اکنون که امت بزرگ اسلامی و به خصوص ملت فداکار ایران با مصیبتی بدین عظمت مواجه شده است، نخستین وظیفه ما و همه اقشار و آحاد مردم آن است که با توکل به خدا و تقویت روح اخلاص و همبستگی و همدلی و همزمانی، حرکت عظیمی را که امام بزرگوار و فقید ما آغاز کرده و مجاهدت و تلاش بی‌نظیری را برای تداوم آن مبذول داشته بودند، ادامه دهیم و مطمئن باشـیم که نصرت الهی شـامل حال مؤمنان و نیکوکاران خواهد شد. از خداوند متعال توفیقات جنابعالی را مسئلت می‌نمایم.
۱۳۶۸/۳/۲۵ – سید علی خامنه‌ای».

چهارشنبه ۲٤ خرداد | ۱۰ ذیقعده ۱٤۰۹ | ۱٤ ژوئن ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح گزارش‌ها را خواندم. قبل از شروع جلسه از نمایندگان خواستم که متن نامه به رهبری را امضاء کنند و ساعت یازده به دفتر ایشان می‌رویم. مراسم سوگند هیأت رئیسه انجام شد. تا ساعت ده ونیم جلسه را ادامه دادم. به دفتر رهبری رفتیم. نمایندگان شعارهائی مبنی بر حمایت و اطاعت و تسلیت دادند. من صحبت کوتاهی مبنی برحسن انتخاب رهبری و ... ایراد کردم[۱]. ایشان هم صحبت مفصلی نمودند و از نامزدی من برای ریاست جمهوری حمایت کردند[۲]. به مجلس برگشتم.

ظهر هیأت رئیسه جدید جلسه داشت. قرار شد مجلس قدیم را در اختیار رهبر بگذاریم. عصر شورای بازنگری قانون اساسی در دفتر آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشت. راه اصلاح قانون اساسی در آینده تصویب شد. شب با رهبری تلفنی درباره جواب به آقای منتظری صحبت کردم. قرار شد متنی تهیه و مشورت کنند.

شب در مجلس ماندم. آقای [محمد جواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. قرار است که قبل از سفر من، به مسکو برود. به ایشان گفته شده فعلاً نرود تا وضع

---

۱ - آقای هاشمی با اعلام پشتیبانی نمایندگان از رهبری جمهوری اسلامی ایران، اظهار داشت: «مجلس شورای اسلامی، همان گونه که در خدمت امام بود و وظیفه اطاعت از رهبری را برای خود پذیرفته بود، همان حالت را نسبت به جناب عالی دارد و ما همه، مسلمان و متعهدیم و فکر می کنیم، وظیفه شرعی‌مان همین است و با درک خود احساس می کنیم، وظیفه انقلابی و مصلحت کشورمان نیز همین است و امیدواریم، رابطه مجلس و رهبر در آینده، مثل رابطه‌ای باشد که در زمان حضرت امام، با ایشان داشتیم.» آقای هاشمی آنگاه با اشاره به حمایت همگانی از انتخاب رهبر جمهوری اسلامی ایران، اظهار داشت: «بهترین انتخاب انجام شد و هیچ کس را طی چند روز اخیر ندیدیم که مدعی باشد، ما راهی غیر از این انتخاب داشتیم. مردم، انصافاً، یکپارچه‌اند و حضور دانشگاهیان نیز در بیعت رهبری، بسیار آموزنده و امیدوار کننده بود. طبقه روشن و آگاه با خلوص نیت، بیعت کردند و روزهای گذشته نیز شاهد بیعت‌های دیگری بودیم و امروز نیز نمایندگان مجلس شورای اسلامی خدمت حضرت آیت‌الله خامنه‌ای برای اظهار اطاعت و همراهی و پشتیبانی از رهبری که قبلاً این نظر را طی نامه‌ای فرستاده‌اند آمده‌اند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - آیت‌الله خامنه‌ای اظهار داشتند: «بحمدلله احساس می‌شود که تصمیم قاطع برادر عزیز و عالیقدرمان آقای هاشمی بر آن است که ان‌شاءالله مسئولیت مدیریت قوه مجریه را به عهده بگیرند که این مژده‌ای برای مردم است. چون حقیقتاً شخصیتی منورتر، سابقه دارتر، شناخته شده‌تر، درد آشناتر و رمز آشناتر با مسائل انقلاب مثل ایشان نداشته و نداریم و این آینده خوبی را به ما نوید می‌دهد.»

مذاکرات و اختلافات حل شود. او برای اطلاع از علل این تصمیم آمده بود.

پنجشنبه ۲۵ خرداد | ۱۱ ذیقعده ۱٤۰۹ — ۱۵ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت نه صبح کارهای عقب مانده را انجام دادم. آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] آمد. توصیه‌هایی برای امور اقتصادی داشت و در خصوص اورانیوم سئوال نمود و برای تکمیل طرح بوشهر استمداد کرد. آقای [محمد علی] رحمانی [مسئول بسیج مستضعفین] آمد. برای حل مشکلات بسیج استمداد کرد. آقای [عبدالله] ذیفن برای مشورت و خداحافظی برای شروع کار سفارت در اسپانیا آمد. آقای [محمد باقر] صدوق نماینده ما در یونسکو آمد. اوضاع آنجا را گفت و مشورت کرد.

آقای [ابراهیم] سنجقی آمد. درباره رسیدگی بیشتر به امور سپاه توصیه داشت. آقای محسن رضایی آمد. برنامه‌های انجام شده زمان آماده‌باش و اقدامات احتیاطی دفاعی و وضع منافقین را گفت و خواستار کسب اطمینان برای آینده سپاه و ادامه طرح‌ها و برنامه‌ها بود.

با آیت‌الله خامنه‌ای درباره جواب به تایید آیت‌الله منتظری مذاکره و تصمیم‌گیری شد. عصر خانواده‌های شهدای اردبیل آمدند. برایشان صحبت کردم[1]. دکتر ولایتی تلفنی گفت که روس‌ها به دنبال برگشتن هیأت ما اقدام برای حل مشکل را شروع کرده‌اند.

تا ساعت هشت ونیم در دفتر کار کردم و به خانه آمدم. شب تلویزیون نامه و جواب مربوط به آقای منتظری را نخواند. از آقای خامنه‌ای علت را پرسیدم. گفت که تلفن‌های زیادی مبنی برگله و شکایت به دفتر شده، استخاره کرده و تصمیم به عدم نشر در تلویزیون گرفته‌اند.

---

۱ – رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

جمعه ۲۶ خرداد | ۱۲ ذیقعده ۱۴۰۹ ۱۶ ژوئن ۱۹۸۹

پیش از ظهر با عفت برای تسلیت به همسر امام به بیت امام رفتیم. با احمدآقا هم مذاکراتی داشتیم. درباره تبادل نامه بین آقای منتظری و آقای خامنه‌ای و پخش آن از رادیو ملاحظاتی داشت. درباره مزار امام و مسکن خودمان هم صحبت کردیم. او می‌خواهد در جماران بماند و مایل است من هم بمانم. گفتم طرح حفاظت را ادامه دهند.

عصر آقای [محمدحسین] لواسانی از وزارت خارجه اطلاع داد که شوروی‌ها شرایط ما را پذیرفته‌اند. قرار شد سفر در موقع خود انجام شود. آقایان [مهدی] کروبی و [سیدمهدی] امام جمارانی آمدند در خصوص مطرح شدن مجدد آیت‌الله منتظری ملاحظاتی مطرح کردند.

شنبه ۲۷ خرداد | ۱۳ ذیقعده ۱۴۰۹ ۱۷ ژوئن ۱۹۸۹

به مجلس رفتم. کارهای زیادی برای انجام دادن داشتم. کارهای سفر به شوروی مقداری از وقتم را اشغال می‌کند. دکتر ولایتی با جمعی از وزرا و نظامیان برای هماهنگی جهت سفر آمدند.

عصر آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] برای امور انرژی هسته‌ای و آمدن همراه ما و برای همین منظور آمد. آقای [غلامحسین] نادی [نجف آبادی] آمد. درباره مسأله آقای منتظری صحبت کرد. خواستار همکاری بیشتر برای عادی شدن وضع ایشان بود. از عدم قرائت نامه ایشان در تلویزیون اظهار نارضایتی نکرد؛ همین که در رادیو خوانده شده مهم است.

آقای [محمد باقر] حکیم [رئیس مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق] آمد و درباره امور عراقی‌ها و نیروهای نظامیشان صحبت کرد. مطابق معمول انتقادهای زیادی از عدم

توجه کافی به آنها داشت.

شب جلسه سران قوا در دفتر رهبری بود. درباره جلوانداختن انتخابات بحث و تصمیم‌گیری شد. درباره سفر من به شوروی و مشکل مربوط به پرچم ما که باید نیمه افراشته باشد و هم چنین احتمال اصرار آنها برای رفتن سر قبر لنین و نیز درباره پیام آقای خامنه‌ای در مراسم حج، طبق معمول در رویه امام مذاکره شد. آیت‌الله موسوی اردبیلی [رئیس قوه قضائیه] اعلام داشت که بعد از انتخابات و رفراندوم، دیگر در سمت خود نمی‌ماند و عازم رفتن به قم است. دیر وقت به مجلس رفتم و نزدیک ساعت دوازده شب خوابیدم.

یکشنبه ۲۸ خرداد | ۱٤ ذیقعده ۱٤۰۹ ۱۸ ژوئن ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت هفت ونیم صبح مطالعه کردم. در جلسه علنی مجلس تا ساعت نه ونیم ماندم. تا ساعت دو بعد از ظهر در دفترم کارها را انجام دادم.

عصر استاندار و امام جمعه بندرعباس و آقایان [عباس] عباسی و [غلامعباس] زائری نماینده‌گان بندرعباس برای حل اختلافاتشان آمدند. دو طرف مواردی از زمینه‌های اختلاف و درگیری را گفتند. مطلب مهمی نداشتند و عجیب است که بر سر همین مطالب سال‌ها است در منطقه درگیری دارند. بیشتر به خاطر اختلافات خطی و باندی است که این گونه مطالب بهانه می‌شود. نصیحتشان کردم و تذکر دادم که دود این درگیری‌ها به چشم مردم می‌رود. قرار شد به منزل آقای زائری بروند و مذاکره را ادامه دهند. اگر به توافق نرسیدند پیگیری کنم.

[آقای غلامرضا شافعی] وزیر صنایع آمد. گزارش وضع صنایع و نیازهای ارزی و راهکارهای فعال کردن کارخانجات را بررسی کردیم. قرار شد برای اجرای مصوبه شورای بازسازی در خصوص جواز وارد کردن مواد اولیه بدون انتقال ارز برای جلب

موافقت دولت که فعلاً مخالف است، تلاش کنیم. پیگیری کنیم و از رهبری هم بخواهیم که از موضع رهبری و ریاست جمهوری کمک کنند.

آقای [غلامرضا] آقازاده [وزیر نفت] آمد. گزارش سفر به بلغارستان و تفاهم نامه‌ها را داد. با او در مورد نفت و گاز و پتروشیمی مذاکره شد.

آقای [سیدحسن] طاهری خرم‌آبادی آمد. از آقای منتظری پیغام آورد که بناست برای تسلیت فوت امام به منزل امام بروند و خواسته‌اند که من هم حضور داشته باشم.

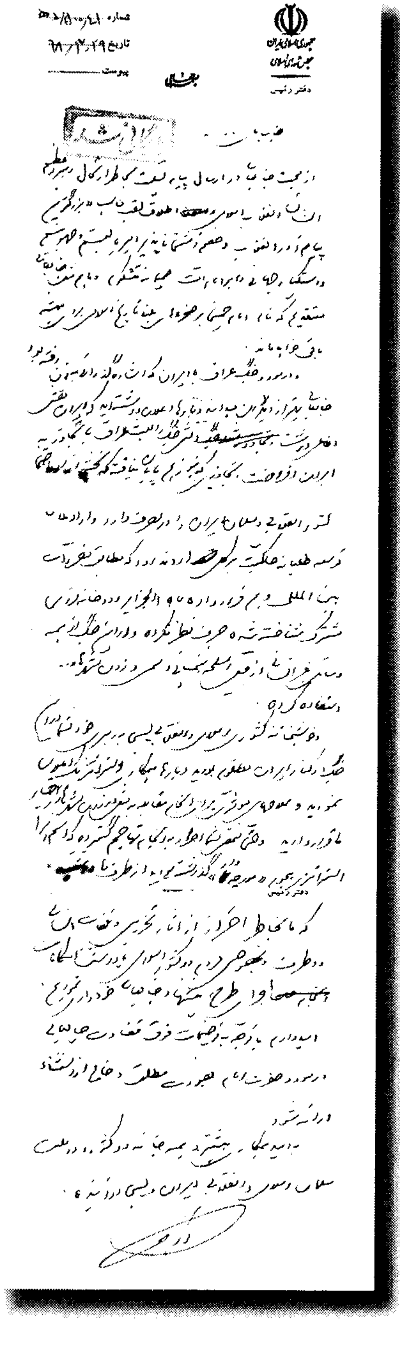
شب آیت‌الله خامنه‌ای به دفتر من آمدند. شام را با هم خوردیم و تا ساعت یازده شب درباره مسائل کشور و سیاست‌های اقتصادی و خارجی و سفر به شوروی و ... مذاکره و تصمیم‌گیری کردیم. خوشبختانه در همه موارد اتفاق نظر داریم. دیر وقت خوابیدم.

دوشنبه ۲۹ خرداد | ۱۵ ذیقعده ۱۴۰۹ ۱۹ ژوئن ۱۹۸۹

تا ساعت ده ونیم صبح کارهای دفترم را انجام دادم و گزارش‌ها را خواندم. آقای [اکبر] ترکان [رئیس سازمان صنایع دفاع] آمد. گزارش بررسی سه نوع تانک چینی و یوگسلاوی و چکسلواکی را داد که برای انتقال تکنولوژی تحت مطالعه داریم. قرار شد بعد از سفر به شوروی، یکی از آنها انتخاب شود.

به روابط عمومی گفتم در مورد کلمه «کلدانی» که در قانون اساسی در مورد اقلیت‌ها آمده بررسی کند. نماینده آشوری‌ها می‌گوید که کلدانی‌ها بخشی از آشوری‌ها هستند و نباید مستقلاً در کنار و در ردیف آشوری‌ها در آیند.

فرماندهان ارتش و سپاه و ستاد و وزارت‌ها برای بررسی و جمعبندی مذاکرات نظامی و تسلیحاتی با روس‌ها آمدند. آقای [محمود] واعظی [معاون وزیر امور خارجه] آمد و پیش‌نویس نطق من را که بایستی سرمیز شام در ضیافت گورباچف ایراد کنم، آورد. بررسی و اصلاح کردم. ظهر سلمانی برای اصلاح آمد. عصر به شورای بازنگری [قانون

دستخط پاسخ پیام تسلیت معمر قذافی برای ارتحال رهبر کبیر انقلاب

اساسی] رفتم. شور اول مجمع تشخیص مصلحت تصویب شد. به دفترم مراجعت کردم و تا ساعت هشت ونیم شب کارها را انجام دادم.

عفت تلفنی گفت که منزل امنیت ندارد، بهتر است به خانه نروم؛ ولی آمدم و گفتم خوب است به ستاد کل گفتم در غیاب من آقایان شمخانی و حسنی سعدی و رحیم صفوی به جبهه بروند.

سه‌شنبه ۳۰ خرداد | ۱۶ ذیقعده ۱۴۰۹ ۲۰ ژوئن ۱۹۸۹

ساعت شش ونیم صبح به مجلس رسیدم. تا ساعت هفت ونیم گزارش‌ها را خواندم. غربی‌ها روی سفر من به شوروی حساس شده‌اند. قبل از شروع جلسه در خصوص سفر به شوروی و موضوعات در دستور مذاکرات و نحوه انتخاب همراهان توضیحاتی به نمایندگان دادم. پس از شروع جلسه به دفترم برگشتم.

آقای [مرتضی] الویری آمد. درباره مسائل آقای منتظری و اصلاح قانون اساسی گفت. نمایندگان از فکر دادن حق انحلال مجلس به رهبری که در شورای بازنگری مطرح است نگرانند و دارند طومار تهیه می کنند[1]. تا ساعت نه ونیم صبح کارهای دفتر

---

۱ - در پایان جلسه علنی، نامه ۱۷۷ تن از نمایندگان مجلس به آیت‌الله مشکینی رئیس شورای بازنگری قانون اساسی در مورد انحلال مجلس شورای اسلامی به شرح زیر قرائت شد: «محضر مبارک حضرت آیت‌الله مشکینی ریاست محترم شورای بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، با عرض تسلیت ارتحال جانگذار پدر مهربان امت و رهبر و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) به حضور حضرتعالی و اعضای محترم شورای بازنگری قانون اساسی، مراتب زیر به استحضار می‌رسد: ۱ - حضرت امام قدس سره در مرقومه شریفشان در ارتباط با چهار چوب‌های کار شورای بازنگری قانون اساسی در ارتباط با قوه مقننه فقط تغییر نام مجلس و تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی را مشخص فرمودند و محوری تحت عنوان «نحوه انحلال مجلس شورای اسلامی» را در مرقومه شریفشان جهت بازنگری تعیین نفرمودند. ۲ - اصل ۶۳ قانون اساسی به طور روشن بیان می کند که نباید در هیچ زمانی کشور بدون مجلس باشد و حتی در تأیید و تأکید موضوع، اصل ۶۸ قانون اساسی به طور روشن مقرر می‌دارد که اگر به علت شرایط جنگ نتوان مجلس را تشکیل داد، مجلس قبلی تا تشکیل مجلس جدید به کار خود ادامه خواهند داد، با توجه به موارد فوق لزوماً متذکر می گردد کمیسیون محترم مسائل رهبری شورای بازنگری قانون اساسی، بدون توجه به محورهای تعیین شده از طرف حضرت امام قدس سره و بدون در نظر گرفتن سایر اصول غیر قابل تغییر قانون اساسی، موضوع نحوه انحلال مجلس شورای اسلامی را مورد بررسی قرار

را انجام دادم. برای خداحافظی به دفتر رهبری رفتم. درباره سفر و مسائل انتخاب رئیس جمهور مذاکره کردیم.

به فرودگاه [مهرآباد] رفتم. مراسم بدرقه رسمی بود. نخست وزیر و جمعی از نمایندگان و وزرا و فرماندهان هم بودند. مصاحبه‌ای انجام دادم[1]. نخست وزیر هم صحبت کردند.

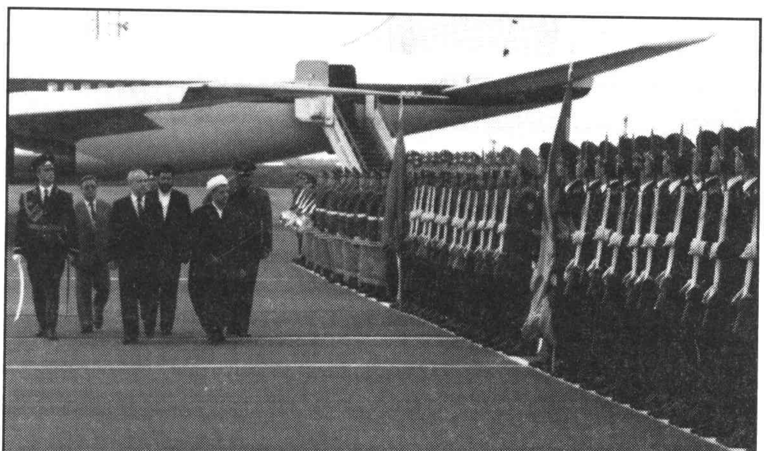
داده و در شور اول به تصویب رساند که این موضوع باعث نگرانی نمایندگان منتخب مردم در مجلس شورای اسلامی گردیده است. براین اساس لازم دیدیم که مراتب نگرانی خود را از تصمیم کمیسیون، موکداً به استحضار حضرتعالی و اعضای محترم شورای بازنگری قانون اساسی برسانیم و اعلام کنیم که اصلاً طرح موضوع انحلال مجلس شورای اسلامی به مصلحت نظام جمهوری اسلامی ایران که یک نظام مردمی و متکی به قدرت مردم است، نبوده و نخواهد بود و حاصلی جز یأس و دلسردی مردم در برنخواهد داشت. با عنایت به اینکه حضرت امام رهبر انقلاب اسلامی و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران همواره حامی و تقویت کننده مجلس شورای اسلامی بودند، با توجه به موارد فوق ما نمایندگان مجلس شورای اسلامی از حضرت عالی به عنوان شاگرد و یار باوفای حضرت امام انتظار داشته و تقاضا داریم که به کمیسیون ذیربط در شورای بازنگری توصیه فرمائید تا نسبت به حذف موضوع انحلال مجلس شورای اسلامی در شور دوم اقدام فرماید.» امضای ۱۷۷ نماینده مجلس

۱ - آقای هاشمی قبل از ترک تهران در گفت و گویی حضور چند میلیون مسلمان در شوروی را به عنوان عامل مهمی برای روابط نزدیک‌تر بین دو کشور ایران و شوروی توصیف کرد و افزود: «این امر می‌تواند همکاری فیمابین براساس عواطف مذهبی را تحکیم بخشد. علاقمندیم که روابط دو کشور بتواند در زندگی مسلمانان هم تأثیر مثبتی داشته باشد. ما چیزهای بسیاری داریم که می‌تواند در زندگی آنان مؤثر باشد و یا آنها دارند که برای ما مفید خواهد بود.» ایشان با اشاره به مقدمات طولانی سفر خود به مسکو گفت: «دو سال پیش از طرف رؤسای دو مجلس شوروی جهت سفر به این کشور از من دعوت به عمل آمد. در آن هنگام ما سفر به شوروی را تشریفاتی ارزیابی می‌کردیم. زیرا مسأله افغانستان را داشتیم و جنگ نیز به گونه‌ای بود که نمی‌شد شوروی را بی طرف دانست و از سویی داخل شوروی هم مطلوب ما نبود. به همین دلایل سفر به تأخیر افتاد تا اینکه پس از پذیرش قطعنامه و بیرون رفتن شوروی از افغانستان و دعوت آقای «گورباچف» وضع کاملاً جدیدی پدید آمد و ما مسأله را جدی ارزیابی کردیم و باورمان این است که با کشور بزرگ همسایه خود می‌توانیم روابط خوبی داشتیم باشیم. با دخالت حضرت امام و نامه تاریخی معظم‌له به آقای گورباچف که این خود از اقدامات کم نظیر تاریخی است، وضعیت جدیدی در روابط ایران با شوروی به وجود آمد و نیز به دنبال برخورد مثبت رهبر شوروی با آن نامه و فرستادن وزیر خارجه خود به ایران، ما در مورد سفر به شوروی تصمیم گرفتیم و فعالیت‌های خوبی از دو طرف صورت گرفته و هیأت‌هایی مبادله شد.» آقای هاشمی با اشاره به آماده شدن چند قرارداد مهم که می‌تواند در آینده دو کشور تأثیر مهمی داشته باشد، گفت: «انتظار ما این است که با این سفر فصل جدیدی در روابط دو کشور گشوده شود. روابط ما با روس‌ها از اعماق تاریخ تاکنون هیچ گاه مطلوب نبوده است. در زمان امپراطوری روسیه آنها همواره حالت طمع کاری و استعماری نسبت به ما داشته‌اند. در دوران کمونیستی هم باز روابط درستی میان دو کشور وجود نداشته است، اما اکنون ما احساس می‌کنیم آنچه که در داخل روسیه می‌گذرد و شرایط منطقه به دست می‌دهد و نیز این مطلب که ایران نشان داده است پس از انقلاب اسلامی کشور مستقلی بوده و خودش سرنوشت خود را در دست دارد، مجموعاً زمینه را برای ایجاد فصل جدیدی در روابط فیمابین و نهایتاً تاریخ منطقه فراهم آورده است. به نظر ما پیش‌نویس‌هایی که از سوی وزرای مربوط تهیه شده‌اند، بیانگر کارهای وسیع زیربنایی نظیر سدها، نیروگاه‌ها، راه‌آهن، مسأله دریای خزر که برای هر دو کشور اهمیت زیادی دارد، مبادلات مرزی و انتقال تکنولوژی در بخش‌هایی است که روس ها در آن ممتاز هستند و یا جایگاه خوبی را به خود اختصاص داده‌اند.» آقای هاشمی دور نمای این سفر را بسیار خوب ارزیابی کرد و افزود: «من فکر می‌کنم که دو کشور

با بدرقه رسـمی سـاعت یازده به سوی مسـکو پرواز کردیم. قبل از ما هواپیمای دیگری همراهـان را برد. هیأت همراه خیلی بزرگ اسـت؛ به خاطر کارهای فراوان در دسـتور مذاکرات، ترکیبی از دولت و مجلس و نظامی و ... در هواپیما مذاکرات و مشاوره انجام شد. برفراز خاک شوروی منظره‌های کوه‌ها و مزارع و آب‌ها و... را مشاهده می کردیم.

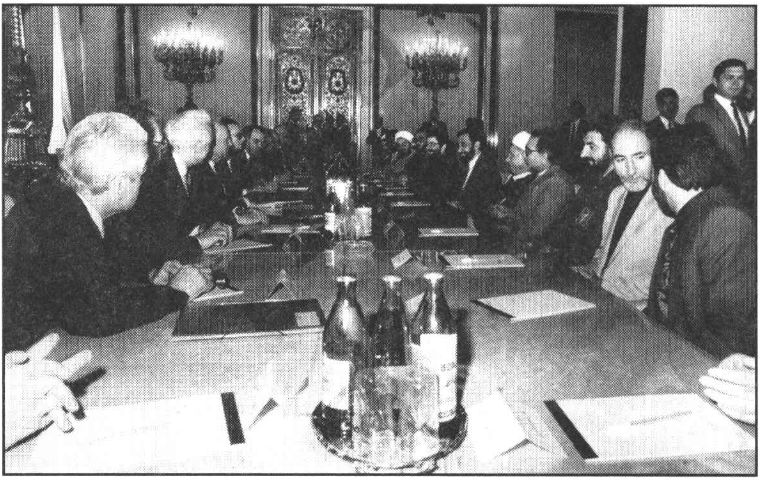
سـاعت دو ونیم بعد از ظهر در فرودگاه اختصاصی مهمانان در جنوب مسکو به زمین نشسـتیم. مطابـق برنامه کولیاکف معـاون اول گورباچف و [ادوارد شـوارد نادزه] وزیر خارجه و جمعی از شخصیت‌های شوروی در فرودگاه استقبال کردند، مراسم سان و رژه انجام شد؛ می گویند در حد پذیرائی از سران کشورها است.

از فرودگاه مسـتقیماً به کاخ کرملین حرکت کردیم. در راه کولیاکف که در ماشین من بود، توضیحات درباره مسـکو و سئوالات من می‌داد. از جمله گفت مسکو در دشت است. کوهی در اطراف نیست. منطقه سرسبز است و پر از جنگل مصنوعی. هوا مرطوب اسـت. درجه حرارت ۲۲ اسـت. تابستانشان کوتاه اسـت. دو ماه ونیم باران زیاد می‌بارد.

ورود به فرودگاه مسکو

می‌توانند بسیاری از امکانات خود نظیر راه‌ها، مرز آبی و لوله‌های نفت و گاز را در جهت توسعه همکاری فیمابین به کار گیرند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

مذاکرات رسمی هیئت ایرانی و روسی

مسکو ۹ میلیون نفر جمعیت دارد. شهر عمدتاً به صورت آپارتمانی است. معدل ساخت آپارتمان‌ها حدود ۴۰ متر مربع است. دو میلیون نفر در انتظار رسیدن نوبت مسکن در مسکو هستند. معمولاً در خانه پدر یا... به صورت مشترک زندگی می کنند.

در کاخ کرملین مورد استقبال گورباچف قرار گرفتیم. برخورد اول گرم و صمیمانه بود. عکاس‌ها و فیلمبرداران عکس و فیلم تهیه کردند. بلافاصله در یکی از سالن‌های کاخ با حضور جمعی از همراهان من و شخصیت‌های شوروی مذاکرات رسمی شروع شد. در این مذاکرات صحبت‌ها کلی و دوستانه و مثبت بود[1]. سپس جلسه را با حضور

---

۱ - در اولین دور گفت و گوهای آقای هاشمی با میخائیل گورباچف، رهبر شوروی ضمن ابراز همدردی و تسلیت ملت و دولت شوروی به مناسبت ارتحال حضرت امام خمینی(ره) و خوش آمد گویی به هیأت عالیرتبه ایرانی گفت: «ما در جستجوی راه‌هایی برای تقویت دوستی و مناسبات با جمهوری اسلامی ایران هستیم و دیدار جنابعالی بیانگر تحول خوبی در روند روابط ما است. ما فکر می کنیم که می‌توانیم بر اساس احترام به منافع یکدیگر و با توجه به موقعیت همسایگی برای گسترش همکاری‌های دو جانبه استفاده کامل نماییم.» آقای هاشمی نیز ضمن تشکر از استقبال رهبر شوروی و ابلاغ سلام‌های رهبری جمهوری اسلامی ایران به گورباچف اظهار داشت: «از زمانی که با افکار شما آشنا شدیم، فکر کردیم می‌توانیم روابط خوبی را با شما داشته باشیم. ما تحولات اتحاد جماهیر شوروی به رهبری شما را مثبت ارزیابی می کنیم.» آقای هاشمی با اشاره به تحولات انقلاب اسلامی ایران اظهار داشت: «نقطه تحول مهم در کشور ما پس از انقلاب این است که مردم و مسئولین بدون دخالت هیچ گونه عامل خارجی در مسائل مربوط به خود تصمیم گیری می کنند. در گذشته اگر مردم ایران می‌خواستند در رابطه با کشور شما تصمیم بگیرند، بیگانگان نمی گذاشتند. همچنین در گذشته تا قبل

بازدید از سفارت ایران در مسکو

وزرای خارجه و سفیرمان و مترجمی برای دو طرف خصوصی کردیم.

در جلسه خصوصی مذاکرات در مورد مسائل سیاسی، فنی، اقتصادی و نظامی، صریح و صمیمی بود. دو جلسه مجموعاً دو ساعت طول کشید و دو طرف راضی بودند. سپس بخشی از کاخ را تماشا کردیم. از آثار کلیساها و تزارها بود. به اقامتگاه در محله «تپه‌های لنین» رفتیم؛ باغ با صفائی است. ساختمان قدیمی و مخصوص مهمانان سطح بالا است. بیشتر همراهان را به هتل بردند.

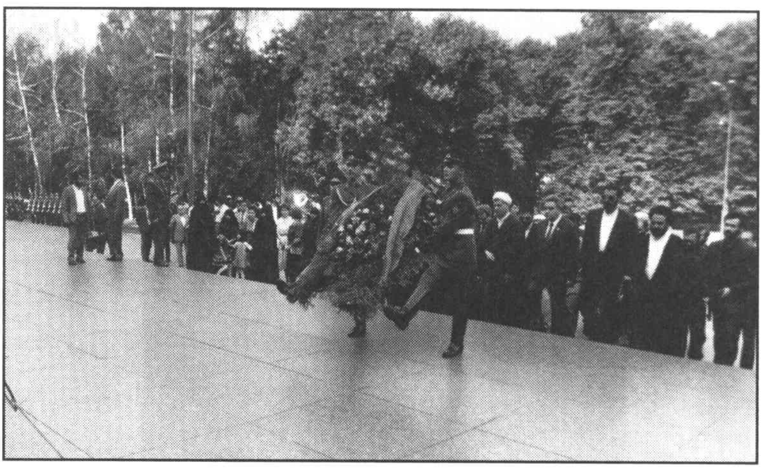
عفت و بچه‌ها را قبلاً به محل آورده بودند. بعد از استراحت و نماز، همراه سفیرمان آقای [ناصر حیرانی] نوبری با اتومبیل تشریفات در خیابان‌های مسکو گشتیم. خیابان‌ها

از مسئولیت جنابعالی وضعیت به گونه‌ای بود که نگرانی‌هایی برای همسایگان شما وجود داشت. ولی اندیشه شما آرامشی را در همسایگان ایجاد کرده که با خیال راحت‌تر با شما برخورد کنند.» ایشان سپس به مسأله آتش‌بس در جنگ تحمیلی و خروج نیروهای شوروی از افغانستان اشاره کرد و گفت: «این موانع اکنون برای گسترش روابط ما از بین رفته و تحولات جدید در اتحاد شوروی که منجر به مبادله پیام بین رهبر انقلاب و شما گردید و روابط دو کشور را وارد مرحله جدیدی کرده است. ما شرایط کنونی را جدی و واقعی ارزیابی می کنیم و دعوت شما را نیز دلیلی بر این می‌دانیم که شما هم می خواهید جدی برخورد کنید.» در این ملاقات همچنین مسائل مربوط به افغانستان، مذاکرات قطعنامه ۵۹۸ و راه‌های توسعه هر چه بیشتر روابط در زمینه‌های مختلف، مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت.

وسیع و تمیز و سرسبز است. کنار دانشگاه مسکو و پانوراما پیاده شدیم. در موزه پانوراما فضاهای جالبی از منظره آخرین جنگ‌های ناپلئون و روس‌ها و شکست نهایی ناپلئون است.

به سفارت خودمان رفتیم. همراهان و اعضای سفارت جمع بودند. درباره مذاکرات بحث کردیم. عمدتاً راضی هستند. اطلاع دادند با سفرمان به منطقه مسلمان نشین آذربایجان (باکو) موافقت کرده‌اند؛ قبلاً مخالفت شده بود. نتیجه مذاکرات خوب است.

شام مهمان سفارت بودیم. سپس با حضور وزرای خارجه و دارائی درباره مواد موافقت‌نامه مشورت کردیم. احوالپرسی کوتاهی از خانم‌های کارکنان سفارت کردم. ساختمان سفارت، کهنه و قدیمی است. قبلاً خانه یکی از شاهزاده‌های قدیمی بوده و تابلوهای ارزشمندی دارد. برای خواب به مقر برگشتیم. نزدیک ساعت دو نیمه شب به مقر رسیدیم.

یادمان سرباز گمنام

چهارشنبه ۳۱ خرداد | ۱۷ ذیقعده ۱۴۰۹ | ۲۱ ژوئن ۱۹۸۹

ساعت چهار صبح بیدار شدم. من بیدار ماندم. متن موافقت نامه‌ای که اساس همکاری با شوروی تاسال دوهزار است و باید امضاء کنم، خواندم. خاطرات دیروز را نوشتم. به اخبار رادیوهای فارسی انگلیس و آمریکا گوش دادم. نگرانی از توافق‌های ایران و شوروی را مخفی نمی کنند، اما منفی هم حرف نمی‌زنند.

صبحانه را با اعضای خانواده در اقامتگاه صرف کردیم. به محل [یادمان] سربازگمنام در کنار دیوار کاخ کرملین رفتیم. مراسم نظامی داشتند. تاج گلی نثار شد. قبلاً احتمال داشت که این مراسم را برسر [آرامگاه] جنازه لنین انجام دهیم که به ملاحظاتی با آن توافق نداشتیم.

بازدید از کارخانه سفینه فضایی

بازدید از موزه یوری گاگارین

از همان جا به شهرک ستاره‌ها در بیست کیلومتری شمال مسکو رفتیم. ژنرال دیکوف معاون ستاد کل [نیروهای مسلح] در سفر در ماشین من بود. اطلاعات زیادی دارد و پرحرف است. درآنجا با استقبال گرم جمعی از فضانوردان متشخص روبرو شدیم. در سالن بزرگی نمونه‌ای از سفینه‌هایی که به فضا پرتاب شده است، قرار داشت. توضیحات کافی درباره ایستگاه میر و سفینه‌هایی که به آن ملحق شده و یا بنا است بشود و سفینه‌هایی که رفته و برگشته‌اند، دادند. در داخل سفینه‌ها توضیحات خوبی درباره شرایط و لباس و غذا و ... فضانوردان ارائه شد.

در سالن دیگری دریک استخر عظیم آب که شرایط خلأ را به وجود آورده‌اند، تمرین فضانوردان برای حرکت در خلأ را دیدیم. سپس فیلمی در همین مورد و موزه یوری گاگارین[1] و مجسمه‌اش را دیدیم و نثار تاج گل انجام شد. به اقامتگاه برگشتیم.

---

۱ - یوری الکسی یویچ گاگارین، کیهان نورد روسی و متولد ۹ مارس ۱۹۳۴ میلادی (۱۸ اسفند ۱۳۱۲)، نخستین فضانورد جهان است. یوری گاگارین در روز ۱۲ آوریل ۱۹۶۱ میلادی (۲۳ فروردین ۱۳۴۰) توسط فضاپیمای وُستوک-۱ به فضا رفت و به مدت ۱۰۸ دقیقه مدار زمین را یک دور به طور کامل پیمود. عصر سفرهای فضایی انسان با این پرواز آغاز گشت. یوری گاگارین پس از پرواز تاریخی خود به ریاست مرکز آموزش فضانوردان در

ملاقات با رهبر شوروی

توضیحات آقای دیکوف درباره انهدام موشک‌ها با قرارداد میان آمریکا و شوروی برای من جالب و عجیب بود. بعد از ناهار و استراحت مجدداً به کاخ کرملین رفتیم. دو

شهرک ستاره‌ها انتخاب شد. در همین حال و در کنار شغل حرفه‌ای خود، با بازدید و سخنرانی در شهرها و کشورهای گوناگون، نقش عمده‌ای در افزایش آگاهی عمومی در مورد سفرهای فضایی ایفا نمود. هشت سال پس از سفر فضایی‌اش، یوری گاگارین در یک سانحه هوایی کشته شد. گاگارین به خاطر سفر فضایی تاریخی خود تبدیل به ستاره‌ای جهانی شد و نشان‌ها و عنوان‌های افتخار بی شماری از سراسر جهان دریافت کرد.

جلسه متوالی با گورباچف داشتیم که اولی علنی و جمع‌بندی مذاکرات کمیته‌ها که مثبت بود و دومی خصوصی و نتیجه بررسی آنها درباره همکاری تسلیحاتی و دفاعی بود. با خوشحالی اطلاع دادند که دفتر سیاسی‌شان تصویب کرده که تمام خواسته‌های ما را بدهند: دادن میگ ۲۹ ، موشک سام ۵، تانک تی - ۸۰، موشک دریا به دریا و ... با تکنولوژی ساخت. درباره افغانستان که برای آنها خیلی مهم بود و همچنین درباره عراق هم توافق کردیم.

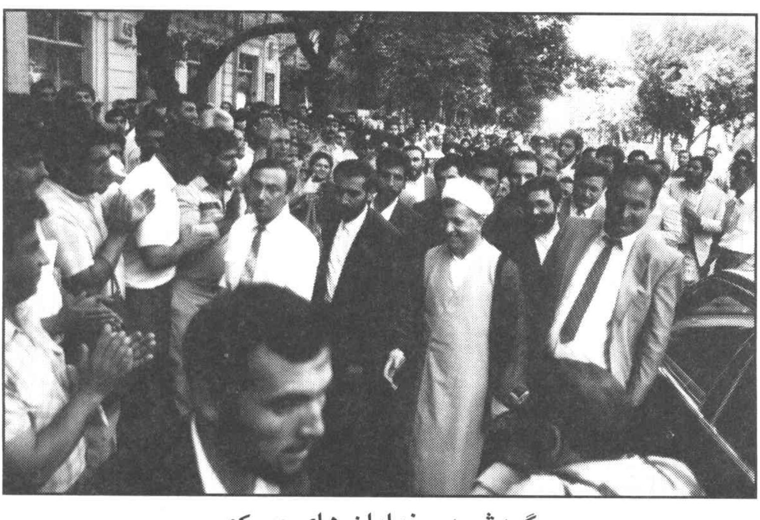
از بخشی از سالن‌ها و کلیساهای کرملین بازدید کردیم؛ جالب است. از آنجا به ساحل رودخانه مسکو رفتم که به پنج دریای اطراف روسیه با کانال‌هایی که ساخته شده، مرتبط است. با کشتی می‌توانند از مسکو به همه این پنج دریا بروند. به اقامتگاه برگشتیم. استراحت مختصری شد و باز برای شرکت در ضیافت شام آقای گورباچف به کرملین رفتیم.

بازدید از کاخ کرملین

سر میز شام مذاکرات دوستانه خصوصی با گورباچف داشتیم. هر دو نطقی ایراد کردیم. او از رو خواند، ولی من بدون نوشته نطق ایراد کردم؛ گرچه متنی تهیه شده بود، ولی متن فارسی را نیاورده بودند و متن روسی توزیع شده بود؛ از نمونه‌های ناشی گری دیپلمات‌هایمان. صحبت‌های بدون نوشته‌ام مورد توجه قرار گرفت.

شب به اقامتگاه برگشتیم. در راه از متروی مسکو دیدار و دو ایستگاه را در مترو حرکت کردیم؛ جالب است. سپس پیاده از میدان سرخ بازدید انجام شد. ساعت ده ونیم نماز مغرب و عشاء را خواندم و خوابیدم. آقای محسن رضایی آمد و درباره مذاکره فردا با نظامیان شوروی مشورت کرد. عفت امروز با خانم گورباچف ملاقات داشت؛ راضی است.

گردش در خیابان های مسکو

تیر ۱۳۶۸

پنجشنبه ۱ تیر | ۱۸ ذیقعده ۱۴۰۹ ۲۲ ژوئن ۱۹۸۹

دیشب نسبتاً خوب خوابیدم. کم خوابی پریشب جبران شد. صبح اخبار فارسی رادیو [صدای] آمریکا [VOA] و [بی‌بی‌سی] انگلیس را گرفتم. بعد از استحمام و صبحانه، به سالن مخصوص مصاحبه‌ها رفتیم و با خبرنگاران خارجی و داخلی، مصاحبه انجام شد[1]. روس‌ها از من خواسته بودند در مورد توافق در تسلیحات چیزی نگویم؛ گویا از سوی غربی‌ها در این جهت تحت فشارند[2].

از آنجا برای امضای توافق‌ها به کرملین رفتیم. با مراسم خاصی من و آقای گورباچف [صدر هیأت رئیسه اتحاد جماهیر شوروی] دو سند را[3] و آقایان [محمد جواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارایی] و آقای لئوف کاتاشف [وزیر روابط اقتصاد خارجی

---

۱ - ایشان در این گفتگو با اشاره به غیر قابل تغییر بودن حکم اعدام سلمان رشدی نویسنده مرتد کتاب آیات شیطانی، گفت: «حکم شرعی علیه رشدی نمی‌تواند فسخ شود. غرب این مسأله را نمی‌تواند درک کند، آنچه اعلام شده است، یک حکم شرعی است، نه یک دیدگاه خصوصی. تمامی جهان اسلام این حکم شرعی را تأیید می‌کند.» در این مصاحبه به سئوالات خبرنگاران در خصوص مذاکرات ایران و شوروی، حل مسأله افغانستان، روابط ایران و آمریکا و اجرای قطعنامه ۵۹۸ پاسخ داده شد. آقای هاشمی درباره روابط ایران و آمریکا به خبرنگار روزنامه واشنگتن پست گفت: «آمریکا پیش از انقلاب، سیاست سلطه جویانه نسبت به ایران داشت و افکار عمومی ما را مورد تحقیر قرار می‌داد. بعد از انقلاب هم سیاست خصمانه را نسبت به ایران تعقیب می‌کند و از دشمنان ایران حمایت می‌کند و در جنگ نامشروع، خود عامل بروز جنگ بود و در واقع می‌شود گفت که به طور غیر مستقیم با ما وارد جنگ شد. مسدود کردن دارایی‌ها و اموال ما یکی از سیاست‌های سلطه جویانه آمریکاست و اموال ایران در آنجا جمع شده و حتی از ما حق انبارداری مطالبه می‌کند. بنابراین آمریکا سیاست خودش را در داخل ایران خراب کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - ایشان در خصوص مذاکرات تسلیحاتی با اتحاد جماهیر شوروی گفت: «در مورد تسلیحات، ما مکرراً اعلام کردیم که سیاست دفاعی ما براساس سیاست خودکفایی است و تجربه برای ما یک چیز با ارزش است. در جنگ تحمیلی که با عراق داشتیم، روشن شد با امکانات تسلیحاتی که در جنگ به کار بردیم، موفق هستیم و سعی داریم در مورد مسائل تسلیحاتی روی پای خودمان بایستیم. در ایران رشته‌هایی مفید در صنایع هواپیماسازی، موشک‌سازی و وسایل الکترونیکی که در جنگ مؤثر است، به وجود آوردیم و همه اینها را ما خودمان داریم و می‌سازیم، فقط در بعضی موارد نیاز فنی داریم که آن را هم حل می‌کنیم و در آینده می‌خواهیم ایرانی مستقل، بدون اتکا به قدرت خارجی به وجود آوریم و زندگی کنیم.»

۳ - قرارداد همکاری‌های علمی، فنی و اقتصادی ایران و شوروی، شامل برنامه همکاری‌های بلند مدت اقتصادی بین دو کشور تا سال ۲۰۰۰ میلادی، موافقت نامه مبادله کالا بین دو کشور و موافقت نامه همکاری‌های شیلات، حمل و نقل از طریق راه‌آهن، صدور گاز طبیعی و خرید تسلیحات نظامی بوده است.

مصاحبه با خبرنگاران خارجی و داخلی

شوروی] [و آقای ان اس کناریف وزیر راه اتحاد شوروی] دوسند دیگر را امضاء کردیم و امضای سند تسلیحات، به عهده آقای [بهزاد] نبوی و آقای کاتاشف بود که به خاطر اختلاف نظرشان، آماده نبود؛ با تأکید من و گورباچف رفتند، آماده کردند و در فرودگاه امضاء نمودند.

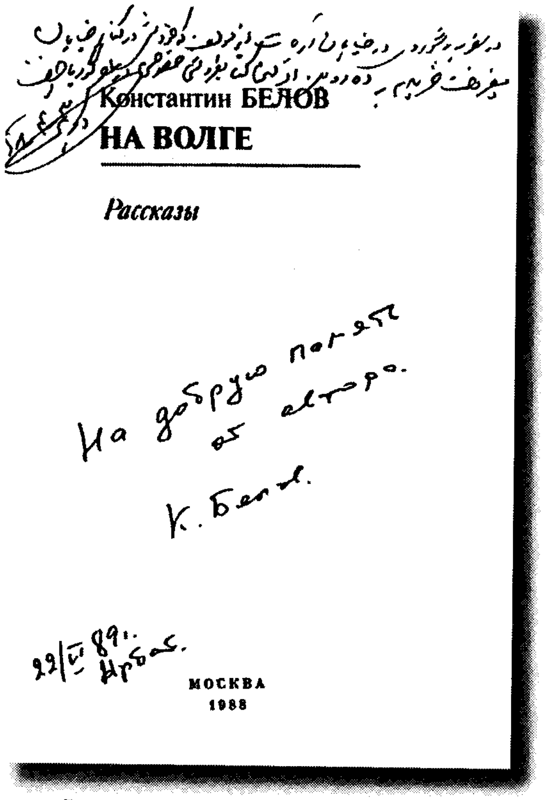
مراسم خداحافظی با گورباچف را در [سالن سنت جرج] کاخ کرملین انجام دادیم. به سوی اقامتگاه حرکت کردیم. در بین راه، در خیابان آربات که مرکز روشنفکران و هنرمندان مسکو است، پیاده شدیم و سراسر خیابان را پیاده رفتیم. مردم مسکو خونسردند و احساسات نشان نمی‌دهند. از یک نویسنده که کتابش را خود چاپ کرده بود و کنار خیابان می‌فروخت، یک کتاب خریدم. ده روبل به او دادم. قیمت کتابش سه روبل بود. این تنها کتاب فروشی خصوصی مسکو بود.

از یک فروشگاه کوچک مواد غذائی هم بازدید کردیم. میوه‌ها و کمپوت‌ها را می‌فروختند؛ چیز کمی بود، با کیفیت غیر مرغوب و نسبتاً گران.

همراه آقای لیاکوف، از اقامتگاه به سوی فرودگاه حرکت کردیم. با سان و رژه،

مراسم خداحافظی و بدرقه انجام شد و با هواپیمای تشریفات روسی به سوی لنینگراد [= سن‌پترز بورگ] پرواز کردیم. رئیس جمهور مولداوی که معاون گورباچف است، مهماندار بود. ساعت دوازده ظهر به فرودگاه لنینگراد رسیدیم. مسئولان شهر به ریاست [آقای خودریف] شهردار از ما استقبال کردند. با تشریفات به سوی شهر حرکت کردیم. در اتومبیل، شهردار برایمان توضیح می‌داد.

در مدخل شهر، کنار موزه [آرمیتاژ] و ساختمان یادبود مدافعان [قهرمان] شهر که در جنگ جهانی دوم کشته شده‌اند، پیاده شدیم و تاج گل نثار کردیم و توضیحات شنیدیم. مدعی‌اند یک میلیون نفر، در مدت ۹۰۰ روز محاصره ارتش هیتلر کشته داده‌اند و یک

Константин БЕЛОВ
НА ВОЛГЕ
Рассказы
МОСКВА
1988

تصویر کتاب خریداری شده در خیابان آربات

مراسم بدرقه رسمی در مسکو

سوم شهر خراب شده است و در همان نقطه، محاصره را شکسته‌اند. همان جا از یک فروشگاه بازدید کردیم.

به ساختمان شهرداری رفتیم [و در جلسه کمیته اجرایی شهر لنینگراد شرکت کردیم.] توضیحات دادند. خوب بر آمار و ارقام مسلط نبودند. گاهی سئوالات را غلط جواب می‌دادند و بعداً عذر خواهی می کردند[۱]. به اقامتگاه رفتیم؛ ساختمانی قدیمی در کنار رودخانه، در باغی مشجّر به اشجار زینتی.

هوا آفتابی و مطبوع است. چنین روزهایی در اینجا کم است. به همین جهت بعضی مردم در خیابان‌ها نیمه برهنه‌اند. بعد از ناهار و استراحت، باز به شهر رفتیم و از موزه آرمیتاژ بازدید کردیم و آثار ارزشمندی از ایران دیدیم؛ موزه مهمی است[۲]. قبلاً کاخ

---

۱ - در این جلسه فرماندار لنینگراد، رحلت امام خمینی را از طرف خود و اهالی شهر به آقای هاشمی تسلیت گفت و افزود: «ما همه احتیاج به صلح داریم و تشریف فرمایی شما را به عنوان حسن همجواری و دوستی تلقی می کنیم. همان طور که مشاهده فرمودید، همه اهالی شهر از شما استقبال کردند.» آقای هاشمی هم گفت: «ما در تاریخ، مقاومت و دلیرمردی اهالی لنینگراد را خوانده‌ایم و این مقاومت، اسطوره‌ای در تاریخ است. ملت ایران به واسطه در جنگ بودن، به خوبی درک می کند سه سال در محاصره بودن چه مفهومی دارد. من سلام خود را از طریق شما به مردم می‌رسانم.»

۲ - موزه آرمیتاژ با سه میلیون اثر هنری، یکی از بزرگ‌ترین موزه‌های جهان و از قدیمی‌ترین گالری‌های هنری و موزه‌های تاریخ و فرهنگ بشری

تزار روس بوده است[۱].

در خیابان‌های شهر گشتیم. مردم زیادی در اطراف خیابان صف کشیده بودند. باز برای استراحت به اقامتگاه آمدیم. کمی خوابیدم. شام را در مهمانخانه شهرداری صرف کردیم. از مسجد مسلمانان بازدید کردیم. گفتند پنجاه هزار مسلمان در آن شهر است. امام مسجد به ایران آمده است.

گردش در خیابان های لنینگراد

در جهان است. مجموعه عظیم آرمیتاژ در شش بنا به نمایش گذاشته شده است. بنای اصلی، قصر زمستانی نام دارد و در گذشته محل سکونت رسمی تزارهای روسیه بوده است. موزه آرمیتاژ شعبه‌های بین‌المللی در آمستردام، لندن و لاس وگاس دارد. از جمله هنرمندانی که آثارشان نقاط قوت مجموعه هنر غرب در موزه آرمیتاژ هستند، می‌توان به میکل آنژ، لئوناردو داوینچی، روبنس، ون دایک، رامبراند، رودن، مونه، سزان، ون گوگ، گوگن و پیکاسو اشاره کرد. البته این موزه، مجموعه آثار متعددی دارد که از جمله آنها می‌توان به نشان‌ها، البسه و جواهرات سلطنتی، مجموعه متنوعی از جواهرات ساخته فابرژه و بزرگترین کلکسیون موجود در جهان از طلای باستانی متعلق به اروپای شرقی و آسیای غربی اشاره کرد. در سال ۱۷۶۴، کاترین کبیر با خرید بیش از دویست نقاشی در اروپا، جمع آوری این مجموعه مشهور را آغاز کرد. سفرای روس در پایتخت‌های بیگانه، مأمور یافتن بهترین مجموعه‌های هنری ارایه شده برای فروش بودند. کاترین کبیر، نگارخانه خود را گوشه عزلت یا خلوتگاه می‌نامید، زیرا تنها افرادی انگشت شمار اجازه ورود و تماشای آثار موجود در آن را به دست می‌آوردند.

۱ - آقای هاشمی در دفتر یادبود موزه آرمیتاژ چنین نوشت: «در سفری که به دعوت آقای گورباچف به شوروی کردیم، سفر کوتاهی به شهر لنینگراد داشتیم. در این سفر از موزه هرمیتاژ بازدید به عمل آوردیم و توضیحات خوبی که در بخش‌های طلا، تابلو و مجسمه و بخش شرقی داده شد، جالب توجه است؛ همچنین آثار تاریخی امپراتوران روسیه تزاری و حفظ این موزه با توجه به جنگ‌ها، جالب است.»

ضیافت شهردار لنینگراد

سر میز شام من و [آقای خودریف] شهردار [لنینگراد] صحبت کوتاهی کردیم[۱]. بعد از شام باز شهر را گشتیم. از ناو جنگی ابرار (اورورا) بازدید کردیم. لنین از رادیوی ناو، پیروزی انقلاب [اکتبر روسیه] را اعلان کرده است. از توپ این ناو به کاخ تزار شلیک شده است. آن توپ و آن رادیو اکنون حفظ شده است[۲]. از ساحل خلیج فنلاند بازدید کردیم. شهر پر از پل و رودخانه و شبه جزیره است؛ اینجا را ونیز شمال می گویند.

ساعت یازده به اقامتگاه برگشتیم. هنوز آفتاب غروب نکرده بود. صبر کردیم تا غروب شد و نماز مغرب و عشاء را خواندیم. بالاخره هوا تاریک شد. در این فصل فقط

---

۱ - در این ضیافت آقای «خودریف» شهردار لنینگراد از سوی کمیته اجرایی شورای شهر ضمن خوشامدگویی به آقای رفسنجانی و هیأت همراه، اظهار داشت: «اهالی این شهر حسن همجواری با جمهوری اسلامی ایران را یک وظیفه تلقی می کند و من از سوی مردم این شهر به شما خیرمقدم عرض می‌نمایم و امیدوارم دیدارهای متعددی که با آقای گورباچف داشتید، پرثمر بوده باشد.» آقای هاشمی در پاسخ اظهار داشت: «مردم شهر شما به خاطر نقشی که در پیروزی انقلاب اکتبر داشتند، برای ما بسیار قابل احترام هستند. تاریخ همیشه به انسان‌های مقاوم و نستوه احترام می گذارد و مردم لنینگراد در تاریخ بشریت با مقاومت خود نشان دادند که مردمی مقاوم و آسیب‌ناپذیر می‌باشند. با ابتکاراتی که آقای گورباچف انجام داده است، صفحه جدیدی در تاریخ کشورتان باز شده است.»

۲ - ناوشکن اورورا که به شکل یک موزه در کناره رودخانه نوا حفظ شده است، ستاد فرماندهی لنین رهبر انقلاب اکتبر روسیه بود. او از آنجا علائم شروع انقلاب را صادر کرده بود. شهر لنینگراد - سن پترزبورگ فعلی - مرکز شروع انقلاب بلشویکی محسوب می‌شود.

دو سه ساعت غروب آفتاب دارند[1]. ساعت یک بامداد خوابیدیم.

جمعه ۲ تیر | ۱۹ ذیقعده ۱۴۰۹ ۲۳ ژوئن ۱۹۸۹

ساعت پنج ونیم صبح بیدار شدم. نتوانستم اخبار رادیوهای فارسی را بگیرم. صدای بی بی سی و صدای آمریکا که در مسکو خوب شنیده می‌شد، در لنینگراد همراه با پارازیت و ضعیف بود.

با بدرقه رسمی به فرودگاه رفتیم و ساعت هشت صبح با هواپیمای روسی به سوی باکو پرواز کردیم. نزدیک ساعت دوازده رسیدیم. از طرف [آقای وزیر اف] رئیس جمهوری آذربایجان مورد استقبال قرار گرفتیم و به سوی اقامتگاه حرکت کردیم. مردم شهر باکو در دو طرف خیابان‌ها صف کشیده بودند و ابراز احساسات می‌کردند. نخست وزیر در راه توضیحات خوبی درباره وضع مردم، صنایع، نفت و امور اجتماعی و اقتصادی آذربایجان داد. اقامتگاه مجلّلی دارند؛ بهتر از مسکو است.

برای نماز به مسجد شیعیان رفتیم. مردم اجتماع خوبی داشتند و احساسات پرشوری ابراز کردند، به حدی که ماموران شوروی را وحشت زده کرده بودند. برای تبرک خود را به من می‌رساندند؛ حتی زنان بی حجاب سعی می‌کردند به نحوی عبای من را ببوسند؛ علی‌رغم امتناع شدید من، چند نفری موفق شدند. بالای منبر نشستم و برای آنها صحبت کردم[2]. خیلی گریه کردند. نماز ظهر و عصر به امامت من برگزار شد. [آقای شیخ الاسلام

---

۱ - در لنینگراد (سن پترزبورگ) که در حاشیه دریای آدریاتیک و خلیج فنلاند قرار دارد، خورشید در ساعت دوازده و نیم شب غروب کرده و در ساعت سه بامداد طلوع می‌کند و در طول سال، خورشید یک هفته هرگز غروب نمی‌کند که این ایام به «شب‌های نقره‌ای سن پترزبورگ» معروف است.

۲ - مردم شهر باکو روز قبل، از طریق رادیو اردبیل، از سفر ایشان اطلاع پیدا کرده بودند. انبوه مشتاقان دیدار هیأت ایرانی، از بسیاری از شهرهای اطراف با طی مسافت زیاد، خود را به باکو رسانده بودند، تا در مسیر ۲۲ کیلومتری عبور هیأت همراه آقای هاشمی، احساسات پاک و بی شائبه خود را بیان دارند. جمعیت مشتاق به حدی بود که خیابان‌های مسیر حرکت هیأت ایرانی با ترافیک شدیدی مواجه شده بود. این ترافیک شدید، ساعت‌ها عبور و مرور را در این منطقه مختل کرد و پس از ساعت ها، به زحمت راه بندان برطرف گردید. در شهر باکو اغلب مردم مسلمان، به خاطر ارتحال حضرت امام خمینی

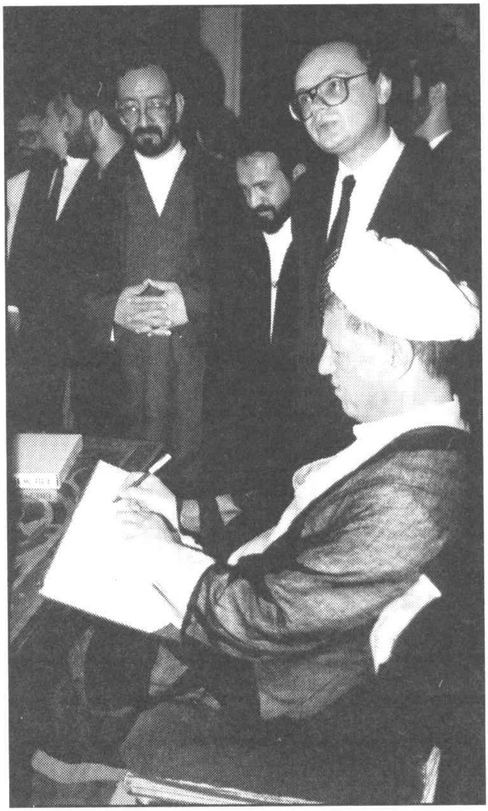
الله شکور پاشازاده] امام مسجد هم خیرمقدم گفت. به اقامتگاه برگشتیم.

پس از ناهار که خیلی خوب و مفصل بود و برای اولین بار در شوروی، غذای کامل و اسلامی خوردیم - البته به جز مهمانی سفارت خودمان - به کاخی برای مذاکره با رئیس جمهور رفتیم. آقای [عبدالرحمن] وزیراف [دبیرکل حزب کمونیســت و] رئیس جمهور آذربایجــان، صحبت‌های خوبی درباره همکاری‌ها کرد و من هم به خصوص درباره بحر خزر و کنترل آب و محیط زیست و .... صحبت کردم[1].

به انســتیتوی کتب خطی رفتیــم. از تعدادی از کتب خطی اســلامی بازدید کردیم؛

(ره)، لباس سیاه به تن کرده بودند و با دادن شعارهایی به زبان فارسی و آذربایجانی، به هیأت ایرانی تسلیت می‌گفتند. همچنین استقبال جوانان این شهر از هیأت ایرانی بسیار چشمگیر بود. جوانان در محل برگزاری نماز جمعه، از شدت احساسات گریه می‌کردند و با بوسیدن روحانیون همراه هیأت، محبت پاک خود را ابراز می‌نمودند. ابراز احساســات مردم شــهر باکو در این لحظه به اوج خود رســیده بود، به طوری که سخنرانی آقای هاشمی در این جمع باشــکوه، مدتی به تعویق افتاد و پس از آرامشــی که با تلاش مقامات ایرانی بر محیط حاکم شــد، رئیس مجلس شورای اسلامی از آنان دعوت کرد که برای زیات اماکن متبرکه و مرقد مطهر حضرت امام، به ایران مســافرت نمایند. ایشــان گفت: «در صورت مسافرت به ایران، از شما استقبال خواهیم کرد و شما در این سفرها لذت خواهید برد. حال که با ابتکارات آقای گورباچف، فضای بازی ایجاد شده است، ما امیدواریم این فضا باز شود و از این پس بتوانیم به مســاجد و مدارس علمیه کمک کنیم. امیدواریم بتوانیم با افزایش همکاری فرهنگی، طلابی را از ایران به باکو و از باکو به ایران اعزام نماییم. شما می‌توانید با سفر به ایران، از نزدیک دستاوردهای انقلاب اسلامی را مشاهده نموده و از آن لذت ببرید.»

۱ - ایشــان در جلســه شورای اجرایی شهر باکو، مرکز جمهوری آذربایجان شوروی، اظهار داشت: «همه چیز، نشانگر آن است که ایران و شوروی برای توســعه همکاری های فیمابین، دارای زمینه‌های مناســبی هستند.» آقای هاشمی با اشاره به برخورد گرم مردم و مسئولین شهرهای مسکو، لنینگراد و باکو، گفت: «هیچ مشــکلی در مذاکرات وجود نداشــت و ما در سرزمین شما احساس می‌کنیم که در خانواده خود به سر می‌بریم. ما از تجارب شما در زمینه اکتشــافات نفتی اســتفاده خواهیم کرد و می‌توانیم تجربیات خوبی را که در جنوب ایران داریم، در اختیار شــما قرار دهیم.» ایشان سپس لزوم همکاری های جدی میان دو کشور در زمینه حفظ محیط زیست دریای خزر و تلاش برای رشد و تکثیر آبزیان این دریا را مورد تأکید قرار داد. سپس با اشاره به اینکه اجرای پروژه‌های امضاء شده میان دو کشور، حمل و نقل بسیار سنگینی را می‌طلبد، ضرورت توسعه کشتیرانی مشترک و همچنین حمل و نقل از طریق قطار، هواپیما و کامیون را خاطر نشان ساخت. آقای هاشمی همچنین آمادگی کامل جمهوری اسلامی ایران برای همکاری با جمهوری آذربایجان شوروی را اعلام کرد و افزود: «مبادله دانشجو و تبادلات فرهنگی، می‌تواند برای ما و شما بسیار سودمند باشد.» ایشان اظهار امیدواری کرد که در آینده، دیدارهای زیادی بین مســئولین جمهوری آذربایجان و مقامات جمهوری اســلامی ایران انجام شــود. در این جلســه، آقای وزیر اوف نیز پس از تسلیت رحلت امام خمینی، به آقای هاشمی و هیأت همراه خیرمقدم گفت و افزود: «این مذاکرات دوستانه به توسعه روابط مشترک کمک خواهد کرد.» ایشان با اظهار اینکه اتحاد شــوروی در امور کشــاورزی اشتباهاتی داشته است، گفت: «اشکال اصلی این اســت که کشاورز، صاحب واقعی زمین نیست. ما به دنبال فرم‌های جدیدی در سیستم کشاورزی هستیم.» شهردار باکو با اظهار تأسف از اینکه مدت اقامت آقای هاشمی در باکو کوتاه بوده است، از ایشان خواست که سلام‌های گرم و دوستانه او را به آیت‌الله خامنه‌ای و ملت ایران ابراز نماید.

بازدید از انستیتوی کتب خطی

جالب است. بر همکاری تأکید شد و یادداشتی در دفتر یادبود نوشتم. مردم بیرون ساختمان اجتماع کرده بودند. میان آنها رفتیم و به ابراز احساساتشان پاسخ دادم.

از یک نقطه مرتفع، منظره شهر و بندر باکو را تماشا کردیم. از یک منطقه آثار باستانی [قیز قلعه‌سی] دیدار کردیم. به کنسولگری خودمان هم رفتیم و تأکید کردم برای سفر مردم شوروی به ایران تسهیلات قائل شوند. به اقامتگاه برگشتیم.

از گرما و خستگی و رطوبت کلافه بودم. نیم ساعتی خوابیدم و سپس عازم فرودگاه شدیم. در مسیر شاهد ابراز احساسات گرم مردم بودیم. این استقبال مردمی و ابراز علاقه

شهروندان مسلمان شوروی برای من و همراهان بسیار مهم و معنادار است.

پس از مصاحبه‌ای کوتاه و خداحافظی به سوی تهران پرواز کردیم. در مسیر، نتایج سفر را با همراهان جمع‌بندی کردیم؛ برای همه رضایت‌بخش است. وزارتخانه‌های خارجه و اطلاعات توافق کردند که سفر مردم شوروی به ایران و نیز سفر ایرانیان مقیم شوروی به وطن را تسهیل و تشویق کنند.

ساعت هشت شب در فرودگاه مهرآباد بودیم. پس از مراسم استقبال، مصاحبه‌ای با صداوسیما انجام شد[1]. در مسیر خانه، از رادیوی ماشین، متن بیانیه مشترک و تفاهم نامه خود و آقای گورباچف را گوش دادم؛ جالب است[2]. دیر به خانه رسیدیم. از بیت امام

---

۱ - آقای هاشمی در فرودگاه مهرآباد مورد استقبال مهندس میرحسین موسوی نخست وزیر، آقای میرسلیم مشاور عالی رئیس جمهور، غلامرضا آقازاده وزیر نفت و فرماندهان نیروهای سه گانه و جمعی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی قرار گرفت. ایشان در گفتگو با خبرنگاران، دستاوردهای این سفر را موفقیت‌آمیز توصیف کرد و افزود: «مسئولین شوروی استقبال گرم و برخوردی بسیار صمیمی داشتند. به طوری که کلیه امکانات کاخ کرملین برای هیأت جمهوری اسلامی بسیج شده بود. از سوی دیگر احساسات مردم به خصوص مسلمانان شوروی نسبت به ما دور از انتظار بود. این برخوردها در مسکو، لنینگراد و باکو بسیار دوستانه و صمیمانه بود. مذاکرات ما شامل زمینه‌های وسیعی از جمله مسائل اقتصادی، بازرگانی، فرهنگی و همکاری‌های بین‌المللی بود. مقامات شوروی در مورد اجرای قطعنامه ۵۹۸ و برقراری صلح عادلانه و پایدار، خیلی جدی بودند و از مواضع ما حمایت کردند. در مورد افغانستان نیز مخالف هرگونه دخالت در امور افغانستان بودند. در این سفر با مقامات شوروی در مورد مسائل منطقه نیز بحث شد. آقای هاشمی در ادامه این مصاحبه، به توصیف بازدید خود از مرکز مسلمان‌نشین آذربایجان شوروی پرداخت و گفت: «در باکو مردم درست شبیه شهرهای ایران، مثل عزیزترین دوستان خود از هیأت جمهوری اسلامی استقبال کردند. با اینکه برنامه سفر ما به باکو اعلام نشده بود، ولی مردم تجمع کرده بودند و شعارهایشان مثل شعارهای ما بود. مثلاً می‌گفتند: «اطاعت از خامنه‌ای اطاعت از امام است» و موقعی که اسم امام خمینی در مسجد برده شد، مردم مانند ایرانی‌ها ابراز احساسات شدید کردند و این هم برای ما و آنها غیر منتظره بود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

۲ - همچنین بیانیه دیگری تحت عنوان بیانیه اصول روابط و همکاری‌های دوستانه بین ایران و شوروی به امضاء رسید که متن کامل آن به این شرح می‌باشد: «جمهوری اسلامی ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی، مناسبات در حال بسط و گسترش دو کشور را براساس تحولات تاریخی، مورد توجه قرار داده و با اظهار رضایت، خاطر نشان می‌سازند که مناسبات فیمابین وارد مرحله جدیدی گردیده است. پیروزی انقلاب اسلامی ایران از یک سو و ظهور تفکر نوین سیاسی در اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی از سوی دیگر، زمینه را برای تعمیق روابط و همکاری‌های حسن همجواری با احترام به حق حاکمیت و تمامیت ارضی، حقوق برابر و همکاری‌های متقابل و سازنده به نفع دو ملت و در جهت برقراری مناسبات عادلانه بین تمامی ملل، فراهم نمود. در این رابطه مبادله پیام ها بین حضرت امام خمینی و رهبری شوروی به نحو بارزی بیانگر تمایل متقابل طرفین برای توسعه و تحکیم روابط میان دو کشور می‌باشد. هر دو طرف اعتقاد دارند که همکاری میان دو کشور همجوار، براساس اصول و اهداف منشور ملل متحد و در جهت تحکیم صلح و امنیت در منطقه و جهان گسترش می‌یابد. جمهوری اسلامی ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی، با در نظر گرفتن تمایل مشترک

شام گرفتیم. گزارش مختصری از سفر را تلفنی به رهبری دادم. رادیو [صدای] آمریکا گفت: «آمریکا تلاش شوروی برای همکاری با ایران را محکوم کرده است».

شنبه ۳ تیر | ۲۰ ذیقعده ۱۴۰۹ | ۲۴ ژوئن ۱۹۸۹

تا ساعت ده ونیم در منزل گزارش‌ها را خواندم و کارهای دفترم را که آورده بودند، انجام دادم. انعکاس سفر به شوروی وسیع است و آمریکایی‌ها بیش از دیگران حساسیت

در تحکیم هر چه بیشتر روابط حسن همجواری و همکاری‌های متقابل، اعلام می‌دارند که در روابط خود از اصول و اهداف ذیل پیروی خواهند کرد: ۱ - روابط فیمابین جمهوری اسلامی ایران و اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی، به طور خلل ناپذیری براساس اصول و اهداف منشور ملل متحد و بر مبنای رعایت مستمر برابری حقوق و احترام متقابل به حق حاکمیت و تمامیت ارضی، عدم تجاوز، عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر و عدم توسل به تهدید و زور تحت هر شرایطی و حل مسالمت‌آمیز کلیه مسائل، استوار خواهد بود. ۲ - طرفین با توجه به موقعیت همجواری، همکاری‌های همه جانبه خود را در زمینه‌های مختلف از جمله مناسبات اقتصادی، اشکال و زمینه‌های جدیدی را برای این گونه همکاری‌ها منجمله استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای جستجو خواهند نمود. طرف شوروی موافقت نمود، در جهت افزایش سطح استعدادهای دفاعی، با طرف ایرانی همکاری نماید. طرفین همچنین توافق کردند که همکاری‌های خود در زمینه‌های، علمی ، آموزشی و دانشگاهی را به صورت برنامه‌ریزی شده بسط و گسترش دهند. ۳ - طرفین ضمن به کارگیری مساعی خود در جهت شناخت عمیق‌تر ارزش‌های معنوی دو کشور، درصدد آشنا کردن بهتر مردم ایران و شوروی با زندگی، فرهنگ، اعتقادات، سنن و آداب دوستی یکدیگر خواهند بود. دو کشور همچنین به مبادله هیأت‌های مذهبی و برقراری تماس‌های علما و روحانیون، به یکدیگر کمک خواهند کرد. ۴ - دو طرف از هر جهت نهایت تلاش خود را برای تغییر نظام موجود در روابط بین‌المللی اقتصادی، براساس هر چه عادلانه‌تر شدن این مناسبات، به کار خواهند برد و در جهت ریشه کن ساختن هر نوع اعمال تبعیض‌آمیز در مناسبات اقتصادی بین‌المللی و کاهش شکاف موجود بین شمال و جنوب و جلوگیری از کاربرد اهرم‌های فشار تجاری و اقتصادی، مغایر با موازین بین‌المللی در خدمت اغراض سیاسی، همکاری خواهند کرد. ۵ - طرفین همکاری خود را به منظور تقویت سازمان ملل متحد و نقش آن و همچنین استفاده از امکانات آن، به عنوان ابزار مؤثر توسعه صلح و امنیت بین‌المللی و نوسازی مناسبات بین‌المللی، با تأکید بر اصول احترام به تمامیت ارضی و خدشه ناپذیر بودن مرزهای شناخته شده بین‌المللی و رهایی جهان از تجاوز و هرگونه تهدید نظامی، عمیق‌تر خواهند کرد. ۶ - طرفین در چارچوب اصول منشور ملل متحد و با استفاده از امکانات بالقوه خویش در مجامع و سازمان‌های بین‌المللی، جهت رهایی جهان از جنگ و تهدیدهای نظامی، از طریق ممانعت از به کارگیری و انهدام مهلک‌ترین جنگ افزارها، یعنی سلاح‌های هسته‌ای و شیمیایی و دیگر انواع سلاح‌های کشتار جمعی، همکاری خواهند کرد. طرفین اعتقاد راسخ دارند که این گونه همکاری‌ها براساس مفاد این بیانیه در جهت برقراری صلح و ایجاد امنیت در جامعه بین‌المللی، نقش مؤثر و سازنده خواهند داشت. مسکو - دوم تیرماه ۱۳۶۸ برابر با ۲۲ ژوئن ۱۹۸۹.»

نشان می‌دهند. به نظر می‌رسد به انفعال و ناراحتی افتاده‌اند[1].

به مجلس رفتم. درد پا و کمر آزارم می‌دهد. به دکتر جزایری گفتم برای معاینه اقدام

۱ - پیش از سفر آقای هاشمی به مسکو، روزنامه واشنگتن پست در سرمقاله‌ای به نقل از مقامات آمریکایی، به وضوح نگرانی دولت آمریکا و دیگر دولت‌های غربی را از نزدیکی تهران و مسکو ابراز کرد و در عین حال براین نظر تأکید نمود که به عقیده اکثر محافل کارشناسی در غرب، نزدیکی ایران به شوروی جنبه تاکتیکی داشته و پی‌ریزی یک همکاری دراز مدت، واقعی و استراتژیک میان تهران و مسکو امکان‌پذیر نیست و رهبران ایران تمایلی بدان ندارند. همزمان با دیدار آقای هاشمی از شوروی، کابینه جرج بوش، در مورد فروش عمده اسلحه به ایران هشدار داد و ناخشنودی و نگرانی خود را از این اقدام شوروی اعلام کرد. مقامات رسمی واشنگتن از نزدیک سفر آقای هاشمی به شوروی را پیگیری می کردند تا مطمئن شوند آیا مسکو سعی خواهد کرد تا از بدی روابط ایران با غرب به خصوص ایالات متحده بهره برده و از طریق فروش عمده اسلحه، روابط خود با این کشور را تحکیم بخشد. واشنگتن پست یکی از پر تیراژترین روزنامه‌های آمریکا که در بین خبرگان سیاسی از اهمیت خاصی برخوردار است، از قول یکی از مقامات رسمی آمریکا نوشت: «این در آینده نمایانگر آن خواهد بود که آیا فکر جدید روس‌ها در مورد درگیری‌های منطقه‌ای شامل ایران نیز می‌شود؟ نگرانی معامله عمده اسلحه از آنجایی بالا گرفت که گزارشی در وسایل ارتباط جمعی خبری اروپا و غرب منتشر شد که مسکو قصد دارد تا یک قرارداد فروش اسلحه چندین میلیارد دلاری که تانک و هواپیما را شامل می‌شود با ایران امضاء کند.» این روزنامه در ادامه نوشت: «علاوه بر این، مقامات ایرانی به منابع سیاسی در تهران گفته‌اند که آنها امیدوارند تا مسکو را به فروش هواپیمای «میگ - ۲۹» از بهترین انواع هواپیماهای شوروی، ترغیب کنند. اهمیتی که تهران برای ایجاد رابطه با مسکو به آن می‌نگرد، با تصمیم هاشمی رفسنجانی قبل از اتمام چهل روز عزاداری ملی پس از رحلت آیت‌الله [امام] خمینی، برای انجام این دیدار، آن را ناچیز کرده است.» روزنامه مذکور سپس می‌نویسد: «ایران مشخصاً معروف است به اینکه علاقمند به بازسازی نیروی هوایی و یافتن جت‌های جنگنده مدرن برای جانشین کردن چند فروند هواپیمای «اف - ۱۴» و «اف - ۴» ساخت آمریکا می‌باشد که در زمان قبل از سرنگونی محمد رضا شاه پهلوی در سال ۱۹۷۹ خریداری شده بود.» «واشنگتن پست» به نقل از یک منبع سیاسی نوشت: «ایران عاجزانه مشغول خرید هواپیماست، زیرا درهای غرب به رویش بسته است و ایرانیان سعی می کنند تا هواپیماها را از طریق شرق تهیه کنند.» به نوشته این روزنامه، آخرین امتحان آمریکا از نیت روس‌ها در طول گفتگوهای هفته قبل بین هیأت نمایندگی شوروی به سرپرستی «ولادیمیرپولیاکوف» رئیس بخش خاورمیانه و شمال آفریقای وزارت امور خارجه این کشور از یک طرف و هیأت نمایندگی آمریکا به سرپرستی «دنیس راس» رئیس برنامه‌ریزی وزارت کشور و «جان کلی» معاون وزیر کشور در امور خاور نزدیک و مسائل آسیای جنوبی صورت گرفت. «واشنگتن پست» به نقل از منابعی که از جریانات گذشته ملاقات اطلاع داشتند نوشت: «مقامات آمریکایی به «پولییاکوف» گفتند که هر گونه فروش عمده اسلحه روسی به ایران، منجر به مشکل‌تر شدن روابط آمریکا و روسیه خواهد شد و موقعیت خطیر خلیج فارس را کم اهمیت خواهد شمرد. روس‌ها با رد اعلام دقیق نوع سلاح‌هایی که به ایران خواهند فروخت، عملاً به فضای تردید در رابطه با نیاتشان افزوده‌اند، اما در عین حال گفته‌اند گزارش رسانه های خبری مبنی بر معاملات سه میلیارد دلاری صحیح نیست.» در این حال روزنامه «واشنگتن پست» به نقل از یک مشاور آمریکایی در مورد روس‌ها نوشت: «آنها (روس‌ها) اگر بخواهند نقش فروشنده اسلحه به ایران را در پیش گیرند، باید تاوان آن را نیز بپردازند.» در همین ارتباط رادیو شبکه خبری «سی، بی، اس» صبح روز پنجشنبه در سومین روز از سفر آقای هاشمی به مسکو، گزارش داد که مسکو یک قرارداد فروش عمده اسلحه با ایران را امضاء کرده است. این شبکه خبری رادیو و تلویزیونی تنها شبکه از سه کانال اصلی است که گزارش سفر آقای هاشمی را دنبال می کرد. شاید بی ارتباط نباشد که در خبر دیگری که در یکی از روزنامه‌های روز پنجشنبه آمریکا به چاپ رسید، آمده بود، آمریکا به اسرار میگ‌های ۲۹ از طریق یکی از هواپیماهایی که توسط یک نظامی پناهنده در ترکیه به دست آمده، پی برده است.» منبع : نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۶۹/۴/۳، صفحه ۹۶.

کند. عصر آقای [بهزاد] نبوی آمد. گزارش کامل مذاکره با کاتاشف درباره خرید سلاح و لیستی از سلاح‌ها را داد که شوروی پیشنهاد فروش داده است. تا شب کارهای عقب مانده را انجام دادم. شب با سران قوا جلسه داشتیم. بیشتر به شرح سفر به روسیه و بررسی آثار آن و تصمیم‌گیری در اجرای توافق‌ها گذشت.

از احمدآقا خواستیم که کاندیدای نمایندگی مجلس شود که پس از من ریاست مجلس را به عهده بگیرد. نماینده‌ها هم نامه نوشته‌اند و همین را خواسته‌اند[۱]، ولی ایشان به خاطر کسالت و افسردگی، آمادگی کار ندارد و مصلحت نمی‌داند که به این زودی سمتی بپذیرد. ترجیح می‌دهد چند ماه دیگر اقدام کند. به خاطر ناامنی جماران به خانه نیامدم. به دفترم رفتم و خوابیدم.

یکشنبه ٤ تیر | ۲۱ ذیقعده ۱٤۰۹ — ۲۵ ژوئن ۱۹۸۹

تا ساعت هفت ونیم صبح در دفترم کار کردم. گزارش‌ها نشان می‌دهد، حساسیت شدیدی در محافل غربی روی سفر من به شوروی وجود دارد. همه رسانه‌ها در این موضوع خبر و تحلیل دارند[۲]. به ظاهر به نفع ایران تمام شده است. قبل از شروع جلسه گزارش مختصری از آثار مثبت سفر را به نمایندگان دادم.

---

۱ - تعداد ۲۱۰ تن از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در نامه ای به حجت‌الاسلام والمسلمین سید احمد خمینی خواستار حضور ایشان در مجلس به عنوان نماینده مردم شدند. در این نامه آمده است: «از آن جناب استدعا داریم که در مجلس شورای اسلامی که همواره مورد توجه خاص امام بزرگوار بوده و در رأس همه امور است، روشنی بخش جمع ما و موجب قوت و قدرت و ارشاد این رکن مهم قانونگذاری در عرصه تصمیمات کشوری باشید. در این برهه حساس که با فقدان اسف‌بار قطب عالم اسلام و ثقل کبیر امت اسلامی روبرو هستیم، حضور فعال حضرت مستطاب عالی به عنوان یادگار تام و تمام اندیشه‌ها و آرمان های آن فقیه عزیز و عظیم در صحنه مدیریت عالی حکومتی، از ضروریت‌های مهم و تضمین‌های اساسی جهت تداوم خط امام و خط اسلام ناب محمدی است.»

۲ - مجموعه کامل بازتاب بین‌المللی سفر آقای هاشمی به اتحاد جماهیر شوروی در رسانه‌های غربی، اروپایی و آمریکایی در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است.

تا ساعت ده ونیم در جلسه ماندم. طرح بیمه همگانی درمانی رد شد. اگر تصویب می‌شد به خاطر مالیات سنگینی که همراه داشت، آثار سوء اقتصادی داشتیم. باز کمردرد شدید دارم. دکتر [حسین] جزایری، دکتر [سیدعلی] موسوی و دکتر [محمد صالح] گنجویان آمدند. معاینه کردند. آنها احتمال دیسک را ضعیف می‌دانند، ولی برای اطمینان قرار شد فردا عکسبرداری کنند.

آقای [عبدالحسین] مقتدائی نماینده آبادان آمد و درباره ضعف تربیت نیروی انسانی در وزارت نفت مطالبی گفت. قرار شد گزارش کتبی بدهد. عصر به جلسه شورای بازنگری [قانون اساسی] رفتم. چند اصل از تمرکز قوه مجریه تصویب شد. در تنفس شرحی از سفر دادم.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم که تا ساعت ده ونیم طول کشید. درباره نیروهای مسلح مذاکره و قرار شد دو وزارت سپاه و دفاع ادغام شوند؛ تصمیمات دیگری نیز اتخاذ نمودیم. درباره انتخابات ریاست جمهوری و مسائل اقتصادی و سیاست آینده و بهره‌گیری بیشتر از سفر به شوروی مذاکره شد.

تیمسار [مصطفی] ترابی [رئیس سازمان حفاظت و اطلاعات ارتش] اطلاع داد که آمریکا توسط یک نظامی بازنشسته، به مهندس [اکبر] ترکان [رئیس سازمان صنایع دفاع] اطلاع داده که حاضر است نیازهای تسلیحاتی ما را بدهد. اگر درست باشد، برای منصرف کردن ما از خرید سلاح از شوروی است. گفتیم اگر راست می‌گوید، اموال و اجناس مسدود شده ما را بدون قید و شرط آزاد کنند. به مجلس رفتم و با خوردن قرص مسکن خوابیدم.

دوشنبه ۵ تیر | ۲۲ ذیقعده ۱۴۰۹   ۲۶ ژوئن ۱۹۸۹

ساعت شش ونیم صبح برای عکسبرداری از کمر به بیمارستان شفا یحیائیان رفتیم. دکترها

[بهـروز] مولوی، [محمد صالح] گنجویان، [حسـین] جزایـری و [داود] جعفری رئیس بیمارسـتان نیز نظارت کردند. عکس‌های متعددی گرفتند و بررسـی کردند. معلوم شـد دیسـک ندارم و در مهره پائین انحنا وجود دارد که با کمی چاق شـدن و بزرگ شـدن شکم، روی عصب فشار می‌آورد و درد تولید می‌کند.

به مجلس برگشتم. کارها را انجام دادم. در گزارش‌ها هنوز بحث زیادی روی سفر به شـوروی می‌شـود و غربی‌ها به انفعال افتاده‌اند[1]. آقای سید احمد موسوی [سفیر ایران در

---

۱ - رادیو بی بی سـی در برنامه طنز جمعه تا جمعه، سـفر آقای هاشـمی به شـوروی را مورد توجه قرار داد که به شـرح ذیل اسـت: «مأمور سری ما از گفتگوهای بین آقای رفسنجانی و پرزیدنت گورباچف نواری برایمان فرستاده که برایشان پخش می‌کنیم:

- خوب رفیق گورباچف، حال که محفل خودمانی شـد و از اغیار خالی، ممکن اسـت بفرمائید حضرتعالی چه طور توانسـتید عاقبت لولوی سرخرمنی را که رفیق لنین علم کرد و رفیق استالین، کُنده مردم را با آن کشید، بعد از این همه سال بخوابانید. دانستن این موضوع برای بنده خیلی ضروری است. چون خود من هم به همین طور وضعی دچار هستم و باید راهی برای مقابله با آن پیدا کنم.

گورباچف: چه طور؟ مگر شما هم در مملکت خودتان به یبوست مزاج کمونیستی مبتلا هستید؟

برادر رفسـنجانی: نه یبوسـت مزاج از آن رقم که فرمودید اما رفیق یبوست، یبوست است حالا صفتش هر چه می خواهد باشد. انسان ممکن است بتواند برای مدتی در دنیا را به روی خودش ببندد، اما بالاخره باید در یک نقطه و مکان با خانواده بشری تماس حاصل کند و بشود جزو خانواده. شما به نحو احسـن توانسـته‌اید این کار را بکنید. مملکتتان را بعد از ۸۰ سال از گوشه نشینی در آورده‌اید و با بقیه جامعه بشری آشتی می‌کنید. ما هم باید بالاخره به همین صراط مستقیم شویم.

گورباچف: برای شما باید خیلی آسانتر باشد، چون ده سالی بیشتر نیست که دنیا کنارتان گذاشته یا شما دنیا را، اگر اشتباه نباشد کنار گذاشته‌اید.

- بله مدتش زیاد نیسـت، اما مردم ما بیشـتر از ملت شـما جوشی و احساساتی هستند. این چند سـال هم خیلی در گوششان خوانده شده است که باید با همه دنیا بد باشـند. گورباچف: ملت‌ها زیاد با هم تفاوت ندارند. وقتی مطلبی را طوری برایشـان توضیح دادی که فهمیدند و با سلیقه‌شـان جور درآمد، می‌پذیرند و بعد دیگر راجع به آن فکر هم نمی‌کنند. در مملکت ما هم به گوش ملت خوانده بودند که حزب فقط کمونیسـت، ملت هم قبول کرده بودند، اما حالا ما داریم یادشان می‌دهیم که اگر جای دیگری، ملت دیگری، طرز فکر دیگری، حزب دیگری دارد دلیل آن نیست که دشمن ما گمراه است.

- من هم مدتی است سعی می‌کنم همین کار را در مملکت خودم بکنم، اما الحق که کار اساسی نیست. اما ما هم مثل لنین شما که فرموده بود «نه غربی، نه شـرقی» در نتیجه ملت ما به هیچ کس و هیچ طرز فکر دیگری راه نمی‌داد. من خیلی زحمـت کشـیدم و پیش امام قبل از فوت ایشـان وساطت کردم تا عاقبت نظر مبارکشان تلطیف شد. حالا دنبال آن هستیم که ما هم انقلابمان را به راهی بیندازیم که منافع ملت و مملکت در آن باشد. جنابعالی با ذکاوت کامل همیـن کار را در مملکت خودتان کرده‌اید. حالا به بنده هم بفرمائید چه ترفندی به کار بردید؟

گورباچف: حقیقتش آن که ما با آن نجار اصل کاری نمی‌توانیم رقابت کنیم، ولی بد نیسـت شـما هم در و تخته بیشـتری توی دسـت مردم بریزید، تا ببینید خودشان می‌توانند با هم جور کنند. بنده هم در واقع کاری غیر از این نکرده‌ام. اگر هم به سر و سرانجام نرسید، باز هم شما تشریف بیاورید یا بنده خدمت می‌رسم، در این باره مشورت می‌کنیم.» منبع : نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۶۸/۴/۳، صفحه ۴۴

بیروت] آمد. درباره مسائل لبنان مذاکره شد. آقای [محمد علی] نظران [دبیر شورای عالی دفاع] آمد و خواستار تصویب سازمان دبیرخانه شورای عالی دفاع شد.

آقایان [محسن] رضایی و [علی] شمخانی آمدند. درباره کیفیت تقسیم سلاح‌های شوروی پیشنهادهایی داشتند. آقای [امیر] میر نماینده زاهدان آمد و پیشنهادی آورده بود از کسی که مدعی است می‌تواند مسأله حج و گرفتن اموالمان از آمریکا را درست کند. گفتم اگر مسأله حج را حل کرد، وارد صحبت می‌شویم.

ظهر با خوردن داروهای مسکن، ساعتی خوابیدم. عصر به [بیست و ششمین جلسه عمومی] شورای بازنگری [قانون اساسی] رفتم. چند اصل از تمرکز در قوه مجریه تصویب شد. به مجلس برگشتم. تا ساعت نه شب کار کردم و به خانه آمدم. پایم ناراحت است.

سه‌شنبه ٦ تیر | ۲۳ ذیقعده ۱٤۰۹ | ۲۷ ژوئن ۱۹۸۹

تا ساعت هفت ونیم صبح در دفترم کار کردم. در جلسه علنی مجلس، قبل از دستور درباره شهدای هفت تیر صحبت کردم[1]. ساعت نه ونیم به دفترم آمدم. آقای [علی] آقامحمدی آمد. پیشنهادهایی برای دوران ریاست جمهوری آورد. عصر به شورای بازنگری [قانون اساسی] رفتم و به دفترم برگشتم و شب در مجلس ماندم. به ملاحظات امنیتی، کمتر به خانه می‌روم، تا ترتیب امنیت منطقه جماران کامل شود.

۱ - در این نطق آمده است: «فاجعه هولناک انفجار دفترحزب جمهوری اسلامی و شهادت بیش از ۷۰ نفر از عزیزترین سرمایه‌های انقلاب، یادی از این بزرگان و تسلیتی به بازماندگان و ملت عزیز که اکنون ما در شرایطی هستیم که اندوه ناشی از رحلت امام بزرگوارمان همه چیز را برای ما عادی و سهل و آسان کرده است. این حادثه واقعاً یکی ازگویاترین سندهای مظلومیت نظام جمهوری اسلامی و رسوایی برای دشمنان ما، کفر جهانی و استکبار است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، نطق‌های پیش از دستور سال ۱۳۶۸، جلد ششم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

چهارشنبه ۷ تیر | ۲۴ ذیقعده ۱۴۰۹ ۲۸ ژوئن ۱۹۸۹

تا ساعت هشت ونیم کارهای دفترم را انجام دادم. تلفنی با آیت‌الله خامنه‌ای درباره مطرح کردن لقب « رهبر انقلاب» برای ایشان در نماز جمعه صحبت کردیم. مسلمانان خارج از ایـران این را می‌خواهند. قبلا فکر می کردیم که این لقب مخصوص امام بماند که باعث اعتراض مسلمانان خارج شده است. آنها می‌خواهند در برد انقلاب ما باشند؛ ایشان مایلند که مطرح نشود.

اعضای کمیسـیون دفاع آمدند[1] و درباره ادغام وزارت سـپاه و دفاع و صنایع نظامی مشورت کردند. [آقای عبدالجبار تامانو] سناتور فیلیپینی به ملاقات آمد. او مسلمان است و شـرحی از وضع مسلمانان و اقتصاد و ... فیلیپین داد. عفت، خانم مطهری و مهدی ناهار همراه خانواده‌های شهدای هفتم تیر مهمان مجلس بودند. برای آنها صحبت کردم[2]. عصر در شورای بازنگری قانون اساسی شرکت کردم. شب در مجلس ماندم. برای درد کمر و پا، دارو مصرف می کنم و خوابم زیاد شده است.

---

۱ - اعضای کمیسـیون امور دفاعی مجلس سـوم عبارت بودند از : آقایان رسـول منتجب نیا (رئیس) سید عبدالرسول موسـوی و محمود آستانه (نواب رئیس)، ابوالفضل حسـن بیگی و ذبیح الله صفایی (منشـی) سـید مهدی حسینی (مخبر)، محمد حسـین پودینه، فخرالدین حجازی، حسن روحانی، علی محمد موسوی، محمدعلی شرعی و رسول صدیقی بناب (اعضا)

۲ - در هشـتمین سـالگرد فاجعه هفتم تیر، خانواده‌های معظم شهدای این فاجعه با آقای هاشمی دیدار کردند. در این دیدار ایشان با تجلیل از مقام والای شـهیدان اظهار داشـت: «ما امروز انقلابمان را از برکت خون پاک شهیدان و فداکاری ایثارگرانمان داریم و عزیزانی را که در این حادثه از دست دادیم، تنها خونشـان را نثار انقلاب نکردند، بلکه همه زندگی آنها در راه انقلاب اسـلامی گذشت. آنها از بهترین نیروهای انقلاب بودند که با خونشان درخت انقلاب را آبیاری کردند.» رئیس مجلس همچنین از خانواده‌های معظم شهدا فاجعه هفتم تیر به عنوان صاحبان انقلاب و پیشـتازان خانواده‌های شهدا نام برد و تأکید کرد: «مایه دلگرمی و خوشـحالی ما این اسـت که راه عزیزان شـما همچنان ادامه دارد و همان چیزی را که آنها می‌خواستند، یعنی تثبیت و تداوم راه انقلاب انجام شد و انقلاب اسـلامی با تحکیم پایه‌های خود، راه خود را ادامه می‌دهد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشـمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

پنجشنبه ۸ تیر | ۲۵ ذیقعده ۱٤۰۹ ۲۹ ژوئن ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارهای دفتر را انجام دادم. آقای [خسرو] عروج آمد. راجع به حفاظت منزل و منطقه جماران مذاکره شد. [آقای غلامرضا آقازاده] وزیر نفت آمد. درباره قرار فروش گاز حوزه سلمان به دوبی و کشیدن لوله از زیر آب مشورت کرد؛ از لحاظ سیاسی مهم است و از لحاظ اقتصادی هم. درباره سفر کره جنوبی و تأسیس دانشکده برای تربیت نیروهای لازم وزارت نفت مذاکره شد.

[آقای محمد رضا آیت‌اللهی] وزیر معادن آمد. عازم سفر به آفریقا است. درباره امضای موافقتنامه همکاری در امر معدن با تانزانیا و موزامبیک مشورت کرد و گزارشی از وضع معادن و فلزات داد. [آقای محمد رضا بختیاری] سفیر جدیدمان در بلژیک برای خداحافظی و مشورت در سیاست رفتار با آنها آمد.

آقای [مصطفی] ترابی آمد و برای امور حفاظت اطلاعات مشورت کرد. دکتر [سیدحسن] فیروزآبادی [رئیس ستاد کل نیروهای مسلح] برای امور ستاد کل و نیروهای مسلح آمد. عصر در شورای بازنگری قانون اساسی شرکت کردم. شب تا ساعت نه در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

جمعه ۹ تیر | ۲٦ ذیقعده ۱٤۰۹ ۳۰ ژوئن ۱۹۸۹

تا ساعت ده صبح در منزل برای خطبه‌های جمعه مطالعه کردم. در راه دانشگاه تهران، برای ثبت نام برای انتخابات ریاست جمهوری، به وزارت کشور [در خیابان فاطمی] رفتم؛ عمارت عظیمی است. سالن بزرگ ناتمامی دارد که ظرفیت چهار هزار نفر دارد. باید برای اجتماعات مهم نظام تکمیل شود.

در خطبه دوم گزارش سفر به شوروی را دادم و تحلیل نمودم[۱]. از حذف شعار مرگ بر شوروی توسط مردم حمایت نمودم و پیشنهاد لقب «رهبر انقلاب» را برای آقای خامنه‌ای مطرح کردم[۲].

عصر برای اولین بار در سال جاری از استخر کوچک خانه استفاده کردم. احمدآقا آمد. درباره مسکن و سیاست‌های مناسب رفتار رهبری با روحانیون و روحانیت و ... صحبت شد و ایشان نظراتی ارائه داد. نعیمه خانم [اشراقی] نوه امام آمد. درباره اجازه تأسیس دانشکده پتروشیمی برای وزارت نفت استمداد کرد. آقای [محمد محمدی] ری‌شهری [وزیر اطلاعات] آمد و راجع به آیت‌الله منتظری و بعضی از وزرا مطالبی گفت. خبر کودتا در سودان و بازداشت صادق المهدی منتشر شد[۳].

---

۱ - در خطبه اول نماز ادامه بحث عدالت اجتماعی در اسلام با موضوع اسلام برنامه زندگی و نقش اعتدال در خانواده، مطالبی بیان شد. در خطبه دوم درباره ابعاد فاجعه هفتم تیر، نقش خانواده‌های شهدا در جامعه، وحدت کلمه مردم در اطاعت از رهبری آیت‌الله خامنه‌ای و نتایج سفر به شوروی شامل اهداف سفر، امضای قرارداد با اتحاد شوروی، اهمیت قرارداد در زمینه احداث خط آهن و دور نمای روابط ایران و شوروی تشریح شد. در بخشی از خطبه دوم آمده است: «با درایتی که امام داشتند، با زحمتی که وزارت خارجه کشید و مخصوصاً سفارتمان در مسکو تلاش زیادی کرد و با زمینه‌سازی درستی که رهبری شوروی برای این کار کرد و موضع درستی برای منطقه گرفت و اهمیتی که به خاطر خلیج فارس و حفظ منافع منطقه دارد و همکاری که قرار است بکنیم برای اینکه دست بیگانه‌ها را از خلیج فارس کوتاه و اینجا را منطقه غیر نظامی بکنیم، این مجموعه و زحمتی که دولت و وزیران مربوطه در این مدت کشیدند و طرح‌های خوبی آماده نمودند، ما در آستانه شرایطی قرار گرفتیم که دهه سازندگی را شروع می‌کنیم و برنامه پنج ساله را ما همین روزها تصویب می‌کنیم. با این قراری که اینجا گذاشتیم، می‌تواند برای آینده کشورها مفید باشد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - آقای هاشمی گفت: «بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران از القاب خاص امام است. ایشان این انقلاب را بنیان گذاشتند و مخصوص امام است. بحثی که هست در کلمه رهبر است که آیا رهبر انقلاب هم مختص حضرت امام باشد و یا می‌توانیم به رهبر امروز و آینده‌مان هم بگوییم. اینجاست که ما با مسلمانان خارج از کشور اختلاف پیدا کرده‌ایم. ما از اول نخواستیم این کلمه را بگوییم، ولی آنها از ما گله دارند و به ما می گویند این اسم را بگویید. ما نمی‌توانیم مسلمانان خارج از کشور را که این طور دارند با انقلاب ما همراهی می‌کنند و این انقلاب اسلامی مال همه است، یک عنوانی نداریم که آنها هم احساس کنند با این انقلاب و رهبری انقلاب مربوطند. لذا فکر می‌کنم حالا ادبا و اهل ذوق انتخاب کنند یا باید اینجا به حضرت امام می گوییم رهبر کبیر انقلاب، یا بگوییم پدر انقلاب که ما بتوانیم کلمه «رهبر انقلاب» را برای رهبری جدیدمان حضرت آیت‌الله خامنه ای هم به کار ببریم و اگر راه دیگری هم به فکر می‌رسد، برای اینکه مسلمان‌های خارج از کشور را بتوانیم راضی کنیم، آن راه را ارائه دهند که به نظر ما راه همین خواهد بود، مگر اینکه راه بهتری را بتوانیم پیدا کنیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۳ - ارتش سودان صبح پنجشنبه ۸ تیر با انجام کودتای نظامی به رهبری ژنرال عمر البشیر، دولت صادق المهدی را ساقط کرد و قدرت را در دست گرفت. عمرالبشیر در اولین بیانیه‌ای که پس از کودتا در رادیو پخش شد، به صادق المهدی به شدت حمله کرد و او را بی کفایت توصیف نمود. این

شنبه ۱۰ تیر | ۲۷ ذیقعده ۱٤۰۹   ۱ جولای ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به مجلس رفتم. گزارش‌ها را خواندم. کودتای سودان و آثار سفر من به شوروی موضوع بحث‌ها و توجهات رسانه‌ها است. ساعت نه به شورای بازنگری قانون اساسی رفتم. تا ظهر کار کردیم. به دفترم برگشتم. کارهای دفتر را انجام دادم. آقای [علی] جنتی توضیحاتی درباره مسأله خرید مواد شیمیایی از کارخانه آلمانی داد که این روزها سروصدای زیادی از سوی آمریکا و آلمان درباره آن به راه افتاده است.

عصر هم جلسه بازنگری قانون اساسی داشتیم. شب جلسه سران قوا در دفتر آیت‌الله خامنه‌ای بود. درباره تهیه کالاهای اساسی و فروش گاز به دوبی با لوله کشی از حوزه سلمان در دریا و مسائل حج و آثار سفر به روسیه و موافقت‌ها مذاکره شد. دیر وقت به دفترم رفتم. تا ساعت دوازده شب کار کردم و خوابیدم. به خاطر ضعف امنیت در جماران، بعد از رحلت امام کمتر به خانه می‌روم.

یکشنبه ۱۱ تیر | ۲۸ ذیقعده ۱٤۰۹   ۲ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت هفت ونیم صبح در دفترم کار کردم. کودتای سودان مورد توجه رسانه‌ها است و کم کم روشن می‌شود که ریشه غربی دارد. سرنوشت صادق المهدی معلوم نیست. به جلسه علنی مجلس رفتم. آقای [عبدالمجید] شرع پسند نماینده کرج، قبل از دستور متن استعفا نامه خودش را خواند که مضامین ضد انقلابی دارد و رهبری و آینده انقلاب را زیر سئوال برده است. باعث ناراحتی شدید اکثریت نمایندگان شد. من هم عصبانی شدم، ولی عکس‌العمل نشان ندادم[1].

کودتا، چهار سال پس از کودتای ارتش به رهبری «سوار الذهب» علیه جعفر نُمیری دیکتاتور سودان صورت گرفت.

۱ - آقای عبدالمجید شرع پسند یکی از دو نماینده شهرستان کرج در مجلس شورای اسلامی، دلایل استعفای خود را نبود زمینه و عدم امنیت، نگرانی

به دفترم آمدم. آقای [علی] آقامحمدی آمد. درباره پیشنهادهایش در خصوص طرح‌های اجرایی آینده مذاکره شد. دکتر [علی اکبر] ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش مذاکراتش با [آقای صاحب‌زاده یعقوب خان] وزیر خارجه پاکستان را داد و درباره سفر به ژنو، سوریه و یوگسلاوی مشورت کرد و خواست که برای سفر به یوگسلاوی برای شرکت در کنفرانس سران غیر متعهدها آماده شوم.

با [آقای صاحب‌زاده] یعقوب خان وزیر خارجه پاکستان ملاقات داشتم. از نتایج سفرم به شوروی اظهار خوشحالی کرد و از امضای اسلامی و مستقل بودن آینده افغانستان توسط شوروی در بیانیه مشترک اظهار تعجب کرد و درباره توسعه همکاری‌ها صحبت شد[1].

آقایان [محسن] رضایی و [علی] شمخانی آمدند و خواستند که با ادغام دو وزارت سپاه و دفاع مخالفت کنیم؛ نپذیرفتم. [سرتیپ محمد حسین جلالی] وزیر دفاع آمد و برای تصویب لایحه پرداخت حقوق ترفیعات ارتش استمداد کرد.

عصر به جلسه شورای بازنگری [قانون اساسی] رفتم. شب مطابق برنامه هفتگی با رهبری جلسه خصوصی داشتم. درباره خرده گیران و آنها که نمی‌خواهند به بهانه خطر

شدید از آینده سیاسی کشور، تداوم قدرت در دست عده‌ای معدود، حضور سطحی و تشریفاتی مردم در صحنه، وجود ابهامات و سوالات اساسی نسبت به حاکمیت آینده و بلاتکلیفی مردم در حق تعیین سرنوشت، عدم مشاهده کمترین مشابهت اصولی بین وضعیت فعلی و حکومت عدل علوی و بالاخره عدم انگیزه و رغبت برای ادامه فعالیت توصیف کرد. پس از قرائت متن استعفا نامه آقای شرع پسند، جلسه متشنج شد و عده‌ای از نمایندگان به طرفداری او و عده‌ای دیگر علیه او به شعار دادن پرداختند.

۱ - ایشان در این ملاقات گفت: «مهمترین عاملی که ما را تشویق کرد که در روابطمان با شوروی این تحول را ایجاد کنیم. تمایلمان به ایجاد صلح و آرامش در منطقه بود. برای ما روشن است که بدون همکاری شوروی‌ها یک صلح جدی و مطمئن نمی‌شود برقرار کرد. آنها اگر ببینند رقبایشان می‌خواهند در منطقه میداندار باشند، طبیعتاً همیشه ناسازگاری نشان می‌دهند. اگر همکاری بین همه کشورهای منطقه براساس منافع ملت‌ها و نفی توسعه طلبی به وجود آید، ما می‌توانیم منطقه را به دور از دخالت دیگران نگه داریم. محور حرکت جدید ما این است که در منطقه به گونه‌ای روابط تنظیم شود که هر ملتی در داخل کشور خود، بتواند سرنوشت خود را تنظیم کند و همکاری‌ها برای این باشد که نگذاریم از بیرون دست‌هایی برای سرنوشت مردم دخالت کنند. ما می دانیم که همکاری پاکستان و ایران می‌تواند از خیلی از تشنجات جلوگیری به عمل آورد.» وزیر خارجه پاکستان نیز دیدار آقای هاشمی از مسکو را دارای اثرات بسیار مهم و یک نقطه اوج در منطقه دانست و از این بابت مراتب تبریک خود را ابراز داشت و گفت: «تعادل جدیدی در منطقه ما به وجود آمده است و ما باید در جهت برقراری این تعادل جدید باشیم. ما نظرات و مفهوم تازه‌ای را که در روابط بین کشورهای مختلف منطقه پیدا شده، به دقت و با روحیه مثبت، مورد بررسی قرار می‌دهیم.»

کمرنگ شدن شخصیت امام، درباره رهبری جدید تبلیغات شود، مذاکره شد. درباره اعضای دولت آینده اتفاق نظر بود. ساعت یازده شب به مجلس رفتم. تا ساعت دوازده کار کردم و خوابیدم.

دوشنبه ۱۲ تیر | ۲۹ ذیقعده ۱٤۰۹ ۳ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارهای دفتر را انجام دادم. آقای [عبدالحسین] وهاجی آمد. گزارشی از وضع خریدهای خارجی و کالاهای اساسی و توضیحی درباره تلاش رقبایش داد. از ایشان خواستم طرحی برای تهیه کالاهای مواد اولیه کارخانجات برای تولید با ظرفیت کامل تهیه کند. آقایان بهزاد نبوی، [محسن] نوربخش و [محمد] سلامتی وزیر کار آمدند. تذکراتی درباره مسائل سیاسی و اقتصادی و برنامه آینده مسئولیت اجرایی هم دادند و اظهار آمادگی برای همکاری نمودند. خواستم که پیشنهادهای اجرایی خودشان برای رونق اقتصادی را بیاورند.

آقای [علی اکبر] ناطق نوری آمد. توضیحاتی درباره اقداماتش برای تهیه مقر رهبری داد و همچنین دولت آینده و برنامه‌های اقتصادی و درخصوص آقای [عبدالمجید] شرع‌پسند [نماینده] مستعفی [کرج] مطالبی گفت. درباره تبلیغات انتخابات ریاست جمهوری پرسید که گفتم خود تبلیغاتی ندارم.

آقای [مسیح] مهاجری از روزنامه جمهوری اسلامی آمد. تذکراتی درباره لزوم تصفیه اعضای نهاد ریاست جمهوری از حجتیه‌ای‌ها و استفاده از نیروهای حزب‌اللهی گفت و برای همکاری درباره تبلیغات انتخابات اظهار آمادگی کرد. قرار شد دفاتر روزنامه در سراسر کشور، مرجعی برای کنترل تبلیغات باشند. تذکر دادم از چاپ و پخش عکس و مصرف کاغذ و اسراف در تبلیغات خودداری شود؛ گفتم هیچ گونه بودجه‌ای برای تبلیغات ندارم.

نماینده طالقان آمد. نامه علمای کرج را آورد که از اقدام آقای شرع‌پسند اظهار انزجار کرده‌اند و اجازه خواست که مردم کرج، فردا برای اظهار انزجار مقابل مجلس بیایند. حاجی [ذبیح‌الله] بخشی حزب‌الله نیز در همین خصوص فعال شده است.

عصر به جلسه شورای بازنگری [قانون اساسی] رفتم. تا ساعت نه و نیم شب کار کردم. در گزارش‌ها هنوز مسأله سفر من به شوروی، مورد بحث و تحلیل رسانه‌های جهانی است. شب به خانه آمدم. هوا گرم است.

سه‌شنبه ۱۳ تیر | ۳۰ ذیقعده ۱۴۰۹   ٤ جولای ۱۹۸۹

ساعت هفت صبح به مجلس رفتم. آقای [مهدی] کروبی [نایب رئیس مجلس] علیه [آقای عبدالمجید] شرع پسند صحبت کرد. شرع پسند در جلسه شرکت کرده بود. نمایندگان عصبانی بودند و تهدید کردند که اگر بماند یا او را کتک می‌زنند و یا جلسه را ترک می‌کنند. به او پیام دادم که بهتر است نماند؛ گفته بود می‌ماند. بعد از صحبت تند آقای کروبی و نمایندگان دیگر در نطق‌های قبل از دستور و شعارهای تند نمایندگان، جلسه را ترک کرد.

جلسه را به آقای کروبی سپردم و برای شرکت در سمینار ائمه جمعه به محل مجلس قدیم رفتم. حدود یک ساعت صحبت کردم[1]. به مجلس برگشتم. جمعی از مردم کرج برای اظهار مخالفت با شرع پسند در مقابل مجلس اجتماع کرده بودند. آقای کروبی برای آنها صحبت کرد.

---

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «مردم باید وارد کار تولید شوند و در این راستا ائمه جمعه نیز این امر را مدنظر داشته باشند تا اعتماد مردم جلب شود، چرا که رونق اقتصادی بدون تولید امکان پذیر نیست و باید از تمامی امکانات موجود صنعتی و کشاورزی کشور به خوبی بهره‌برداری شود. برنامه پنجساله توسعه اقتصادی هم در مجلس شورای اسلامی تحت بررسی است و به گونه‌ای تنظیم خواهد شد که برنامه توسعه اقتصادی در محور کارها قرار گیرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

[دکتر علیرضا مرندی] وزیر بهداشت [درمان و آموزش پزشکی] آمد و از مشکلات و کمبود ارز گفت. به ایشان تأکید کردم که با دانشگاه آزاد اسلامی همکاری کند. از رادیکال‌ها می‌ترسد؛ قول حمایت دادم. عصر جلسه شورای بازنگری قانون اساسی داشتیم. شب در مجلس ماندم.

چهارشنبه ۱٤ تیر | ۱ ذیحجه ۱٤۰۹ ۵ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت هفت ونیم صبح گزارش‌ها را خواندم. تا ساعت نه ونیم در جلسه علنی مجلس ماندم. به دفترم آمدم. اخوی محمد [رئیس سازمان صداوسیما] آمد و درباره تشکیلات جدید نهاد ریاست جمهوری صحبت کرد. آقای رئیس زاده آمد. نسبت به برنامه‌ها و کارها و همکاران آینده‌ام تحلیل گونه پیشنهاد ارائه داد. فاطی و سارا، ناهار در مجلس بودند. عصر شورای بازنگری قانون اساسی جلسه داشت.

پنجشنبه ۱۵ تیر | ۲ ذیحجه ۱٤۰۹ ٦ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارهای دفترم را انجام دادم. گزارش‌ها را خواندم. آقای [مسعود روغنی] زنجانی [وزیر برنامه و بودجه] و معاونان آمدند. توضیحی درباره انفورماتیک ارتش دادند. قبل از انقلاب بنا بوده همه مسائل ارتش، کامپیوتری شود و حدود سه میلیارد دلار خرج شده و پس از انقلاب، خارجی‌ها رفته و کار ناقص مانده و فقط در نیروی هوایی تا حدودی عمل شده؛ قرار شد ادامه یابد. از آقای زنجانی خواستم که طرحی برای فعال‌تر کردن کارخانه‌ها تهیه کنند.

[آقای عیسی کلانتری] وزیر کشاورزی آمد. گزارش سفر به مجارستان را داد و

گفت تحت تأثیر سفر من به شوروی، خیلی مثبت برخورد کردند و مسائل معوق فیمابین حل شـد. [آقای غلامرضا فروزش] وزیر جهاد [سازندگی] و معاونان آمدند. برای مرکز تحقیقات موشـکی استمداد کردند و گزارش وضع شـیلات را دادند. دکتر [سیدحسن] فیروزآبادی برای امور سـتاد کل آمد. ظهر [آقای غلامرضا شـافعی] وزیر صنایع آمد و نظراتی درباره فعال کردن کارخانه‌ها آورد.

عصر جلسـه شـورای بازنگری قانون اساسی داشتیم. [تشکیل] شـورای عالی امنیت ملی تصویب شـد[1]. شب با آقایان خامنه‌ای و موسوی اردبیلی جلسه داشتم. آقای اردبیلی درباره ادامه کار خودش صحبت کرد. ایشان می‌گوید نمی‌تواند بیش از یک سال سرکار بماند و آقای خامنه‌ای مخالفت جدی نداشت.

جمعه ۱٦ تیر | ۳ ذیحجه ۱٤۰۹ ۷ جولای ۱۹۸۹

بعد از نماز کارها را انجام دادم. تیمسار حسنی سعدی [فرمانده نیروی زمینی ارتش] آمد. گزارش خطوط پدافندی را داد و نیازها را گفت. آقای [اسدالله] بادامچیان آمد. از شرایط جاری اظهار خوشحالی کرد و برنامه‌های سیاسی خودشان را در جامعه اسلامی فرهنگیان، جامعه اسـلامی دانشـجویان و جامعه زینب گفت و درباره تبلیغات ریاست جمهوری من

---

۱ - مصوبه شـورای بازنگری قانون اساسـی چنین بود: «به منظور پاسداری از تمامیت ارضی و حاکمیت ملی و تعیین سیاست‌های دفاعی، امنیتی کشور، جهت تأمین منافع ملی و در چارچوب (محدوده) سیاسـت‌های کلی تعیین شـده از طرف مقام رهبری و هماهنگ نمودن فعالیت‌های سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ارتباط با تدابیر کلی دفاعی - امنیتی و نیز بهره‌گیری از امکانات مادی و معنوی کشور، برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی، شورای عالی امنیت ملی به ریاست رئیس جمهور با ترکیب زیر تشکیل می‌گردد: رؤسای قوای سه گانه، رئیس ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح، وزرای امور خارجه، کشور و اطلاعات، مسئول امور برنامه و بودجه، دو نماینده به انتخاب مقام رهبری، وزیر مربوط حسب مورد. شورای عالی امنیت ملی به تناسـب وظایف خود، شـوراهای فرعی از قبیل شـورای دفاع و شورای امنیت کشور تشکیل می‌دهد. ریاست هر یک از شوراهای فرعی با رئیس جمهور یا یکی از اعضای شورای عالی است که از طرف رئیس جمهور تعیین می‌شوند. حدود اختیارات و وظایف شوراهای فرعی را قانون تعیین می‌کند و تشکیلات آنها به تصویب شورای عالی می‌رسد. مصوبات شورای عالی امنیت ملی، پس از تأیید مقام رهبری قابل اجرا است.»

پرسید؛ گفتم تبلیغات ندارم.

عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه آمد. درباره بنیاد تاریخ گفت. آقای [عبدالله] نوری [نماینده رهبری در سپاه و جهاد] آمد. درباره کابینه و برنامه‌ها و نیروهای مسلح مشاوره داشتیم. آقای [سیدرضا] زواره‌ای آمد. از شرایط جاری خوشحال بود و خواهان سمتی برای کار است.

آقای [ابوالفضل] توکلی بینا آمد. اظهار خوشحالی کرد و تذکراتی در امور اقتصادی و تجاری داد. او برای شهرك المهدی قم استمداد کرد. مهدی همشیره زاده آمد. طرحی برای امور اقتصادی آورد؛ بد نیست. گزارش پذیرش توریست‌ها را داد و راضی است. مغرب به خانه آمدم.

شنبه ۱۷ تیر | ٤ ذیحجه ١٤٠٩   ۸ جولای ۱۹۸۹

به اخبار رادیوهای صدای آمریکا و بی بی سی گوش دادم؛ مطلب مهمی نداشتند. به استخر کلر زدم. کمی شنا کردم. دکترها برای معالجه درد کمر توصیه کرده‌اند که شنا کنم. به مجلس رفتم. آقای [ابراهیم] سنجقی آمد. برای علاج کمبودهای سپاه و کم کردن وظایف آن استمداد کرد.

آقای [رضا ا]مراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] آمد. برای انرژی هسته‌ای استمداد کرد و گزارش توافق با روسیه را داد که دو نیروگاه چهار صد مگاواتی بدهند. پیشنهادهایی درباره برنامه‌های ریاست جمهوری داشت. آقای [سیدمنصور] رضوی مسئول [سازمان] امور اداری و استخدامی آمد و درباره سازمان ریاست جمهوری مذاکره شد. قرار شد طرح پیشنهادی را بیاورند. تأکید کردم معاونت‌های موازی با وزارتخانه‌ها درست نکنند.

آقای [غلامعباس] زائری [نماینده بندرعباس] آمد. مطابق معمول از اختلافات بندرعباس گفت و پیشنهادهایی در مورد کابینه داد. آقای [مجتبی] خسروتاج [سرپرست

وزارت بازرگانی] آمد. گزارش عملکـرد طرح ورود کالا بدون انتقال ارز را داد؛ مثبت اسـت. اینها مخالف این طرح بوده‌اند و ناچار دارند تسـلیم می‌شوند. درباره آزاد کردن ورود یک میلیارد دلار مواد اولیه برای کارخانه‌ها مذاکره شـد؛ قرار شـد در چهار قسط ابلاغ کنند.

عصر در جلسـه شورای بازنگری قانون اساسی شرکت کردم. دیشب جلسه سران قوا در دفتر رهبری بود. مسـأله مهمی در دسـتور نداشتیم. درباره مسـائل اقتصادی و روابط خارجی و مسـائل قطعنامه مذاکره شـد. دیر وقت به دفترم برگشتم. جمعی از فرماندهان سپاه آمدند و تقاضا داشتند که سپاه را هم در شورای عالی امنیت ملی شریک کنیم.

یکشنبه ۱۸ تیر | ۵ ذیحجه ۱۴۰۹   ۹ جولای ۱۹۸۹

بعد از نماز تا سـاعت هفت ونیم صبح کارهای عقب مانده را انجام دادم. به جلسـه رفتم. قبل از دستور صحبت کوتاهی درباره پیام آیت‌الله خامنه‌ای و فاجعه مکه ایراد کردم[1]. در مورد استعفای آقای شرع پسند رأی‌گیری کردیم. از ۱۹۵ نفر حاضر در جلسه، ۱۸۷ نفر با استعفای او موافقت کردند دو نفر رای ممتنع دادند. و بقیه در رأی‌گیری شرکت نکردند. تا ساعت نه ونیم در جلسه ماندم. به دفترم برگشتم.

آقـای [ابراهیـم] اصغرزاده [نماینده تهران] آمد. از سـفر همراه دکتـر ولایتی اظهار رضایت کرد. [سـرتیپ محمد حسین جلالی] وزیر دفاع آمد. او به سرپرستی آقای بهزاد نبوی، در سفری که بنا است برای مذاکره در مسائل تسلیحاتی به شوروی برود، اعتراض داشـت. گفتم اختلاف سـپاه و ارتش، باعث این تصمیم است. اگر خودتان توافق کنید، کار را به عهده وزیر نظامی می‌گذاریم. در مورد ادغام دو وزارت هم صحبت شد؛ اظهار اطاعت کرد.

---

۱ - رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، نطق‌های پیش از دستور سال ۱۳۶۸، جلد ششم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

آقای [حسین] قاضی زاده هاشمی [نماینده سرخس و فریمان] پدرش را برای ملاقات آورد. پیرمرد است و مدعی که با طب قدیم معالجه می‌کند.

دکتر ولایتی آمد. گزارش سفر به ژنو، یوگسلاوی و سوریه را داد. او آثار مثبت سفر به شوروی را در برخوردهای مثبت دیگران تعریف کرد. دبیرکل سازمان ملل مثبت برخورد کرده و قول داده برای اجرای قطعنامه و خروج نیروهای عراقی بدون مرتبط کردن با اروند رود تلاش کنند و خواسته متقابلاً در حل مسائل افغانستان به او نقش بدهیم. یوگسلاوها اصرار به شرکت در کنفرانس غیر متعهدها داشته‌اند و برای مخارج کنفراس کمک خواسته‌اند و حافظ اسد تحت تأثیر موفقیت‌های سفر به شوروی بوده است. سران گروه‌های اسلامی و انقلابی لبنان همراهش آمده بودند و خواستار ملاقات با آنها شد.

نمایندگان میناب و بندرلنگه آمدند و خواستار تقویت استاندار و حل اختلاف او با نمایندگان بندرعباس شدند. جمعی از نمایندگان که گروه مستقل را در مجلس تشکیل داده و حدود شصت نفر هستند، آمدند و خواستار کمک به آنها در انجام وظایف شدند. برایشان مفصلاً صبحت کردم. عصر شورای بازنگری قانون اساسی برای شورسوم جلسه داشت.

بعد از جلسه، با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه کوتاهی داشتیم. به خاطر کسالت ایشان، جلسه امشب را لغو کردیم. قرار شد به شورای نگهبان توصیه کنیم که تعداد بیشتری از نامزدهای ریاست جمهوری را ذیصلاحیت معرفی کنند که انتخابات جلوه بیشتری داشته باشد. امروز فقط من و آقای دکتر [عباس] شیبانی را صالح معرفی کرده‌اند. آقای [مهدی] کروبی هم آمد. در همین خصوص اصرار داشت و از شورای نگهبان به خاطر عدم توجه به مسائل سیاسی انتقاد می‌کرد.

به دفترم برگشتم. تا ساعت هشت شب کار کردم. آقای [حسین] کمالی نماینده تهران و مسئول خانه کارگر آمد. اجازه خواست که خانه کارگر به نفع من تبلیغ کنند. با تبلیغ بدون اسراف موافقت کردم. مرتباً از سراسر کشور تقاضای تشکیل ستاد تبلیغات می‌رسد

و جواب این است که تبلیغات ندارم. می‌خواهم که تکیه روی اصل شرکت در انتخابات باشد. شب به خانه آمدم. عفت بر سر مزار امام رفته بود. دیر آمد و از شیوه تدارک انتقاد داشت.

دوشنبه ۱۹ تیر | ٦ ذیحجه ١٤٠٩ — ۱۰ جولای ۱۹۸۹

به اخبار خارجی گوش دادم. مقداری به توصیه دکتر در استخر کوچک خانه شنا کردم. به مجلس رفتم. کارهای دفتر را انجام دادم. از کمیسیون خارجه [مجلس] آمدند و درباره سیاست خارجی برای تنظیم برنامه خودشان مشورت کردند. دانشجویان انجمن‌های اسلامی مخالف دفتر تحکیم وحدت آمدند. درباره سیاست حرکت دانشجویی مشورت کردند و اوضاع دانشگاه را توضیح دادند.

[آقایان علی محمد سوری ملکی و ماشاءالله حیدری مقدم] نمایندگان خرم‌آباد و الشتر آمدند و از نماینده پلدختر شکایت کردند. عصر جلسه شورای بازنگری [قانون‌اساسی] داشتیم. کارمان تمام نشد. قرار بود آخرین جلسه باشد. شب به مجلس رفتم. تا ساعت ده کار کردم.

سه‌شنبه ۲۰ تیر | ۷ ذیحجه ١٤٠٩ — ۱۱ جولای ۱۹۸۹

در گزارش‌ها خبر وقوع دو انفجار در مکه موردتوجه قرار گرفته[1] که احتمالاً توطئه تبلیغاتی علیه ما است. تلفنی با رهبری درباره محکوم کردن آن مشورت کردم؛ قرار شد محکوم کنیم. در صحبت کوتاهی قبل از دستور انفجارها را به عنوان توطئه محکوم

۱ - روز دوشنبه ۱۹ تیر، وقوع دو انفجار، منطقه اطراف مسجد اعظم مکه را به لرزه در آورد. بر اثر این انفجارها چندین نفر مجروح شدند.

کردم[1]. تا ساعت نه ونیم در جلسه ماندم. به دفترم آمدم. کسل بودم، کمی خوابیدم. درد پایم شدیدتر شده است.

دکتر جزایری برای گرفتن مهلت برای اعزام بهداشت‌کاران دهان و دندان به سربازی آمد. آقای [عیسی] ولائی [رئیس کمیسیون بازرگانی و توزیع] آمد. او برای رفتن به خارج برای معالجه فرزندش استمداد کرد و درباره صنوف تولیدی در وزارت بازرگانی صحبت کرد.

[مرتضی] قربانی فرمانده سپاه چهارم بعثت آمد. با فرماندهان دیگر اوضاع نظامی منطقه را گزارش کرد و برای مخارج نیروها و کمک به رزمندگان بی بضاعت، کمک مالی گرفت. آقای [موسوی] جزایری امام جمعه اهواز آمد. برای امور فرهنگی خوزستان کمک گرفت. عصر در جلسه شورای بازنگری قانون اساسی شرکت کردم؛ شور سوم را تمام کردیم و کار بازنگری تمام شد.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه خصوصی داشتیم. درباره ترخیص سربازان متأهل و وزرای کابینه مذاکره و تصمیم‌گیری کردیم. موقع شام آقای [عباس واعظ] طبسی هم به ما ملحق شد. درباره استاندار خراسان صحبت شد. دیروقت به خانه رسیدم.

چهارشنبه ۲۱ تیر | ۸ ذیحجه ۱٤۰۹ ۱۲ جولای ۱۹۸۹

به مجلس رفتم. [آقای غلامرضا آقازاده] وزیر نفت آمد. گزارش سفر به کره جنوبی را داد؛ خیلی راضی است. قرار شده نفت بیشتری بخرند و سکوهای نفتی‌مان در خلیج فارس را بازسازی کنند و پتروشیمی ایران - ژاپن را تکمیل نمایند. گفتم روابط را توسعه بدهند.

نبیه‌بری رئیس امل لبنان آمد. ملاقات گرمی بود. در بیشتر مسائل از جمله نوع حرکت

---

۱ - رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، نطق‌های پیش از دستور سال ۱۳٦۸، جلد ششم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

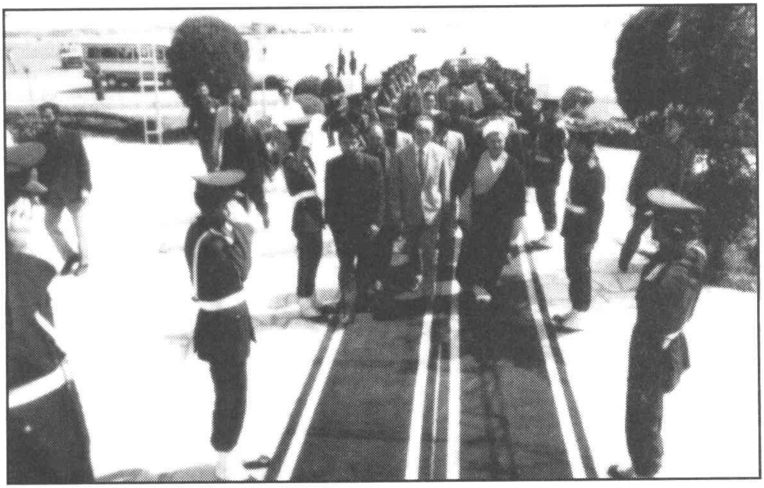
در لبنان و کیفیت برخورد با سوریه و سنی‌ها و ... تفاهم داشتیم و پیشنهاد کرد شورایی از سران جناح‌های شیعی، تحت اشراف ایران برای هماهنگی تشکیل شود. [آقایان صبحی طفیلی و سید حسن نصرالله] سران حزب‌الله لبنان آمدند. از امل شکایت داشتند. پیشنهاد آقای بری را مطرح کردم، استقبال کردند. به وزارت خارجه گفتم روی آن کار کند.

آقای [علامه] سید [محمد حسین] فضل‌الله آمد. درباره سیاست‌مان بعد از امام پرسید و از نظرمان درباره کیفیت کار در لبنان و نیز پیشنهاد کرد که با نماینده اعزامی آمریکا مذاکره کنند. گفتم براساس همان راه اعلان شده ما خوب است.

عصر ملاقاتی با [آقای محمدالامین] رئیس مجلس [ملی جمهوری عربی دموکراتیک] صحرا داشتم. سپس با ابوموسی [رهبر گروه فلسطینی فتح انتفاضه] و احمد جبرئیل [رهبر گروه جبهه خلق فلسطین] از سران دو جمعیت انقلابی فلسطین ملاقاتی داشتم که نسبت به امام و انقلاب به شدت ابراز وفاداری می‌کردند؛ قول مساعدت به آنها دادم. شب در مجلس ماندم و کارها را انجام دادم. پایم درد می‌کند. زودتر از معمول استراحت کردم.

ملاقات با رئیس مجلس صحرا

استقبال از رئیس مجلس کره شمالی

پنجشنبه ۲۲ تیر | ۹ ذیحجه ۱۴۰۹ | ۱۳ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح گزارش‌ها را خواندم. مسأله انفجار بمب در مکه انعکاس وسیعی یافته است. محسن که برای پیگیری همکاری با چینی‌ها در صنایع موشکی به چین رفته بود، از آن کشور برگشته، گزارش سفر داد. معتقد است چینی‌ها در تکنولوژی موشک با سوخت جامد، پیشرفت‌های جالبی دارند. و خیلی خوب به هیأت ایرانی ارائه کرده‌اند و آمادگی انتقال تکنولوژی دارند. با دیدن کار چینی‌ها، اطمینان بیشتری به صحت راه انتخابی خودمان در ساخت موشک پیدا کرده‌اند.

از روزنامه جمهوری اسلامی برای مصاحبه در مورد انتخابات آمدند. یک ساعت وربع طول کشید[1]. [آقای ورجامی ودون] نماینده ویژه رئیس جمهور کره جنوبی برای

---

۱ - این مصاحبه در روزهای ۲۵ و ۲۶ تیر ۱۳۶۸ در دو قسمت، در روزنامه جمهوری اسلامی به چاپ رسیده است. در این مصاحبه ۳۰ سوال در زمینه‌های مختلف از جمله وضعیت کشور بعد از ارتحال امام خمینی(ره)، راه‌های تقویت وحدت و یکدلی، مذاکرات ایران و عراق، تمرکز زدایی و اولویت به مناطق محروم، تبلیغات انتخاباتی، وضعیت سرمایه‌های سرگردان در اقتصاد کشور، روابط ایران با بلوک شرق، ماجرای سلمان رشدی، شرایط جمهوری اسلامی بعد از انتخابات ریاست جمهوری، برخوردهای خطی و گروهی در فضای سیاسی، وضعیت روابط با عربستان سعودی و مراسم حج، بهره‌گیری

کاروان بیعت عشایر و ایلات

ملاقات آمد. به مناسبت اربعین امام آمده است.

ظهر فاطی و جمعی از بستگان به مجلس آمدند. ناهار آبگوشت داشتیم. عصر با هم به مزار امام رفتند. عفت همراه بیت امام رفته بود. برای استقبال رئیس مجلس کره شمالی که به دعوت من به ایران آمده است، به فرودگاه [مهرآباد] رفتم. به مجلس برگشتم و کمی استراحت کردم[1].

از منابع دریایی و حفاری چاه نفت در دریای خزر توسط روس‌ها و اولویت‌های سیاست خارجی مطرح شد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

۱ - در این روز گروه کثیری از خانواده‌های اسرا و عشایر استان خوزستان که برای مراسم اربعین امام خمینی(ره) و همچنین بیعت با مقام معظم رهبری به تهران آمده بودند، با آقای هاشمی دیدار کردند. در این ملاقات، ابتدا آقای جمی امام جمعه آبادان گزارشی از عزیمت جمع کثیری از مردم خوزستان به منظور بیعت با مقام رهبری را به اطلاع رئیس مجلس رساند، آنگاه ایشان در سخنانی اظهار داشت: «این کاروان از بقعه مقدس مسجد جامع خرمشهر حرکت و به مرقد مطهر حضرت امام وارد شده است، بنابراین هم مبدا، هم مقصد و هم حرکت کاروان الهام انگیز است. شما مردم خوزستان مردمی هستید که حماسه قهرمانی و مقاومت شما بعد از هشت سال جنگ در تاریخ کشور ما و اسلام می‌درخشد. اکنون ما باز هم در این مقطع تاریخ کشور، شاهد زیباترین و با شکوه‌ترین صحنه‌ها هستیم و شما نیز با طی این مسافت طولانی، شکل خاصی به آن بخشیدید.» ایشان در ادامه، با اشاره به اینکه ما به اندازه کافی ره توشه و برنامه و درس از رهبر عظیم الشان انقلاب اندوخته‌ایم، خاطر نشان ساخت: «بحمدالله شاگرد مخلص ایشان آیت‌الله خامنه‌ای پیشاپیش صفوف ما خط حرکت انقلاب را آن طور که امام امت ترسیم کرده‌اند، ادامه می‌دهند.» آقای هاشمی با اشاره به امیدهای دشمنان انقلاب به بعد از ایام رحلت حضرت امام، افزود: «خداوند نخواست که دشمنان ما بعد از رحلت حضرت امام شاد شوند، زیرا دشمنان به روزهای بعد از امام،

سپس با هلی کوپتر به مزار امام خمینی برای مراسم چهلم رفتم. مردم احساسات پرشوری ابراز نمودند و شعار به عنوان ریاست جمهوری دادند. ساعت شش بعد از ظهر به مجلس برگشتم و به خانه آمدم.

کمی در استخر شنا کردم و استخر را کلر زدم. عفت هم رسید. از بیت امام گله داشت که دختر شهید بهشتی را همراه نبرده بودند. صدیقه همشیره آمد و خبر داد حاجیه والده هم آمده‌اند. تلفن زدیم والده به منزل آمدند. حالشان مساعد نیست. عفت شام مهمان بیت امام بود.

جمعه ۲۳ تیر | ۱۰ ذیحجه ۱٤۰۹ ۱٤ جولای ۱۹۸۹

در منزل ماندم. برای معالجه درد کمر، صبح و عصر شنا کردم. راه رفتم و نرمش کردم، ولی درد باقی است. آقای [محمدحسن] رحیمیان [از اعضای دفتر امام خمینی] آمد. او مقداری ارز اهدایی به جبهه را که در حساب امام مانده بود، تحویل داد. ظهر بستگان مهمان بودند. حاجیه بی بی هم بودند.

رادیو بی بی سی، خبر کشته شدن چند کرد ضدانقلاب ایرانی را داد[1]. عصر امیر عراقی آمد و برای کار اظهار آمادگی کرد. او برای درمانگاهش استمداد نمود و خوابی در مورد من دیده بود که نگران حفاظت بود و تأکید بر حفاظت داشت. آقای رحیمیان آمد و درباره مشکلات اصفهان گفت. دکتر [سیف‌الله] وحید [رئیس سازمان هلال احمر]

خیلی امید بسته بودند، ولی تمام امید آنان نقش برآب شد و مردم ما متحد، پابرجا و در سنگر، راه امام را که خوب ترسیم شده است، ادامه می‌دهند. راه و روش امام آن قدر گویا و روشن است که کسی به خود اجازه انحراف از آن را نمی‌دهد. شما با هوشیاری و بیداری، خیلی کارها انجام دادید و بزرگترین قسمت تاریخ را ساختید. امیدواریم روزی برسد که آرمان اساسی ما که آزادی قدس شریف و طرد اسرائیل از منطقه است، تحقق پیدا بکند و ان‌شاءالله روزی برسد که ما بتوانیم در منطقه شاهد امنیت و صلح و سازندگی باشیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

۱ - آقای عبدالرحمن قاسملو رهبر حزب دموکرات کردستان ایران به همراه دو نفر دیگر، در روز پنجشنبه ۲۲ تیر ۱۳۶۸ در آپارتمانی در شهر وین پایتخت اتریش کشته و یک نفر به شدت مجروح شد.

ملاقات با رئیس مجلس کره شمالی

آمد. دارو آورد و درباره وزارت بهداشت نظراتی ارائه داد و از کمبودهای هلال احمر گفت. شب محمد اخوی زاده برای دیدار آمد.

شنبه ۲٤ تیر | ۱۱ ذیحجه ۱٤۰۹ ۱۵ جولای ۱۹۸۹

بعد از ورزش و شنا، ساعت نه صبح به مجلس رسیدم. آقای [محمد حسین] عادلی سفیرمان در ژاپن آمد. از تأثیر فراوان سفر شوروی و انتخاب رهبری و حضور مردم در صحنه در دید و سیاست خارجی‌ها نسبت به ایران و اطمینان به ثبات ایران و آمادگی ژاپنی‌ها برای همکاری وسیع گفت.

با [آقای یانگ هیونگ سوپ] رئیس مجلس کره شمالی در مجلس ملاقات داشتم. مذاکرات تشریفاتی و دوستانه بود. نمایندگان آمدند و پیشنهادهایی درباره کابینه داشتند. دکتر [حسن] حبیبی برای مشورت در تهیه نهایی طرح رفراندم اصلاح قانون اساسی آمد

و نظراتی درباره کابینه آینده‌ام داد.

عصر آقای [محمد جواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. گزارش پیشرفت طرح‌های همکاری با شوروی را داد و برای ادامه کار راهنمایی گرفت. آقای [علامه محمد مهدی] شمس‌الدین [نایب رئیس مجلس اعلای شیعیان لبنان] آمد. درباره مسائل لبنان صحبت شد و از جلسه دیشب گروه‌های لبنانی در منزل اخوی محمود، اظهار رضایت کردند. او از همکاری با آقای سید محمد حسین فضل‌الله استقبال نکرد و در مقابل نظرات ایران اظهار تسلیم نمود.

شب جلسه سران قوا در دفتر آقای موسوی اردبیلی بود. درباره مسأله [ترور عبدالرحمن] قاسملو، چین و مسائل داخلی ... مذاکره کردیم. این روزها به خاطر شرایط خاص زمانی، مسائل جدی در جلسه سران مطرح نمی‌شود.

یکشنبه ۲۵ تیر | ۱۲ ذیحجه ۱۴۰۹ ۱۶ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت هشت ونیم صبح گزارش‌ها را خواندم. مسأله قتل [عبدالرحمن] قاسملو [رهبر حزب دمکرات کردستان] انعکاس وسیعی دارد؛ معمولا عامل قتل را از قول عراق یا مخالفان ایران حدس می‌زنند[1]. تا ساعت ده در جلسه علنی بودم. حقوقدانان شورای نگهبان را تأیید کردیم.

آقای [علی] آقامحمدی آمد. گزارش مذاکره با [جلال] طالبانی [رهبر حزب اتحادیه میهنی کردستان عراق] را داد. عفت و خانم مطهری ناهار به مجلس آمدند. جمعی از

---

۱ - رادیو بی بی سی در این باره گفت: «کردها می گویند تنها کسانی که انگیزه‌ای برای کشتن قاسملو داشتند ، عراقی‌ها و طرفداران ایرانی‌شان بوده‌اند، به این دلیل که در سال گذشته اینها خیلی سعی کردند در داخل حزب دموکرات شکافی ایجاد کنند، ولی موفق نشدند. او در حالی که رهبر کردی بود و در داخل عراق پایگاه داشت، اما این قدر استقلال عمل داشت که بتواند حمله شیمیایی حلبچه را محکوم کند و این کار دولت عراق را سخت عصبانی کرد.»

نمایندگان آمدند. راجع به کابینه و وزرا پیشنهادهایی درجهت خط فکری خودشان دادند.

عصر آقای ماسایاکی‌فوجی‌یو [عضو ارشد پارلمان و] فرستاده ویژه نخست وزیر ژاپن [و رئیس انجمن دوستی ایران و ژاپن] آمد. نامه نخست وزیر را آورد و درباره آمادگی برای توسعه روابط و همکاری ژاپن در بازسازی ایران گفت و تأکید آمادگی حل مسأله پتروشیمی را نمود. معلوم است که تحت تأثیر سفر من به شوروی، دستپاچه هستند[۱].

در جلسه حزب الله مجلس، درباره سفر به شوروی و سیاست آینده و تشکیل کابینه توضیحاتی دادم و خواستم پیشنهادهایشان را بدهند. [اعضای] جامعه مدرسین [حوزه علمیه] قم آمدند؛ درباره کابینه تذکراتی دادند و پیشنهادهایی برای همکاری داشتند. از پیشامد اوضاع خیلی راضی‌اند. آقای مشکینی در دفتر من ماندند که نامه شورای بازنگری [قانون اساسی] را برای آقای خامنه‌ای بفرستیم.

به کاخ نیاوران رفتم تا در ضیافتی که به افتخار رئیس مجلس کره شمالی دادم، شرکت کنم. قبل از شام و ضمن شام مذاکراتی داشتیم و بیشتر درباره اوضاع کره سئوالاتی نمودم. ساعت ده و ده دقیقه به خانه آمدم. آقای دکتر ولایتی گفت سفیر شوروی آمده و پیامی از سوی گورباچف آورده که جمعی از افغانی‌ها برای اخلال در سیاست همکاری ایران و شوروی، برنامه سوء قصد به جان من دارند و سرنخ‌هایی داده است.

---

۱ - در این ملاقات آقای فوجی یو مراتب آمادگی دولت ژاپن را برای شرکت مؤثر در بازسازی کشور اعلام نمود و یادآور شد: «از آنجا که ژاپن نیز تجربه جنگ و بازسازی را پشت سر گذاشته است، ما میان دو کشور قرابت و نزدیکی فراوان حس می‌کنیم.» آقای هاشمی ضمن تشکر از پیام محبت‌آمیز نخست وزیر ژاپن و پیشنهاد توسعه همکاری گفت: «هیچ مانعی بر سر راه گسترش روابط دو کشور تا حد ممکن وجود ندارد و من در سفری که به ژاپن داشتم، به مسئولین شما گفتم که ما دوستی با شما را انتخاب کرده‌ایم و این سیاست هنوز به قوت خود باقی است.»

دوشنبه ۲٦ تیر | ۱۳ ذیحجه ۱٤۰۹ ۱۷ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح درمنزل ماندم. بنا بود با احمدآقا ملاقات داشته باشیم که تا آن موقع هنوز خواب مانده بود. ملاقات انجام نشد. آشیخ محمد هاشمیان [نماینده ولی فقیه و امام جمعه رفسنجان] آمد. از عدم امکان ملاقات با رفسنجانی‌ها که به تهران آمده بودند و نیز از نحوه رفتار با آنها در ملاقات با رهبری شاکی بود. عفت درباره موضع مخالفتش با آیت‌الله منتظری، بحث‌هایی با ایشان داشت.

به مجلس رفتم. آقای [غلامرضا] آقازاده آمد. درباره توسعه روابط همکاری با کره جنوبی و ژاپن در معاملات نفتی صحبت شد. او تأکید بر تولید بیشتر کود شیمیایی و پیشنهاد پیش فروش نفت برای تهیه مواد اولیه کارخانجات داشت.

سه‌شنبه ۲۷ تیر | ۱٤ ذیحجه ۱٤۰۹ ۱۸ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت هفت ونیم صبح در دفترم کار کردم. به جلسه علنی مجلس رفتم. قبل از شروع جلسه به نمایندگان گفتم که مطرح شدن گزارش گروه تحقیق سایپا به این صورت خام، مطابق آئین نامه نیست. باید کمیسیون نتیجه را گزارش کنند و علاوه بر آن باعث درگیری قوه قضائیه با مجلس خواهد شد؛ این گزارش از دستور خارج شد. درباره تعطیلات تابستانی هم صحبت شد. حدود صد نفر از نمایندگان خواستار عدم تعطیل بودند.

ساعت نه ونیم به دفترم رفتم. پا و کمرم ناراحت است. بعضی از نمایندگان کرمان آمدند. آنها از عزل مسئول خبر صداو سیما در کرمان گله داشتند. به محمد [رئیس سازمان صداوسیما] گفتم؛ گفت آدم تندی است، اعتماد نداشتم.

ظهر دکتر [حسن] روحانی آمد. نظراتی درباره کابینه آینده ارائه نمود. جمعی از

اعضای کمیسیون دفاع آمدند و برای مسأله ادغام و تکلیف صنایع نظامی مشورت کردند. عصر ملاقات‌های زیادی با نمایندگان داشتم که بیشتر درباره مسائل حوزه انتخابیه و وزرای کابینه آینده حرف داشتند: نمایندگان خراسان، رامهرمز، خرمشهر و آبادان و ....

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره آزمایش صنعت جدیدی که بدست آمده مشورت کردیم. همچنین درباره سفر من به یوگسلاوی برای کنفرانس سران غیر متعهدها بحث شد. ترجیح دادیم به خاطر احتمال خطر، در این مرحله سفر انجام نشود. درباره ریاست قوه قضائیه و بعضی از وزرای کابینه مذاکره شد.

دیر وقت به خانه آمدم. آقای [عباس واعظ] طبسی [تولیت آستان قدس رضوی و نماینده ولی فقیه در خراسان] تلفنی خواست که آقای [حسن] غفوری فرد به جای استاندار فعلی، استاندار خراسان شود.

چهارشنبه ۲۸ تیر | ۱۵ ذیحجه ۱۴۰۹ ۱۹ جولای ۱۹۸۹

در وان حمام، برای معالجه کمرم، مدتی در آب گرم خوابیدم؛ بی اثر نبود. به مجلس رفتم. در گزارش‌ها مطلب مهمی نیست. پلیس اتریش دستور توقیف دو نفر از مأموران ایران را به اتهام نقش ایران در کشتن قاسملو داده است.

در جلسه علنی، بیست روز تعطیل تابستانی مجلس تصویب شد. بعضی از نمایندگان مایلند در آستانه شکل گیری کابینه، در مجلس حضور داشته باشند. مسأله گزارش تحقیق درباره سایپا و جواب [آقای بهزاد نبوی وزیر] صنایع سنگین به خوبی برگزار شد. گزارش ۶۱ صفحه‌ای را خلاصه کردند و خوانده شد. در گزارش اصلی، ناشیانه به خیلی از ارگان‌ها تهمت زده شده بود که باعث درگیری‌ها و برخوردها می‌شد[1].

---

۱ - در گزارش خلاصه کمیسیون قضایی مجلس، تخلفات آقای تورج منصور مدیر عامل شرکت سایپا (تولید کننده خودروی رنو ۵) و ۹ نفر از همکارانش، سوء استفاده از حواله‌ها و گران کردن قیمت خودرو بدون ضابطه، معامله غیر قانونی ارزی، فروش تحمیلی کالا به مشتریان همراه با فروش

به دفترم رفتم. امام جماعت مسجد لس آنجلس آمریکا که یک سیاه پوست است، آمد. از برخوردهای سفیر سابق در گذشته با سیاه‌ها و ... انتقاد داشت. ظهر برای بدرقه رئیس مجلس کره شمالی به فرودگاه رفتم. ساعت سه ونیم بعد از ظهر فیزیوتراپی انجام دادیم. هیأت رئیسه برای امور جاری مجلس جلسه داشت.

شب تا ساعت نه در دفترم کارها را انجام دادم. جمعی از نمایندگان برای معرفی و نامزدکردن افرادی برای وزارتخانه‌ها مراجعه کردند.

پنجشنبه ۲۹ تیر | ۱۶ ذیحجه ۱۴۰۹ | ۲۰ جولای ۱۹۸۹

چمدان را بستم و به مجلس رفتم. در گزارش‌ها مطلب مهمی نیافتم. فیزیوتراپی انجام شد. مصاحبه‌ای نیم ساعته با صداو سیما در مورد برنامه‌هایم برای ریاست جمهوری جهت تبلیغات انتخابات انجام دادم[1]. به آیت‌الله خامنه‌ای تلفنی اطلاع دادم که دو روز به سفر خواهم رفت. به فرودگاه رفتیم و با هواپیمای فرندشیپ به سوی «بیشه کلا» استراحتگاه لب دریای خزر نیروی هوایی حرکت کردیم. بین راه با [سرتیپ منصور ستاری] فرمانده نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] درباره مسائل ارتش مذاکره داشتیم.

نزدیک ظهر روی باند کوتاه مجتمع نشستیم. مدتی کنار ساحل قدم زدم و ناهار و استراحتی و سپس مطالعه و ... نزدیک غروب در دریا شنا کردم و در محوطه پیاده روی نمودم. اقامتگاه، ویلائی روی تپه است که مناظر خوبی در اطراف دارد. یک طرف دریا و اطراف دیگر شالیکاری. خانواده‌های پاسداران و خانواده خودم و جمعی از بستگان هم هستند. جای تمیز و با صفایی است. شب برنامه فارسی رادیوهای صدای آمریکا و

خودرو، اخذ رشوه از دلالان و واسطه‌ها، انجام معاملات ربوی با اموال شرکت سایپا، ایجاد شبکه دلالان فروش خودرو و سوء استفاده از امکانات سایپا برای منافع شخصی اعلام شد.

۱ - رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

بی بی سی را گرفتم؛ مطلب مهمی نداشتند.

جمعه ۳۰ تیر | ۱۷ ذیحجه ۱۴۰۹ ۲۱ جولای ۱۹۸۹

همراهان عموماً بعد از نماز خوابیده بودند. کمی در باغچه‌های اطراف ویلا پیاده روی کردم. ساعت هشت صبح صبحانه خوردیم. برای شنا به دریا رفتیم. قلاب ماهی گیری به آب انداختیم، اما صیدی نکردیم.

هنگام پرش از روی اسکله، ناخن انگشت پایم شکست و زخم شد. بعد از شنا آقای ابراهیمی - بهیار - که همراه تیم آمده است، پانسمان کرد. می‌خواست آمپول ضد کزاز بزند، موافقت نکردم. می‌خواست بقیه ناخن را بردارد، با این هم موافقت نکردم. چندان به نظرم مهم نمی‌آید.

برای بازدید از سواحل بحر خزر با هلی کوپتر، ساعت ده ونیم به سوی شرق حرکت کردیم. تمام ساحل را تا آخرین نقطه شمال شرقی در مرز شوروی رفتیم، به منظور دیدن وضع طبیعی سواحل و وضع حضور مردم در دریا، نزدیک زمین پرواز می کردند. ساحل بسیار زیبا و قابل بهره‌برداری خیلی بیش از این است. از ساحل ساری به طرف شرق، مورد توجه مسافران و بومی‌ها نیست و مثل بخش غربی، آباد و مورد استفاده قرار نگرفته است.

سطح آب دریا بالا آمده و بعضی از تأسیسات نزدیک آب را یا خراب کرده و یا تهدید می کند. ولی در این بخش، تأسیسات مهمی که آسیب زیاد ببیند، نیست. منظره بخش‌های توریستی مخصوص مسافران از بالا خیلی زیباست. جزیره آشوراده[1] در اثر بالا آمدن آب وضعش فرق کرده است.

---

۱ - آشوراده، جزیره‌ای در مرکز شبه جزیره میانکاله در شهرستان بندر ترکمن واقع در استان گلستان است. آشوراده تنها جزیره ایرانی دریای خزر می‌باشد.

کنار پاسگاه مرزی «مختومقلی» فرود آمدیم. از پاسگاه بازدید کردم. چهار درجه‌دار و هشت سرباز داشتند. سازمانشان چهار افسر و چهار درجه دار و شانزده سرباز است. تا آنجا که چشم کار می‌کرد، هیچ اثری از آبادی یا پاسگاه در خاک شوروی به چشم نمی‌خورد. فرمانده پاسگاه گفت، هیچ تماس با روس‌ها ندارد و هیچ حادثه‌ای و برخوردی و رفت و آمدی نداشته‌اند. طرف ما هم تا حدود یک کیلومتر مرتع است و سپس اراضی کشاورزی دیم که امسال درو شده بود و هنوز بسته‌های کاه در صحرا بود و قسمتی از مانده کاه‌ها را برای تقویت زمین آتش زده بودند. گفتند ماشین پاسگاه خراب است، با تراکتور رفت و آمد می‌کنند و در زمستان، آب دریا تا نزدیک پاسگاه بالا می‌آید، به همین دلیل درخت و عمرانی نداشتند.

در مراجعت برای دیدن اراضی و روستاها و جاده‌ها، از فضای دو سه کیلومتر بالاتر از ساحل پرواز کردیم. اراضی و منطقه بسیار آباد است. تقریبا نقطه غیر معمور ندیدیم. ساختمان روستاها هم نسبتاً خوب است و جاده ماشین رو هم دارند. به نظر می‌رسید بالا آمدن آب دریا، باعث زحمت اراضی نزدیک به ساحل در بعضی از نقاط گود شده باشد.

حدود ساعت یک بعد از ظهر به اقامتگاه رسیدیم. زخم پایم به خاطر فشار کفش ناراحتم کرد. باند را عوض کردیم. خستگی هلی‌کوپتر، درد کمر و پا را تشدید کرده بود. امروز صبح احساس بهبود می‌نمودم. هلی‌کوپترها برای سوخت‌گیری به قائم‌شهر رفتند و ما پس از ناهار تا ساعت پنج استراحت کردیم و سپس به سوی سواحل غرب پرواز کردیم. بنا داشتیم تا آستارا برویم، ولی چون هلی‌کوپترها تأخیر داشتند، فقط تا تنکابن رسیدیم. ساعت پنج و نیم حرکت کردیم و هفت و نیم برگشتیم.

سواحل این طرف، خیلی آبادتر و پرجمعیت‌تر است. تقریباً همه جا را گرفته و پلاژ و ویلا ساخته‌اند؛ بیشتر آنها شخصی است. از ارتش و ارگان‌ها هم هست. معمولاً با دیوارهایی از حصیر، محل شنای زنان و مردان جدا شده است، ولی در مواردی زنان و مردان با هم در دریا هستند ولی آنان با لباس و روسری یا چادر در آب می‌روند؛ به آن صورتی که شنیده بودم، سخت‌گیری نیست.

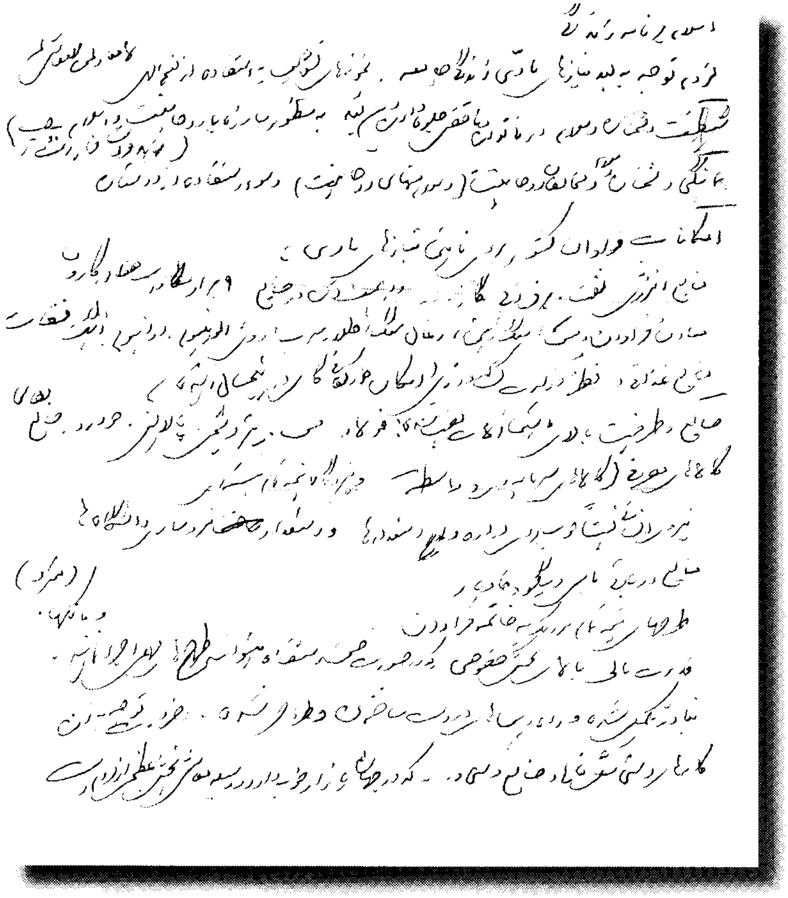
در مراجعــت، از بین ســاحل و جنگل‌ها آمدیم؛ این قســمت هم بــه نظر معمورتر[= آبادتر] از قســمت شرق می‌رســند. غروب به دریا رفتیم و کمی شنا کردیم و برگشتیم؛ نماز و شــام و ســپس خواب. رادیوهای خودی و بیگانه را صبح و شــب گرفتم، مســأله تازه‌ای نداشت.

آقای [محمود] واعظی [معاون وزیر خارجه]، تلفنی از تهران خبرداد که وزیر خارجه اتریش گفته اســت، ایران در قتل قاسملو به احتمال زیاد دیده می‌شود. گفتم برای جواب مشــورت کنید. گفت اتریشی‌ها خوب برخورد کرده‌اند. مأمور ایرانی را تبرئه کرده و به ایران اعزام داشته‌اند.

شنبه ۳۱ تیر | ۱۸ ذیحجه ۱٤۰۹ ۲۲ جولای ۱۹۸۹

ســاعت دو ونیم بامداد بیدار شــدم. تشنه بودم و پایم هم درد گرفته بود. کمی راه رفتم و آب خوردم. بعد از نماز صبح دیگر نخوابیدم. بعد از صبحانه به دریا رفتیم. سپس در کنار باغچه ویلا، خاطرات دیروز را نوشــتم. در وان آب گرم برای معالجه درد کمر استحمام کردم. باند انگشــت زخمی‌ام را عوض نمودم. یکی از دوستان یاسر به نام صحراپور، که وقت عقد داشت، از تهران تلفنی کسب تکلیف کرد. گفتم شب به خانه بیاید.

بعضــی از همراهــان برای تبریک عیــد غدیر آمدند. گفتم به همــه افراد موجود در ایــن اقامتگاه، به هر یک مبلغ پنجاه تومان عیدی بدهند. ظهــر در نمازخانه، پس از اقامه جماعت با جمعی از پرســنل و همراهان صحبت کــردم و از پذیرائی و نگهداری مجتمع تشــکر کردم. تا ساعت شش و نیم به اســتراحت گذشت و سپس به سوی تهران حرکت کردیم. مغرب به منزل رسیدیم؛ هوای تهران مساعد و معتدل است.

اسلام، برنامه زندگی
فردی، توجه به همه نیازهای مادی و معنوی جامعه . نمونه‌هایی [illegible] استفاده از منابع الهی [illegible]
تشکیلات [illegible] اسلام [illegible]
[illegible]
امکانات فراوان کشور برای تأمین نیازهای مادی
منابع انرژی نفت، گاز [illegible] ۹ برابر [illegible]
معادن [illegible] مس [illegible] آلومینیوم [illegible]
منابع غذائی [illegible] امکان [illegible]
صنایع [illegible] فولاد [illegible] پالایش [illegible]
[illegible]
نیروی انسانی [illegible] دانشگاه‌ها
منابع [illegible] دیگر [illegible]
طرح‌های [illegible] قرار دارد
قدرت مالی [illegible]
[illegible]
کارهای [illegible] صنایع [illegible]

دستخط بخشی از خطبه های نماز جمعه

السلام علیک

یکشنبه ۱ مرداد | ۱۹ ذیحجه ۱۴۰۹ ۲۳ جولای ۱۹۸۹

ساعت نه صبح به مجلس رفتم. در گزارش‌ها مطلب مهمی نبود. آقای [محمد حسن] زورق آمد. توصیه داشت که فعلاً تا عادی شدن اوضاع بعد از جنگ، انتخابات شوراها انجام نشود؛ ممکن است با دخالت در امور اجرایی، انسجام و وحدت را مخدوش کنند. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] و همکاران آمدند. درباره تحویل امکانات و نفت به شیعیان لبنان مذاکره شد. قرار شد برای تعیین کم و کیف و شرایط مذاکره کنند.

دو نفر به نمایندگی از نمایندگان مناطق محروم در مجلس آمدند. طوماری آوردند و خواستار تشکیل معاونت رسیدگی به مناطق محروم در تشکیلات ریاست جمهوری شدند[1]. نماینده اسفراین آمد. از طرح مجدد بنیاد اسفراین تشکر کرد و خواستار کمک در مهار آب رودخانه اسفراین شد. آقای [عبدالحسین] وهاجی آمد. نظراتی درباره رونق اقتصادی از طریق تشویق به تولید، تسهیلات واردات و صادرات و تهیه مواد خام آورد. گفتم برنامه اجرایی تهیه مواد کارخانه‌ها را بیاورد.

با رهبری تلفنی صحبت کردم. معلوم شد ایشان هم دو روز تعطیلی [عید غدیر خم] را در کرج به سربرده‌اند. با احمدآقا صحبت کردم. ایشان هم به منطقه آشتیان و فراهان رفته بوده است.

ظهر آقای بهزاد نبوی [وزیر صنایع سنگین] آمد. عازم سفر به شوروی برای مذاکره جهت خرید سلاح است. نوع سلاح و تعداد آن را بررسی کردیم. عصر فیزیوتراپیست آمد. فیزیوتراپی انجام دادم؛ درد پایم شدیدتر شده است.

[آقای غلام سرور چیما] وزیر دفاع پاکستان برای ملاقات آمد. از سفرش ابراز رضایت کرد و صحبت‌هایش در توسعه روابط بود. به سران پاکستان پیغام دادم که سعی کنند در امنیت منطقه بلوچستان همکاری شود و یکی از منافقین را که اخیراً یک منافق

---

۱ - در دوران سازندگی، دفتری در تشکیلات نهاد ریاست جمهوری ایجاد شد که وظیفه رسیدگی به امور مناطق محروم را برعهده داشت. مسئولیت این دفتر با آقای جلیل بشارتی بود.

دیگر تائب را که قصد برگشت به ایران را داشته، کشته است، تحویل ایران دهد.

آقـای [بیژن نامدار] زنگنه [وزیر نیرو] آمـد. گزارش برنامه تولید انرژی را داد و خبر داد که واحد سـوم [نیروگاه برق] نکا به مدار آمده و واحد چهارم تا آخر سال و آخرین واحد [نیروگاه] رامین تا پائیز پس از بازسازی به مدار می‌آید و خاموشی کم می‌شود. او با طرح جدا شدن بخش آب از وزارت نیرو مخالفت کرد.

سرشب [آقای میرحسین موسوی] نخست وزیر آمد. درباره برنامه‌های آینده و اعضای دولت مشورت کردیم؛ خود ایشان مایل نیست در کابینه باشد.

دوشنبه ۲ مرداد | ۲۰ ذیحجه ۱٤۰۹ ۲٤ جولای ۱۹۸۹

به خاطر بد خوابیدن دیشـب، صبح خسته بودم. در استخر آبتنی کردم، کمی حالم به جا آمد. ساعت هشت ونیم به منزل احمدآقا رفتم. اقامتگاه امام را با اضافات موجود در آنجا دیدم. احمدآقا پیشـنهاد دارد که ما در آنجا سکنی کنیم. سه ساختمان مجزا دارد. مالك آن [آقای] خسروشاهی است که در خارج است و در اختیار بیت امام گذارده است. قرار شده با وکیلش در این باره صحبت کنند. پس از آنکه خانواده هم ببینند و بپسندند تصمیم بگیریم؛ زیادتر از نیاز مسکن است.

به مجلس رفتم. آقایان [رسول] منتجب نیا و [مرتضی] کتیرائی آمدند.آنها نظر جناح خودشـان را دربـاره وزرای کابینه آوردند؛ خیلی خطی برخـورد کرده‌اند. آقای [علی] آقامحمدی آمد و در همین باره توضیحاتی داد.

ظهر محسن آمد، با من ناهار خورد و درباره مسائل ساخت موشك و تعارض طرح‌های سـپاه و ارتـش و از دوباره کاری‌های پر خـرج گفت، که گفتم با ادغـام دو وزارتخانه [دفاع و سپاه] این مسـأله پایان می‌یابد. سلمانی برای اصلاح آمد. عصر فیزیوتراپی انجام دادم. آقای [سـید منصور] رضوی [رئیس سـازمان امور اداری و استخدامی] آمد و طرح

تشکیلات ریاست جمهوری را آورد؛ بد نیست.

آقایان دکتر ولایتی، لواسانی و طباطبائی آمدند و درباره سفر به یوگسلاوی برای شرکت در کنفرانس غیر متعهدها مذاکره کردند. عقیده دارند که باید شرکت نمائیم. از روزنامه رسالت برای مصاحبه آمدند که تا ساعت هشت شب طول کشید[۱]. شب به خانه آمدم.

سه‌شنبه ۳ مرداد | ۲۱ ذیحجه ۱۴۰۹ ۲۵ جولای ۱۹۸۹

ساعت هفت صبح به مجلس رفتم. از بهداری مجلس آمدند و خون و ادرار برای آزمایش گرفتند. آقایان دکتر [محمدعلی] هادی [نجف آبادی] و صادقی از وزارت خارجه آمدند. آنها درباره سیاست رفتار با کشورهای جنوب خلیج‌فارس مشورت کردند. گفتم به طرف سیاست اصلاح بروند. دکتر هادی درباره کابینه نظراتی ابراز کرد.

آقای مهدی‌نژاد آمد. درباره قتل [عبدالرحمن] قاسملو [رهبر حزب دموکرات کردستان] گفت، بعد از آنکه اتهام‌ها برطرف شد، اتریشی‌ها خوب برخورد کرده‌اند. آنها [محمد] جعفری [صحرارودی] را تبرئه کرده و با تشریفات به ایران اعزام داشته‌اند.

---

۱ - در این مصاحبه که هدف از آن آشنایی با برنامه و طرح‌های رئیس جمهوری احتمالی آینده برای معضلات کشور بود، به طور مشخص درباره محورهای مشکلات اقتصادی، بازسازی ، اجرای قطعنامه ۵۹۸، انتخاب مدیران اجرایی در دولت جدید، مشارکت مردم در امور اقتصادی، الگوی صنعتی شدن کشور و افزایش تولیدات داخلی، بحث و گفتگو شد. آقای هاشمی با اشاره به این موضوع که مدیریت باید به همت افراد مخلص و کاردان سپرده شود گفت: «تلاش خواهیم کرد همه نیروها با سلیقه‌های مختلف را به کار گیریم. کسانی که صلاحیت کار را دارند، نباید به دلیل ملاحظات سیاسی از صحنه خارج باشند. سرنخ حل تمامی مشکلات اقتصادی در افزایش تولید است. تولید مساوی است با استقلال و رونق اقتصادی و کلید حل همه مشکلات است. اگر تولید بالا رود و امکانات مردم در تولید به کار گرفته شود، مشکلی پیش نخواهد آمد. باید بخش خصوصی با اطمینان وارد میدان تولید شود. در این نشست و گفتگو، خبرنگاران رسالت به ذکر محورهایی درباره سوء مدیریت‌های گذشته که ضرر اصلی را متوجه مستضعفین نموده و همچنین سیاست‌های غلط که باعث پدید آمدن بنیادهای کلان اقتصادی شده و نیز مشکلاتی که از این جهات بر سر راه بازسازی کشور وجود دارد، نکاتی را مورد سوال قرار دادند که آقای هاشمی به بیان نقطه نظرات خود درباره این مسائل پرداخت. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه های سال ۱۳۶۸» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

آقای [علی] آقامحمدی آمد. به ملاقات جعفری[دیپلمات ایران] رفته بود. پیشنهاد داشت که مصاحبه کند و از برخورد اتریشی‌ها تشکر نماید؛ به خاطر جلوگیری از توطئه‌ها علیه ایران.

عصر گروه پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی، دکتر [علی اکبر] ولایتی، دکتر [موسی] زرگر، دکتر کلانتر، دکتر سحابی و چند پزشک دیگر آمدند و درباره تأمین بیمارستان برای دانشجویان پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی استمداد کردند. گفتم از بیمارستان نیروی هوایی استفاده شود و وزیر آینده [بهداشت و درمان] باید با دانشگاه [آزاد] همکاری داشته باشد. شب آیت‌الله موسوی اردبیلی [رئیس قوه قضائیه] به دفترم آمد. درباره برنامه‌ها و اعضای کابینه مشاوره شد. شام و خواب در مجلس ماندم. مهدی در منزل مهمان داشت.

چهارشنبه ٤ مرداد | ۲۲ ذیحجه ۱٤۰۹ ۲٦ جولای ۱۹۸۹

ساعت هفت صبح اخبار را گرفتم و گزارش‌ها را خواندم. خبر مهمی نیست. تا ساعت ده کارهای عقب مانده را انجام دادم. جمعی از نمایندگان صنوف تولیدی آمدند. گزارش خدمات به جنگ و بازسازی را دادند و برای نیازهای صنوف استمداد کردند. گفتند پانصد و پنجاه هزار واحد را تحت پوشش قرار دادند.

آقای [محسن] سازگارا [رئیس سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران] آمد. گزارش وضع صنایع تحت پوشش وزارت صنایع سنگین را داد و برای فعال کردن آنها طرحی ارائه داد. گفتم هماهنگ با بنیاد جانبازان و سایر صاحبان صنایع، طرح کاملی بیاورند و تأکید کردم سیاست من فعال کردن صنایع است. عقد یکی از کارکنان مجلس و یک نفر از جانبازان جنگ را که نابینا شده است، بستم. عصر فیریوتراپی انجام دادم. آقای شاخص آمد و برنامه‌ای برای فعال کردن کارخانه‌ها ارائه داد.

با فرماندهان ارتش و سپاه درباره احتمال آمدن ناوهای عراق که از ایتالیا خریده جلسه داشتیم. قرار شد مانع ورود آنها به خلیج فارس شویم و وزارت خارجه برای جلوگیری از تحویل آنها فعال شود. شب آقای [سیدکمال] خرازی [مدیر عامل سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی - ایرنا] آمد. خواستار شرکت من در مراسم افتتاح مرکز کامپیوتری خبرگزاری جمهوری اسلامی شد؛ گفتم فرصت ندارم. شب به خانه آمدم. درد پایم کمی بهتر است.

پنجشنبه ۵ مرداد | ۲۳ ذیحجه ۱٤۰۹ ۲۷ جولای ۱۹۸۹

ساعت نه صبح به مجلس رسیدم. تا ساعت ده گزارش‌ها را دیدم. با آقای [بهزاد] نبوی در مسکو تلفنی مذاکره شد و پیام‌های رمزی دریافت گردید. مجموعاً روس‌ها به قرارها در مورد تسلیحات عمل می‌کنند، ولی قیمت‌ها گران است. گفتم قیمت‌ها را منطقی و عادلانه کنند. آقای [عباس] دوزدوزانی [عضو هیأت رئیسه مجلس] آمد و پیشنهادهایی برای کابینه داد؛ خطی است.

آقای [رضا] ماجدی آمد. گزارش سفر به شوروی برای قرارداد فروش گاز را داد. در همه موارد جز مسأله اعتبار دو میلیاردی، با روس‌ها توافق شده است؛ آنها می‌خواهند اعتبار دوطرفه باشد. درباره طرح فعال کردن کارخانه‌ها مذاکره شد؛ توافق داشتیم.

[اعضای] شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت آمدند. برخلاف گذشته که معمولاً لحن تهاجمی و طلبکارانه دارند، لحن دفاعی داشتند. اظهار اطاعت نسبت به سیاست‌ها و رهبری و اهتمام به حفظ وحدت در غیاب امام و مشکل انگ خوردن در صورت اظهار نظر منفی کردند؛ تأکید بر آزادی انتقاد دوستانه کردم.

آقای [حمید] میرزاده [معاون اجرایی نخست وزیر] آمد. توضیحاتی درباره تشکیلات نخست وزیری داد و درباره کابینه اظهار نظر کرد؛ منصفانه‌تر از خطی‌های دیگر است.

آقایان [عبدالواحد] موسوی لاری و [اسدالله] کیان ارثی آمدند. لیست وزرای مورد نظر مجمع روحانیون مبارز را آوردند؛ خطی و یک طرفه است. عصر فیزیوتراپی شدم. درد کمتر شده است. آقای [عبدالحسین] وهاجی آمد. برنامه اجرایی فعال کردن کارخانه‌ها را آورد؛ بد نیست.

آقای [مسعود روغنی] زنجانی [وزیر برنامه و بودجه] آمد. درباره سهم دفاعی و نیروهای مسلح در برنامه پنجساله مذاکره شد. درباره برنامه فعال کردن کارخانه‌ها توافق داشتیم. آقای [محمدجواد] ایروانی [وزیر امور اقتصادی و دارایی] هم آمد و طرحی در همین خصوص آورد. تا ساعت نه ونیم شب کارهای دفتر را انجام دادم. به خانه آمدم. تشک تخت را عوض کردیم و به جای آن طبی گذاشتیم. شب ناراحت خوابیدم.

جمعه ٦ مرداد | ٢٤ ذیحجه ١٤٠٩ | ٢٨ جولای ١٩٨٩

[امروز انتخابات ریاست جمهوری بود]. در منزل بودم. وقتم به مطالعه و استراحت گذشت. ظهر همشیره فاطمه و بستگان مهمانمان بودند. عصر و شب هم بستگان آمدند. محسن و فاطی و فائزه هم با متعلقین آمدند.

عصر احمدآقا آمد. درباره اعضای کابینه مذاکره شد. برای رأی دادن به حسینیه جماران رفتم. خبرنگاران خارجی هم آمده بودند. قسمتی از وقت را به تماشای تلویزیون و استماع رادیو درباره اخبار جریان رأی گیری رفراندم قانون اساسی[1] و انتخاب رئیس جمهور گذراندم. به نظر می‌رسد شرکت مردم در سطح مطلوبی است. به دکتر ولایتی گفتم که لبنانی‌ها، در مورد ربوده شدن [آقای عبدالکریم عبید] امام جمعه [روستای شیعه

---

۱ - در همه پرسی بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که همزمان با انتخابات ریاست جمهوری برگزار شد، پرسیده شده بود: «با اصلاحات به عمل آمده در قانون اساسی مصوب شورای بازنگری موافقید؟» رنگ سبز «آری» و رنگ کبود «خیر» بود. رأی دهنده مخّیر بود یکی از این دو را به صندوق رأی بیاندازد.

نشین جبشیت] لبنان توسط اسرائیل، تهدید به انتقام کنند[1].

شنبه ۷ مرداد | ۲۵ ذیحجه ۱۴۰۹ | ۲۹ جولای ۱۹۸۹

کمی ورزش و شنا و استماع اخبار انجام شد، سپس به مجلس رفتم. در گزارش‌ها مسأله انتخابات و همه پرسی در ایران در صدر است. شرکت مردم در حد قابل قبولی است. در حدود انتخابات خوب گذشته و رأی من بالاتر از ۹۵ در صد است. موافق اصلاح قانون اساسی هم در حدود آرای من است. آمار قطعی فردا روشن می‌شود[2].

آقای [غلامرضا] مصباحی از شورای مدیریت حوزه [علمیه] قم آمد و برای شهرک طلاب استمداد کرد. آقایان [محمد] قمی [نماینده ورامین] و [حسین] مظفری‌نژاد [نماینده تهران] آمدند. پس از ابراز وفاداری خواستار تعویض [وزیر] آموزش وپرورش شدند؛ از اول هم با او مخالف بودند.

بـه آقای [محمد جواد] اقبالی‌پور [رئیس تیم حفاظت] گفتم انضباط حفاظت جماران را جدی‌تر بگیرند. آقای [شیخ حسن] صانعی مسئول [بنیاد] ۱۵ خرداد آمد. اوضاع بنیاد را گفت و تذکراتی درباره کابینه و مشاوران و روحانیت و امور کشور داد؛ از دوستان خیرخواه و صمیمی است.

ظهر آقای [عطاالله] مهاجرانی معاون [حقوقی و پارلمانی] نخست وزیر در امور مجلس آمد. درباره وزراء و برنامه‌ها نظراتی داد. به ایشان گفتم به کارشان ادامه دهند. عصر فیزیوتراپی انجام دادم. ده جلسه‌ای که توصیه شده بود تمام شد، ولی نتیجه مطلوب

---

۱ - ۲۵ کماندوی ارتش اسرائیل، سحرگاه روز جمعه ۶ مرداد به روستای جبشیت در ۱۶ کیلومتری شمال شرق مرز اسرائیل با لبنان حمله کردند و «شیخ عبدالکریم عبید» روحانی مبارز این روستا و دو تن از نزدیکان او را ربودند و با هلی کوپتر با خود بردند. محافظ عبدالکریم در این حمله کشته شد.

۲ - وزیر کشور نتیجه قطعی انتخابات را به این شرح اعلام کرد: «انتخابات ریاست جمهوری، کل آرای مأخوذه ۱۶ میلیون و ۴۳۹ هزار و ۲۴۷ رأی. آرای دکتر عباس شیبانی ۶۳۲ هزار و ۲۴۷ رأی. آرای حجت‌الاسلام والمسلمین اکبر هاشمی رفسنجانی ۱۵ میلیون و ۵۳۷ هزار و ۳۹۴ رأی که در نتیجه آقای هاشمی ۹۴/۵۱ درصد آرا را به خود اختصاص داده است. درصد آرای دکتر عباس شیبانی ۳/۸۵ درصد آرا می‌باشد و بقیه آرا باطل است.»

نگرفتیم. دکتر جزایری هم آمد و قرار شد دو جلسه دیگر ادامه دهم.

آقای حسنی سعدی [فرمانده نیروی زمینی ارتش] آمد و نیازهای نیروی زمینی ارتش را گفت. به تیمسار [منصور] ستاری [فرمانده نیروی هوایی ارتش] گفتم که در استفاده از بیمارستان نیروی هوایی، با دانشگاه آزاد اسلامی همکاری کند. آقای [علیرضا] افشار آمد. درباره معافیت سربازان متأهل تصمیم‌گیری شد و توضیحاتی درباره برنامه حفاظت داد. نظرش این است که در حال حاضر باید حفاظت جماران را تقویت کنند و من بالا بمانم و در پایین هم مسکنی تهیه شود که همه روزه رفت و آمد نشود و یا اینکه به طور کلی پایین باشیم.

آقای [محمد] جعفری صحراوردی [دیپلمات مجروح] آمد. حالش نسبتاً خوب است. در اتریش در جلسه مذاکره با [عبدالرحمن] قاسملو، چند تیر کاری خورده، ولی به خیر گذشته است[1]. مهاجمان او را در جلسه و به قصد کشت هدف قرار داده‌اند، اما از زدن تیر خلاص خودداری کرده‌اند. ماهیت مهاجمان هنوز مشخص نشده است. در بازجویی، اتریشی‌ها خوب برخورد کرده‌اند[2].

---

۱ - رقابت مقامات امنیتی وزارت کشور و پلیس اتریش با یکدیگر برای دسترسی به عاملین حمله به جلسه مذاکرات محرمانه بین هیأت اعزامی از ایران و قاسملو در وین و همچنین اقدامات همه جانبه گروهک منافقین به عنوان مهمترین منبع اطلاعاتی پلیس رسانه‌های ارتباط جمعی و بعضی از مقامات امنیتی و سیاسی این کشور، جوی بسیار آلوده علیه جمهوری اسلامی ایران در اتریش ایجاد کرد. روزنامه «دی پرسه» در شماره روز پنجم مرداد ماه خود کلیه اتهامات سخنگوی منافقین در وین علیه جمهوری اسلامی ایران را به چاپ رساند.»

۲ - خبرگزاری فرانسه گزارش داد: «وزیر کشور اتریش از درخواست استرداد جعفری صحراوردی که پس از متهم شدن به دست داشتن در قتل سه رهبر کرد در ۱۳ ژوئیه (۲۲ تیر) در وین، روز دوشنبه به تهران بازگشت، حمایت کرد. وی اظهار داشت: «قانون مقدم بر مصلحت دولت است.» وزیر کشور اتریش در حالی این مطلب را عنوان کرد که در وین مشاجره قلمی پیرامون سهل انگاری مقامات اتریش در مورد این واقعه آغاز شده است. حاجی مصطفوی، مظنون اصلی در مسئولیت مسأله اکراد و مظنون به مغز متفکر بودن کشتار وین، ناپدید شده است. حکم بازداشت وی نیز با حکم بازداشت سومین مأمور ایرانی به نام امیر منصور بزرگیان که در مذاکرات با اکراد شرکت داشت، صادر شده است. بزرگیان نخست توسط پلیس بازداشت شد، لیکن چون دارای گذرنامه دیپلماتیک بود، آزاد شد و به سفارت ایران پناهنده گردید. صحراوردی که مختصر جراحتی برداشته بود، اجازه خروج از بیمارستان برای پناه بردن به سفارت ایران دریافت کرد. بنا به نوشته مطبوعات اتریش، خروج وی از وین نتیجه رایزنی میان پلیس، وزارت خارجه و سفارت ایران بوده است. دادگاه عمومی وین حاضر نشده بود که به علت فقدان دلیل و مدرک کافی، حکم جلب وی را صادر کند. وزارت خارجه اتریش نیز با انتشار اعلامیه‌ای خاطر نشان کرد، در این قضیه دقیقاً برحسب قانون عمل کرده و هیچ نوع فشاری بر پلیس یا مقامات قضایی وارد نکرده است.»

شب جلسه سران قوا در دفتر آیت‌الله خامنه‌ای بود. قرار شد به ملاحظه امنیتی در کنفرانس سران غیر متعهدها شرکت نکنم و مراسم تنفیذ ریاست جمهوری روز پنجشنبه در جماران انجام شود؛ اگر مقدمات انجام گردید.

یکشنبه ۸ مرداد | ۲۶ ذیحجه ۱٤۰۹   ۳۰ جولای ۱۹۸۹

وان آب گرم گرفتم. کمی در تخفیف درد [دیسک کمر] مفید واقع شد. در گزارش‌ها توجه زیادی به انتخابات ایران شده است. دکتر [سیدحسن] فیروزآبادی [رئیس ستاد کل نیروهای مسلح] برای امور نیروهای مسلح آمد و درباره کابینه نظراتی داد. آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی] آمد. درباره کابینه صحبت شد. مایل بود از تصمیمات من مطلع شود. بنا دارم که تا آخرین لحظه، چیزی در مورد افراد نگویم. اظهار داشت بنا دارد در آینده نزدیک از مسئولیت اداره بنیاد شهید استعفا بدهد.

آقایان گوهری، حکیمی و آیت‌اللهی آمدند. راجع به صنعت نفت تذکراتی دادند و توصیه جذب نیروهای متخصص و توقع واگذاری وزارت نفت به افرادی مثل خودشان را داشتند. فیزیوتراپی انجام دادم. آقای عطاءالله مهاجرانی [معاون حقوقی و پارلمانی نخست وزیر] آمد. قرار شد در مسئولیت قبلی بماند. اخوی محمد [رئیس سازمان صداوسیما] آمد. طرح تشکیلات ریاست جمهوری را آورد و توضیحات داد. لیست جامعی برای تصدی معاونت‌ها و وزارت‌ها آورده بود.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم که تا ساعت یازده طول کشید. روی وزرای کابینه به وحدت نظر رسیدیم و مجموعه خوبی درست شد. دیر وقت به دفترم رفتم. عفت، مهدی و یاسر هم به مجلس آمده بودند.

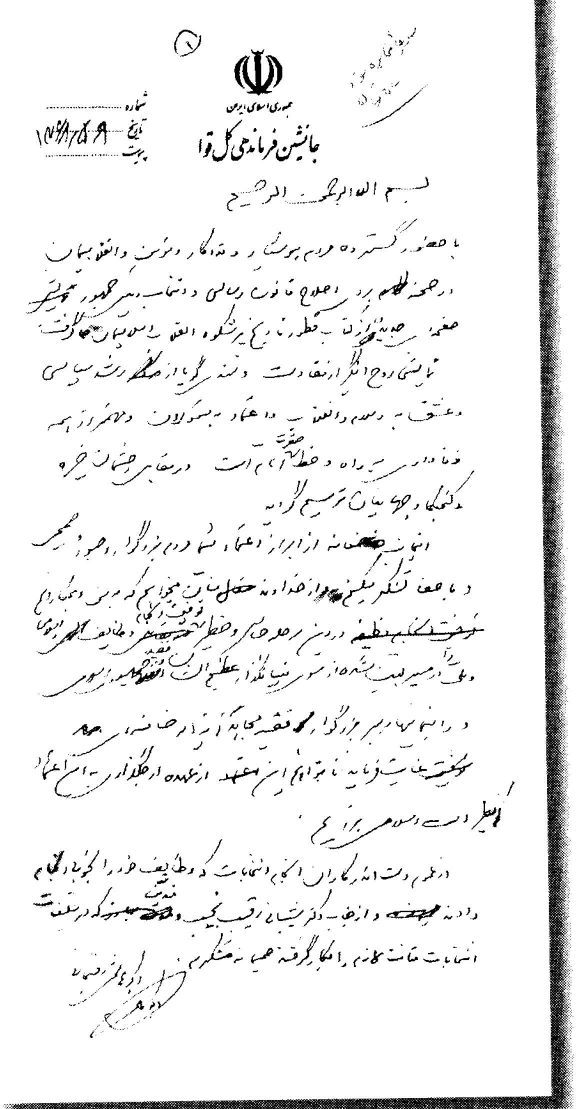
دوشنبه ۹ مرداد | ۲۷ ذیحجه ۱۴۰۹ ۳۱ جولای ۱۹۸۹

تا ساعت ده صبح کارهای دفتر را انجام دادم. در گزارش‌ها نتیجه انتخابات ایران مورد بحث است و معمولاً مثبت برخورد می‌شود. سیل تبریکات شخصیت‌های جهانی و داخلی روان است. مسأله ربودن شیخ عبید و سرهنگ هیگینز مورد توجه است. سازمان مستضعفان فی‌الارض اعلان کرده اگر تا ظهر [شیخ عبدالکریم] عبید [امام جمعه جبشیت] را اسرائیل آزاد نکند، [ویلیام] هیگینز [سرهنگ تفنگدار آمریکایی که برای سازمان ملل کار می‌کرد و توسط سازمان مستضعفان لبنان گروگان گرفته شده است] کشته می‌شود.

دکتر ولایتی اطلاع داد که آمریکا از طریق سازمان ملل و ماموران UN [= سازمان ملل متحد] به ما اطلاع داده که اگر به هیگینز آسیب برسد، حامیان حزب‌الله را خرد می‌کند. از من می‌خواست که به لبنانی‌ها اخطار کنیم که مسأله را مسکوت بگذارند. با آیت‌الله خامنه‌ای مشورت کردم. نظر ایشان این است که در کارشان دخالت نکنیم، به ما مربوط نیست؛ به دکتر ولایتی منتقل کردم.

تیمسار [منصور] ستاری [فرمانده نیروی هوایی ارتش] آمد. نظر نهاجا را در مورد اقلام تسلیحات مورد بحث برای خرید از شوروی را گفت. کارشناسان برگشته‌اند؛ روی هواپیماهای میگ ۲۹ و سوخو ۲۴ و سام ۵ تکیه داشت و مخصوصا گرفتن تکنولوژی میگ ۲۹. آقای [قربانعلی] صالح آبادی نماینده مشهد آمد و از تندروها انتقاد داشت و اظهار وفاداری کرد و خواست که در مشهد، گروه آنها را در شرایط جدید بی‌حمایت نگذاریم. قبلاً با آقای [عباس واعظ] طبسی [نماینده ولی فقیه در خراسان و تولیت آستان قدس رضوی] درگیر بوده‌اند. گفتم از آقای طبسی درخواست می‌کنم که حالت پدری نسبت به دو جریان داشته باشند. درباره وزرای دیگر هم در جهت تقویت خط رادیکال نظر داد.

آقای دکتر [علیرضا] فرزاد نماینده تفت آمد. تأکید داشت که یا دکتر مرندی [وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی] بماند یا به جای او دکتر [مصطفی] معین باشد. آقای

جمهوری اسلامی ایران
جانشین فرماندهی کل قوا

شماره ....
تاریخ ۱۳۶۸/۵/۹
پیوست ....

بسم الله الرحمن الرحیم

با حضور گسترده مردم پرشور و فداکار و مؤمن و انقلابیمان در صحنه [illegible] اصلاح قانون اساسی و انتخاب رئیس جمهور [illegible] صفحه جدید و زرین [illegible] بر تاریخ پرشکوه انقلاب اسلامیمان [illegible] نمایشی روح انگیز از اتحاد و [illegible] از رشد سیاسی [illegible] عشق به اسلام و انقلاب و اعتماد به مسئولان و [illegible] وفاداری به راه و خط [illegible] امام است [illegible]

[illegible]

[illegible]

دستخط نامه تشکر از ملت شریف ایران برای حضور در انتخابات

[محمد] شریعتی از وزارت کشور آمد و توصیه داشت که آقای [سیدعلی اکبر] محتشمی بماند و توصیه‌هائی در جهت حمایت از خط رادیکال داشت.

آقای برقعی یکی از تجار قمی آمد. از نقش خود در ۱۵ خرداد و مبارزات گفت و در جهت رفع محدودیت‌ها از کسبه استمداد کرد. ظهر بهزاد نبوی آمد. گزارش سفر به شوروی و توافق‌ها را داد. در مورد کیفیت پرداخت‌ها توافق نشده و قیمت سلاح‌ها را گران می‌داند. عصر آخرین جلسه فیزیوتراپی را انجام دادیم، ولی معالجه نشده‌ام.

آقای [مجید] قاسمی [رئیس بانک مرکزی] آمد. وضع ارز را گفت و طرحی برای تأمین ارز و فعال کردن کارخانه‌ها آورد. آقای [محمد] غرضی آمد. درباره تصدی یکی از وزارتخانه‌های دیگر با او صحبت کردم. نظرش این است که یا در همین وزارت پست و تلگراف و تلفن بماند و یا به نفت منتقل بشود. درباره سایر وزرا و برنامه‌ها اظهار نظر کرد. شب تا ساعت نه در دفترم کار کردم.

لبنانی‌ها اعلان کرده‌اند که سرهنگ هیگینز را اعدام کرده‌اند؛ گویا این شخص سکته کرده و مرده است. بوش رئیس جمهور آمریکا سفرش را نیمه تمام گذاشته و به واشنگتن برگشته و شورای امنیت ملی را برای تصمیم‌گیری دعوت کرده است[1].

---

۱ - بنا به نوشته مطبوعات، سازمان مستضعفان جهان روز یکشنبه ۸ مرداد به اسرائیل ۲۴ ساعت وقت داده بود تا شیخ عبدالکریم عبید، امام جمعه روستای جبشیت را آزاد کند. در پی آزاد نشدن آن روحانی، سازمان مذکور سرهنگ ویلیام هیگینز آمریکایی را اعدام و در ساعت چهار بعد از ظهر روز دوشنبه ۹ مرداد فیلمی از اعدام و جنازه او برای یک خبرگزاری غربی در بیروت ارسال کرد. این سرهنگ ۴۴ ساله آمریکایی از فوریه ۱۹۸۸ (بهمن ۱۳۶۶) گروگان گرفته شده بود. ساعاتی بعد از اعدام سرهنگ هیگینز، سازمان عدالت انقلابی اعلام کرد در صورتی که شیخ عبید تا بعد از ظهر سه‌شنبه ۱۰ مرداد آزاد نشود، جهانیان شاهد مرگ «جوزف جیمز» گروگان ۵۸ ساله آمریکایی خواهد بود. همچنین خبرگزاری آسوشیتدپرس مدعی شد نماینده سازمان مستضعفان فی‌الارض در تماس تلفنی با این خبرگزاری، تهدید کرده است که «تری ویت» گروگان انگلیسی نیز اعدام خواهد شد. جرج بوش رئیس جمهور آمریکا در شیکاگو اعلام کرد که سفر دو روزه خود را متوقف کرده و به واشنگتن باز می‌گردد تا به بررسی نتایج اخبار تأیید نشده اعدام سرهنگ هیگنیز بپردازد. بوش اعلام کرد که خواستار تشکیل جلسه شورای امنیت ملی آمریکا برای بررسی آنچه می‌توان در قبال این واقعه انجام داد، شده است. وی به خبرنگاران گفت: «این خبر تکان دهنده بود و در حال حاضر، آن چنان ناراحتم که با کلمات نمی‌توانم احساسات واقعی خودم را بیان کنم.» کاخ سفید هم با انتشار بیانیه‌ای اعلام کرد، آمریکا از کسانی که قادرند بر روی عاملین گروگان‌گیری تأثیر بگذارند، انتظاردارد تمامی کوشش خود را به منظور حفظ جان گروگان‌های آمریکایی در لبنان به عمل آورند. سنای آمریکا هم به اتفاق آرا از جورج بوش خواست تا از عاملین اعدام هیگنیز انتقام بگیرد و کسانی را که این آمریکایی را به دار آویخته‌اند، به مجازات برساند. بنیامین نتانیاهو معاون وزیر خارجه اسرائیل هم اعلام کرد به

شب به خانه آمدم. عفت خانه‌ای که در منطقه نخست وزیری برایمان در نظر گرفته‌اند دیده، ولی نظراتی دارد. هنوز مشکل امنیت جماران بعد از رحلت امام حل نشده و طبیعی است که حفاظت نمی‌تواند به همان وضع حضور امام بماند و پر هزینه است و رفت و آمدهای مردم برای زیارت دفتر و حسینیه جماران هم طبعاً بی نظم‌تر است[۱].

سه‌شنبه ۱۰ مرداد | ۲۸ ذیحجه ۱۴۰۹   ۱ آگوست ۱۹۸۹

ساعت نه ونیم صبح به مجلس رفتم. [آقای مجید قاسمی] رئیس بانک مرکزی آمد. درباره نحوه پرداخت بین ما و شوروی نظری ارائه داد؛ اشکالاتی دارد. در گزارش‌ها مسأله اعدام [ویلیام] هیگینز و ربودن شیخ [عبدالکریم] عبید در صدر است[۲]. به نظر

اولتیماتوم گروه‌های لبنانی برای آزادی شیخ عبید گوش نخواهد کرد.

۱ - در این روز آقای هاشمی در پیامی خطاب به ملت ایران، ضمن آنکه حضور گسترده مردم در انتخابات و رفراندوم قانون اساسی را سند گویای رشد سیاسی و عشق مردم به اسلام و انقلاب خواند، از ابراز اعتماد مردم صبور و صمیمی کشورمان تقدیر به عمل آورد. متن پیام به این شرح است:

«بسم الله الرحمن الرحیم، با حضور گسترده مردم هوشیار و فداکار و مومن و انقلابیمان در صحنه، برای اصلاح قانون اساسی و انتخاب رئیس جمهور، صفحه‌ای جدید از کتاب قطور تاریخ پرشکوه انقلاب اسلامی مان جان گرفت. نمایشی روح انگیز از مقاومت و سندی گویا از رشد سیاسی و عشق به اسلام و انقلاب و اعتماد به مسئولان و مهمتر از همه وفاداری به راه و خط حضرت امام است که در مقابل چشمان خیره و کنجکاو جهانیان ترسیم گردید. اینجانب خاضعانه از ابراز اعتماد شما مردم بزرگوار و صبور و صمیمی و با وفا تشکر می‌کنم و از خداوند منان می‌خواهم که به من و همکارانم، در این مرحله حساس خطیر، توفیق انجام وظایف اسلامی و ملی را در مسیر تعیین شده از سوی بنیان‌گذار عظیم الشان و فقید جمهوری اسلامی و راهنمایی‌های رهبر بزرگوار فقیه مجاهد آیت‌الله خامنه‌ای عنایت فرماید تا بتوانم از عهده ارج گذاری به این اعتماد کم نظیر امت اسلامی برآیم. از عموم دست اندرکاران انجام انتخابات که وظایف خود را به خوبی انجام دادند و از جناب دکتر شیبانی رقیب نجیب و متدین که در تبلیغات انتخابات، متانت لازم را به کار گرفتند، صمیمانه متشکرم. اکبر هاشمی رفسنجانی»

۲ - خبرگزاری رویتر در تفسیری گفت: «هاشمی رفسنجانی که روز جمعه با پیروزی قاطع به عنوان رئیس جمهور انتخاب شد، برای تأمین هزینه و تکنولوژی احیای اقتصاد ایران، یعنی محور اصلی مبارزات انتخاباتی خود، به روابط بهتر با غرب نیازمند است، اما تحلیل گران گفتند هرگونه بهبود اساسی روابط با آمریکا، به آزادی گروگان‌ها در لبنان بستگی دارد. تعداد ۹ آمریکایی دیگر و ۴ انگلیسی در میان ۱۷ گروگان باقی‌مانده غرب در لبنان وجود دارند. حزب الله طرفدار ایران، مظنون به در اختیار داشتن اکثر این گروگان‌هاست، ولی ایران هرگونه ارتباط با گروگان گیرندگان را تکذیب می‌کند. هاشمی رفسنجانی در سال ۱۹۸۵ و ۱۹۸۶ نقشی محوری در معاملات سری با آمریکا ایفا کرد که منجر به آزادی سه گروگان آمریکایی در

می‌رسد آمریکایی‌ها راه علاجی پیدا نکرده‌اند. آنها در بن بستند و مثل اینکه نمی‌خواهند علیه ایران در شرایط فعلی تبلیغات کنند.

آقای [غلامرضا] آقازاده [وزیر نفت] آمد. گزارش توافق‌های مقدماتی با کره جنوبی را داد که قرار شده اعتبارات مناسبی با شرایط خوب برای بازسازی در اختیار ما بگذارند و شیوه خوبی برای انجام طرح‌ها در نظر گرفته شده است. در مورد صدور گاز به شوروی تعهد کرد که در سال اول سه میلیارد و در سال‌های بعد پنج میلیارد متر مکعب گاز تحویل دهد و خط دوم لوله را تا دو سال دیگر تکمیل نماید.

دکتر ولایتی آمد. گزارش مذاکره با شوارد نادزه را داد. وزیر خارجه شوروی آمد. در این ملاقات درباره توسعه روابط، مسائل افغانستان، لبنان، جنگ و غرب مذاکره کردیم[1]. پیام تبریک گورباچف را آورد و سرانجام تقاضای جلسه خصوصی کرد که

لبنان در عوض فروش سلاح‌های آمریکایی به ایران شد. وی هرگز ادعای داشتن کنترل بر ربایندگان را نکرده ولی گفته که دارای مقداری نفوذ است که اگر غرب خواست‌های ایران را برآورده سازد، ممکن است از آن استفاده کند. اما کشتن هیگینز آن هم ساعاتی پس از اینکه علی اکبر ولایتی وزیر خارجه و متحد رفسنجانی، تهدید به قتل وی را محکوم کرد، حدود نفوذ وی را نشان داد. به گفته تحلیل گران در عوض به نظر می‌رسد که این مبارزه جویان لبنان، از تندروهایی در تهران، همچون علی اکبر محتشمی وزیر کشور حرف شنوی دارند. قبل از اعلام قتل هیگینز در بیروت، محتشمی از شبه نظامیان حزب الله طرفدار ایران، خواسته بود که در پاسخ به دستگیری شیخ عبید، حملات خود علیه آمریکا و اسرائیل را شدت بخشند. باید دولت‌های مقتدر جهان گرد هم آیند و نیرویی برای سرکوب گروه‌های متخاصم لبنان تشکیل دهند، اگر چه ممکن است این کار به بروز جنگ با ایران یا سوریه و یا هردو منجر شود و باعث تلف شدن جان سربازان غربی گردد، لیکن برای متوقف کردن گروگانگیری و قتل، راه دیگری وجود ندارد. غرب باید یا عزم خود را راسخ‌تر کند و یا وقایعی چون حوادث اخیر را متحمل شود. روزنامه گاردین نیز با درج سرمقاله‌ای تحت عنوان «چه باید کرد؟» به آمریکا توصیه کرده است از تکیه بر ناوگان عظیم و نیروی نظامی خود، برای مقابله با گروه‌های کوچک لبنانی دست بردارد. به نوشته این روزنامه، آمریکا باید تلاش کند صلح در خاورمیانه برقرار شود و فلسطینیان صاحب خانه خود شوند. تنها صلح در منطقه می‌تواند ریشه مسایل کنونی را بخشکاند. روزنامه دیلی تلگراف نیز در سرمقاله خود، اسرائیل را برای دست زدن به آدم ربایی محکوم کرد و نوشت: «آنان که به حمله نظامی علیه ایران فکر می‌کنند، باید بدانند این گونه اعمال، تنها دست افراطیون را قوی می‌کند و تلاش آقای رفسنجانی برای آرام کردن اوضاع را خنثی می‌سازد.» سرمقاله روزنامه ایندیپندنت نیز ضمن تأیید ضمنی اقدام اسرائیل، به آمریکا توصیه کرد صبر پیشه کند و از دست زدن به اقدامات خشونت آمیز پرهیز نماید.

۱ - در این ملاقات آقای شوارد نادزه، بازدید آقای هاشمی از مسکو را بسیار مؤثر خواند و گفت: «پس از امضای توافقنامه‌ها بین دو کشور، صفحه جدیدی در روابط فیمابین باز شده است.» وزیر خارجه شوروی در مورد مسأله افغانستان گفت: «سناریوی مشترک آمریکا، عربستان سعودی و بعضی کشورهای دیگر در افغانستان کارآیی لازم را ندارد.» او در مورد مذاکرات صلح ایران و عراق تأکید کرد که ما طرفدار اجرای قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت هستیم و موضع ما در این زمینه کاملاً مشخص است. آقای هاشمی نیز در این ملاقات گفت: «آثار مثبت روابط دو کشور ایران و شوروی برای کل منطقه مفید خواهد بود. در خصوص مذاکرات صلح ایران و عراق و نقش مؤثر شوروی در آن هم ما عمیقاً از اینکه می‌بینیم تعدادی از مردم ایران

ملاقات با وزیر امور خارجه شوروی

درباره لبنان و روابط با غرب مذاکره شد. سپس با دکتر ولایتی درباره کابینه و برنامه‌ها مذاکره کردیم.

دکتر [عبدالله] جاسبی [رئیس دانشگاه آزاد اسلامی] آمد. گزارش تصویب بخشی از آئین نامه دانشگاه آزاد اسلامی را داد و از [دکتر محمد فرهادی] وزیر علوم انتقاد کرد. ظهر دکتر گنجویان، دکتر طباطبائی و دکتر جزایری آمدند. درباره درد کمر و پایم معاینات انجام دادند و دستورات جدید و داروهایی دادند.

آقای مظاهری از وزارت اطلاعات آمد. مقداری از مدیران و معاونان و وزیر انتقاد کرد. آقای عبدالله نوری آمد. نظراتی درباره تشکیلات ریاست جمهوری و کابینه داد. قرار شد مذاکرات ادامه یابد. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. مصوباتی درباره مبارزه با مواد مخدر داشتیم. با رهبری درباره شفاعت در مسأله جاری لبنان [= بحران گروگان‌ها] مشورت کردم؛ قرار شد صبر کنیم.

و عراق اسیر هستند، متأثریم و آزادی آنان هم بدون خروج عراق از خاک ما عملی نیست و ما مصراً طرفدار اجرای قطعنامه ۵۹۸ هستیم. همچنین ما خواستار همکاری بیشتر شوروی و ایران در زمینه کنترل افزایش سطح آب در سواحل طرفین در دریای خزر هستیم.»

چهارشنبه ۱۱ مرداد | ۲۹ ذیحجه ۱۴۰۹ ۲ آگوست ۱۹۸۹

با خوردن داروهای تجویز شده، امروز درد کمر و پایم بهتر است. در گزارش‌ها مسائل لبنان و گروگان‌ها، التهاب فراوانی برانگیخته است[1]. در مورد برنامه مراسم تنفید فردا و برگزاری اجلاسیه فوق‌العاده مجلس خبرگان برای تأیید مجدد رهبری براساس قانون اساسی اصلاح شده، با آقای خامنه‌ای و شورای نگهبان مذاکره شد.

آقای [حسین] کمالی و اعضای شورای مرکزی خانه کارگر آمدند. از عملکرد [آقای محمد سلامتی] وزیر کار و مخصوصاً معاونان ایشان انتقاد کردند و پیشنهاد [وزیر شدن] آقای کمالی را دادند. آقای [ناصرحیرانی] نوبری سفیرمان در شوروی آمد. از حدود

---

۱ - تقبیح تروریسم توسط هاشمی رفسنجانی رئیس جمهوری جدید ایران و ادوارد شوارد نادزه وزیر امور خارجه شوروی، موضوع گزارشی است که روزنامه واشنگتن تایمز به نقل از خبرگزاری رویتر از مسکو در شماره امروز خود منتشر ساخت در این گزارش آمده است: «تاس خبرگزاری رسمی شوروی گزارش داد که رئیس جمهور جدید ایران و ادوارد شوارد نادزه وزیر امور خارجه شوروی، تأسف خویش را از گزارش‌های حاکی از قتل سرهنگ ویلیام هیگینز ابراز کردند. تاس می گوید، رفسنجانی در نخستین ملاقات خود با یک مقام عالی رتبه خارجی پس از پیروزی در انتخابات، همچنین بیانیه مشترکی را امضا کرد که به موجب آن هرگونه اقدام دارای ماهیت تروریستی محکوم شناخته شده است. تاس می گوید هر دو مقام، نزدیک شدن موضع شوروی و ایران را در یافتن راه حلی برای جنگ داخلی افغانستان و تشکیل یک دولت ائتلاف ملی در آن کشور یادآور شدند. آقای شوارد نادزه درباره ربوده شدن شیخ عبید توسط اسرائیل و گزارش‌های حاکی از بدار آویخته شدن هیگینز، نگرانی جدی خود را به آقای رفسنجانی ابراز کرد. رفسنجانی ضمن ابراز تأسف عمیق درباره آنچه که اتفاق افتاده است، تأکید کرد که ایران با نمایش حزن انگیزی، که در لبنان به روی صحنه آمد، هیچ رابطه‌ای ندارد. طرفین هرگونه اقدام دارای ماهیت تروریستی را محکوم کردند و خواستار وضع و تصویب فوری تدابیری شدند که از تشدید وخامت اوضاع جلوگیری کند. یک گروه هواخواه ایران به‌نام سازمان مستضعفان جهان گفت هیگینز را که در فوریه ۱۹۸۸ ربوده شد، بدان جهت که اسرائیل شیخ عبید را آزاد نکرده، به دار آویخته است. رادیو تهران اظهارات آقای شوارد نادزه را نقل کرد که گفته است برنامه‌های ایالات متحده آمریکا، عربستان سعودی و چند کشور مشخص دیگر برای آن کشور جنگ زده، برنامه‌های غیر واقع بینانه است. تاس می گوید آقای شوارد نادزه همچنین از آقای رفسنجانی خواست تا از نفوذ شخصی برای کمک به آزادی روس‌هایی که توسط مقاومت افغانستان به اسارت گرفته شده‌اند، استفاده کند. ایران و اتحاد شوروی که در جریان ده سال مداخله نظامی شوروی در افغانستان، هر یک از گروه‌های مخالف با هم جانبداری می کردند. هر دو خواستار استقرار یک دولت غیر متعهد و ائتلاف ملی در کابل شده‌اند. ایران از آن بیم دارد که اگر اتحاد قدرتمندتر اعضای مقاومت افغانستان مستقر در پاکستان در کابل از قدرت بیشتر برخوردار شود، ممکن است ایالات متحده آمریکا و عربستان سعودی در افغانستان نفوذ پیدا کنند. اما ائتلافی کوچکتر از هشت گروه مجاهدین نیز که با ایران متحدند، هر گونه راه حلی برای افغانستان و هرگونه نقشی را برای دولت مورد حمایت مسکو در کابل که نجیب الله رئیس جمهوری آن است، رد کرده است.» منبع : نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی ، ۱۳۶۸/۵/۱۳ ، شماره ۱۳۷

پیشرفت کارها گفت و درباره ادامه سیاست همکاری پرسید.

آقای [حمید] میرزاده [معاون اجرایی نخست وزیر] آمد و طرح فعال کردن کارخانه‌ها با ارزهای دولتی و صادراتی و ترجیحی و آزاد را داد؛ کاملترین طرح است که تاکنون داده شده است. آقای [سید منصور] رضوی [رئیس سازمان] امور اداری و استخدامی آمد. درباره طرح تشکیلات جدید ریاست جمهوری مذاکره شد و در طرح قبلی اصلاحات به عمل آمد؛ قرار شد بررسی را ادامه دهد.

عصر دکتر جزایری آمد. آمپولی برای معالجه درد کمر و پا تزریق کرد. آقای عبدالله نوری آمد. درباره کابینه و به خصوص وزارت کشور مذاکره شد. آقای [سیدمحمد] خاتمی وزیر ارشاد آمد. کلیاتی درباره دولت و کابینه و سیاست‌ها گفت و درباره وزارت ارشاد هم صحبت شد؛ بقیه صحبت به جلسه دیگری موکول گردید. تا ساعت نه شب کارهای دفتر را انجام دادم و بقیه کارها را به خانه آوردم.

پنجشنبه ۱۲ مرداد | ۳۰ ذیحجه ۱۴۰۹ ۳ آگوست ۱۹۸۹

تا ساعت هشت ونیم درخانه بودم. در گزارش‌ها بوی درگیری نظامی به خاطر تهدید جان گروگان‌های آمریکایی در منطقه به مشام می‌رسد. ناوگان جنگی آمریکا مأمور مدیترانه و خلیج فارس شده‌اند[1].

به بیت امام و سپس به حسینیه جماران برای مراسم تنفید حکم ریاست جمهوری رفتم.

---

۱ - با نزدیک شدن زمان اعدام احتمالی دومین گروگان آمریکایی در لبنان، رئیس جمهور آمریکا تلاش‌های سیاسی خود را برای حل بزرگترین بحران بین‌المللی خود افزایش داد و در عین حال اعلام کرد که خود را برای انجام یک اقدام نظامی آماده می‌کند. از سوی دیگر حزب الله لبنان نیز تهدید کرد در صورتی که کشتی های جنگی آمریکا در لبنان به اقدام نظامی دست بزنند، جنگی همه جانبه را علیه واشنگتن آغاز می‌کند. مقامات وزارت دفاع آمریکا گفتند ۲۵ کشتی جنگی ناوگان ششم از جمله ناو هواپیمابر «کورال سی» در مدیترانه مستقر شده‌اند. سید عباس موسوی از مسئولین حزب‌الله لبنان در پاسخ به تهدیدات آمریکا گفت: «اقدامات تلافی جویانه ما محدودیتی نخواهد داشت. آمریکا قبل از انجام هر اقدام ابلهانه‌ای، باید یک میلیون بار فکر کند.»

یادداشت رئیس جمهوری

بسم الله الرحمن الرحیم

روز مبارک و لحظات حساسی است. شروع دوران مسئولیتی عظیم و سنگین و سرنوشت‌ساز. مردم شریف ایران اینجانب را با اعتماد کم‌نظیر لایق تلقی نمودند. با بیش از ۹۴٪ آراء ماخوذه به بنده ماموریت بزرگی محول کردند و رهبر گرانقدر انقلاب با تنفیذ آراء ارزشمند مردم بر وزن و اعتبار آن و سنگینی مسئولیتم افزودند.

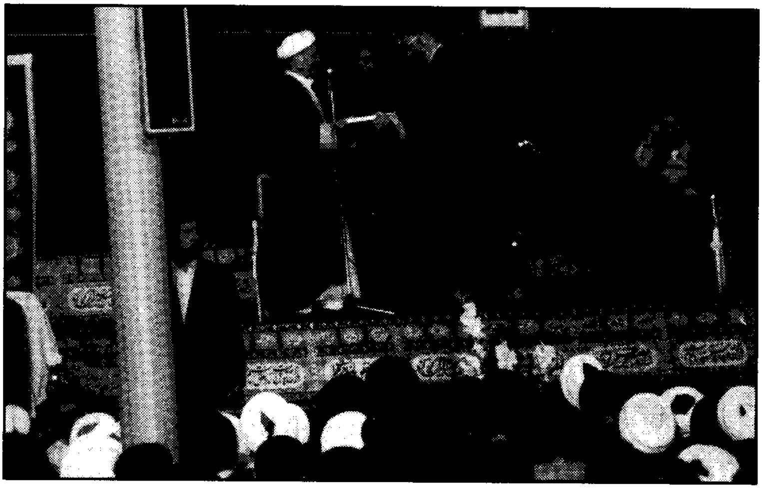
میدانم کار بسیار مشکلی در پیش دارم. عقب ماندگیهای دوران ستمشاهی و دوران پرحادثه تثبیت انقلاب، ویرانیهای وسیع هشت سال جنگ تحمیلی، خزانه خالی کشور، بیکاری شدید انبوه جوانان کشور، توطئه‌ها و کارشکنی‌های قدرتهای جهانی و دشمنان انقلاب اسلامی، غیبت بنیانگذار انقلاب که در هر حال حلّال مشکلات بودند، انتظارات بحق مردم صبور و وفادار و وظیفه ادای حقوق ایثارگران، بخشی از انبوه مشکلات و عوامل سنگینی این بار و وظیفه است.

و در مقابل، به لطف الطاف بیکران الهی و حمایتهای بی‌دریغ مردم و برخورداری از نیروهای متخصص، دقیق، کارآمد و کارکرده انقلاب و وفاداری عظیم ملت و مسئولین ایران عزیز و ارشادات ارزشمند امام راحل در خصوص سیاستهای بازسازی و سازندگی مایه دلگرمی و امیدها به آینده بهتر است.

با ایمان و اطمینان به وعده حق و دلخوش از وعده «ان تنصروا الله ینصرکم» الهی و با درخواست عاجزانه صبر و توفیق و استمداد از ارواح پاک شهدا و با اعتماد به همت همکاران، از همینجا اقدامات اجرایی را آغاز میکنیم.

اکبر هاشمی رفسنجانی، رئیس جمهوری اسلامی ایران. اکبر هاشمی ۶۸/۵/۱۲

دستخط پیام آغاز دوره ریاست جمهوری

مراسم تنفیذ ریاست جمهوری

جلســه با شکوهی بود. گزارش وزیر کشور و شــورای نگهبان و حکم آیت‌الله خامنه‌ای توسط احمدآقا خوانده شد[1]. سپس من صحبت کردم[2] و سپس آیت‌الله خامنه‌ای[3].

۱ - متن کامل حکم در بخش ضمایم کتاب درج شده است. در بخشی از حکم آیت‌الله خامنه‌ای آمده است: «خدا را شکر که اراده و رأی ملت عزیز، بار ســنگین امانت و مســئولیت الهی را بر دوش توانای مردی بزرگ از فرزندان اســلام و حواریین امام عظیم الشان، عالمی مجاهد، فقیهی اسلام شناس، سیاســتمداری هوشــمند و مدیری درد آشنا و دلسوز قرار داد. شــخصیتی که پرونده تلاش در راه خدا و مجاهدتش برای حاکمیت دین و اعتلای کلمه اســلام، حتی پیش از نخســتین روزهای شروع نهضت آغاز شده و سرگذشت رنج‌ها و سختی‌ها و [illegible]‌های کم نظیر را در خود گنجانیده است. چهره موجهی که به برکت حرکت مســتقیم انقلاب، همواره امین امام و محبوب امت بوده و ان‌شــاءالله از این پس نیز خواهد بود. اینجانب ضمن سپاس مجدد از لحــاظ نهان و آشــکار حضرت حــق تعالی، جلّت عظمته، به پیروی از ملت عظیم الشــان و با معرفت به مقام و مرتبت یاور صمیمی امام و شــخصیت برجسته نظام جمهوری اسلامی و بازوی توانا و زبان گویای آن، جناب آقای هاشمی رفسنجانی، دامت تأییداته، رأی ملت را تنفیذ و ایشان را به ریاست جمهوری اسلامی ایران منصوب می‌کنم.»

۲ - آقای هاشــمی در ســخنان خود، ضمن اشاره به سابقه مبارزات مشــترک خود با آیت‌الله خامنه‌ای در دوران قبل از انقلاب گفت: «همکاری مشترک من و مقام معظم رهبری در طول ســی ســال گذشــته همراه با صمیمت، صفا، همرنگی و همدلی بوده است و تا به امروز که حکم ریاست جمهوری را از ایشــان دریافت می‌کنم، در مشــکل‌ترین شــرایط با هم بودیم و حتی یک لحظه هم در انجام وظایف الهی خودمان تردید به دل راه ندادیم و من در این مقطع حســاس، با ملت عزیز و رهبر بزرگوارمان پیمان می‌بندم که به دنبال هیچ چیزی جز خدمت به اســلام و قرآن نخواهم بود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

۳ - آیت‌الله خامنه‌ای در ســخنان خود با ابراز اطمینان و امید نســبت به مدیریت جدید کشــور اظهار داشــتند: «امیدوارم که این مدیریت با کمک مردم، بتواند گره مشــکلات را باز و راه‌ها را هموار ســازد. اما در عین حال نباید این فکر در جامعه القاء شــود که به مجرد تشکیل دولت جدید، همه مشکلات

از صبح دچار التهاب معده و تب بودم. تا عصر استراحت کردم، حالم بهتر شد. شب به خاطر مهمان‌های فراوان از بستگان نتوانستم استراحت کنم. حاجیه والده هم از مشهد برگشته‌اند و فردا عازم نوق‌اند. به خاطر شلوغی خانه نماندند و به منزل اخوی محمد رفتند.

جمعه ۱۳ مرداد | ۱ محرم ۱۴۱۰ ٤ آگوست ۱۹۸۹

صبح زود از وزارت خارجه اطلاع دادند که دیشب از طرف آلمان و عمان تماس گرفته‌اند و خواسته‌اند که در مسأله لبنان دخالت کنیم و نگذاریم که اعدام آمریکاییان انجام شود و از طریق سلطان قابوس گفته بودند که آنها هم به اسرائیل فشار می‌آوردند که شیخ [عبدالکریم] عبید [امام جمعه جبشیت] را آزاد کنند. گفتم جواب بدهند حال که از لحن تهدید دست برداشته‌اند، اقدام می‌کنیم.

در گزارش‌های صبح، لحن تبلیغات آمریکا و انگلستان عوض شد[1] و خبر از حل

بلافاصله برطرف خواهد شد، زیرا که این امر به برنامه‌ریزی، تلاش و کمک مردم و ابتکارات گوناگون نیازمند است. علاج مشکلات ما در این است که ما سازندگی کشور را در کنار تأمین روحیه انقلابی در مردم و حفظ همان صلابت و عظمت انقلاب اسلامی به مرحله عمل درآوریم.»

۱ - اکثر روزنامه‌های مهم امروز (جمعه) انگلیس، مقالات متعددی درباره بحران گروگان‌های غربی در لبنان منتشر کرده و به نقش آقای هاشمی در به تعویق انداختن اعدام یکی از گروگان‌های آمریکایی پرداخته‌اند. مطبوعات یاد شده عموماً دیپلماسی آمریکا برای استفاده از فشار سیاسی و نظامی بر ایران را می‌ستایند و شایع می‌کنند پیام شدیداللحن دولت آمریکا به جمهوری اسلامی، باعث مداخله جدی ایران در جلوگیری از قتل گروگان‌ها شده است. اکثر این مطبوعات همچنین بحران اخیر را نقطه آزمایشی برای عملکرد سیاسی رئیس جمهوری تازه ایران می‌دانند و شواهد موجود را دلیل بر قاطعیت ایشان برای رسیدن به اعتدال سیاسی و آزادی گروگان‌های غربی تفسیر می‌کنند. تصور عمده این مطبوعات بر آن است که علت اعتدال سیاسی هاشمی، اولویتی است که ایشان برای بازسازی ایران و بهبود زندگی مردمش قائل است. روزنامه «گاردین» جمعه با چاپ عکس بزرگی از آقای هاشمی در صفحه اول، طی مقاله‌ای آقای رفسنجانی را عامل کلیدی در کاهش شدت بحران گروگان‌ها توصیف کرده است. دیوید هرست خبرنگار با سابقه این روزنامه در مقاله مذکور، تعویق قتل گروگان آمریکایی در بیروت را بی تردید نتیجه اقدام آقای رفسنجانی دانسته و آن را علامت دلگرم کننده‌ای از فائق آمدن او بر مخالفان سیاسی‌اش قلمداد کرده است. نویسنده مذکور با اشاره به کلمات «دلایل مخصوص» در اعلامیه مبارزان حزب الله لبنان، آن را علامتی از مؤثر واقع شدن فشار به تهران خوانده است. به ادعای وی واشنگتن برای متوقف کردن قتل گروگان‌های آمریکایی به اقدامات تهران بسیار تکیه داشت و رئیس جمهوری این کشور طی پیامی که به تهران فرستاده بود، ایران را مسئول حفاظت از جان گروگان‌ها دانسته بود. «هرست» آنگاه

مشکل با کمک ایران دادند و دبیر کل سازمان ملل برای اولین بار از لزوم آزادی گروگان‌های ایرانی صحبت کرد. نخست وزیر تلفنی گفت از آمریکا خبر می‌دهند که دارند افکار عمومی را برای درگیری نظامی درست می‌کنند.

برای خطبه جمعه به دانشگاه رفتم. احساسات مردم خیلی خیلی خوب بود. اولین خطبه بعد از انتخابات بود[۱]. عصر و شب گرفتار مهمان‌های زیادی از بستگان بودیم. معمولاً استراحت روز جمعه را این جور انجام می‌دهم و علاوه کار زیادی عقب مانده داشتم که انجام دادم[۲].

افزود اگر چه ایران از اعتراف به تمکین در مقابل فشارهای سیاسی خودداری کرده است، لکن قرائنی در دست است که نشان می‌دهد، آقای رفسنجانی از زمان رسیدن به قدرت، قصد دارد نقش معتدل‌تری در لبنان به عهده گیرد و گروگان‌های غربی در لبنان را آزاد کند. علت این رویه آقای رفسنجانی از نظر مفسر «گاردین» تلاش رئیس جمهوری ایران برای بازسازی کشور با استفاده از کمک فنی و مالی غرب است. وی در پایان سکوت گروه‌های به اصطلاح افراطی در ایران را ظرف چند روز اخیر، نشانه توفیق آقای رفسنجانی در پیشی جستن از مخالفانش قلمداد کرده و افزوده است البته مشخص نیست این موفقیت تداوم خواهد داشت و یا افراطیون، دوباره پس از سکوتی تاکتیکی به میدان خواهند آمد.

۱ - خطبه اول به تشریح فلسفه عاشورا و بازخوانی حادثه کربلا و شهادت حضرت امام حسین (ع) اختصاص داشت. در خطبه دوم ابتدا درباره انتخابات ریاست جمهوری و حضور پرشور مردم پای صندوق‌های رأی و اهمیت بین المللی این حضور عظیم، مطالبی بیان شد. سپس درباره حضور عملی رهبر انقلاب در اداره امور کشور، مأیوس شدن دشمنان، دورنمای وضعیت اقتصادی کشور و روابط مجلس و دولت در آینده مباحثی مطرح شد. در پایان خطبه دوم نیز به مسأله لبنان و بحران گروگان‌های غربی پرداخته شد و پیشنهادهایی مطرح گردید. در بخشی از خطبه دوم آمده است: «اینجا اگر بخواهند مسأله لبنان را حل کنند، راه دارد. راه مشخص است. آزادی گروگان‌ها راه حل دارد. راه حل عاقلانه و مدبرانه دارد. با این قلدری‌ها و این برخوردهای مغرورانه و با ستمگری نمی‌توانید مسأله آنجا را حل کنید. بیایید عاقلانه وارد شوید. ما هم کمک می‌کنیم، مسائل آنجا را حل کنیم که مردم منطقه بتوانند در صلح و صفا زندگی بکنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - رادیو صدای آمریکا درباره پیشنهاد آقای هاشمی برای حل مسأله گروگان‌ها گزارش داد: « اکبر هاشمی رفسنجانی امروز جمعه به ایالات متحده در مورد حل بحران گروگان‌ها در لبنان پیشنهاد کمک کرد و گفت برای آزاد ساختن گروگان‌های غربی در لبنان راه حلی عاقلانه وجود دارد. وی خواستار این شد که آمریکا از اسرائیل بخواهد که یک روحانی شیعه را که هفته گذشته در جنوب لبنان ربوده آزاد کند. در همین حال سنای آمریکا قطعنامه‌ای را در پشتیبانی از هر نوع اقدام تلافی جویانه پرزیدنت بوش مورد تصویب قرار داد.

هاشمی رفسنجانی گفت برای حل بحران گرگان‌ها و مسأله لبنان راه حلی منطقی وجود دارد. وی از ایالات متحده خواست تا رفتاری معقول در پیش گیرد. رفسنجانی اظهار داشت آمریکا از راه قلدری و ستمگری نمی‌تواند گروگان‌ها را آزاد کند. وی گفت اگر آمریکا مایل است گروگان‌های لبنان آزاد شوند، باید از اسرائیل بخواهند که شیخ عبدالکریم عبید را آزاد کند. مقامات ایالات متحده آمریکا، انجام حملات تلافی جویانه را در صورتی که گروگان‌های بیشتری به قتل برسند، مردود ندانستند. به دنبال اعدام سرهنگ ویلیام هیگینز گروگان آمریکایی، آمریکا همچنین ایران را تحت فشار گذاشته است که از نفوذ خود بر گروه‌های مسلمان در لبنان استفاده کند. تا جان گروگان‌های غربی را حفظ کند. گفته می‌شود کشتی‌های جنگی آمریکا در دریای مدیترانه در سواحل لبنان و همچنین در اقیانوس هند به حال آماده باش به سر می‌برند.» منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری

شنبه ۱۴ مرداد | ۲ محرم ۱۴۱۰ ۵ آگوست ۱۹۸۹

با خوردن دارو حالم بهتر است. ساعت نه ونیم به مجلس رفتم. در گزارش‌ها سروصدای زیادی درباره اظهارات روز جمعه من، در خصوص آمادگی ما برای همکاری در حل مشکل لبنان و گروگان‌ها به راه افتاده است[1]. با اینکه حمله شدیدی به قلدری و تهدیدهای آمریکا و عدم فشار آنها بر اسرائیل کرده بودم، به آنها اشاره‌ای نکرده‌اند و فقط روی آمادگی ایران برای همکاری تکیه می‌کنند[2]؛ معلوم است که نیاز دارند[3].

اسلامی - ۱۳۶۸/۵/۱۴ - صفحه ۱۳۸

۱ - رئیس جمهوری آمریکا از سخنان روز جمعه آقای هاشمی اظهار خشنودی کرد. جرج بوش اظهار داشت که دورنمای آزادی گروگان‌های آمریکایی در لبنان برای وی امیدوار کننده است. وی متعهد شد که از هیچ تلاشی برای تأمین آزادی گروگان‌ها فرو گذار نکند. بوش گفت: «من امیدوار شده‌ام، اما نمی‌خواهیم که بستگان گروگان‌ها امیدواری زیادی پیدا کنند، مبادا که این امیدواری نقش بر آب گردد.» رئیس جمهور آمریکا در یک مصاحبه مطبوعاتی کوتاه، در مورد پیشنهاد آقای هاشمی برای خاتمه بخشیدن به ماجرای گروگان‌ها اظهار داشت: «هنگامی که یک بیانیه‌ای را مشاهده می‌کنی که امیدواری در مورد بازگشت گروگان‌های ما ایجاد می‌کند، من مایلم که آن را به دقت مورد مطالعه و مکاشفه قرار دهم.» رئیس جمهور آمریکا در اولین بیانیه خود پس از تعلیق کشتن «جوزف سی‌سی بیو» اظهار داشت که معتقد است تلاش‌های دیپلماتیک آمریکا مثمر ثمر واقع شده است. بوش در کاخ سفید به خبرنگاران گفت: «از اینکه تهدید به انجام یک جنایت خشن کنار گذارده شده است، بسیار خشنود است.»

۲ - سخنان آقای هاشمی در مراسم نماز جمعه تهران، تیتر اول اغلب جراید پر تیراژ روز شنبه ایتالیا را به خود اختصاص داد. اکثر جراید این کشور با انتشار عناوینی نظیر «آقای رفسنجانی دست یاری به آمریکا می‌دهد»، «من رفسنجانی آمریکا را کمک خواهم کرد»، «ایران به بوش کمک می‌کند» و ... سخنان رئیس جمهوری جدید ایران را نشانه اولین قدم برای ایجاد روابط مجدد با آمریکا برشمردند. لاریوبلیکا پرتیراژترین روزنامه ایتالیایی نوشت: «در حال حاضر امکان برقراری دوباره روابط بین ایران و آمریکا وجود دارد، ولی برای تحقق این امر، آمریکا می‌بایست سرمایه‌های ایران را که بعد از انقلاب اسلامی در آن کشور توقیف شده‌اند، به ایران باز گرداند.» روزنامه ایل مساجرو چاپ رم نوشت: «پایان یافتن مسأله گروگان‌ها برای رئیس جمهور جدید ایران، یک امتیاز محسوب خواهد شد. رفسنجانی با اعلام همکاری با آمریکا برای خاتمه دادن به‌بحران گروگان‌ها، راه روابط مجدد با آمریکا را هموار خواهد ساخت.» روزنامه لااستامپا با اشاره به سخنان روز جمعه آقای هاشمی در مراسم نماز جمعه تهران و همکاری ایران و آمریکا برای خاتمه دادن به بحران گروگان‌ها نوشت: «رئیس جمهوری جدید ایران اولین گام را برای نزدیک شدن به آمریکا برداشت. بعد از گذشت ده سال از انقلاب اسلامی، به نظر می‌رسد که بوش رئیس جمهور آمریکا و هاشمی رفسنجانی خواستار متارکه خط مشی قبلی ریگان و امام خمینی بوده و تمایل به بهبود دوباره روابط بین دو کشور را دارند.»

۳ - اظهارات آقای هاشمی در مورد گروگان‌ها در خبرگزاری‌های غربی بازتاب زیادی داشت. خبرگزاری فرانسه گزارش داد: «اکبرهاشمی رفسنجانی رئیس جمهور ایران روز جمعه به کاخ سفید در مورد یافتن راه حلی برای بحران گروگان‌ها پیشنهاد کمک داد و از واشنگتن خواست تا از اعمال زور در لبنان چشم پوشی کند. آقای رفسنجانی طی اظهاراتی در نماز جمعه تهران که برای اولین بار به عنوان رئیس جمهوری کشور در آن شرکت کرده بود، گفت آزادی گروگان‌ها و مسأله لبنان راه حل‌هایی دارد که باید از طریق گفت و گو آن را یافت و نه از طریق اعمال زور. وی بارها یاد آور شد

آقای دکتر [سیدحسن] فیروزآبادی [رئیس ستاد کل نیروهای مسلح] آمد. درباره کابینه، ستاد و وزرای بهداشت و آموزش عالی نظراتی داد. آقای [محمد محمدی] ری‌شهری آمد و گفت آمادگی ادامه کار در وزارت اطلاعات را ندارد و خواست که کسی را به جای او معرفی نمایم و نظراتی درباره کابینه داد.

آقای سعید الذاکرین آمد. خواست که او را از مجلس برای کارهای اجرایی ببرم. آقای [جلیل] سیدزاده نماینده باختران [= کرمانشاه] آمد. درباره کابینه گفت و از وضع بد نان در باختران؛ گفتم که خودش برود و راه حلی ارائه نماید. خواست که اجازه دهم محل غذاخوری کارمندان و محافظان را به جای دیگری منتقل کنند. گفتم بعد از رفتن من اقدام کنند.

فرستاده ویژه [راجیو] گاندی نخست وزیر هند آمد. نامه او را آورد. خواستار تحکیم روابط و همکاری بیشتر شده است. خبر دادند که مسأله کودرمخ که مورد نزاع ما و هند بوده حل شده و مأموران ما از نحوه حل راضی‌اند. قیمت سنگ آهن را پایین آورده‌اند و مقدار تعهد ما را کم کرده و پرداخت طلب ما را خوب تنظیم نموده و کمکی هم به طور غیرمستقیم به حزب کنگره کرده‌ایم و تحت تأثیر همین کمک و علاقه به همکاری

که باید از هرگونه راه حل نظامی چشم پوشید و افزود که باید با هوشیاری اقدام کرد و من خطاب به کاخ سفید می گویم که ما به شما برای یافتن راه حل کمک خواهیم کرد. آقای رفسنجانی سپس آشکارا از گروهی که تحت عنوان« مستضعفان روی زمین» مسئولیت اعدام سرهنگ ویلیام هیگینز را با لحنی کاملاً نزدیک به گروه بنیادگرایی حزب الله هوادار ایران به عهده گرفته، فاصله گرفت. رئیس جمهور ایران بدین مناسبت گفت در یک سو گروهی ناشناس و متشکل از مشتی افراد قرار گرفته که برای آرمان خود می‌جنگند و اعلام کرده‌اند که سرهنگ هیگینز را کشته‌اند و در طرف دیگری کشوری قرار دارد که با بی اعتنایی به کلیه قوانین بین‌المللی و مدافعان آن، قدرت نمایی می کند. آقای هاشمی رفسنجانی گفت بین این دو، آمریکا و نیروهای نظامی‌اش برای به اصطلاح حل مسأله لبنان قرار دارند، ولی آنها نمی‌خواهند مسأله لبنان را حل کنند، بلکه می‌خواهند در آنجا یک رژیم فرقه‌ای مانند اسرائیل برقرار کنند. وی سپس گفت ولی این امر ممکن نیست زیرا در زمان اعلام دولت اسرائیل، جمهوری اسلامی هنوز وجود نداشت. آقای رفسنجانی یک بار دیگر یاد آور شد که تنها چیزی که ایران از این گروه که کسی آن را و اعضایش را نمی‌شناسد، می‌داند این است که گروه یاد شده از مردم محروم لبنان است. وی افزود: راه حل ساده است. آمریکا باید با تهدید اسرائیل به قطع کمک‌هایش، این کشور را تحت فشار قرار دهد. راه حل نظامی بی تأثیر خواهد بود. همانند تهدید مردم لبنان که هرگز این راه حل را نخواهند پذیرفت. آقای رفسنجانی در پایان گفت از راه حل نظامی چشم پوشی کنید زیرا در هیچ جای دنیا کار آیی ندارد، تنها اسرائیل رو به موت را تهدید می کند. در این موقع مردم حاضر در دانشگاه فریاد زدند، اسلام پیروز است، اسرائیل نابود است.»

بیشتر، امتیازها را داده‌اند[۱].

شب جلسه سران قوا داشتیم. مسأله مهمی در دستور نبود و بیشتر درباره امام و مسائل جاری به طور متفرق حرف زدیم[۲]. برای خواب به مجلس رفتم.

---

۱ - رادیو بی بی سی در مورد حل اختلاف مالی ایران و هندوستان گزارش داد: «ایران و هندوستان عاقبت برای اختلاف دراز مدت خود در مورد وامی که پیش از انقلاب ایران به هندوستان داده شده بود، راه حلی پیدا کردند و در مورد همکاری در پروژه مشترک سنگ آهن به توافق رسیدند. یکی از مقامات بلند پایه هندوستان، ضمن سفر رسمی هفته گذشته اش به تهران، علاوه بر مذاکره پیرامون اختلاف دو کشور بر سر این وام، مسائل افغانستان را هم در خلال گفتگو با آقای رفسنجانی رئیس جمهور جدید ایران مطرح ساخت. اختلافات ایران و هندوستان بر سر همکاری در پروژه سنگ آهن که مدت زمانی میان دو کشور مورد بحث بوده، روز جمعه در تهران حل و فصل شد. مقامات هندوستان این توافق را سرآغاز همکاری‌های گسترده‌تر ایران و هندوستان در دیگر زمینه‌های اقتصادی خواندند. آقای گوفی آرورا معاون وزیر دارایی هندوستان پس از انجام مذکرات خود با مقامات ایران، نامه‌ای را که از طرف آقای گاندی نخست وزیر هندوستان برای رئیس جمهور ایران آورده بود، به آقای رفسنجانی داد. اختلاف دو کشور بر سر پروژه کودرمخ این پروژه بخشی از یک مجموعه اعتباری به ارزش دو میلیارد دلار بود که در زمان شاه به منظور حفظ و گسترش روابط و همکاری‌های اقتصادی هندوستان و ایران، به هندوستان داده شده بود. براساس توافقنامه‌ای که در سال ۱۹۷۵ میان ایران و هندوستان به امضا رسید، ایران وامی به ارزش بیش از پانصد میلیون دلار به هندوستان داد و ضمناً متعهد شد که برای تأسیسات فولاد خود در اهواز، حدود ۱۵۰ میلیون تن سنگ آهن از هندوستان خریداری کند. کار ساختمان پروژه کودرمخ واقع در ایالات جنوبی کارناتاکا در هندوستان به نیمه رسیده بود که انقلاب ایران رخ داد و طولی نکشید که در مورد پرداخت مابقی وام به هندوستان، اختلافاتی میان دو کشور پدید آمد. مقدار وامی که تا آن هنگام ایران به هندوستان پرداخته بود ۲۵۰ میلیون دلار ارزش داشت و پس از انقلاب، پرداخت نیمه دیگر وام متوقف شد و پیش از آغاز جنگ ایران و عراق، ایران علی رغم تعهد پیشین از خریداری سنگ آهن هندوستان خودداری کرد و این مسأله منجر به اختلاف میان دو کشور و بحث بر سر این مسأله شد که حق با کدام کشور است. به‌دنبال یک رشته پیشگامی‌های سیاسی، دو کشور آمادگی خود را برای مذاکره و حل اختلاف خود نشان دادند و به همین علت معاون وزیر دارایی هندوستان به تهران سفر کرد و توافقی برای حل این مسأله میان دو کشور حاصل شد. بنابر توافق به دست آمده میان دو کشور، هندوستان قرار است در مدت زمانی که جزئیات آن اعلام نشد، وامی را که از ایران دریافت کرده بود، باز پرداخت کند و ایران نیز در مقابل حاضر شده است تا در ۱۵ سال آینده حداقل مقدار مشخصی سنگ آهن از هندوستان خریداری کند.»

۲ - رادیوهای بیگانه در این روز گزارش دادند: «هشت روز پس از انتخاباتی که در آن حجت‌الاسلام رفسنجانی به سمت ریاست جمهوری جدید ایران برگزیده شد، آیت‌الله حسینعلی منتظری جانشین برکنار شده آیت‌الله خمینی پیام تبریکی به وی فرستاد و انتخاب او را به سمت جدید شادباش گفت. آیت‌الله منتظری در پیام خویش آرزو کرد که رئیس جمهور منتخب با یاری خدا به خدمت اسلام، انقلاب و مردم مستضعف که مالک اصلی انقلاب اسلامی هستند، بپردازد. آیت‌الله منتظری از چهار سال پیش به سمت جانشین آیت‌الله خمینی برگزیده شده بود و ماه پیش از مرگ بنیانگذار جمهوری اسلامی، از این سمت برکنار شد. آیت‌الله منتظری که دوباره به تدریس علوم دینی در حوزه علمیه قم روی آورده، در پیام تبریک خویش به تمجید از حجت‌الاسلام رفسنجانی پرداخت.»

یکشنبه ۱۵ مرداد | ۳ محرم ۱۴۱۰ ٦ آگوست ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارهای دفتر را انجام دادم و به مأموران برای آماده کردن جلسه مجلس خبرگان دستوراتی دادم. آقای [ابراهیم] امینی آمد. درباره کیفیت برگزاری اجلاسیه خبرگان مشاوره شد. قبل از تشکیل جلسه با سایر اعضای هیأت رئیسه در تالار پارلمان جلسه‌ای تشکیل دادیم و برنامه را آماده کردیم. نگرانی بود که به خاطر کمی وقت بعد از اعلان، به نصاب لازم برای رسمی شدن جلسه نرسد که خوشبختانه رسید. تعداد ۶۴ نفر حضور پیدا کردند. انتخاب هیأت رئیسه انجام شد. همان اعضای سابق ابقاء شدیم. من با ۶۲ رأی نایب رئیس اول شدم و آقای مشکینی با ۶۰ رأی رئیس و آقای امینی با ۵۴ رأی نایب رئیس دوم و آقایان [سیدحسن] طاهری[خرم آبادی] و [محمد] مؤمن منشی [شدند].

دستور کار، بررسی مسأله رهبری با توجه به اصلاح قانون اساسی بود که تغییرات قانون اساسی توضیح داده شد. بعضی‌ها معتقد بودند که نیازی به رأی‌گیری مجدد نیست و رهبری آیت‌الله خامنه‌ای ادامه دارد؛ اما چون در رأی‌گیری گذشته تصریح کرده بودیم که رهبری موقت است و پس از اصلاح قانون، خبرگان مجدداً رأی می‌دهد، رأی‌گیری کردیم. شصت رأی موافق بود و چهار نفر رأی ندادند. تعداد آرای موافق، شبیه رأی‌گیری گذشته است ولی گفتند رأی ندادن آنها به خاطر این است که نیازی به رأی‌گیری نمی بینند. خبرگان ناهار مهمان مجلس بودند. عموماً از وضع پیش آمده با رهبری آقای خامنه‌ای و ریاست جمهوری من خوشحالند و امیدوار. خبر را تنظیم کردم و به رسانه‌ها دادیم.

عصر [آقای یدالله اسلامی] نماینده بافت و آقای [حسین] کمالی آمدند. آنها درباره مسائل کابینه کار داشتند. آقای عبدالله نوری آمد. درباره وزارت اطلاعات و امور دیگر کابینه صحبت شد. آقای [اسدالله] بیات آمد و برای برنامه دستور کار مجلس و کابینه صحبت کرد. با سایر اعضای خبرگان به ملاقات رهبری رفتیم. آقای مشکینی صحبت

کردند[۱] و آقای خامنه‌ای در جواب مطالبی گفتند.

همان جا با دکتر روحانی درباره وزارت اطلاعات و ستاد کل و مسائل ارتش و ... مذاکره کردیم. آقایان [احمد] جنتی، [محمد] مؤمن، [سیدحسن] طاهری و [واعظ] طبسی آمدند. درباره اشکالات [آقای علی اکبر محتشمی‌پور] وزیر کشور گفتند و خواستار کنار گذاشتن ایشان شدند.

شب با رهبری جلسه داشتیم که تا ساعت ده و نیم طول کشید. درباره کابینه، ارتش و سپاه، سیاست خارجی و اقتصادی مذاکره و تصمیم‌گیری نمودیم. جلسات مفیدی است و تفاهم کامل برقرار است. درباره قوه قضائیه و شورای نگهبان هم بحث و اتخاذ تصمیم شد.

دوشنبه ۱٦ مرداد | ٤ محرم ١٤١٠ — ۷ آگوست ۱۹۸۹

در گزارش‌ها مسائل لبنان در صدر است و نقش من در آرام کردن بحران و امید به ایران در حل مشکل سهم بالائی دارد. ساعت نه ونیم به مجلس رسیدم. آقای [عیسی] کلانتری وزیر کشاورزی آمد. برنامه‌های خودکفائی و مشکلات و نیازها را تشریح کرد.

---

۱ - آیت‌الله مشکینی رئیس مجلس خبرگان با اشاره به جلسه فوق‌العاده این مجلس گفت: «نظر اکثریت قاطع اعضای این مجلس مبنی بر مطابقت کامل حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با شرایط رهبری است که در اصلاحات قانون اساسی پیش بینی شده و تصور نمی کنم که در هیچ کشور جهان، سرانی از حکومت‌های مختلف یافت شوند که به اندازه رهبر و رئیس جمهوری ایران اسلامی در میان ملت خود دارای نفوذ حقیقی و اثباتی و برخوردار از محبت‌های قلبی مردم باشند و این خود از الطاف الهی است.» آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی نیز با تشکر از حسن ظن اعضای مجلس خبرگان گفتند: «مسئولیتی که بر عهده اینجانب قرار داده شده است، وظیفه بسیار سنگین و خطیری است. این اراده الهی و خواست خدای متعال است و اینجانب در مقابل آن تسلیم هستم و به عنوان قضا و تقدیر الهی آن را قبول می کنم و این مسئولیت الهی را بر عهده می‌گیرم.» ایشان بر اهمیت برخورداری رهبر از همکاری، کمک و همفکری علما، روحانیون و مسئولان برجسته کشور تأکید کردند و افزودند: «با این همکاری‌ها مشکلی نیست که قابل حل نباشد و راه غیر قابل پیمودن نیز وجود نخواهد داشت و ما از آغاز انقلاب تاکنون، به برکت همکاری و همراهی اقشار مختلف مردم و مسئولان، کارها را به پیش برده و توانسته‌ایم در مقابل سختی‌ها بایستیم و مشکلات را در برابر اراده عمومی این ملت خاضع، آسان کنیم.» منبع: روزنامه کیهان شماره ۱۳۶۷۹ مورخ ۱۶ مرداد ۱۳۶۸، صفحه ۲.

به خودکفائی در پنج سال آینده امیدوار است، ولی به نظرم زیادی خوشبین است.

آقای [بیژن نامدار] زنگنه وزیر نیرو آمد. برنامه‌ها را در سد سازی، نیروگاه سازی، مهار و انتقال آب‌ها، کانال سازی، کیفیت استفاده از آب‌های زیر زمینی و جلوگیری از شور شدن آب‌های شیرین که از اراضی شور می‌گذرند، توضیح داد.

خبر دادند که [بانو خدیجه میردامادی] والده آیت‌الله خامنه‌ای فوت شده است؛ برای رسانه‌ها تسلیت فرستادم[1]. آقای [اسحاق] جهانگیری نماینده جیرفت آمد و درباره کابینه و برنامه اقتصادی حرف زد. آقای [غلامرضا] آقازاده [وزیر نفت]، تلفنی از پیشرفت مذاکرات با ژاپنی‌ها و کره‌ای‌ها و تصویب آیت‌الله خامنه‌ای برای پیش فروش نفت برای کارهای فوری گفت. عصر آقای [محمد] سعیدی کیا وزیر راه [و ترابری] آمد. برنامه راه‌ها، راه‌آهن و خرید هواپیما از شوروی و لزوم انتقال کشتی‌رانی به وزارت راه را گفت و نیازها را اعلام کرد.

آقای [سراج‌الدین] کازرونی وزیر مسکن [و شهرسازی] آمد. برنامه مسکن را توضیح داد: ایجاد پانصد هزار مسکن در هر سال و ایجاد شهرک‌ها و شهرهای جدید با آماده کردن زمین و تأسیسات عمومی و کارهای زیربنائی با استفاده از قیمت زمین که سالانه حدود یکصدمیلیارد تومان کار است و کیفیت تهیه آب و برق و مصالح ساختمانی و نیازها و تنگناها را گفت.

آقای [اکبر] ترکان [رئیس سازمان صنایع دفاع] آمد. درباره صنایع نظامی و ساخت هواپیما و تانک و ادغام صنایع نظامی و وزارت خانه‌های سپاه و دفاع و اتکا گفت و اظهار علاقه کرد، به خاطر تسلطی که پیدا کرده در سمت فعلی بماند. تا ساعت نه در دفترم کار کردم و گزارش‌ها را دیدم. زمزمه پرداخت اموال موجود مسدود شده ما در آمریکا در رسانه‌های غربی اوج می‌گیرد. به خانه آمدم. شام خوردم و خوابیدم.

---

۱ - در این پیام آمده است: «محضر شریف حضرت آیت‌الله آقای خامنه‌ای، رهبر بزرگوار انقلاب، رحلت حضرت علّیه والده معظّمه را که با پرورش فرزندی چون وجود مبارک، حق بزرگی بر جامعه و تاریخ اسلامی دارند، به جنابعالی و بیت معظم تسلیت عرض می کنم. اکبر هاشمی رفسنجانی.»

سه‌شنبه ۱۷ مرداد | ۵ محرم ۱۴۱۰   ۸ آگوست ۱۹۸۹

ورزش و استخر و صبحانه و عزیمت به مجلس و خواندن گزارش‌ها. آقای [محمد] معزّی [= معزالدین] نماینده اصفهان آمد. از وزیر کشاورزی انتقاد کرد و خواستار تعویض او شد. دکتر [حسن] روحانی آمد. مشکلات وزارت اطلاعات را گفت و اظهار عدم تمایل برای این سمت کرد؛ اصرار نکردم.

[آقایان حسین قاضی‌زاده هاشمی و یغمور قلی‌زاده] نمایندگان فریمان و مینودشت آمدند و برای حوزه انتخابیه خود اظهار نیاز کردند. [آقای غلامرضا فروزش] وزیر جهاد [سازندگی] آمد. برنامه آینده و کارکرد گذشته را گفت. [آقای محمد علی نجفی] وزیر آموزش وپرورش آمد. برنامه‌ها و کارها و مشکلات و نیازها را گفت. دکتر [ایرج] فاضل آمد. درباره وزارت بهداشت و درمان و بیمارستان‌ها و دارو و... مذاکره شد و برنامه‌های آینده و راه کارهای اصلاح وضع و سیاست پزشکی کشور را گفت.

اخوی محمد [رئیس سازمان صداوسیما] آمد. نمودار سازمانی برای تشکیلات ریاست جمهوری را آورد. به او گفتم که در برنامه سلام صبح بخیر [تلویزیون] و برنامه‌های مشابه، تقدیر و انتقاد از عملکردها را هماهنگ کنند و قرار شد من هم در تشکیلات، کسانی را مأمور کنم که موارد نقص را جبران کنند و نتیجه را به مردم اعلام کنیم. مهدی و یاسر برای پیگیری مراجعات مردم و رزمندگان آمدند.

آقای [محمود] واعظی [معاون اروپا و آمریکای وزارت امور خارجه] اطلاع داد که سفرای دولت‌های غربی دسته جمعی مراجعه کرده و خواسته‌اند که مسائل لبنان و گروگان‌ها و روابط ایران با آمریکا و انگلیس و قطعنامه، یکجا بررسی و حل شود و خودش جواب داده بود که اول بدون قید و شرط، شیخ [عبدالکریم] عبید [امام جمعه روستای جبشیت لبنان] آزاد شود. گفتم درست نبوده که خودش اظهار نظر کند. بایستی جواب نمی‌داده تا از مسئولان بالا نظر بخواهد. با رهبری هم در این مورد صحبت کردم؛ ایشان هم مثل من نظر داشتند.

آقای موسوی خوئینی‌ها [دادستان کل کشور]، تلفنی گفت معطل ماندن تکلیف کار آقای موسوی اردبیلی درست نیست. بهتر است زودتر وضع روشن شود. شب تا ساعت نه ونیم در دفترم کار کردم و خسته به خانه آمدم. شام خوردم و خوابیدم.

چهارشنبه ۱۸ مرداد | ٦ محرم ١٤١٠ ۹ آگوست ۱۹۸۹

در اخبار صبح، خبر مخالفت آمریکا با آزاد کردن اموال مسدود شده ما در مقابل آزادی گروگان‌ها و اعلان آقای گلدینگ فرستاده سازمان ملل درخصوص ضرورت آزادی بدون قید و شرط شیخ عبید آمده بود. به مجلس رفتم. گزارش‌ها را خواندم و کارهای دفتر را انجام دادم.

آقای [مرتضی] الویری [رئیس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس] آمد و درباره برنامه پنجساله و بعضی از وزرای کابینه صحبت کرد. آقای [علی] فلاحیان آمد. درباره وزارت اطلاعات صحبت شد و پیام معاونان وزارت را آورد که یا اصرار کنیم آقای ری‌شهری بماند و یا خود فلاحیان را منصوب کنیم.

دکتر [علیرضا] صفاریان مسئول دامداری کشور آمد. از اعضای تحکیم وحدت است. وزیر کشاورزی را تأیید کرد و خواستار یکپارچه شدن مسئولیت دام و طیور شد؛ این دو اکنون بین جهاد سازندگی و کشاورزی تقسیم شده است. او خواستار کمک کردن بیشتر به بخش دامداری شد. مدعی است مرغداری‌ها با گرفتن دانه، کل نیاز را تأمین می‌کنند. آقای [سیداسماعیل] داودی شمسی [رئیس سازمان تربیت بدنی] آمد. نظراتی درباره تشکیلات و برنامه‌ها و ورزش و کابینه داد.

عصر آقای دکتر [محسن] نوربخش آمد. درباره برنامه پنجساله و فعال کردن کارخانه‌ها و بانک مرکزی و وزارت اقتصاد مذاکره شد؛ تفاهم داشتیم. آقای [مصطفی] میرسلیم آمد. با هم به جلسه ترحیم والده آقای خامنه‌ای در مسجد شهید مطهری رفتیم.

در رفت و برگشت درباره امور کشور نظراتی را داد. تکیه بر واگذاری کارها به مردم در صنعت، کشاورزی، تجارت و آموزش داشت. گفت استخاره کرده در نهاد [ریاست جمهوری] بماند، بد آمده است. گفتم به اسم مشاورت [رئیس جمهور] باشد، ولی مشاور عالی نداریم.

آقای محسن رضایی[فرمانده کل سپاه] برای بودجه بیشتر برای سپاه استمداد کرد. گفتم از امکانات مهندسی سپاه برای سازندگی استفاده کنند. مخصوصاً اتوبان تهران - تبریز و تونل ایلام را گفتم. با ارتش تفاهم کنند که وزارت و ستاد را تقسیم نمایند که غیر نظامی نیاوریم. ساعت ده شب به خانه آمدم.

پنجشنبه ۱۹ مرداد | ۷ محرم ۱٤۱۰ ۱۰ آگوست ۱۹۸۹

ساعت نه صبح به مجلس رسیدم. در گزارش‌ها مسأله لبنان و گروگان‌ها و احتمال همکاری ایران و آمریکا جای بلندی دارد. آقای [مهدی] کروبی تلاش داشت که از اعضای کابینه‌ام مطلع شود. از سپاه به خاطر انتقاد از عملکرد بنیاد شهید گله داشت و از من می‌خواست که از او دفاع کنم؛ کمی نگران انتخابات هیأت رئیسه مجلس بعد از من است.

[آقای شیخ یدالله ابراهیم نیاز] رهبر تیجانی‌های آفریقا همراه هیأت همراهش آمدند. توضیحاتی درباره فرقه تیجانی داد؛ ویژگی آنها تقّید به ذکر و ورد، شبیه صوفیه است. از مذهب مالکی هستند. آقای رئیس‌زاده آمد. مطابق معمول تذکراتی درباره خط مشی و همکاران داد.

آقای [ابراهیم] اصغرزاده [نماینده تهران] آمد. ضمن ابراز وفاداری، توصیه‌هایی در جهت جامعیت کابینه و توجه به خط رادیکال و مخصوصاً آقای [سید محمد موسوی] خوئینی‌ها داشت. در مورد رئیس قوه قضائیه اظهار نگرانی داشت و تأکید کرد که آقای

موسوی اردبیلی بمانند. درباره تصویب احزاب مشورت نمود؛ مشخصاً نظر داشت به میثمی‌ها [= لطف الله میثمی] و بابک زهرائی [رهبر حزب کارگران سوسیالیست] اجازه فعالیت بدهیم و از [سید علی اکبر محتشمی‌پور] وزیر کشور به خاطر تلاش برای حذف نهضت آزادی انتقاد داشت. او گفت وزارت کشور می‌خواهد تقاضای نهضت آزادی برای تشکیل حزب را مردود اعلان کند؛ گفتم عجله نشود.

عصر معاونان وزارت اطلاعات آمدند و اصرار بر ماندن آقای ری‌شهری و یا جایگزینی آقای فلاحیان داشتند و خبر کشف انبار عظیم فرش‌های قاچاق از گروه جلالی و علوی را دادند. آقای اردیبهشت مدیر عامل سازمان غله آمد. از کیفیت خرید گندم و نبودن مسئول مشخص برای نان و تخلف‌های کارخانه‌های آرد به عنوان مشکل کار انتقاد داشت و راه‌حل را توسعه خبازی‌های ماشینی می‌داند. گفتم برنامه‌اش را تا یک هفته دیگر بیاورد.

آقای [عبدالحسین] وهاجی آمد. برنامه‌اش را جهت فعال کردن کارخانه‌ها تکمیل کرده است. آقای [محمد] فروزنده آمد. درباره استفاده از امکانات مهندسی نیروهای مسلح در کارهای عمرانی کشوری صحبت شد؛ گفتم پروژه اتوبان تهران - تبریز را بردارند.

جمعه ۲۰ مرداد | ۸ محرم ۱٤۱۰ — ۱۱ آگوست ۱۹۸۹

در منزل ماندم. عفت از رفسنجان تلفنی سلامتی خودش و کسالت حاجیه والده را خبر داد. بیشتر وقت به استراحت و مطالعه گذشت. آقای [عبدالمجید] معادیخواه آمد. ترجمه نهج البلاغه را که تکمیل و آماده چاپ کرده، آورد. دکتر ولایتی تلفنی خواست که برای اعزام هواپیمای ۷۴۷ برای بردن امکانات به لبنان تأکید کنم. گفتم به پاکستان برای استرداد منافق قاتل فشار بیاورند.

شب بچه‌ها برای مراسم عزاداری رفتند و من تنها شام خوردم و خوابیدم. با رهبری تلفنی مذاکره کردیم. جریان مذاکره خودشان با آقای موسوی اردبیلی [رئیس قوه قضائیه] را تعریف کردند.

شنبه ۲۱ مرداد | ۹ محرم ۱٤۱۰   ۱۲ آگوست ۱۹۸۹

در گزارش‌ها مسأله لبنان و گروگان‌ها و همکاری ایران و آمریکا در این خصوص جای زیادی دارد. آمریکایی‌ها در تبلیغات برای مذاکره با ایران زمینه سازی می کنند و مخصوصاً برای وساطت پاکستان تکیه دارند. احمدآقا آمد. درباره کابینه مذاکره کردیم. اصرار دارد که آقای [موسوی] خوئینی‌ها یا در کابینه باشد و یا در رأس قوه قضائی. نگرانند که قوه قضائیه به دست آن خط بیفتد.

عصر و شب هم به مطالعه و استراحت و ورزش گذشت. با کم کردن دارو معلوم شد هنوز درد کمر و پایم تمام نشده است. دکتر ولایتی اطلاع داد که آقای گورباچف در مسکو نیست. به مرخصی رفته و روس‌ها گفته‌اند پیام خصوصی من را [ادوارد] شوارد نادزه [وزیر امور خارجه] تحویل می گیرد که بر این اساس ترجیح دادیم سفیرمان برود، نه وزیر خارجه.

آقای فروزنده اطلاع داد که قرار گذاشته‌اند، فردا جلسه‌ای از سران ارتش و سپاه برای مذاکره پیرامون پیشنهاد تفاهم بر سر تقسیم وزارت [سپاه] و ستاد تشکیل دهند. قبلاً آقای [محسن] رضایی گله کرده بود که ارتشی‌ها طفره می‌روند.

یکشنبه ۲۲ مرداد | ۱۰ محرم ۱۴۱۰ ۱۳ آگوست ۱۹۸۹

امروز احساس بقای درد پا و کمر بیشتر است؛ به خاطر نخوردن دارو در شب گذشته. در گزارش‌ها مطلب مهمی نیست. برخلاف سال‌های گذشته، [امروز عاشورا] آقای [سیدعباس] کوثری برای ذکر مصیبت نیامد. چون امسال به جای روضه در حسینیه جماران، در کنار مرقد امام مراسم داشتند.

عصر آقای [محمدحسن] رحیمیان [از اعضای دفتر امام خمینی] آمد. مقداری ارز و طلای اهدائی خارجیان برای جمهوری اسلامی را آورد و در خصوص احتمال منزوی شدن خط «[مجمع] روحانیون مبارز» اظهار نگرانی کرد و از من استمداد نمود.

آقای [محمد] فروزنده اطلاع داد که جلسه مشترک سران ارتش و سپاه برای تقسیم دو سمت وزارت و ریاست ستاد به نتیجه روشنی نرسیده و پیشنهادهای ناقصی ارائه کرده‌اند. از مشهد تلفنی اطلاع دادند که اخوی محمود که آنجا است، تلفنی تهدید به مرگ شده. ترسیده و تقاضا داشت که او را با حفاظت به فرودگاه ببرند. ناهار برایمان از غذاهای نذری عاشورا آوردند. کمی هم برای شب مانده است.

آقای [سیدکمال] خرازی، تلفنی گفت تبلیغات غربی‌ها برای گروگان‌ها زیاد است و ما ساکتیم. گفتم مشورت کنند و تبلیغاتی در جهت مظلومیتمان درخصوص مسدود بودن اموالمان در آمریکا به راه بیاندازند و توضیح بدهند که مسائل لبنان ربطی به ما ندارد و انتظار شفاعت با جار و جنجال نمی‌سازد و مشخصاً این سئوال را جا بیندازند که علت مسدود شدن اموال ما چیست؟

دوشنبه ۲۳ مرداد | ۱۱ محرم ۱۴۱۰ ۱۴ آگوست ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به مجلس رسیدم. تا ساعت نه گزارش‌ها را خواندم. به مقر

ریاست جمهوری رفتم. وضع اتاق‌ها و تأسیسات و امکانات را دیدم و دستور ترتیب کار را دادم. از محل استقرار رهبری هم بازدید کردم. ساعت یازده به دفترم برگشتم.

دکتر [مصطفی] معین آمد. درباره وزارت علوم مذاکره شد. آقای مهندس [محمدرضا] نعمت‌زاده آمد. درباره وزارت صنایع مذاکره کردیم. جمعی از نمایندگان برای امور کابینه و دستگاه قضائی مراجعه کردند. آقای عبدالله نوری آمد. درباره کابینه مذاکره شد. طرح تشکیلات ریاست جمهوری را آورد.

پیامی برای گورباچف تهیه شد که توسط آقای [ناصر حیرانی] نوبری [سفیر جمهوری اسلامی در مسکو] فرستادم. شب رفتم، حرم امام را زیارت کردم و در روضه شرکت نمودم. ساعت ده به مجلس برگشتم. شام خوردم و خوابیدم. عصر هیأت رئیسه مجلس جلسه داشت. درباره کیفیت اداره مجلس فردا و روزهای بعد تا تشکیل کابینه، برنامه را مشخص کردیم.

سه‌شنبه ۲٤ مرداد | ۱۲ محرم ۱٤۱۰ ۱۵ آگوست ۱۹۸۹

بعد از نماز صبح تا ساعت هفت ونیم کارهای عقب مانده دیروز را انجام دادم. در گزارش‌ها اظهارات دیروز آیت‌الله خامنه‌ای در مورد آمریکا[1] آنها را دلسرد کرده و تفسیر به اختلاف نظر و تقویت موضع رادیکال‌ها کرده‌اند. اولین جلسه مجلس بعد از تعطیلات تشکیل شد. قبل از دستور توضیح کوتاهی دادم[2]. درباره اینکه آخرین جلسه در

۱ - آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب در اجتماع گروهی از خانواده‌های شهدا و اسراء و مفقودین دفاع مقدس گفتند: «دولت آمریکا پس از رژیم اشغالگر قدس، منفورترین دستگاه حکومتی نزد ملت ایران است و تا هنگامی که آمریکا سیاست خود را بر دروغ و فریب و خیانت استوار کرده و حمایت از رژیم پلید صهیونیستی و ظلم به ملل مستضعف جهان را ادامه می‌دهد، امکان مذاکره و برقراری روابط میان جمهوری اسلامی ایران و آمریکا وجود ندارد و ما آن را شدیداً رد می‌کنیم.»

۲ - آقای هاشمی از همه نمایندگان مجلس که در این مدت با ایشان همکاری صمیمانه کرده‌اند، تشکر و سپاسگزاری نمود و گفت: «از شما نمایندگان مجلس می‌خواهم که مانند گذشته یکپارچه و با هم متحد باشید و ما هم در کنار شما خواهیم بود که به مسایل کشور رسیدگی کنیم. البته من درباره

ریاســـت من است و آخر جلسه استعفا خواهم داد. طرح ادغام وزارت دفاع و سپاه مطرح بود.

ساعت نه و نیم به دفتر رهبری رفتم. درباره رئیس قوه قضائیه صحبت شد. تصمیم‌شان را در مـــورد نصب آقای [محمد] یزدی اعـــلان کردند و درباره تمام اعضای کابینه توافق کامل شـــد. به مجلس برگشتم. آخر جلســـه صحبت کوتاهی کردم[1] و از ریاست مجلس استعفاء دادم. بعد از نماز ظهر با کارکنان مجلس صحبت و خداحافظی نمودم.

عصر آقای [محســـن] نوربخش آمد. درباره برنامه اقتصادی و بعضی از وزرا صحبت شـــد. آقای [هادی] نژادحســـینیان آمد. درباره وزارت صنایع ســـنگین صحبت شد. آقای [عطاءالـــه] مهاجرانـــی آمد. گفتم که برنامه و شـــرح حال وزرا را تهیـــه و آماده طرح در مجلس نماید.

جمعی از نمایندگان رادیکال آمدند. از نصب آقای [محمد] یزدی و از استعفای آقای موســـوی اردبیلی اظهار نگرانی کردند. آقای [علی‌اکبر] ناطق نوری آمد. درباره ریاست مجلس که فردا انتخابات اســـت، صحبت کرد. آقای [محمد] امامی کاشـــانی آمد. برای

کارها، برنامه‌ها و اهداف مســـائلی دارم و کارهایی را که دنبال خواهم کرد، اینها را در بحث های بعدی بیان خواهم کرد. چون صحبت‌هایی در مراسم تحلیف داریم و همچنین سخنانی در معرفی کابینه خواهیم داشت که هر یک از آنها فصل جداگانه‌ای است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، نطق های پیش از دستور سال ۱۳۶۸، جلد شـــم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «این جلســـه، آخرین جلسه‌ای است که ما خدمت نمایندگان بزرگوار هستیم و آخرین لحظاتی است که با هم کار می‌کنیم و من عمیقاً متأسفم از اینکه محیط خوب مجلس را ترک می‌کنم و همین طور که جای دیگری هم تعبیر کرده‌ام، احساس یک نفر تبعیدی را دارم و فکر می‌کنم از جایی که با آن مأنوسم و به آن علاقه‌مندم، بدون احساس مثبت از آنجا می‌روم. وضع این گونه پیش آمد که ما در مشاورت‌ها با شخصیت‌های کشور، قبلاً خدمت حضرت امام امت رضوان الله تعالی علیه و هم رهبری معظم مان به این نتیجه رسیدیم که بنا به تکلیف‌مان و وظیفه‌مان، باید از اینجا برویم و مردم هم رأی دادند. من صمیمانه از شـــما تشـــکر می‌کنم که در انتخابات از من حمایت کردید. من بســـیاری چیزها را که در دوران بعد از انقلاب در وجودم اندوختم، منشأ آن را از مجلس می‌دانم و اگر این امتیاز را برادر شهیدمان آقای رجایی قبلاً نگرفته بودند که خودشان را فرزند مجلس خطاب کردند، من هم چنین اســـتحقاقی دارم که فرزند مجلس باشـــم، ولی این افتخار را ایشان کسب کردند و جلوتر آن را فرمودند، ولی به هر حال من شاگردی از مجلس می‌توانم باشم و خودم می‌دانم که چه مقدار از محیط مجلس و نمایندگان مجلس در این دوره‌ها استفاده کردم و بهره بردم و امیدوارم که خداوند توفیق حق شناســـی را به من عطا فرماید که تا آخر عمرم این حق شناســـی را داشـــته باشـــم برای مجلس از لحاظ شخصی، ولی از لحاظ عمومی که وظیفه همه ماست و وظیفه همه مسلمانان است که نسبت به مجلس، صمیمی و وفادار باشند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

حذف افراطی‌ها از کابینه و مدارا در سیاست خارجی توصیه کرد. ملاحظاتی نسبت به اظهارات دیروز آقای خامنه‌ای علیه آمریکا داشت.

تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم. به باشگاه وزارت مخابرات به عنوان معالجه رفتم. آقای [محمد] غرضی هم آمده بود. از استخر و سونای مرطوب و خشک و آب گرم و سرد و دوش استفاده کردم. باشگاه را برای استفاده کارکنان مخابرات درست کرده‌اند. شصت و پنج میلیون تومان تمام شده، ضمن استفاده حدود یک ساعت طول کشید که آقای غرضی برنامه‌های توسعه پست و تلفن و ماهواره را توضیح داد.

چهارشنبه ۲۵ مرداد | ۱۳ محرم ۱٤۱۰ ١٦ آگوست ۱۹۸۹

در اثر سونای دیشب کمی بهتر بودم. کمی پیاده روی و ورزش و استماع اخبار داشتم. [جورج] بوش [رئیس جمهور آمریکا] گفته که سیاست آمریکا در آینده خصومت با ایران نیست. ساعت هشت و نیم به مجلس رسیدم. به دفترم رفتم. به مذاکرات مجلس رادیو گوش دادم. انتخابات برای رئیس انجام شد. آقای [مهدی] کروبی با ۱۴۵ رأی در مقابل ۹۲ رأی آقای [علی‌اکبر] ناطق نوری انتخاب شد. آقای [محمد] اشرفی اصفهانی آمد. درباره وزارت کشور به حمایت از آقای محتشمی صحبت کرد. آقای [محمد] میرمحمدی برای امور دفترم در ریاست جمهوری آمد.

آقای نخست وزیر آمد و برای کسری بودجه بنیاد جانبازان استمداد کرد و برای مشاورت و گرفتن حکمی از من اظهار آمادگی کرد. دکتر [هادی] منافی [رئیس سازمان حفاظت محیط زیست] آمد و برای تقویت محیط زیست استمداد کرد. عصر با محافظان مجلس برای خداحافظی جلسه داشتم[1]. مسئول حراست آمد. از سوء استفاده بعضی از

---

۱ - آقای هاشمی در دیدار تودیع با گروهی از اعضای حفاظت مجلس شورای اسلامی با تأکید بر دقت نظر و هوشیاری برادران پاسدار، اظهار داشت: «مجلس شورای اسلامی یکی از محورهای اساسی کشور محسوب می‌شود. یکی از جاهایی که دشمنان ما نسبت به آن حساس هستند مجلس است.

کارکنان مجلس گفت که گفتم پیگیری شود.

کمیسیون آموزش عالی برای سفارش آقای دکتر [محمد] فرهادی آمدند. عده‌ای از نمایندگان به طور متفرق برای مسائل کابینه و وزرا آمدند. آقای [جواد] اژه‌ای داماد آقای بهشتی برای ابراز آمادگی برای همکاری آمد. شب به سونای مخابرات رفتم و به خانه آمدم.

یاسر در کنکور نفر ۹۶ در سهمیه رزمندگان شده است. اهل خانه خوشحال‌اند. آقای [حسین] مرعشی استاندار کرمان برای امور امنیتی آمد. از ضعف کمیته و عدم هماهنگی سپاه مطالبی گفت و برای رفتن به سیستان و بلوچستان [به عنوان استاندار] اظهار آمادگی کرد.

پنجشنبه ۲٦ مرداد | ١٤ محرم ١٤١٠ — ١٧ آگوست ١٩٨٩

ساعت هفت ونیم صبح به مجلس رسیدم. گزارش‌ها را خواندم. استعفای رهبری از سمت ریاست جمهوری رسید که در مراسم تحلیف مطرح شود. همراه احمدآقا و آقای [محمد] یزدی به جلسه رسمی برای تحلیف رفتیم. آقایان موسوی اردبیلی و موسوی خوئینی‌ها هم بودند. به نظر می‌رسد از جایگزینی آقای یزدی ناراحتند. آقای کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی] مقدمتاً درباره من صحبت کرد[1]. سپس آقای یزدی[2] و پس از آن خودم

حفاظت از مجلس، انصافاً کار بسیار با ارزشی است و این کار را شما و دوستان گرامی‌تان انجام داده‌اید. در آینده هم مجلس مرکز رفت و آمد شخصیت‌های اصلی کشور خواهد بود، لذا شما باید کمال دقت و هوشیاری‌تان را برای حفاظت از اینجا به کار ببرید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - آقای مهدی کروبی رئیس مجلس شورای اسلامی گفت: «شخصیت آقای هاشمی رفسنجانی همواره مورد توجه امام خمینی(ره) بوده و طی ده سال گذشته، امور بسیار مهم و کلیدی را به عهده داشتند. از این شخصیت با این چهره بارز در این مردم، امید فراوانی به وجود آمده و مردم انتظار حل معضلات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور و نیز مقابله با توطئه‌ها و شیطنت‌ها را از ایشان دارند، اما باید توجه داشت که همه مشکلات یک شبه حل نخواهد شد و القای این مسأله، خود یک شیطنت است.»

۲ - آیت‌الله یزدی در سخنان خود گفت: «آقای هاشمی وقتی در پست ریاست مجلس انجام وظیفه می‌فرمودند و حقاً این نهاد عظیم و بزرگ نظام را

بعد از ادای سوگند مفصلاً صحبت کردم[1].

با دکتر [حسن] روحانی درباره وزارت دادگستری و سمت دیگری [= دبیر شورای عالی امنیت ملی] صحبت شد. دومی را ترجیح می‌دهد. به دفترم رفتم و وسائل شخصی‌ام را جمع کردم. با اعضای دفترم خداحافظی نمودم. در دفتر ریاست جمهوری مستقر شدم. اعضای دفتر، گوسفندی هنگام ورود ذبح کردند و با آیت‌الله خامنه‌ای که منتظرم بودند، مقداری صحبت کردیم.

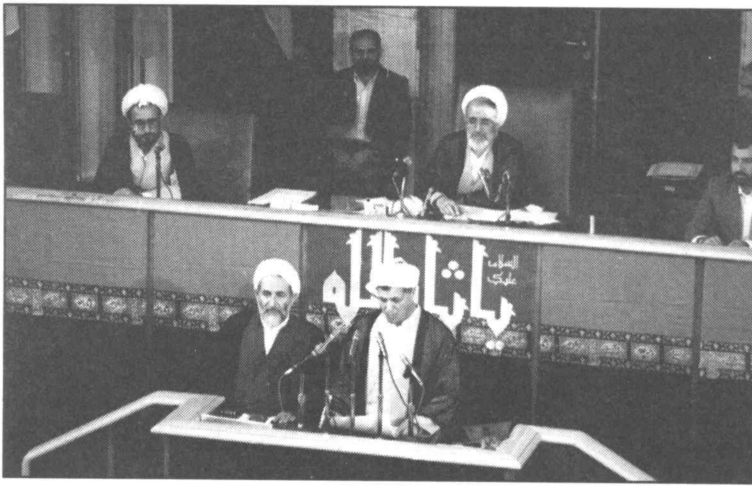
در مجلس، اصلاح آئین نامه بررسی کابینه به عمل آمد و کار تصویب وزرا را مشکل کرد. هم رأی را مخفی و هم زمان صحبت را زیاد کرد و هم فاصله معرفی تا شروع بحث را که هر سه مشکل‌زا است؛ عملاً ده روز کشور را راکد می‌گذارد.

محل جدید برای من نامأنوس بود و احساس خلأ داشتم. مدتی صرف تفکیک اسنادی که از مجلس برده بودم و تنظیم میز و اتاق شد. بعد از ظهر هم خوابم نبرد. عصر خسته بودم. دکتر [حسن] حبیبی و [عطاءاله] مهاجرانی آمدند. درباره تنظیم برنامه و شرح حال وزرای پیشنهادی مذاکره شد.

دکتر ولایتی و آقای [ناصرحیرانی] نوبری سفیرمان در شوروی آمدند. آقای نوبری

اداره می‌فرمودند و من خود افتخار همکاری و معاونت ایشان را در دو دوره مجلس داشتم، شاهد بسیاری از ریزه‌کاری‌ها و ظرافت‌ها و رعایت مسایل دقیق حقوقی، انسانی و اسلامی بودم. آشنایی به مسایل سیاسی، اجتماعی، مدیریت و اجرایی و از همه بالاتر مسایل اسلامی و مبانی احکام اسلام و تجربه و عمل در این آشنایی از خصایص و امتیازات بالایی است که آقای هاشمی دارند.»

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «من قسم خوردم که وقف خدمت به مردم و اعتلای کشور باشم و ترویج دین و اخلاق و پشتیبانی از حق و گسترش عدالت کنم و از هرگونه خود کامگی بپرهیزم که این مسئولیت بسیار بزرگی است. برای کسی که رئیس جمهور است، با این امکانات و قدرتی که در اصلاحات قانون اساسی آمده واقعاً تکلیف بزرگی است. البته من شخصاً همیشه از خود کامگی و دیکتاتوری متنفر بودم. فکر می کنم که در محیط آزاد و آزاد منشی و احساس امنیت مردم می‌شود، کار کرد. ما هر مقدار آزادی مردم را به ناحق محدود کنیم، ضرر می کنیم. ممکن است آدم لحظه‌ای فکر کند، موفق و پیروز شده و شکست داده است، اما در دراز مدت تحقیقاً ضرر می کند. آزادی ثمره خون‌های پاکی است که در دنیا ریخته شده و تلاش‌های عظیمی که انسان‌های صالح در سراسر تاریخ به عمل آورده‌اند و خودکامگی، بدترین درد انسان‌هاست. شاید اگر آدم یک وسیله‌ای داشت که می‌توانست جنایات تاریخ را تقسیم‌بندی کند، اکثریت عظیم جنایات به خود کامه‌ها و دیکتاتورهای تاریخ مربوط می‌شود که از امکانات دیگران استفاده می کنند. من عمیقاً متنفرم اما باید دعا کرد و از خداوند استمداد کرد که آدم به لجن‌زار خود کامگی کشیده نشود و از آزادی و حرمت اشخاص و حقوقی که قانون اساسی برای ملت شناخته است، حمایت کند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

مراسم تحلیف ریاست جمهوری

شرح سفر به شوروی و رفتن به ساحل دریای سیاه محل استراحت سران شوروی و ملاقات با [ادوارد شوارد] نادزه و تحویل پیام من و مذاکرات و انتقال پیام من به گورباچف و استقبال گرم روس‌ها و دادن جواب مثبت به درخواست ما را داد. موافقت کرده‌اند که سریعاً چند سایت [موشک] سام ۵ و تعدادی [هواپیمای] میگ ۲۹ تحویل بدهند و مشکل را در کیفیت آموزش و راه اندازی دانسته‌اند. قرار شد پس از مشورت با رهبری تصمیم بگیریم.

دکتر ولایتی شرح سفر به سوریه و گرفتن قیمت سلاح‌های روسی که خریده‌اند، داد وزیر خارجه پاکستان به ملاقات آمد. پیام آمریکایی‌ها درباره تمایل به حسن روابط با ایران را داد و من مفصلاً صحبت کردم و اشکالات کار که عمدتا متوجه آمریکایی‌ها است، توضیح دادم[1]. با مشورت با وزیر خارجه و آیت‌الله خامنه‌ای خبر را پخش کردیم.

---

۱ - در این ملاقات، آقای صاحب‌زاده یعقوب خان با تقدیم پیام تبریک رئیس جمهور و نخست وزیر کشورش به مناسبت انتخاب آقای هاشمی به ریاست جمهوری اظهار داشت: «بسیار مفتخرم که افتخار حضور در مجلس شورای اسلامی و مراسم تحلیف ریاست جمهوری حضرتعالی را پیدا کردم که این خود نشانه عمق همبستگی دو کشور مسلمان و همسایه ایران و پاکستان است.» او با اشاره به اقدام صلح جویانه جمهوری اسلامی درباره مسأله لبنان و سفر دکتر ولایتی و توفیق جمهوری اسلامی ایران در تلاش برای حل مسأله لبنان افزود: «پاکستان هیچ گاه نمی‌خواهد به عنوان یک واسطه در

قضیه گروگان‌ها عمل کند و غربی‌ها هم این موضع را می‌دانند، ولی از ما خواسته شده که برای نجات جان گروگان‌ها از شما تقاضای کمک کنیم.»

سپس آقای هاشمی با تشکر از پیام محبت آمیز رئیس جمهور و نخست وزیر پاکستان و تأکید بر همبستگی عمیق دو کشور، با اشاره به قضایای اخیر لبنان گفت: «در مورد درگیری‌های اخیر لبنان، ما واقعاً متأثریم. ما معتقدیم خون‌هایی که در افغانستان و لبنان بر زمین ریخته می‌شود، به تحریک عواملی است که عوامل اصلی‌اند و در خارج این دو کشور هستند. سیاست اصلی ما این است تلاش کنیم که در دو کشور خونریزی متوقف شود و مردم مسلمان هر دو کشور حق تعیین سرنوشت خود را به دست آورند. حالا هر کشوری با ما در این راه آماده همکاری باشد، ما نیز آماده همکاری هستیم. خوشبختانه در مورد افغانستان قدم‌های مفیدی برداشته شده و با گروه‌ها و جناح‌های مختلف افغانستان مذاکراتی صورت گرفته و وضع خوبی پیش می‌رود، ولی لبنان مسأله پیچیده‌تری از افغانستان دارد.» آقای هاشمی با تأکید بر اینکه ما همواره حرف‌هایمان را در مورد آمریکایی‌ها از طریق رسانه‌ها و مصاحبه‌ها اعلام کرده‌ایم، افزود: «هم آمریکایی‌ها و هم مردم می‌دانند که ما چه می‌گوییم. حرکت آمریکایی‌ها برای ما خیلی بد منظره است و فکر می‌کنیم، حتی وقتی آنها صحبت از دوستی آینده هم می‌کنند، با زبانی صحبت می‌کنند که قابل شنیدن نیست. آنها هنوز فکر می‌کنند با زبان قلدری و از موضع کشور مسلط می‌توانند صحبت کنند. در قضایای لبنان، آمریکایی‌ها مسایل را با هم مخلوط می‌کنند. یک مسأله این است که ما گروگان‌گیری را محکوم می‌کنیم و بارها اعلام کرده‌ایم، ولی می‌دانیم که بعضی از مردمی که از فرط مظلومیت و بی پناهی متوسل به این کارها می‌شوند، راهی جز این برای دفاع از خودشان ندارند. در این مسأله ما مایلیم اگر بتوانیم کمک بکنیم، اما آمریکایی‌ها تا این مسأله مطرح می‌شود، فوری این را مربوط می‌کنند به مذاکرات و روابط دو کشور، گروگان‌های غربی که در لبنان به گروگان گرفته شده‌اند، باید آنجا بپوسند تا آمریکا از این پل برای اهداف خود استفاده کند. من بارها اعلام کرده‌ام، اگر آمریکا توقع دارد ما در قضیه لبنان کمک کنیم، باید از این حالت خصمانه‌ای که در عمل علیه ما دارد دست بردارد، تا اینکه ما برای کمک به حل مسأله رغبت پیدا کنیم. اصلاً پرونده اموال ایران که در دست آمریکایی‌هاست، مسأله جدایی است. آمریکا باید جواب بدهد چرا اموال ما را مسدود کرده است؟ آقای بوش که عاقل‌تر از آقای ریگان به نظر می‌رسد، در همین آخرین بار گفته است ما نمی‌خواهیم سیاست خصمانه‌ای با ایران داشته باشیم. ما این را چه طور باید باور کنیم؟ آمریکا که از ما طلبی ندارد. ما این همه اموال مسدود شده در آمریکا داریم. اجناسی که ده پانزده سال است پولش را داده‌ایم و پول‌هایی که در بانک‌های آمریکا داریم و اموال خانواده شاه که آمریکا در گذشته تعهد کرده بود، به ما برگرداند. آمریکا در مورد ساقط کردن هواپیمای مسافربری و قتل عام انسان‌های بیگانه غیر از بدهی مادی، بدهی اخلاقی دارد و بدهی‌های فراوانی که در اثر انهدام سکوها و تأسیسات نفتی، به‌ما بدهکار است و باج‌گیری توأم با اعمال نفوذ در دادگاه های اقتصادی در دنیا و شرکت مستقیم در جنگ علیه ما و تحریک اقمارش در منطقه علیه ما، همه چیزهایی است که مردم ما و دنیا به خوبی آن را می‌دانند، ولی تا مسأله لبنان مطرح می‌شود، آمریکا صحبت از روابط با ایران می‌کند. شما تصور بکنید یک ملت مسلمان انقلابی که نشان داده است ذره‌ای از آرمانش دست بردار نیست، چگونه می‌تواند با کسی که قبل و بعد از انقلاب، این گونه با او برخورد کرده است، حرف بزند.» آقای هاشمی تأکید کرد: «اگر فقط مسایل انسانی در لبنان مطرح است، از ما هم گروگان گرفته‌اند و آمریکا نفوذش در گروگانگیرهای شناخته شده بیشتر است تا ما، نسبت به گروگانگیرهای ناشناخته که هیچ کس آنها را نمی‌شناسد. من گمان می‌کنم که مشکل عمده آمریکا این است که افکار عمومی مردم خود را گمراه کرده و اینک برای بازگشت از اشتباهاتی که مرتکب شده است، با مردم خود مشکل دارد. اگر واقعاً آنها حسن نیت دارند، باید مدت‌ها طول بکشد تا حسن نیت خود را ثابت کنند. ما باور نمی‌کنیم که اسرائیل بدون اجازه آمریکا شیخ عبید را ربوده باشد. اگر هم بدون اجازه دست به این کار ناشیانه زده است، می‌دانیم که چنانچه آمریکا موافق نباشد، نمی‌تواند او را نگه‌دارد. عمل ناشیانه آمریکایی‌ها این است که خیال می‌کنند با گرفتن یک حزب اللهی، می‌توانند بر مردم مسلمان لبنان فشار بیاورند. در حالی که اینها مردمی هستند که در ماشین پر از بمب و مواد منفجره می‌نشینند و ماشین را منفجر می‌کنند، اینها دیگر از زندان و بازداشت ترسی ندارند. این گونه انسان‌ها خود را برای شهادت آماده کرده‌اند و برای اینکه فکرشان و مظلومیتشان مطرح بشود، از این گونه شهادت طلبی‌ها استقبال می‌کنند. زشت‌ترین

ملاقات با وزیر امور خارجه پاکستان

امیر خلیلی آمد. شرح سفر به افغانستان و دیدار با احمد شاه‌مسعود فرمانده مهم مجاهدین را داد. راه طولانی با حیوان و پیاده و ماشین تا دره پنجشیر رفته‌اند. از نتیجه مذاکرات راضی است. آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی] آمد. درباره کابینه و وضع مجلس صحبت شد. از انتصاب آقای [محمد] یزدی [رئیس قوه قضائیه] ناراضی‌اند، همچنین از وضع دفتر آیت‌الله خامنه‌ای که به عقیده آنها بیشتر از نیروهای محافظه کار استفاده می‌شود.

آقای خامنه‌ای آمدند. درباره مسأله گرفتن سلاح از شوروی صحبت شد؛ موافقند و قرار شد نیروهای ارتش و سپاه برای آموزش اعزام شوند. درباره مجمع تشخیص مصلحت و مشاوران و سیاست‌ها هم صحبت شد. به خانه آمدم. خسته بودم و پا هم درد دارد.

شکل حُرکت‌های تجاوز به همسایه، کاری بود که توسط رژیم صهیونیستی انجام شد و آمریکا و غربی‌ها با سکوت خود آن را تأیید کردند. ما معتقدیم اگر می‌خواهند این مسائل حل شود، باید اصل مسأله لبنان یعنی به رسمیت شناخته شدن حق حاکمیت مردم لبنان حل شود، یعنی حکومتی بر اساس خواست اکثریت مردم لبنان تشکیل شود تا دیگر چنین مسائلی در آنجا وجود نداشته باشد. امروز هیچ کس در لبنان جوابگو نیست. گناهش هم به‌گردن کسانی است که می‌خواهند امتیاز طائفه‌ای زمان استعمار را تحکیم کنند و باید دموکراسی مورد تبلیغ غربی‌ها که اکثریت را قبول دارند، تحقق یابد.»

جمعه ۲۷ مرداد | ۱۵ محرم ۱۴۱۰ — ۱۸ آگوست ۱۹۸۹

در منزل بودم. وقتم به مطالعه واستراحت گذشت. عصر آقای عبدالله نوری آمد. پیشنهادهایی برای تشکیلات ریاست جمهوری آورد و درباره وزارت کشور صحبت شد. کمی نگران است که دوستانش به خاطر جایگزینی ایشان به جای آقای محتشمی، از ایشان برنجند.

شنبه ۲۸ مرداد | ۱۶ محرم ۱۴۱۰ — ۱۹ آگوست ۱۹۸۹

اول وقت به دفتر ریاست جمهور آمدم. ساختمان نامرتب است و بخشی از وسائل به مقر رهبری منتقل شده و اصولاً هم کم بوده. با محیط انس ندارم. کارکنان هم کم‌اند. بخشی از آنها به دفتر رهبری رفته‌اند. از حرکت مجلس در تغییر آئین نامه هم ناراحتم. زیرا تصویب کابینه را مشکل می‌کند.

آقای [حسین] محلوجی آمد. متن نامه نمایندگان درخصوص تقاضای ابقای آقای محتشمی [در سمت وزیر کشور] را خواست[1]. مدعی است تعدادی از امضاها جعلی

---

۱ - ۱۳۸ نفر از نمایندگان مجلس از رئیس جمهور خواستار ابقای وزیر کشور شدند. متن نامه به این شرح است: «جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای هاشمی رفسنجانی ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران، با سلام و تحیات وافره به استحضار می‌رساند، حال که بحمدالله حضرتعالی از طرف ملت رشید و سلحشور ایران، متصدی مسئولیت خطیر ریاست جمهوری شده‌اید و تکلیف سنگین اداره نظام اداری کشور که به حق زیبنده و درخور شخصیت برجسته و چهره محبوب و شجاعی همچون شما بوده و هست، به عهده با کفایت شما گذاشته شده است، ضرورت حضور نیروهای توانمند و کارآ در کابینه حضرتعالی و همکاری بی شائبه آنان با شما اجتناب‌ناپذیر است. حضور جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای محتشمی به عنوان وزیر کشور در دولت آینده، تأکیدی براین ضرورت و احترام به چهره مبارز، درد آشنا و رنج دیده است که امام عزیز (قدس سره الشریف) او را از دوستان خود می‌خواند و فرمود که وی از هوش سیال و تدین وافری برخوردار است و از طرف دیگر حساسیت فراوان استکبار جهانی و دشمنان انقلاب نسبت به ایشان و امید آنها به اینکه شاهد حذف چنین افرادی از صحنه سیاسی و اجرایی کشور باشند، امضا کنندگان ذیل لازم می‌دانند، پیشنهاد خویش را مبنی بر ابقای ایشان و نگرانی خود نسبت به عدم معرفی وی ابراز نمایند. ریاست محترم جمهوری شاید تا این لحظه به انتخاب نهایی خود رسیده باشند، لیکن ما حسب وظیفه و تکلیف آنچه را به مصلحت دولت و نظام می‌دانیم به عرض رساندیم.)»

است، منجمله امضای آقای [عیسی] ولائی [رئیس کمیسیون بازرگانی] که اکنون خودش در کاناداست؛ قصد افشاگری دارند.

آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری آمد و انتقال حساب‌های ۲۲۲ که قبلاً یک امضای آن با نخست وزیر بوده است. به رادیوی مجلس گوش می‌دادم که به محض تصویب ماده مربوط در طرح ادغام وزارتخانه‌های سپاه و دفاع، نامه معرفی کابینه را امضا نمایم. حدود ظهر نامه را امضاء کردم و لیست ۲۲ وزیر پیشنهادی را به مجلس فرستادم. سرعت عمل در معرفی کابینه به محض آمادگی مجلس، جالب است[۱].

مسئولان بخش‌های مختلف نهاد ریاست جمهوری آمدند و هر یک کار و مسئولیت خود را توضیح دادند؛ کار مهمی ندارند. به خاطر وظایف سازمانی، ریاست جمهوری

---

۱ - نامه رئیس جمهور به این شرح قرائت شد: بسمه تعالی - ریاست محترم مجلس شورای اسلامی، سلام علیکم، براساس اصول ۸۷ و ۱۳۳ و ۱۶۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، بدینوسیله اسامی تعداد ۲۲ نفر که به عنوان هیأت وزیران تعیین گردیده‌اند، جهت اخذ رأی اعتماد از مجلس شورای اسلامی به شرح ذیل معرفی می‌شوند: ۱ - وزارت آموزش و پرورش، دکتر محمد علی نجفی. ۲ - وزارت اطلاعات، حجت‌الاسلام علی فلاحیان. ۳ - وزارت امور اقتصادی و دارایی، دکتر محسن نوربخش. ۴ - وزارت امور خارجه، دکتر علی اکبر ولایتی. ۵ - وزارت بازرگانی، عبدالحسین وهاجی. ۶ - وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، دکتر ایرج فاضل. ۷ - وزارت پست و تلگراف و تلفن. مهندس سید محمد غرضی. ۸ - وزارت جهاد سازندگی، غلامرضا فروزش. ۹ - وزارت دادگستری، حجت‌الاسلام اسماعیل شوشتری. ۱۰ - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، مهندس اکبر ترکان. ۱۱ - وزارت راه و ترابری، مهندس محمد سعیدی کیا. ۱۲ - وزارت صنایع، مهندس محمد رضا نعمت‌زاده. ۱۳ - وزارت صنایع سنگین، دکتر محمد هادی نژاد حسینیان . ۱۴ - وزارت فرهنگ و آموزش عالی، دکتر مصطفی معین. ۱۵ - وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی. ۱۶ - وزارت کار و امور اجتماعی، حسین کمالی. ۱۷ - وزارت کشاورزی، دکتر عیسی کلانتری. ۱۸ - وزارت کشور، حجت‌الاسلام عبدالله نوری. ۱۹ - وزارت مسکن و شهر سازی، مهندس سراج الدین کازرونی. ۲۰ - وزارت معادن و فلزات، مهندس حسین محلوجی. ۲۱ - وزارت نفت، مهندس غلامرضا آقازاده. ۲۲ - وزارت نیرو، مهندس بیژن نامدار زنگنه. ضمناً شرح حال وزرا و برنامه دولت پیوست می‌باشد. امید است دولت بتواند با اعتماد قوی نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، در سایه عنایت خداوند متعال و پای‌بندی به آرمان‌های والای حضرت امام (قدس سره الشریف) و راهنمایی رهبر معظم انقلاب در راه انقلاب اسلامی و مردم رشید کشورمان و اعتلای ایران توفیق یابد. اکبر هاشمی رفسنجانی رئیس جمهور ۱۳۶۸/۵/۲۸

با توجه به لیست کابینه، مشاهده می‌شود که ده تن از وزرای کابینه قبلی در پست‌های سابق خود ابقا شده‌اند. این وزرا عبارتند از آقایان: نجفی (آموزش و پرورش) ولایتی (وزارت امور خارجه)، غرضی (پست و تلگراف و تلفن)، فروزش (جهاد سازندگی)، سعیدی کیا (وزارت راه)، خاتمی (فرهنگ و ارشاد اسلامی)، کلانتری (کشاورزی)، کازرونی (مسکن و شهرسازی)، آقازاده (نفت)، زنگنه(نیرو)، ضمناً وهاجی سرپرست وزارت بازرگانی نیز به عنوان وزیر بازرگانی معرفی شده است. ضمناً نژادحسینیان، دکتر فاضل و نعمت‌زاده، سابقاً به عنوان وزیر فعالیت داشته‌اند. چهار تن از وزرای معرفی شده جزو نمایندگان دوره سوم مجلس شورای اسلامی بودند.

در گذشته تشریفاتی و اجرایی بود.

عصر از ساختمان مجاور مقر که در دست تعمیر است، بازدید کردم. سپاه می‌خواهد آن را بگیرد ولی نهاد خود نیازمند است. شب جلسه سران سه قوه در خدمت رهبری و با حضور احمدآقا داشتیم. دکتر ولایتی توضیحاتی درباره میانجیگری سوریه و پاکستان در امر گروگان‌های لبنان داد و قرار شد در صورت آزادی اموال ایران در آزادی گروگان‌ها، کمک کنیم. آخر شب به مقر آمدم و خوابیدم. خانواده هم بودند.

یکشنبه ۲۹ مرداد | ۱۷ محرم ۱۴۱۰ ۲۰ آگوست ۱۹۸۹

اول وقت گزارش‌ها را خواندم و کارها را انجام دادم. ساعت هشت صبح آقای موسوی اردبیلی آمدند. از برخورد رهبری در خصوص عزل ایشان از ریاست قوه قضائیه و نصب آقای [محمد] یزدی ناراحت‌اند. گفتم تقصیر خودتان است که پیشنهاد کناره‌گیری دادید و گرنه شاید آقای خامنه‌ای پیشقدم نمی شدند. ایشان گفتند که در مراحل آخر مذاکره، اعلان آمادگی برای خدمت یک دوره پنجساله نمودم. گفتم شرط‌هایی داشتید. لازم نبود شرط می‌کردید. عازم سفر به اروپا برای معالجه و چک آپ است. برای تسهیلات ارزی و تذکره [= گذرنامه] همراهان و حفاظت کمک خواستند. به دکتر ولایتی و میرزاده دستور مقتضی را دادم. پیشنهاد کردم مسئولیت اداره مرکز مطالعات استراتژیک را که درصدد ایجاد آن هستیم، بپذیرند؛ پذیرفتند. قرار شد بعداً صحبت کنیم. پیشنهاد عضویت در شورای نگهبان را به شرط اینکه در آنجا بتوانند تحول ایجاد کنند، با افراد جدید قبول می‌کنند، که معلوم نیست آقای خامنه‌ای قبول کنند. پیشنهاد شده که رهبری، ایشان را به عضویت شورای مدیریت حوزه [علمیه] قم منصوب کنند و در نماز جمعه تهران، نقش اصلی به ایشان داده شود.

در جلسه وزرای پیشنهادی اقتصادی وصنعتی کابینه ام شرکت کردم. آنها برای برنامه

فعال کردن کارخانه‌ها جلسه داشتند. نتیجه بررسی این بود که سالانه حدود ۷ میلیارد دلار ارز لازم است که برای حدود ۲/۵ میلیارد آن، باید منبعی جدید پیدا کنیم. اعضای دفتر آمدند. با آنها آشنا شدم. پنج نفر هستند. کادر باید بیاوریم. آقای [مجید] قاسمی رئیس بانک مرکزی آمد. درباره آینده شغل خودش صحبت شد و نظراتی درباره وضع اقتصادی و ارزی ابراز داشت.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. خواسته‌های آقای [موسوی] اردبیلی مطرح شد. در مورد نماز جمعه تا حدودی موافقند. در مورد شورای مدیریت [حوزه علمیه قم] نیاز به بررسی دارد و در مورد شورای نگهبان با اصل عضویت موافقند. در مورد نیروهای مسلح هم مذاکراتمان مفید بود. قرار شد ایشان درباره رأی اعتماد نمایندگان مجلس به کابینه کمک کنند. برای خواب به دفترم آمدم. اعضای خانواده هم اینجا هستند.

دوشنبه ۳۰ مرداد | ۱۸ محرم ۱٤۱۰ | ۲۱ آگوست ۱۹۸۹

انعکاس معرفی کابینه در دنیا خوب است. غربی‌ها با شیطنت، تکیه زیادی روی کنار گذاشتن آقای [علی‌اکبر] محتشمی و [آقای میرحسین موسوی] نخست وزیر و بعضی از وزرای دیگر به عنوان مدیران ضد غرب می‌کنند. به نظر می‌رسد هدفشان بزرگ کردن افرادی به عنوان اپوزیسیون در مقابل دولت من است. کابینه را معتدل و میانه رو می‌خوانند.

دکتر [حسن] حبیبی برای مذاکره درباره کارهای نخست وزیری سابق و برنامه و شیوه‌های کارهای آینده و سازمان و تشکیلات ریاست جمهوری آمد. حکم معاونت [اول] دکتر حبیبی و مهاجرانی [معاون پارلمانی] را منتشر کردیم و حکم آقای میرزاده را به بعد موکول نمودیم. دکتر معتمدی آمد. مطابق معمول مقداری از ضعف بودجه بهداشت گفت. قبلاً وقت خواسته بود، نوبتش بعد از معرفی کابینه رسید. گویا هدفش

بحث درباره وزیر بهداشت بود که دیگر زمینه‌ای نداشت.

آقای مشایخی مسئول تعزیرات تخلفات نهادهای دولتی آمد. گزارش جامعی از تخلفات و سوء استفاده‌ها در شرکت‌های دولتی و کارخانه‌های دولتی آورد؛ متأسفانه زیاد است. قرار شد کارش را ادامه دهد. آقای [سیدجمال] ساداتیان رئیس دفترم در مجلس آمد. ناراحت است از اینکه آقای [مهدی] کروبی، سریعاً ایشان را جواب کرده است. گفتم می‌تواند به نهاد ریاست جمهوری منتقل شود، ولی نه در سمت ریاست دفتر.

آقای موسوی خوئینی‌ها آمد. خودم ایشان را خواستم. درباره شغل آینده‌اش صحبت شد. از رهبری رنجیده، به خاطر اینکه ایشان را رئیس قوه قضائیه نکرده است. گفتم آیت‌الله خامنه‌ای مایل‌اند در دفتر خودشان کاری به ایشان واگذار نمایند؛ نپذیرفت و گفت بنا دارد با انتخابات میان دوره‌ای به مجلس برود. پیشنهاد همکاری با نهاد ریاست جمهوری را هم دادم. گفت اگر بنا شد کاری بپذیرد، این را می‌پذیرد. آقای محسن رضایی آمد. درباره مسائل دفتر و امور دیگر و در مورد کار سپاه که بدون اجازه، اموال وزارت به نیروها و ستاد منتقل شده، مذاکره کردیم.

سه‌شنبه ۳۱ مرداد | ۱۹ محرم ۱۴۱۰ ۲۲ آگوست ۱۹۸۹

در گزارش‌های خارجی همچنان شاهد انعکاس و تحلیل راجع به کابینه هستم[1]. آقای

---

۱ - رادیو صدای آمریکا درباره آغاز ریاست جمهوری آقای هاشمی چنین گزارش داد: «آقای رفسنجانی زمانی وظایف ریاست جمهوری را به‌عهده گرفته است که ایران با مشکلات اقتصادی و بحران گروگان‌های غربی در لبنان روبروست. حتی قبل از قبول وظایف ریاست جمهوری، آقای رفسنجانی با اعلام آنکه ایران با گروگانگیری غربی‌ها در لبنان هیچ ارتباطی ندارد، برای دوری جستن از این بحران کوشش کرد، ولی فشارهای بین‌المللی به خاطر جلب کمک ایران در حل این مشکل رو به افزایش نهاد. بیانات او در مورد محکوم کردن قتل گروگان آمریکایی سرهنگ هیگینز، مورد استقبال آمریکا قرار گرفت و دولت ایالات متحده او را به استفاده از نفوذش برای رهایی بقیه گروگان‌ها ترغیب کرد. گروگانگیران لبنانی طرفدار ایران گفتند که اعدام سرهنگ هیگینز به خاطر انتقام ربوده شدن شیخ عبید توسط اسرائیل بوده است. امروز صبح اکبر هاشمی رفسنجانی زمانی مقام ریاست جمهوری ایران را به عهده می گیرد که مسئولیت‌ها و اختیارات ریاست جمهوری افزایش یافته است. در انتخابات هفته گذشته ۹۵ درصد از آرا، ریاست جمهوری

[حمید] میرزاده برای امور کشور آمد. درباره ساختن مدارس و فضای آموزشی و رفع مشکل نان و دارو صحبت شد. از تأخیر صدور حکمش ناراضی است. قرار شد صادر کنم و بالاخره تا ظهر صادر کردم[1]. آقایان [حسن] حبیبی و [عبدالله] نوری و [عطاءاله] مهاجرانی نظرشان این است که تا بعد از معلوم شدن شرح وظایف تأخیر بیفتد.

آقای بهزاد نبوی آمد. از محبت‌هایم تشکر کرد و گفت می‌خواهد از کار اجرایی کنار برود و به سیاست بپردازد و شاید به مجلس برود. گفتم اگر کنار باشد و بخواهد کار سیاسی کند، قاعدتاً مزاحمش می‌شوند و نمی‌تواند تحمل کند و می‌شود شبیه آقای [حبیب‌اله] پیمان [رهبر جنبش مسلمانان مبارز]، مگر اینکه کاملاً در جهت موافق حرکت کند که لابد چنین نظری ندارد.

پیش از ظهر به نخست وزیری رفتم و با مسئولان بخش‌های مختلف نهاد، معارفه به عمل آمد. آقای مهندس موسوی و من صحبت کوتاهی داشتیم و گفتم تا تعیین تکلیف

رفسنجانی و تغییر در قانون اساسی ایران را مورد تأیید قرار داد که براساس آن قدرت ریاست جمهوری افزایش یافته است. این تغییر در قانون اساسی، کنترل و نظارت بیشتر ریاست جمهوری درتعیین بودجه و امور مالی کشور و همچنین تشکیلات امنیتی و نیروهای مسلح کشور را تضمین کرده است. آقای رفسنجانی با حذر داشتن ایرانیان از انتظارات فوری و توقعات زیاد، هدف اصلی خود را ترمیم اقتصاد ورشکسته و جنگزده ایران تعیین کرده است. در بعد سیاست بین‌المللی نیز انتظار می‌رود آقای رفسنجانی برای خارج کردن ایران از انزوای سیاسی کوشش کند. او هم‌اکنون در جهت بهبود روابط با شوروی، موافقت نامه‌های چندین میلیارد دلاری برای بهبود وضع اقتصادی و نظامی ایران با شوروی امضا کرده است. همچنین انتظار می‌رود که برای دریافت کمک‌های اقتصادی به غرب نیز روی آورد. رفسنجانی از یاران نزدیک آیت‌الله خمینی به حساب می‌آید و به علت همین حمایت رهبر فقید ایران، آقای رفسنجانی موفق به پشت سر گذاشتن ماجرای موسوم به ایران گیت شد. رئیس جمهور تازه ایران، سیاستمدارای ماهر و واقع بین توصیف می‌شود و معهذا به گفته تحلیل گران او هنوز باید محتاطانه گام بردارد و در حفظ حمایت بنیادگرایان که خواستار حفظ سیاست‌های انقلابی هستند، کوشش کند.» منبع : نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی ، ۱۳۶۸/۵/۱۳ ، شماره

۱ - متن حکم آقای حبیبی بدین شرح است: «بسمه تعالی، جناب آقای دکتر حسن حبیبی، با توجه به سوابق و تجربیات جنابعالی بر اساس اصل ۱۲۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، جنابعالی را به سمت معاون اول رئیس جمهور منصوب می‌نمایم. امید است که با تأییدات الهی و هماهنگی و همدلی با معاونان اینجانب و هیأت محترم وزیران، در انجام وظایف و خدمت به اسلام و انقلاب و مردم موفق باشید. اکبر هاشمی رفسنجانی رئیس جمهوری اسلامی ایران - ۱۳۶۸/۵/۳۰» همچنین متن حکم آقای مهاجرانی بدین شرح است: «بسمه تعالی، جناب آقای سید عطاءاله مهاجرانی، با توجه به سوابق و تجربیات جنابعالی براساس اصل ۱۲۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، جنابعالی را به سمت معاون رئیس جمهور در امور حقوقی و مجلس منصوب می‌نمایم. توفیقاتتان را در انجام این وظیفه خطیر از خداوند متعال مسئلت دارم. اکبر هاشمی رفسنجانی رئیس جمهوری اسلامی ایران - ۱۳۶۸/۵/۳۰»

تشکیلات و سمت‌ها، همه در سمت خود بمانند[۱].

ظهـر آقای [علی‌اکبر] ناطق نوری و چند نفـر از نمایندگان همفکرش آمدند. گفتند در جلسه جناح آنها و نیز در جلسه جناح مستقل‌ها، به اتفاق آراء تصمیم این شده که به همه وزرای پیشنهادی من رأی موافق بدهند. خبر خوبی است، اگر عمل شود، قاعدتاً همه رأی خواهند آورد.

ظهر خانم مطهری، مهمان عفت بود. وضع مسکن خانواده در اینجا خوب نیست. اتاق‌ها کوچک است، چون منزل بالا را دارند تعمیر می‌کنند، ناچار به همین وضع می‌سازیم. عصر با وزرای پیشنهادی جلسه داشتیم. قرار شد درباره برنامه پنجساله مطالعه کنند و درباره مجلس و کیفیت برخورد با نمایندگان و مسائل دیگر مشاوره شد. شب آقای خامنه‌ای اینجا تشریف آوردند. مقداری درباره مسائل جاری کشور مذاکره کردیم و از تمیز و مرتب شدن اینجا اظهار رضایت کردند.

---

۱ - جلسه معارفه آقای هاشمی با مسئولان، معاونان، مشاوران و مدیران کل نهاد ریاست جمهوری برگزار شد. در این جلسه ابتدا آقای میرسلیم سرپرست نهاد ریاست جمهوری از طرف کارکنان این نهاد، انتخاب آقای هاشمی را به سمت ریاست جمهوری اسلامی ایران تبریک گفت. سپس مسئولان نهاد ریاست جمهوری به‌ایشان معرفی شدند، و گزارشی از فعالیت واحدهای مختلف نهاد ارائه شد. آنگاه آقای هاشمی ضمن تشکر از زحمات و تلاش‌های صمیمانه مسئولان و کارکنان نهاد ریاست جمهوری در گذشته، از آنها خواست تا استقرار سازمان جدید ریاست جمهوری کماکان به انجام وظایف خود ادامه دهند. در جلسه معارفه‌ای نیز که با حضور رئیس جمهور، مهندس میرحسین موسوی و معاونین رئیس جمهور تشکیل شد، معاونان، مشاوران و مدیر کل‌های نخست وزیری به آقای هاشمی معرفی شدند. در این نشست ابتدا آقای موسوی اظهار داشت: «امروز به خاطر حضور آقای هاشمی رفسنجانی در قوه مجریه، یکی از روزهای بسیار خوب و خوشحال کننده برای همه برادران خدمتگزار در نخست وزیری است و یقیناً این حضور، نیروهای مومن را تشویق خواهد کرد تا با دلگرمی بیشتری خدمت کنند. مدیران نخست وزیری در سالیان سخت گذشته، خدماتی شایسته، توأم با شجاعت و صداقت انجام دادند که شاید از چشم‌ها پنهان مانده باشد و به حق آنچه حضرت امام (رضوان الله تعالی علیه) در مورد سربازان گمنام فرمودند، در مورد این برادران صدق می‌کند. این مدیران اکنون هم با روحیه کاری و ایمان و صداقت آماده خدمت در تشکیلات جدید ریاست جمهوری هستند. «آقای هاشمی نیز با اشاره به اینکه کم و بیش با عملکرد اکثریت مدیران نخست وزیری در سال‌های سخت گذشته آشنایی داشته است، گفت: « در مشکل‌ترین شرایط، مسئولان اجرایی به ویژه مسئولان بالا در ریاست جمهوری و نخست وزیری، کشور را روی پا نگه داشتند و اجازه ندادند امور اجرایی چهره نامعقول به خود بگیرد. البته این وظیفه همه ما بوده است و ما باید شاکر باشیم که توانسته‌ایم وظیفه خود را انجام دهیم.» رئیس جمهور همچنین با اشاره به اینکه انجام تغییرهای پیش بینی شده در قانون اساسی در مورد قوه مجریه و نیز استقرار دولت جدید، طبعاً مدتی وقت خواهد برد، از مسئولین دستگاه‌های اجرایی که بدون توجه به تحولات در حال انجام با همان توان و تلاش گذشته، به انجام وظیفه در این دوره انتقال مشغول هستند، قدردانی کرد و از مسئولین نخست وزیری خواست که تا استقرار سازمان جدید ریاست جمهوری، اجازه ندهند کارها بر زمین بمانند.

شهریور ۱۳۶۸

چهارشنبه ۱ شهریور | ۲۰ محرم ۱۴۱۰ ۲۳ آگوست ۱۹۸۹

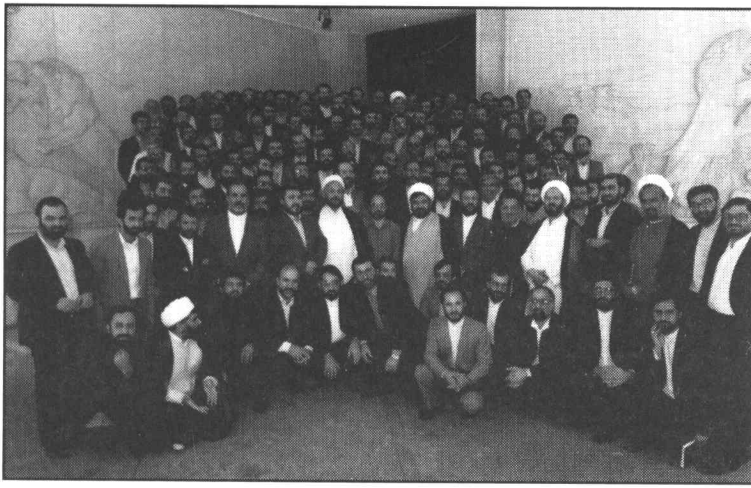
کارها را انجام دادم و مدتی ورزش و نرمش کردم. معمولاً بعد از شروع درد کمر جدید، صبح‌ها بیشتر ورزش می‌نمایم. دکتر [محمد علی] هادی [سفیر ایران در امارات متحده عربی] آمد. مقداری از ضعف‌های وزارت امور خارجه را گفت. ضمن اینکه دکتر ولایتی را هم قبول دارد، مدعی است که وقت کافی برای کار نمی‌گذارد. بسیاری از سفرا و کاردارهای وزارت خارجه را کم تجربه و کم سواد می‌داند.

سفرایمان که این روزها سمینار دارند، آمدند. برای آنها صحبت مفصلی در توضیح وضع فعلی کردم[۱] و با هم عکس گرفتیم.

آقای [قربانعلی] دری نجف آبادی آمد. مقداری از وضع آیت‌الله منتظری گفت و اینکه ایشان احساس بطالت می‌کند و فکر می‌کند نتیجه مناسب از ذخایر وجودی ایشان در حوزه و جامعه گرفته نمی‌شود.

---

۱ - در دیدار با سفرا، کارداران، مدیران و مسئولان وزارت امور خارجه، ایشان ضمن تأکید بر حفظ اصول و آرمان‌های همیشگی انقلاب، تعبیر رفرم را از سوی دشمنان درباره بستر جدیدی که ایران در آستانه آن قرار دارد، رد کرد. ایشان اظهار داشت: «آمال و آرزوهای ما که امام عالی‌ترین مفسر آن بودند، چیزی نیست که یک مسلمان بتواند تحت هر شرایطی از آن عدول کند. شک نیست که در زمان‌های مختلف، شرایط متفاوتی به وجود می‌آید که می‌تواند در حرکت‌ها مؤثر باشد. اما چنین تأثیری برای انقلابی با ویژگی‌های انقلاب ما، تحقیقاً در تاکتیک‌ها است و نه در اصول» آقای هاشمی در توضیح این نکته که ما احتمالاً در بستری جدید از تاریخ کشورمان قرار می‌گیریم، اظهار داشت: «ما مطمئن نیستیم که جنگ قطعاً پایان یافته است و نمی‌توان جنگ را تمام شده تلقی کرد، اما بسیار بعید می‌نماید که عراق با شرایط نامساعدی که در آن بسر می‌برد، بتواند به فکر ادامه جنگ باشد. محرکین عراق نیز از جنگ و ادامه آن خیری ندیده‌اند و دیگران نیز حاضر نیستند از این پس دستورات آنها را کورکورانه قبول نمایند. انقلاب اهدافش را در بستر جدید خود، پویاتر و فعال‌تر دنبال می‌کند. بنابراین ما نیز با توجه به این مهم که خود را در دنیا صاحب رسالتی می‌دانیم، باید به دور از هر انفعالی با مسائل برخورد فعال داشته باشیم. ما مخالف سلطه‌های نامشروع هستیم، همچنان که مخالف هرگونه استثمار و بی‌عدالتی در روابط موجود داخلی و بین‌المللی کشورها می‌باشیم. بنابراین در چارچوب معیارهای پذیرفته شده در عرف بین‌المللی و بدون آنکه در امور داخلی دیگران دخالتی داشته باشیم، باید نقطه نظرات و پیام خود را در صحنه جهانی مطرح سازیم.» آقای هاشمی در قسمت دیگری از سخنان خود ضمن اشاره به اینکه نبرد قدرت که ساخته ذهن غربی‌هاست، در قاموس فرهنگ اسلامی ما جایی ندارد، اظهار داشت: «آنچه که در کشور ما وجود دارد و ما مایلیم برای باروری اندیشه‌ها به آن نیز دامن بزنیم، وجود سلیقه‌ها و جریان‌های فکری است، نه جنگ قدرت. بنابراین چیزی به نام جنگ و نزاع بر سر حکومت و قدرت در کشور ما وجود ندارد. از کارهای لازمی که شماها باید انجام دهید، یکی این است که با ارائه مقالات تحقیقی و تحلیلی به رسانه‌های خارجی، ذهنیت آنها را با این واقعیات آشنا سازید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

دیدار با سفرای جمهوری اسلامی ایران

دکتر طباطبائی و دکتر جزایری برای معاینه کمر و پایم آمدند که گفتم کمی بهتر است. مهندس [محمد] غرضی [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد. خواستار اضافه شدن سهم ارزی خود در بخش مخابرات برای برنامه پنجساله بود.

[آقای سیدمرتضی طباطبایی] شهردار تهران آمد. گزارش سفر به ژاپن و پیشنهاد ضمیمه شدن شهرداری تهران به نهاد ریاست جمهوری را داد که گفتم سیاست معکوس است و بنا داریم در آینده سازمان‌های اجرایی مثل تربیت بدنی و محیط زیست را هم به جای دیگر بفرستیم.

آقای [مسعود روغنی] زنجانی آمد. راجع به برنامه پنجساله و مسئولیت سازمان برنامه و بودجه مذاکره شد. کسالت دارد و ترجیح می‌دهد به کس دیگری واگذار شود. آقای [مسعود] نیلی را معرفی می‌نماید. آقای [حسین] مرعشی استاندار کرمان آمد. خواست که اخوی محمد، قضیه اسکندری معزول را دنبال نکند؛ به محمد گفتم. [آقای مرعشی] برای رفتن به سیستان و بلوچستان برای حل مشکلات آنجا اظهار آمادگی کرد.

آقایان مهدی‌نژاد و صدیقی از سپاه آمدند. گزارش سفر به افغانستان و ملاقات با

احمد شاه مسعود را دادند. تحت تاثیر صلابت نظامی‌گری و جهاد او قرار گرفته بودند. نکات جالبی از راه و وضع منطقه و امکانات آنها دادند.

پنجشنبه ۲ شهریور | ۲۱ محرم ۱٤۱۰   ۲٤ آگوست ۱۹۸۹

همشیره زاده مهدی [هاشمی مدیرعامل مجتمع ایرانگردی و جهانگردی آزادی - ایتو، وابسته به بنیاد مستضعفان] آمد و طرحی برای توریسم آورد. آقای [سیدمنصور] رضوی [رئیس سازمان امور اداری و استخدامی] آمد. درباره معاونت‌ها و تشکیلات صحبت کرد. آقای [سیداحمد] موسوی [سفیر ایران در لبنان] و محمود اخوی آمدند. درباره مسائل لبنان مطالبی داشتند. آقای [حمید] میرزاده [معاون اجرایی رئیس جمهور] برای کارهای اجرایی آمد. آقایان [محمدعلی] شرعی و [اکبر] پرورش آمدند و اعلان پشتیبانی کامل جناح خودشان در مجلس از کابینه را نمودند.

آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] و دو نفر از همکارانش آمدند و خبر اعلان همکاری یک شرکت اروپایی برای تکمیل نیروگاه بوشهر با مخارج کمتر از خواست آلمانی‌ها را دادند و استمداد نمودند.

آقای [ابراهیم] سنجقی آمد[1]. اجازه برای کناره گیری خواست؛ قبول نکردم. تیمسار حسنی سعدی [فرمانده نیروی زمینی ارتش] برای امور نزاجا آمد و از ترکیب کابینه اظهار مسرت کرد. با آقای خامنه‌ای در دفترم جلسه برای امور جاری لشکری و کشوری و مسائل کابینه داشتم.

---

۱ - آقای ابراهیم سنجقی در دوران دفاع مقدس، رابط میان آقای هاشمی فرمانده جنگ با آقای محسن رضایی فرمانده کل سپاه پاسداران بود.

جمعه ۳ شهریور | ۲۲ محرم ۱٤۱۰ ۲۵ آگوست ۱۹۸۹

بـه خاطر تحت تعمیر بـودن منزل در مجلس مانـدم. جمعی از نماینـدگان [جناح چپ] مجلس آقایان [اسـدالله] بیات، [عبدالواحدموسوی] لاری، [رسـول] منتجب نیا، [عباس] دوزدوزانی، [مجیـد] انصاری، [محمدرضا] بهزادیان و [غلامرضـا] حیدری آمدند. آنها از اظهـارات آیت‌الله خامنه‌ای در لـزوم تأیید کابینه در مجلس نگـران بودند[1]. راه حلی می‌خواستند برای جواز مخالفت و یا اقدامی از قبیل اعلان عدم بحث که یک اقدام منفی و عکس‌العملی نامناسـب اسـت. گفتم به نظر من مخالفت مانعی ندارد، به شرط اینکه با انگیزه باندی و خطی نباشـد، بلکه براساس صلاحیت و لیاقت‌ها باشد. خوشحال شدند و رفتند. در مجلس اعلان کردند. به آنها تذکر دادم که حالت مخالفت با کابینه را نگیرند که در آینده همکاری دشوار خواهد شد.

دکتر [حسـن] روحانی آمد. درباره کابینه و نیروهای مسـلح صحبت کردم. با نوعی ادغام موافق شـده و خواسـت که از آقـای خامنه‌ای بخواهیم که تصمیم به اعاده سـتاد مشترک نگیرند.

آقایان [علی] حسـینی تاش و [محمد] علیزاده آمدند و اقدام سـپاه درخصوص انتقال بخشـی از اموال وزارت به سـپاه را که متوقف شـده توجیه کردند. عصر آقای [محسن] رضایی به همین منظور آمد و خواسـت کمک کنم؛ نوشـتم با هماهنگی فرمانده سـپاه، اموال قابل انتقال را مشخص نمایند.

---

۱ - آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار جمعی از خانواده‌های معظم شهدا، با بیان شرایط حساس کشور، به نمایندگان مجلس توصیه کردند که ضمن اجتناب از هرگونه تنازع و خصومتی در تصمیم‌گیری نسبت به وزیران، بر لیاقت‌ها و صلاحیت‌ها توجه کنند و نظر بدهند و به دلایل گرایش‌های سیاسی، خطی و شخصی و یا خدای ناکرده هواهای نفسانی، نسبت به وزرا تصمیم‌گیری نکنند.

شنبه ٤ شهریور | ۲۳ محرم ۱٤۱۰ ۲٦ آگوست ۱۹۸۹

آقای [علی] آقامحمدی آمد. درباره وضع مجلس در مقابل کابینه و مسائل اکراد عراقی مطالبی داشت. آقای [حسین] محلوجی هم برای همین منظور آمد. آقای مهندس ترکان آمد. درباره برنامه دستور کار در وزارت دفاع و ادغام دو وزارتخانه مطالبی داشت.

آقای [احمد] احمدی از شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. درباره کیفیت برخورد با آیت‌الله منتظری و هم درباره مدرسه دارالشفاء و طلاب تحت آموزش استفسار کرد و معتقد بود در اختیار مدرسه [دانشگاه] تربیت مدرس باشد. راجع به استخدام چند نفر از چهره‌های غیر موافق مثل [ابراهیم] یزدی و رئیسی طوسی و ... در دانشگاه پرسید.

آقای [مجید] عباسپور آمد. از وضع خودش و افکارش گفت و نظراتی درباره امور کشور داد؛ به نظرم قابل استفاده است. [نبی‌الله] مهاجری آمد و خواست که از مجلس به دفترم منتقل شود. [آقای روغنی زنجانی] رئیس سازمان برنامه و بودجه و معاونان آمدند. توضیحاتی درباره برنامه پنجساله آوردند؛ توضیحات تازه‌ای نداشتند.

آقای [جیاندومنیکو] پیکو معاون دبیرکل سازمان ملل [در امور سیاسی]، همراه آقای [محمدجواد] ظریف آمد و پیام دبیرکل در خصوص استمداد در آزادی گروگان‌های آمریکا و وعده جبران ازسوی آمریکا و [جورج] بوش را آورد که گفتم آمریکا باید با رفع انسداد اموال ما، در آزادی شیخ [عبدالکریم] عبید پیشقدم شود.

شب معاونان و همکاران آمدند. درباره سازمان و تشکیلات نهاد ریاست جمهوری بحث شد؛ نسبتاً به توافق رسیدند اما تصمیم نهایی به بعد موکول شد. اختیارات معاون اجرایی محدودتر شده است. با خستگی شام خوردم و خوابیدم.

یکشنبه ۵ شهریور | ۲۴ محرم ۱۴۱۰ ۲۷ آگوست ۱۹۸۹

بعد از مطالعه گزارش‌ها، ساعت هشت صبح همراه وزرا و معاونان، برای مذاکره درباره کابینه که از امروز شروع شده به مجلس رفتیم. بعد از سخنان آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی]، درباره کابینه و برنامه، همچنین چگونگی مشاوره‌ها که به انتخاب این افراد و تعویض بعضی از وزرا انجام شد، حدود پنجاه دقیقه صحبت کردم[1]. درباره هریک از ۲۲ نفر از وزرای پیشنهادی حرف زدم. به اظهارات یک نفر از مخالفان و یک نفر از موافقان گوش دادم. چون مراجعات نمایندگان زیاد بود و نمی‌گذاشتند به حرف‌ها توجه کنم و ضمناً شاید حضور من، مانع صراحت لهجه نمایندگان می‌شد، به دفترم برگشتم.

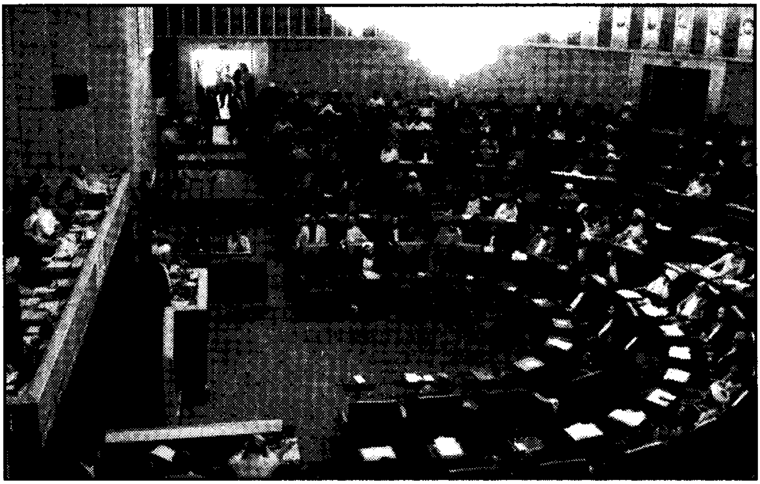
برخورد نمایندگان خوب و صمیمی بود. خط متعهدها و مستقل‌ها اعلان کردند که به کل کابینه رأی می‌دهند و این باعث خشم خط رادیکال‌ها شد که اولاً می‌دیدند بیش از نیمی از کابینه را دارند و می‌ترسند به عنوان مخالف کابینه و هم مخالف توصیه‌های رهبری معرفی شوند و از طرفی، امید هم دارند که بتوانند چند وزیر مخالف خط خودشان را ساقط نمایند.

تا ظهر به اظهارات نمایندگان از رادیو گوش دادم. بیشتر وقت را موافقان گرفتند. مخالف‌ها زرنگی کرده‌اند و وقت خودشان را آخر انداخته‌اند و این از نقاط ضعف آئین نامه اصلاح شده جدید است.

عصر چند ملاقات داشتم. به دفتر آقای موسوی اردبیلی رفتم. درباره سفر و شغل ایشان و برنامه‌های آینده مذاکره کردیم. شب با رهبری جلسه داشتیم. مقداری درباره وضع کابینه و تذکرات مجلس و نحوه برخورد رادیکال‌ها با پیام رهبری مذاکره شد. در مورد آقای موسوی اردبیلی صحبت شد و عضو جدید شورای نگهبان که قرار شد آقای

---

۱ - با توجه به اهمیت موضوع، بخش‌های مهم سخنرانی آقای هاشمی در جلسه معرفی وزیران پیشنهادی و اخذ رأی اعتماد، در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است.

بررسی صلاحیت کابینه

[غلامرضا] رضوانی باشد. پیام دبیر کل سازمان ملل درباره گروگان‌ها و آمریکایی‌ها و جواب خودم را گفتم. درخصوص مسائل نیروهای مسلح و سیاست‌های اقتصادی و خارجی مذاکره شد؛ این جلساتمان خیلی مفید و کارساز است.

دوشنبه ٦ شهریور | ٢٥ محرم ١٤١٠ ۲۸ آگوست ۱۹۸۹

پیش از ظهر بیشتر به مذاکرات مجلس گوش دادم. برخلاف دیروز، بیشتر صحبت‌ها از مخالفان بود، ولی حرف مهم و حسابی در مخالفت نداشتند. عصر شورای دفتر خدمات بین‌المللی [= دادگاه لاهه] جلسه داشت. درباره کیفیت برخورد با طرف‌های آمریکایی و مخصوصاً سیتی بانک، درباره حساب‌های شماره‌ای ۲ مذاکره و تصمیم‌گیری شد. سپس با دکتر ولایتی درباره سفر به هندوستان و مسائل مجلس صحبت شد. [آقای محسن] نوربخش اظهار نگرانی از تلاش خط ۳ برای انداختن چند وزیر خط مقابل کرد.

سرشب آقای [حمید] میرزاده برای امور اجرایی آمد: مشکل نان، باختران و مدارس تهران و .... عفت خبر داد که فاطی مریض شده و دکتر خواست. گفتم، ولی معلوم شد نیاز به معاینه با وسائل بیمارستانی دارد و برای معاینه رفتند و برگشتند. دکترها گفته بودند درد مربوط به معده است. [بعداً معلوم شد اشتباه کرده‌اند]. خیلی ناراحت بود. شب بدی گذشت.

سه‌شنبه ۷ شهریور | ۲٦ محرم ۱٤۱۰ ۲۹ آگوست ۱۹۸۹

فاطی را با حالت درد به بیمارستان منتقل کردند. عفت هم خیلی ناراحت بود؛ می‌ترسید. آقای [حسین] محلوجی آمد. نگران رای نیاوردن است. قرار بود پیش از ظهر به مجلس بروم، ولی تصمیم گرفتیم در جلسه عصر شرکت کنم. تا ظهر به مذاکرات مجلس گوش دادم. حرف‌های وزراء از نمایندگان منطقی‌تر است. آقای [مجید] قاسمی [رئیس بانک مرکزی] از مجلس آمد. از تلاش خط ۳ برای مخالفت با جمعی از وزرا گفت.

ساعت دو بعدازظهر به مجلس رفتم. پس از ختم مذاکرات، من آخرین دفاع را از وزرا نمودم[1]. خبر رسید که رادیکال‌ها در جلسه یکصدوده نفره‌شان تصمیم گرفته‌اند که به شش نفر از وزرائی که در خط خودشان نیستند، رأی مخالف بدهند. در صحبت‌ها این تصمیم را مورد انتقاد قرار دادم. به دفترم برگشتم. مدتی با محسن حرف زدیم. نتیجه رأی گیری را اعلان کردند و معلوم شد تمام ۲۲ وزیر رأی آورده‌اند[2] که مایه خوشحالی است و باعث سرافکندگی خط رادیکال که برخلاف نصایح، شکست خوردند. خیال

---

۱ - متن کامل دفاع آخر رئیس جمهور از وزیران پیشنهادی، در بخش ضمایم چاپ شده است.

۲ - آقای سید محمد خاتمی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی با ۲۴۶ رأی موافق، ۱۰ رأی مخالف و ۴ رأی ممتنع بالاترین رأی و آقای سراج‌الدین کازرونی وزیر مسکن و شهرسازی با ۱۴۵ رأی موافق، ۹۷ رأی مخالف و ۱۴ رأی ممتنع، پایین‌ترین رأی اعتماد نمایندگان را کسب کردند. جدول میزان آرای موافق، مخالف و ممتنع وزیران کابینه اول سازندگی، در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است.

می‌کردند در مجلس اکثریت دارند[1].

آقای [حسن] حبیبی تلفنی خواست که فردا به بهشت زهرا و مرقد امام برویم؛ پذیرفتم. به احمدآقا اطلاع دادیم که اگر می‌خواهد بیاید. با آقای خامنه‌ای تلفنی صحبت کردم. از نتیجه رای مجلس خوشحال‌اند. قرار شد فردا به ملاقات ایشان برویم. گفتم از جانشینی فرماندهی کل قوا استعفاء می‌دهم که به کار کشور برسم.

شب عفت آمد. گفت حال فاطی بهتر است ولی احتمال سقط جنین وجود دارد. آقای [محمد جواد] لاریجانی آمد. توصیه‌هایی درباره سیاست خارجی و مذاکرات صلح داشت. آقای [جواد] اژه‌ای آمد. از اینکه آیت‌الله خامنه‌ای گفته‌اند حکم آقای [میرحسین] موسوی را برای بنیاد جانبازان سه ساله صادر می‌کنند، اظهار نگرانی کرد. خاطرات چند روز را که ننوشته بودم، نوشتم.

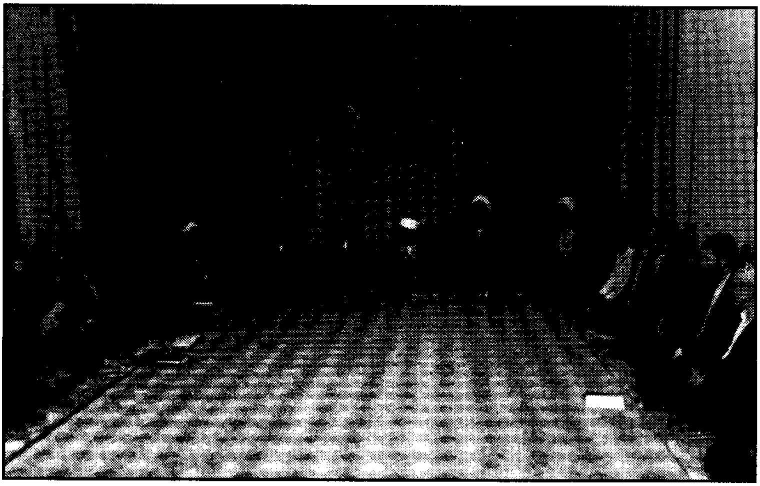
چهارشنبه ۸ شهریور | ۲۷ محرم ۱۴۱۰   ۳۰ آگوست ۱۹۸۹

تا ساعت هشت ونیم کارهای دفتر را انجام دادم. اعضای دولت آمدند. به مرقد امام رفتیم[2]. در پاویون محل با حضور احمدآقا پذیرائی شدیم. به کنار ضریح رفتیم و داخل

---

۱ - پس از دادن رأی اعتماد نمایندگان مجلس شورای اسلامی به کابینه، پیام تشکری از سوی رئیس جمهوری خطاب به آقای کروبی ارسال شد. متن پیام بدین شرح است: « برادر ارجمند حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای کروبی، ریاست محترم مجلس شورای اسلامی، با سلام، شایسته است مراتب تشکر و قدردانی اینجانب را در خصوص تأیید تمامی وزرای پیشنهادی، به نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی ابلاغ نمایند. خداوند به همه ما توفیق انجام وظایف و شکر نعمت اعتماد و حمایت مقام معظم رهبری و نمایندگان حزب الله مجلس را عنایت فرماید. اکبر هاشمی رفسنجانی – رئیس جمهوری اسلامی ایران »

۲ - رئیس جمهور و هیأت همراه که از سوی حاج سید احمد خمینی یادگار گرامی امام همراهی می‌شدند، ضمن حضور در مرقد قائد عظیم الشأن انقلاب اسلامی با قرائت فاتحه، با روح پرفتوح امام خمینی (ره) برای شروع کار کابینه جدید، تجدید پیمان کردند. در این مراسم آقای هاشمی طی سخنانی بر ادامه راه حضرت امام خمینی (ره) و پیشبرد آرمان‌های مقدس معظم له توسط کابینه جدید تأکید کرد. آنها سپس بر مزار شهدای هشتم شهریور و هفتم تیر حضور یافته و ضمن قرائت فاتحه با شهدای گرامی انقلاب اسلامی، شهید بهشتی، شهید رجایی، شهید باهنر و سایر شهدای گرانقدر انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی تجدید عهد و پیمان کردند.

دیدار اعضای کابینه با رهبر انقلاب

ضریح قبر را زیارت کردیم و مصاحبه‌ای انجام دادم. مردم زائر امام که زیاد بودند، ابراز احساسات نمودند. به منطقه مقابر شهدا در بهشت زهرا رفتیم و قبور شهدا بهشتی، باهنر، رجائی و دیگران را زیارت کردیم. به شهر برگشتیم و مستقیماً به منزل آیت‌الله خامنه‌ای رفتیم. وزرا هم آمدند. من[1] و آیت‌الله خامنه‌ای صحبت کردیم[2].

---

۱ - ایشان گفت: « مردم به خوبی وظایفشان را انجام دادند. مجلس شورای اسلامی به خوبی وظیفه خودش را انجام داد و امروز ما شاهد هستیم که دولت جمهوری اسلامی، کابینه اسلامی این نظام در شرایط جدید تشکیل شده و بنده خدا را شکر می‌کنم که آن گونه که فکر می‌کردم و می‌خواستم، موفق شدم که همکاران خوبی را انتخاب بکنم. جنابعالی با آقایان آشنا هستید. آقایان را همه می‌شناسید و از ارائه نظر و راهنمایی دریغ نکردید، در دورانی که ما مشغول بررسی بودیم، برای تشکیل کابینه و حمایت فرمودید، تحقیقاً هم می‌دانید که این کابینه با همه وجود در اختیار اجرای خواست‌های رهبری و مردم است و امروز به‌حمدالله هماهنگی بین مجلس و دولت و سایر نهادها و قوه قضائیه دیده می‌شود. انشاءالله در سایه کمک‌های شما این هماهنگی‌ها ادامه پیدا خواهد کرد و برای شروع کارمان خوشحال هستیم که از صبح امروز در خدمت برادر ارجمندمان یادگار با ارزش حضرت امام امت آقای حاج سید احمد آقا بودیم که الان هم در خدمتشان هستیم. خواهشمند هستیم که قبل از اینکه ما کارمان را شروع کنیم، ما را نصحیت بفرمایید. »

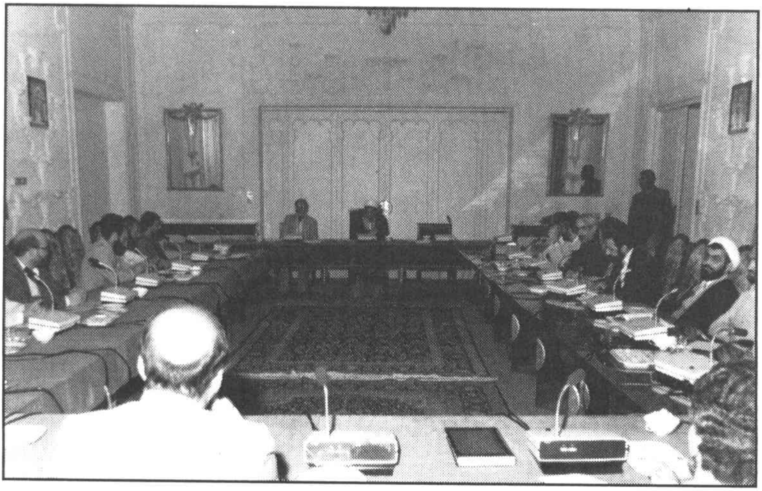
۲ - رهبر انقلاب اسلامی در دیدار هیأت وزیران بر ضرورت اولویت دادن به قشرهای محروم، مناطق دورافتاده، روستائیان و عشایر کشور در برنامه‌های آینده تأکید کردند. آیت‌الله خامنه‌ای از شهیدان رجایی و باهنر، به عنوان دو نمونه برجسته از یاران حقیقی انقلاب و امام نام بردند و از خدمات ارزنده مهندس میرحسین موسوی و اعضای کابینه او تشکر کردند. ایشان افزودند: « رئیس جمهوری همانند آقای هاشمی رفسنجانی برای کشور، انقلاب و مردم ما حقیقتاً یک موهبت و نعمت الهی است و اطمینان دارم که مردم قدر این نعمت را می‌دانند و تاکنون نیز وفاداری خود را به ایشان نشان داده‌اند.» ایشان رأی اعتماد مجلس شورای اسلامی به تمامی وزرای پیشنهادی رئیس جمهور را به اعضای دولت تبریک گفتند و مباحث نمایندگان مجلس در

با احمدآقا به دفترم آمدیم. درباره مسائل جاری بحث کردیم. ایشان قبول داشت که رادیکال‌هـا در جریان بحث کابینه در مجلس، بد عمل کردند و اشـتباه بزرگی مرتکب شدند و تأکید داشت که نگذاریم امثال آقای خوئینی‌ها و محتشمی بیکار و منزوی باشند.

عصر احکام وزارت وزرا را امضاء کردم و برای شرکت در اولین جلسه هیأت دولت به ساختمان نخست وزیری رفتم. در شروع جلسه صحبت کوتاهی کردم[1]. بعد از جلسه با [آقایان عبدالله نوری، علی اکبر ولایتی و اکبر ترکان] وزرای کشور، امور خارجه و دفاع

چند روز گذشـته را اسـتثنایی و حاکی از آزادی کامل مجلس توصیف کرده و فرمودند: « کسـانی که در اصول یک حکومت اسلامی و آزادی کامل اسـلامی در کشـور تردید دارند، شـاهد بودند که نمایندگان مجلس شورای اسلامی، چگونه با کمال شـجاعت و صراحت و احساس وظیفه، نظر خود را بیان می‌کنند و این خود نعمت بزرگی اسـت که ما از آن برخورداریم. مجلس در دادن رأی اعتماد به همه اعضای کابینه پیشـنهادی نشـان داد که به مسئولیت بسیار خطیر خود کاملاً آگاه است و واقعیات و مصالح کشور را به خوبی درک کرده و خود را در قبال آن مسئول می‌داند. » آیت‌الله خامنه‌ای در توصیف زندگی اسـلامی مردم که در آن به مسـائل مادی و معنوی توجه شـده باشد، فرمودند: « گشـودن گره‌هایی از زندگی ملتی که هشت سال جنگ را پشـت سـر گذاشته و مشکلات و فشارهای جهانی را تحمل کرده است، به معنی دوری از معنویات و آرمان‌ها نیست. اسلام برای دنیا و آخرت مردم برنامه و هدف دارد و مسـئولین اداره کشـور مؤظفند به طور یکسان به امور مادی و معنوی مردم توجه کنند.» منبع : روزنامه کیهان ، شماره ۱۳۶۹۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۹ ، صفحه ۲.

۱ - در ابتدای جلسـه آقای هاشـمی اظهار داشـت: «با نام خدا و یاد حضرت امام خمینی(قدس سره شـریف) رهبر کبیر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسـلامی ایران و یاد دو شـهید بزرگوار دولت رجایی و باهنر و تجلیل از شـهدا و راه اسلام و استمداد از ارواح پاکشان، امروز کارمان را آغاز می‌کنیم و خاضعانـه از خداونـد متعال می‌خواهیم به آبروی خوبان و پاکان تاریخ، ما را در وظایف بسـیار مهمی که در قبال مـردم خوب و فداکارمان به عهده گرفته‌ایم، موفق بدارد. از مقام معظم رهبری، مردم و مجلس به خاطر تأیید و حمایت و اعتمادشان به دولت جدید جداً تشکر می‌کنیم و از نخست وزیر و وزرای دوره گذشته، چه آنان که در دولت از تجاربشان استفاده می‌کنیم و چه آنانی که در سنگر دیگری مسئولیت خواهند پذیرفت، به خاطر زحماتی که کشیده‌اند، تشکر می‌کنیم» آقای هاشمی خطاب به اعضای هیأت دولت تأکید کرد: «توجه شما را به این نکته جلب می‌کنم که من در مراسم تحلیف، قسم یاد کرده‌ام که خودم را وقف انقلاب و مردم کنم و شما هم حتماً چنین تصمیمی گرفته‌اید، ما باید در این راه عزم خود را جزم کنیم که همیشه به نفع جامعه از خودمان مایه بگذاریم. در این صورت مردم هم برای ما اعتبار قائلند و گذشته از آن، خط و ثواب اخروی آن بیش از اینها است.» رئیس جمهور با اشاره به لزوم حاکمیت ضابطه به جای رابطه و اصلاح امور جاری و جلوگیری از مصرف‌های بی مورد و طرد افراد ناباب در قلمرو کار هر وزیر، اظهار داشـت: « اگر ما قلمرو کار خودمان را اصلاح کنیم، کل مجموعه پاک می‌شـود. مردم هم از ما انتظار کار ممتازی را ندارند. اگر سازمان‌های دولتی در حد عرف معمول کارشان را انجام دهند، جامعه اصلاح می‌شود و بنده اعتقاد دارم هیچ چیز بهتر از صحت کار، نمی‌تواند کارها را تسریع بخشد. جامع نگری از سیاسـت‌های ما باید باشـد و همه جریانات موافق و وفادار به انقلاب را صادقانه بپذیریم و از گروه گرایی و باند بازی خودداری کنیم و اجازه دهیم مجموعه‌ای از افکار و اندیشـه‌ها در پیشـبرد امور کشور مشارکت داشته باشند.» رئیس جمهور همچنین رعایت نظم در اجرای برنامه‌های پیش بینی شـده و کار دولت را مورد تأکید قرار داد. پس از آن جلسـه وارد دسـتور شد و برنامه پنج‌ساله به تفصیل مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت و مقرر شد بحث درباره برنامه یاد شده در جلسات آینده ادامه یابد.

اولین جلسه هیئت دولت به ریاست آیت الله هاشمی

و آقایان [مسعودروغنی] زنجانی، [سیدمنصور] رضوی و [حمید] میرزاده درباره کارهای خودشان مذاکره کردیم. شب به خانه آمدم. عفت هم که برای مرتب کردن خانه‌مان رفته بود آمد؛ خسته بود و گفت حال فاطی بهتر است.

پنجشنبه ۹ شهریور | ۲۸ محرم ۱۴۱۰ ۳۱ آگوست ۱۹۸۹

ساعت چهارونیم صبح بیدار شدم. نماز و ورزش و خواندن گزارش‌ها و استماع رادیوها مطابق معمول و سپس انجام کارها تا ساعت هشت ونیم انجام شد. آقای آیت‌اللهی وزیر سابق معادن و فلزات آمد. از ایشان به خاطر کنار گذاشتنش عذرخواهی کردم. با روحیه خوبی برخورد می کند و آماده کار حتی زیر نظر وزیر جدید است. یک قوطی سوهان از قم آورده بود. یک جلد قرآن به ایشان هدیه کردم. او نظراتی درباره وضع طرح‌ها و کارهای وزارت داد.

استانداران پنج استان جنگ زده آمدند. آنها مشکلات بازسازی شامل کمبود اعتبار، ضعف پشتیبانی و عدم همکاری نیروهای مسلح را مطرح کردند. دکتر [حسن] حبیبی آمد. درباره طرح تشکیلات و شرح وظایف نهاد ریاست جمهوری تصمیم نهایی اتخاذ شد و درباره سازمان‌ها قرار شد احکام مسئولان را تهیه کند و امضاء نمایم.

تیمسار [منصور] ستاری آمد. گزارش نیروی هوایی را داد و بیست میلیون تومان کمک برای صنایع و تعمیرات گرفت. [آقای محمد سعیدی‌کیا] وزیر راه آمد. گزارش وضع حمل و نقل و نیازها و طرح‌ها را داد و برای بهتر شدن اعتبارات برنامه پنجساله استمداد کرد. متن استعفا از جانشینی فرماندهی کل قوا را نوشتم و با آیت‌الله خامنه‌ای مشورت کردم[1].

تلفنی به آقای [محسن] نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] درخصوص طرح

---

۱ - آقای هاشمی با ارسال نامه‌ای به حضور آیت‌الله خامنه‌ای، از ایشان تقاضا کرد با استعفایش از جانشینی فرماندهی کل قوا موافقت نمایند. آیت‌الله خامنه‌ای نیز در پاسخ، ضمن قدردانی از زحمات آقای هاشمی، استعفای ایشان را پذیرفتند. متن استعفای رئیس جمهوری و پاسخ مقام رهبری بدین شرح است: «بسم الله الرحمن الرحیم، محضر مبارک حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، فرمانده کل نیروهای مسلح و رهبر معظم انقلاب اسلامی، با توجه به مسئولیت جدید اینجانب و عدم فرصت کافی برای اداره امور نیروهای مسلح که نیاز به وقت زیادی دارد و امکان بروز ضعف و خسارت از این رهگذر برای امور کشوری و لشکری و با توجه به احاطه و آشنایی کامل آن مقام معظم به وضع نیروهای مسلح و امکان اعمال فرماندهی بدون واسطه و آثار سازنده‌ای که ارتباط مستقیم نیروها با شخص فرماندهی کل نیروهای مسلح می‌تواند در روحیه و نشاط و تحرک آنها داشته باشد، با اینکه عنوان جانشینی فرماندهی کل نیروهای مسلح، باعث افتخار و سربلندی اینجانب است، ولی به خاطر حسن اجرای امور، خواهشمند است موافقت فرمائید که اینجانب از این سمت و مسئولیت اداره نیروهای مسلح معاف باشم تا بتوانم به امور کشوری با وقت بیشتری بپردازم. امیدوارم با استمداد از عنایات الهی، آمادگی انجام هرگونه مأموریتی را در این خصوص مثل گذشته در صورت ضرورت و نیاز داشته باشم. اکبر هاشمی رفسنجانی، رئیس جمهور ۱۳۶۸/۶/۹» پاسخ آیت‌الله خامنه‌ای: «بسم‌الله الرحمن الرحیم، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای هاشمی رفسنجانی، ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران، با سلام و تحیت، در پاسخ به استعفای جنابعالی از جانشینی فرماندهی کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، با توجه به مسئولیت خطیر و بسیار مهم ریاست جمهوری و اداره کشور و دولت که اکنون بحمدالله با فضل الهی و اعتماد کم نظیر ملت به دست توانای شما سپرده شده است، موافقت و قبول خود را اعلام می‌دارم. لازم می‌دانم از زحمات طاقت فرسا و مستمر جنابعالی در تمشیت امور ارتش و سپاه در دوران پرماجرای جنگ تحمیلی و اداره و فرماندهی نیروهای مسلح و هدایت آن در عملیات جنگ که همیشه با تلاش شبانه‌روزی و در موارد متعدد با پیروزی‌های بزرگ برای ملت ایران همراه بود، صمیمانه تشکر کنم. آن دوران در سابقه درخشان مجاهدات جنابعالی صفحه منوری است که هرگز از حافظه ملت وفادار ما زدوده نخواهد شد. و ما عندالله خیر وابقی. خداوند وجود پربرکت شما را برای انقلاب و اسلام محفوظ بدارد و توفیقات خود را بر شما ارزانی فرماید. والسلام علیکم و رحمت الله، سید علی خامنه‌ای ۱۳۶۸/۶/۱۱»

فعال کردن صنایع تاکید نمودم. فرمانده و جانشین دانشکده پرواز نیروی هوایی آمدند. به خاطر تعلیم خلبانی به مهدی و یاسر در چند روز گذشته - که امروز مرحله ابتدایی پایان یافته - از آنها تشکر کردم. آنها شرحی از وضع دانشکده دادند.

سه نفر از نمایندگان خط مستقل مجلس آمدند. به خاطر حمایت از کابینه و خواست من از آنها تشکر کردم. آقای حسین مرعشی آمد و درباره مشکلات برنامه [پنجساله] گفت. آقایان [محسن] نوربخش و [عطاءالله] مهاجرانی و نواب آمدند. درباره مصالحه با هند مذاکره شد. احکام [آقایان مسعود روغنی زنجانی و رضا امراللهی] رؤسای سازمان‌های برنامه و بودجه و انرژی اتمی را نوشتم.

جمعه ۱۰ شهریور | ۲۹ محرم ۱۴۱۰   ۱ سپتامبر ۱۹۸۹

دیشب بچه‌ها نبودند. زود خوابیدم. عفت ساعت یازده و نیم آمد. بیدار شدم. دیگر تا ساعت سه ونیم بامداد خوابم نبرد و کمی که خوابیدم با صدای عفت بیدار شدم. معلوم شد سینه‌اش درد گرفته، احتمال می‌داد که عارضه قلبی باشد، ولی نسبتاً آرام شد. نماز صبح را خواندیم و تا ساعت هشت صبح خوابیدم. تا ساعت یازده مطالعه کردم.

برای اقامه نماز جمعه به دانشگاه رفتم. مردم پرشور ابراز احساسات کردند. بیشتر صبحت‌های دو خطبه درباره مسائل روز و برنامه‌های دولت بود[1]. عصر آیت‌الله موسوی

---

۱ - در خطبه اول نماز جمعه، ایشان ضمن بیان مطالبی در ادامه سلسله بحث هفته‌های گذشته پیرامون عدالت اجتماعی، به‌تشریح کلیات برنامه‌های آینده کشور پرداخت. آقای هاشمی با یادآوری اینکه اسلام آیین زندگی و برنامه حیات انسان در دنیا و آخرت است، گفت: «یکی از دستورات اسلام این است که برای زندگی بهتر زمین را آباد کنند، بر طبیعت پیروز شوند و اسرار آن را کشف کنند و این از ادله ماست که اسلام برای زندگی بهتر است و در قرآن آیات بسیاری وجود دارد که با صراحت می‌گوید زمین و آنچه در آن است، مسخر انسان آفریده شده است.» آقای هاشمی آنگاه در بیان انگیزه‌های خود برای پذیرش مسئولیت ریاست جمهوری اظهار داشت: «یکی از انگیزه‌های من برای پذیرفتن چنین مسئولیتی این است که تلاش کنیم جامعه اسلامی را که به لطف خداوند و هدایت‌های امام خمینی (ره) تشکیل شد، به عنوان یک جامعه نمونه اسلامی بسازیم و جامعه نمونه اسلامی آن است که همه ابعاد اسلام در آن باشد. جامعه مورد قبول اسلام، جامعه‌ای است که آرمان‌ها و اهداف اسلام را داشته باشد و جوامعی که تنها به معنویت

اردبیلی آمدند. راجع به مسئولیت اداره مرکز استراتژیک و مسائل دیگر مذاکره شد. آقای [حمید] میرزاده برای کارهای جاری آمد. محسن [پسرم] و محسن عموزاده آمدند. مذاکرات متفرقه داشتیم.

شنبه ۱۱ شهریور | ۱ صفر ۱۴۱۰ | ۲ سپتامبر ۱۹۸۹

تا ساعت هشت صبح ورزش کردم و گزارش‌ها را خواندم. آقای چهپور [مدیرعامل شرکت واحد اتوبوسرانی تهران و حومه] آمد. گزارش وضع ترافیک تهران و مشکلات جذب راننده و مشکلات در انتقال اتومبیل‌های دست دوم خریده شده از آلمان را گفت؛ به وزیر کشور گفتم همکاری کنند. مدعی است دوسه خطی که اتومبیل‌ها را به راننده

یا مادیت می‌پردازند یک بعدی هستند و انگیزه من این است که بعد سازندگی و سلطه بر زمین را که به خاطر کارشکنی دشمنان از آن عقب مانده‌ایم، تقویت نماییم. اما اگر این جامعه فاقد آرمان‌ها، اهداف و ویژگی‌هایی که اسلام از انسان می‌خواهد باشد، رفتن به طرف مادیت چیزی را عاید ما نخواهد کرد. کلیات حرکت دولت براساس سیاست های کلی در قالب دو برنامه پنجساله می‌باشد و از هم اکنون خیال مردم راحت باشد و مردم بدانند آنچه در دوران بازسازی اتفاق می‌افتد، همان است که در قالب برنامه پنج ساله تا چند ماه آینده از مجلس شورای اسلامی بیرون خواهد آمد. هدف برنامه پنجساله آن طور که رهبری ما تعیین می‌کند، آن است که از امکانات زمین، طبیعت کشور و فضای موجود دنیا به نفع ایجاد یک جامعه اسلامی، آن‌گونه که قرآن خواست استفاده نماییم و خوشبختانه این انقلاب را خدا در قسمتی از دنیا به وجود آورده که این امکانات را دارد و در این کشور، خدا به اندازه‌ای امکانات قرار داده که اگر از آنها استفاده کنیم، به‌عنوان یک کشور خودکفا در حد مورد قبول در سطح دنیا مطرح خواهیم بود و می‌توانیم دارای یک کشور آباد و آزاد باشیم. اگر ما درست عمل کنیم، می‌توانیم همه امکاناتی را که جامعه نیاز دارد از دل زمین و دریا بگیریم و اگر چیزی اینجا نباشد، می‌توانیم از امکانات اضافی که در اختیار داریم، برای آوردن آنها استفاده کنیم و این یک خیال پردازی نیست و یک حرکت امروز و فردا هم نیست، بلکه یک راه طولانی است.» در خطبه دوم، آقای هاشمی ابتدا از کسانی که در دوره پس از رحلت حضرت امام خمینی (قدس سره) در سخت‌ترین شرایط حساس انقلاب، موجب شدند تا انقلاب مسیر خود را طی کند قدردانی کرد و در این باره به ویژه از رهبر انقلاب، مجلس خبرگان و مردم نام برد و از شرکت گسترده مردم در مراسم تدفین و تشییع پیکر مطهر امام که موجب شد تا دل‌های مردم مسلمان شاد و دل خبیث کفر جهانی سرد و مأیوس شود، سپاسگزاری نمود. ایشان سپس افزود: «من از خیلی افراد باید تشکر کنم، مخصوصاً مراجع بزرگوار تقلید و روحانیت بزرگوار که در این چند ماهه نقش خوبی را ایفاء کردند. از علمای طراز اول مانند آیات عظام گلپایگانی، اراکی و مرعشی نجفی باید صمیمانه تشکر کرد که در روز انتخابات به پای صندوق‌های رأی رفتند. این انتخابات نشان داد که از بالاترین مقام روحانیت و تا پایین‌ترین حد، همه در خدمت این نظام هستند و این پشتوانه بسیار خوبی برای نظام است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

اولین کابینه آیت الله هاشمی رفسنجانی

اجاره داده‌اند و به جای بلیت پول نقد می گیرند، وضع بهتری دارد. نظارت بر کالاهای متروکه را لازم می‌داند.

آقای [محمدعلی] نظران برای امور شورای عالی دفاع آمد. گفتم به کار ادامه دهد. او از کمبود بودجه اسرا گفت. آقای مشکینی یکی از طلاب سازمان تبلیغات اسلامی آمد. خودش را آماده برای پذیرفتن مسئولیت در تربیت بدنی، با هدف اصلاح اخلاقی محیط ورزشی اعلان کرد.

دکتر [حسن] حبیبی آمد. برای امور تشکیلات و نصب و عزل‌ها صحبت شد. آقای رهبری آمد. درباره متصدی سازمان امور استخدامی مذاکره شد. عصر آقای میرحسین موسوی آمد. به ایشان گفتم هر مسئولیتی که مایل باشند، می‌دهیم. قرار شد حکم مشاورت سیاسی [رئیس‌جمهور] برای ایشان صادر کنم[1]. آقای [سیدمنصور] رضوی

---

۱ - متن حکم به این شرح است: «بسم الله الرحمن الرحیم، جناب آقای مهندس میرحسین موسوی، نظر به سابقه و تجربیات جناب عالی در طول سال‌های متمادی و پرنشیب و فراز در اداره امور دولت جمهوری اسلامی ایران و احاطه بر مسایل گوناگون کشور و آگاهی از تصمیم‌ها و سیاست گذاری‌ها و لزوم بهره گیری از این تجربیات و با توجه به اینکه خدمتگزاران انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران در هر مقام و موقعیتی که باشند، در راه آرمان‌های مقدس انقلاب اسلامی، از هیچ کوششی فروگذار نخواهند کرد و نظام مقدس جمهوری اسلامی نیز قدرشناس خدمات همه عزیزان

برای پیگیری صدور حکمش آمد. آقای [مسعود روغنی] زنجانی آمد. اظهار پشیمانی کرد از پیشنهاد اینکه [رئیس سازمان برنامه و بودجه]، معاون [رئیس جمهور] نباشد. آقای [مصطفی] هاشمی [طبا] مسئول کمیته المپیک آمد و گزارش وضع را داد. شب جلسه سران قوا داشتیم. درباره [دادگاه] لاهه، فرودگاه، منکرات و مواد مخدر مذاکره شد.

یکشنبه ۱۲ شهریور | ۲ صفر ۱٤۱۰ ۳ سپتامبر ۱۹۸۹

تا ساعت هشت ونیم صبح مطابق روزهای دیگر گذشت. قرار بود چهار نفر از سفرایمان بیایند که نیامدند. معلوم شد وقت به اطلاعشان نرسیده بوده. آقای [غلامرضا] فدائی نماینده اراک آمد. برای معالجه فرزندش با طب سوزنی عازم چین است. آقای [محمد] غرضی [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد و در مورد برنامه پنجساله نظراتی ارائه داد. آقای [مجید] قاسمی رئیس بانک مرکزی آمد. از امکان عزل خود نگران بود و از عزل آقای ماجدی اظهار ناراحتی کرد.

عصر در جلسه دولت شرکت کردم. بحث درباره برنامه پنجساله بود. بیشتر وزرا به سهم خود در برنامه معترض بودند و تمام وقت جلسه به شنیدن نظرات آنها گذشت و قرار شد سازمان برنامه و بودجه در جلسه بعد جواب بدهد.

شب آیت‌الله خامنه‌ای به دفتر من آمدند. درباره سمت مهندس موسوی و بنیاد جانبازان مذاکره شد. آقای خامنه‌ای می‌خواهند [به عنوان رئیس بنیاد جانبازان] با قید زمان سه سال نصب کنند و آقای موسوی حاضر نیست با قید زمان بپذیرد[1]. درباره آینده ارتش وسپاه

خدمتگزار است و خواهد بود، جناب عالی را به سمت مشاور سیاسی رئیس جمهور منصوب می‌نمایم. این جانب امیدوارم که از نظرات مشورتی جناب عالی در زمینه مسایل سیاسی داخلی و خارجی به طور منظم مطلع شوم. توفیق شما را از خداوند متعال خواستارم. اکبر هاشمی رفسنجانی - رئیس جمهوری اسلامی ایران.»

۱ - آیت‌الله خامنه‌ای در ۱۵ شهریور ۱۳۶۸ طی حکمی آقای محسن رفیق‌دوست را به مدت سه سال به ریاست بنیاد مستضعفان و جانبازان منصوب کردند.

۵۶۹۶۶
۱۳۶۸/۶/۱۵

جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

بسمه تعالی

" بخشنامه به کلیه وزارتخانه‌ها، سازمانها ، موسسات دولتی و نهادهای انقلاب اسلامی و استانداریهای سراسر کشور"

نظر باینکه به موجب قانون ایجاد تسهیلات برای ورود رزمندگان و جهادگران داوطلب بسیجی به دانشگاهها و موسسات آموزش عالی مصوب ۱۳۶۷/۱۱/۳۰، وزارتخانه‌ها و ارگانهای ذیربط مکلف گردیده‌اند امکانات و تسهیلاتی برای ورود رزمندگان و جهادگران داوطلب بسیجی که حداقل شش ماه متوالی و یا متناوب در مناطق عملیاتی در زمان جنگ داوطلبانه خدمت کرده‌اند، فراهم نمایند لذا به منظور تامین اجرای قانون مذکور و تحقق اهداف آن مقتضی است کلیه دستگاههای اجرائی و نهادهای انقلاب اسلامی با ماموریت آموزشی آن دسته از کارکنان که واجد شرایط قانون مذکور بوده و از محل سهمیه مربوط در یکی از مراکز آموزش عالی پذیرفته میشوند براساس مقررات مربوط موافقت نمایند.

اکبرهاشمی رفسنجانی

رئیس جمهور

بخشنامه مربوط به ورود رزمندگان و جهادگران به دانشگاه ها

بحث شد. آقای خامنه‌ای بنا دارند در حکمی آقای دکتر روحانی را به عنوان رئیس ستاد کل [نیروهای مسلح] بنویسند که ستاد مشترک تجدید حیات کند و آقای روحانی موافق نیست. من هم موافق نیستم. با ایشان بحث کردم؛ قانع نشدند. درباره اعضای مجمع تشخیص مصحلت و تکمیل اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی هم مذاکره شد. شام را خوردند و مقداری وقت صرف باز کردن قفل رمز گاو صندوق به جا مانده از زمان ریاست جمهوری خودشان کردند که بی نتیجه ماند. بچه‌ها نیامدند و تنها خوابیدم.

دوشنبه ۱۳ شهریور | ۳ صفر ۱٤۱۰ ٤ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح، دکتر روحانی آمد. از تصمیم آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص اعاده ستاد مشترک ارتش نگران است. او فکر می‌کند دیگر ستاد کل نمی‌تواند درست کار کند و گویا مصمم است که اگر آقای خامنه‌ای بر تصمیم خودشان بمانند، مسئولیت ستاد کل را نپذیرد و از کسانی که دعوت به همکاری کرده، گفته‌اند اگر ستاد مشترک اعاده شود، حاضر به همکاری نیستند.

آقای [سیدمحمدرضا] هاشمی گلپایگانی دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. کارهای در دستور و شیوه کار را گفت و درباره ترمیم اعضای شورا صحبت کرد. وقت جلسه را تعیین کردیم. آقای دکتر مهدوی از نخست وزیری آمد. از نگرانی نیروهای رادیکال در دانشگاه از وزارت دکتر [ایرج] فاضل گفت و درباره کار خودش اجازه خواست؛ کار مهمی ندارد.

آقای رستگاری آمد. پیشنماز نهاد نخست وزیری بوده. گفتم ادامه دهد. او در گزینش، شورای نهاد و صندوق قرض‌الحسنه نهاد هم کار می‌کند. آقای علی جنتی آمد. بنا دارد از دفتر فرماندهی [کل قوا] برود؛ احتمالاً به استانداری خراسان می‌رود. پدرش [آیت‌الله احمد جنتی] هم خواست که استاندار بشود.

دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] برای امور دولت و نهاد و احکام سایر معاونان آمد. آقای [سیدمحمد] خاتمی وزیر[فرهنگ و] ارشاد [اسلامی] آمد. گزارش اقدامات تبلیغی خارجی را گفت و کمک بیشتر خواست. بر توسعه توریسم تأکید کردم. آقای مسیح مهاجری آمد. قرار شد مشاور اجتماعی رئیس جمهور باشد.

آقای شفق وابسته نظامی سپاه در شوروی آمد. گزارش از کارها در روابط دو جانبه و جدی‌تر شدن روس‌ها در روابط نظامی و خبر از پیشنهاد وابسته نظامی ترکیه و فرانسه برای همکاری نظامی داد. همچنین ورود هیأت متخصص روسی به ایران برای مذاکره درباره آموزش [موشک] سام ۵ و [هواپیمای] میگ ۲۹ را گفت. احکام معاونان [رئیس جمهور] را صادر کردم. عموزاده رضا هاشمیان آمد. از مشکلات محیط زیست گفت. جواب تعداد زیادی از تبریکات را امضا کردم[1].

سه‌شنبه ۱٤ شهریور | ٤ صفر ١٤١٠ — ۵ سپتامبر ۱۹۸۹

اول وقت آقای [مرتضی] الویری [رئیس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس] آمد. توصیه‌هایی در مورد برنامه پنجساله داشت و می‌خواست که در دولت، خیلی به ترکیب آن دست نزنیم. شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. بخش مهمی از آئین نامه

---

۱ - آقای هاشمی در پیامی ضمن تشکر از اقشار مختلف مردم که با ارسال پیام و آگهی در جراید، انتخاب ایشان به سمت ریاست جمهوری را تبریک گفته‌اند، از آنها خواست که از این به بعد از اقدام به نشر تبریکات خودداری نمایند: متن پیام به شرح زیر است: «بسم‌الله الرحمن الرحیم، در پی انتخاب اینجانب به سمت ریاست جمهوری، حضرات آیات و حجج اسلام و شخصیت‌های بزرگوار جمهوری اسلامی، جوامع هنری و هنرمندان، رؤسا و مسئولان و اعضای مراکز علمی، فرهنگی و آموزشی، انجمن‌های اسلامی، اتحادیه‌ها و انجمن‌های اصناف، بازاریان، ایرانیان مقیم خارج از کشور، اقشار مختلف از کارگران، کشاورزان، جانبازان و خانواده‌های معظم شهدا و اسرا و مفقودین و آحاد مردم خوب و صمیمی و فداکار کشور، با ارسال تبریک مرا مورد لطف خود قرار دادند، مراتب تقدیر و تشکر خود را از این همه محبت و صمیمیتی که مردم عزیزمان نسبت به خدمتگزاران خود ابراز می‌دارند، اعلام و توفیق همگان را در خدمت به انقلاب و کشور از خداوند متعال مسألت دارم و خواهشمندم که از این به بعد از اقدام به نشر تبریکات خودداری فرمایند. اکبر هاشمی رفسنجانی - رئیس جمهوری اسلامی ایران - ۱۳۶۸/۶/۱۵

دانشگاه آزاد اسلامی تصویب شد و مقرر گردید. که پس از ارزیابی هر رشته، اگر سطح قابل قبول نداشت، مهلتی برای اصلاح بدهند و اگر نتوانستند به صورت بند ب ادامه می‌دهند.

آقای [حمید] میرزاده و آقای [حسن] حبیبی برای امور نهاد و دولت آمدند. عصر هیأت دولت جلسه داشت. درباره کلان برنامه صحبت بود. منابع ارزی ممکن برای جوابگویی به نیازهای بخش‌ها بررسی شد. منابع جدیدی در حدود ده میلیارد دلار مطرح شد که قابل درج در برنامه است.

شب تا ساعت هشت ونیم کار کردم، سپس به منزل رفتم. دوسه هفته است که به منزل نرفته بودم. خانه تحت تعمیر بود و امروز آماده شد. محسن درباره همکاری با معاونت اجرایی [رئیس جمهور] مشورت کرد و از خشونت‌های بی مورد کمیته‌ها در خصوص مبارزه با منکرات گفت. بعد از شام با کمک مهدی و محسن، کتابخانه‌ام را که در جریان تعمیر خانه به هم ریخته بود، مرتب کردم.

چهارشنبه ۱۵ شهریور | ۵ صفر ۱۴۱۰ ٦ سپتامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز، استماع اخبار، ورزش، استحمام و صبحانه به دفتر کار رفتم. آقای [حمید] میرزاده برای امور اجرایی کشور، بازسازی و کاغذ روزنامه‌ها آمد. آقای شیخ عباس پورمحمدی برای دیدار آمد و از وضع بد دادگستری رفسنجان و بنیاد شهید آنجا گفت و خبرداد که آقای [شیخ محمد] هاشمیان، دوسه هفته‌ای است که لحن صحبت خود را اصلاح کرده است.

آقای عبدالله نوری [وزیر کشور] آمد. درباره استاندارها صحبت شد. در مورد کردستان و سیستان و بلوچستان هم صحبت شد. درباره مبارزه با منکرات مذاکره و قرار شد از روش موجود کمیته انقلاب که در خیابان، جلوی ماشین‌های مردم را می‌گیرند و

بازجویی می‌کنند و خشونت می‌کنند جلوگیری شود، ولی با مقررات از پیش تعیین شده، با استفاده از امکانات و اهرم‌های دولت برای انصراف خانم‌ها از بدحجابی اقدام شود. در خصوص شورای امنیت هم صحبت شد. قرار شد حکم بدهیم که ایشان اداره نمایند[1].

آقای [عبدالحسین] وهاجی [وزیر بازرگانی] آمد. گزارش خرید و ورود کالاهای اساسی را داد. در اغلب موارد وضع بد نیست، ولی در مورد کره و حبوبات مشکل دارند. بر توجه بیشتر به وضع نان و آرد و بر همکاری با بخش خصوصی و آماده شدن برای خرید مواد اولیه کارخانجات تأکید کردم.

آقای دکتر روحانی آمد. راجع به تصمیم آقای خامنه‌ای در خصوص اعاده ستاد مشترک و امکان کار در ستاد کل در این صورت صحبت کرد. بالاخره قرار شد تسلیم رهبری باشد، ضمن اعلان نظر مخالف درباره پیشنهاد دیگر که مسئولان در ستاد ارتش و سپاه، معاون رئیس ستاد کل باشند. نتایج مذاکره با هیأت روسی در خصوص آموزش خدمه [هواپیماهای] سام ۵ و میگ ۲۹ را داد؛ خوب است.

دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] درباره مشاوران و مسائل جاری، تلفنی کسب نظر کرد و آقای [مجید] قاسمی درخصوص هیأت همراهان به آمریکا برای [اجلاس] صندوق بین‌المللی پول پرسید. عصر هیأت دولت جلسه داشت. درباره برنامه پنجساله بحث داشتیم. تعدادی از وزرا، کارهای خوشان را در جلسه بعد از جلسه دولت مطرح کردند.

---

۱ ـ آقای هاشمی طی حکمی آقای عبدالله نوری وزیر کشور را به سمت رئیس شورای امنیت کشور منصوب کرد. متن حکم بدین شرح می‌باشد: «بسم‌الله الرحمن الرحیم، حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای عبدالله نوری، وزیر محترم کشور، با توجه به عضویت جنابعالی در شورای عالی امنیت ملی و براساس اصل یکصدوهفتاد وششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، جنابعالی را به سمت رئیس شورای امنیت کشور منصوب می‌نمایم. در مسائل مهم، حساس و حیاتی، شورای امنیت کشور در حضور اینجانب تشکیل می‌شود. شایسته است مبارزه با مواد مخدر و مفاسد اجتماعی و برنامه‌ریزی همه جانبه برای امنیت کشور را در الویت قرار دهید. توفیق شما را در انجام این مسئولیت خطیر از خداوند متعال مسئلت دارم. اکبر هاشمی رفسنجانی رئیس جمهوری اسلامی ایران»

پنجشنبه ۱٦ شهریور | ٦ صفر ۱٤۱۰ — ۷ سپتامبر ۱۹۸۹

آقـای [ابولفضل] توکلی بینا آمـد. اعلان آمادگی برای انجـام ماموریت‌ها نمود. آقای [سـیدرضا] زواره‌ای هم به همین منظور آمد. آقای [علی] فلاحیان [وزیر اطلاعات] آمد. گزارش وضع وزارت اطلاعـات را داد و نیازها را مطرح کرد و طرح‌های جدیدی برای کار ارائه داد. آقای [سیدهادی] خسروشاهی آمد و برای تکمیل ساخت مسجدی استمداد کرد. آقای [حسـن] غفوری فرد آمد. او برای بکارگیری یکی از اساتید دانشگاه که قبلاً تصفیه شده استمداد کرد.

عصر اعضای دفتر فرماندهی [کل قوا] برای خداحافظی آمدند. آقای [حسـن] حبیبی برای کارهای دولت آمد و آقای [علی] جنتی برای امور در وزارت کشور و استانداری‌ها آمد. شب به خانه رفتم.

جمعه ۱۷ شهریور | ۷ صفر ۱٤۱۰ — ۸ سپتامبر ۱۹۸۹

در منـزل بودم، کاری هم بـرای انجام برده بـودم. وقتم به اسـتراحت و تنظیم کتابخانه گذشت. آقای هادی طباطبائی آمد و برای پشتیبانی اجرای طرح توسعه نیشکر خوزستان اسـتمداد کرد. برخلاف معمول، مراجعـات تلفنی هم کم بود. یاسـر و مهدی که برای دیدن غار تازه کشـف شـده دلیجان رفته بودند، آمدند. می‌گویند که از غار علی صدر زیباتر است. محسن هم آمد و کمی از پیشرفت کار ادغام دو وزارت سپاه و دفاع گفت؛ مشکلی ندارند.

شنبه ۱۸ شهریور | ۸ صفر ۱٤۱۰ ۹ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به دفترم آمدم. تا ساعت نه کارها را انجام دادم. آقای هاشمی گلپایگانی [دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی] برای تنظیم برنامه‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. مدیران سازمان امور استخدامی آمدند. وضع موجود، تشکیلات اداری و نقاط ضعف و قوت و طرح اصلاحی را گفتند؛ قرار شد یک جلسه دیگر هم بیایند.

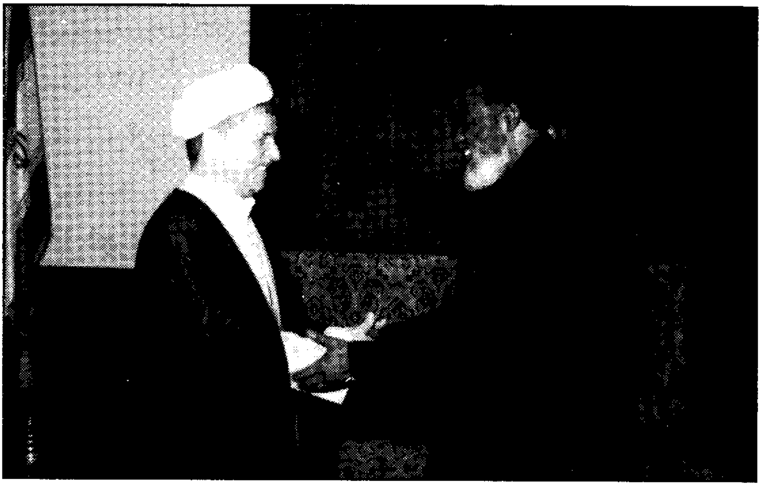
دکتر [حسن] حبیبی، [حمید] میرزاده و [رضا] امراللهی برای امور حوزه تحت مسئولیت خود آمدند و کارهایشان را مطرح کردند: دکتر حبیبی درباره مشاورها و امراللهی درباره انرژی هسته‌ای که گفتم از نیروهای متخصص که کنار رفته‌اند، استفاده کنند. میرزاده هم درباره کیفیت استفاده از طلب ما از سوریه و کالاهائی که برای گرفتن طلب با نرخ بالا از سوریه می گیریم.

عصر آقای سام نجوما رهبر سواپو [جنبش آزادیبخش آفریقای جنوب غربی] به ملاقات آمد[1]. شرح مبارزاتش را داد و برای مخارج انتخابات که در پیش دارند و مخارج پس از استقلال استمداد کرد؛ رقم‌های بالائی مطالبه می کنند، به امید اینکه مبلغی از آن را دریافت کنند. قرار شد دویست هزار دلار فعلا کمک کنیم. دکتر ولایتی آمد و نتایج سفر به یوگسلاوی را گفت. راضی است، ولی مطلب مهمی نداشت.

دکتر نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. درباره اختصاص ارز به نرخ ترجیحی به صنایع و تأمین کسری بودجه ریالی از این طریق، مذاکره و تصمیم گیری

---

۱ - آقای سام نجوما در این دیدار با تجلیل از مقام حضرت امام(ره) گفت: « فقدان امام خمینی، نه تنها برای مردم ایران، بلکه برای تمامی مردم محروم و صلح دوست دنیا، ضایعه بزرگی است و اقدامات انقلابی این رهبر بزرگ، همواره در خاطره‌ها باقی خواهد ماند. » رهبر سواپو با قدردانی از تلاش‌های ایران در حمایت از مبارزات مردم نامیبیا گفت: « ما خود را همواره مرهون حمایت‌های جمهوری اسلامی ایران می‌دانیم.» آنگاه آقای هاشمی اظهار داشت: « ما اهمیت زیادی برای استقلال نامیبیا قائلیم و می‌دانیم شما در آینده با مشکلات زیادی روبرو خواهید بود.» رئیس جمهور برحمایت ایران از مبارزت مردم نامیبیا تأکید کرد و گفت: « مطمئن باشید که ما در کنار شما هستیم و آمادگی داریم تجربیات خود را در اختیارتان قرار دهیم.» آقای هاشمی به نقش استراتژیک کشور نامیبیا اشاره کرد و اظهار داشت: « نامیبیا جایی است که استعمارگران از هر راهی بتوانند، تلاش می کنند حضور خود را در آنجا حفظ کنند و به سادگی حاضر نیستند از آنجا خارج شوند.»

ملاقات با رهبر سواپو

کردیم. درباره بانک مرکزی و سفر هیأت به آمریکا برای شرکت در کنفرانس صندوق بین‌المللی پول صحبت شد.

شب جلسه سران قوا در دفتر آقای [محمد] یزدی بود. اتاق‌های مجلل کاخ مرمر[1] را

---

۱ - این کاخ در محل تقاطع خیابان امام خمینی (ره) و خیابان ولیعصر تهران واقع شده است. بنای این کاخ به دستور رضا شاه پهلوی و به دست معماران معروف آن زمان ساخته شده بود، اما معمارانی که دست اندر کار ساخت آن بودند، خیلی زود از کار اخراج شدند و ادامه کار به دست لئون تادوسیان معمار ایرانی - ارمنی معروف آن زمان داده شد و به سرانجام رسید. زمین این بنا متعلق به شاهزادگان قاجاری و از جمله خاندان فرمانفرمائیان بود که با به قدرت رسیدن رضا شاه مصادره شد. گنبد زیبای این بنا برگرفته از گنبد مسجد شیخ لطف الله اصفهان است که به وسیله استاد حسن لرزاده کاشی کاری شده است. در احداث ساختمان این کاخ، اساتید معماری و هنرهای تزیینی سنتی مانند استاد محمد کاظم صنایع خاتم و حسن طاهرزاده بهزاد مشارکت داشتند. مساحت ساختمان آن دوهزاروهفتاد متر مربع می باشد و در زمینی به وسعت ۳۵ هزار و ۴۶۲ متر مربع ساخته شده است. این کاخ در ابتدا به‌عنوان محل زندگی و کار رضا شاه مورد استفاده قرار گرفت و تا پیش از تدوین قانون خزانه ملی، جواهرات سلطنتی از کاخ گلستان به این کاخ منتقل شده بود. در دوره محمدرضا شاه، از این کاخ به عنوان دفتر رسمی شاه و محل برگزاری ملاقات های او استفاده می‌شد. مراسم ازدواج محمدرضا شاه با فوزیه و نامزدی او با فرح پهلوی در این کاخ برگزار شده است. با وقوع حادثه ترور شاه در محوطه این کاخ و انتقال دفتر کار شاه به کاخ صاحبقرانیه، این کاخ در سال ۱۳۵۵ به موزه تبدیل شد و تا سال ۱۳۵۷ با عنوان موزه پهلوی قابل بازدید برای عموم مردم بود. از جمله موارد به نمایش آمده در این موزه، لباس افسری و کلاه گلوله خورده شاه در واقعه ترور ۱۵ بهمن ۱۳۲۷ بود. پس از انقلاب موزه تعطیل شد و از این کاخ، مدتی به عنوان مقر کمیته انقلاب اسلامی استفاده می‌شد. این کاخ مقرر شورای عالی قضایی و دفتر رئیس قوه قضائیه بود. مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۷۶ این کاخ را از قوه قضائیه تحویل گرفت. امروزه از این بنا در مکاتبات دولتی به عنوان ساختمان قدس یاد می‌شود. بخش‌هایی از کاخ مرمر در سال ۱۳۸۷ مرمت و بازسازی شد.

تماشا کردیم؛ مخصوصاً اتاق خاتم‌کار که مخصوص شاه بوده و نیز جائی که شاه در ۲۱ فروردین سال ۱۳۴۴ تیر خورده بود[1]. مسائل متفرقه در جلسه مطرح شد.

یکشنبه ۱۹ شهریور | ۹ صفر ۱٤۱۰ | ۱۰ سپتامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت نه صبح کارهای دفتر را انجام دادم. آقای ری‌شهری [دادستان کل کشور] آمد و از نپذیرفتن وزارت اطلاعات عذرخواهی کرد. آقای میرزاده و آقای حبیبی برای کارهای اداری آمدند. [آقایان سیدحسین موسوی (ابوهشام)، سیدابراهیم امین و حاج حسین خلیل] جمعی از [مسئولین] حزب الله لبنان برای تبریک و اعلان وفاداری و اظهار رضایت از سیاست ایران در لبنان آمدند که نتیجه آن همکاری شیعیان و مسلمین دیگر شده و درگیری‌های بین مسلمین از بین رفته است. آنها خواستار تقویت بیشتر مسلمین شدند.

عصر درجلسه هیأت دولت شرکت کردم بحث درباره برنامه پنجساله بود و چند مصوبه داشتیم. شب با رهبری جلسه داشتیم. درباره سیاست‌های کلی و مسائل نیروهای مسلح و شورای عالی امنیت ملی مذاکره کردیم. دیر وقت به خانه رسیدم.

---

۱ - ۲۱ فروردین ۱۳۴۴ سرباز وظیفه رضا شمس‌آبادی، یکی از افراد گارد سلطنتی که درکاخ مرمر مأمور نگهبانی بود، محمد رضا شاه را هنگامی که از اتومبیل در مقابل سر سرای کاخ پیاده شد، به رگبار مسلسل بست. شاه با شتاب خود را به داخل ساختمان رسانید، ولی دو تن از درجه‌داران اسکورت او مورد اصابت گلوله شمس‌آبادی قرار گرفته و کشته شدند. شمس‌آبادی نیز با گلوله درجه‌داران اسکورت به قتل رسید. نخست سعی شد از علنی شدن حادثه جلوگیری به عمل آید، خبر روزنامه‌های عصر روز ۲۱ فروردین حاکی از «نزاع چند سرباز در کاخ مرمر بود که منجر به تیراندازی و قتل دو سه نفر شده بود». دولت در حادثه کاخ مرمر، چهارده تن را به اتهام کوشش در انجام سوء قصد به جان شاه بازداشت و محاکمه کرد. این در حالی بود که دادستانی ارتش نتوانست ادعای خود را در مورد رابطه بین دستگیرشدگان و رضا شمس‌آبادی به اثبات برساند».

دوشنبه ۲۰ شهریور | ۱۰ صفر ۱۴۱۰ | ۱۱ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت شش و ربع صبح به دفترم رسیدم. پس از انجام کارهای مانده از دیروز و صبحانه، آقای [محمدعلی] قریشی نماینده خمین آمد. ابراز وفاداری کرد و استمداد برای راه‌های روستائی خمین داشت. نمایندگان استان مازندران آمدند. آنها خواستار تعویض استاندار بودند. [آقای حسن رضایی] نماینده شوش و اندیمشک آمد. او خواستار کمک برای ساختن مقبره دعبل خزاعی[1] و ترمیم پلی روی رودخانه کرخه بود.

آقای [علی] آقامحمدی آمد. درباره مسائل کردهای عراقی و سایر گروه‌های مبارز عراق مشورت کرد و درباره مسائل جاری کشور نظراتی ارائه داد. آقای جلیل بشارتی آمد. گزارش کارهای پیگیری شکایات مردم را داد و خواستار صدور حکم مستقیم از طرف خود من برای خودش بود.

دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. امضای استوار نامه چند سفیر و کنسول را گرفت و درباره تقویت مالی بعضی سفارتخانه‌های‌مان درخارج و از متمرکز کردن تشریفات در وزارت خارجه گفت. دکتر [حسن] حبیبی برای مسائل دولت و نهاد ریاست جمهوری آمد. عصر دکتر [عبدالله] جاسبی برای حل مشکلات دانشگاه آزاد اسلامی آمد و دستوراتی گرفت؛ آئین نامه و رسمیت یافتن از نظر سازمان امور استخدامی و تأمین ارز و اتومبیل و مسکن و زمین و ...

---

۱ - دعبل بن علی خزاعی در سال ۱۴۸ هجری قمری در شهر کوفه متولد شد. دعبل از سن نوجوانی سرودن شعر را آغاز کرد. در اوایل جوانی بود که به درخواست هارون الرشید خلیفه عباسی به دربار او رفت تا شعر بسراید، اما پس از مدتی از دربار هارون الرشید خارج شد. با وجود هدایای فراوانی که هارون برای دعبل فرستاد، دعبل به دربار بازنگشت. مسیر زندگانی دعبل از این زمان عوض شد. او بیش از گذشته شیفته اهل بیت شده بود و از این زمان به بعد شروع به سرودن شعر در مدح اهل عصمت (ع) نمود. دعبل وجود مقدس امام موسی بن جعفر (ع)، امام رضا(ع)، امام جواد (ع) را درک کرد و به خدمت ایشان رسید. به دلیل شرایط سخت نتوانست خدمت امام علی النقی(ع) برسد، ولی شهر سامرا را که امام در آن زندانی بود، سخت نکوهش کرد. زندگی پر برکت دعبل تا زمان امام حسن عسکری(ع) ادامه داشت و او در مدح این امام بزرگوار نیز شعر سروده است. دعبل دانشمندی است که حدود ده نفر از ادیبان و دانشمندان از او روایت کرده اند. در کتاب «تأسیس شیعه» دعبل را یکی از بزرگان و علمای کلام و ادیبان و تاریخ شناسان توصیف کرده‌اند که در زمینه زبان شناسی، فصاحت و تاریخ اعراب ید طولایی داشته است.

[آقایان سید محمد اصغری، سید محمود دعائی، مرتضی نبوی، غفور گرشاسبی و مسیح مهاجری [مدیران روزنامه‌های کیهان، اطلاعات، رسالت، ابرار و جمهوری اسلامی آمدند. آنها برای رفع مشکل تدارکات و کاغذ استمداد کردند و درباره سیاست‌های تبلیغاتی و اقتصادی وخارجی توضیحاتی برای همکاری با دولت خواستند.

دکتر [محسن] نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد و درباره تعویض رئیس بانک مرکزی صحبت کرد. آقای دکتر [محمد حسین] عادلی [سفیر ایران در ژاپن] را هم آورده بود که توضیحاتی درباره سیاست‌هایش داد و قرار شد فردا در دولت مطرح شود. آقای [محمد] غرضی برای گرفتن ارز بیشتر برای مخابرات در برنامه پنجساله آمد. متخصص قفل رمزی گاو صندوق برای آشنا کردن من به رمز قفل آمد.

سه‌شنبه ۲۱ شهریور | ۱۱ صفر ۱٤۱۰ | ۱۲ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. تا ساعت هشت گزارش‌ها را خواندم. شورای عالی انقلاب فرهنگی از ساعت هشت تا ده ونیم جلسه داشت. بیشتر به بررسی آئین نامه دانشگاه آزاد اسلامی گذشت. دوسه مصوبه خوب در جهت رسمیت و استحکام کار دانشگاه داشتیم. تا ظهر دو سه ملاقات داشتم.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. که از ساعت چهار بعد از ظهر تا نه شب طول کشید؛ درباره برنامه پنجساله بود. از همانجا یکسره به خانه رفتم. خسته بودم. بنا بود تغییر رئیس بانک مرکزی در دولت مطرح شود که نشد. بچه‌ها گفتند علی اخوی زاده اطلاع داده که آشیخ محمد هاشمیان را از ریاست دادگستری رفسنجان عزل کرده‌اند.

چهارشنبه ۲۲ شهریور | ۱۲ صفر ۱۴۱۰ | ۱۳ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. تا ساعت هشت ونیم به کارهای جاری پرداختم. آقای [شیخ ابوالحسن] شیرازی امام جمعه مشهد آمد و برای حفظ وحدت وحل مشکل آیت‌الله منتظری توصیه داشت.

آقای [علی] فلاحیان [وزیر اطلاعات] آمد. گزارش کارهای اطلاعاتی و برنامه‌ها را داد. آقای [حمید] میرزاده برای کارهای اجرایی و شرح اقدامات در کیش و تقاضای حل مشکلات کار آنجا منجمله آب و برق و در اختیار بودن بخشدار آنجا آمد؛ به وزرای مربوطه گفتم.

آقای [سیدمنصور] رضوی برای امور سازمان اداری و استخدامی آمد. آقای عباس صفریان [سفیر ایران در گابن] آمد و از گابن گفت[1]. دوران سفارتش تمام شده است. آقای [امیر] عابدینی استاندار خراسان آمد. اظهار وفاداری کرد. فکر می‌کند ذهن من با او خوب نیست. به او اطمینان دادم و گفتم در خراسان به خاطر عدم هماهنگی با آقای طبسی نمی‌تواند کار کنند.

اخوی محمد از واگذاری سیاستگذاری صداوسیما به دیگران، تلفنی اظهار نارضایتی کرد[2]. عصر هیأت دولت برای برنامه پنجساله جلسه داشت. جایگزینی آقای [محمدحسین] عادلی به جای آقای [مجید] قاسمی در سمت ریاست بانک مرکزی تصویب شد[3].

سرشب به دیدار آیت‌الله موسوی اردبیلی رفتم که از مشهد آمده‌اند. احمدآقا هم بود. در مورد مدیریت مرکز مطالعات استراتژیک [ریاست جمهوری] اظهار عدم آمادگی کرد. تصمیم گرفته است که به قم برود و بماند و تعطیلی‌ها به تهران بیاید. احمدآقا هم

---

۱ - گابن کشوری است در غرب آفریقای مرکزی که در کنار خلیج گینه و در سواحل شرقی اقیانوس اطلس قرار گرفته است.

۲ - آیت‌الله خامنه‌ای در حکمی آقای محسن دعاگو را به مدت سه سال به عنوان مسئول شورای سیاستگزاری سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی منصوب کردند.

۳ - همچنین در این روز بنا به پیشنهاد وزیر امور خارجه و تصویب آقای هاشمی رئیس جمهور، آقای کمال خرازی به سمت سفیر و نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد و آقای محمد کریم آبادی به سمت سرکنسول جمهوری اسلامی ایران در ژنو منصوب شدند.

همین را تایید می‌کرد. احمدآقا از عزل آشیخ محمد [هاشمیان] از ریاست دادگستری اظهار ناراحتی کرد. آقای [موسوی] اردبیلی از مهمان نوازی آقای طبسی اظهار رضایت کرد و از اظهارات آقای [ابوالحسن] حائری زاده [نماینده بیرجند] در مجلس اظهار نارضایتی نمود. شب در دفترم ماندم و کارهای عقب مانده را انجام دادم.

پنجشنبه ۲۳ شهریور | ۱۳ صفر ۱٤۱۰ | ۱٤ سپتامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت هشت ونیم صبح کارها را انجام دادم. آقای [عطاءالله] مهاجرانی [معاون حقوقی و پارلمانی رئیس جمهور] آمد. درباره امور جاری و مجلس مطالبی داشت. برای تأیید آقای [سیدمحمود] دعائی [مدیر مسئول روزنامه اطلاعات] که اخیراً تحت فشار روحی است، مخصوصا بعد از نشر مقاله سعیدی سیرجانی، توصیه کرد. آقای [سیدعلی اکبر] قره‌باغی نماینده سابق ارومیه آمد و از وفاداری خود و مردم ارومیه گفت و از [آقای غلامرضا حسنی] امام جمعه گله داشت.

جلسه ستاد مبارزه با مواد مخدر داشتیم. پیشنهاد ما این بود که مبارزه به وزارت کشور منتقل شود، ولی ستاد نظر داد که فعلاً در نهاد ریاست جمهوری بماند. قرار شد دیگر اعدام‌ها را در ملاءعام انجام ندهند.

با رهبری درباره بودجه نیروهای مسلح و نیز درباره ستاد معین خرمشهر تلفنی صحبت شد. عصر آقای [سیدمحمود] دعائی آمد. از عکس‌العمل خط سه در مورد مقاله [علی اکبر] سعیدی سیرجانی سخت آزرده بود[1]. دلداری دادم و توجیه نمودم. آقای [حسن] غفوری فرد [معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان تربیت بدنی] برای کارهای ورزش

۱ - آقای علی اکبر سعیدی سیرجانی نویسنده معروف، در مرداد سال ۱۳۶۸ در روزنامه اطلاعات مقاله‌ای را با عنوان «نکته» منتشر کرد در آن مقاله مواردی چون: ساده اندیشی و نابخردی در هشت سال جنگ با عراق، مذموم و ناپسند بودن به خارج از کشور فکر کردن به جای به داخل اندیشیدن، دوری از ترور و گروگان‌گیری، مذمت اداره مملکت بدون فکر و درایت و موضوع رابطه با آمریکا مطرح شده بود.

آمد. تا ساعت هشت در دفترم کار کردم و به خانه رفتم.

جمعه ۲۴ شهریور | ۱۴ صفر ۱۴۱۰ | ۱۵ سپتامبر ۱۹۸۹

در منزل بودم. وقتم به استراحت ومطالعه گذشت. بحمدالله حوادث مهمی نیست. مراجعه تلفنی هم نبود. عفت صبح و عصر برای تنظیم اثاث‌البیت به منزل فاطی رفت. آنها شروع به نقل مکان کرده‌اند.

شنبه ۲۵ شهریور | ۱۵ صفر ۱۴۱۰ | ۱۶ سپتامبر ۱۹۸۹

سارا [دختر فاطی] برای اولین بار عازم مدرسه بود. فاطی فیلم و عکس تهیه می‌کرد و تشریفات داشت. من هم هدیه‌ای دادم: دویست تومان پول جیبی در مدرسه‌اش. ساعت هشت ونیم صبح به دفترم آمدم. آقای هاشمی [گلپایگانی] برای تنظیم برنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد.

رؤسای دانشگاه‌ها آمدند. برای آنها در اهمیت رسالت آموزش عالی صحبت کردم[1].

---

۱ - ایشان ضمن تأکید بر لزوم توسعه کمی و کیفی دانشگاه‌ها و ضرورت تعمیق آموزش‌ها در علوم و فنون، به عنوان رکنی مهم برای دست یافتن به استقلال همه جانبه، اظهار داشت: «در دنیای بی‌رحم قدرت‌های استکباری که به دروغ شعار علم بی حصار و علم برای همه را سر می‌دهند، باید کوشید تا کشور ما با تکیه بر مغزهای اندیشمند و توانای داخلی، نه تنها برای خود که برای جهان سوم و ملل اسلامی، به صورت قطب یاری رسان علمی و فنی در آید. همه می‌دانند که قطب‌های علمی و صنعتی جهان معاصر، همواره به‌گونه‌ای عمل می کنند که کشورها را در زمینه‌های علوم و فنون محتاج خود ساخته و از استقلال آنها ممانعت به عمل آوردند. خوشبختانه کشور ما از نظر منابع و امکانات، کشوری است که بالقوه توانایی آن را دارد که در تدارک ساختن جامعه نمونه اسلامی باشد. بدیهی است که نقش دانشگاه‌ها در راستای تحقق اهداف بلند کشورمان، نقش حیاتی و کم نظیر است. آنچه اهمیت دارد و اساس کار به شمار می‌آید، داشتن فکر و اندیشه‌های خلاق برای اداره امور است. امری که قاعدتاً دانشگاه‌ها و مراکز علمی، پاسخگوی عمده و پشتوانه آن است» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

افتتاح نمایشگاه بین المللی

قرار شد به هریک از رؤسای دانشگاه‌ها مبلغی برای دست گردان بدهیم. معاونان، آقایان [سیدمنصور] رضوی، [حمید] میرزاده، [حسن] حبیبی و [رضا] امراللهی، هر یک برای حوزه کار خود آمدند. دکتر ولایتی آمد. گزارش سفر به مالزی وبنگلادش را داد و در مورد چند سفیر و معاون نظر خواست.

تلفنی با وزرای کشور، صنایع سنگین و معادن و فلزات درباره امور خودشان صحبت کردم. عصر برای افتتاح نمایشگاه بین‌المللی رفتیم. سخنرانی کردم[1] و از غرفه‌های صنایع

۱ - آقای هاشمی با اشاره به اهداف برگزاری این گونه نمایشگاه‌ها یادآور شد: «امیدواریم که پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی تهران به اهدافی که ترسیم کرده است، دست یابد. معمولاً انتظار این است که این گونه نمایشگاه‌ها در جهت توسعه علوم و فنون و آشنایی مردم و صنعتگران و بازرگانان با امکانات موجود جهان باشد و از بعد سیاسی نیز باید وسیله نزدیکتر شدن دیدگاه‌ها، رفع اختلافات، کم شدن تشنج‌ها و تقویت دوستی ها شود. از بعد فرهنگی هم نمایشگاه محل انتقال آداب و سنن و رسوم و آشنایی ملت‌ها با یکدیگر است. با این تفاصیل اگر نمایشگاه‌ها به این اهداف دست یابند، توفیق یافته‌اند و در این بین ایران نیز از برگزاری نمایشگاه بین‌المللی تهران همین اهداف را تعقیب می کند. اما اگر هدف از برگزاری نمایشگاه‌ها مصرفی کردن مردم باشد، مطمئناً برای جهان سوم و مردمی که نوعاً مرض عمده اقتصادیشان مصرف است، چیز خوبی نخواهد بود. کشور ما بعد از انقلاب در سیاست اقتصادی، عدم وابستگی را پیشه خود کرده است. البته به خاطر جنگ خیلی عقب مانده‌ایم، ولی آمار نشان می دهد که ما در حال جنگ هم راهمان را گم نکرده‌ایم و سعی کرده‌ایم زیر بار قرض نرویم.» رئیس جمهور ضمن توصیه به مردم برای بازدید از پیشرفت‌های صنعتی کشور در پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی یادآور شد: «ظرفیت صنعتی ما خیلی بالاست. گرچه برخی از صنایع ما مونتاژ است. ولی همان مونتاژ هم از ارزش افزوده

سنگین و صنوف تولیدی و کیش بازدید نمودم[1]. به دفترم برگشتم.

در جلسه سران قوا در دفتر آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی] شرکت کردم. درباره راجر کوپر [انگلیسی متهم به جاسوسی] تصمیم گیری شد. احمدآقا از آقای [محمد] یزدی [رئیس قوه قضائیه] راجع به عزل آقای [آشیخ محمد] هاشمیان از ریاست دادگستری رفسنجان پرسید که جواب دادند به خاطر مشاغل زیاد و نرسیدن به دادگستری است. قرار شد جلسه ما یک هفته در میان باشد. شب در مقر خوابیدم تا کارهای فردا را صبح زود شروع کنم. فرم صورت اموال خود و بستگان درجه اول را در اجرای اصل ۱۴۲ قانون اساسی برای قوه قضائیه پر کردم[2].

بالایی برخوردار است. امیدواریم در دهه بازسازی، با فعال کردن صنایع کشور در روند مبادلات خارجی‌مان، نقطه عطفی به جای گذاریم. اگر ما روزی به یک کشور صنعتی تبدیل شویم، وظیفه خود می‌دانیم که در جهت رفع مشکلات و کمتر کردن وابستگی کشورهای فقیر گام برداریم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - در پایان مراسم افتتاحیه، آقای هاشمی از غرفه‌های صنایع سنگین، صنوف تولیدی، واگن پارس و سازمان عمران کیش بازدید کرد که در هر قسمت توضیحات لازم توسط مسئولین و متخصصین داده شد. رئیس جمهور پس از بازدید از غرفه‌های مذکور در مصاحبه‌ای گفت که سرمایه‌های بسیار خوبی در کشور برای کار وجود دارد و در همه قسمت‌ها، صحبت از این بود که چنانچه امکانات لازم در اختیار آنها قرار داده شود، قادرند نیازهای داخلی را تأمین نمایند. ایشان با اشاره به اینکه بسیاری از واحدهای تولید کشور در سطح قابل قبولی هستند، اظهار داشت: «صنایع سنگین می‌تواند برای حرکت صنعتی کشور پایگاه مهمی باشد و دولت مسئولیت مهمی برای تأمین نیازهای این واحدها دارد. صنوف تولیدی نیز که عمدتاً از تعاونی‌ها تشکیل می‌شود دارای استعدادهای جالب و بالایی هستند و می‌توانند به خوکفایی کشور کمک نمایند. دولت در حال بررسی نیازهای ارزی صنایع سنگین کشور جهت رسیدن آنها به یک ظرفیت معقول تولید می‌باشد که براساس پیش بینی‌ها و ارزیابی‌های اولیه با تخصیص حدود ۲ تا ۳ میلیارد دلار ارز در سال، مشکلات واحدهای صنعتی تا حدی مرتفع خواهد شد.» آقای هاشمی در مورد سازمان عمران کیش گفت که در این مقطع، کشور به یک بندر آزاد نیاز دارد تا بتواند نیازهای کشور را از طریق همین بندر تأمین نماید. دولت تأکید زیادی در این ارتباط دارد که ان‌شاءالله به نتیجه مثبت برسد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

۲ - اصل ۱۴۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی تکلیف کرده است که دارایی رهبر، رئیس جمهور، معاونان رئیس جمهور، وزیران و همسر و فرزندان آنان، قبل و بعد از خدمت، توسط رئیس قوه قضاییه رسیدگی شود که برخلاف حق، افزایش نیافته باشد. در پایان ریاست جمهوری آقای هاشمی، رئیس قوه قضائیه در نامه‌ای رعایت این اصل و رسیدگی به دارایی رئیس جمهور را مورد تأیید قرار داد و اعلام کرد که اموال ایشان نسبت به قبل کاهش داشته است.

یکشنبه ۲۶ شهریور | ۱۶ صفر ۱۴۱۰ | ۱۷ سپتامبر ۱۹۸۹

پس از نماز و ورزش و ملاحظه اخبار و گزارش‌ها و صبحانه، با آقای [علیرضا] معیری که قرار شد مشاور روابط بین‌الملل [رئیس جمهور] باشد، ملاقات داشتم[1]؛ نپذیرفت که رئیس خبرگزاری [جمهوری اسلامی - ایرنا] بشود. ساعت نه به استادیوم یکصدهزار نفری رفتیم و در اجتماع فرماندهان سپاه و بسیج سخنرانی کردم[2]. ساعت ده ونیم با

۱ - آقای هاشمی طی احکامی، مشاورین رئیس جمهور در امور سیاسی، تحقیقات، فرهنگی، اجتماعی، حقوقی، اقتصادی، فنی، بازرگانی و امور اصناف، امور اهل سنت و امور بین‌الملل را منصوب کردند. احکام صادره به‌این ترتیب می‌باشد: آقایان ۱ -مهندس میرحسین موسوی به سمت مشاور سیاسی رئیس جمهور. ۲ - مهندس مصطفی میرسلیم به سمت مشاور امور تحقیقات رئیس جمهور. ۳ - دکتر جواد اژه ای به سمت مشاور فرهنگی رئیس جمهور. ۴ - حجت‌الاسلام مسیح مهاجری به سمت مشاور اجتماعی رئیس جمهور. ۵ - دکتر گودرز افتخار جهرمی به سمت مشاور حقوقی رئیس جمهور. ۶ - ابوطالب شالچیان به سمت مشاور اقتصادی رئیس جمهور. ۷ - دکتر مجید عباسپور به سمت مشاور فنی رئیس جمهور. ۸ - ابوالفضل توکلی بینا به سمت مشاور بازرگانی و امور اصناف رئیس جمهور. ۹ - علیرضا معیری به سمت مشاور امور بین‌الملل رئیس جمهور. ۱۰ - مولوی اسحاق مدنی به سمت مشاور رئیس جمهور در امور اهل سنت.

۲ - در مجمع بزرگ فرماندهان سپاه که با حضور مقامات کشوری و لشگری برگزار شد، ابتدا پیام رهبر انقلاب خطاب به مجمع، توسط آقای عبدالله نوری نماینده ولی فقیه در سپاه پاسداران قرائت شد. سپس آقای محسن رضایی فرمانده کل سپاه پاسداران با قدردانی از زحمات طاقت فرسای آقای هاشمی در جنگی نابرابر در شرایط سخت نبرد گفت: «اگر چه ایشان ما را وداع کردند، این یک وداع ظاهری است، ولی ما با ایشان و همه یاران عزیز امام که باری عظیم را به دوش دارند، هیچ گاه وداع نخواهیم کرد» پس از آن آقای هاشمی خطاب به مجمع فرماندهان گفت: «از اینکه چنین فرصتی در آستانه سالگرد شروع جنگ تحمیلی با شما عزیزان مورد علاقه بدست آورده‌ایم، خدا را سپاسگزاریم. این گونه اجتماعات به ما روحیه و نشاط می دهد و مردم ما نیز از این اجتماعات شور و نشاط می گیرند. امیدواریم اگر جنگی نداشته باشیم، به مناسبت‌های مختلف این اجتماعات را به خاطر تأثیرات فرهنگی‌اش برگزار کنیم. دشمنان انقلاب و اسلام با هدف مشخص نابودی انقلاب، جنگ را آغاز کردند که این جنگ به بهای گزافی برای ملت ایران و عراق و منطقه تمام شد، ولی نتیجه آن برای کفر جهانی این بود که این انقلاب در مقابل هجوم خارجی و تحریک از داخل، مستحکم و آسیب‌ناپذیر است؛ البته ما فراموش نمی‌کنیم که کفر جهانی در مقابل انقلاب ما آرام نخواهد نشست و به همین خاطر سربازان اسلام تا زنده‌اند، حالت سربازی خود را فراموش نمی‌کنند. جنگ از لحاظ مادی برای ما گران تمام شد. سازندگی را برای مدتی طولانی به عقب انداختیم و بسیاری از سرمایه‌ها را بلعید و بخش عظیمی از نیروهای مخلص و انقلابی را از ما گرفت. اما این جنگ بار معنوی داشت و حماسه ایجاد کرد و استعدادهای سلحشوری که در میان ملت انقلابی ما بود، به منصه ظهور در آمد و امتحانی که ملت در مقابل تاریخ و رسالت اسلامی خود داد یک امتحان بی نظیر تاریخی بود. این جنگ آثار سازنده دیگری هم داشت که این آثار را شما می‌توانید در درون خود، در خانواده‌هایتان و در میان مردم حس کنید. همچنین به این نکات مثبت می‌توان آموزش‌های نظامی، پیشرفت در صنایع نظامی، آشنایی به فنون جنگ و تاکتیک‌های دشمن، بدست آوردن آمادگی و همچنین شناخت دشمن انقلاب در دنیا اضافه کرد. اگر ما کلیه خسارات جنگ را در مقابل این دستاوردهای مثبت قرار بدهیم، می‌ارزد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

آقای [حسین] محلوجی [وزیر معادن و فلزات] ملاقات داشتم که برای انعقاد قرار داد با شرکت‌های خارجی برای اجرای طرح‌های عمرانی اجازه گرفت.

سپس با آقای آقازاده [وزیر نفت] ملاقات بود، که گزارش انجام یک میلیارد دلار معامله پیش فروش نفت را داد و معامله با شرکت [آمریکایی] اشلند برای وصول مطالبات که قرار شده ۳۳۰ میلیون دلار بپردازند؛ ۲۸۵ میلیون دلار بابت بهای نفت که اول انقلاب داده‌ایم و ۴۵ میلیون دلار بابت بهره. گزارشی از وضع کار حفاری دریای خزر داد و درباره اوپک و سیاست قیمت‌ها مشورت نمود و درباره کشتی سازی در ساحل خزر گفت.

آقای [سیدابوالفضل] موسوی تبریزی رئیس دیوان عدالت اداری آمد. خواستار همکاری دستگاه‌های اجرایی با دیوان درخصوص اجرای احکام شد و برای کمبود اعتبارات استمداد کرد. آقای [سیدمحمد] میرمحمدی برای امور تشکیلات دفتر مطالبی داشت.

عصر در جلسه دولت شرکت کردم. تبصره‌های برنامه [پنجساله] در دستور بود. اکثر تبصره‌های پیشنهادی غیر لازم بود و حذف شد. شب رهبری به دفتر من آمدند. درباره

سمینار فرماندهان سپاه پاسداران

اعتبارات نیروهای مسلح مذاکره کردیم. معلوم شد که مبلغ پیشنهادی نمی‌تواند خیلی تغییر کند. قرار شد با توجه به مجموعه نیازهای کشور، در این بخش تصمیم‌گیری شود. درباره سیاست خارجی هم بحث شد. قرار شد براساس پیشنهاد وزارت خارجه عمل شود. در مورد آمریکا گفتند روابط به این زودی میسر نیست، ولی همکاری تا حدود آزادی گروگان‌ها و اموال ما بی اشکال است. درباره انتقادهای رادیکال‌ها و بعضی از انتصابات هم صحبت شد و نیز در مورد مسئولیت اداره خبرگزاری جمهوری اسلامی [ایرنا][1].

دوشنبه ۲۷ شهریور | ۱۷ صفر ۱۴۱۰ | ۱۸ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. تا ساعت نه کارها را انجام دادم. [آقای عیسی کلانتری] وزیر کشاورزی و معاونان آمدند. برنامه‌ها را توضیح دادند و از تداخل وظایف با جهاد [سازندگی] شکوه داشتند و اختلاف نظرشان را با وزارت نیرو در خصوص طرح توسعه نیشکر خوزستان گفتند که قرار شد برای حل آنها اقدام کنم. وزارت نیرو می‌گوید آب به اندازه کافی ندارد، مگر بعد از بستن سدهای کارون. درباره جنگل‌ها و مراتع و وام‌ها و سایر موارد هم حرف زدند.

آقای [اصغر] ابراهیمی مدیرعامل شرکت مترو آمد. گزارش کار داد. امید دارد تا آخر سال ۶۹ کار ساخت تونل‌ها و ایستگاه‌ها تمام شود و اگر برای تجهیزات پشتیبانی شود در سال ۷۱ بهره‌برداری آغاز می‌شود؛ شانزده میلیارد تومان مخارج طرح است که یک میلیارد دلار آن هزینه ارزی است. دو معدن سنگ شناسائی کرده که اگر دستش را برای استخراج و فروش باز بگذاریم، مدعی است می‌تواند مخارج ارزی [تجهیزات مترو]

---

۱ - آقای سید محمد خاتمی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی طی حکمی آقای حسین نصیری را به عنوان مدیر عامل سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) منصوب کرد.

را تأمین کند. قول حمایت دادم، ولی بعید است وعده‌ها عملی شود.

امام جمعه زاهدان و استاندار [سیستان و بلوچستان] آمدند. آنها از مشکلات استان گفتند. مخصوصاً افغان‌ها و فساد اخلاقی و قاچاق آنها و مزاحمت‌های سیاسی و مدارس دینی اهل سنت و اعمال نفوذ نمایندگان مجلس منطقه در جهت سیاست سران و خان‌ها و راه علاج را قدرت بیشتر استاندار و دادن امکانات بیشتر به منطقه گفتند. گفتم رفتار دولت باید به گونه‌ای باشد که اهل سنت احساس تبعیض نکنند و نیز مناطق محروم و قومیت‌ها احساس عدالت داشته باشند.

آقای [محسن] قرائتی [رئیس سازمان نهضت سواد آموزی] آمد و گفت به خاطر کمبود بودجه، فعالیت سواد آموزی را کم کرده است. گفتم صبر کند ببینیم چگونه می‌توانیم بیشتر بدهیم. دکتر حبیبی برای امور نهاد و کشور آمد مذاکره شد. به آقای فلاحیان [وزیر اطلاعات] گفتم، در اعزام نیروهای عراقی به نقطه‌ای که آقای آقامحمدی پیشنهاد دارد، سرعت به خرج دهند.

عصر اعضای کمیسیون برنامه و بودجه مجلس آمدند. درباره برنامه پنجساله بحث شد. آقای ادب رابط نخست وزیر با روحانیون آمد. قرار شد به کارش ادامه دهد. آقای زنجانی برای امور مالی آمد. آقای دکتر [محمدعلی] هادی [سفیر ایران در امارات متحده عربی] برای خداحافظی سفر به امارات آمد و اجازه گرفت در مورد حل مشکل خسارت آمریکا در مورد اسقاط هواپیمای ایرباس برای گرفتن خسارت کامل اقدام کند؛ موافقت کردم[1].

---

۱ - آقای هاشمی در این دیدار با تأکید بر تمایل جمهوری اسلامی ایران به گسترش روابط با کشورهای مسلمان و همجوار به ویژه کشورهای حوزه خلیج فارس اظهار امیدواری کرد که دکتر هادی با توجه به سوابق و شخصیتشان بتواند در اصلاح روابط و تغییر شرایط جاری و تحکیم امنیت و آرامش در چارچوب استقلال امنیت ملی و تمامیت ارضی همه کشورهای منطقه مؤثر باشد.

جمهوری اسلامی ایران
ریاست جمهوری

تاریخ ۱۳۶۸/۷/۰۱
شماره ۸۰۶۸۲

بسمه تعالی

بخشنامه به وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی

==============================

دراجرای سفارشات ووصیت اکید حضرت امام امت وبنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت آیت ا... العظمی امام خمینی رضوان ا... تعالی علیه درخصوص مساعدت وکمک ورسیدگی به امور رزمندگان، جانبازان آزادگان، خانواده محترم شهداء، مفقودین وباتوجه بند "ک" تبصره ۱۳ قانون بودجه سال ۱۳۶۸ کل کشور مصوب مجلس شورای اسلامی وماده ۲ آئین‌نامه اجرائی بند "ک" تبصره مذکور مصوب مورخ ۶۸/۴/۱۰ هیات وزیران لازمست لیست مشخصات کامل کلیه موارد مذکور در بند "ک" تبصره فوق‌الذکر، مرتبط به آن وزارت یا واحدهای تابعه، ازقبیل اراضی، کشت وصنعتها و واحدهای تولیدی و طرحهای عمرانی وتاسیسات، مستحدثات، عرصه واعیان، ماشین‌آلات، مستغلات و سایر دارائیهای مشمول بند مذکور راجهت واگذاری به تعاونیهائی که حداقل ۸۰٪ اعضاء آنرا رزمندگان، جانبازان، اسرای آزادشده وخانواده محترم شهدا ومفقودین تشکیل می‌دهند، به دبیرخانه کمیته اجرائی بند "ک" تبصره فوق‌الاشاره مستقر درنهاد ریاست جمهوری منعکس نمایند.آ

اکبر هاشمی

رئیس جمهور

بخشنامه مربوط به امور رزمندگان، جانبازان و آزادگان

سه‌شنبه ۲۸ شهریور | ۱۸ صفر ۱۴۱۰ ۱۹ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم رسیدم. ساعت هشت تا ده ونیم، شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. کار آئین نامه اجرایی برای دانشگاه آزاد اسلامی کامل شد. رؤسای چهار دانشگاه تصویب شدند و در مورد اداره مدرسه تربیت مدرسان معارف اسلامی [= دانشگاه تربیت مدرس] دانشگاه‌ها در مدرسه دارالشفای قم تصمیم گیری شد.

آقای [هادی] نژاد حسینیان [وزیر صنایع سنگین] آمد. درباره تولید خودرو مذاکره و قرار شد برای تولید خودروهایی که دولت تعهد دارد، اقدام شود. مجموعاً ۲۸۰ میلیون دلار ارز لازم دارند که ۱۰۰ میلیون دلار از ارز مورد نیاز را مجلس تخصیص داده و بقیه را باید با ارز ترجیحی اداره کنیم.

آقای [محسن] کنگرلو آمد. مطابق معمول پیام‌های مقامات مجهول را برای فروش سلاح یا حل اختلافات با غربی‌ها را آورد که گفتم اعتنایی نکند. عصر هیأت دولت تا ساعت هفت جلسه داشت و سپس ضیافت برای نماینده‌های مجلس داشتم که برای آنها درباره برنامه پنجساله و امور سیاسی صحبت کردم[1]. سپس شام صرف شد و مراجعات متفرقه زیاد بود؛ مجموعاً جلسه گرم و مفیدی بود. آنها خواستار تجدید آن بودند. شب در ریاست جمهوری ماندم و کارها را انجام دادم.

---

۱ - با دعوت ریاست جمهوری. نخستین جلسه مشترک نمایندگان مجلس شورای اسلامی، معاونین رئیس جمهوری و هیأت وزیران در مقر ریاست جمهوری برگزار شد. در این نشست درباره مسائل کشور به ویژه برنامه پنج ساله اول صحبت شد. آقای هاشمی در این جلسه اظهار امیدواری کرد که ارتباط قوی و محبت‌آمیز مجلس شورای اسلامی و مسئولان کشور که در بهترین حالت خود وجود دارد، روزبروز گسترده‌تر شده و در پرتو این گونه نشست‌ها، گام‌های مثبت و مفیدی در جهت حرکت کشور به سوی سازندگی و پیشرفت برداشته شود.

چهارشنبه ۲۹ شهریور | ۱۹ صفر ۱۴۱۰ ۲۰ سپتامبر ۱۹۸۹

کارهای جاری انجام شد. [آقای ایوان استویان] فرستاده ویژه آقای [نیکلای] چائوشسکو رئیس جمهور رومانی آمد. نامه‌ای آورد که پیام آن این است که نجیب الله رئیس جمهور افغانستان از او خواسته است پیش من شفاعت کند که ایران در جهت مشکل افغانستان تلاش بیشتر کند و موافقت کند که نجیب هم بتواند با ایران تماس داشته باشند. چون بنا نداریم با دولت فعلی افغانستان در این خصوص مذاکره کنیم، با قبول اصل مطلب که تلاش برای حل مشکل است، در این خصوص چیزی نگفتم و از آقای چائوشسکو دعوت کردم برای توسعه روابط به ایران بیاید.

[آقای فاروق‌الشرع] وزیر خارجه سوریه آمد[1]. برای تهیه مقدمات سفر حافظ اسد به ایران آمده بود. آقای [علی] فلاحیان برای گزارش امور امنیتی و اطلاعاتی و استمداد برای توسعه کار آمد. آقایان [علی اکبر] ولایتی و [محمود] واعظی هم در ارتباط با مهمانان امروز توضیحاتی دادند. آقای میرزاده هم برای کارهای اجرایی کشور منجمله

---

۱ - در این دیدار که آقایان علی اکبر ولایتی و عبدالحسین وهاجی وزرای خارجه و بازرگانی، دکتر عمادین وزیر امور اقتصادی و بازرگانی سوریه، معاون امور عربی و آفریقای وزارت خارجه، سفیر ایران و کاردار سوریه حضور داشتند، آقای فاروق الشرع با تقدیم سلام‌های گرم آقای حافظ اسد رئیس جمهور سوریه اظهار داشت: «برادر شما آقای حافظ اسد در آینده نزدیکی به تهران خواهد آمد. ما از حمایت های جمهوری اسلامی از سوریه تشکر می کنیم. همکاری‌های دو کشور مسلمان و برادر ایران و سوریه در همه عرصه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای تأثیر فراوانی داشته است. ما به موفقیت‌های چشمگیری دست یافته‌ایم و دشمنان را از دستیابی به اهدافشان مأیوس کرده‌ایم.» سپس آقای هاشمی رئیس جمهور با اظهار خرسندی از سفر قریب الوقوع حافظ اسد به تهران، این سفر را نشانه پیوند عمیق دو کشور مسلمان و برادر سوریه و ایران دانست. رئیس جمهور با اشاره به شرایط جدیدی که منطقه در آن قرار گرفته است، اظهار امیدواری کرد که این سفر در جهت تحکیم هر چه بیشتر همکاری‌های کشورهای منطقه و در راستای آرمان‌های حق و مورد قبول مردم منطقه از آثار و نتایج مثبت و مفیدی برخوردار باشد. ما از پشتیبانی مردم منطقه برخورداریم. سخن ما درباره لبنان و فلسطین سخن مردم است و مورد قبول مردم فلسطین و مسلمانان دنیاست. سخن ما در زمینه مسائل خلیج فارس، حاکمیت ملی برای هر کشور و طرد دخالت خارجی است. این همان چیزی است که مورد تقاضا و حمایت مردم است. در قضیه افغانستان هم حرف حق از آن ما و دوستان ماست. ما مانع حضور آمریکا و دست‌های خارجی در افغانستان هستیم و اصرار داریم که مردم افغانستان، بدون دخالت خارجی، سرنوشت خود را به دست گیرند.» آقای هاشمی با اشاره به لزوم پشتیبانی بی دریغ از مردم فلسطین و لبنان افزود: «حرکت مردم لبنان و فلسطین موقعیت خوبی را به وجود آورده که در جهت سعادت مردم و طرد استعمار و بیگانه از منطقه هر چه بیشتر تلاش شود.»

حمل ونقل آمد. عصر محسن آمد و برای پر کردن فرم دارائی خانواده کمک کرد.

عصر از ساعت چهار تا هفت در جلسه دولت بودم. تبصره‌های برنامه در دستور بحث بود. تا ساعت هشت ونیم در دفترم کار کردم. [آقای اندلی لوکانف] وزیر [روابط اقتصاد خارجی] بلغارستان به ملاقات آمد. اصرار آقای ژیکف رئیس جمهوری بلغارستان برای انجام سفر موعود من به بلغارستان را مطرح کرد و درصدد توجیه مسأله مهاجرت مسلمانان از بلغارستان به ترکیه بود؛ تأیید نکردم. او خواهان توسعه روابط و اجرای قرارهای خرید تسلیحات در حال جنگ شد. دیر وقت به خانه رسیدم.

پنجشنبه ۳۰ شهریور | ۲۰ صفر ۱٤۱۰ ۲۱ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به دفتر آمدم. آقای عبدالله نوری [وزیر کشور] آمد. در مورد آقای منتظری صحبت کرد. معتقد است ایشان رو به رشد است و نمی‌شود جلوی مرجعیت ایشان را گرفت و باید مسأله را حل کرد. قرار شد که در این باره بحث و تصمیم گیری شود. درباره استانداران جدید و لزوم تقویت موقعیت استاندارها مذاکره شد.

فرماندهان سپاه آمدند. خواستار تکلیف کردن آقای [علی] شمخانی به پذیرش قائم مقامی وزارت دفاع شدند. آقای دکتر روحانی آمد. درباره پذیرش مسئولیت ستاد کل با کراهت اظهار آمادگی کرد و نیز پذیرش دبیری شورای عالی امنیت ملی.

آقای [سیدکمال] خرازی [نماینده دایم ایران در سازمان ملل] آمد. درباره سیاست‌های بین‌المللی سئوالاتی داشت که در نیویورک به کارش آید. عصر آقای [فریدون] قاسمی نماینده ورزقان برای امور حوزه انتخابی آمد. آقای [محسن] دعاگو [رئیس شورای سیاستگذاری صداوسیما] آمد. اظهار هماهنگی در صداوسیما با من و محمد نمود و درباره مسائل کشور نظراتی ارائه کرد و از اینکه بعد از شیمی درمانی [بیضه‌ها] ناقص نشده، خیلی شاکر است. آقای عبدالعلی‌زاده [نماینده ارومیه] آمد و نظراتی درباره برنامه

پنجساله، سیاست صادرات و تجارت خارجی و اداری گفت. تا ساعت هشت ونیم کارهای دفتر را انجام دادم و به خانه رفتم.

جمعه ۳۱ شهریور | ۲۱ صفر ۱۴۱۰ ۲۲ سپتامبر ۱۹۸۹

صبح زود به مرقد امام رفتیم. در مراسم رژه نیروهای مسلح شرکت کردم و برای آنها صحبت نمودم و بخشی از رژه را تحویل گرفتم. به خانه برگشتم. هوا کمی ابری و سرد بود. تا شب در خانه بودم. بیشتر وقت به استراحت گذشت.

عصر خانم شهید فیاض‌بخش آمد و از وضع فرزندش و مشکلات همسران شهدا در امر ازدواج گفت و چاره‌جوئی کرد. دکتر [سیف‌الله] وحید [دستجردی رئیس هلال احمر] آمد و گزارش کار هلال احمر را داد و خبر رفتن آیت‌الله منتظری برای معالجه را داد و از وزارت دکتر [ایرج] فاضل، اظهار رضایت کرد.

دکتر ولایتی آمد. عازم سفر به نیویورک است. درباره مذاکره با فرانسه و شوروی و دبیر کل [سازمان ملل] مشورت کرد. جمعی از بستگان برای دیدار و مسائل خصوصی آمدند.

مهر ۱۳۶۸

شنبه ۱ مهر | ۲۲ صفر ۱۴۱۰ ۲۳ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح برای شرکت در مراسم شروع سال تحصیلی، همراه [آقای محمد علی نجفی] وزیر آموزش و پرورش به دبیرستان شهید رجائی در خیابان مجاهدان رفتیم. ساعت هشت صبح زنگ مدرسه را نواختم و برای دانش آموزان صحبت کردم. به میان آنها رفتم و مصاحبه‌ای انجام دادم[1].

در دفتر مدرسه به مسائل آموزش و پرورش پرداختم. از آنجا به مدرسه‌ای دخترانه در خیابان فلسطین رفتم. از دو کلاس بازدید کردم و با مدیر مدرسه و یکی از معلمان و دانش آموزان صحبت کردم. در بین راه وزیر توضیحاتی درباره کارهای جاری داد. وضع توزیع لوازم التحریر و روپوش و میز و نیمکت و کتب درسی از سال گذشته بهتر است.

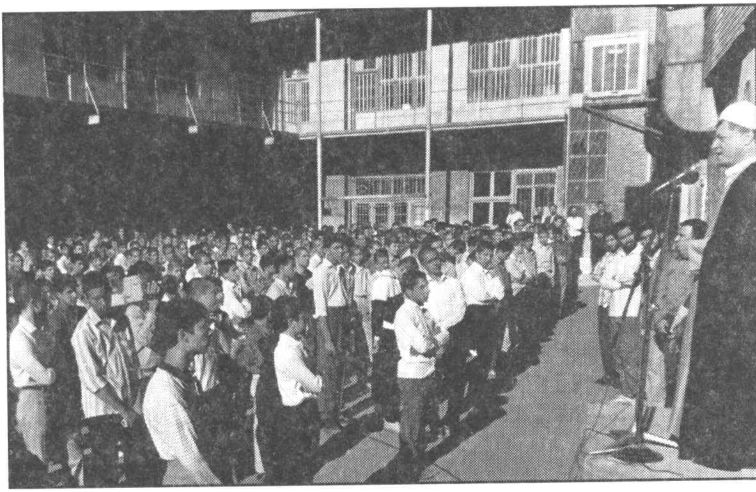
به دفترم آمدم. آقای [ابولفضل] توکلی [بینا] مشاور [رئیس‌جمهور] در امور اصناف آمد. درباره مسائل قابل پیگیری کنترل گرانی، مشکلات اصناف با دولت، وصول مالیات و مشکلات صادرات و واردات و ... صحبت شد.

دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری اجرایی و تصویب چارت [تشکیلاتی] معاون اول [رئیس‌جمهور] آمد. با آقای [حسین] محلوجی [وزیر معادن و فلزات] در مورد پیگیری استخراج طلا و با آقای [سید محمد موسوی] خوئینی‌ها برای تصدی مرکز تحقیقات استراتژیک صحبت کردم.

آقای مختار کلانتری [جانشین فرمانده کمیته‌های انقلاب اسلامی] آمد. گزارش

---

۱ - ایشان خطاب به دانش آموزان سراسر کشور از آنان خواست با جدیت به تحصیل علم بپردازند و با فراگیری علم و دانش و تربیت اسلامی، سهم شایسته‌ای در اعتلای انقلاب اسلامی بر عهده بگیرند. آقای هاشمی از اول مهر به عنوان یک روز تاریخی یاد کرد و از معلمان خواست، از دانش آموزان به خوبی مراقبت کنند، آنان را آموزش دهند و در شکوفایی استعداد دانش آموزان اهتمام ورزند. رئیس جمهور با اشاره به مشکلات دوران جنگ خاطر نشان کرد: «هم اکنون کوشش همه جانبه‌ای در جهت ایجاد فضای آموزشی کافی از سوی دولت به عمل می‌آید. دولت و مجلس در صدد هستند با ارائه طرح و برنامه‌هایی، مشکلات آموزشی را از بین ببرند و مشارکت بخش خصوصی در این راه می‌تواند بسیار مؤثر باشد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

روز بازگشایی مدارس

عملکرد مبارزه با مواد مخدر را داد و خواستار توجه بیشتر من شد و از کمیته انقلاب اسلامی در مقابل اتهام وجود مخالفان با رهبری در آنجا دفاع کرد[۱].

[دکتر ایوب حمید رئیس کمیته اجرایی و] اعضای [جنبش] امل لبنان برای تبریک ریاست جمهوری و درخواست کمک آمدند[۲]. آقای [حسین] صادقی سفیر جدیدمان در کویت برای خداحافظی و گرفتن خط برخورد با مسائل آنجا آمد[۳]. تا ساعت هشت در

---

۱ - کمیته‌های انقلاب اسلامی نهادی انقلابی بود که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، برای حفاظت شهرها و ایجاد امنیت و مبارزه با عوامل ضدانقلاب با فرماندهی آیت‌الله مهدوی کنی تشکیل شد. بعدها کمیته‌های انقلاب اسلامی مأموریت خود را به مبارزه با مفاسد اجتماعی و مبارزه با قاچاق و مصرف مواد مخدر محدود کرد. در سال ۱۳۷۰ این نهاد با ژاندارمری و شهربانی ادغام شد و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی (ناجا) پدید آمد.

۲ - در این دیدار، هیأت جنبش امل، انتخاب آقای هاشمی به ریاست جمهوری اسلامی ایران و رأی اعتماد مجلس به کابینه ایشان را تبریک گفت و آرزو کرد که جمهوری اسلامی با تکیه بر تعالیم امام خمینی (ره) و تحت رهبری آیت‌الله خامنه‌ای، بر همه مشکلات فایق آید و پرچم عزت و شوکت اسلام و مسلمین را برافرازد. آقای هاشمی ضمن تشکر و خوشامدگویی به هیأت جنبش امل، پشتیبانی جمهوری اسلامی از ملت مستضعف لبنان را مورد تأکید قرار داد و افزود: «مطمئناً ما شما را در مقابل صهیونیست‌ها و دیگر دشمنان که از هر سو شما را محاصره کرده‌اند، تنها نمی‌گذاریم.»

۳ - آقای هاشمی با ابراز خشنودی از ایجاد جو تفاهم و دوستی در روابط میان جمهوری اسلامی ایران و کشورهای منطقه به خصوص در مرحله جدید برقراری صلح که نوید دهنده آینده درخشانی برای منطقه است، تأکید کرد که بدون ایجاد تفاهم و همکاری متقابل بین کشورهای حوزه خلیج فارس، دستیابی به ثبات و امنیت کامل در منطقه میسر نیست. رئیس جمهور ضمن ارائه رهنمودهای لازم و تبیین خطوط کلی سیاست خارجی جمهوری

دفترم کار کردم.

مسأله تصرف ساختمانی که قرار بوده دانشگاه آزاد اسلامی توسط دختران دانشجو برای خوابگاه بگیرد و اختلاف این دانشگاه با وزارت علوم، بخشی از وقت را گرفت و بالاخره هم لاینحل ماند. شب به خانه رفتم. شام خوردم و بخشی از سریال [ژاپنی] اوشین[1] [= سال‌های دور از خانه] را تماشا کردم و خوابیدم.

یکشنبه ۲ مهر | ۲۳ صفر ۱۴۱۰ | ۲۴ سپتامبر ۱۹۸۹

نزدیک هشت صبح به دفترم رسیدم. تا ساعت نه کارها را انجام دادم. آقای [سیدمحمد] موسوی خوئینی‌ها آمد. پیشنهاد کردم که مسئولیت مرکز مطالعات استراتژیک [ریاست جمهوری] را بپذیرد؛ قرار شد فکر کند و جواب بدهد و توضیحاتی گرفت.

[آقای محمد سعیدی کیا] وزیر راه آمد و نقشه بندر آزاد در جاسک را آورد؛ پیشنهاد ارتشی‌های بندرعباس بود. درباره مسئولیت [شرکت هواپیمایی ملی ایران] هما و همچنین اصلاح وضع حمل و نقل و کرایه هواپیما از شوروی صحبت شد.

تیمسار [مصطفی] ترابی [فرمانده حفاظت و اطلاعات ارتش] آمد. خواستار برگرداندن کشتی‌رانی و هواپیمایی کشوری به وزارت دفاع برای کنترل اطلاعات بود.

اسلامی ایران در منطقه اظهار داشت: «خلیج فارس متعلق به مردم منطقه است و حفظ ثبات و امنیت آن نیز به عهده کشورهای ساحلی آن می‌باشد. جمهوری اسلامی ایران مخالف حضور کلیه قدرت‌های بیگانه در این منطقه می‌باشد و دوستی و همکاری صادقانه میان کشورهای دو سوی ساحل را زیر بنای تحقق صلح و ثبات امنیت می‌شناسد.» ایشان در مورد اعدام اتباع کویتی توسط عربستان گفت: «دولت سعودی با خیال واهی تلاش دارد بین ملت کویت تفرقه ایجاد کند. ما این کار را حتی برخلاف منافع عربستان می‌دانیم و این برای ما بسیار مشکوک بوده و دست قدرت‌های بیگانه را در این توطئه می‌بینیم.»

۱ - مجموعه تلویزیونی «سال های دور از خانه» در سال ۱۹۸۳ در ژاپن تولید شد و در دهه شصت در ایران به نمایش در آمد. این سریال داستان زنی به نام «اوشین» است که در سنین پیری، خاطرات زندگی سخت خود از زمان کودکی تا بزرگسالی را تعریف می کند. این سریال ۲۹۷ قسمتی، محبوبیت زیادی نزد مردم یافت و بارها از شبکه‌های مختلف تلویزیونی دنیا پخش شد.

آقای رئیس‌زاده از مجلس آمد. تحلیلی از اوضاع آینده ارائه کرد و به مراعات حال رادیکال‌ها توصیه داشت که مزاحم نظام نشوند.

دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] و آقای [عبدالله] نوری [وزیر کشور] آمدند. پیشنهاد انتقال بازسازی [مناطق جنگی] از معاونت اجرایی رئیس جمهور به وزارت کشور را داشتند؛ پذیرفتم.

یاسر آمد. خواست که [سید مهدی] پسر [موسوی] خوئینی‌ها از دانشگاه صنعتی [شریف] به [دانشگاه] تهران منتقل شود که با هم باشند. عصر هیأت دولت جلسه داشت؛ تبصره‌های چند ارگان برای برنامه پنج‌ساله اول رسیدگی شد.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتم. درباره نیروهای مسلح[۱]، سیاست خارجی و جناح رادیکال و امور دیگر جاری کشور مذاکره و تصمیم‌گیری شد. آقای خامنه‌ای از یکنواخت شدن زندگی‌اش گفت؛ بنای تنوع بیشتری در برنامه‌های کاری دارند. امروز از صبح کمی تب داشتم. صبح و شب قرص ضد سرماخوردگی مصرف کردم.

دوشنبه ۳ مهر | ۲۴ صفر ۱۴۱۰ ۲۵ سپتامبر ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارهای دفتر را انجام دادم. جمعی از سران گروه‌های ملی و اسلامی لبنان و فلسطین برای تبریک ریاست جمهوری و درخواست کمک بیشتر آمدند[۲]. وزارت

---

۱ - در این روز آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب در احکام جداگانه‌ای آقای یحیی رحیم صفوی را به عنوان قائم مقام فرمانده کل سپاه و آقایان مصطفی ایزدی و عباس محتاج را به عنوان فرمانده و جانشین نیروی زمینی سپاه پاسداران منصوب کردند.

۲ - در این ملاقات که آقایان شیخ سعید شعبان، شیخ صبحی طفیلی، سرهنگ ابوموسی، احمد جبرئیل و سید حسن نصرالله حضور داشتند، آقای شیخ سعید شعبان به نمایندگی از هیأت لبنانی ـ فلسطینی ضمن تبریک مسئولیت جدید به آقای هاشمی، اظهار داشت: «ما حضرت آیت‌الله خامنه‌ای را به عنوان ولی امر کل مسلمین جهان دانسته و اطاعت از ایشان را بر همه مسلمین واجب می‌دانیم. ایران اسلامی، امروز پایگاهی است برای مسلمین جهان و ما خود را جزیی از پیکر جامعه اسلامی می‌دانیم.» ایشان با اشاره به کلام جاودانه امام خمینی (ره) که اسرائیل باید از بین برود، اظهار امیدواری کرد که این شعار مورد حمایت دائمی قرار گرفته و به مرحله عمل درآید. آقای هاشمی نیز ضمن خوشامدگویی به آنان اظهار داشت: «همان طور که اظهار

خارجه خواسته سران شش گروه لبنان را به ایران بیاورد. دو گروه [جنبش] امل و [ولید] جنبلاط با اشاره سوریه نیامده‌اند و اینها و وزارت خارجه دمغ‌اند، ولی مطلب قابل توجه نیست.

[آقای سینگ قائم مقام وزیر امور خارجه] نماینده آقای راجیو گاندی [نخست وزیر هند] آمد. پیام ایشان را آورد که خواستار توسعه روابط [تهران - دهلی نو] است؛ من هم تأیید کردم. [شیخ فیصل بن خالد القاسمی] نماینده شیخ سلطان [حاکم شارجه] آمد. نامه شیخ را آورد و خواستار رفع مضیقه از ساکنان عرب در جزیره ابوموسی و توسعه روابط تجاری شد؛ وعده دادم. آقای [علیرضا] محجوب از خانه کارگر آمد و برای شرکت در انتخابات میان دوره‌ای تهران مشورت کرد؛ تأیید کردم.

[آقای غلامرضا فروزش] وزیر جهاد [سازندگی] همراه مدیران بخش شیلات آمدند. گزارش کاملی از وضع صید ماهی و برنامه‌های آینده و نیازها را دادند[1]. ظهر آقای

داشتید، مسائل اسلام و مسلمین برای جمهوری اسلامی همواره به عنوان یک اصل مطرح است. ما در مورد فلسطین، معتقدیم که هیچ چیز جز حاکمیت مردم فلسطین مسأله را به طور نهایی حل نخواهد کرد و هر کس از مردم فلسطین که به این آرمان مردم خیانت کند، مطرود مردم خواهد بود. الان مسأله فلسطین و لبنان در مرکز تلاش‌های امپریالیست‌هاست.» آقای هاشمی درباره حکومت آینده لبنان موکداً اظهار داشت: «حرفی که در این مورد می‌تواند صریح و مقبول باشد و حرف اصلی مردم لبنان است، این است که در انتخابات آینده لبنان، باید رأی اکثریت مردم لبنان منظور و معمول گردد. مقاومت در لبنان مطمئناً به نتیجه خواهد رسید و جمهوری اسلامی همچنان در کنار مسلمانان و نیروهای مبارز لبنانی خواهد بود و ملاحظه هیچ جانبی مگر اکثریت مردم لبنان را نخواهد کرد.» آقای هاشمی با تأکید بر لزوم وحدت همه نیروهای مسلمان و مبارز لبنانی و فلسطینی در داخل و خارج از لبنان اظهار داشت: «در این دوران حساس، سرنوشت لبنان و فلسطین به هم گره خورده است و کوتاه آمدن در هر یک از این دو، به ضرر دیگری خواهد بود.»

۱ - آقای غلامرضا فروزش وزیر جهاد سازندگی گزارشی از عملکرد شیلات در دو ساله گذشته ارائه کرد. بر اساس گزارش ارائه شده تولید ماهی در سال ۱۳۶۷ به ۲۷۳ هزار تن رسید که نسبت به سال ۱۳۶۵، ۷۹ درصد و اجرای طرح‌های عمرانی ۱۹۵ درصد و صادرات خاویار و میگو به لحاظ ارزی ۱۳۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. در این دیدار همچنین اهداف کمی برنامه‌های پنج ساله شیلات و نیز توسعه صید در آب‌های دور و توسعه ناوگان صید صنعتی ایران و نحوه حل مشکلات صیادان ساحلی در تأمین ادوات و آلات صید و میزان ذخایر صید قابل استحصال در دریای عمان و خلیج فارس تشریح و اعلام شد که در برنامه پنجساله میزان تولید انواع آبزیان و فرآورده‌های آن از ۲۷۳ هزار تن در سال ۱۳۶۷ به ۷۴۰ هزار تن در سال ۱۳۷۲ بالغ خواهد شد. آقای هاشمی نیز ضمن تشکر از تلاش کلیه دست اندرکاران امر شیلات اظهار امیدواری نمود که با توجه به زمینه‌های بسیار وسیع توسعه بخش شیلات در زمینه تأمین مواد غذایی و مصارف صنعتی و اشتغال زایی آن در مناطق محروم و سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش خصوصی در این امر، دولت بتواند کلیه امکانات و بودجه مورد نیاز را تأمین نماید تا میزان پیش بینی شده تولید انواع آبزیان در برنامه افزایش یابد. ایشان همچنین برای رفع مشکلات جاری صیادان در تأمین ادوات صید و توسعه ناوگان صید صنعتی کشور موافقت نمود که دولت ارز مورد نیاز را در اختیار قرار دهد.

سیدهادی خامنه‌ای آمد. مطابق معمول شکایت داشت از آستان قدس و آقای [واعظ] طبسی و برادرشان آیت‌الله خامنه‌ای در مسائل مشهد و خواهان این بود که آقای علی جنتی [فرزند آیت‌الله احمد جنتی] به جای آقای [امیر] عابدینی استاندار خراسان نشود.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. اولین جلسه شورا در دولت من بود. آقای [مسعود روغنی] زنجانی [رئیس سازمان برنامه و بودجه] توضیحاتی درباره اختیارات وظایف شورا داد؛ خیلی زیاد است. مسائل مهمی که باید در شورا بررسی شود، لیست شد. پس از چند مورد ترک تشریفات مناقصه، طرح‌ها در دستور بود[1]. بعد از انجام کارهای دفتر به خانه رفتم.

سه‌شنبه ٤ مهر | ۲۵ صفر ۱٤۱۰ ۲٦ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به مقر آمدم. ساعت هشت و ربع شورای‌عالی انقلاب فرهنگی تا ساعت ده ونیم جلسه داشت. پیشرفت کارخوب بود. اداره [مدرسه] دارالشفاء [قم] به عنوان مرکز تربیت مدرس برای معارف اسلامی دانشگاه‌ها به عهده آقای [احمد] احمدی و وابسته به دانشگاه تربیت مدرس شد.

[آقای محمد علی نجفی] وزیر آموزش و پرورش آمد. درباره سیاست‌های وزارت و مدیران تند استان تهران مشورت کرد. اوراق تقدیر از دانشجویان و اساتید ممتاز را برای برنامه فردا عصر امضاء کردم. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. تبصره‌ها در دستور بود. [انتصاب آقای علی جنتی به عنوان] استاندار خراسان تصویب شد. شب پس از انجام

رئیس جمهور سپس بر امر توسعه پرورش ماهی در آب‌های داخلی و توسعه صید در آب‌های دور تأکید نمود و از مسئولین شیلات خواست با توسعه آموزش و تحقیقات و جلب مشارکت مردم، بیش از پیش تلاش کنند.

۱ - در جلسه شورای عالی اقتصاد، در زمینه واردات شکر خام و تصفیه آن در داخل کشور، بحث و تبادل نظر شد و با واردات آن با توجه به صرفه‌جویی ارزی و اشتغال زایی موافقت به عمل آمد. همچنین استفاده بهتر از امکانات و ظرفیت‌های دستگاه‌های اجرایی و نهادهای انقلاب اسلامی در زمینه امور عمرانی و بازسازی کشور مورد تأکید قرار گرفت.

کارها به خانه رفتم.

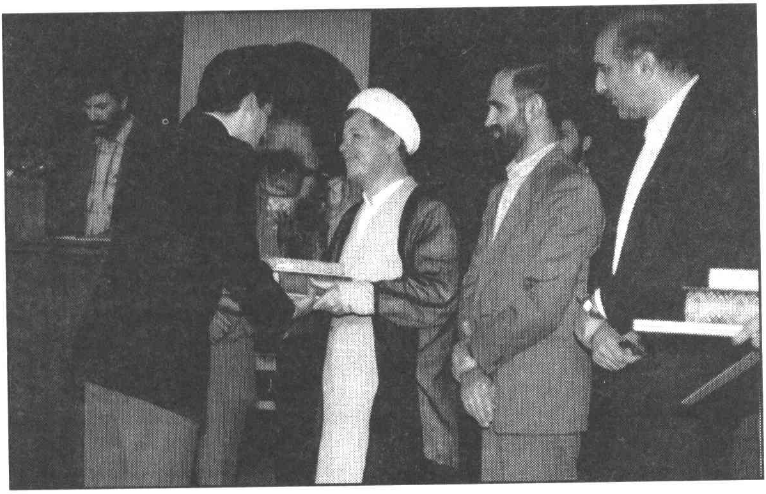
چهارشنبه ۵ مهر | ۲٦ صفر ۱٤۱۰ | ۲۷ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. تا ساعت نه کارها را انجام دادم. آقای [حمید] میرزاده [معاون اجرایی رئیس جمهور] برای امور اجرایی کشور، بازسازی و ستاد بسیج اقتصادی آمد. به دانشگاه تهران رفتم و در مراسم شروع سال تحصیلی شرکت کردم. جوایز اساتید و دانشجویان ممتاز را دادم. سخنرانی کردم[1]. به دفترم برگشتم.

آقای [علی] جنتی آمد. گزارش سفر چین را داد و از اینکه رهبران چین در خصوص

---

۱ - در این مراسم که جمعی از وزرا، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، مقام‌های فرهنگی و رؤسا و اساتید دانشگاه‌ها حضور داشتند، ابتدا دکتر محمد رحیمیان رئیس دانشگاه تهران، اقدامات انجام شده در این دانشگاه را تشریح کرد. سپس آقای هاشمی در حضور دکتر معین وزیر فرهنگ و آموزش عالی، دکتر فاضل وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دکتر رحیمیان رئیس دانشگاه تهران و دکتر باستان حق رئیس دانشکده علوم پزشکی دانشگاه تهران، جوایز دانش آموختگان ممتاز دانشگاه تهران، دانشجویان رتبه اول کنکور سراسری و استادان ممتاز دانشگاه علوم پزشکی را اهداء کرد. اساتید ممتاز دانشگاه تهران، دکتر سید جلال‌الدین مجتبوی، دکتر مرتضی اسماعیلی، دکتر حسن تاجبخش، دکتر سید جعفر شهیدی، دکتر اردشیر جهانشاهی و دکتر فریدون ملک‌زاده بودند. اساتید ممتاز دانشکده علوم پزشکی نیز دکتر یلدا، دکتر رجحان و دکتر شهیدی معرفی شدند. آقایان مجتبی زاغری، میترا اسدنیا طبرستانی، الیاس نادران، ناهید عتیقا، فریده کربلایی پور، ناهید منصوری، زهرا محمد خراسانی، علیرضا برازنده پورحسینی، علی دادگر، عبدالحسین شیروی، محسن عسگریان و محمد علی ستاری به عنوان دانش آموختگان ممتاز دانشگاه تهران و کتایون شاهد امیرنسل، شاهرخ میلان و افشین خرسند به عنوان دانش آموختگان ممتاز دانشکده علوم پزشکی این دانشگاه، جوایز خود را از آقای هاشمی دریافت کردند. کتایون فلکشاهی، هیراد سماوی، علی اصغر گرجی، کسری محسنی کوچصفهانی، رامین فرزام، ماندانا محمودی، هومن اعرابی، فاطمه مهدی پورنعلی، حمید قاسمی قطب‌آبادی، پریسا مندان، مینا تقوی و فرشاد عسگری نیا نیز به عنوان نفرات برتر کنکور سراسری سال ۱۳۶۸ جوایزی دریافت داشتند. آنگاه رئیس جمهور در سخنانی با اشاره به اینکه سال جدید تحصیلی دانشگاه با فقدان حضرت امام (ره) آغاز می‌شود، اظهار داشت: «ما در آستانه شرایط جدیدی در جامعه قرار داریم که در روند حرکت این دوره جدید، دانشگاه‌ها محور اساسی کار هستند. ما از کار گذشته دانشگاه‌ها رضایت کامل داریم و مدیران قبلی، ایثارگرانه به وظایف خود عمل کرده‌اند، اما وضعیت اقتصادی و وقوع جنگ، محدودیت‌هایی را برای آنها به وجود آورده بود. برای رسیدن به استقلال واقعی، استفاده مطلوب از دانشگاه‌ها یک ضرورت است. سیاست درست حاکم در جامعه، مدیران شایسته و لایق در کنار فرهنگ و ایدئولوژی که پایه‌های یک کشور مستقل هستند، هر کدام به نحوی به دانشگاه‌ها مربوط می‌شوند. خوشبختانه خداوند برای جامعه اسلامی ما تمام امکانات طبیعی را ارزانی داشته است. بنابراین استفاده درست از این نعمات به عهده ما است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

مراسم شروع سال تحصیلی در دانشگاه تهران

احتمال محاصره اقتصادی توسط غربی‌ها به خاطر سرکوب طرفداران دموکراسی، تصمیم به مقاومت دارند و کار خود را نظیر تجربه موفق ایران در شکستن محاصره غرب می‌دانند. خوشحال است. وعده کمک به مسجدی در چین را گفت که من بپردازم.

عصر محسن [رئیس بازرسی ویژه رئیس جمهور] آمد. گزارش بازرسی از فرودگاه مهرآباد را داد. وضع مدیریت بد است و مسافران در رفتن و برگشتن بسیار اذیت و معطل می‌شوند.

در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. تبصره ها تمام شد. سپس جلسه‌ای با [آقایان وهاجی، کلانتری، فلاحیان، نوری و شوشتری] وزرای بازرگانی، کشاورزی، اطلاعات، کشور و دادگستری داشتیم. درباره طرح مبارزه با گرانی سیب زمینی و پیاز بحث و تصمیم گیری کردیم.

به دفترم آمدم. [آقای سید محمد میرمحمدی] رئیس دفتر برای تشریح و تصویب چارت دفتر آمد. مقداری از کارها را انجام دادم و به خانه رفتم. آشیخ محمد هاشمیان مهمانمان بود. اخیراً از مقام ریاست دادگستری رفسنجان عزل شده، عصبانی است. از من

می‌خواهد که به رهبری بگویم جبران شـود؛ خواستم به رفسنجان برگردد و به این سمت اهمیت ندهد.

پنجشنبه ٦ مهر | ۲۷ صفر ۱٤۱۰ | ۲۸ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم رسـیدم. تا ساعت نه کارها را انجام دادم. آقای [حمید] میرزاده برای امور اجرایی آمد. [آقای عبدالله نوری] وزیر کشور آمد. درباره استانداران، مترو [تهران]، محله [بدنام] جمشـید، مبارزه با منکرات، انتخابات شوراها، ادغام نیروهای انتظامی و کمبود اعتبارات صحبت شـد. [آقای علـی فلاحیان] وزیر اطلاعات و معاونان آمدنـد. گزارش مواردی از فسـاد مالی در دوایر دولتی و شـیوع گرفتن کمیسـیون در معاملات خارجی و مواردی از کشف قاچاق و اسکناس‌های جعلی دادند.

آقای [سیدهاشـم] رسـولی محلاتی [رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی] آمد. درباره بنیاد مسـکن و روابط با ائمه جمعه گفت و خبر داد که مراجعات برای دادن وجوهات به دفتر رهبری از طرف روحانیون نماینده مراجع خوب اسـت، ولی شـبهه‌هایی ایجاد شده

ملاقات با دبیرکل سازمان بهداشت جهانی

است و مراجع ناراضی‌اند. دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] برای چارت نهاد [ریاست جمهوری] و مسائل گوناگون پرسنل و مشاوران آمد.

عصر [دکتر هیروشی ناکاجیما] دبیر کل [سازمان] بهداشت جهانی و [دکتر ادریس جزایری] دبیر منطقه‌ای [مدیترانه شرقی] بهداشت جهانی با [دکتر ایرج فاضل] وزیر بهداشت و درمان و دکتر [علیرضا] مرندی آمدند. دبیر کل از پیشرفت بهداشت در ایران اظهار رضایت کرد[1]. ستاد مبارزه با مواد مخدر برای حل مشکلات و نیازهای مبارزه جلسه داشت.

جمعه ۷ مهر | ۲۸ صفر ۱۴۱۰ — ۲۹ سپتامبر ۱۹۸۹

تا ساعت ده ونیم صبح در منزل مطالعه کردم. آقای [سیدعباس] کوثری آمد و [به مناسبت سالروز رحلت حضرت محمد(ص) و امام حسن (ع)] ذکر مصیبت نمود. برای نماز جمعه

---

۱ - در این دیدار آقای دکتر هیروشی ناکا جیما ضمن تشکر از همکاری صمیمانه ایران و توجه خاص به اهداف انسان دوستانه سازمان بهداشت جهانی، اظهار داشت: «کشور شما در زمینه بهداشت پیشرفت خوبی داشته است. به ویژه ادغام مراکز آموزش پزشکی با وزارت بهداشت، اقدام بسیار چشمگیری بود و شما اولین کشوری هستید که در منطقه آسیا به این مهم مبادرت ورزیدید. تلاش شما در کاهش مرگ و میر اطفال و رسانیدن آن در طول مدت پنج سال به نزدیک استاندارد جهانی، بسیار جالب و تحسین برانگیز است.» در ادامه این دیدار، مدیر منطقه مدیترانه شرقی سازمان بهداشت جهانی نیز اظهار داشت: «هیچ کشوری به اندازه شما به اهداف سازمان بهداشت جهانی نزدیک نبوده و نیست و این به اعتقادات اسلامی شما برمی‌گردد. من در قبل و بعد از انقلاب اسلامی، به کشور شما آمده‌ام و مقایسه خدمات انجام شده بهداشتی، بسیار چشمگیر و تحسین برانگیز است که این نشانگر اهتمام نظام و مردم شما به این امر انسانی است.» آقای هاشمی ضمن ابراز خوشحالی اظهار داشت: «امر بهداشت برای ما دارای اولویت خاص بوده و مسئولین مربوط بعد از انقلاب تلاش زیادی کردند تا عقب ماندگی‌های این بخش را جبران کنند و مسلماً ما یکی از کارهای خوب انسانی و اسلامی دنیا و خودمان را از این نوع می‌دانیم. زمانی که انقلاب اسلامی پیروز شد، بخش وسیعی از مردم ایران در زمینه بهداشت محرومیت داشتند و از این نظر رنج می‌بردند. قبل از انقلاب، رژیم بیشتر به کارهای نمایشی می‌پرداخت و خدمت بهداشتی خود را عمدتاً در شهرها انجام می‌داد. از هشتاد هزار روستای کشورمان، تنها به حدود سه هزار روستا آب و برق و خدمات بهداشتی داده بودند، در صورتی که در حال حاضر بخش وسیعی از روستاهای ما از امکانات بهداشتی برخوردارند. ای کاش اعضای این اجلاس فرصت می‌کردند و به روستاهای دور افتاده و مناطق عشایری می‌رفتند و از نزدیک اقدامات انجام شده را مشاهده می‌کردند.» رئیس جمهور در پایان ضمن تشکر از زحمات انسان دوستانه سازمان بهداشت جهانی، پیشنهاد کرد رسیدگی به امر بهداشت کشورهای آفریقایی در اولویت برنامه‌های این سازمان قرار گیرد.

به دانشگاه تهران رفتم. خطبه‌ها خیلی طولانی شد. وضع اقتصادی کشور را تشریح کردم[۱]. عصر و شب به استراحت و صحبت با بچه‌ها و مطالعه گذشت.

---

۱ - آقای هاشمی در خطبه اول، در ادامه بحث پیرامون عدالت اجتماعی، به ذکر برخی خصوصیات و زندگی پیامبر اسلام، حضرت محمد(ص) پرداخت. ایشان با اشاره به اینکه زندگی پیامبر اسلام زندگی یک انسان جدی نسبت به مسائل جامعه و علاقمند به زندگی بشر در قبل و بعد از بعثت بوده است، اظهار داشت: «حضرت رسول (ص) در جوانی و در زمان کمال، نقش اساسی در رسیدگی به مشکلات مردم و خدمت رسانی به جامعه داشت و در زمان رسالت نیز تلاش بی وقفه‌ای در پایه‌گذاری تمدن جدید مشتمل بر واقع نگری، فطرت و نیازهای مادی و معنوی انسان داشت. پیامبر اکرم(ص) به جامعه توجه داد که اگر جامعه اسلام فقیر و محتاج باشد، صیانت جامعه به خطر می‌افتد و این را نیز از کتاب آسمانی قرآن کریم گرفته بودند.» آقای هاشمی در خطبه دوم در ارتباط با اوضاع سیاسی اقتصادی کشور، جمع بندی کوتاهی ارائه داد و گفت: «در مدت تشکیل هیأت دولت جدید، عمده وقت صرف برنامه پنج ساله عمرانی کشور شده است، تا این برنامه با توجه به شرایط جدید بعد از جنگ طرح ریزی و به مجلس ارائه شود. از لحاظ سیاسی، جمهوری اسلامی با پشت سر گذاشتن شرایط مشکل بعد از انقلاب، محاصره اقتصادی، جنگ نا برابر تحمیلی و سایر مسائل، توانست موقعیت سیاسی خود را در دنیا تثبیت کند و احساس ما این است، اینان از مسیری که می‌رفتند نتیجه نگرفتند و مایل نیستند راه‌های گذشته ادامه یابد. الان یک نوع احساس آرامشی در سطح جهان دیده می‌شود که بخشی از آن ناشی از شرایط عمومی و تشنج زدایی جهانی است. خاورمیانه و خلیج فارس جزو مهمترین نقاطی است که شرط آرامش در تمامی دنیا می‌باشد.» آقای هاشمی در زمینه مسأله جنگ گفت: «دشمن ما توان برگشت به جنگ را ندارد و الان در حال احساس جراحات دوران جنگ افروزی خودش از جمله قروض، خرابی‌ها، کشته‌ها و شرایط سیاسی کشورش است. ما نیز اهل تجدید جنگ نیستیم و آن روزی که به جنگ ادامه می‌دادیم، احساسمان این بود که دنیا نمی‌خواهد جنگ تمام شود و ما روحیه مردم را گرم نگاه داشتیم و به جایی رسیدیم که دشمن را از جنگ مأیوس کردیم. احتمال ضعیف بودن تجدید جنگ به دلیل نیرومندی ماست و هر وقت که دشمنان مجدداً احساس ضعیف شدن ما را بکنند، ممکن است دست به شرارت بزنند. به نظر می‌رسد منطقه به سوی امنیت پیش می‌رود و می‌توان به سوی برنامه‌ریزی اقتصادی و توسعه پیش رفت. در حال حاضر ما در کشور مشکل سیاسی نداریم و ملت یکپارچه و همگام با دستگاه‌ها و ارگان‌ها، پشت سر رهبری قرار دارند و اگر اختلاف نظری در مورد مسأله‌ای در رسانه‌ها مطرح می‌شود، مشکل چندانی نیست و نشان دهندهٔ حضور مردم در صحنه، دموکراسی و آزادی است. وضع داخلی محکم و قابل اطمینان است و شرایط انجام کار مناسب می‌باشد. عمده‌ترین مسأله فعلی کشور، گرانی است که با توجه به منابع طبیعی و نیروی انسانی کشور با اجرای یکی دو برنامه عمرانی، وضع اقتصادی به سطح قابل قبول و خوبی خواهد رسید. اگر کارخانجات فولاد کشور در سطح مطلوبی مورد بهره‌برداری قرار گیرد و یا از دیگر منابع کشور چون گاز، پتروشیمی، صنایع و غیره خوب بهره‌برداری و تولید و توزیع شود، به راحتی می‌توان مشکلات فعلی را مرتفع نمود. آینده تحقیقاً خوب و روشن است و آنچه مسأله است، گرانی و تورمی است که مردم را تحت فشار قرار داده و آنهایی که قصد زندگی سالم را دارند، در حال حاضر گرفتاری دارند. یکی از دلایل عمده گرانی، کمبود تولید است. در حال حاضر تولید در حد نیاز مردم نیست و اگر توزیع هم به خوبی صورت پذیرد، باز هم مشکل وجود خواهد داشت.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

شنبه ۸ مهر | ۲۹ صفر ۱۴۱۰ | ۳۰ سپتامبر ۱۹۸۹

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [مصطفی] محقق داماد [رئیس سازمان بازرسی کل کشور] آمد. گزارشی از وضع بازرسی کل کشور داد و از ضعف مدیریت در دانشکده الهیات [دانشگاه تهران] و افت تحصیلی گفت و از بعضی از انتصابات آقای [محمد] یزدی در قوه قضائیه، منجمله دیوان عدالت اداری و معاونت قضائی و ... انتقاد داشت.

جمعی از نمایندگان مجلس از کردستان آمدند. از سرپرست استانداری کردستان و آقای [سیدموسی] موسوی نماینده رهبری شکایت و انتقاد داشتند. آقای [گودرز] افتخار جهرمی [نماینده ایران در دادگاه لاهه] آمد. اجازه گرفت که در لاهه با نماینده آمریکا برای حل و فصل سریع‌تر مسائل دیوان لاهه مذاکره نماید؛ بناست تا آخر هفته این مذاکره انجام شود.

آقای [محسن] نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. گزارش سفر به واشنگتن برای [اجلاس] صندوق بین‌المللی پول را داد و از مذاکره با نمایندگان فرانسه، آلمان، هند و .... در خصوص توسعه روابط در آنجا گفت که همه خواستار شرکت در طرح‌های سازندگی کشورند. من، بر فروش ارز برای پائین آوردن قیمت دلار تأکید کردم.

آقای نیک آئین آمد. از ضعف خیلی زیاد کادر ریاست جمهوری و دفتر گفت. آقای [محسن] رفیق دوست آمد و گزارشی از امکانات فراوان بنیاد مستضعفان داد. عصر دکتر هاشمی [گلپایگانی دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی] برای برنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد.

وزرای بهداری شرکت کننده در سمینار بهداشت جهانی آمدند. برای آنها صحبت کردم[1]. بعداز جلسه، وزیر بهداری کویت تقاضای جلسه خصوصی کرد؛ قبول کردم.

---

۱ - به مناسبت برگزاری سی و ششمین اجلاس کمیته منطقه‌ای سازمان بهداشت جهانی در تهران، شرکت کنندگان در این سمینار با آقای هاشمی ملاقات کردند. رئیس جمهور در این دیدار با تأکید بر اهمیت بهداشت و توسعه در جوامع بشری گفت: « منطقه مدیترانه شرقی متأسفانه از نظر بهداشت

ملاقات با وزرای بهداری شرکت کننده در سمینار بهداشت جهانی

اظهار محبت و اراده توسعه روابط و اظهار ناراحتی از زورگوییهای عراق و عربستان به کویت و همچنین از اعدام کویتیها در عربستان کرد. گفت جز همان مطلب پخش شده از تلویزیون سعودی، سندی بر مجرم بودن کویتیها ارائه ندادهاند. به او گفتم که آقای [حاج سید عباس] مهری را آزاد کنند.

شب بنا بود جلسه سران قوا داشته باشیم. با درخواست آقای [محمد] یزدی لغو شد، ولی احمدآقا آمد. درباره وضع آقای منتظری، مجلس، رفسنجان، قوه قضائیه و نوعی نق زدنهایی که نسبت به رهبری شروع شده، مطالبی داشت. دیر وقت به خانه رفتم.

وضع مطلوبی ندارد. حال آنکه در این بخش، مسلمانان ساکنان اصلی به شمار میآیند و رعایت بهداشت از اصول اولیه حتمی و مهم اسلامی است. اینکه مردم از بهداشت، این طبیعیترین حقوق حقه خود محروم باشند، عیب بزرگی است مسلمانان زمانی مبشر بهداشت بودند که جوامع دیگر، اصولاً برای این پدیده معنا و ارزشی قائل نمیشدند و مسلمین به هر سرزمینی که وارد شدند، مبلغ و راهنمای اصول بهداشتی به شمار میآمدند. مقایسه وضع بهداشت مردم ایران در زمان قبل و پس از پیروزی انقلاب اسلامی نشان میدهد، با همه گرفتاریهایی که به انقلاب تحمیل شد، جمهوری اسلامی ایران گامهای بزرگی را برای تأمین نیازهای بهداشتی جامعه برداشته و امیدواریم پس از اجرای نخستین برنامه پنج ساله، از نظر بهداشتی به شرایطی برسیم که بتوانیم به کشورهای دیگر کمک کنیم. امیدوارم این کنفرانس به مسأله بهداشت که اسلام به آن نظر دارد، توجه ویژهای مبذول دارد. جمهوری اسلامی ایران صمیمانه میکوشد که کشورهای منطقه بتوانند با تفاهم و صمیمیت مشکلات خود را حل کنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانیهای سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

یکشنبه ۹ مهر | ۳۰ صفر ۱٤۱۰ | ۱ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. آقای [مسعود روغنی] زنجانی [رئیس سازمان برنامه و بودجه] آمد؛ جمع‌بندی اصلاح ارقام ارزی برنامه پنج ساله را آورد. آقای [محمدرضا] نعمت زاده وزیر صنایع آمد. وضع صنایع و نیازهای ارزی را و .... گفت. آقای [محمد] غرضی آمد. او به برنامه و سیاست فروش نفت و کارهای اجرایی نفت معترض بود.

آقای[محمدکاظم] سیفیان آمد و برای رفتن به سفارت در پاکستان اظهار آمادگی کرد. آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] برای انرژی هسته‌ای آمد؛ حرف تازه‌ای نداشت. دکتر حبیبی برای امور کشور و نهاد و پرسنل آمد. عفت، فاطی، یاسر و مهدی برای ناهار اینجا آمدند.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. از ساعت چهار تا هشت بعد از ظهر طول کشید. مبلغ ده میلیارد دلار به حجم منابع ارزی افزودیم. سه استاندار بوشهر، کهکیلویه و بویراحمد و سیستان و بلوچستان تعیین شدند[1].

به دفتر آیت‌الله خامنه‌ای رفتم. تا ساعت ده ونیم آنجا بودم. درباره مسائل جاری کشور، مسائل روحانیت، مجلس و قوه قضائیه مشاوره و تصمیم‌گیری داشتیم. دیر وقت به دفترم آمدم. نماز خواندم و کارهای دفتر را تا ساعت یازده ونیم انجام دادم. [آقای غلامرضا آقازاده] وزیر نفت اطلاع داد که حفاری در دریای خزر، خوشبختانه در عمق غیر قابل انتظار به منبع گاز برخورد کرده است.

---

۱ - در این جلسه بنا به پیشنهاد وزیر کشور و تصویب هیأت وزیران، آقای محمود حجتی به سمت استاندار سیستان و بلوچستان ، آقای غلامرضا صحرائیان به سمت استاندار بوشهر و آقای علی صوفی به سمت استاندار کهکیلویه و بویراحمد منصوب شدند. هیأت دولت از زحمات آقای اشجع استاندار قبلی سیستان و بلوچستان و آقای جمی سرپرست استانداری کهکیلویه و بویراحمد قدردانی کرد.

دوشنبه ۱۰ مهر | ۱ ربیع الاول ۱٤۱۰ | ۲ اکتبر ۱۹۸۹

بعـد از نماز، ورزش و صبحانه تا سـاعت نه صبح کارها را انجـام دادم. وزیر نفت آمد. گزارش اوپک و پیشـرفت مذاکرات با ژاپن برای حل مسـأله پتروشیمی ایران و ژاپن را داد و برای مذاکره با بی.پی (BP) [شـرکت بریتیش پترولیوم] برای سـرمایه‌گذاری در حوزه گازی سلمان، جهت انتقال به امارات و صدور اضافه تولید کود شیمیائی در آینده اجازه گرفت.

اعضای کمیسـیون کشاورزی مجلس آمدند[1]. آنها بر توجه بیشتر به کشاورزی تأکید داشتند. هیأت اعزامی به لیبی برای شرکت در جشن سالگرد انقلاب لیبی آمدند. گزارش سفر را دادند و تأکید [عبدالسلام] جلود [مرد شماره ۲ جماهیری لیبی] بر لزوم همکاری بیشتر ایران و لیبی و ناراحتی لیبی از منزوی بودن در صحنه سیاست لبنان را گفتند.

آقای [عبدالحسـین] وهاجی [وزیربازرگانی] آمد. گـزارش کار در مورد اقدام برای کنترل نرخ سـیب زمینی و پیاز را داد و درباره اجـرای تعزیرات برای کنترل نرخ کالاها و توزیع مطالبی گفت. آقای [غلامحسـین] جمی [امام جمعه آبـادان] از آبادان تلفنی از تعیین اسـتاندار برای کهکیلویه و بویراحمد که فرزندش سرپرست آنجا بوده، گله کرد و همچنین خواستار برداشـتن سدهای بهمن‌شیر و لایروبی بهمن‌شیر شد؛ به آقای [محمد] فروزنده تلفنی تأکید کردم.

آقای [جلیل] بشارتی آمد. از سمت پیگیری شکایات [نهاد ریاست جمهوری] استعفاء داده اسـت. عصر آقای [حمید] میرزاده برای امور اجرایی کشـور آمد. شـورای اقتصاد جلسـه داشـت. اجازه تغییر نرخ بعضی کالاها داده شد. طرح کنترل قیمت سیب زمینی و پیاز تصویب شد.

---

۱ - اعضای کمیسیون امور کشاورزی و عمران روستاها در مجلس سوم عبارت بودند از: آقایان محی‌الدین فاضل هرندی (رئیس) احمد نیکفر و خداکرم جلالی (نواب رئیس) ، سید هاشم بنی‌هاشمی و محمد اکبر زاده (منشی) ، احمد کبیری (مخبر) و سید احمد موسوی، علی کرم محمدیان، علی پناهنده، سید محمود کاظمی دینان، حمیدالدین ملازهی، محمد تقی رنجبر و سید مصطفی فارغ (اعضا)

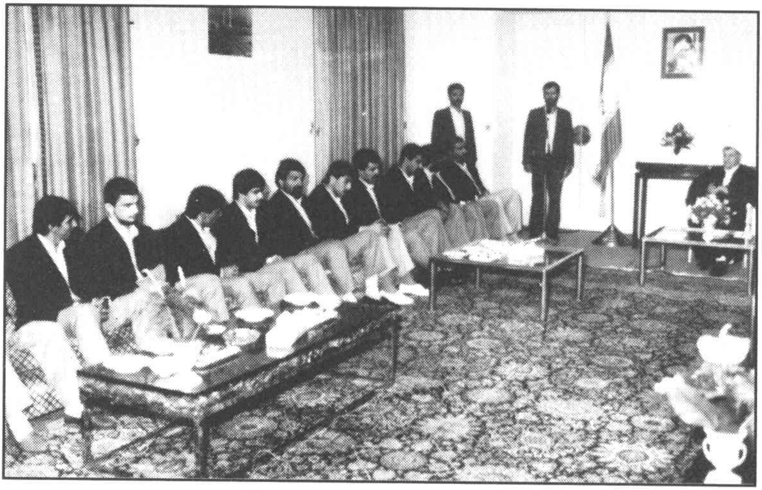
سه‌شنبه ۱۱ مهر | ۲ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۱۳ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. ساعت هشت دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. گزارش کار سمینار افغانستان و سفر به نیویورک و خبر اظهار تمایل وزرای خارجه آلمان، فرانسه و هند برای توسعه روابط را داد. ملاقات‌های متعدد دیگری هم داشتم[1].

عصر در هیأت دولت شرکت کردم. درباره منابع ارزی بحث بود. قرار شد مبلغ ده میلیارد دلار از منابع صادرات صنایع به سقف اضافه کنیم. شب شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. چند دستور اجرا شد. قرار شد که از این به بعد یک هفته در میان جلسه داشته باشیم. اعضای شورا شام را مهمان من بودند. شب به خانه رفتم. بچه‌ها

---

۱ - کشتی‌گیران آزاد ایران که در بیست و ششمین دوره مسابقات جهانی کشتی - ۱۹۸۹ سوئیس - شرکت کرده بودند، به همراه مربیان، داوران، رئیس فدراسیون کشتی و آقای غفوری فرد معاون رئیس جمهور و سرپرست سازمان تربیت‌بدنی کشور، با آقای هاشمی دیدار کردند. در این دیدار ابتدا آقای غفوری‌فرد، درباره جایگاه و ارزش ورزش نزد مسئولان بلندپایه کشور گفت: «همین که رئیس جمهور کشورمان علیرغم گرفتاری فراوان با کشتی گیران دیدارمی کنند و به آنها وقت می‌دهند، پشتوانه حرکت دست اندرکاران ورزش کشور است و امیدواریم جامعه ورزشی ایران از لطف ایشان سود کامل ببرد.» سپس آقای هاشمی پیرامون نقش ورزش در اصلاح جامعه و اهمیت آن در نظام جمهوری اسلامی اظهار داشت: «تحقیقاً ورزش یکی از مهمترین نیازهای جامعه است و تأثیر جدی در بهداشت، نشاط و روحیه انقلابی مردم و پرکردن اوقات اضافی آنها، به خصوص قشر جوان دارد و امیدوارم در آینده به گونه‌ای عمل شود که مردم ورزش را جزو زندگی خود بدانند. حضور ورزشکاران در صحنه مسابقات داخلی و میادین خارجی اهمیت خاص دارد. قهرمانی و شرکت در مسابقات ورزشی از فطرت انسان سرچشمه می گیرد و اسلام نیز به آن اهمیت می‌دهد. پیامبر اسلام(ص) در مسابقات شرکت می کردند و از پیروزی خوشحال و از شکست ناراحت می‌شدند. زیرا قهرمانی قابل پسند طبع انسان‌هاست و چیزی که همه مردم قبول دارند، نمی تواند چیز بدی باشد و آثار آن بسیار مهم است. منظره‌ای که قهرمانان آمریکا و شوروی دو طرف قهرمان مسلمان ایرانی ایستاده و احساس شکست می کردند، در بالا رفتن روحیه مسلمانان و ملت‌های دربند بسیار با ارزش است. چقدر باید نیرو صرف کنیم، تا چنین نشاطی به مردم بدهیم؟ بنابراین باید زمینه را برای انجام چنین افتخاراتی ایجاد کنیم و در میدان‌های ورزش جهانی حضور داشته باشیم. چیزی که فعلاً از ورزش کاران می‌خواهیم این است که خوب ورزش کنند و عامه مردم را خوشحال کرده به نحوی که آنها ورزشکار را متعلق به خود بدانند.» در این دیدار آقای هاشمی ضمن آرزوی موفقیت برای کشتی گیران و مربیان تیم ملی کشتی، جوایزی به این شرح به آنان اعطاء کرد: آقایان علیرضا سلیمانی، قهرمان وزن ۱۳۰ کیلوگرم جهان، یک دستگاه پیکان، مجید ترکان، دارنده مدال برنز وزن ۵۲ کیلوگرم جهان و عسگری محمدیان، نایب قهرمان وزن ۵۷ کیلوگرم هر کدام یک دستگاه رنو۵، امیر رضا خادم ۵ سکه بهار آزادی، زینل نیا، فلاح، یاری، محمد حسین محبی، مهدی محبی و مربی تیم ملی کشتی هر کدام یک سکه بهار آزادی. در این دیدار، علیرضا سلیمانی مدال طلای جهانی خود را به آقای هاشمی اهداء کرد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

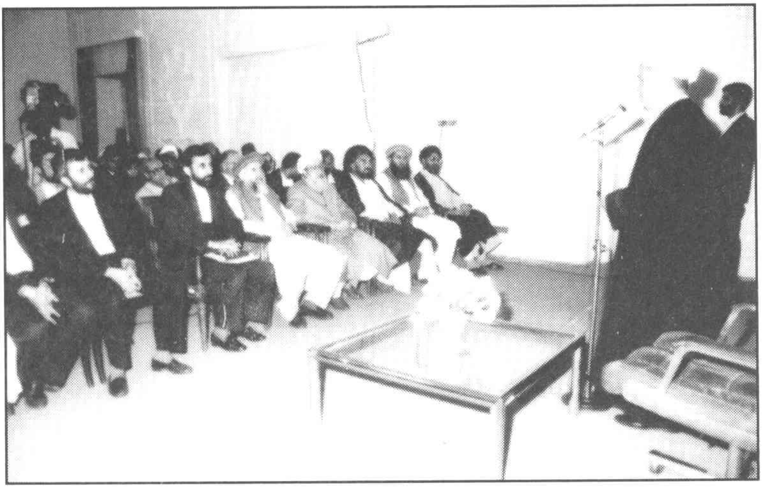
دیدار با اعضای تیم ملی کشتی آزاد ایران

مهمانی رفته بودند. یاسر هم برای یادگیری پرواز رفته است.

چهارشنبه ۱۲ مهر | ۳ ربیع الاول ۱۴۱۰ ۱۴ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم رسیدم. تا ساعت نه بخشی از کارهای عقب مانده انجام شد. آقایان [محسن] نوربخش [وزیر امور اقتصاد و دارایی] و [محمد حسین] عادلی [رئیس بانک مرکزی] آمدند و برنامه اصلاحات پولی و اقتصادی را گفتند؛ تخصیص ۵۰۰ میلیون دلار ارز آزاد به صنایع و ۸۰۰ میلیون دلار ارز ترجیحی و آزاد کردن ورود و خروج ارز و اعطای وام ارزی و تضمین اعتبارات ارزی دیگران توسط بانک.

آقای [حمید] میرزاده برای کارهای جاری کشور آمد. آقای [محمدجواد] مظفر آمد. از بازداشت بی مورد توسط وزارت اطلاعات گله داشت. حق با اوست؛ خواستار اعاده حیثیت بود. گفتم به وزارت ارشاد برگردد. آشیخ قدرت علیخانی آمد. وضع روحی خط

دیدار با اعضای سمینار افغانستان

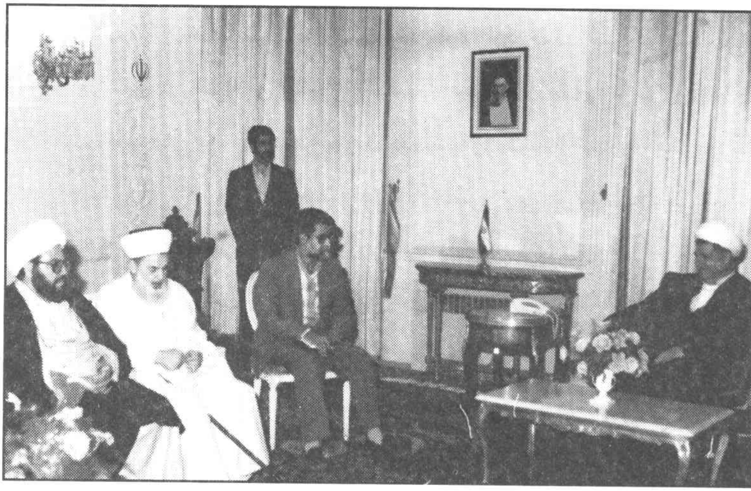
سه و نگرانی‌ها و ناراحتی آنها از رهبری و انزوا را گفت. دلداری دادم و گفتم که آقای خامنه‌ای مایلند آنها نرنجند[1].

عصر در هیأت دولت شرکت کردم. اصلاحات ارزی و ریالی با تعدیل مناسب تصویب شد. یک میلیارد دلار و سی میلیارد تومان به سهم نیروهای مسلح و مبالغی به سایر بخش‌ها اضافه شد. اعلامیه‌های وزارت بازرگانی برای کنترل نرخ سیب زمینی را کنترل کردم.

به دفتر آمدم. اعضای سمینار افغانستان آمدند. دکتر ولایتی و آقایان [صبغت الله] مجددی [سخنگوی اتحاد هفتگانه مستقر در پیشاور پاکستان] و [محمد] محقق [سخنگوی ائتلاف هشتگانه شیعیان افغانستان] صحبت کردند و من هم صحبت کوتاهی نمودم[2] و

۱ - در این روز آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از مسئولین و کارکنان نهادها و ارگان‌ها پشتیبانی از مسئولین کشور را یک فریضه شرعی خواندند. ایشان گفتند: «آحاد مردم موظفند امروز حمایت از مسئولین قوه مجریه و قضائیه و کمک به آنها را یک فریضه شرعی بدانند و تضعیف آنها حرام است. هم کسانی که این بار سنگین را بردوش گرفته‌اند، شایسته برخورداری از حمایت مردم هستند تا بتوانند توقعاتی که از آنها انتظار می‌رود، برآورده سازند.» منبع : روزنامه کیهان ، شماره ۱۳۷۲۷ مورخ ۱۳ مهر ۱۳۶۸، صفحه ۲.

۲ - در این دیدار آقای هاشمی با اشاره به مبارزات مردم مسلمان افغانستان، این مبارزات را علی‌رغم تلخی‌ها و دشواری‌های آن، نقطه درخشانی در تاریخ اسلام و منطقه دانسته و تأکید کرد: « مردم افغانستان با ایمان و اراده اسلامی خود، با پیروزی بر یکی از بزرگترین اشغال کنندگان کشورشان،

دیدار با سران جریان های ملی و مذهبی لبنان

سپس با آقای مجددی ملاقات خصوصی داشتیم که تقاضای کمک کرد و شفاعت برای آزادی [آقای احمد] مفتی زاده و اظهار آمادگی برای مذاکره با شوروی نمود.

سر شب سران جریان‌های ملی و مذهبی لبنان آقایان نبیه بری، ولید جنبلاط، احمد جبرئیل، شیخ سعید شعبان، [سرهنگ] ابوموسی و شیخ صبحی طفیلی آمدند[1]. سپس

باعث سربلندی خود و اسلام شدند. گرچه هر گروهی به خاطر مقاصد خاصی از گروه‌های افغانی حمایت می‌کرد، اما جمهوری اسلامی ایران علی‌رغم دشواری‌های زیادی که به ویژه به خاطر تحمیل جنگ از سوی رژیم عراق داشت، تنها به خاطر انگیزه‌های اسلامی از مردم مسلمان افغانستان حمایت کرد و هم اکنون هم از شما هیچ توقعی جز اینکه حافظ اسلام باشید، ندارد. مسئولین امور افغانستان در شرایط کنونی باید تلاششان را بر این قرار دهند که از وارد آمدن تلفات و خسارات بیشتر به مردم و مناطق مختلف افغانستان جلوگیری کنند و با اتحاد و یکپارچکی مسائلشان را خودشان حل نمایند. مردم افغانستان در طول مبارزه خود، صدمات و خسارات زیادی را متحمل شده‌اند که این صدمات تنها با وحدت و یکپارچگی قابل ترمیم است.»

۱ - در این دیدار شیخ سعید شعبان رهبر جنبش توحید اسلامی، گزارشی از فلسطین و لبنان ارائه کرد. سپس آقای هاشمی با اظهار خوشحالی از همکاری و همراهی گروه های اسلامی و ملی لبنان و فلسطین گفت: «مسئولین دروغین دموکراسی در جهان، دموکراسی را که تعریف روشنی دارد، برای ملت لبنان نمی‌خواهند و آنها این موضع را که چرا در لبنان اکثریت در حکومت ملاک نباشد، نادیده می گیرند. چرا آمریکا با فرانسه چشم خود را بر روی حقایق می‌بندند؟ اگر رشد مردم ملاک باشد، تحقیقاً مردم لبنان سیاسی تر از همه مردم دنیا هستند و اگر بناست کسی قیم باشد، این قیمومیت نا عادلانه و تکیه بر امتیاز قدیمی و جاهلانه را چگونه توجیه می کنند؟ مقاومت مردم لبنان خیلی از معادله ها را برهم زده است و سوریه تحقیقاً در این مقاومت نقش مؤثری داشته است. سوریه به عنوان یک دولت مقاوم خیلی می‌تواند مفید باشد و مردم لبنان اگر دولتی مثل سوریه را در کنار خود نداشته باشد، مشکلات زیادی خواهند داشت. ما که لبنان و فلسطین را جزو آرمان‌های خودمان می‌دانیم و منافع مردم لبنان و فلسطین را از منافع خودمان جدا نمی‌دانیم

احمد جبرئیل ملاقات خصوصی خواست و درباره وارد کردن لیبی در مسائل لبنان و مواظبت بر حفظ دوستی شوروی و سوریه گفت. آقای جنبلاط [رهبر دروزی‌های لبنان] هم در ملاقات خصوصی بر خطر کم شدن حمایت روسیه از سوریه گفت. آقای نبیه بری [رئیس جنبش امل] در ملاقات خصوصی، با حضور لیبی در لبنان به دلیل مسأله آقای سید موسی صدر مخالفت کرد

شب در دفترم ماندم؛ چون یاسر در منزل مهمان داشت. [آقای عبدالله نوری] وزیر کشور درباره مسائل رفسنجان مشورت کرد. مردم آقای میرعماد رئیس جدید دادگستری را بیرون کرده‌اند.

پنجشنبه ۱۳ مهر | ٤ ربیع الاول ١٤١٠ | ۱۵ اکتبر ۱۹۸۹

بعد از نماز و ورزش، کارهای عقب مانده دیروز انجام شد. به [آقای عبدالحسین وهاجی] وزیر بازرگانی گفتم اطلاعیه کنترل نرخ سیب زمینی و پیاز را منتشر کند. با آقای [محمد] یزدی [رئیس قوه قضائیه] و [عبدالله] نوری [وزیر کشور] درباره مسائل رفسنجان و تعویض رئیس دادگستری مذاکره شد.

بنا بود اعضای کمیسیون دفاع بیایند؛ به خاطر دیر اطلاع یافتن از وقت، نیامدند. [آقای حسین کمالی] وزیر کار و معاونش آمدند. از ضعف عملکرد وزیر سابق گفتند و از اصلاحات و برنامه‌های جدید آموزش فنی و ایجاد شغل و خواستار انتقال بنیاد مهاجرین جنگ به وزارت کشور و انتقال تعاونی‌ها و نیز تأمین اجتماعی به وزارت کار

و اگر شماها متحد عمل نمایید، همیشه می‌توانید به پشتیبانی جمهوری اسلامی اطمینان داشته باشید و یقین بدانید که با مقاومت شما در لبنان و فلسطین، پیروزی از آن شماست. امروز مشعل جهاد و مبارزه با ظالم و تجاوز در دنیا، عمدتاً به دست مسلمان‌هاست و ما خودمان را در این حرکت جدید سهیم می‌دانیم و حاضر نیستیم به این زودی دست از دستاوردهای بزرگی که در این زمینه داشته‌ایم، برداریم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

شدند.

آقایان [جواد] منصوری و [سید جلال] ساداتیان آمدند. از رخوت روابط با چین و کندی چینی‌ها در روابط فنی و اقتصادی و از چشم اندازهای همکاری با کره و ژاپن گفتند.

آقای [علیرضا] معیری آمد. موارد امکان کار خودش را در روابط بین‌المللی گفت. گفتم در مسائل فیمابین با فرانسه، با وزارت امور اقتصادی و دارایی همکاری کند. آقای [محمدجواد] لاریجانی آمد. نظراتی درباره سیاست خارجی ارائه کرد. آقای [شیخ احمد] کفتارو مُفتی سوریه آمد. در ملاقات با او درباره وحدت جهان اسلام مذاکره کردیم[1].

اعضای دفتر برای گرفتن برنامه کار آمدند. آقایان [حسین] شمسائی، [عبدالستار] حلاجیان، [نبی‌الله] مهاجری و [محمد] هنردوست حکم گرفته‌اند[2]. درباره کارشان کسب نظر کردند. عصر آقای [سیدمحمد] موسوی خوئینی‌ها آمد. درباره تصدی مرکز تحقیقات استراتژیک مذاکره کردیم. قرار شد به نام ایشان حکم صادر کنم. تا ساعت نه شب کارها را انجام دادم و به خانه رفتم.

جمعه ۱٤ مهر | ٥ ربیع الاول ۱٤۱۰ | ٦ اکتبر ۱۹۸۹

در منزل بودم، مطالعه کردم. تلفنی برای تمشیت امور کشور، دستوراتی به کارگزاران دادم. عصر آقای [مصطفی] کفاش زاده آمد. از تعقیب‌های مراکز امنیتی نسبت به ایشان

---

۱ ـ شیخ احمد کفتارو مفتی اعظم سوریه در این دیدار گفت: «مسلمانان سوری از تحولات انقلابی در سرزمین های اسلامی حمایت می کنند.» آقای هاشمی نیز در مورد نقش روحانیون در جوامع اسلامی سخن گفت و افزود: «اسلام برای اداره جامعه بشریت رسالت دارد. رهبران مذهبی جهان اسلام باید بکوشند تا چهره حقیقی اسلام را در جهان بشناسانند.»

۲ ـ این انتصابات که به پیشنهاد آقای میرمحمدی رئیس دفتر رئیس جمهور و موافقت آقای هاشمی انجام شد، به‌این ترتیب است: آقایان حسن شمسائی، معاون ارتباطات، محمد هنردوست، معاون امور بین‌الملل ، عبدالستار حلاجیان، معاون امور عمومی و نبی‌الله مهاجری، مدیرکل حوزه دفتر [illegible] دفتر رئیس جمهور.

گله داشت و گفت مهدی تاجر پیشنهاد داده که چند میلیارد دلار به نحوی در جمهوری اسلامی سرمایه‌گذاری کند. گفتم پیشنهاد مشخص بدهد. ظهر بچه‌ها و بعضی از بستگان جمع بودند. مهدی گفت گمرگ مراجعان را اذیت می‌کند. وضع آب و برق خوب نیست.

شنبه ۱۵ مهر | ٦ ربیع الاول ۱٤۱۰ ۱۷اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. گزارش‌ها را خواندم. به [آقای اصغر ابراهیمی اصل] مدیرعامل متروی تهران که بناست در ساخت خانه‌های پاسداران کمک کند، گفتم نقشه ساختمان‌ها را بررسی کنند. هر یک حدود صد متر باشد؛ گویا بزرگ گرفته‌اند و در پرداخت مخارج عاجزند. آقای [ابوالفضل] توکلی بینا آمد و درباره امور اصناف مطالبی گفت.

آقای [محمد] غرضی [وزیر پست و تلگراف و تلفن] آمد. با مصوبه دولت قبلی که مرکز گیرنده از ماهواره را به سازمان برنامه و بودجه داده مخالفت دارد؛ اکنون در مجلس است. آقای [بیژن نامدار] زنگنه [وزیر نیرو] آمد. تبصره‌ای برای درج در برنامه در خصوص اجازه ایجاد تعهد برای ساخت سدهای بزرگ و اجازه نصب معاون آب تهران آورد.

آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری آمد. با وزیر بازرگانی درباره کنترل نرخ ارزاق و تامین چای مصرفی مردم صحبت کردم. عصر محسن برای امور بازرسی ویژه آمد. آقای [اسماعیل] شوشتری [وزیر دادگستری] آمد و از نیازهای مالی و تجهیزاتی دادگستری گفت.

آقایان نوربخش، عادلی و [هادی] نژادحسینیان برای مسأله تولید خودروهائی که صنایع سنگین در مقابل مردم و ارگان‌ها تعهد دارد آمدند؛ قرار شد بخشی با قیمت

ترجیهی و بخشی با ارز دولتی ارز بدهیم. شب جلسه سران سه قوه با حضور احمدآقا در دفتر من بود. درباره حل مشکل دادگستری [رفسنجان] و وضع امنیت شرق و غرب کشور صحبت شد. شب در دفترم خوابیدم.

یکشنبه ۱۶ مهر | ۷ ربیع الاول ۱۴۱۰ ۸ اکتبر ۱۹۸۹

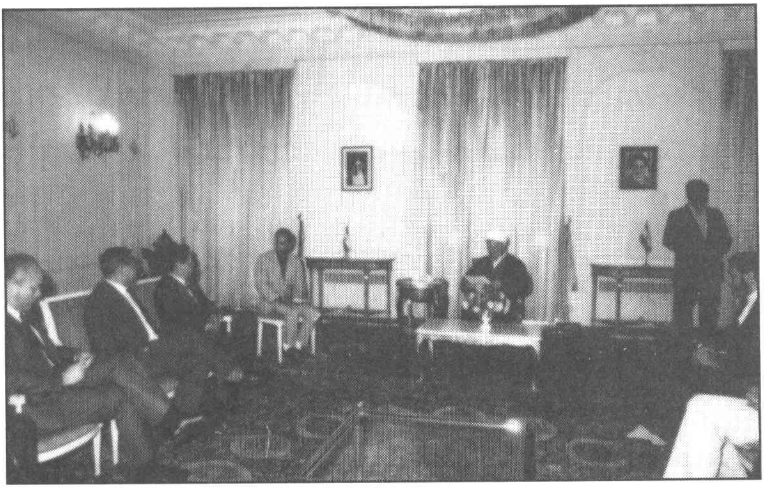
بعد از نماز، ورزش و صبحانه و انجام کارها تا ساعت نه صبح، [آقای چان چی چن] وزیر خارجه چین آمد. مذاکرات مبنی بر توسعه و تحکیم روابط و اجرای قطعنامه ۵۹۸ و ... بود[1]. [آقای کانی هیکو سایتو] سفیر ژاپن برای تقدیم استوار نامه و صحبت در توسعه روابط آمد. [آقای کیونگ ایل چونگ] سفیر کره جنوبی هم به همین منظور آمد. تشریفات معمول اینجا را خشک یافتم و تغییر دادم.

دکتر [مهدی] مهدی زاده نماینده گناباد آمد. برای عمران جنوب خراسان استمداد کرد و اظهار آمادگی همکاری و انتقاد از نقش رادیکال‌ها نمود. آقای [حسن] مختاری نماینده نجف آباد آمد و از نیاز مردم نجف آباد به دلجویی و از اشاعه ناامنی در آنجا و از مزاحمت اداره اوقاف با مردم چند روستا با ادعای موقوفه بودن روستاها گفت.

نمایندگان خوزستان آمدند. از کسری امکانات پس از جنگ و ضرورت تقویت بازسازی، حمل و نقل، بهداری و ساخت پل پنجم اهواز گفتند. آقای [ابوالفضل] توکلی

---

۱ - در این دیدار وزیر امور خارجه چین ضمن ارائه گزارشی از جریان مذاکراتش با مقامات و مسئولین ایرانی، خواستار تحکیم و توسعه بیشتر روابط فیمابین شد. او همچنین با تأکید بر موضع مثبت ایران در قبال قطعنامه ۵۹۸ و همکاری با دبیر کل سازمان ملل، بر اجرای کامل قطعنامه ۵۹۸ تأکید کرد. در این دیدار آقای هاشمی با تأکید بر صداقت جمهوری اسلامی ایران در پذیرش قطعنامه ۵۹۸ گفت: «ما احساس می کنیم که رژیم عراق و قدرت‌های بزرگ در انجام تعهداتشان نسبت به اجرای قطعنامه جدی نیستند و حتی شورای امنیت و سازمان ملل نیز بر اجرای این قطعنامه، تلاش لازم را ندارند. استمرار وضع نه جنگ، نه صلح به نفع مردم منطقه جهان نیست. با علاقه‌ای که ما به صلح داریم، مردم دنیا متوجه شده‌اند که علیرغم تبلیغات مسموم علیه ما، ایران صلح‌طلبی صادق است وسوءظن ما در مورد صداقت رژیم عراق در برقراری صلح، درست بوده است.» آقای هاشمی ضمن تأکید بر تقویت روابط فیمابین در کلیه زمینه‌ها، از رئیس جمهور چین برای سفر به ایران دعوت به عمل آورد.

ملاقات با وزیر امور خارجه چین

بینا آمد. از ضعف عملکرد وزارت بازرگانی در کنترل نرخ‌ها گفت. به آقای وهاجی تلفنی تأکید کردم.

آقای [محسن] نوربخش از مصاحبه آقای [محمدرضا] نعمت زاده [وزیر صنایع] گله داشت که مزاحم سیاست تنزیل نرخ ارز شده است. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. کار برنامه پنج‌ساله را تمام کردیم و سپس مصاحبه رادیو تلویزیونی و مطبوعاتی درباره تغییرات برنامه کردم[1].

---

۱ - در این مصاحبه اعلام شد برنامه پنج ساله عمرانی کشور در هیأت دولت به تصویب رسید و هفته آینده تقدیم مجلس شورای اسلامی خواهد شد. در برنامه اول پنج ساله عمرانی کشور در زمینه‌های تولید، صادرات غیر نفتی، توریسم، توسعه صنایع نفت و گاز و پتروشیمی، معادن، صنایع سیمان، لاستیک و کاغذ تأکید بیشتری شده است. آقای هاشمی پیرامون برنامه اول پنج ساله عمرانی کشور و اولویت هایی که در این برنامه در نظر گرفته شده است، گفت: « در زمینه گاز رسانی برای مصارف شهری و روستایی، قرار است طی این برنامه، شهرهای تهران و حدود ۹۰ درصد شهرهای کشور دارای لوله‌کشی گاز شوند. امیدواریم اجرای نخستین برنامه عمرانی کشور، موجب شود تا فاصله غیر معقول میان ارزهای دولتی و غیر دولتی از میان برود و این امر به ساختار سالم اقتصادی کشور کمک کند. برنامه دولت تکیه بر تولیدات صنعتی داخلی به منظور دستیابی به خودکفایی افزایش توان اقتصادی کشور است. در برنامه پنج ساله سعی شده است که قدرت خرید کارکنان دولت تقویت شود و آنان بتوانند خود را با هزینه‌های کلی جامعه هم سطح کنند. بیشترین تلاش برای کاستن از نقش نفت به عنوان تنها منبع درآمد و بیرون آوردن اقتصاد کشور از حالت تک محصولی هم صورت خواهد گرفت.» آقای هاشمی در توضیح مهمترین تغییرات انجام شده در برنامه پنج ساله کشور گفت: «برای توجه به صادرات صنعتی به منظور تحصیل ارز تا

سیاست ارزی دولت امروز اعلان شد و ده تومان قیمت دلار را شکست. شب آیت‌الله خامنه‌ای مهمان من بودند. درباره تغییرات برنامه، سمت آقای [موسوی] خوئینی‌ها[1]، نهضت‌های اسلامی، دبیرخانه ائمه جمعه و مطالب سیاسی کشور صحبت کردیم. به خانه رفتم. آقای شیخ محمد [هاشمیان] مهمانمان بود. آماده برگشت به رفسنجان است.

دوشنبه ۱۷ مهر | ۸ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۹ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. تا ساعت نه کارها انجام شد. [اعضای] کمیسیون

خودکفایی صنایع، پیش بینی شده که ۹ میلیارد دلار در طول پنج سال از این طریق در اختیار بخش صنعتی کشور قرار گیرد. در برنامه اول پنج ساله، روی گاز، نفت، پتروشیمی، سیمان، معادن، لاستیک، کاغذ و .... تکیه زیادی شده است. بخشی از درآمد صنعتی به خود مراکز تولیدی باز گردانده می‌شوند، تا آنها بتوانند از این راه بر توان تولیدی خود بیفزایند. قرار است به مراکز تولیدی که کالاهای اساسی مورد نیاز مردم را تولید می‌کنند، ارز دولتی و به بخش‌های دیگر ارز ترجیحی با قیمت مناسب داده شود. دولت اجازه داده است که صنایع مادر مثل کاغذسازی بتوانند با منابع خارجی، دولت‌ها و شرکت‌ها قرارداد منعقد کنند، به شرط اینکه محصولات این صنایع بتواند بدهی ارزی آن مراکز را تأمین کند.» رئیس جمهور در ادامه، توجه دولت به پتروشیمی و گاز را مورد تأکید قرار داد و گفت: «منابع مشترک گاز ایران با کشورهای همسایه، باید در شرایطی که آنان فعالانه از این منابع بهره می‌گیرند، به نفع کشور فعال شود. وزارت نفت می‌تواند در این مورد قرارداد ببندد تا سرمایه‌گذاری خارجی طی چند سال مستهلک شود. در واقع طرح‌های استحصال گاز را که دولت خود نمی‌خواهد سرمایه‌گذاری کند، به این ترتیب فعال خواهد کرد. به سقف اعتبارات طرح‌های کشاورزی، حدود ۱/۵ میلیارد دلار نسبت به برنامه قبلی اضافه شده است. علاوه بر این، به طرح عظیم استحصال نیشکر شمال و جنوب اهواز به میزان ۴۰۰ میلیارد ریال و حدود ۱/۵ میلیارد دلار ارز اختصاص یافته است.»

۱ - طی حکمی از سوی رئیس جمهور، آقای موسوی خوئینی‌ها به ریاست مرکز تحقیقات استراتژیک کشور منصوب شد. متن حکم این گونه است: «بسم‌الله الرحمن الرحیم، حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای سید محمد موسوی خوئینی‌ها، براساس اصل ۱۳۴ قانون اساسی و مواد ۱۷ و ۱۸ قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران و با توجه به اهمیت نقش تحقیقات در سرنوشت انقلاب و جامعه و صلاحیت‌های علمی و اجتماعی و سیاسی و تجربی، جنابعالی به ریاست مرکز تحقیقات استراتژیک منصوب می‌شوید که زیر نظر رئیس جمهور اقدامات زیر را انجام دهید: ۱ - ایجاد مرکزی مناسب برای تحقیقات استراتژیک کشور با جذب محققان صالح و شایسته و تأسیس مرکز اسناد و اطلاعات مورد نیاز تحقیقات. ۲ - استفاده از امکانات و نیروهای موجود و شاغل در تشکیلات دولت و محققان آزاد داخلی و خارجی و ایجاد ارتباط با مراکز تحقیقاتی قابل استفاده جهانی. ۳ - پشتیبانی ارگان‌ها و نهادهای کشور با نتایج تحقیقات به صورت مستقیم و با نشر آثار قابل عرضه و نشر. ۴ - دستگاه‌ها و نهادهای دولتی مؤظف به همکاری و پشتیبانی این مرکز تحقیقات می‌باشند. بدیهی است در انتخاب همکاران با وسعت نظر و بر اساس صلاحیت‌ها و لیاقت‌ها عمل خواهد شد. برای جنابعالی و همکارانتان از خداوند متعال توفیق کامل خواستارم. اکبر هاشمی رفسنجانی - رئیس جمهوری اسلامی ایران»

دفـاع مجلس آمدند. درباره سیاسـت‌ها و تدبیـر فرماندهی در مورد نیروهای مسـلح و اعتبارات دفاعی مذاکره شـد. آقای نوربخش اطلاع داد دلار امروز هم ده تومان سـقوط کرده اسـت. آقای [محمد کاظم] امام موسـوی نماینده شوشـتر آمد. از نصب مدیریت جدید شرکت کشت و صنعت کارون انتقاد داشت و برای شوشتر استمداد کرد.

آقای [مولوی] اسحاق مدنی مشاور اهل سنت آمد. گزارش کار خود در زمان دولت سـابق را گفت و قرار شـد به همان رویه ادامه دهد. گفتم درباره [تأسیس] دانشگاه برای اهل سنت بررسی کنند.

عصر شـورای اقتصاد جلسـه داشـت. آقایان نوربخش و وهاجی درباره قیمت ارز و کنترل نرخ‌ها گزارش دادند. بعد از ظهر دلار به قیمت دیروز برگشـته و سـقوط امروز را جبران کرده، ولی ظاهراً موقت اسـت. درباره ابـلاغ تهیه بودجه‌های ۱۳۶۹ و چند مورد ترک مناقصه بحث شد. تا ساعت هشت و نیم در دفترم کار کردم.

سه‌شنبه ۱۸ مهر | ۹ ربیع الاول ١٤١٠ ۱۰ اکتبر ۱۹۸۹

سـاعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم و تا نه کارهای مانده انجام شـد. برای جلوگیری از چاق شـدن، صبحانه صرف نکردم. آقای [حمید] میرزاده برای کارهای جاری کشور آمد. آقای آقامحمدی آمد. پیشـنهادهایی برای امور جاری و محلی داشت و برای انجام امور کردستان پول می‌خواست. مجلس اتاق او را گرفته است. آقای [سید منصور] رضوی [رئیس سـازمان امور اداری و استخدامی] آمد. پیشنهادهایی برای اصلاح وضع ادارات و مستخدمان دولت و از وضع سفارت ما در سوریه انتقاد داشت و مدعی بود بعضی از سران حزب‌الله لبنان، نگران آینده‌اند.

[آقای نصیراحمد شیخ] فرسـتاده ویژه خانم بی نظیر بوتو نخست وزیر پاکستان آمد. نامه ایشـان را آورد که خواسته بود قایق‌های صیادان پاکستانی را که به طور قاچاق وارد

آب‌های ایران شده و توقیف شده‌اند، آزاد کنیم. برای همکاری بیشتر و به خصوص اعزام نیروهای متخصص در امر بازسازی هم اظهار آمادگی کرده است.

دکتر [حسن] روحانی آمد. گزارش سفر به سازمان ملل را داد و احتمال طرح قطعنامه از طرف عراق در مجمع عمومی در مورد اسرا را گفت و درباره شورای‌عالی امنیت ملی و آمادگی برای پذیرفتن دبیری آن به شرط اهتمام من به آن. نظر وسیعی دارد[1]. وضع شورای امنیت ملی آمریکا را مطالعه کرده است. خانم [شهلا] حبیبی آمد. بنا است مسئول دفتر امور زنان در نهاد [ریاست جمهوری] بشود. محسن وقت ناهار آمد و ضمن صحبت درباره بازرسی ویژه، از پیشرفت کار مزرعه البرز در قم گفت.

عصر با حضور وزرای راه، بازرگانی، صنایع سنگین، اقتصاد، آقایان [مرتضی] محمدخان [رئیس کل گمرک] و [حمید] میرزاده درباره مشکلات حمل و نقل، تراکم بارها در مبادی ورودی و پرداخت دموراژ، جلسه داشتیم و تصمیمات مهمی در جهت ساخت کامیون و تهیه قطعات یدکی و استفاده از ماشین‌های دولتی گرفتیم. شب اولین جلسه مجمع تشخیص مصلحت تشکیل و عمده آئین نامه تصویب شد و من به عنوان رئیس مجمع انتخاب شدم. شب در دفترم ماندم.

---

۱ - آقای هاشمی طی حکمی دکتر روحانی، را به سمت مشاور رئیس جمهور در امور امنیت ملی و دبیر شورای عالی امنیت ملی منصوب کرد. متن حکم صادره به این شرح است: «بسم‌الله الرحمن الرحیم. حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر حسن روحانی، براساس اصل یکصدوهفتادوششم قانون اساسی و با توجه به سوابق و اطلاعات و صلاحیت‌های شما، جنابعالی به سمت مشاورت رئیس جمهور در امور امنیت ملی و دبیری شورای عالی امنیت ملی منصوب می‌شوید. انتظار می‌رود با سرعت و دقت مقدمات تشکیل این نهاد مهم را که در قانون اساسی به منظور تأمین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی گنجانده شده فراهم نمایید تا زمینه انجام وظایف سرنوشت سازی که به عهده این شورا به عنوان بازوی مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا گذاشته شده مهیا گردد. از خداوند متعال موفقیت جنابعالی را خواستارم. اکبر هاشمی رفسنجانی ــ رئیس جمهوری اسلامی ایران»

چهارشنبه ۱۹ مهر | ۱۰ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۱۱ اکتبر ۱۹۸۹

از ساعت پنج و نیم تا هشت ونیم صبح، نماز، ورزش، صبحانه، قرائت گزارش‌ها و ...، انجام شد. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری آمد.

جمعی از نمایندگان استان کرمان آمدند. آنان درباره مسأله رفسنجان و انتصابات قوه قضائیه شکوه داشتند. درباره تصمیمات اقتصادی و اداری اخیر اظهار موافقت کردند، به جز آزادی خروج ارز که توضیح لازم داشتند. دیروز دکتر نوربخش در مجلس توضیحاتی داده که خیلی‌ها را قانع کرده است. آنها از خط رادیکال‌اند.

در مقابل آقایان [علی اکبر] ناطق نوری، [محمدرضا] باهنر، [اسماعیل] فردوسی پور و [حسین] سبحانی نیا آمدند و از مسائل جاری اظهار رضایت نمودند و درباره انتخابات تهران صحبت کردند. آقای فردوسی پور اصرار داشت که برای کنگره امام رضا به مشهد بروم. قرار است این روزها در آذربایجان و کردستان باشم. آقای [مسیح] مهاجری برای مسائل اجتماعی آمد.

[آقای مالیمبا ماشاکه] نخست‌وزیر زامبیا به ملاقات آمد. مذاکرات برای توسعه روابط بود. قبلاً دکتر حبیبی حدود مذاکرات و همکاری‌های احتمالی را در معاملات تسلیحاتی و همکاری در کارهای صنعت و به خصوص مس گفته بود[1].

---

۱ - نخست وزیر زامبیا در این دیدار، فقدان امام خمینی (ره) را تسلیت گفت و افزود: «ایشان نه تنها رهبر مردم ایران، بلکه رهبر همه مبارزان و آزادیخواهان جهان بودند و به همین لحاظ بود که ما از چاپ کتاب آیات شیطانی در کشورمان جلوگیری کردیم.» او نتیجه مذاکرات خود و هیأت همراه با مقامات و مسئولین ایرانی را ثمر بخش و موفقیت‌آمیز خواند و خواهان توسعه روابط سیاسی ، اقتصادی و صنعتی بین دو کشور شد. نخست وزیر زامبیا ضمن محکوم کردن سیاست‌های نژادپرستانه آفریقای جنوبی اظهار داشت: «این کشور با حمایت غرب به همه مردم منطقه جنوب آفریقا ستم می کند و ما خواستار آنیم که مردم این کشور، خود سرنوشت خویش را تعیین کنند و از همه مردم جهان نیز می‌خواهیم که از این مسأله حمایت کنند.» آقای هاشمی نیز ضمن تشکر از پیام آقای «کنت کائوندا» رئیس جمهور زامبیا، از توسعه روابط فی‌مابین اظهار رضایت کرد و افزود: «ما همواره از توسعه روابط با کشور شما و سایر کشورهای خط مقدم مبارزه علیه نژاد پرستی حمایت می کنیم و جبهه مبارزه با رژیم نژاد پرست آفریقای جنوبی را یکی از جبهه‌های جهاد مقدس می‌دانیم. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ما به خاطر پشتیبانی از مردم مستضعف و مبارز جنوب آفریقا، روابط خود را با آفریقای جنوبی قطع کردیم و بر این وظیفه انسانی اسلامی خویش نیز اصرار خواهیم داشت.» آقای هاشمی با تأکید بر حمایت از مبارزات مردم نامیبیا خاطر نشان کرد، جمهوری اسلامی ایران این وظیفه انسانی، اسلامی خویش را در دورانی که جنگ تحمیلی با حمایت قدرت‌های بزرگ بر ایران

ظهر فائزه همراه خانم [طاهره] طاهریان مسئول ورزش بانوان آمدند و نشریات‌شان را آوردند. آقای [ابوالفضل] توکلی‌بینا آمد. از عدم توفیق طرح مبارزه با گرانی سیب زمینی و پیاز اظهار نگرانی کرد که گفتم باید پیگیری کرد که کاملاً موفق شود.

عصر در هیأت دولت شرکت کردم که تا ساعت هفت بعد از ظهر طول کشید. چند مصوبه داشتیم. درباره مشکل حمل و نقل تهران صحبت شد؛ به نتیجه کامل نرسیدیم. سپس جلسه‌ای با وزرای مربوطه در مورد نرخ‌ها داشتیم. فعلاً عرضه کم است، راه‌هایی برای ازدیاد عرضه اندیشیده شد. آقای نوربخش اطلاع داد که امروز هم ارز تنزل کرده است.

پنجشنبه ۲۰ مهر | ۱۱ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۱۲ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم و تا ساعت نه کارها را انجام دادم. آقای [علی] فلاحیان [وزیراطلاعات] آمد. درباره عواملی صحبت کرد که در روند اقتصاد اخلال می‌کنند و راهکارهایی ارائه داد که قرار شد پیگیری شود. مسئولان امور التقاط را آورد. گزارشی از مسئله منافقین و امکانات ضربه زدن به آنها داد و امکاناتی خواست.

آقای [عبدالله] نوری [وزیر کشور] آمد. گزارش سفر به بوشهر و سیستان و بلوچستان و طرح‌های آینده را داد و در مورد مبارزه با فساد اخلاق و سفر به پاکستان و مسائل دیگر مشورت کرد؛ نظراتی دادم.

آقای [غلامرضا] آقازاده [وزیر نفت] آمد. گزارش وضع گازرسانی به تهران و استان‌های دیگر را در وضع فعلی و برنامه پنج‌ساله داد و در مورد بخش‌هایی از کار نظر خواست. همچنین در مورد اقدام برای انتقال گاز به هندوستان صحبت شد. فرستاده [آقای راجیو] گاندی [نخست وزیر هند] قبلاً خواستار انتقال گاز ایران به هند شده بود.

تحمیل شد فراموش نکرد و از مبارزات همه مظلومان جهان به ویژه مردم نامیبیا و سواپو حمایت کرد.

تیمسار [منصور] ستاری فرمانده نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] آمد. درباره فعال کردن امکانات حمل هوایی نیرو در خدمت حمل و نقل کشور تأکید کردم و درباره خرید هواپیما از چین و وضع نیرو صحبت شد.

عصر [آقای مسعود روغنی زنجانی] رئیس سازمان برنامه و بودجه آمد و درباره تأسیس مرکز تحقیق و تربیت کارشناس در برنامه‌ریزی اجازه گرفت. با دکتر حبیبی درباره احکام نصب آقایان دکتر روحانی و خوئینی‌ها صحبت شد. احکام آنها را امضاء کردم. آقای نوربخش آمد. درباره سیاست‌های اقتصادی و پولی، مخصوصاً حد مطلوب پائین آوردن قیمت ارزهای خارجی صحبت شد، معتقد است که می‌توانیم پائین بیاوریم. آشیخ حسین هاشمیان اطلاع داد که جمعی از مردم رفسنجان، برای حمایت از آشیخ محمد می‌آیند و خواستار ملاقات با من و آیت‌الله خامنه‌ای هستند و برای آنها وقت خواست.

جمعه ۲۱ مهر | ۱۲ ربیع الاول ۱۴۱۰ ۱۳ اکتبر ۱۹۸۹

دیشب به خانه نرفتم و وقت زیادی صرف پیدا کردن راه حلی برای مشکل ترافیک تهران کردم. شاید مشکل شهر بدون عوارض سوء حل شود. تا ساعت نه صبح کارهای متفرقه را انجام دادم و گزارش‌ها را خواندم.

ساعت ده صبح جمعی از اهالی رفسنجان به محل ملاقات آیت‌الله خامنه‌ای آمدند. با آنها صحبت کردم . خواسته‌هایشان را خواندند. نصیحتشان کردم که به صرف ابلاغ اکتفا کنند. گفتند در مرقد امام می‌مانند تا حکم ابقای آقای هاشمیان را بگیرند. گفتم این کار مصلحت نیست؛ ظاهراً پذیرفتند. سپس جمعی از روحانیون رفسنجان در دفتر آمدند. در همین خصوص مذاکره کردیم. خواستند که به آشیخ محمد [هاشمیان] توصیه کنم که همراهشان به رفسنجان برگردد؛ گفتم و پذیرفت. رهبری هم در صحبت‌هایشان گفتند

که به رفسنجان برگردند.

عصر استاندار گیلان آمد. وزیر کشور از او خواسته که به کردستان برود؛ می‌خواست ببیند حمایت می‌شود یا نه، که گفتم می‌شود و وضع گیلان را گفت.

شنبه ۲۲ مهر | ۱۳ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۱۴ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به دفترم آمدم. کمی ورزش کردم و کارها را انجام دادم. به مناسبت روز جهانی نابینایان، جمعی از نابیناها آمدند و قرآن خواندند؛ سوره عبس. دو خانم شاعره اشعار خوبی خواندند و گزارش دادند و نیازها را گفتند. متأثر شدم. گفتند از ۹۲ هزار نابینای شناخته شده، یک چهارم در سنین مدرسه‌اند که فقط دو هزار نفر تحت پوشش تحصیل مخصوص نابیناها هستند. برای آنها صحبت کردم و قول کمک دادم[1].

آقای محسن رضایی [فرمانده کل سپاه پاسداران] آمد. از [آقای اکبر ترکان] وزیر دفاع به خاطر کم بها دادن به نیروهای سپاهی گله داشت و برای همکاری در امور عمرانی اظهار آمادگی کرد. [آقایان حسین عبدی ابیانه، گنجی دوست، محمد حسن اختری،

---

۱ - در این دیدار که جمعی از دانش آموزان دختر و پسر آموزشگاه‌های نابینایان به همراه مربیان خود، حضور داشتند، آقای هاشمی اظهار داشت: «از دیدگاه اسلامی، محرومیت‌ها همیشه مصیبت نیستند و می‌توانند به عنوان وسیله کمال تلقی شده و در مجموع سازنده باشند. اگر ما محکوم به عالم ماده بودیم، ممکن بود این نقص‌ها مایه رنجش خاطر و مصیبت تلقی شود، اما این طور نیست. گاهی انسان‌های فاقد رشد معنوی دارای نقائص بیشتری از محرومیت‌های ظاهری هستند.» ایشان با اشاره به توجه اسلام به شخصیت نابینایان اظهار داشت: «حکمت الهی در جهان این است که اگر گوشه‌ای از امکانات طبیعی کم شود، آن را در جایی دیگر جبران خواهد کرد.» رئیس جمهور با تقدیر از استعدادهای نیروهای درخشان نابینایان افزود: «افراد نابینا به خاطر تمرکز حواس، بیشتر از افراد بینا می‌توانند در بسیاری از امور فوق‌العاده باشند و در این زمینه نابینایانی وجود داشته و دارند که نویسنده، خطیب و یا متفکرانی برجسته بوده‌اند.» آقای هاشمی به تلاش دولت در رفع محرومیت‌ها طی ده سال گذشته اشاره کرد و افزود: «گرچه طی این مدت برای رفع محرومیت‌های زیاد به جا مانده از رژیم قبل تلاش شده، اما دولت این مسأله را به عنوان وظیفه قطعی خود تلقی و تلاش می کند عدالت اسلامی آن طور که خداوند می‌خواهد اجرا شود.» ایشان ضمن تشکر از مربیان و دست اندرکاران آموزش نابینایان و خدمتگذاران به محرومین، به خدمت بیشتر به آنان از سوی دولت و مردم تأکید کرد و اظهار داشت: «کوتاهی در انجام این وظیفه از سوی مسئولان قابل عفو نیست.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

دیدار با جمعی از نابینایان

علاءالدین بروجردی و محسن پاک آئین] سفرایمان در سنگال، بنگلادش، سوریه، چین و زامبیا آمدند. هر یک مسائل مربوط به خود و حوزه مأموریت را مطرح کردند.

[آقای حسین عبدی] سفیرمان در سنگال در مورد لزوم اهتمام به روابط با غرب آفریقا و فعال شدن در شرکت نفتی که از پیش از انقلاب داریم و شرکت من در کنفرانس سران کشورهای اسلامی در آنجا و احتمالاً تجدید بنای شهرکن که قبل از انقلاب، ایران در پی آن بوده است، صحبت کرد.

[آقای گنجی دوست] سفیرمان در بنگلادش، با توصیف فقر و نیاز مردم آنجا خواست که از رئیس جمهور آنها دعوت کنم و در روابط به آنها توجه بیشتر شود. [آقای پاک آئین] سفیرمان در زامبیا با توصیف اهمیت نقش زامبیا در آفریقا و جهان سوم و استمدادهای فراوان آن کشور، از نیاز آنها به اسلحه و فن و تبادل کالا گفت. [آقای بروجردی] سفیرمان در چین از علاقه چینی‌ها به توسعه روابط و جبران چند ماه رکود و طرح نقدی کردن معاملات و رئیس کمیسیون مشترک مطالبی گفت.

ظهر با [آقای میرمحمدی] مسئول دفترم درباره اصلاح تشریفات خشک پذیرش

استوارنامه‌ها حرف زدیم. با آقای [اکبر] ترکان [وزیردفاع]، درباره قائم مقامی آقای [علی] شمخانی حرف زدم و با آقای [عبدالحسین] وهاجی [وزیر بازرگانی] در خصوص جدی‌تر برخورد کردن با کنترل نرخ‌ها صحبت کردم؛ کارشان ضعیف است.

عصر آقای دکتر [سیدمحمد رضا] هاشمی [گلپایگانی] برای توضیح دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. آقای ترکان هم برای توضیح کارهای وزارت دفاع و مسائل ارتش و سپاه و صنایع نظامی آمد.

خانم ربابه صدر [خواهر امام موسی صدر] آمد. از وضع لبنان و کارهای امدادی خودش در لبنان گفت و درباره سرنوشت امام موسی صدر صحبت شد؛ از حیاتش مأیوس نیستند. برای انتقال کمک‌های مردم به لبنان استمداد کرد.

سر شب آقای نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد و گزارش وضع ارز را داد؛ راضی است. پیغام انگلیسی‌ها را مبنی بر آمادگی نوعی محکوم کردن سلمان رشدی را گفت. و نیز پیغام هندی‌ها برای همکاری در انتقال گاز ایران به هند که استقبال کردم و پیشنهاد جدیت بیشتر برای حل مسائل [دادگاه] لاهه. تا ساعت هشت ونیم شب در دفترم کار کردم و به خانه رفتم.

یکشنبه ۲۳ مهر | ۱٤ ربیع الاول ۱٤۱۰ | ۱۵ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم رسیدم و تا ساعت نه کار کردم. آقای [یوسف رضا] ابوالفتحی مسئول قرارگاه محمد(ص) در شرق کشور آمد. گزارشی از مبارزه با اشرار داد و از اوضاع گروه ضدانقلاب شرور حاج بلوچ خان گفت. او تقاضای امان و تسلیم نموده است. از جمعیت و امکانات آنها گفت و نظرش این است که به او امان بدهیم.

آقای [علی] آقامحمدی آمد. نظراتی درباره کردستان آورد و درباره سیاست‌های پولی صحبت کرد. دکتر [گودرز] افتخار جهرمی آمد. گزارش سفر به لاهه و مذاکره

بــا آمریکایی‌ها در خصوص دعاوی [دادگاه] لاهه و مطرح شــدن حــل جامع و یکجا با مصالحــه و همچنین اظهار آمادگــی آمریکایی‌ها برای پرداخت خســارات [هواپیمای] ایرباس و رفع توقیف از حســاب شــماره ۲ در انگلســتان را داد؛ گفتم به مذاکرات ادامه دهد.

دکتر [حســن] حبیبی برای امور جاری کشور و مسائل نهاد [ریاست جمهوری] آمد. آقای [سیدحســین] موســویان از وزارت خارجه آمد و درباره ماندن در آنجا و یا رفتن به وزارت معادن و فلزات مشورت کرد و درباره کیفیت برخورد با انگلیس و آمریکا و کل غرب صحبت کرد؛ انگلیسی‌ها پیشنهاد حل معضلات فیمابین را داده‌اند.

آقای [مســیح] مهاجری که برای تهیه مقدمات ســفرم به آذربایجان و کردستان رفته بود، آمد و برنامه‌ها را گفت؛ خیلی فشــرده است. به جلســه هیأت‌دولت رفتم؛ تا ساعت هفت بعد از ظهر طول کشــید. درباره تعطیلی روز پنجشــنبه که فعلاً بخشــی از ادارات تعطیل است، بحث شد. دو نظر در دولت بود. که به نتیجه رسیدیم[1]. کارهای جاری انجام شد.

شــب مهمان آقای خامنه‌ای بودم ایشــان کسالت داشــت. درباره اوضاع اقتصادی و سیاســی کشور و طرح‌های در دســت اجرای اقتصادی مذاکره شد. برای خواب به دفترم آمدم و تا ساعت یازده ونیم شب، کارها را انجام دادم و خوابیدم.

دوشنبه ۲۴ مهر | ۱۵ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۱۶ اکتبر ۱۹۸۹

بعــد از نماز، تا ســاعت نه صبح کارها را انجــام دادم. [آقایان حبیب‌الله عســکراولادی، حبیب‌الله شفیق و سید رضا نیری] سران کمیته امداد امام آمدند. از روند امور کشور اظهار خوشحالی کردند و گزارش سفر به لبنان و خدمات امدادی در این کشور را دادند و برای

۱ - روز پنج شنبه ۲۷ مهر ماه از سوی دولت برای ادارات و موسسات دولتی و وابسته به دولت و مدارس تعطیل اعلام شد.

توسعه کار استمداد کردند.

آقای [محسن] مجتهد شبستری و [آقای حسن امین لو] نماینده شبستر آمدند و برای نیازهای عمرانی شبستر استمداد کردند. آقای شبستری برای شرکت در انتخابات تهران مشورت کرد و پیشنهاد ائتلاف [مجمع] روحانیون و [جامعه] روحانیت را داشت. آقای [احمدعلی] نظری[پور] نماینده داراب آمد. او از محرومیت منطقه گفت و اصرار به سفر به آنجا و استمداد در رفع محرومیت‌ها داشت. آقای [رضا] امراللهی آمد و مطالب مربوط به انرژی هسته‌ای را گفت. چهار نفر از متخصصان انرژی هسته‌ای آمدند و از عملکرد آقای امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] انتقاد داشتند.

عصر آقای [اسدالله] بیات [نایب رئیس مجلس] آمد. خواستار سفرم به زنجان بود و از عمل [آقای محمد علی نجفی] وزیر آموزش و پرورش در برکناری بعضی از رایکال‌ها انتقاد داشت. آقای [محمد] سعیدی کیا [وزیر راه و ترابری] آمد. درباره انتصاب رئیس هواپیمای کشوری و هواپیمائی جمهوری اسلامی گفت. آقای [علی] شمخانی آمد. برای پذیرفتن جانشینی وزیر دفاع صحبت شد؛ با تشویق من قبول کرد. آقای نقاشیان آمد و از توسعه عوامل اطلاعاتی از طریق شرکت‌های اقتصادی گفت.

شب تا ساعت هشت در دفترم کار کردم و به خانه رفتم. از رفسنجان مکرر تلفن داشتیم که نگران رفتن آقای [سیدضیاءالدین] میرعماد به شهر برای تصدی دادگستری بودند که گفتم به آقای [محمد] یزدی تذکر داده شده و بیش از این دخالت نمی‌کنم.

محسن آمد و گزارش کاملی از وضع ترمینال‌های مسافربری تهران را داد؛ وضعیت بد است و شیوه گاراژهای قدیم ایران را دارد. تصمیم گرفتم برای اصلاح آنها اقدام نمایم. محسن و مادر و خانواده‌اش به دعوت رئیس انجمن مسلمانان چین عازم چین است. در این باره مذاکره کردیم. گویا این شخص مسئول بخشی از صنعت موشکی چین - آکادمی تحقیقاتی و تولیدی موشک‌های هدایت شونده دور برد - نیز هست که مربوط به کار محسن [در صنایع موشکی سپاه پاسداران] است.

سه‌شنبه ۲۵ مهر | ١٦ ربيع الاول ١٤١٠ | ١٧ اكتبر ١٩٨٩

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. در راه یک کامیون را دیدم که مشغول فروش سیب زمینی بود. مردم برای گرفتن سیب زمینی [به قیمت ۱۴۵ ریال] صف کشیده بودند. با آقای [عبدالحسین] وهاجی برای پیگیری کار تأکید کردم. آقای [حسین] محلوجی آمد. گزارشی از اصلاح وضع وزارت معادن و مدیریت و وضع طرح‌های فولاد و مس و معادن سرب و روی و آلومینیوم و ... و وعده تحول در امر معادن داد.

با دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] در خصوص پیگیری توسعه روابط با شوروی صحبت کردم. اخیراً روند کار کند شده است. جمعی از نمایندگان به اصطلاح خط مستقل مجلس آمدند. مقداری از خط سه انتقاد کردند. [آقای محمد حسین پودینه] نماینده زابل، نیازهای زابل را گفت. آقای [محمدعلی] شهیدی نماینده محلات و مسئول عقیدتی سیاسی نیروی هوایی آمد و درباره مسائل مجلس از خط سه شکایت داشت.

آقای [علی] فلاحیان [وزیر اطلاعات] اطلاع داد جمعی از واسطه‌های سیب زمینی را که در کار توزیع اخلال می کنند، بازداشت کرده‌اند. آقای [ابوالفضل] توکلی [بینا] آمد؛ تأکید داشت که آنها را آزاد نکنند و درباره مشکلات اصناف دیگر و قصابی و نانوائی و ... صحبت کرد.

دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] برای امور کشور آمد، منجمله مطالعه در انتقال پایتخت از تهران و اصلاح وضع تهران از لحاظ آلودگی هوا و وضع ساختمان‌های جنوب شهر که قرار شد گروه‌هایی برای مطالعه هر یک تشکیل شود.

عصر آقای [حبیب] برومند [داش قاپی] نماینده مغان همراه جمعی از مردم برای تقاضای فرمانداری شدن پارس آباد و مطالب دیگر آمدند. آقای [رضا] عبداللهی نماینده ماه نشان آمد. درباره نانوائی‌ها و مخابرات مطالب خوبی داشت. دکتر [علی] عنایت نماینده خرم آباد آمد و برای امور حوزه انتخابیه‌اش کار داشت.

آقای [محمدحسین] عادلی رئیس بانک مرکزی آمد. گزارش سفر به ژاپن را داد.

او درباره سیاست ارزی و پولی مطالبی داشت. شب شورای عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. تصویب شد که رشته‌های علوم دینی اهل سنت در دانشکده‌های الهیات تأسیس شود؛ به علاوه چند مصوبه دیگر.

چهارشنبه ۲۶ مهر | ۱۷ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۱۸ اکتبر ۱۹۸۹

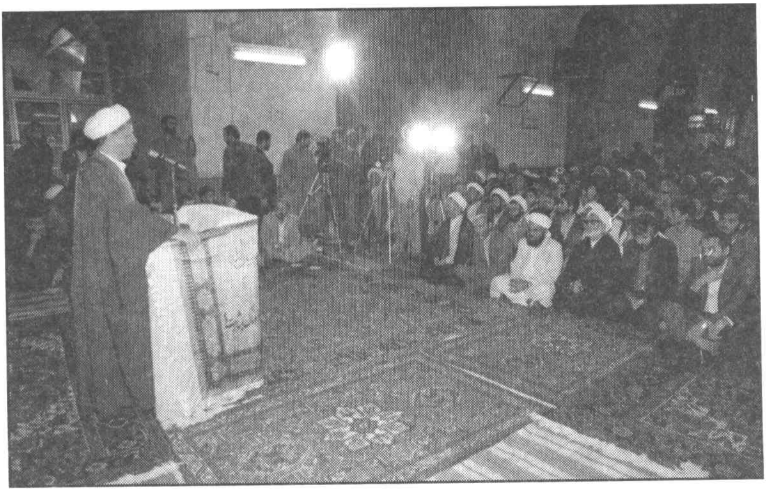
بعد از نماز، همراه مهدی و محافظان برای سفر به آذربایجان [شرقی] به فرودگاه رفتیم. همراهان آماده بودند و بلافاصله به سوی تبریز پرواز کردیم. نمایندگان استان و تعدادی از وزراء همراه بودند. در فرودگاه تبریز استقبال با شکوهی بود. مصاحبه کوتاهی کردم[1]. عازم پادگان تبریز شدیم. در خیابان مردم دو طرف خیابان ابراز احساسات می‌نمودند.

حضور در استانداری آذربایجان شرقی

---

۱ - آقای هاشمی که نخستین سفر خود پس از تصدی پست ریاست جمهوری را با شهر تبریز آغاز کرده بود، در مصاحبه با خبرنگاران هدف از مسافرت خود را دیدار با مردم آذربایجان و آشنایی با استعدادها و بررسی مشکلات منطقه ذکر کرد.

سخنرانی در جمع روحانیون در مسجد جامع تبریز

مراسم صبحگاه انجام شد و برای آنها صحبت کردم[۱]. به استانداری رفتم. با دانشگاهیان ملاقات شد. دکتر [سیدمهدی] گلابی رئیس دانشگاه تبریز صحبت کرد و من هم صحبت نسبتاً مفصلی ایراد کردم[۲].

به مسجد جامع تبریز رفتم و در اجتماع روحانیون که خیلی زیاد بودند، شرکت کردم. آقای [مسلم] ملکوتی [نماینده ولی فقیه در آذربایجان و] امام جمعه [تبریز] خیرمقدم گفتند و من هم صحبت مفصلی درباره نقش روحانیت در انقلاب و اداره جامعه نمودم[۳].

---

۱ - در این سخنرانی، ایشان ضمن تجلیل از فداکاری و ایثار نیروهای مسلح در طول هشت سال دفاع مقدس گفت: «نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، سرافرازترین نیروهای نظامی و انتظامی جهان هستند. امتیاز شما به دیگر نیروهای مسلح، این است که علاوه بر حفظ و حراست از تمامیت ارضی کشور، افتخار پاسداری از ارزش‌ها و آرمان‌های اسلامی را برعهده دارید. شما در یکی از نابرابرترین جنگ‌ها، سرافراز از میدان بیرون آمدید و دنیای کفر و استکبار بر این واقعیت اعتراف کرد که نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران شکست ناپذیر است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

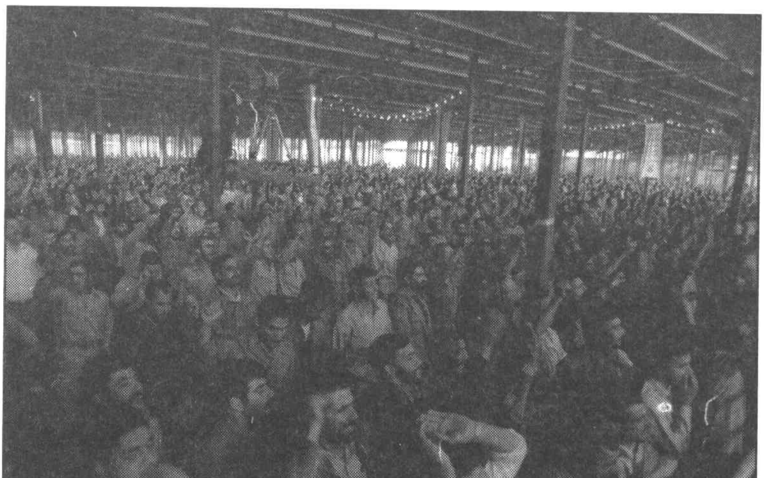
۲ - آقای هاشمی در اجتماع دانشگاهیان با بیان این نکته که در دوره جدید بازسازی، از شعار و هیجان‌های بی مورد پرهیز خواهد شد، دانشگاه‌ها را یکی از پایه‌های اولیه نیل به استقلال و خودکفایی در کشور دانست. ایشان خاطر نشان کرد لازمه موفقیت در برنامه پنجساله، توجه کافی به اولویت‌هاست. رئیس جمهور بر لزوم به کارگیری تمامی نیروهای خلاق و مبتکر تأکید کرد و افزود: «کسانی که مایل هستند، می‌توانند به محیط کار خود برگردند و ما نیز باید تلاش کنیم تا آنان جذب شوند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۳ - ایشان از روحانیت به عنوان یک حزب قوی یاد کرد و گفت: «حضور این قشر پرتلاش در جامعه و کسب محبوبیت که خواسته تمام احزاب است،

به منزل آقای ملکوتی رفتیم. نماز و ناهار و استراحت و مطالعه تا ساعت سه ونیم انجام شد. تعداد زیادی از روحانیون هم بودند. همه جا در شهر، مردم به گرمی استقبال داشتند.

به مصلای [امام‌خمینی] تبریز برای سخنرانی در اجتماع مردم رفتیم. جمعیت زیادی بود، ولی انتظار خودشان بیش از این بود. آقای ملکوتی صحبت کردند و سپس من صحبت طولانی داشتم[1]. مصلی وسیع است، می گویند حدود شش هکتار.

به استانداری برگشتیم. با نمایندگان استان جلسه داشتیم. آمار و ارقامی از محرومیت و عقب ماندگی استان دارند که برایم تعجب انگیز بود. نظرم این شد علاوه بر میراث شوم

سخنرانی در اجتماع مردم در مصلای تبریز

موجب شد هیچ حزبی با وجود روحانیت نتواند شکل بگیرد، چرا که قوی‌ترین احزاب با تمام اصول و ارزش‌ها و با برخورداری از یک ایدئولوژی پویا به نام روحانیت وجود دارد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - آقای هاشمی ضمن بر شمردن افتخارات آذربایجان، خطاب به مردم تبریز گفت: «بزرگترین افتخار شما این است که آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم مسلمانان جهان را به انقلاب اسلامی و جهان هدیه کرده‌اید.» ایشان با تأکید بر نقش آذربایجان به عنوان یکی از نیروهای اصلی و محوری در بازسازی کشور و ضمن توصیف منابع و ذخایر زیرزمینی منطقه گفت: «ما با چنین منطقه‌ای که می‌تواند نقش مؤثر و سرنوشت ساز در آینده جمهوری اسلامی داشته باشد، نمی‌توانیم با سهل انگاری برخورد کنیم. هر جریانی اداره امور کشور را در دست داشته باشد، بی نیاز از آذربایجان نخواهد بود. متأسفانه به دلیل سوء مدیریت‌ها و عدم استفاده کافی از منابع و امکانات، در بیشتر مناطق کشور محرومیت بیداد می کند و برخورداری از زمینه‌های رشد در کشور یکسان نبوده است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

رژیم سـابق، مشـکلات جنگ و ضعف مدیریت‌ها وضع را چنین کرده که استان با این همه منابع طبیعی، در چنین وضعی باشـد. در جلسـه مدیران استان، همین نظر را به تلخی بیان کردم و خواستار تحول شدم[۱].

عقد ازدواج یک جانباز نابینا و مقطوع الاعضاء را بستم. آقای ملکوتی یک قطعه زمین هدیه کرد و من به استاندار گفتم خانه‌ای برایش بسازد. بعد از شام برای استراحت به اتاقم رفتم. اخبار را گرفتم و خاطرات امروز را نوشتم. در اخبار امروز، زلزله سانفرانسیسکو در صدر اخبار خارجی بود.

پنجشنبه ۲۷ مهر | ۱۸ ربیع الاول ۱٤۱۰ ۱۹ اکتبر ۱۹۸۹

بعـد از نماز و ورزش و اسـتماع اخبار داخـل و خارج، صبحانه آوردنـد. آقای [هادی] نژادحسـینیان [وزیر صنایع سنگین] آمد و در مورد مشـکلات صنعت مطالبی گفت. در شـورای تأمین اسـتان [آذربایجان شـرقی] شـرکت کردم؛ جز گزارش وضع خودشان، مطلب مهمی نداشتند.

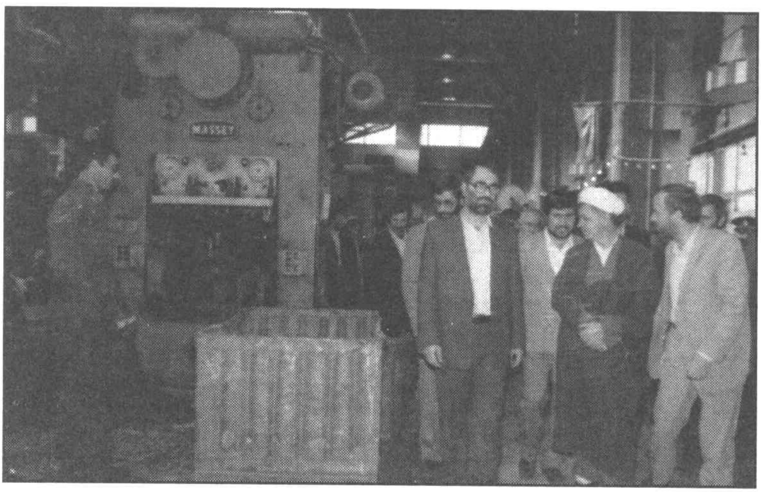
در جلسـه فرماندهان سـپاه [۳۱] عاشورا شـرکت کردم. از آنجا به سـوی کارخانه تراکتورسـازی حرکت کردیم. در دو طرف خیابان‌ها، رفت و برگشـت، جمعی از مردم تبریز صف کشیده بودند و ابراز احساسات می‌کردند.

در محل کارخانه آقای [مصطفی] کربلائی مدیرعامل مجتمع توضیحات داد. سـپس از سـالن‌های ریخته‌گری، آهنگری، ماشین‌کاری، مونتاژ و موتورسازی بازدید کردیم؛

---

۱ - آقای هاشمی ضمن انتقاد صریح از عملکرد مسئولان منطقه، آنان را به تحرک بیشتر و استفاده از امکانات بالقوه منطقه فرا خواند. ایشان گفت: «اکثر شـاخص‌های زندگی آذربایجان عقب ماندگی دارد. بخش‌های وسـیعی از استان محروم است و مسئولان در این مورد مقصر هستند، چرا که از امکانات درست استفاده نکرده‌اند. متأسفانه در مناطقی که نعمت‌های خدادادی فراوان است، کار عمرانی و زیر بنایی صورت نمی‌گیرد. باید فرهنگ کار در این منطقه ایجاد و تقویت شود. در برنامه‌های پنج ساله باید ابتکار عمل به خرج داد. در این زمینه می‌توان به منابع غنی زیرزمینی از جمله معدن تأکید کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

بازدید از کارخانه تراکتورسازی تبریز

جالب و مهم است. سپس مدیران مجتمع، مشکلات دست و پاگیر صنعت را گفتند که به راستی مانع ترقی صنایع است؛ قرار شد برای رفع آنها اقدامی کنیم.

برای کارکنان در سالن رستوران سخنرانی کوتاهی کردم و ساعت یک ونیم برگشتیم.

ورود به فرودگاه ارومیه

در راه به زیارت گلزار شهدا [وادی رحمت] رفتیم. ناهار در استانداری صرف شد. سپس برای شرکت در جلسه خانواده شهدا - که خیلی زیاد بودند - به مسجد جامع رفتیم[1]. دو دختر شهید مقاله و شعر خواندند و دختر شاعره‌ای از خانواده شهید، اهل بیله سوار، دو شعر فارسی و ترکی بسیار قوی و جالب خواند؛ به آنها سکه دادم.

به فرودگاه رفتیم. مصاحبه‌ای کردم و با بدرقه رسمی به سوی ارومیه پرواز کردیم. در هوا منظره پل روی دریاچه ارومیه را دیدیم. در فرودگاه ارومیه استقبال گرمی انجام شد و مصاحبه‌ای کردم[2]. سپس به سوی استانداری حرکت کردیم. باران هم می‌بارید. گفتند

---

۱ - آقای هاشمی در اجتماع خانواده معظم شهیدان گفت: «قشری به نام خانواده شهیدان در جامعه ما شکل گرفته است که از بهترین، صالح‌ترین و پاک‌ترین قشرهای جامعه به شمار می‌آیند. امروزه شریف‌ترین گروه و جریان در کشور، جریان مقدس خانواده شهیدان است. آنان که راه شهیدان را شناخته به آن وفادار ماندند، آنان شریک در ثواب شهادت و وارث شهیدان هستند. نگذارید این ارتباط معنوی در جریان روزمره، دستخوش تغییرات شده و آلوده گردد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - در این مصاحبه سوالی در ارتباط با مبادلات ارزی و مبارزه با تورم و گرانی پرسیده شد که آقای هاشمی پاسخ داد: «طرحی در این رابطه آماده است و در مرحله اول، هدف این است که ارز به قیمت متعادل برسد و ضمن اجرای آن، فعال نمودن مراکز تولیدی و بالا بردن تولید در نظر است. پشتیبانی ارزی از واحدهای تولیدی، مرحله دوم این طرح را تشکیل می‌دهد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

پانزده سال است که خشکسالی است و مردم امروز خیلی خوشحال‌اند.

استقبال مردم در خیابان‌ها و دو طرف مسیر، بسیار گرم و انبوه بود و زنان مرتباً گل به سوی اتومبیل پرتاب می‌کردند و با فریاد، شعار دوستانه می‌دادند. [آقای غلامرضا حسنی] امام جمعه و [آقای زین‌العابدین عطایی] استاندار، مطابق معمول در ماشین من بودند.

اول شب به استانداری رسیدیم. پس از نماز مغرب و عشا، توضیحاتی درباره اوضاع طبیعی استان و رودخانه‌ها و دشت‌ها دادند. در جمع روحانیون شرکت کردم. شام صرف شد و خیر مقدم گفته شد و من صحبت کوتاهی کردم[۱].

جمعی از جوانان اهل سنت قرارگاه حمزه، مولودی خانی کردند؛ خیلی خوب اجرا نمودند، ولی چون بعضی از علمای مقدس شهر موافق نبودند، فیلم برداری نشد. سپس از نمایشگاه نقاشی حمزه بازدید کردم؛ هدیه‌ای دادند. برای استراحت به اتاقم آمدم. خاطرات امروز را نوشتم و اخبار را گرفتم و خوابیدم.

جمعه ۲۸ مهر | ۱۹ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۲۰ اکتبر ۱۹۸۹

پس از نماز و صبحانه، آقای هدایت [لطفیان] فرمانده سپاه آمد. درباره مسائل امنیتی استان گفت. در شورای تأمین شرکت کردم. گزارش وضع را شنیدم. قرار شد گردان‌های ضربتی با پشتیبانی هلی‌کوپتر داشته باشیم. دیشب باران خوبی آمده و ادامه دارد. صحبت لغو بعضی از برنامه‌ها است. به پادگان ارومیه رفتیم. مراسم صبحگاه برگزار شد و صحبت کردم[۲]. به استانداری برگشتیم. با دانشگاهیان جلسه داشتم. آنها نیازها را گفتند.

---

۱ - در این نشست، آقای هاشمی ضمن قدردانی از وحدت روحانیون اهل تسنن و تشیع در استان آذربایجان غربی، با اشاره به توطئه قدرت‌ها و دنیای کفر در ایجاد نفاق بین فرق مسلمان یادآور شد: «بحث بر سر شیعه و سنی نیست، کفر از اسلام ناب می‌هراسد. آیات محکمه قرآن و نیز رویه پیامبر اسلام (ص) منشأ حرکت ماست که هم مورد قبول سنی و هم شیعه است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «با وجود شرایط آرامش بین جنگ و صلح که در آن زندگی می کنیم، نیروهای مسلح می توانند به اساسی‌ترین

شرکت در مراسم صبحگاه پادگان ارومیه

در جلسه شورای اداری شرکت کردیم. [آقای عطایی] استاندار، مسئول برنامه و بودجه و رئیس دانشکده پزشکی صحبت کردند. نمایندگان مجلس هم حرف زدند؛ آقای [بیت‌الله] جعفری علیه استاندار و رئیس قوه قضائیه و ... آقای [علی] عبدالعلی زاده در حمایت آنان. سپس من در لزوم تحرک بیشتر در جهت نقد امکانات طبیعی و میدان دادن به مردم و لغو مقررات دست و پاگیر صحبت کردم[1].

اصل خودشان بپردازند. اصل اول اسلام درباره مسائل دفاعی، حفظ آمادگی می‌باشد، چرا که حفظ آمادگی یکی از مترقی‌ترین موضع‌گیری‌های مسلمانان از صدر اسلام با توجه به تکلیف قرآن کریم است. با توجه به حساسیت منطقه و به خاطر ترکیب جمعیت منطقه و راه‌های نفوذی و شرایط جغرافیایی و نیز سوابق تاریخی و طمع دشمنان به این منطقه، باید نیروهای مسلح هوشیار باشند و نیروهای اطلاعاتی، تحرکات دشمنان را شناسایی کنند و نیروهای مسلح باید مرزها را چون سد ببندند و به دور از تعصبات، نیروهای مسلح باید تبادل امکانات و اطلاعات و همکاری نزدیک داشته باشند و ایجاد یکپارچگی کنند. روحانیت و مردم در کنار شما هستند و رهبری مدافع شما نیروهای مسلح هستند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - آقای هاشمی در جلسه شورای اداری استان، خطاب به مسئولان آذربایجان غربی اظهار داشت: «با توجه به موقعیت و استعدادهای بالقوه‌ای که در این منطقه نهفته است، استعمال کلمه محروم، زیبنده منطقه و انقلاب اسلامی نیست. با توجه به وجود جنگ و مسائل امنیت داخلی در این منطقه، قدری مشکلات به وجود آمده ولی بعد از جنگ، به احتمال قوی، دیگر جنگی نخواهد بود، مسئولان کمر همت را ببندند و نسبت به حل مشکلات مردم با کم کردن قوانین دست و پاگیر تلاش کنند و مردم نیز مطمئن باشند که کارها را زیربنایی شروع کرده و در تقویت دانشگاه‌ها، آموزش و زدودن بی سوادی تلاش کنیم. سعی کنید مردم را در طرح‌های معدنی، صنایع، دامداری و تبدیل منطقه به منطقه گردشگری مشارکت دهید و نباید فرآورده‌ها و

به استادیوم ورزشی رفتیم. در سالن سرپوشیده خانواده شهدا و جانبازان جمع بودند. برای آنها صحبت کردم[1]. جمعی از آنها علیه استاندار شعار می‌دادند. گویا محرک، نمایندگان مجلس بودند.

باران می‌آمد و زمین خیس بود. قرار بود، اجتماع مردم در میدان ورزشی، روی چمن باشد. برای نماز جمعه و سخنرانی عمومی، خواستیم مردم را به داخل سالن بیاوریم، گفتند سالن ظرفیت ندارد؛ به بیرون رفتیم. به خاطر وضع هوا در زمین و بدی وضع صدا، صحبت کوتاه و کم محتوائی انجام دادم[2]. جمعیت هم به اندازه مورد انتظار نبود. نماز

دیدار با مردم در استادیوم ورزشی ارومیه

محصولات در دست کشاورزان بماند. مقررات دست و پاگیر را کم کنیم و صنایع تبدیلی را افزایش دهید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - آقای هاشمی با حضور در جمع خانواده‌های شهدا در میدان تختی ارومیه، در ارتباط با وضعیت منطقه آذربایجان غربی و روحیه ایثارگرانه مردم شهید پرور منطقه گفت: «برای شما خانواده‌های شهدا و کسانی که عزیزان خود را در راه خدا، امام و انقلاب ، قرآن و اسلام تقدیم کرده‌اید، ایثار در راه خدا، چیز بسیار شیرینی است.» رئیس جمهور با اشاره به تجاوزات هواپیماهای دشمن در طول جنگ تحمیلی و همچنین جنایات ضد انقلاب، استقامت و روحیه قوی مردم آذربایجان را ستود.

۲ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «شما مردم غیور آذربایجان غربی، مرزبانان با صلاحیتی هستید و این صلاحیت را ما تجربه کرده‌ایم. این استان می‌تواند انبار غله کشور و دژ حفاظتی کشور در تاریخ ما جای داشته باشد.».

دیدار با مردم در استادیوم ورزشی ارومیه

جمعه را با آقای [غلامرضا] حسنی و نماز عصر را به امامت آقای [سید علی اکبر] قریشی خواندیم و به استانداری آمدیم.

بعد از ناهار آقای جواهری قاضی شرع آمد. او از [آقای عطایی] استاندار [آذربایجان غربی] حمایت کرد و مطالبی از منطقه گفت. کمی استراحت کردم و با نمایندگان و علمای اهل سنت ملاقات داشتیم.

با هلی کوپتر به دریاچه ارومیه (رضائیه) رفتیم[1]. جاده جدید الاحداث و پل شناور را و عملکرد شمع کوبی را دیدیم. به فرودگاه برگشتیم؛ مصاحبه و بدرقه و حرکت به سوی سنندج با هواپیمای سی - ۱۳۰.

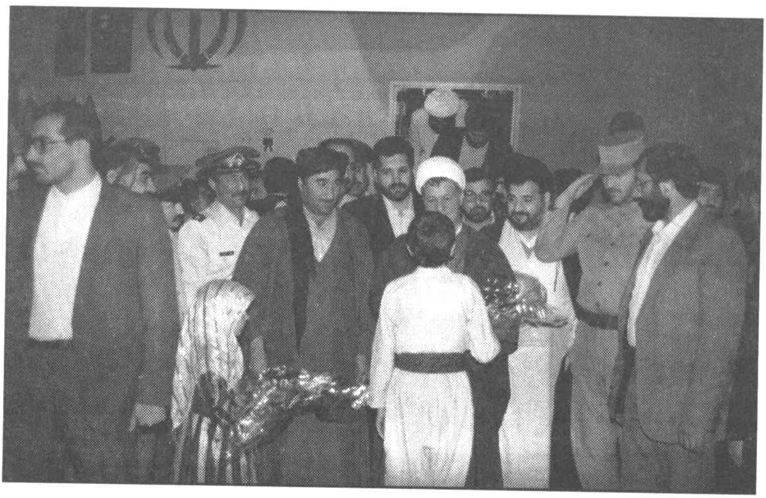
ساعت شش به سنندج رسیدیم. مصاحبه و استقبال رسمی و حرکت به سوی شهر؛ در راه مردم استقبال گرمی انجام دادند. محبت مردم برایم جالب بود. در استانداری مستقر

---

۱ - بزرگراه شهید کلانتری که بر روی دریاچه ارومیه احداث شده وسواحل شرقی و غربی آن را به هم پیوند می‌دهد، همچنین پل شناور این بزرگراه به نام پل شهید باکری که توسط مهندسی رزمی وزارت سپاه نصب شده بود، مورد بازدید قرار گرفت. ایشان به هنگام ترک ارومیه در گفتگویی با واحد مرکزی خبر، ضمن تأکید بر صفا و خون گرمی مردم ارومیه، مردم آذربایجان غربی را به سرمایه‌گذاری در زمینه صنایع کشاورزی و غذایی فرا خواند و به مسئولان امور نیز توصیه کرد مقررات دست و پاگیر را از پیش پای مردم بردارند.

شدیم[۱].

جلسه شورای تأمین [استان کردستان] تشکیل شد. شبیه به مذاکرات و تصمیم‌های ارومیه بود. شام صرف شد و سپس ملاقات کوتاهی با آقای [سیدموسی] موسوی، نماینده امام [در غرب کشور] داشتیم[۲] که از سرپرست استانداری، آقای [عبدالحسین] مقدم [باقرزاده] و از مرکز بزرگ اسلامی [غرب کشور] دفاع کرد. سپس جمعی از نمایندگان محلی آمدند. از آقای موسوی و مقدم انتقاد داشتند. دیر وقت خوابیدم.

ورود به فرودگاه سنندج

---

۱ - آقای هاشمی در ساعت ۱۸ وارد فرودگاه سنندج شد و از سوی نماینده ولی فقیه در غرب کشور، سرپرست استانداری، امام جمعه سنندج، نمایندگان استان کردستان در مجلس شورای اسلامی، علما و روحانیون اهل تسنن و تشیع و مدیران منطقه، رؤسای ادارات و نهادهای انقلابی و فرماندهان نیروهای نظامی و انتظامی مورد استقبال رسمی قرار گرفت. رئیس جمهور پس از دیدن سان از نیروهای نظامی در گفت و گویی با خبرنگاران، هدف از سفر به استان کردستان را دیدار با مردم مقاوم کردستان و مسئولین استان و رسیدگی به مسائل و مشکلات ذکر نمود و از مردم کردستان در طول هشت سال مقاومت در طول جنگ قدردانی و تشکر نمود. ایشان گفت: «مردم کردستان طی دو سال گذشته، مرارت‌های زیادی را تحمل کرده‌اند. امیدوارم بتوانید عقب ماندگی‌های کردستان مظلوم را که قبل و بعد از انقلاب اسلامی به خاطر شرارت‌ها و جنگ تحمیلی دچار مشکلاتی بوده است، جبران کنید.

۲ - آقای سید موسی موسوی از سال ۱۳۵۸ به عنوان نماینده ولی فقیه در کردستان و مسئول مرکز بزرگ اسلامی غرب کشور فعالیت می‌کرد.

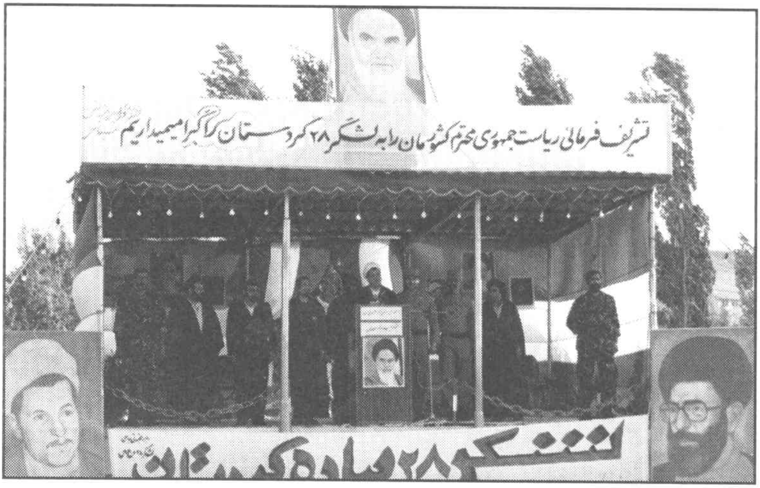
دیدار با مسئولین استان کردستان

شنبه ۲۹ مهر | ۲۰ ربیع الاول ۱٤۱۰ | ۲۱ اکتبر ۱۹۸۹

در اثر سرما، نزدیک اذان صبح بیدار شدم و با اضافه کردن یک پتو خوابیدم، اما دیگر خواب نرفتم. بعد از نماز و صبحانه، آقایان مقدم و موسوی آمدند و درباره ترجیح ماندن آقای مقدم در سمت استانداری گفتند. به پادگان سنندج رفتم. در مراسم صبحگاه مشترک نیروها صحبت کردم[1] و به استانداری برگشتیم.

در شورای اداری شرکت کردیم. استاندار، موسوی، رئیس بهداری، رئیس اداره کار،

۱ - آقای هاشمی در مراسم صبحگاه مشترک نیروهای مستقر در سنندج ضمن تأکید بر لزوم تقویت نیروهای مسلح اشاره داشت: «با ایجاد امنیتی مستحکم در منطقه ، نیروهای مسلح در اختیار سازندگی کشور قرار خواهند گرفت.» رئیس جمهور همچنین در این مراسم که در محل پادگان لشکر ۲۸ پیاده کردستان برگزار شد، با اشاره به پشتیبانی مردم و روحانیت از نیروهای مسلح و تشریح فداکاری های رزمندگان اسلام در خنثی سازی ترفندهای مختلف دشمنان انقلاب گفت: «برخوردهای خوب و سازنده نیروهای مسلح در منطقه کردستان با مردم، علی‌رغم عمیق‌ترین توطئه‌هایی که در این خطه از میهن اسلامی صورت گرفت، موجبات فتح قلوب مردم مسلمان کُرد و گرایش آنان را به سمت انقلاب فراهم کرد، به طوری که نتایج این حسن برخورد، در حضور مردم در صحنه‌های مختلف انقلاب از جمله انتخابات و مبارزه با دشمنان داخلی و خارجی انقلاب به خوبی مشهود است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳٦۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

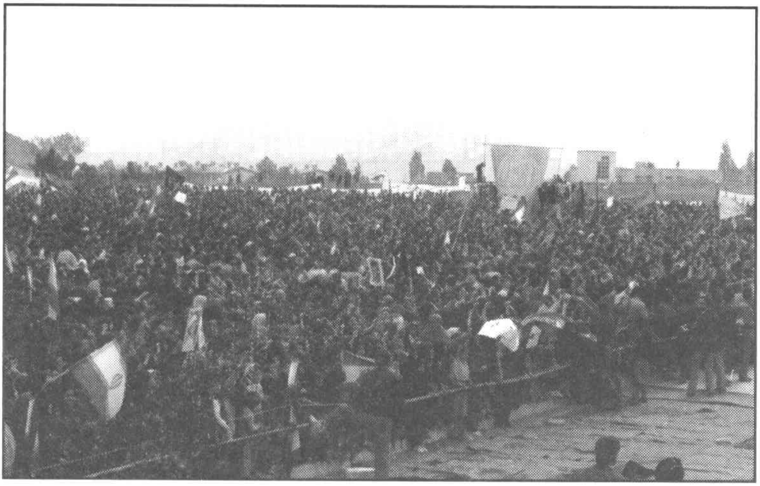
مراسم صبحگاه در پادگان سنندج

رئیس نهضت سواد آموزی، رئیس دانشگاه رازی و رئیس دانشگاه آزاد اسلامی، هر یک در مورد بخش خود صحبت کردند و من هم در کلیات و ضرورت به کارگیری امکانات مردم در صنایع و کشاورزی حرف زدم.

به ورزشگاه رفتم. اجتماع عظیمی از مردم بود. سرود و صحبت آقایان موسوی و حسامی و سپس صحبت من انجام شد[1]. خیلی پرشور استقبال کردند. به استانداری

---

۱ - آقای هاشمی در اجتماع بزرگ مردم سنندج گفت: «امروز ملت ایران یکپارچه است و اکنون نوبت توجه به کردستان فرا رسیده است.» ایشان ضمن قدردانی از ابراز احساسات پاک مردم کردستان گفت: «رابطه صمیمی شما با مسئولین نشان می دهد که شرارت‌ها و توطئه‌های دشمنان در این منطقه ناموفق بوده و برخلاف تبلیغات سوء رسانه‌های امپریالیستی، شما مردمی نجیب، متعهد و پای‌بند به اسلام و خاک هستید. منطقه کردستان با وجود امکانات بالقوه خدادادی فراوان و مردمی تلاشگر، متأسفانه در مقایسه با دیگر مناطق کشور دچار محرومیت‌هایی است که باید این خلاء به همت شما و تلاش مسئولین جبران شود.» رئیس جمهور سپس به اهداف شرارت‌های دشمنان در این منطقه اشاره کرد و گفت: «هدف دشمنان از شرارت در این منطقه، یک نکته بسیار ظریفی است که باید مورد توجه مسئولین نظام در منطقه به ویژه جوانان غیرتمند باشد و آن این است که اعتماد بین مردم و مسئولین را از بین ببرند و حالت بی اعتمادی را در منطقه به وجود آورند. پشتیبان واقعی مردم کُرد، جمهوری اسلامی است و شعار حمایت از خلق کُرد که دشمنان سر می‌دهند، فریبی بیش نیست.» آقای هاشمی در همین ارتباط، پذیرفتن اکراد رانده شده عراقی و لزوم توجه به منطقه کردستان در برنامه بازسازی کشور را نمونه ای از حمایت‌های نظام ذکر کرد. رئیس جمهور در پایان بر لزوم بهره‌گیری از امکانات سایر نقاط کشور برای عمران و آبادی کردستان و جبران عقب ماندگی‌های منطقه تأکید کرد و از فریب خوردگان گروهک‌ها خواست به آغوش اسلام باز گشته و در سازندگی کشور به ویژه منطقه خود شرکت کنند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

استقبال از آیت الله هاشمی در ورزشگاه سنندج

برگشتیم. در اجتماع روحانیون اهل سنت، آقای موسوی صحبت کرد و سپس یکی از روحانیون اهل سنت، مقاله‌ای در وحدت خواند و خواستار رسمی شدن مرکز بزرگ اسلامی [1]شدند. من هم مفصلاً در مورد همکاری علما و تأسیس رشته‌های علوم دینی صحبت کردم[2]. اهل سنت خواستار ابقای آقای مقدم و آقای موسوی شدند.

---

۱ - مرکز بزرگ اسلامی در سال ۱۳۵۹ به امر امام خمینی(ره) تأسیس شد و در سال ۱۳۶۰ رسماً زیر نظر حجت‌الاسلام والمسلمین سید موسی موسوی نماینده امام در منطقه کردستان شروع به کار نمود. در سال ۱۳۶۰ سمیناری در شهر سنندج برگزار گردید و برنامه‌های مرکز بزرگ اسلامی، سازمان روحانیت، هیأت مدرسین و ... به تصویب رسید در سال ۱۳۶۲ تشکیلات شورای سیاست‌گذاری ائمه جمعه منطقه کردستان به وجود آمد و نخستین سمینار ائمه جمعه در شهر سنندج برگزار گردید. این مرکز به عنوان نهادی انقلابی، منطقه‌ای، اجتماعی و مذهبی با محوریت روحانیت و سرپرستی نماینده رهبری، دارای اهداف مختلفی در زمینه‌های گوناگون است.

۲ - آقای هاشمی در دیدار با ائمه جمعه و جماعات، علما و روحانیون اهل تشیع و تسنن استان کردستان ضمن تأکید بر لزوم حفظ و تحکیم وحدت میان روحانیون اهل تشیع و تسنن گفت: «علما و روحانیون اهل تسنن و تشیع، باید در کنار هم، ید واحده‌ای برای دفاع از اسلام و انقلاب باشند و در این دوران باید اختلافات جای خود را به تفاهم جهت پیشبرد امر سازندگی در کشور بدهند.» ایشان با تأکید بر اعتلای سطح آموزش و تقویت روحانیت منطقه به اقدام اخیر شورای عالی انقلاب فرهنگی در راستای تشکل روحانیت اهل سنت و ایجاد رشته‌هایی از علوم دینی اهل تسنن در دانشگاه‌های کشور اشاره کرد و اظهار امیدواری نمود، این امر مقدمه تشکیل یک دانشگاه ویژه اهل تسنن شود و طالبان علوم دینی از سراسر کشور بلاد اسلامی، بتوانند در این مرکز ادامه تحصیل دهند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

بعد از نماز با حضار ناهار خوردیم و چند نفر هنگام ناهار مراجعات داشتند؛ منجمله مسئول کشاورزی برای تهیه پمپ، جهت برداشت از دریاچه قشلاق و عمران هشت هزار هکتار زمین. تا ساعت سه بعد از ظهر استراحت کردم. قرار بود به مریوان برویم، اما خلبان‌ها گفتند که هوا مساعد نیست؛ لغو شد.

گروه مدیران صنایع، وابسته به مرکز توسعه صنایع غرب آمدند. گزارش کارهای در دست اجرا و نیازها را دادند. جمعی از ائمه جمعه و جماعت، برای تأیید آقای مقدم سرپرست استانداری [کردستان] آمدند؛ شنیده‌اند بناست عوض شود.

به مرکز سپاه رفتیم و در جمع خانواده‌های شهدا و پیشمرگان [کرد] شرکت نمودم. برای آنها صحبت کردم[۱]. نامه‌های زیادی از مردم و خانواده‌های شهدا دادند که معمولاً برای کمبودها و رفع مشکلات تقاضا دارند. به فرودگاه رفتیم. مصاحبه مفصلی انجام دادم[۲].

---

۱ - در این دیدار که در محل خاطره انگیز مقاومت دلیرمردان اسلام در برابر ضدانقلاب در سال ۵۹ انجام گرفت، آقای هاشمی ضمن سخنانی با اشاره به امتیازات و ویژگی‌های خانواده شهدای استان کردستان گفت: «اگر عمیق فکر کنیم، کردستان به خاطر شهدا، فتح بزرگی را در تاریخ این منطقه به ثبت رسانده است. کردستان با رشادت و دلیرمردی در مقابل شرارت‌های گروهک‌های ضدانقلاب، امتحان خود را داده و در تاریخ کشور به عنوان قطعه‌ای درخشان برای اسلام و قرآن به ثبت رسیده است.» ایشان همچنین از حماسه آفرینی شهدای این محل که در سال ۱۳۵۹ در برابر توطئه گروهک‌های ضدانقلاب مقاومت کرده و مانع از سقوط شهر شدند تجلیل کرد. در این دیدار حجت الاسلام حیدری نماینده ولی فقیه در سپاه یازدهم امام حسن عسگری(ع) اعلام کرد: «اکثر خانواده‌های شهدای حاضر در این جلسه از پیشمرگان مسلمان کُرد هستند که از سال ۵۸ مسلح شده و انصاروار در کنار برادران پاسدار خود در مقابل توطئه ضدانقلاب و دشمنان داخلی و خارجی از انقلاب اسلامی حراست کردند. خانواده شهدای کردستان با روح حضرت امام (ره) و ارواح شهدا پیمان می‌بندند که گوش به فرامین رهبر معظم انقلاب حضرت آیت‌الله خامنه ای و در خدمت انقلاب و نظام جمهوری اسلامی باشند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - آقای هاشمی در پایان سفر خود به استان‌های آذربایجان شرقی، غربی و کردستان، روحیه مردم این سه استان و آمادگی آنان برای مشارکت در سازندگی را خوب توصیف کرد و بر تقویت دانشگاه‌ها و تربیت نیروی فنی و حرفه‌ای برای کارهای صنعتی تأکید نمود. ایشان در این گفتگو همچنین لزوم تلاش بیشتر برای جبران عقب ماندگی‌های این سه استان به ویژه استان کردستان را یادآور شد و افزود: «در این سه استان، نقطه مشترکی هست و آن وجود منابع خوبی است که از نظر اقتصادی قابل توسعه می‌باشد و می‌تواند زندگی مناسبی برای مردم منطقه و کشور ایجاد کند.» رئیس جمهور کمبود نیروی انسانی به ویژه در کردستان را به خاطر نبود دانشگاه‌ها و آموزشگاه های مناسب چشمگیر خواند و افزود: «مردم سه استان در کارهای عمرانی و کشاورزی به اندازه کافی مشارکت ندارند و بخش کمی از صنایع در دست مردم است و به همین جهت استعدادهای کشاورزی و غذایی هرز می‌رود و با اینکه هر سه استان در زمینه تأمین پروتئین کشور می‌توانند کار ساز باشند، از ظرفیت آنها خوب استفاده نمی‌شود و این مطلب از کمی توجه

دیدار با مردم در ورزشگاه سنندج

استقبال مردم از آیت الله هاشمی در خیابان های سنندج

با هواپیمای سی - ۱۳۰ به سوی تهران پرواز کردیم؛ هوا نامساعد بود و خلبان‌ها نگران بودند، ولی به سلامت رسیدیم. سفر اول من به سنندج در ده سال پیش بود[1]. به منزل نرفتم. به مقر ریاست جمهوری آمدم. تا ساعت ده شب، کارهای عقب مانده را انجام دادیم. خسته بودم، زودتر خوابیدم.

یکشنبه ۳۰ مهر | ۲۱ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۲۲ اکتبر ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت نه صبح کارهای عقب مانده را انجام دادم که تمام شد. [آقای محمد علی نجفی] وزیر آموزش و پرورش با مدیران کل آمدند. برای آنها صحبت کردم[2]. دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] برای مشورت سفر به جنوب خلیج فارس آمد. دکتر [حسن]

بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری مردمی ناشی می‌گردد. در این سفر ما مطلع شدیم که امکانات مالی زیادی در دست مردم است که باید امنیت پیدا کنند تا آن را در فعالیت‌های تولیدی به کار اندازند و در جهت دلالی و تجارت مصرف نکنند. مسئولان استان کردستان برنامه‌های خوبی برای ایجاد و توسعه صنایع در این استان دارند. کشاورزی و دامداری، موثرترین کاری است که در کردستان می‌توان روی آن سرمایه‌گذاری کرد، زیرا بازدهی سریعی دارد و در زمینه مسایل آموزشی نیز اگر دانشگاه رازی، دانشگاه آزاد اسلامی و بخش تربیت دبیر و معلم را تقویت کنیم و نیز مقداری به آموزش حرفه و فن بپردازیم، در ایجاد اشتغال و بهتر کردن بازده کار در استان، می‌تواند بسیار مؤثر باشد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - روز اول فروردین ۱۳۵۸، امام خمینی(ره) برای بررسی غائله کردستان و مذاکره با گروه‌های سیاسی، هیأتی را به سرپرستی آیت‌الله سید محمود طالقانی و عضویت آیت‌الله شهید بهشتی، آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، دکتر ابوالحسن بنی‌صدر و احمد صدر حاج جوادی به سنندج اعزام کردند. این هیأت مورد استقبال مردم و گروه های سیاسی کردستان قرار گرفت و مأموریت موفقیت‌آمیزی را به انجام رساند.

۲ - ایشان در این ملاقات که معاونین وزیر و مدیران کل و مسئولان آموزش و پرورش استان‌های کشور حضور داشتند، اظهار داشت: «در دوران بازسازی و سازندگی، همه ما باید دست به دست هم دهیم و مردم را با هر تفکری که هماهنگ با اهداف انقلاب است، به کار آموزش و پرورش علاقه‌مند کنیم تا وظیفه مهمی را که برعهده دارند، انجام دهند. قطعاً باید در وضع آموزش و پرورش تحولی ایجاد کرد و آموزش و پرورش در بودجه برنامه پنجساله از لحاظ جذب اعتبار، به جای جنگ در اولویت قرار گرفته است، یعنی رقم عظیم و قابل توجهی که نشانه اهتمام نظام به آموزش و پرورش است، به این امر اختصاص یافته است. مردم هم باید از طریق ساختن مدرسه و بر عهده گرفتن کارها، وارد صحنه آموزش و پرورش شوند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

حبیبی برای امور جاری کشــور و آئین کیفیت اجرای [برنامه رادیویی] ســلام صبح بخیر آمد.

آقای [ســید کمال] خرازی [نماینده دائم ایران در سازمان ملل] آمد. گزارش کار در ســازمان ملل را داد و درباره پذیرش [آقای گالیندوپل] نماینده [کمیســیون] حقوق بشر [ســازمان ملل] و حرکت تبلیغاتی در مورد اســرا و قطعنامه، پیشــنهادهایی داشت. عصر بــه هیأت دولت رفتم. دربــاره پیگیری اجرای تعهداتم در ســفر و اصلاح وضع گمرک بازرگان و ترمینال مســافربری تهــران و چندین مصوبه دولت تصمیم‌گیری شــد. رئیس [سازمان] هواپیمایی کشوری و [شرکت هواپیمایی] جمهوری اسلامی [هما] تأیید شدند.

شــب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشــتیم. درباره آثار ســفرم و برنامه‌های اقتصادی و مســائل سیاسی کشور مذاکره داشتیم. تفاهم کامل برقرار اســت. شب به منزل نرفتم. در دفترم تا ساعت دوازده شب کار کردم.

آبـــان ۱۳۶۸

دوشنبه ۱ آبان | ۲۲ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۲۳ اکتبر ۱۹۸۹

آقای [محمود] واعظی [معاون اروپا و آمریکای وزارت امور خارجه] آمد. گزارش سفر به لهستان و رومانی را داد. وقت سفر [آقای نیکلای چائوشسکو] رئیس جمهور رومانی به ایران را معین کردیم. در مورد سفر رئیس جمهور لهستان، گفتم که وقت مناسب دیگری انتخاب شود. برای مذاکره با فرانسوی‌ها که قرار است، فردا برای حل مشکلات مالی و سیاسی فیمابین بروند، مشورت کرد. گفتم اصل را برحل مشکلات بگذارند و دو طرف توقع امتیاز نداشته باشند.

مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی با خبرنگاران داخلی و خارجی داشتم[1]. نزدیک

---

۱ - در این مصاحبه به سئوالات گوناگون خبرنگاران داخلی و خارجی، در ارتباط با مسائل مهم کشور از جمله نحوه بازسازی، برنامه پنجساله توسعه اقتصادی، روند دیپلماسی و چشم‌انداز آینده کشور پاسخ داده شد. ایشان ابتدا با اشاره به مسأله گروگان‌ها در لبنان گفت: «من تردید دارم که غربی‌ها به حل سریع مسأله گروگان‌ها علاقه داشته باشند، زیرا اگر علاقمند به این کار بودند، راه‌های هموار‌ی برای آزادی گروگان‌ها وجود داشت و این گروگان‌ها می‌توانستند تاکنون آزاد شده باشند. نظرم این است که غربی‌ها از نفوذ خود در بین مارونی‌ها استفاده کرده و در جهت آزادی گروگان‌های ما اقدام کنند تا ما نیز از نفوذ خود برای آزادی گروگان‌های آنها استفاده کنیم.» آقای هاشمی در ادامه، به بازسازی و نیاز به تکنولوژی مورد نیاز کشور اشاره کرد و گفت: «امروزه تکنولوژی دارای منابع گسترده‌ای است که ما نیازی نمی‌بینیم تکنولوژی مورد نیاز خود را از کانال‌هایی که صحیح نمی‌دانیم، وارد کنیم. ما دوستانی داریم که از طریق آنها می‌توانیم نیاز خودمان را مرتفع سازیم.» خبرنگار بی.بی.سی پرسید: «اسقف کلیسای کانتربری در زمینه آزادی گروگان‌ها فعالیت دارد و گویا با شما نیز تماس داشته است. وی اخیراً گفته است که از منابع موثق ایران کسب اطلاع شده است که «تری ویت» هنوز زنده است. آیا شما در این زمینه اطلاعی دارید؟» رئیس جمهور در پاسخ گفت: «آن‌قدر که شما خبرنگاران در این زمینه خبر دارید، مسئولان کشورتان ندارند. شما می‌توانید در این زمینه اطلاعی به مقام‌های کشورتان بدهید. ما اکنون هیچ اطلاعی از وضعیت گروگان‌ها نداریم و دلیلی ندارد که خودمان را درگیر این مسأله بکنیم. اگر روزی قرار باشد در خصوص گروگان‌ها اقدام کنیم، بی‌شک این اقدام ما شامل حال گروگان‌های خودمان خواهد بود.» ایشان در ارتباط با وضعیت گروگان‌های ایرانی و شایعه شهادت آنان اظهار داشت: «ما گفتیم که اگر آنها مطمئن هستند گروگان‌های ما به شهادت رسیده‌اند، جنازه آنان، اشیاء و یا محل دفن و قاتلین آنها را به ما معرفی کنند. هر چند ما اطلاع داریم گروگان‌های ایرانی در اختیار مارونی‌ها بوده‌اند.» آقای هاشمی خطاب به خبرنگاران خارجی گفت: «من یک نصیحتی برای شما دارم و آن اینکه دیدتان را نسبت به قضایا وسیع‌تر کنید و به همان اندازه که برای مردم غرب احساس عاطفه نشان می‌دهید، در مورد مردم سایر کشورها نیز چنین احساسی داشته باشید.» آقای هاشمی در پاسخ به سئوال خبرنگار خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، در ارتباط با وضع «نه جنگ، نه صلح» گفت: «حالت نه جنگ و نه صلح، مطمئناً به نفع قدرت های استکباری و به ضرر ایران و عراق است. آنها درصدد این هستند که از شرایط موجود به نفع خود استفاده کنند، ولی اینکه آنها موفق بشوند از این طریق امتیازهایی از ما بگیرند، تحت هیچ شرایطی عملی نخواهد شد و ما به هیچ وجه تن به این کار نخواهیم داد، البته اگر شرایط به این نحو ادامه یابد، ما ناچاریم از راه‌های دیگری وارد شویم.» ایشان در جواب سئوال دیگر خبرگزاری جمهوری اسلامی مبنی بر طرح‌های دولت برای

به چهار ساعت طول کشید. حدود صد نفر بودند. هرچه خواستند پرسیدند. جو دوستانه‌ای بر مصاحبه حاکم بود. از ساعت نه ونیم صبح تا نزدیک یک و نیم بعد از ظهر طول کشید.

عصر [سرلشــکر حکیم الله] فرمانده نیروی هوایی پاکستان که میهمان تیمسار ستاری است آمد، اظهار دوستی و صمیمیت می‌نماید و آقای ستاری می گوید مجذوب تشکیلات و امکانات ما شده است. از گفتن اسرار ابائی ندارد. جلسه دوستانه بود.

تا ساعت هفت ونیم کار کردم و به خانه رفتم. یاسر از دوستانش گوشت شتر گرفته و کباب کرده بود. هوای منزل سرد بود. شوفاژ را روشن کردیم؛ اشکال دارد.

سه‌شنبه ۲ آبان | ۲۳ ربیع الاول ۱۴۱۰ ۲۴ اکتبر ۱۹۸۹

حدود ساعت سه ونیم بامداد از سرما بیدار شدم و دیگر خوابم نبرد. عفت ساعت پنج ونیم رسید. با محسن به سفر چین رفته بودند. ساعت هشت ونیم صبح به دفترم آمدم. کارهای عقب مانده انجام شد. چند نفر از کامیونداران و گاراژداران آمدند. مشکلات حمل و نقل و اشــکالات شیوه کار وزارت راه، ارزانی تعرفه‌ها، کمبود قطعات، سیاست‌های غیر واقع گرایانه و ... را گفتند و اظهار آمادگی برای همکاری نمودند.

آقای جلیل بشارتی آمد. درباره مسئولیت خودش [دفتر رسیدگی به مناطق محروم نهاد ریاست جمهوری] و کنترل برنامه سلام صبح بخیر رادیو صحبت شد. آقای [غلامحسین] جمی امام جمعه آبادان آمد. نیازهای بازســازی آبادان، کمــی اعتبار و کمبود مصالح و شوری آب بهمنشیر را گفت؛ مبلغی برای رفع مشکلات آنجا دادم.

آقای [ســید محمد علی موســوی] جزایری امام جمعه اهواز آمد و از [آقای محســن میردامادی] استاندار [خوزستان] شکایت داشت و خواستار تعویض بود. آقای [ابوالفضل]

حل مشــکلات کشــور گفت: «ما راه‌های روشنی برای حل مشکلات کشورمان داریم و طرح‌هایی نیز به مجلس ارائه شده است که از تریبون مجلس به دنیا اعلام می‌شود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

توکلی بینا [مشاور رئیس جمهور در امور اصناف] آمد و درباره خواسته‌های صنف خباز [= نانوا]، صرف نکردن پخت و سختی تعزیرات و ... و همچنین درباره مشکلات سایر اصناف گفت؛ وعده حل مشکل دادم.

آقای [محسن] نوربخش و آقای [محمدحسین] عادلی، تلفنی درباره پائین آوردن نرخ ارز آزاد از ۱۰۰تومان به ۹۶ تومان اجازه گرفتند. آقای حسن صانعی [رئیس بنیاد ۱۵ خرداد] آمد. درباره سد ۱۵ خرداد صحبت شد. قرار شد سیزده میلیارد ریال بدهد. بقیه را هم دولت خواهد داد.

عصر دکتر روحانی آمد. درباره تشکیل شورای عالی امنیت ملی مشورت کرد. عفت آمد؛ از سردی خانه به اینجا پناه آورده است. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت.

چهارشنبه ۳ آبان | ۲٤ ربیع الاول ۱٤۱۰ | ۲۵ اکتبر ۱۹۸۹

صبح ساعت هشت و ربع به دفترم رسیدم. پس از انجام کارها، عقد ازدواج معلم یاسر را بستم. دکتر [ایرج] فاضل آمد. گزارش وضع بهداری و برنامه‌های خود برای اصلاح وضع دارو، بیمارستان و آموزش و ... را داد؛ بد نیست. آقای مسیح مهاجری [مشاور رئیس جمهور در امور اجتماعی] آمد. برای سفر به کنیا مشورت کرد و از مصاحبه پریروز من تمجید نمود؛ هر دو خط راضی‌اند.

آقای [مسعود روغنی] زنجانی [رئیس سازمان برنامه و بودجه] آمد. گزارشی از تأخیر در تکمیل طرح‌های عمرانی داد که معمولا به بیش از دو برابر زمان پیش بینی شده می‌رسد. زیان‌های ناشی از این وضع و علل آن و راه‌های علاج مشکل و درباره مسائل دیگر برنامه صحبت شد.

آقای [مهدی] قدس محلاتی آمد. از عزل خودش از سیاسی عقیدتی [وزارت] دفاع شکایت داشت. عصر جلسه هیأت دولت داشتیم. مفارقت با شرکت ژاپنی طرف قرار داد

پتروشیمی تصویب شد و پیشنهاد گرفتن نصف اراضی بالای هزار متر هنگام تفکیک رد شد. تا ساعت هشت ونیم شب کارها را انجام دادم. به خانه رفتم.

پنجشنبه ٤ آبان | ۲۵ ربیع الاول ۱٤۱۰ | ۲٦ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. آقای محسن هاشمیان آمد. از وضع وزارت نفت انتقاد داشت و درباره ماندن در سمت مشاورت وزیر یا رفتن مشورت کرد؛ گفتم بماند.

آقای [علی] فلاحیان برای مسائل اطلاعات آمد و مطابق معمول وقت زیادی گرفت.

محسن ناهار آمد. او از تمایل چینی‌ها به انتقال تکنولوژی موشک‌های دوربرد و رقابت بین انباری فروشان ارتشی‌های چینی با صنایع تحقیقاتی و نظامی در فروش موشک‌های هدایت شونده به ایران گفت. آکادمی‌های تحقیقاتی و تولیدی آنها، قول همکاری برای انتقال تکنولوژی موشک‌های هدایت شونده داده‌اند، ولی به دلیل وجود موشک‌های نزدیک تاریخ گذشته در انبارهای ارتش چین و سیاست فروش آنها با قیمت‌های کمی نازل‌تر به کشورهای در حال جنگ و وجود دلال‌های دو طرف در ایران و چین، انتقال تکنولوژی و آموزش نیروهای صنایع نظامی و تحقیقاتی، با مشکل و تهمت زنی مواجه می‌شود. جالب است که یکی از رؤسای مهم آکادمی، مسلمان و علاقه‌مند به همکاری عمیق با ایران می‌باشد که او هم از این جهت دچار مشکل و تحت فشار است.

آقای [سیدمحمد حسن] علوی [حسینی] نماینده گرگان آمد. راجع به کمی قیمت [خریدتضمینی] دولتی برای پنبه و آب شرب گرگان و عملکرد آقای [کاظم] نورمفیدی [امام جمعه گرگان] مطالبی داشت. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری کشور آمد. آقای [جواد] اژه‌ای آمد. پیام تشکر خانواده حاج میرزا جواد آقای مرحوم را آورد[۱].

---

۱ - آیت‌الله میرزا جواد آقا تهرانی از مدرسین حوزه علمیه مشهد و از جمله علمای مبارز و فقهای برجسته بود که پس از عمری تلاش در راه اعتلای فرهنگ اسلامی، در روز اول آبان ۱۳۶۸ در سن ۸۵ سالگی در مشهد درگذشت. ایشان از سال ۱۳۲۵ تا ۱۳۶۵ در حوزه علمیه مشهد به تدریس اشتغال

جمهوری اسلامی ایران
مجلس شورای اسلامی
دفتر رئیس

بسمه تعالی

شماره ....
تاریخ ....
پیوست ....

محضر شریف فقیه عالیقدر حضرت آیت الله منتظری

رحلت والد بزرگوارتان را که عمر خود را در راه
خدمت به اسلام و مسلمین سپری کرده‌اند تسلیت عرض نموده
برای روح مبارک ایشان از خداوند متعال
رحمت خاص و برای جنابعالی و عموم بستگان صبر و اجر
و سلامتی خواستارم.

اکبر هاشمی ۶۸

دستخط پیام تسلیت به آیت الله منتظری

از طرف من برای شرکت در مراسم رفته بود. همچنین درباره دانش آموزان تیز هوش گزارشی داد.

عصر ستاد مبارزه با مواد مخدر جلسه داشت؛ مصوباتی داشتیم. سپس آقای [عبدالله] نوری [وزیر کشور] برای مخارج طرح جدید چراغ‌های راهنمائی تهران و تانکرهای نفتکش برای سیستان و بلوچستان استمداد کرد. تا ساعت هشت ونیم شب کارهای دفترم را انجام دادم و به خانه رفتم.

جمعه ۵ آبان | ۲۶ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۲۷ اکتبر ۱۹۸۹

در منزل ماندم. آقای موسوی اردبیلی آمدند. وضع برنامه و زندگی خود در قم را گفتند. دو درس فقه و اصول را شروع کرده و راضی‌اند. برای بنیاد مفید استمداد کرد. بنا دارد دیگر به نماز جمعه تهران نیاید، مگر یک بار برای خداحافظی و حسن ختام.

عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه برای بنیاد تاریخ آمد و نامه مهدی تاجر را از دوبی آورد که پیشنهاد دادن وام و خرید نفت و انجام طرح‌ها را داده بود؛ پیشنهاد وسیع و سخاوتمندانه‌ای است. می‌گوید به خاطر عشق به حکومت اهل بیت است. باورش سخت است اما کشور احتیاج به سرمایه‌گذاری دارد و نباید چنین مواردی را از دست داد.

شب دکتر ولایتی آمد. برای سیاست‌مان در لبنان مشورت کرد. عازم سوریه بود. او همکاری با مهدی تاجر را که شیعه است، تأئید کرد. [آقای حسین مرعشی] استاندار کرمان آمد. درباره مسائل کرمان و مسائل کل کشور مطالبی داشت. تا ساعت یازده شب

داشت و دروس فقه، اصول، تفسیر و اخلاق اسلامی را تدریس کرد و جمع زیادی از فضلا و مدرسین حوزه مشهد نزد ایشان پرورش یافتند. از آیت‌الله میرزا جواد تهرانی کتاب‌های زیادی از جمله بررسی پیرامون علوم اسلامی، عارف و صوفی چه می‌گویند؟ وهابی چه می‌گوید؟، رد بر کسروی، میزان المطالب و اصول عقاید به چاپ رسیده است. مرحوم آیت‌الله میرزا جواد تهرانی در دوران دفاع مقدس، چندین نوبت به مناطق جنگی عزیمت کرد و در جمع رزمندگان در جبهه ها حضور یافت.»

گزارش‌ها را خواندم.

شنبه ٦ آبان | ۲۷ ربیع الاول ۱٤۱۰ | ۲۸ اکتبر ۱۹۸۹

[آقای عبدالله نوری] وزیر کشور آمد. درباره برنامه ادغام نیروهای انتظامی [= کمیته‌های انقلاب اسلامی، شهربانی و ژاندارمری]، شهرداری تهران، استانداری‌ها و مبارزه با منکرات مذاکره شد.

آقایان [سیدرضا] زواره‌ای و [مرتضی] نبوی آمدند. امکانات برای روزنامه رسالت خواستند و درباره سیاست‌های اقتصادی صحبت کردند. آقای [سیدجلیل] سیدزاده نماینده باختران [= کرمانشاه] آمد. از استاندار باختران شاکی است. از برنامه‌های اقتصادی دولت ستایش کرد و از مسائل خطوط مجلس گفت.

جمعی از نمایندگان خوزستان آمدند و برای رفع کمبودهای خوزستان و بازسازی استمداد کردند. آقای علامه سید فضل‌الله آمد. راجع به لبنان و ضرر مصوبات طایف صحبت شد[1]. قرار شد محکوم کنیم[2]. در مورد سیاست برخورد با غرب و آمریکا و گروگان‌ها سئوالاتی کرد. آقای [سیدعباس] موسوی نماینده ایذه آمد و برای مشکلات آن شهر استمداد کرد.

---

۱ - کشورهای عضو اتحادیه عرب، طرح صلحی را برای پایان خشونت در لبنان ارائه کردند. این طرح صلح به امضای ۵۸ نفر از ۶۲ نماینده پارلمان لبنان رسید. این نمایندگان به مدت سه هفته در طایف عربستان سعودی در مورد طرح صلح پیشنهادی مذاکره می‌کردند. گروه‌های اسلامی لبنان از جمله حزب‌الله، با این طرح صلح مخالفت کرد و آن را تثبیت کننده مارونی‌ها در نظام طایفه‌گری لبنان دانست.

۲ - آقای هاشمی در این ملاقات با اشاره به تلاش‌های جاری برای تضعیف نیروهای اسلامی و ملی در لبنان گفت: «به نظر ما مصوبات اجلاس نمایندگان مجلس لبنان در طایف، تأمین کننده حقوق نیروهای مبارز و مردم مستضعف لبنان نبوده و قادر نیست به بحران چندین ساله این کشور خاتمه دهد. مصوبات اجلاس طایف، توجهی به حقوق اکثریت مردم نداشته و بار دیگر نظام منحط طایفه‌گری را مورد تأیید قرار داده است.» رئیس جمهور در پایان، لزوم وحدت صفوف مسلمین در قبال توطئه‌های استکباری و صهیونیستی را مورد تأکید قرار داد. در این دیدار علامه سید محمد حسین فضل‌الله، گزارشی از آخرین تحولات لبنان را به اطلاع آقای هاشمی رساند.

عصر آقای دکتر هاشمی [گلپایگانی] برای برنامه شورای انقلاب فرهنگی آمد. با دکتر [محسن] نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] درباره نرخ ارز صحبت کردم که امروز هم پائین آمده و راضی بود. محسن آمد. درباره سازمان انرژی اتمی و گمرک و بازرگانی صحبت شد که می‌گویند احتیاج به بازرسی دارند.

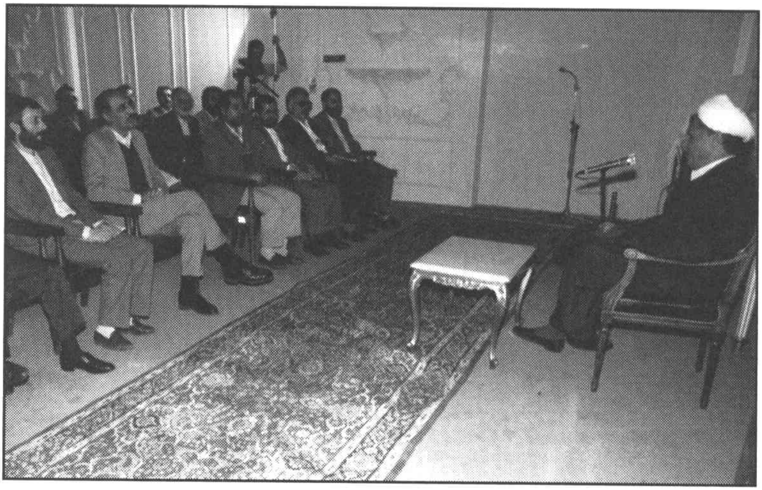
شب جلسه سران قوا در دفتر آقای خامنه‌ای بود. درباره پرونده‌های گروهک‌های محارب صحبت شد. درباره نامه مهدی تاجر هم قرار شد همکاری‌اش را بپذیریم. درباره وضع قضائی و مسائل اقتصادی و اسرا و ... هم مذاکره شد. ساعت نه ونیم به دفترم آمدم. تا ساعت ده ونیم شب کارها را انجام دادم و خوابیدم.

یکشنبه ۷ آبان | ۲۸ ربیع الاول ۱۴۱۰ ۲۹ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت سه بامداد بیدار شدم و دیگر خوابم نبرد. تا ساعت نه‌صبح کار کردم. رؤسا و مدیران دانشگاه‌های پزشکی آمدند و نیازهایشان را گفتند. برای آنها صحبت کردم و توصیه به ابتکار و استفاده بیشتر از امکانات نمودم[1]. جمعی از وزرای اقتصادی آمدند.

---

۱ - آقای هاشمی با اشاره به اهمیت بخش پزشکی در آموزش عالی اظهار داشت: «اهمیت بخش پزشکی برای ما خیلی روشن است و کمبود امکانات و تجهیزات بهداشتی و انواع تخصص‌های پزشکی، محسوس‌ترین نیاز کشور ماست و ما به اقداماتی که برای توسعه کمّی دانشگاه‌ها در این زمینه برداشته شده قانع نیستیم و در صددیم که با ارتقاء کیفی دانشگاه‌های پزشکی و تربیت هر چه بیشتر پزشک صالح، بخشی از نیازهای مردم نقاط محروم دنیا را هم در راستای اصل انسان دوستی اسلامی برآورده نماییم و در برنامه‌ریزی‌هایی که انجام شده، طی سال‌های آینده، این امر عملی خواهد بود.» رئیس جمهور به ابتکار مدیریت دانشگاه‌ها در به کارگیری بهتر از امکانات و تجهیزات فراهم شده و همچنین استفاده از کمک‌های مردمی تأکید کرد و خاطر نشان نمود، با استفاده بهینه از تجهیزات و امکانات پزشکی، سعی کنید که خود را اداره نمایید و آنها را در خدمت به مردم به کار گیرید. ایشان همچنین ضرورت پیوند بخش‌های تحقیقاتی سازمان‌های دولتی با بخش تحقیقات و پژوهش دانشگاه‌ها را خاطر نشان کرد و افزود: «باید روش‌هایی را بیابید که کلیه کارهای تحقیقاتی دستگاه‌های دولتی و بخش خصوصی در دانشگاه‌ها صورت گیرد که در این صورت هم دانشگاه‌ها و هم مردم منتفع خواهند شد. آقای هاشمی با تشکر از همه دست‌اندرکاران مسائل پزشکی به ویژه در دوران جنگ تحمیلی گفت در مجموع بحمدالله وضع دانشگاه‌ها در حد توقع، رضایت بخش است و با وسعت و قلمرو مسئولیت‌ها تعداد زیاد دانشجو و کمبود امکانات زحمت زیادی کشیده می‌شود و دولت هم در حد مقدور در رفع مشکلات دانشگاه‌ها تلاش خواهد کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

دیدار با رؤسای دانشگاه های پزشکی

درباره قیمت ارز در آینده بحث شد. بعضی‌ها معتقد بودند که تدریجاً قیمت پائین بیاید، ولی من و بعضی دیگر می گفتیم به طور ضربتی تا نزدیک قیمت مورد نظر پائین بیاوریم و سپس تدریجی باشد. برای اینکه تولید کننده بتواند مواد وارد کند و ضرر نکند؛ این نظر چربید[1].

آقای [محمدجواد] ایروانی وزیر سابق اقتصاد و دارائی آمد. از اتهامات بی مورد به ایشان پس از بازداشت [عباس کفافی] رئیس سابق بانک صادرات گله کرد و درباره شغل آینده‌اش مشورت کرد که سفارت را توصیه کردم.

دکتر [حسن] حبیبی و اخوی محمد برای تنظیم برنامه سلام صبح بخیر [رادیو] و توضیحات دولت در جواب انتقادات مردم آمدند. در هیأت دولت به وزرا گفتم نماینده‌ای برای جوابگویی معرفی نمایند. جلسه هیأت دولت تا ساعت هفت ونیم بعد از ظهر طول کشید.

---

۱ - آقای هاشمی در مورد پرداخت سوبسید،(= یارانه) برای برخی کالاها گفت: «ما برای مدت طولانی نمی‌توانیم سوبسید بدهیم. ما نان را به یک دهم قیمت به مردم می‌دهیم و یا شکر و گوشت و نفت وغیره را و تا رونق اقتصادی نباشد و رابطه معقول میان عرضه و تقاضا ایجاد نشود، ناچاریم به پرداخت سوبسید ادامه دهیم که برای دولت گران تمام می‌شود. دولت بنا دارد با آنهایی که به قصد اخلال و سودجویی مضر عمل می کنند، برخورد قاطع بکنیم.»

آیت‌الله خامنه‌ای در دفترم مهمانم بودند. درباره مشـاورت [رهبری] آقای [موسوی] خوئینی‌ها، عضویت احمدآقا در شـورای عالی امنیت ملی، اعلان آقای [علی]شمخانی به عنوان فرمانده نیروی دریایی ارتش، مسائل ارزی و اقتصادی و امور جاری دیگر مذاکره کردیم. شام خوردیم و به خانه‌هایمان رفتم.

دوشنبه ۸ آبان | ۲۹ ربیع الاول ۱٤۱۰ ۳۰ اکتبر ۱۹۸۹

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم آمدم. تا ساعت نه گزارش‌ها را خواندم و کارهای عقب مانـده از دیروز را انجـام دادم. آقای [عبدالله] نوری [وزیر کشـور] همراه آقای [محمد] عطریان‌فر [معاون سیاسـی امنیتی وزیر کشور] آمد. برای سـفر به پاکستان و مسائل قابل طرح مشورت کرد.

حدود هشـتاد نفر از نمایندگان به اسـم نمایندگان مناطق محروم آمدند و خواسـتار توجه بیشـتر به مناطق محروم و تأسیس معاونت یا مشاورت برای آن شدند. گفتم دفتری [در نهاد ریاسـت جمهوری برای امور مناطق محروم] باز کردیم و برای آنها درباره امور کشور و عدالت صحبت کردم[1].

---

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «در برخورداری یکنواخت مردم از امکانات کشور، نارسایی‌هایی وجود دارد و این یکی از امور مهمی است که باید برای از بین بردن آن تلاش کنیم. در نقاط محروم کشور، مناطقی وجود دارد که می‌توانند محروم نباشند. در سفر اخیر به استان‌های شمال غرب کشور، این سه استان دارای آب، خاک و هوای مناسب هستند و مردم سخت کوش هم دارند، اما استفاده مطلوب از این امکانات صورت نگرفته است. باید عوامل محرومیت‌ها را پیدا کرد و در حال حاضر در سازمان برنامه و بودجه، واحدی برای محرومیت زدایی از استان‌های محروم کشور وجود دارد و دفتری نیز در ریاسـت جمهوری برای پیگیری این امر تشـکیل خواهد شد. برای رفع محرومیت از نقاط محروم باید مطالعه همه جانبه‌ای صورت گیرد و برای این منظور باید مکانیسمی طرح‌ریزی شود که به کارگیری سرمایه، نیرو و امکانات کشور در این نقاط، بازده معقولی را در برداشته باشد.» رئیس جمهور در ادامه به آمادگی دولت برای محرومیت زدایی در کشـور اشـاره کرد و خطاب به نمایندگان گفت: « آمادگی لازم را داریم، شما نیز پیشنهاد خود را با دیدی واقع‌بینانه ارائه دهید. هم اکنون از تأخیر کارهای در دسـت اجرا که رقم عظیمی را شـامل می‌شـود، خسارت می‌بینیم و اگر این طرح‌ها در محدوده زمانی مشخصی به ثمر برسد، قطعاً اقتصاد کشور متحول خواهد شد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

دیدار با نمایندگان مجلس

شـورای اقتصاد از ساعت چهار تا هفت بعداز ظهر جلسه داشت. نیازهای طرح توسعه نیشـکر خوزستان و قیمت پنبه در دستور بود. تا سـاعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه رفتم. امروز کمی باران در تهران آمده. بارندگی امسال کم است.

سه‌شنبه ۹ آبان | ۳۰ ربیع الاول ۱۴۱۰ | ۳۱ اکتبر ۱۹۸۹

نمایندگان اسـتان گیلان برای مطالبه تعویض اسـتاندار آمدند ؛ نیازهای دیگر استان قبلاً تصمیم‌گیری شده است. آقای فرهاد رهبری آمد. به بعضی از انتصابات انتقاداتی داشت و درباره کاندیداتوری مجلس و معاونت پارلمانی صحبت شد. آقای [محسن] رفیق دوست آمـد. از وضع بنیاد جانبازان گـزارش داد و طرح‌هائی برای کارهای تجاری آورد که با دولت انجام دهند.

آقای دکتر ولایتی گزارش سـفر به سـوریه را داد. با سـوری‌ها توافـق کرده‌اند که مسـلمانان بتواننـد با طـرح طایف مخالفـت کنند و پیـش بینی‌هایی دربـاره طرح‌های

احتمالی[یان] الیاسون [معاون دبیرکل سازمان ملل] درباره قطعنامه ۵۹۸ داشت. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری و نهاد آمد ومطالبی داشت.

آقای [احمد] جنتی [رئیس سازمان تبلیغات اسلامی] تلفنی از برنامه [مجمع] روحانیون مبارز برای مراسم ۱۳ آبان شکایت کرد. آقای نوربخش درباره کنترل قیمت ارز گفت. شب شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت. کمی تب داشتم؛ خوابیدم.

چهارشنبه ۱۰ آبان | ۱ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۱ نوامبر ۱۹۸۹

با حالت تب ناشی از سرماخوردگی، کارهایم را انجام دادم. ساعت هشت و نیم صبح آقایان نوربخش و عادلی آمدند. درباره سیاست کنترل نرخ ارز مذاکره شد. نگرانند که نتوانیم نیازهای ارزی را تأمین کنیم و طرح ناموفق بماند. مایلند قیمت دلار در سطح صد تومان بماند که من با این نظر موافق نیستم؛ فکر می‌کنم در حدود هفتاد تومان را برای مدتی ثبت کنیم؛ قرار شد بررسی بیشتر شود.

آقای صابری - روحانی‌ای که اخیراً از ترکیه اخراج شده - آمد. از وضع شیعه و سنی و علی اللهی‌ها و اوضاع عمومی آنجا گفت؛ خواستار برگشت به آنجا است. معتقد است تأثیر زیادی روی افکار علی اللهی‌ها که خرافاتی‌اند، داشته و دارد.

آقای کورش فولادی آمد. او حدود ده سال در انگلستان زندانی بود و اخیراً آزاد شده است. مقداری از بدرفتاری‌های زندانبانان انگلیس را گفت. اگر درست باشد، وحشیانه عمل می‌کنند. خواستار شغل است.

آقای [سیدمحمد باقر] حکیم [رئیس مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق] آمد. از وضع عمومی جدید برنامه‌ها گفت و خواستار تقویت معارضان عراقی و تحرک بیشتر در داخل عراق شد و از مشکلات عراقی‌ها در ایران گفت و استمداد کرد و کمک ارزی خواست.

آقای [محمد] سـعیدی کیـا [وزیر راه و ترابری] آمد. درباره حمـل و نقل و ترمینال تهران و فروش بلیت راه آهن صحبت شد. در تمام مدت تب داشتم. ظهر سوپ خوردم. عصر به خاطر کسالت در هیأت دولت شرکت نکردم.

محسن از سفر به پروژه گاز کنگان آمد. گزارش بازرسی از چاه‌های گاز و پالایشگاه کنگان داد. احتمال عدم آماد‌گی کامل برای زمسـتان را جدی می‌داند. اگر آماده نشـود مشـکل سوخت خواهیم داشـت. برای زمان پیک فصل زمسـتان، حدود ۳۷ میلیون متر مکعب مصرف تخمین زده می‌شـود. صادرات به شوروی در سـال ۶۹ نیز مورد بررسی قرار گرفته است. خسارت ناشـی از بمباران در جنگ و استفاده از پیمانکاران داخلی، از دلایل تأخیر است. شب دکتر میلانیان برای معالجه‌ام آمد؛ سرماخورد‌گی تشخیص داد.

پنجشنبه ۱۱ آبان | ۲ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۲ نوامبر ۱۹۸۹

با تب سـنگین روز را شروع کردم. با خوردن آنتی بیوتیک و مسکن‌ها رو به راه‌تر شدم. آقای [سـیدمحمد] میرمحمدی از دفترم برای احوالپرسی آمد. پدر شهید حاجیلو گوسفند آورد و قربانـی کرد. دکتر جزایری همراه با دکتر احمدی زاده معاینه کرد و دوا داد. دو سه روز استراحت و معالجه تجویز کرد. تماس تلفنی هم کم داشتیم.

جمعه ۱۲ آبان | ۳ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۳ نوامبر ۱۹۸۹

تب ادامه داشـت. سبک‌تر بودم. در خانه ماندم و بیشتر وقتم به استراحت گذشت. جمعی از بسـتگان به دیدن آمدند. محمد سالاری که سـال‌ها در آمریکا بوده، برگشته است. او زنش را که آمریکایی است، طلاق داده و دو فرزندش را آنجا گذاشته و از وضع اخلاقی

آنجا بد می گوید.

عصر و شب کمی از کارها را انجام دادم، ولی خسته شدم و ناقص ماند. قسمتی از فیلم بازی فوتبال تیم ایران با گینه در کویت را دیدم. مستقیم پخش می‌شد؛ مساوی شدند. عفت، شب مهمان خانواده امام بود. شب حالم بهتر بود. استحمام کردم و خوابیدم.

شنبه ۱۳ آبان | ٤ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ٤ نوامبر ۱۹۸۹

همراه نقاهت به دفترم آمدم. کار عقب مانده زیاد دارم. معمولاً کارهایم به روز است. با آقایان [محسن] نوربخش، [عبدالحسین] وهاجی و [اکبر]ترکان [وزیران امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی و دفاع] درباره وضع ارز و مذاکره با شوروی‌ها و توزیع سیب زمینی صحبت کردم.

[آقای مرتضی] محمدخان [رئیس کل گمرک] آمد. گزارش وضع گمرک‌ها را داد. مدعی است اصلاحاتی انجام داده و طرحی برای سرعت کار در گمرک بازرگان آورد

ملاقات با وزیر تجارت خارجی شوروی

و استمداد کرد.

[آقای محسن میردامادی] استاندار خوزستان و معاونان [و مسئولین بازسازی آبادان و خرمشهر] آمدند. گزارش از وضع بازسازی دادند و نیازها و کمبودها را گفتند[۱]. مخارج سنگینی دارد و امکانات کم است. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری کشور آمد. آقای [ابوالفضل] توکلی [بینا] آمد. از برخورد ماموران تعزیرات با آقای [علی اکبر] تحریریان شکایت داشت. محسن آمد. ضمن خوردن ناهار درباره کاستی‌ها مخصوصاً وضع بد توزیع در وزارت بازرگانی صحبت کردیم.

عصر آقای کاتاشف وزیر [تجارت خارجی] شوروی با هیأت همراه آمد. ملاقات گرمی بود[۲]. از پیشرفت خوب برنامه مذاکرات گفته شد و با آقایان ترکان و نوربخش

---

۱ - آقای هاشمی با تأکید بر لزوم تسریع در بازسازی مناطق جنگزده کشور اظهار داشت: «بازسازی مناطق جنگزده باید طبق برنامه زمان‌بندی شده با قوت هر چه بیشتر به پیش رود. در برنامه بازسازی لازم است از روحیه انقلابی و حماسی ملت حداکثر استفاده برده شود. بازسازی مخروبه‌های جنگ از مؤثرترین وسیله مبارزه با استکبار جهانی و آمریکا است. مردم باید بدانند که بازسازی خرابی‌های ناشی از جنگ، خاری در چشم مستکبران، ارتجاع و صهیونیسم است که با تحمیل جنگ در نظر داشتند کشورمان را به مخروبه تبدیل کنند.»

۲ - در این دیدار که وزرای امور اقتصاد و دارایی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سفرای دو کشور حضور داشتند، ابتدا آقای کاتاشف با تقدیم سلام‌های گرم و دوستانه آقای گورباچف، روابط دو کشور دوست و همسایه ایران و شوروی را بسیار خوب و رو به رشد توصیف کرد. وزیر تجارت خارجی شوروی، گزارشی از ملاقات‌ها و مذاکرات انجام شده با مقامات ایرانی ارائه داد و اظهار داشت: «ما خوشحال هستیم که روابط حسن همجواری دو کشور به سرعت در حال پیشرفت است. روند کارها باید با توجه به توافقات جنابعالی و آقای گورباچف، هر چه فعال‌تر شود. آقای گورباچف اعلام کرده است که روابط حسن همجواری شوروی با ایران از اصول استراتژیک شوروی است. با ابتکار جنابعالی از سرگیری صدور گاز ایران به شوروی و از خاک شوروی به کشورهای دیگر به صورت ترانزیت، در آینده نزدیکی شروع می‌شود.» سپس آقای هاشمی با تشکر از سلام‌های گرم آقای گورباچف و با ابراز رضایت از روند رو به گسترش همکاری‌های دو کشور اظهار داشت: «ما خوشحالیم که می‌بینیم توافق‌هایی که در کشور شما با آقای گورباچف داشته‌ایم در حال اجرا است. با تلاش هیأت‌های دو کشور تاریخ ایران و شوروی در آینده شاهد بی سابقه‌ترین همکاری مستمر در زمینه‌های مورد علاقه طرفین باشد. تحولات جدیدی در شوروی به وجود آمده است و ما مسائل داخلی شما و سایر دوستانتان در بلوک شرق را به دقت پیگیری می‌کنیم و این رویدادها را کاملاً مثبت و مفید ارزیابی می‌کنیم. البته این گونه اقدامات انقلابی، مشکلاتی هم در پی دارد. توقعات مردم را بالا می‌برد و امکانات جوابگویی به توقعات مردم، معمولاً در این مرحله کافی نیست، ولی مردم حقیقت را درک کرده و همکاری خواهند نمود. سلام ما را به آقای گورباچف ابلاغ کنید و بگویید که برای تصمیمات اقتصادی اجتماعی این مرحله شما، تجربه جمهوری اسلامی ایران می‌تواند مفید باشد. شما بی‌شک از مارکسیسم به کاپیتالیسم منتقل نمی‌شوید و یک مرحله بینابین را انتخاب خواهید کرد. ما این مرحله بینابین را در ده سال گذشته انقلاب اسلامی تجربه کرده‌ایم و نقاط قوت و ضعف آن را به خوبی می‌دانیم. مایلیم در این جهت با شما همفکری و همکاری نزدیکی داشته باشیم. امیدوارم دو کشور ایران و شوروی برای حفظ محیط زیست، کنترل پیشرفت آب در دریای خزر و حفظ سواحل دریای خزر، همکاری بیشتری با یکدیگر داشته باشند.»

جداگانه درباره بخش مربوط به خودشان صحبت شد. آقای نوربخش از فشار زیاد تقاضای ارز آزاد گفت؛ نگران است که قدرت فروش ما بیشتر نباشد.

شب [جامعه] روحانیت مبارز [تهران] در دفترم جلسه داشت. درباره نامزدهای انتخابات [مجلس شورای اسلامی] در تهران گفتند. درباره امور جاری کشور مذاکره شد. دیر وقت به خانه رفتم.

یکشنبه ۱٤ آبان | ۵ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۵ نوامبر ۱۹۸۹

ساعت هشت ونیم صبح به دفترم آمدم. آقای [حسین] محلوجی [وزیر معادن و فلزات] آمد. گزارش وضع کارخانجات فولاد اهواز را داد و از جمله تندی که در حاشیه نامه‌ای از ارتش نوشته بودم، گله کرد. آقای [مرتضی] مقتدائی [رئیس دیوان عالی کشور] آمد. گزارش وضع دیوان عالی کشور را گفت و از رکود و خرابکاری کارها در زمان گذشته انتقاد داشت.

آقای [یان] الیاسون [نماینده ویژه دبیر کل سازمان ملل] و همراهان آمدند. نامه دبیر کل را آورد و گزارش مذاکرات در بغداد را داد؛ بیشتر از دفعات قبل امیدوار است. من هم تاکید بر تمایل به صلح جامع کردم[1]. خصوصی گفت صدام گفته اگر عزم سیاسی پشت

---

۱ - در این ملاقات که آقای ولایتی وزیر امور خارجه نیز حضور داشت، آقای الیاسون با تقدیم پیام کتبی آقای خاویر پرزدکوئیار دبیرکل سازمان ملل، گزارشی از مذاکرات خود در بغداد را به اطلاع رئیس جمهور رساند. نماینده ویژه دبیرکل با ارزیابی مثبت مذاکرات انجام شده، بار دیگر بر حمایت شورای امنیت و دبیرکل سازمان ملل از اجرای کامل قطعنامه ۵۹۸ تأکید کرد و اظهار امیدواری نمود که با تلاشی همه جانبه، قطعنامه ۵۹۸ به عنوان یک مجموعه لاینفک به طور کامل در آینده نزدیک، مراحل اجرایی خود را شروع کند و صلحی پایدار در منطقه برقرار گردد. سپس آقای هاشمی با تشکر از پیام محبت آمیز آقای دکوئیار دبیرکل سازمان ملل و آرزوی توفیق برای مأموریت صلح خواهانه آقای الیاسون، اظهار داشت: «ما از لحظه پذیرش قطعنامه ۵۹۸ در برقراری صلحی پایدار در منطقه، حسن نیت خود را نشان داده‌ایم. بهترین دلیل صداقت ما، بازسازی پالایشگاه آبادان در کنار مرز عراق و حرکت سریع برای بازسازی فراگیر در مناطق جنگزده است. انتظار داریم با وجود قرارداد مشخص و مستحکم ۱۹۷۵ با تلاش‌های پیگیر دبیرکل سازمان ملل هر چه زودتر صلحی پایدار در منطقه استقرار یابد.»

کار مذاکرات باشد، سریعاً می‌توانیم مثل زمان ۱۹۷۵ [میلادی] به نتیجه برسیم

دکتر حبیبی برای امور جاری کشور آمد. عصر تا ساعت هفت و نیم در جلسه دولت بودم. تا ساعت نه و نیم با رهبری در امور سیاسی، نظامی و اقتصادی مذاکره داشتیم. نقاهت کسالت باقی است و خسته به خانه رفتم.

مسابقه فوتبال تیم‌های ایران و عراق در کویت، امروز مورد توجه و حساسیت شدید مردم بود. گفتم به آنها وعده بدهند که اگر پیروز شدند، جوایز مهمی دریافت می‌کنند. بازی صفر - صفر تمام شد و چون تیم ما امتیاز بیشتری دارد، در نتیجه در صدر گروه قرار گرفتیم. برخوردها در میدان جدی، ولی توأم با متانت و دوستی بوده و مجموعاً اثر خوبی دارد.

مهندس [اکبر] ترکان [رئیس سازمان صنایع دفاع] نتیجه مذاکرات با شوروی‌ها در خریدهای نظامی را داد؛ قبول کردم.

دوشنبه ۱۵ آبان | ٦ ربیع الثانی ١٤١٠ | ٦ نوامبر ١٩٨٩

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [علی] یونسی دادستان [عمومی] تهران آمد. وضع گذشته و اصلاحات خودش و برنامه‌ها و نیازها را گفت. آقای [محمدصادق] خلخالی [نماینده قم] آمد. مشکلات خلخال و روستاهای قم را گفت. آقای [عیسی] ولایی رئیس کمیسیون بازرگانی آمد. تذکراتی راجع به بازرگانی داد و تقاضاهایی داشت.

[آقای سید رضا نوروززاده] نماینده اسفراین آمد. طومار تشکر مردم را در خصوص احیای طرح بنیاد اسفراین آورد. آقای [محمدمهدی] آخوندزاده آمد. او از خدمات خود در انگلستان گفت. سلمانی برای اصلاح آمد.

تلفنی به آقای [محمد علی] نجفی [وزیر آموزش و پرورش] در مورد حجاب دختران

دانش آموز گفتم. اختلاف وزیر راه و ترابری و فرمانده نیروی هوایی را برای استفاده از هواپیماهای نظامی جهت حمل گاوهای خریده شده از کانادا را حل کردم. با آقایان نوربخش و وهاجی درباره توزیع و ارز و .... صحبت شد.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. خرید دام عشایر در دستور بوده که در سال جاری از این ممّر شانزده میلیارد ریال دولت ضرر داده است. برای تهیه مبلغ پرداخت بحث شد و برای ادامه کار، قرار شد فکری شود؛ روی علوفه دادن به عشایر در خشکسالی به جای خرید دام‌های لاغر آنها، کمیسیونی مامور بررسی شد.

درباره خرید کالاهای اساسی صحبت شد. مبلغ یک ونیم میلیارد دلار اضافی، مجمع تشخیص مصلحت به آن داده که پس از بررسی چاره‌ای جز خرید ندیدیم. تا ساعت هشت و نیم شب کارها را انجام دادم و به خانه رفتم. عفت به ملاقات آیت‌الله نجفی مرعشی رفته و از حرف‌های شنیده از ایشان راضی برگشته بود.

سه‌شنبه ۱٦ آبان | ۷ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۷ نوامبر ۱۹۸۹

در مسیر اداره برای عیادت آیت‌الله مرعشی به بیمارستان خاتم الانبیاء رفتم؛ حالشان خوب است[1]. کم خوابی دارند. از من و برنامه‌هایم تعریف کردند و از خانم [فاطمه] کروبی

---

۱ - در پی رفع کسالت آیت‌الله‌العظمی سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی ازمراجع عظام تقلید و مراجعت به‌شهر مقدس قم، ایشان طی تلگرامی خطاب به‌آقای هاشمی، از اظهار لطف ایشان تشکر کردند. متن تلگرام به این شرح است: بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای هاشمی رفسنجانی، ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران دامت تأییداته. با سلام و تحیت، در این هنگام که با عنایات خداوندی و ادعیه حضرت آقایان علماء اعلام و طبقات مؤمنین و برادران محترم، بهبودی نسبی حاصل و طبق تجویز پزشکان معالج، از بیمارستان مرخص و جهت ادامه خدمت در جوار بی‌بی فاطمه معصومه (سلام‌الله علیها) به‌قم مراجعت نموده‌ام، جا دارد از جنابعالی که به‌هنگام بستری شدن حقیر در بیمارستان خاتم‌الانبیاء (ص) از اینجانب عیادت فرموده‌اید، تشکر کنم. امید است خداوند سبحان، آن جناب را در راه نیل به‌اهداف عالیه اسلامی و ترویج و اشاعه مذهب اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام و تداوم راه رهبر فقید انقلاب(قدس سره الشریف) بیش از پیش موفق و مؤید بفرمایید.

والسلام علیکم و رحمت‌الله و برکاته ۱۴ ربیع الثانی ۱۴۱۰ شهاب‌الدین‌الحسینی المرعشی‌النجفی

[مسـئول بخش پزشکی بنیاد شـهید] اظهار تشـکر نمودند. برای کتابخانه خود استمداد کردند و تأکید بر توسعه کشت و صنعت نیشکر و ... نمودند.

خانم کروبی آمد. کمی اوضاع بیمارسـتان را توضیح داد؛ خیلی راضی اسـت. دکتر معالـج هم برای آینده ایران بـا برنامه‌های دولت اظهار امیـدواری کرد. از چند مجروح جنگی عیادت کردم. گفتم به بیمارها هدیه‌ای داده شـود. به دفترم آمدم. هوا ابری است، اما باران نمی‌بارد.

آقای [هادی] نژاد حسـینیان [وزیر صنایع سـنگین] آمد. او برای مشـکلات تولید و صنایع چاره جوئی کرد و از برنامه‌ها گفت. جلسـه‌ای برای بررسی طرح محله جمشید - که خراب شـده و مردم منطقه متفرق شـده‌اند - داشتیم. برای تامین مخارج اسکان آنها و تهیه محل کسـب آنها - چند هزار خانه و مغازه - کمک مالی می‌خواستند. قرار شد از محل زمین‌های پادگان قلعه مرغی استفاده شود و طرح کمافی‌السابق ادامه یابد.

عصر آقایان [رضا] امراللهی [رئیس سـازمان انرژی اتمی] و تیمسـار [مصطفی] ترابی [رئیس سازمان حفاظت و اطلاعات ارتش] آمدند. اولی گزارش سفر چین را داد و دومی درباره حسن اثر نصب آقای [علی] شمخانی به فرماندهی نیروی دریایی گفت.

شـب بچه‌ها برای تماشای فیلم بای سیکل ران[1] به دفتر آمدند. به آقای دکتر غفوری اجازه دادم که برای بررسی مسأله اشغال مرکز بسیج توسط دانشجویان [دانشگاه] امیرکبیر به دانشگاه برود.

چهارشنبه ۱۷ آبان | ۸ ربیع الثانی ۱۴۱۰ | ۸ نوامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز تا سـاعت نه صبح کارها را انجام دادم. [آقای سـراج الدین کازرونی] وزیر مسـکن و [شهرسازی] و معاونان آمدند. دو سـاعت برنامه ساخت مسکن و شهرک‌های

---

۱ - «بای‌سیکل ران» فیلمی است به نویسندگی و کارگردانی محسن مخملباف که در سال ۱۳۶۴ در ایران به نمایش در آمد.

جدید را توضیح دادند؛ جالب و مفید و موثر است.

آقـای دکتر [گـودرز] افتخار [جهرمی] آمـد. گزارش مذاکرات لاهـه را داد: آزاد شـدن ۲۶۷ میلیون دلارمان از حساب شـماره ۲ و مذاکرات درباره مصالحه در خصوص پرونده‌هـای لاهه و پیشـنهاد آمریکاییان در مـورد پرداخت خسـارات حادثه [حمله به هواپیمای] ایرباس [در سـال ۱۳۶۷ در خلیج فارس] و پرداخت قیمت سلاح‌های موجود ما در آمریکا؛ گفتم بررسی شود.

آقای وکیلی آمـد. نتیجه مطالعات درباره امداد [غیبـی] دوران جنگ را آورد. ظهر محسـن آمد. از شـایعات درباره کتک خوردن دانشجویان اشـغال‌گر ساختمان بسیج و احتمال توطئه گفت.

عصر اکبر صفریان آمد، برای تغییر مسـئولیت [شرکت مس] سرچشمه استمداد کرد. در جلسـه هیأت دولت شـرکت کردم. دربـاره قیمت نهایی ارز بحث شـد که به جایی نرسیدیم. یک نظر حفظ حدود صدتومان و نظری روی هشتاد تومان بود.

پنجشنبه ۱۸ آبان | ۹ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۹ نوامبر ۱۹۸۹

سـاعت هشـت صبح از منزل به مرکز چاپخانه اسـکناس و ضرابخانه سـکه‌ها در خیابان پاسـداران رفتم. از طراحی، حکاکی، عکاسـی، آزمایشـگاه، کلیشه سازی، چاپخانه، کنترل، برش و بسـته بندی اسـکناس و مراحل ذوب و ضرب سکه بازدید کردم؛ جالب و اطمینان بخش اسـت. در کاغذ و مرکب وابسته‌ایم. دستور دادم کارخانه ساخت کاغذ مخصـوص تهیه کنند. دسـتگاه کنتـرل و حفاظت مرکز، پیشـرفته و مهم اسـت. آن را فرانسوی‌ها ساخته‌اند. در جمع کارکنان کمی صحبت کردم[1].

---

۱ - در این دیدار چهارساعته از مرکز چاپ اسکناس و ضرب سکه بانک مرکزی، بر ایجاد کارخانه مخصوص ساخت کاغذ اسکناس، تهیه مرکز چاپ اسکناس در ایران و همچنین بر استفاده از تکنولوژی مدرن برای ضرب سکه‌های مختلف تأکید شد. در این دیدار، رئیس جمهور ابتدا قسمت مخصوص

بازدید از مرکز چاپ اسکناس و ضرابخانه

ظهر به دفترم آمدم. باران خفیفی می‌بارید. عصر و شب کارها را انجام دادم. مقداری

طراحی اسکناس را مورد بازدید قرار داد که در این مکان طراحان ایرانی اسکناس، مشغول تهیه طرح‌هایی با استفاده از تصویر امام خمینی (ره) بودند. آقای هاشمی در این مکان از مدت کار یک طراح، نوع کار آنها و سابقه آنها سئوالاتی کرد که در هر دو مورد توضیحاتی ارائه شد. ایشان همچنین از قسمت طراحی و حکاکی اسکناس بازدید کرد و در این قسمت نیز مسئولین با ارائه توضیحاتی از روش‌هایی که ضریب ایمنی اسکناس را بالا می‌برد، توضیحاتی دادند. در واحد طراحی، هفت اسکناس ۱۰، ۲۰، ۵۰، ۱۰۰، ۲۰۰، ۵۰۰، ۱۰۰۰ در حال تهیه بود. در این بخش از بازدید، همچنین از آزمایشگاه تست مرکز و مواد شیمیایی چاپ اسکناس بازدید شد در این مکان بر روی مرکب ویژه چاپ و کاغذ اسکناس آزمایش‌هایی انجام می‌شود. آقای هاشمی سپس از دستگاه چاپ اسکناس، کنترل کیفی، برش و بسته‌بندی ، نمره و امضا، برش و بسته‌بندی اتوماتیک، خزانه اسکناس و برش و بسته‌بندی دستی بازدید کرد که در هر قسمت توضیحات لازم از سوی مسئولین قسمت‌ها ارائه شد. سپس از قسمت ضرب مسکوکات طلا و رایج در ایران نیز بازدید کرد. در این قسمت از قسمت‌های ذوب، گوپین، نورد اول، قیچی، آنالینگ، نورد دوم، پانچ، بازبینی، توزین و تفکیک، شستشو و پرداخت، ضرب، شمارش و بسته‌بندی بازدید شد. رئیس جمهور سپس در جمع خبرنگاران حاضر شد و به‌سئوالات آنان پاسخ گفت. ایشان درباره بازدید خود از چاپخانه اسکناس و ضرب سکه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران گفت: «این واحد در مجموع یکی از مراکز مورد نیاز کشور است. ما تا همین اواخر اسکناس مورد نیاز خود را از خارج تأمین می کردیم و به‌کشورهای دیگر سفارش چاپ می‌دادیم و این مناسب کشور مستقلی نبود که یکی از ضروری‌ترین نیازهای خود، آن هم نیازهای حساس را از خارج بگیرد. خوشبختانه امروز از لحاظ تأمین نیازها به‌حد خودکفایی رسیدیم اما در تأمین کاغذ مخصوص اسکناس و مرکب وابسته‌ایم. با توجه به‌امکانات تهیه صنعت ساخت اسکناس و امکانات شیمیایی کشور برای تهیه مرکب، باید سریعاً کاغذ و مرکب در ایران تأمین شود تا از این نظر هم مسأله‌ای نداشته باشیم. در مورد ضرب سکه، ماشین آلات قدیمی است ولی متخصصین دقت زیادی دارند و باید با ماشین‌های جدید وشیوه‌های جدید سکه بزنیم.

از گزارش‌های مفصل که خوانده نشده بود، خواندم و مقداری را با خود به خانه بردم که در منزل بخوانم.

جمعه ۱۹ آبان | ۱۰ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۱۰ نوامبر ۱۹۸۹

پیش از ظهر، بیشتر به استراحت و مطالعه گزارش‌ها گذشت. عصر آقای مهدی تاجر آمد. گزارش مذاکرات با آقای نواب را داد. به کمک درباره دولت شیعه در ایران اظهار علاقه شدید کرد و از توطئه ارتجاع عرب علیه شیعه در منطقه اظهار نگرانی نمود. احمدآقا هم رسید. در بخشی از مذاکرات هم بود. تاجر گفت بنا داریم به مرقد امام برویم و کمک کنیم. [حاج احمدآقا] از اینکه در جلسه هفتگی من و رهبری حضور ندارد، گله کرد. درباره ائتلاف جامعه روحانیت و [مجمع] روحانیون مذاکره شد؛ قرار شد تشویق به ائتلاف کنیم.

شب دکتر ولایتی و معاونانش آمدند. گزارش مذاکره با آقای [یان] الیاسون [نماینده ویژه دبیرکل سازمان ملل] و پیام صدام [حسین رئیس جمهور عراق] را دادند. صدام در پیامش کلی صحبت کرده و بر صلح تأکید نموده، ولی توضیحات طارق عزیز [وزیرامور خارجه عراق] که تکیه بر حاکمیت بر شط العرب داشته، کلیات او را بی ارزش کرده و به نحوی نشان داده که نگرانی عراق بیشتر از بند قطعنامه در مورد تعیین متجاوز و دخالت ایران در امور داخلی عراق از طریق اعمال نفوذ در شیعیان است. جواب کاملی برای همه اظهارات تهیه کرده بودند که با اصلاحاتی قرار شد بدهند. در مجموع، اظهارات این سفر آقای الیاسون، از اظهارات سفر قبلی منفی‌تر است.

شنبه ۲۰ آبان | ۱۱ ربیع الثانی ۱۴۱۰ | ۱۱ نوامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت و نیم به دفترم آمدم. ساعت نه صبح [آقای ویچه دونگه] نخست وزیر سریلانکا و هیأت همراه آمدند. قبل از ملاقات دکتر حبیبی و نوربخش توضیحات مذاکرات را دادند و قبل از آن جزوه‌ای راجع به سریلانکا خواندم.

نخست وزیر و [آقای عبدالرزاق منصور] وزیر کار [سریلانکا] که مسلمان روشن ضمیر و شجاعی است، صحبت کردند و من هم صحبت کردم[1]. مذاکرات خوبی بود. هدایائی دادند؛ صمیمی به نظر می‌رسند.

آقای [حمید] میرزاده برای امور کشور آمد. آقایان [اکبر] ترکان، [محمد] سعیدی کیا، تیمسار [منصور] ستاری، [حسن] شفتی [مدیر عامل شرکت هما] و [علی محمد]

---

۱ - در این دیدار که دکتر حبیبی معاون اول رئیس جمهور و دکتر نوربخش وزیر امور اقتصاد و دارایی و رئیس ایرانی کمیسیون مشترک دو کشور و کاردار ایران در سریلانکا نیز حضور داشتند، نخست وزیر سریلانکا سلام گرم رئیس جمهور کشورش را تقدیم کرد و تشکر قلبی خود و هیأت همراه را از مهمان‌نوازی گرم دولت ایران ابراز داشت. آقای «ویچه دونگه» همچنین با ارائه گزارشی از روند مذاکراتش با مقامات و مسئولین ایرانی، خواستار گسترش هرچه بیشتر روابط و همکاری‌های فی‌مابین دو کشور شد. در این دیدار آقای عبدالرزاق منصور وزیر تجارت و کشتیرانی سریلانکا نیز مذاکرات هیأت سریلانکایی در ایران را ثمربخش توصیف کرد و افزود: « ما خود را برای آموختن درس‌های بزرگ انقلاب عظیم اسلامی ایران و الهام گرفتن از افکار و اندیشه‌های والای امام خمینی آماده کرده‌ایم. گرچه ده درصد مردم سریلانکا مسلمان هستند، اما به‌غیر از من، سه وزیر دیگر دولت این کشور و همچنین رهبر و سخنگوی مجلس سریلانکا، مسلمان هستند و ما خوشحال خواهیم شد که دعوت صمیمانه ما را بپذیرید و از کشور ما دیدار داشته باشید. سیاست‌های ایران و سریلانکا در اجلاس غیرمتعهدها، محکوم نمودن صهیونیست‌ها و سیاست‌های نژاد پرستانه در آفریقای جنوبی و همچنین حمایت از مبارزات مردم فلسطین است. ما خواستار توسعه این همکاری‌ها در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی هستیم. با اعلام پشتیبانی از اهداف جمهوری اسلامی ایران در زدودن ستمگری و حمایت از مظلومان جهان، بر حمایت سریلانکا از اجرای کامل قطعنامه ۵۹۸ تأکید می‌کنیم.» در این دیدار آقای هاشمی نیز ضمن تشکر از سلام گرم و دوستانه رئیس جمهور سریلانکا و اظهارات محبت آمیز نخست وزیر و وزیر تجارت این کشور اظهار داشت: «ما از حضور شما در جمهوری اسلامی ایران خوشحالیم و مایلیم که روابط‌مان را با شما هرچه بیشتر توسعه دهیم.» رئیس جمهور با اشاره به‌اظهارات آقای عبدالرزاق منصور در مورد وضعیت مسلمانان در سریلانکا تأکید کرد: « ما همکاری بین مذاهب در سریلانکا و حضور مسلمانان این کشور را در صحنه‌های سیاسی، اجتماعی مثبت ارزیابی می‌کنیم و امیدواریم که این حسن روابط همیشه محفوظ بماند.» ایشان با اشاره به‌مواضع سریلانکا در مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی افزود: « طی ده سال گذشته در مجموع مواضع دولت سریلانکا در ارتباط با مسائل بین‌المللی و منطقه‌ای مثبت بوده است.» رئیس جمهور در پایان سخنان خود با اشاره به اهمیت رفت و آمد مسئولین بلندپایه دو کشور در تقویت و تحکیم روابط دوجانبه، از دعوت برای سفر به‌سریلانکا تشکر کرد و اظهار امیدواری نمود که در فرصتی مناسب از این کشور دیدار داشته باشد.

دیدار با نخست وزیر سریلانکا

نوریان [رئیس سازمان هواپیمایی کشوری] آمدند. درباره استفاده از هواپیماهای حمل و نقل نیروی هوایی در امور کشوری مذاکره کردیم؛ به نتیجه مطلوب رسیدیم. تعداد زیادی هواپیمای حمل ونقل بار و مسافر در نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] بدون استفاده مانده و با ورود آنها در حمل و نقل کشور، تنگناها برطرف می‌شود. سال‌ها بود این بحث بی ثمر ادامه داشت و امروز با حضور خودم در بحث، ظاهراً به مباحثات خاتمه دادم.

تلفنی با رهبری در مورد شرکت احمدآقا در جلسه خصوصی‌مان صحبت کردیم. عصر آقای [محمدرضا] هاشمی [گلپایگانی] برای برنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد. دکتر [عبدالله] جاسبی [رئیس دانشگاه آزاد اسلامی] برای اصلاح آئین نامه دانشگاه آزاد اسلامی آمد. آقای نقاشان برای اطلاعات تجاری آمد.

[آقای غلامحسین کرباسچی] استاندار اصفهان برای حل مشکلات استان، منجمله اجرای طرح فاضلاب فولاد مبارکه که قبلاً مردم روستای مجاور مانع شده بودند و همچنین درخواست اجرای طرح اتوبان قم - اصفهان آمد.

آقایان [عبدالله] نوری و [علی] فلاحیان اطلاع دادند که در ایذه، بین یک قبیله با

کمیته [انقلاب اسلامی] درگیری بوجود آمده و جمعی از دو طرف کشته شده‌اند و مردم کمیته را تصرف کرده‌اند. قرار شد نیرو برای آرام کردن وضع بفرستند.

شب جلسه سران قوا در دفتر آقای [محمد] یزدی [رئیس قوه قضائیه] داشتیم. درباره وضع اقتصادی، سیاسی و امنیتی بحث داشتیم. قرار شد آقای یزدی برای اجرای طرح فاضلاب فولاد مبارکه، دادستان اصفهان را مأمور کمک کنند. شب در دفترم ماندم.

یکشنبه ۲۱ آبان | ۱۲ ربیع الثانی ۱۴۱۰ | ۱۲ نوامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز و صبحانه و قرائت گزارش‌ها، از ساعت نه تا ده و نیم [آقایان کارلوس دیوید کالدر، هوروات و عبدالعالم بن مستهیل] سفرای پرتقال، مجارستان و عمان برای تقدیم استوار نامه‌ها آمدند؛ تشریفاتی است[1]. از ساعت ده و نیم تا دوازده و نیم با وزرای صنعتی و مالی جلسه‌ای برای اختصاص ارز تولیدی به وزارتخانه‌های صنایع، صنایع سنگین و معادن و فلزات داشتیم. بالاخره بانک مرکزی موظف شد براساس برنامه پنجساله بپردازد.

۱- دکتر کارلوس دیوید کالدر سفیر جدید پرتغال در ایران، ضمن تقدیم استوارنامه خود اظهار داشت: «افتخار دارم که از سوی دولت پرتغال به‌عنوان سفیر در کشور بزرگ ایران انتخاب شده‌ام.» او آمادگی خود و دولت متبوعش را برای گسترش هر چه بیشتر همکاری‌های فیمابین اعلام داشت. سپس آقای هاشمی با آرزوی توفیق برای سفیر پرتغال در توسعه روابط دو کشور، اظهار امیدواری کرد که با توجه به‌مواضع بی‌طرفانه دولت پرتغال در دوران جنگ تحمیلی، زمینه‌های گسترش ارتباطات دو کشور، هر چه بیشتر تقویت گردد. آقای هوروات سفیر جدید مجارستان در جمهوری اسلامی ایران نیز ضمن تقدیم استوارنامه خود اظهار داشت: «دولت مجارستان اهمیت فراوانی برای روابط خود با ایران قایل است». او با بیان آخرین تحولات جاری در مجارستان، مجدداً از سوی رئیس جمهور و دولت متبوع خود از رئیس جمهور برای سفر به‌مجارستان دعوت کرد. سپس آقای هاشمی با تأکید بر گسترش مناسبات دو کشور در همه زمینه‌های مورد علاقه طرفین اظهار داشت: «ما تحولاتی را که در مجارستان در جریان است، مثبت تلقی می‌کنیم و فکر می‌کنیم آینده کشور شما بهتر از گذشته خواهد بود و امیدواریم به‌آسانی و خوبی از این مرحله تحول عبور کنید.» رئیس جمهور اظهار امیدواری کرد که در فرصت مناسبی از مجارستان دیدن کند. آقای عبدالعالم بن مستهیل رخیوت سفیر جدید عمان ضمن تقدیم استوارنامه خود، خواستار گسترش هر چه بیشتر روابط دو کشور گردید. آقای هاشمی با آرزوی توفیق برای سفیر جدید عمان و اظهار رضایت از روابط دوستانه دو کشور مسلمان و همسایه ایران و عمان اظهار امیدواری کرد که با تلاش سفیر جدید عمان، روابط دو کشور هر چه بیشتر استحکام و گسترش یابد.

[آقای سـید عباس موسـوی] نماینده ایذه را به عنوان نماینده خودم برای حل مسائل جاری ایذه فرستادم. عصر در هیأت دولت شرکت کردم. با تصویب آئین نامه‌ای مراحل اسـتفاده از ارز را برای دسـتگاه‌ها تسهیل کردیم. شـب خدمت آقای خامنه‌ای با حضور احمدآقا جلسه داشـتیم. احمدآقا چنین جلسه‌ای خواسته بود. قرار شد احمدآقا به عنوان نماینده رهبری در شورای عالی امنیت ملی باشند. به خانه رفتم.

دوشنبه ۲۲ آبان | ۱۳ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۱۳ نوامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم به دفترم آمدم. ساعت نه صبح آقای آقازاده [وزیر نفت] آمد. گزارشی از وضع نفت منجمله سـطح تولید در رژیم قبل و علل پائین آمدن آن و راه‌های بالا بردن آن داد و درباره تصفیه نفت و پالایشگاه‌های جدید و .... مطالبی گفت.

آقای [سـیدمنصور] رضوی آمد. مطالبی در مورد اصلاح ادارات داشـت؛ بد نیست. آقای [محمدعلی] رحمانی مسـئول بسیج آمد. گزارشـی از وضع بسیج و هفته بسیج داد و خبر داد که بنا دارد کناره‌گیری کند و گزارشـی از حادثه تصرف مرکز بسـیج توسط دانشجویان امیرکبیر داد.

دو نفر صنعتگر معدن آمدند و برای توسـعه کارگاه خودشان استمداد کردند؛ مدعی ابتکارات قابل توجه هسـتند. آقای [محمدرضا] ناصری امام جمعه شهرکرد آمد. اوضاع آنجا را گفت و خواستار سفر من به آنجا شد. به ایشان گفتم در آنجا مردم را تشویق کنند که از دانه‌های بلوط برای تهیه خوراک دام اسـتفاده نمایند؛ از این منبع عظیم غذایی که در جنگل‌های جنوب وجود دارد، استفاده نمی‌شود.

عصر قرار بود جلسه شورای اقتصاد داشته باشیم. به خاطر عدم آمادگی دستور، جلسه تشکیل نشد. به آقای [مسـعودروغنی] زنجانی [رئیس سازمان برنامه‌وبودجه] گفتم برای هر جلسه چند دستور در نظر بگیرند که چنین نشود. تا ساعت هفت و نیم در دفترم کارها

را انجام دادم. به خانه رفتم. سارا و مونا سرماخوردگی دارند و تب کرده‌اند. یاسر نیز تب دارد و اخیراً در تمرین چتربازی به زمین افتاده و دستش آسیب دیده است.

سه‌شنبه ۲۳ آبان | ۱٤ ربیع الثانی ۱٤۱۰ | ۱٤ نوامبر ۱۹۸۹

ساعت نه صبح، آقای [قربانعلی] دری [نجف‌آبادی] آمد. پیام آقای منتظری را آورد که مبلغ ۹۲ هزار دلار بابت جبهه و جنگ در دست آقای ابراهیمی داشته‌اند که خرج طلاب خارجی در قم شده است. اکنون خواسته‌اند که با دریافت معادل ریال آن، این مبلغ را به جبهه بدهیم. مبلغ ۳۲۰ هزار درهم امارات برای مصارف جبهه فرستادند. درباره گزینش صحبت شد.

برای حل مشکلات تهران، مسائل مسکن، حمل و نقل، خدمات محیط زیست، آب و .... با حضور وزرای کشور، مسکن، نیرو، شهرداری تهران و معاونان، جلسه‌ای داشتیم. پیشنهادهایی برای جلوگیری از رشد جمعیت و اصلاح امور منجمله انتقال پایتخت، انتقال پادگان‌ها، بعضی از دانشگاه‌ها، مراکز صنعتی و تجاری، اصلاح بافت مناطق قدیمی، حفظ فضای سبز، گازسوز کردن موتورها و تسریع در کار احداث مترو ... داده شد؛ بعضی‌ها تصویب و بعضی‌ها به کمیسیون‌ها ارجاع شد. از آقای خامنه‌ای برای اقدام در تهیه طرح انتقال پادگان‌ها اجازه گرفتم. دکتر حبیبی برای امور جاری آمد.

عصر جلسه‌ای برای حل مشکلات نان داشتیم. نانوایی‌ها مدعی ضرر کردن هستند و صفوف مردم در مقابل نانوایی‌ها طولانی است و تعزیرات حکومتی مسأله را حل نکرده. مسئولیت اداره آرد و نان بین وزارت بازرگانی و وزارت کشور [= فرمانداری‌ها] تقسیم شده. به نتایج نهائی نرسیدیم، ولی تصمیمات موقتی گرفتم.

شب شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت. اعضای جدید آمدند. انتخاب هیأت

رئیسه انجام شد. با اتفاق آراء رئیس و نواب رئیس و منشیان دبیر انتخاب شدند[۱]. آئین نامه شورای عالی پژوهش و بررسی مسأله اشغال مرکز بسیج در دستور بود[۲]؛ تصمیماتی گرفتیم. شب به خانه رفتم.

چهارشنبه ٢٤ آبان | ١٥ ربیع الثانی ١٤١٠ ١٥ نوامبر ١٩٨٩

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم آمدم. کارهای دیروز را که مانده بود انجام دادم. [آقای مسعود روغنی زنجانی] رئیس سازمان برنامه و بودجه، برای جا انداختن مسأله نقشه برداری کل کشور و استفاده از ماهواره آمد. آقای [مصطفی حائری] فومنی آمد. راجع به سیاستمان در جنوب خلیج فارس و کشورهای عرب مطالبی داشت. جلسه کمیته توسعه صادرات را داشتیم که تصمیماتی برای حمایت صادرات گرفتیم.

آقای [محمود] واعظی [معاون وزیر امور خارجه] آمد. گزارش سفر به فرانسه، ایتالیا و آلمان را داد و در مورد آینده مشورت کرد. عصر محسن آمد. گزارش بررسی کارخانه کاغذ سازی مازندران و ضعف‌های تعقیب کار، طرح و راه حل را داد. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. آئین نامه جلسات دولت و کمیسیون‌ها و کارهای متفرقه و فوری

---

۱ - شورای عالی انقلاب فرهنگی انتصابات جدید خود را به‌شرح ذیل اعلام کرد: آیت‌الله هاشمی رفسنجانی به‌عنوان رئیس شورا، آیت‌الله محمد یزدی و دکتر حسن حبیبی نواب رئیس شورا. دکتر سید محمد رضا هاشمی گلپایگانی به‌عنوان دبیر شورا. دکتر پور جوادی و مهندس واعظ زاده به‌عنوان منشی‌های شورا. در ضمن شورا عضویت مهندس مصطفی میرسلیم، دکتر جاسبی و دکتر تسلیمی را در شورای مشترک کمیسیون‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب کرد.

۲ - شورا پس از استماع گزارش مسایل دانشجویی دانشگاه‌ها به‌ویژه مشکل خوابگاه‌ها، این تصمیمات را اتخاذ نمود: الف - شورا از حادثه تلخ [اشغال مرکز بسیج دانشگاه امیرکبیر توسط دانشجویان] و پی‌آمدهای آن اظهار تأسف نمود و از دانشجویان عزیز، این نیروهای اصیل انقلاب خواست تا ضمن حفظ هوشیاری مراقب باشند که این‌گونه حوادث که به‌نفع هیچکس نیست، در آینده تکرار نشود. ب - شورای‌عالی انقلاب فرهنگی، هیأتی را جهت پیگیری و رسیدگی آن تعیین نمود. ج - شورا از مسئولان ذیربط خواست که مسایل را پیگیری و رسیدگی کنند. د - شورای ضمن تشکر از مسئولان ذیربط در دولت که از مدتی پیش مشغول تهیه و تأمین امکانات رفاهی برای دانشجویان خصوصاً در زمینه خوابگاه می‌باشد، خواستار سرعت بخشیدن به‌این امر مهم و ضروری شد.

در دستور بود. تا ساعت هشت ونیم شب در دفترم کار کردم و به خانه رفتم.

پنجشنبه ۲۵ آبان | ۱۶ ربیع الثانی ۱۴۱۰ ۱۶ نوامبر ۱۹۸۹

دیشب باران خوبی بارید. ساعت هفت و نیم صبح به دفترم آمدم. [آقای عبدالله نوری] وزیر کشور آمد. درباره سفر به پاکستان، سیاست اداره کردستان، مسائل اخیر دانشجویان و استانداران مذاکره شد. طرحی برای مبارزه با مفاسد اخلاقی آورد که بررسی کنیم.

آقای [احمد] نیکفر نماینده اقلید و آقای [علی‌اکبر] طاهائی نماینده تنکابن و آقای [علی محمد] سوری [ملکی] نماینده خرم آباد برای نیازهای منطقه انتخابی خودشان آمدند.

رؤسای دانشگاه‌های آزاد اسلامی آمدند. دکتر جاسبی گزارش داد و من هم مفصلاً درباره اهمیت و توفیقات دانشگاه صحبت کردم[1]. عصر آقایان‌هادی غفاری و مجدآرا آمدند. گزارش سفر هیأت پارلمانی کره شمالی را دادند. گفتند که کیم ایل سونگ

---

۱ - ایشان در این دیدار اهدافی را که دانشگاه آزاد اسلامی به‌منظور تحقق آنها شکل گرفت، یادآور شد و اظهار داشت: «بحمدالله همانطور که انتظار می‌رفت، این دانشگاه در مسیر درستی قرار گرفته و زمینه بسیار مناسبی را برای تحصیل تشنگان علم و فرهنگ به‌وجود آورده است. یکی از خلاءهای جدی جامعه ما پس از پیروزی انقلاب اسلامی، مسئله آموزش عالی بود که دانشگاه آزاد اسلامی با تکیه بر اقیانوس بیکران مردم کار بزرگی را صورت داد و با توجه به نیاز جامعه و انقلاب اسلامی آن را سامان داد». رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی با اشاره به‌تحصیل حدود دویست هزار دانشجو در دانشگاه آزاد اسلامی اظهار داشت: «این کار بزرگ با همت و تلاش مردانی بزرگ، در محیطی صورت گرفت که خیلی‌ها اینگونه کارها را از مقوله کارهای مردمی نمی‌دانستند. شکستن آن جو و طلسم و جلوگیری از کارشکنی‌ها، کار مهمی بود که انجام شد. آینده دانشگاه آزاد اسلامی امیدبخش است و این دانشگاه در مدت چند سالی که از تأسیس آن می‌گذرد، بدون اینکه کوچکترین بار مالی برای دولت داشته باشد، خود را به‌سطح قابل قبولی رساند و این نشان می‌دهد که مسئولین این دانشگاه موفق بوده و کار را به‌خوبی انجام داده‌اند.» آقای هاشمی ضمن قدردانی از مسئولین واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی اظهار داشت: «شاید بهترین سرمایه برای شما تأییدات حضرت امام (ره) بود که اولین کمک را به تأسیس دانشگاه آزاد اسلامی نمودند و علاوه بر آن حمایت‌های بی‌دریغ مسئولین و عضویت حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی در شورای مرکزی این دانشگاه را می‌توان به‌عنوان عوامل دخیل در پیشبرد امور این دانشگاه ذکر کرد. البته انجام کاری به‌این وسعت و سرعت، طبعاً مشکلاتی هم در پی دارد که ان‌شاءالله به‌تدریج مرتفع خواهد شد و دولت هم در حد توان، برای رفع نیازهای ضروری شما اقدام خواهد کرد.» آقای هاشمی در پایان ضمن تأکید بر ارتقاء سطح علمی این دانشگاه در حد استانداردهای بین‌المللی، بر ارتباط این دانشگاه با دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی تأکید کرد وافزود: «سعی کنید که این دانشگاه را به تشکیلات نیرومند آزاد علمی در دنیا تبدیل نمایید که این یکی از افتخارات بزرگ انقلاب اسلامی خواهد بود.

[رهبر این کشور] برای سفر به ایران اظهار تمایل کرده درخواست فروش سالانه دو و نیم میلیون نفت در مقابل انجام پروژه‌ها دارد. گفتم پروژه‌ها را در کمیسیون برنامه و بودجه مشخص کنند. تا ساعت هفت و نیم کار کردم.

جمعه ۲۶ آبان | ۱۷ ربیع الثانی ۱٤۱۰ | ۱۷ نوامبر ۱۹۸۹

تا ساعت ده و نیم صبح برای خطبه‌ها مطالعه کردم. برای اقامه جمعه به دانشگاه تهران رفتم. خطبه‌ای در فضیلت تولید و کار و دیگری را درباره مسائل روز ایراد کردم[1]. ظهر

---

۱ - خطیب جمعه در ادامه بحث خطبه‌های گذشته، به تبیین ابعاد دیگری از عدالت اجتماعی اسلام پرداخت و گفت: «جامعه مسلمان بر اساس نصوص قرآن و احادیث، موظف است برنامه زندگی‌اش را به‌نحوی تنظیم کند که از دیگران عقب نماند و پیشتاز و الگوی ملت‌ها در جهان باشد.» سپس با اشاره به‌دیدگاه‌های اسلام و معارف قابل دسترس و درک آن که منطبق بر نیازهای فطری و طبیعی انسان تشریح شده است، گفت: «تصور نشود که اسلام فقط برای آخرت انسان بحث می‌کند، بلکه در اسلام ذره‌ای غفلت از نیازهای دنیوی انسان‌ها نشده و ما مکلفیم که منابع زمینی را کشف و برای زندگی بهتر مردم اقدام کنیم.» ایشان با بیان مصادیقی از زندگی پیامبر (ص) گفت: «اسلام در میان ادیان و مکاتب موجود جهان، اولین و بالاترین معارف را برای تسخیر امکانات طبیعت در زمین و دریا و فضا عرضه کرده است. راه انبیای عظام و حرکت آنها، توجه به‌همه مسائل زندگی و کار و تولید با اولویت بخشیدن به‌امور آخرتی است. با استناد به‌قرآن کریم و سیره پیامبر (ص) و ائمه علیهم‌السلام، اسلام برای کار و تولید حدی قائل نیست و نقد کردن امکانات طبیعت توسط مسلمانان هرچه بیشتر، بهتر و هیچ مذمتی برای صرف وقت مسلمین در نقد کردن ذخایر طبیعت، وجود ندارد. اگر کار و تلاش برای خدا باشد و انسان مسلمان توجه داشته باشد که با کار چه نقشی و چه آثاری در جامعه دارد، این از افضل عبادات است و اگر چنین نیتی هم نداشته و صرفاً برای خوب اداره کردن عائله و صرف اهداف مادی کار و تلاش کند، باز هم مطلوب و مؤثر است.» آقای هاشمی با تقبیح تفکری که راه عبادت و قرب به خداوند را فقط در ذکر می‌داند، آن را یک انحراف خطرناک دانست و گفت: «عبادت فقط در معابد و کارهای عبادی نیست و جوهر عبادت، عمل است و انسان بیکار فقط ذکرگو، چهره مورد تأیید اسلام نیست. ائمه و بزرگان ما جوهر بنیه جامعه را کار معرفی کرده و عظمت کار را همیشه بیان کرده‌اند.» خطیب جمعه در ادامه به‌تشریح بعد فرهنگی این انحراف در تفسیر عمل که در میان قشر مقدس مآب، بیکاری به‌عنوان یک خصیصه ضداسلامی شناخته نمی‌شود پرداخت و گفت: «جای تأسف است که در جامعه ما، بیکاری و تنبلی به عنوان یک حالت بی‌توجهی به مادیات تلقی می‌شود. شرافت و کرامت انسان مسلمان، به‌میزان آثاری که از وجود او برای جامعه پدیدار می‌شود، بستگی دارد. با استناد به آیات قرآن، عمل صرفاً به‌اشاره آخرت نیست و انحراف نابخشودنی است که عرف مذهبی ذکر و مناسک را فقط عمل عبادی تفسیر کند و این انحراف باعث می‌شود جامعه اسلامی از میدان مسابقه زندگی کنار رفته و کفر و استکبار در میدان جولان دهند.» آقای هاشمی در خطبه دوم نماز از مردم خواست که آمادگی دفاعی خود را همچنان حفظ کنند. امام جمعه موقت تهران درباره نتیجه مذاکرات نمایندگان سازمان ملل با مقامات ایرانی و عراقی گفت: «دو طرف بر اینکه جنگ به هیچ‌وجه آغاز نشود تأکید داشتند، اما ملت بداند که هنوز دشمن به‌حق خود قانع نیست و ما ناچاریم آمادگی خود را حفظ کنیم.

بستگان عفت مهمانمان بودند. دیشب بستگان من، همشیره طیبه آمده بود و برای ازدواج دخترش کمک می‌خواست. به محمد گفتم دو قطعه فرش از طرف من هدیه دهد. گفت امسال دو سه باران در نوق آمده است.

شنبه ۲۷ آبان | ۱۸ ربیع الثانی ۱۴۱۰ | ۱۸ نوامبر ۱۹۸۹

ساعت هشت صبح به دفترم رسیدم. ساعت ده آقایان [محمد] سعیدی کیا و [حسن] شفتی و [علی محمد] نوریان آمدند. گزارش کار در فعال کردن هواپیمائی را دادند و برای رفع موانع استمداد کردند؛ به خصوص حضور ده‌ها نهاد و ارگان در فرودگاه مهرآباد که دست و پاگیر شده‌اند.

آقای [عطاءالله] مهاجرانی[معاون پارلمانی رئیس جمهور] برای امور مجلس آمد و درباره لوایح نظر خواهی کرد و از فعالیت‌های بنیاد دایره المعارف آقای [سید کاظم موسوی] بجنوردی و طرح تولید ماهی در کنار اترک گفت. دکتر [حسن] روحانی [دبیر شورای عالی امنیت ملی] آمد. گزارش تهیه مقدمات شورای عالی امنیت را داد و درباره رؤسای کمیته‌ها و دبیر آنها مشورت کرد.

محسن آمد. برای کارهای ملک کشاورزی البرز قم پول خواست و برای کارهایش

آنچه از رفت و آمد مکرر مأموران سازمان ملل به‌دو کشور بدست آمد، این است که حکام بغداد هنوز آماده اجرای قطعنامه نیستند. در ذهن آنها همان افکاری که مایه شروع جنگ شد، وجود دارد.» ایشان در مورد ادعای عراق مبنی برآزادی اسراء خارج از چارچوب قطعنامه، خاطرنشان ساخت:« آنها نظم قطعنامه را به‌هم زده‌اند و اینکه اول اسراء را آزاد کنیم، بهانه‌ای بیش نیست. همان طور که قبلاً هم شاهد بودیم، وقتی ما براساس توافقنامه، دو طرف آزادی اسرای معلول را شروع کردیم، آنها برخلاف وعده‌شان عمل کرده و آزادسازی اسراء را قطع کردند.» خطیب جمعه در بخش دیگری از خطبه دوم با بیان اینکه رسیدگی به‌مسائل اقتصادی در رأس برنامه‌های دولت است، اظهار داشت: «عمده‌ترین اهرم دولت برای سامان دادن به امور، همکاری مردم است. اگر مردم همکاری نداشته باشند، هیچ دولتی نمی‌تواند در رسیدن به‌اهدافش موفق شود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

مشـورت کرد. آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی] آمد. درباره مسائل سیاسـی کشـور و آقای منتظری و مجلس و نمایندگان و خطوط صحبت شـد؛ ظاهراً از رادیکال‌ها راضی نیست، ولی با آنها است.

آقایان [حسـین] محلوجـی، [محمدتقی] بانکی و کلاهدوز آمدنـد و از کمبود ارز صنایع در برنامه پنجسـاله گفتند. آقای هاشـمی [گلپایگانی] برای تنظیم دسـتور جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی آمد.

شـب در دفتر رهبری با حضور احمدآقا جلسه داشتیم. درباره جلوگیری از تحرکات ناموزون رادیکال‌ها صحبت شـد. قرار شـد آقای خامنه‌ای چیـزی بگویند. نواری را که فردی اشـعار امام را مثل خود امام خوانده بود، گوش دادیم؛ مشـکلی پیش آورده است. شبیه لحن و صدای امام خوانده و در حالی که کسی نی می‌زده همراه صدای امام، صدای نی ضبط شـده: من به خال لبت ای دوسـت گرفتار شدم و .... طرف را شناسائی کرده‌اند و می‌گویند آدم خوبی اسـت و ظاهراً نظر سوئی نداشته. نگرانی این است که زیاد پخش شـود و مردم خیال کنند که امام، محفل طرب همراه با نی زدن داشته است. یک نظر این بود که موضوع را با احضار خود این شـخص در تلویزیون به مردم بگوئیم. بر این اقدام هم ضررهای احتمالی مترتب است و مجموعاً به این نتیجه رسیدیم که موضوع را به حال خود بگذاریم. به دفترم برگشتم.

یکشنبه ۲۸ آبان | ۱۹ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۱۹ نوامبر ۱۹۸۹

سـاعت پنج و نیم صبح بیدار شـدم. بعد از نماز دنبال کارهایم رفتم که یکسره تا ساعت یک بعد از ظهر ادامه داشـت. آقای مسیح مهاجری [مشاور امور اجتماعی] آمد. گزارش سـفر به کنیا و اوگاندا را داد. از بعضی مطالب تند انتقادی روزنامه جمهوری اسلامی در خصوص ورزش و اعزام تیم به کویت انتقاد کردم.

جمهوری اسلامی ایران

رئیس جمهور

بسمه تعالی

۸۷۶۰۰
۶۸/۸/۲۸

به کلیه وزراء محترم

بمنظوررسیدگی‌به درخواستهاوتظلمات‌وشکایات‌مردم‌از وزارتخانه‌هاودستگاههای اجرائی و جلوگیری‌از ازدحام بی رویه مراجعین به مقرنهاد ریاست جمهوری، استقرار دفاتری از سوی نهادریاست جمهوری (دفتر ارتباطات مردمی) در اغلب وزارتخانه ها و سازمانهای دولتی ضروری بنظر میرسد ،لذا دفاتری که پس از دستور حضرت امام (رضوان ا... تعالی علیه)تشکیل گردیده و بامتعاقبا" باهماهنگی وزیر هروزارتخانه با معاون رئیس جمهور دراموراجرائی تشکیل میگردد بعنوان نمایندگان‌دفتر ارتباطات‌مردمی ریاست جمهوری کماکان انجام وظیفه خواهند نمود.

بدیهی است نمایندگان دفتر مذکور براساس شرح وظیفه ای که به تایید سازمان‌امورادار‌ی‌واستخدامی رسیده به فعالیت خود ادامه داده و درامورجاری وزارتخانه دخالتی نخواهند داشت. مقتضی است همکاریهای لازم با دفتر ارتباطات مردمی ونمایندگان آن درجهت رسیدگی به تظلمات وشکایات‌مردم معمول گردد. معاون اجرائی موظف است بطور مستمر گزارش کار دفاتر مذکور را به اینجانب اعلام‌نماید.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهور

رونوشت : کلیه معاونین محترم ریاست جمهوری جهت اطلاع وهمکاریهای لازم

رونوشت : دفتر رئیس جمهوری

بخشنامه درمورد رسیدگی به شکایات مردمی

آقای مصطفی‌هاشمی [طبا] مسئول المپیک آمد. از برگزاری مسابقه صلح و دوستی در کویت برگشته. از برخورد کویتی‌ها راضی است و برای المپیک و نیز برای اجرای طرح‌های مهم انقلاب استمداد کرد. آقای [حمید] میرزاده برای کارهای جاری کشور آمد.

آقای رحیم زاده آمد. درباره وضع جلسات هیأت‌دولت و زیادی دستورها و کمی وقت مطالبی را مطرح کرد. [آقای آنتن گریر] سفیر جدید سوئیس برای تقدیم استوار نامه آمد. تشریفات انجام شد و صحبت‌های کوتاه[۱].

آقایان[حسین] صادقی و [محمدعلی] هادی سفرایمان در کویت و امارات آمدند گزارش اقدامات و برنامه‌های هموار کردن راه همکاری و جلب سرمایه‌های امارات را دادند. در حسن نیت دولت‌های جنوب خلیج فارس تردید وجود دارد. گفتم ضمن ادامه تلاش‌های مثبت، برنامه‌ای برای آن روی سکه هم داشته باشند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. آئین نامه داخلی هیأت دولت را تکمیل کردیم؛ تاکنون بدون آئین نامه کار می‌کرده‌اند. شب آیت‌الله خامنه‌ای مهمان من بودند. درباره سیاست خارجی و مسائل داخلی مذاکره کردیم. موضوع مهمی در دستور کار نبود.

دوشنبه ۲۹ آبان | ۲۰ ربیع الثانی ۱۴۱۰ ۲۰ نوامبر ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کار کردم. محسن اطلاع داد که فاطی برای زایمان به بیمارستان رفته است. عفت هم رفت. بعداً اطلاع داد که با سزارین وضع حمل کرده و پسری سالم

---

۱ - در این دیدار، سفیر جدید سوئیس ضمن تقدیم استوارنامه خود، بهترین آرزوهای خود و دولت متبوعش را برای دولت و ملت ایران تقدیم رئیس جمهور کرد و خواستار گسترش هرچه بیشتر مناسبات دو کشور شد. سپس آقای هاشمی با تأکید بر علاقه جمهوری اسلامی برگسترش ارتباطات با کشور مستقل و بی‌طرفی چون سوئیس، اظهار امیدواری کرد:« با توجه به‌سوابق خوب همکاری دو کشور در دوران جنگ تحمیلی، در دوران سازندگی نیز روابط دو کشور توسعه یابد.»

آورده[۱]. خانم دکتر منصوریان هم از سلامتی فرزند و مادر و مشکل بودن زایمان گفت.

نماینده خلخال همراه با فرماندار آمدند. نیازها و استعداد منطقه خلخال را گفتند و برای بردن لوله گاز و همچنین توسعه [صنعت] کرم ابریشم و احیای مراتع استمداد کردند. آقای [علی] پناهنده نماینده برخوار آمد و برای تکمیل کانال آب رسانی از زاینده رود استمداد کرد. دکتر [غلامحسین] آقائی نماینده همدان آمد. او از دخالت‌های انحصاری افراد نفوذی در استان شکایت داشت.

آقایان [عباس] عباسی و [غلامعباس] زاثری نمایندگان بندرعباس آمدند و مطابق معمول از امام جمعه و استاندار شکایت آوردند و از اقدام آزاد کردن تجارت اجناس در شهرهای مرزی راضی‌اند. باعث رونق بازار و ارزانی اجناس شده است. چند نفر از سپاهیان مانور عملیات ویژه آمدند. توضیحاتی درباره عملیات خود دادند. آقای [رحمان] رحیمی نماینده سابق اهل سنت آمد. از بیکاری و عدم جاذبه شغلش گله کرد.

آقای [محمدعلی] صدوقی [امام جمعه یزد] همراه با [آقای حبیب‌الله بیطرف] استاندار، مسئولان آب یزد، [آقای بیژن نامدارزنگنه] وزیر نیرو و چند نماینده آمدند و درباره انتقال

همراه با مادر و نوه (علی لاهوتی)

۱ - علی لاهوتی فرزند دکتر سعید لاهوتی و دکتر فاطمه هاشمی، اکنون دانشجوی رشته جامعه شناسی دانشگاه شهید بهشتی است.

آب از سرشـاخه کارون یا زاینده رود به یزد مذاکره و قرار شـد همراه طرح تونل سـه کوهرنگ باشد که اصفهانی‌ها دچار کمبود آب نشوند.

آقـای میرزاده اطلاع داد کـه در گلبافت کرمان، زلزله‌ای به قدرت شـش درجه در مقیاس ریشتر روی داده و سه نفر کشته و تعدادی مجروح شده‌اند. کمی تلفات به خاطر ضد زلزله بودن ساختمان‌ها است که بعد از زلزله چند سال پیش نوسازی شده است.

ظهر حمام رفتم. دسـتگیره‌های درها را بـرای آبکاری باز کرده‌اند. غفلت کردم و از داخل در را بسـتم که دیگر باز نشـد. مقداری وقت صرف کوبیدن در کردم تا فهمیدند و آمدند باز کردند.

عصر شـورای اقتصاد جلسـه داشت. تا سـاعت هفت ونیم شـب طول کشید. درباره سیاسـت ارزی بحث شـد، به جائی نرسـیدیم. سیاسـت‌های کلی و اهداف را تصویب کردیم. برای شام و خواب به خانه رفتم. حال فاطی را پرسیدم؛ رضایت بخش است.

سه‌شنبه ۳۰ آبان | ۲۱ ربیع الثانی ۱٤۱۰ ۲۱ نوامبر ۱۹۸۹

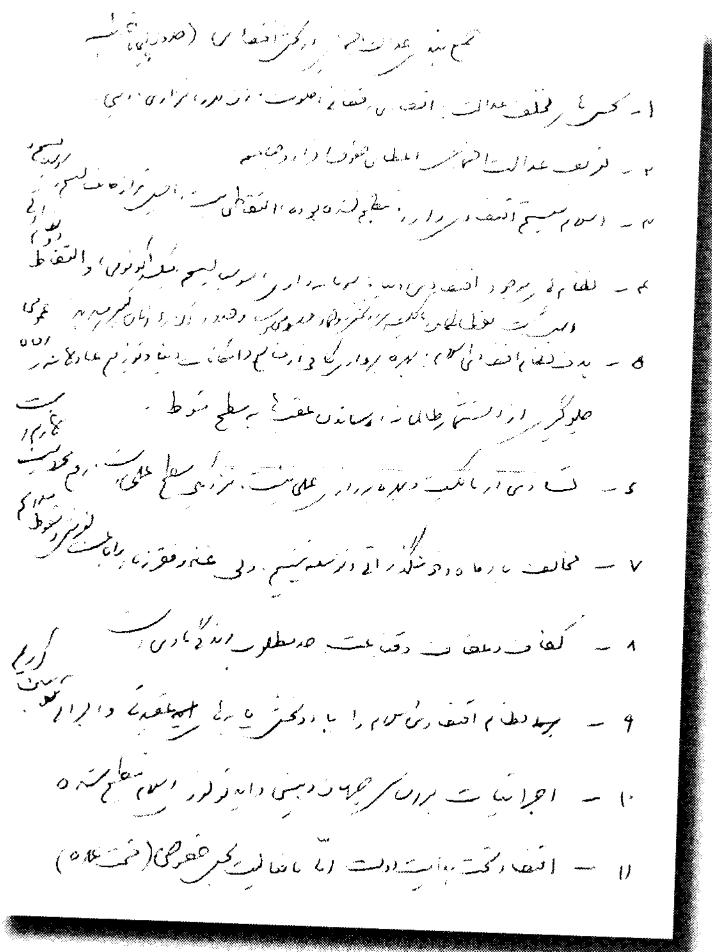
سـاعت هفت و نیم صبح به دفترم رسـیدم. تا سـاعت نه صبح کارهای مانـده از دیروز انجام شد. آقای [سیدمنصور] رضوی و معاونش آقای اکرام جعفری آمدند. گزارش کار آموزش مدیریت را دادند؛ خوب است. کمبود فضای آموزش و اعتبار دارند.

تیمسار حسنی سعدی [فرمانده نیروی زمینی ارتش] آمد. درباره تهیه تانک و گشایش اعتبـارات ارزی نیـروی زمینی و لایحه حقوق ارتش اسـتمداد کـرد. دکتر حبیبی آمد. درباره شـیوه عمل تعزیرات حکومتی بخش دولتی مذاکـره کردیم. گفتم که در حدود مقررات باشد، کاری به بخش خصوصی نداشته باشند و با مدیریت اصلی هماهنگ کنند و از آزار متهمین خودداری کنند.

جمعی از سـران بازار و شـورای مرکزی اصناف آمدنـد و از وزارت بازرگانی گله

آوردند. آقای دکتر ولایتی، تلفنی از جلوگیری از ورود یکی از مهمانان انگلیسی کنفرانس خلیج‌فارس از طرف وزارت کشـور گله کرد. گفتم دفتر پیگیری کرد، معلوم شد قبلاً از طـرف وزارت اطلاعات ممنوع الورود بوده اسـت. با اینکه خودشـان اخیراً اجازه ورود داده‌اند، اما به فرودگاه ابلاغ نشده؛ گفتم پیگیری شود.

عصر آقای [غلامرضا] آقازاده [وزیر نفت] برای مشورت درباره موضع ایران در جلسه آینده اوپک آمد. گفتم از قیمت دفاع شـود و سـهمیه‌ها تحت الشعاع قیمت قرار گیرد. آقـای نوربخش [وزیر امور اقتصـادی و دارایی] آمد. درباره قرار دادها و سیاسـت‌های اقتصادی مذاکراتی داشتیم. او گزارش مذاکرات با هیأت یوگسلاوی و سریلانکا را داد.

[illegible]

۱- [illegible] عدالت [illegible]

۲- [illegible] عدالت [illegible]

۳- اسلام [illegible] التقاطی [illegible]

۴- [illegible]

۵- [illegible]

۶- [illegible]

۷- مخالف [illegible]

۸- [illegible]

۹- [illegible]

۱۰- اجرا [illegible] اسلام [illegible]

۱۱- [illegible] دولت [illegible]

دستخط مربوط به خطبه نماز جمعه

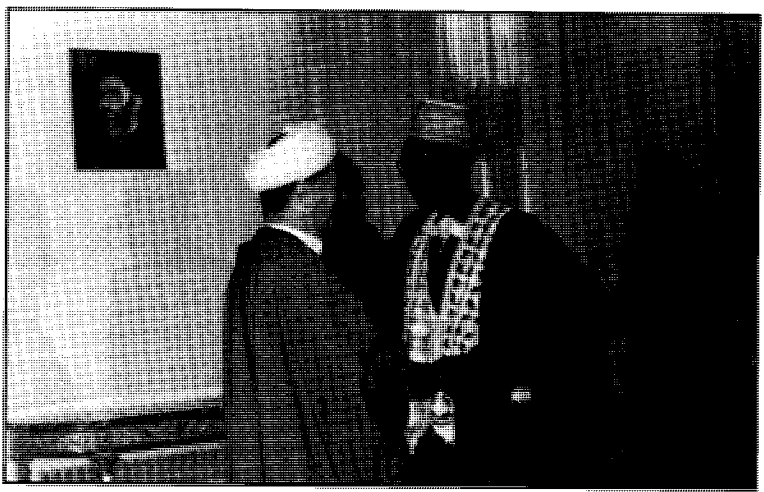
آذر ۱۳۶۸

چهارشنبه ۱ آذر | ۲۲ ربیع‌الثانی ۱٤۱۰ | ۲۲ نوامبر ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقای [ابوالفضل] توکلی[بینا] برای امور صنفی و کسبه و مشکلات آنها آمد. آقای [مجید] قاسمی رئیس سابق بانک مرکزی و قائم مقام وزیر نیرو آمد و درباره طرح‌ها و سیاست‌های اقتصادی با دید موافق صحبت کرد.

[آقای تراوور] مشاور عالی رئیس جمهور گینه و وزیر امور مذهبی این کشور همراه با [آقای سید محمد خاتمی] وزیر ارشاد آمدند؛ مذاکرات دوستانه‌ای بود و تقاضای کمک داشت[1].

ملاقات با مشاور عالی رئیس جمهور گینه

---

۱ - وزیر مذهبی کشور گینه اظهار داشت: «ملت ما گرچه یک دوره استعماری را پشت سر گذاشته است، ولی کشورهای غربی همچنان مانع گسترش روابط ما با جهان اسلام می‌شوند.» او آمادگی کشورش را برای گسترش مناسبات و همکاری‌های مورد علاقه طرفین اعلام کرد و خواستار همکاری‌های روزافزون کشور گینه با کشورهای اسلامی به‌ویژه جمهوری اسلامی ایران شد. سپس آقای هاشمی گفت: «جمهوری اسلامی ایران علاقمند است که در جهت حل مشکل کشورهای آفریقایی به‌ویژه مسلمانان آن مناطق محروم، گام‌های مؤثری بردارد. در سیاست خارجی جمهوری اسلامی در مورد همکاری با کشورهای اسلامی اولویت وجود دارد. ما از اینکه کشورهای صنعتی غربی علیرغم ستمی که در سال‌های طولانی بر کشورهایی چون گینه وارد کرده‌اند، هنوز هم از دخالت‌هایشان دست‌بردار نیستند، به‌شدت متأثریم و معتقدیم به‌این دخالت‌های ظالمانه باید پایان داده شود.»

عصر در جلسه کنفرانس بین‌المللی خلیج فارس شرکت کردم. دکتر ولایتی گزارش کار کنفرانس را داد و من در اهمیت خلیج فارس و شیوه اداره و همکاری کشورهای منطقه صحبت کردم[1]. اجتماع با کیفیت و آبرومندی است. با صحبت من ختم شد.

سپس از نمایشگاه و آثار منتشره دفتر مطالعات سیاسی بازدید کردیم و همچنین در

شرکت در کنفرانس بین المللی خلیج فارس

---

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: « شاید کمتر موضوعی می‌تواند در جهات مختلف و ابعاد گوناگون برای نسل امروز و فردا به اندازه مسائل منطقه خلیج فارس قابل توجه و اهمیت باشد. با مطالعه سطحی نقشه دنیا نیز، انسان می‌تواند بپذیرد که هیچ نقطه‌ای را در دنیا نمی‌توان پیدا کرد که ارزش و حساسیت منطقه خلیج فارس را داشته باشد. خلیج فارس همیشه، حتی از موقعی که کشتی‌ها نیز در دریا حضور نداشتند، اهمیت ویژه خود را داشته است، قصد من این است که این بار شیوه برخورد دولت‌ها و ملت‌های همسایه مجاور خلیج‌فارس با یکدیگر را مورد بررسی قرار دهم. در شرایط موجود، با وابستگی که دنیا به‌انرژی و مناطق سوق‌الجیشی برای تأمین امنیت خود دارد، خلیج فارس دقیقاً و عمیقاً مورد توجه تمام کسانی است که وسوسه قدرت، نفوذ، سلطه و انحصار در ذهنشان وجود دارد. ما قبل از پیروزی انقلاب، برای اداره خلیج فارس طرح داشتیم و اکنون بعد از ۱۱ سال که از حکومت اسلامی در ایران می گذرد، همان اندیشه و فکری که از اول در ذهن ما بود، تقویت شده است. افتخار برهم زدن بساط حاکمیت ژاندارم استکبار در منطقه را ایران بر دوش می کشد و ما به‌هیچ نحو حاضر نیستیم که مجدداً این حالت حاکم شود. ما مایل نیستیم که حتی به‌طور مستقل، نگهبان دیگران باشیم و فکر اینکه ما قیم دیگران بوده و در منطقه حالت نگهبان را داشته باشیم، اصلاً در ما وجود ندارد. این فکر را ما ضد اسلامی و ضد حرکت تاریخ می‌دانیم. این شیوه، کرامت انسانی و اسلامی مردم منطقه را محو می کند. شیوه مورد نظر ما، شیوه همکاری و هماهنگی ملت‌ها و دولت‌های منطقه براساس موازین شناخته شده و مقبول جهانی و بین‌المللی است. » رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

سالن دفتر مطالعات [وزارت امور خارجه] مدیران آنجا معرفی شدند. پیشنهاد کردم که نمایشگاهی دائمی برای کتاب‌های قابل نشر دفتر، همان جا برپا شود.

خبر رسید که با انفجار بمبی در بیروت غربی «رینیه معوض» رئیس جمهور جدید لبنان کشته شده است[1]. دکتر ولایتی توضیحاتی داد. به جلسه هیأت دولت نرفتم و از همانجا به خانه رفتم. کارها را به منزل بردم و تا آخر شب انجام دادم.

پنجشنبه ۲ آذر | ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۴۱۰ | ۲۳ نوامبر ۱۹۸۹

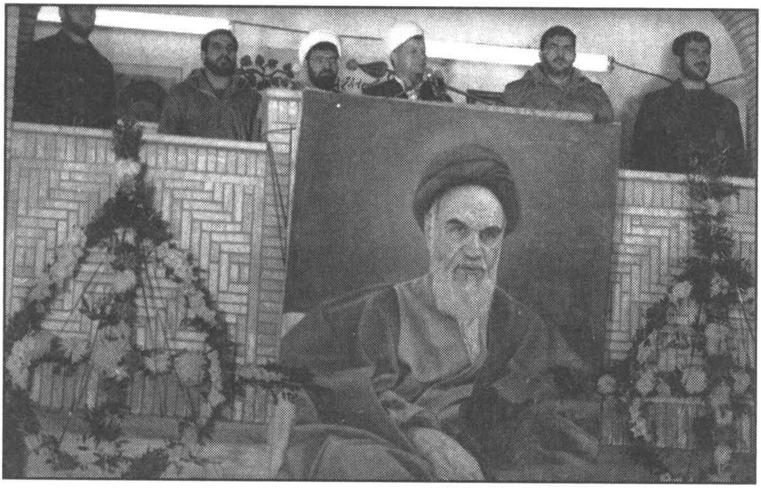
ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. کارها را انجام دادم. ساعت نه صبح برای شرکت در مراسم شروع هفته بسیج با هلی‌کوپتر به محل مرقد امام رفتم. عده زیادی از فرماندهان پایگاه‌ها و نواحی بودند و احساسات پرشوری اظهار کردند. صحبت کوتاهی برای آنها نمودم[2]. به دفترم برگشتم. دکتر حبیبی آمد. درباره مسائل جاری و حدود تعزیرات حکومتی مذاکره کردیم. عصر پس از استراحت احساس کردم؛ چشمم ناراحت است.

با ناراحتی چشم و خارش صورت در جلسه ستاد مبارزه با مواد مخدر شرکت کردم،

---

۱ - «رینیه معوض» ۶۴ ساله که ۱۷ روز پیش در پی توافق نمایندگان پارلمان لبنان در طایف عربستان به‌ریاست جمهوری این کشور انتخاب شده بود، هنگامی که از مراسم جشن سالگرد استقلال لبنان بازمی‌گشت، براثر انفجار ۲۵۰ کیلو ماده منفجره که در کنار خیابان کار گذاشته شده بود، کشته شد. پانزده نفر دیگر از جمله ده محافظ او که شش نفرشان سوری بودند، کشته شدند. پس از کنفرانس طایف، طرفداران ژنرال میشل عون بارها نمایندگان پارلمان و معوض را به‌مرگ تهدید کرده بودند. سه عضو خانواده معوض نیز در انفجار کشته و حداقل ۳۶ نفر دیگر مجروح شدند. حافظ اسد رئیس جمهور سوریه قتل معوض را محکوم کرد و یک هفته عزای عمومی در سوریه اعلام شد. در پی این ترور، آقای الیاس هراوی به‌ریاست جمهوری لبنان انتخاب گردید.

۲ - هشتمین گردهمایی سراسری فرماندهان بسیج مستضعفان، با پیام آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب که توسط آقای عبدالله نوری قرائت شد، کار خود را آغاز کرد. آقای هاشمی در سخنان خود، ضمن تجلیل از ایثارگری بسیجیان، بسیج را به‌عنوان واژه‌ای جا افتاده در فرهنگ جهان برشمرد و گفت: «امروز در فرهنگ انقلاب اسلامی، بسیج جای والایی دارد و این به‌خاطر پشتوانه‌ای است که از انسان‌های صالح و مجاهد و ایثارگر دارد. ما این افتخار را از رهبر عظیم‌الشأن انقلاب اسلامی داریم که این ابتکار را اول انقلاب به‌کار گرفتند و راه ورود صالحان جامعه را به‌میدان تلاش و کوشش و ایثار و سازندگی باز کردند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

شرکت در مراسم هفته بسیج

دو ســه ساعت با ناراحتی در جلسه بودم و دیگر نتوانستم به کار ادامه دهم. به منزل رفتم. فاطی را از بیمارســتان آورده بودند. حال خــود و فرزندش علی خوب بود، ولی به خاطر احتمال سرایت مرض چشمم، از گفتن اذان و اقامه در گوش بچه خودداری شد.

خانـم دکتر منصوریـان که همراه فاطی بـود، قطره‌ای تجویز کرد. شـوهرش دکتر ابوسـعیدی آمد و قرص‌های ضد حساسـیت آورد. سـپس دکتر جزایـری همراه دکتر هاشمی رئیس شورای پزشکی آمد. قطره‌های ضد حساسیت تجویز کردند.

آخر شـب دکتر احمدیان آمد و معاینه کـرد و احتمال ویروس یا باکتری را هم داد. شب با ناراحتی و با قرص والیوم خوابیدم. بارها از قطره ضدالتهاب استفاده کردم. احتمال اینکه چیزی در مراسم بسیج در کنار مرقد امام سرایت کرده باشد، وجود دارد.

جمعه ۳ آذر | ۲۴ ربیع‌الثانی ۱٤۱۰ ۲٤ نوامبر ۱۹۸۹

در منزل بودم. امروز را با اسـتراحت مطلق گذراندم. معالجه محدود به استفاده از قطره‌ها و مصرف آب میوه و هندوانه بود. شب حالم بهتر بود، ولی علت عارضه نامکشوف ماند. رفت و آمد در خانه هم برای دیدن فاطی زیاد بود.

شنبه ٤ آذر | ۲۵ ربیع‌الثانی ۱٤۱۰ ۲۵ نوامبر ۱۹۸۹

وضع چشمم بهتر بود. قرمزی و اشک ریزی کم شده، ولی رنگ صورت و چشمم عادی نشده.سـاعت هشت ونیم به دفترم آمدم. با فشار کمتری کار کردم. کارهای عقب مانده انجام شد.

آقای [عبدالحسـین] وهاجـی آمد. درباره وزارت بازرگانی و وظایف و مشـکلات، مذاکره طولانی داشـتم یک ونیم سـاعت به توافق رسـیدیم، به جز کالاهائی که دولت بتواند تهیه و به قیمت مناسـب به مردم برسـاند، بقیه کالاها را آزاد کنیم. نگرانی از فشار تقاضا روی ارز است. آقای وهاجی پیشنهاد گرفتن سود بازرگانی هم دارد.

مسئولان سازمان انرژی اتمی آمدند و گزارش کارها را دادند؛ حرف تازه‌ای نداشتند. آقای [حسین] محلوجی [وزیر معادن و فلزات]، تلفنی از بازداشت بی رویه یکی از مدیرانش توسط تعزیرات حکومتی گله داشت. آقای توکلی بینا درباره نان مطالبی داشت.

عصر شورای عالی امنیت ملی، اولین جلسه خود را تشکیل داد. همه اعضاء آمدند. آئین نامه داخلی تصویب شد. تشکیل شورای اطلاعات هم تصویب گردید[1].

جلسه سران سه قوه را لغو کردیم. آقای [عبدالله] نوری [وزیر کشور] آمد. گزارش سفر به پاکستان را داد. خیلی راضی است و مطابق معمول کسانی که سفر می‌کنند، توصیه به تحکیم روابط می‌کند. از اینکه بدون اجازه رهبری پیام ایشان را داده، مورد اعتراض آقای خامنه‌ای قرار گرفته. اما ایشان می‌گوید سلام ابلاغ کرده و نه پیام و برخلاف واقع در اخبار ابلاغ پیام آمده. توصیه به دعوت از خانم بی‌نظیر بوتو [نخست وزیر پاکستان] دارد.

شب به خانه رفتم. هنوز وضع چشمم عادی نیست. معلوم شد دو نفر از پاسداران محافظ که همراه من در مراسم بسیج بوده‌اند و کنار من در هنگام سخنرانی ایستاده بودند، چشمشان مثل من ناراحت شده. موضوع قابل پیگیری است.

---

۱ - اعضای شورای عالی امنیت ملی عبارت بودند از: آقایان رئیس جمهور، حاج سید احمد خمینی و حسن روحانی نمایندگان رهبر معظم انقلاب، محمد یزدی رئیس قوه قضائیه، مهدی کروبی رئیس مجلس شورای اسلامی، سید حسن فیروزآبادی رئیس ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح، علی اکبر ولایتی، عبدالله نوری و علی فلاحیان وزرای امور خارجه، کشور، اطلاعات و مسعود روغنی زنجانی رئیس سازمان برنامه و بودجه. براساس اصل یکصد و هفتاد و ششم قانون اساسی، شورای عالی امنیت ملی به‌منظور تأمین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی به‌ریاست رئیس جمهور تشکیل می‌گردد. وظایف این شورا تعیین سیاست‌های دفاعی، امنیتی کشور در محدوده سیاست‌های کلی تعیین شده از طرف مقام رهبری، هماهنگ نمودن فعالیت‌های سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ارتباط با تدابیر کلی دفاعی، امنیتی و بهره گیری از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی می‌باشد. مصوبات شورای عالی امنیت ملی، پس از تأیید مقام رهبری قابل اجراست. براساس این اصل قانون اساسی، شورای عالی امنیت ملی به‌تناسب وظایف خود، شوراهای فرعی از قبیل شورای دفاع و شورای امنیت کشور تشکیل می‌دهد که ریاست هر یک از شوراهای فرعی با رئیس جمهور یا یکی از اعضای شورای عالی است که از طرف رئیس جمهور تعیین می‌شود. حدود اختیارات و وظایف شوراهای فرعی را قانون معین می‌کند و تشکیلات آنها به‌تصویب شورای عالی می‌رسد.

یکشنبه ۵ آذر | ۲۶ ربیع‌الثانی ۱۴۱۰ | ۲۶ نوامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم رسیدم. پاسداران در راه توضیح دادند که چند نفر از محافظان که در جایگاه با من بوده‌اند و بعضی از حضار آنجا، مثل من دچار خرابی چشم شده‌اند و احتمال حرکت موذیانه‌ای را بعید نمی‌دانند؛ قرار شد پیگیری شود.

آقای محسن رضایی آمد. عازم کره شمالی است. مشورت کرد و خواست محسن هم همراه او باشد. آقای [ابراهیم] رئیسی دادستان انقلاب آمد. درباره تعزیرات حکومتی و مبارزه با منکرات و اموال توقیفی بلاتکلیف نظراتی داشت و مشورت کرد و به نتیجه رسیدیم. به نظرم آمد عاقل و معتدل است. جمعی از جانبازان قبول شده در دانشگاه‌ها همراه جمعی از بسیجیان آمدند؛ برای آنها صحبت شد[1]. دستور کار جلسه مجمع تشخیص مصلحت را با آقای میرمحمدی تعیین کردم.

در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. وزرا از مراکز تهیه کالای وزارت بازرگانی اظهار عدم رضایت کردند و رأی به حذف و لغو قانون قیمت گذاری اجناس وارداتی توسط این مراکز دادند.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. راجع به ضعف‌های مرکز تهیه و توزیع کالا

---

۱ - در این دیدار آقای هاشمی، بسیجیان و جانبازان را نمونه انسان‌های مورد نظر و خواست اسلام معرفی کرد و از نقش چشمگیر آنان در دوران انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی تقدیر کرد. ایشان با اشاره به‌لزوم شناخت شخصیت واقعی جانبازان گفت: «از دید انسان‌های معمولی، زندگی مخلوطی از خوبی‌ها و بدی‌ها است و تنها عرفا هستند که می‌توانند همه چیز را خوب ببینند و این احتیاج به‌معرفت خیلی بالایی دارد که یک انسان با خداوند و حقیقت هستی، آن‌چنان نزدیک باشد که بتواند از پوسته ظواهر سطحی عبور کند و این‌جور آدمها هم در تاریخ زیاد نیستند. گرچه جانبازان عزیز از نظر جسمانی با مشکلاتی روبرو هستند، آنها با این ایثار می‌توانند به‌مقام عرفا دست یابند و باید مواظب باشند که همواره روحیه ارتباط با خدا را حفظ کنند و این چیزی است که دیگران از آن محرومند و شاید مایه‌هایی از عرفان داشته‌اند که داوطلبانه این سرنوشت را انتخاب کرده‌اند. اگر تمام امکانات کشور جمع شود نمی‌تواند جوابگوی استحقاق بسیجیان و جانبازان باشد.» ایشان با اشاره به‌تشکیل تعاونی‌های رزمندگان و لزوم شرکت فعال نیروهای بسیجی و رزمنده در دوران سازندگی اظهار داشت: «بسیجیان سلحشور باید با همان روحیه بسیجی که در طول هشت سال دفاع مقدس از خود نشان دادند، در میدان سازندگی کشور نیز وارد شوند و در عرصه کار و تولید نقش سازنده خویش را ایفا نمایند.» در این ملاقات، مسئول مجتمع آموزشی جانبازان، ضمن ارائه گزارشی از عملکرد آموزشی این مجتمع گفت: «تاکنون ۱۵۰ تن از جانبازان بالای ۷۰ درصد این مجتمع در دانشگاه‌های کشور پذیرفته شده‌اند».

و ضررهای آن و همچنین در مورد پخش خبر ابلاغ پیام به رئیس جمهور [پاکستان] از طرف آقای خامنه‌ای در پاکستان که باعث ناراحتی ایشان شده و موضوع تعزیرات و آزادسازی ورود اقلامی که دولت آنها را نمی‌آورد، صحبت شد.

ساعت نه ونیم به دفترم برگشتم و تا یازده شب کارها را انجام دادم. آقای دکتر [سیدحمید] سجادی برای معاینه چشمم آمد. اثری از مرض ندید. قرار شد برای معاینه بیشتر به مطب برویم.

دوشنبه ٦ آذر | ۲۷ ربیع‌الثانی ۱٤۱۰ | ۲۷ نوامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت ده صبح کارهای دفتر را انجام دادم. اعضای کمیسیون کار و امور اجتماعی مجلس آمدند و درباره لایحه کار چاره‌جوئی کردند[1]. شورای نگهبان بسیاری از مواد مصوبه مجلس را رد کرده و تفاهم ندارند. قرار است برای تعیین تکلیف به مجمع تشخیص مصلحت بیاید. آنها درباره چاره اندیشی برای بیکاران گفتند.

فرماندهان و پرسنل نیروی دریایی ارتش آمدند. آقای شمخانی [فرمانده نیروی دریایی] صحبت کوتاهی داشت و سپس من مفصلاً برای آنها صحبت کردم و از آثار خوب تعیین آقای شمخانی در سمت فرماندهی نداجا [= نیروی دریایی ارتش] گفتم[2].

---

۱ - اعضای کمیسیون کار و امور اجتماعی مجلس سوم عبارت بودند از: آقایان: سید فخرالدین هاشمی (رئیس)، نادر کاووسی و محمدرضا باهنر (نواب رئیس)، احمد طاها و بخشعلی رحیم نژاد (منشی) جواد حسین زاده (مخبر) و صالح روحانی زاده (عضو)

۲ - در آستانه هفتم آذر سالروز حماسه ناوچه پیکان و روز نیروی دریایی، دریادار شمخانی فرمانده نیروی دریایی ارتش، به‌اتفاق فرماندهان، رئیس اداره عقیدتی سیاسی و جمعی از پرسنل این نیرو با ایشان دیدار کردند. در این دیدار ابتدا آقای شمخانی گزارشی از عملکرد نیروی دریایی در دوران دفاع مقدس ارائه داد و از پرسنل ناوچه پیکان که در ۷ آذرماه ۱۳۵۹ همراه با دیگر پرسنل این نیرو باعث اضمحلال نیروی دریایی ارتش عراق شدند، تجلیل کرد. سپس آقای هاشمی طی سخنانی انتصاب دریادار شمخانی به‌سمت فرمانده نیروی دریایی را یکی از اقدامات خردمندانه رهبر معظم انقلاب خواند و آن را به‌تمامی پرسنل نیروی دریایی تبریک گفت. رئیس جمهور افزود: «این انتصاب با توجه به‌آشنایی فرمانده معظم کل قوا از وضع نیروهای مسلح صورت گرفته و این تدبیر در هماهنگی و استفاده از امکانات نیروهای دریایی ارتش و سپاه، بسیار مؤثر و مفید خواهد بود.» ایشان با اشاره به‌این مطلب که یکی از کارهای مهم خود در مسئولیت اجرایی را تقویت سریع نیروی دریایی می‌داند، اظهار داشت: «خلیج فارس منطقه مهمی است و

دیدار با پرسنل نیروی دریایی

آقای [گودرز] افتخار جهرمی [نماینده ایران در دادگاه لاهه] آمد. او عازم لاهه است. درباره مسائل لاهه و دعاوی مطروحه مشورت کرد و نظرات را گرفت. آقای دکتر حبیبی آمد. درباره حل مشکل نانوائی‌ها و راه حل های پیشنهادی صحبت شد. محسن آمد. گزارش تحقیق [بازرسی‌ویژه] درباره مراکز تهیه و توزیع کالاها را داد. در شورای اقتصاد وضع مالی دولت بررسی و توسعه بورس اوراق بهادار تأیید شد[1].

به‌همین لحاظ برنامه‌های وسیعی برای تقویت، انسجام و کارایی بیشتر این نیرو در دست اقدام است. خوشبختانه به‌ابزاری دست پیدا کرده‌ایم که برد امکانات نیروی دریایی را بیشتر می‌کند و بعد جدیدی را در این نیرو می‌گشاید که قبلاً وجود نداشته است. در طول جنگ با تلاش و مجاهدت پرسنل شجاع و فداکار نیروی دریایی، آن امنیت نسبی که انتظار می‌رفت در خلیج فارس برای عبور کاروان‌های حامل نفت، کالاهای اساسی و حتی کارهای صیادی بوجود آمد و بسیاری از امکانات با ارزش ما در خلیج فارس محفوظ ماند. با بهره‌گیری از امکانات فراوانی که در نیروی دریایی ارتش به‌ویژه در بعد آموزشی آن وجود دارد و همچنین ترکیب با نیروی تفنگدار دریایی سپاه، مدل جدیدی از سازمان رزم دریایی به وجود خواهد آمد که در دنیا سابقه ندارد. نقاط مهم و استراتژیک در خلیج فارس در دست شماست و همین موقعیت برتر سرزمینی با امکانات و ابتکارات شما، ضامن حفظ ثبات و امنیت در خلیج فارس و جلوگیری از آتش‌افروزی دشمنان در این منطقه خواهد بود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - در این جلسه، سیاست‌های سالم سازی ساختار اقتصادی کشور و گزارش جامع بانک مرکزی در زمینه اهداف، روش و عملکرد سازمان بورس اوراق بهادار مورد بررسی قرار گرفت و تصمیمات لازم در جهت هر چه فعال‌تر نمودن این بورس اتخاذ گردید. براساس تصمیمات متخذه، مقرر شد سازمان‌های دولتی و عمومی نسبت به‌عرضه هر چه بیشتر سهام واحدهای تحت پوشش خود در بورس اقدام کنند و در اسرع وقت با تطبیق شرایط

شب به بیمارستان لبافی نژاد رفتم. دکتر سجادی چشمم را معاینه کرد. نظر داد که عارضه اخیر در اثر نور پروژکتورهای فیلمبرداری بروز کرده است و از لحاظ عمومی چشمم را سالم دیده و نمره عینک را نیم نمره تعیین کرد. او گفت از دوران کودکی یک سوختگی کوچک در چشم راست پدید آمده که به احتمال قوی در اثر نگاه کردن به خورشید هنگام خورشید گرفتگی بوده است.

سه‌شنبه ۷ آذر | ۲۸ ربیع‌الثانی ۱۴۱۰ | ۲۸ نوامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم به دفتر رسیدم. ساعت نه صبح آقای [حمید] میرزاده برای امور اجرایی کشور آمد. آقای [علی‌اکبر] ناطق نوری برای مشورت درباره کاندیداهای انتخابات مجلس آمد.

گروهی از مدیران نمایشگاه اخیرمان در باکو - آذربایجان شوروی - از زمینه وسیع فروش فرآورده‌ها گفتند. آنها برای رفع موانع استمداد کردند. رئیس نساجی مازندران آمد و نمونه‌ای از محصولات جدید نساجی را آورد؛ کیفیت خوبی دارد. عقد ازدواج یکی از سپاهیان را بستم.

آقای [عبدالمجید] معادیخواه [رئیس بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی] آمد. برای تدوین تاریخ، پیشنهادی درباره استفاده از بایگانی‌های راکد وزارتخانه‌ها داشت. ظهر محسن آمد و درباره مسائل لاستیک خودروها مطالبی داشت. در خصوص استفاده از کارت‌های اعتباری برای عموم به منظور تسهیل کار مردم و جذب پول به بانک‌ها، فکری ارائه کرد؛

شرکت‌های مزبور با شرایط پذیرش بورس، امکان پذیرش هر چه بیشتر شرکت‌ها را در بورس فراهم نمایند. همچنین مقرر گردید که سهام شرکت‌های کشت و صنعت و واحدهای کشاورزی مکانیزه، جهت عرضه در بورس پذیرفته شود. در ادامه، شورای اقتصاد به‌منظور فراهم آوردن زمینه‌های مناسب جهت افزایش حجم معاملات در بورس، مقرر نمود که اصلاحات پیشنهادی در قوانین مالیاتی، تجارت، حسابرسی و قانون بورس جهت تقدیم به‌مجلس شورای اسلامی به‌هیأت دولت ارائه شود. در این جلسه تأکید گردید که مسئولین ذیربط در جهت تعیین تکلیف سهامداران جزء در شرکت‌های ملی شده، اقدامات قانونی لازم را به عمل آورند.

بـه رئیس بانک مرکزی تذکر دادم. گفت در این خصوص چند طرح در دسـت مطالعه است.

عصر شورای پشـتیبانی نهضت سواد آموزی جلسه داشت. گفتند که تعداد زیادی از نوجوانان لازم التعلیم بی‌سـواد مانده‌اند و ضرورت دارد یک حرکت سریع برای باسواد کردن آنها انجام شود.پیشـنهاد کردم که دوره تعطیل تابستانی مدارس، با بسیج نیروهای آموزشـی و با اسـتفاده از فضای مدارس، آنها را با سـواد کنیم. قرار شد طرح اجرایی را بیاورند.

آقای [سـیدمحمد] موسـوی خوئینی‌ها آمد. طرح مرکز تحقیقات استراتژیک [نهاد ریاسـت جمهوری] را آورد و برای محل و امکانات اسـتمداد کرد. شـب جلسه مجمع تشخیص مصلحت داشـتیم. قرار شده قرارداد معامله تسلیحاتی با روسیه به جای تصویب در مجلس، در مجمع تصویب شود؛ چون لازم است سرّی باشد. دیر وقت به خانه رفتم.

چهارشنبه ۸ آذر | ۲۹ ربیع‌الثانی ۱۴۱۰ ۲۹ نوامبر ۱۹۸۹

سـاعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. [آقای عیسی کلانتری] وزیر کشاورزی و رئیس مجتمـع کشـت و صنعت کارون به منظـور توجیه مدیریت جدید آقای رشـاد آمدند و درباره وضع آنجا توضیح دادند.

آقـای فلاحیان [وزیـر اطلاعات] آمد. از عتاب اخیر من در دولت نسـبت به وزارت اطلاعات در مورد بازداشـت مدیران، بـدون هماهنگی بـا وزرای مربوطه ناراحت بود؛ تأکید بر ضرورت هماهنگی نمودم.

آقای محمد صادق حسینی آمد و راجع به فلسطینی‌ها و لبنان گفت. مدیران اطلاعات بـرای توجیه عملکرد خـود در مورد بازداشـت مدیر گروه فولاد که باعـث ناراحتی و اعتراض آقای محلوجی شـده، آمدند. آقای زنگنه [وزیر نیرو] آمد و توضیحاتی درباره

برنامه‌های وزارت و مسأله استفاده از نیروی گرمای درون زمین و نیازهای ارزی و قیمت برق داد.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. درباره تعزیرات حکومتی بخش دولتی بحث و قرار شد با هماهنگی وزراء اجرا شود. درباره تسهیلات بیشتر برای تشویق صادرات صنعتی بحث و به کمیسیون ارسال شد[۱]. شب برای انجام کارهای زیادی که داشتیم، در مجلس ماندم.

پنجشنبه ۹ آذر | ۱ جمادی الاول ۱۴۱۰ ۳۰ نوامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز به اخبار رادیو فارسی [صدای] آمریکا گوش دادم. بیشتر برنامه‌هایش مطابق معمول درباره تزلزل مارکسیسم و پشت کردن کشورهای اروپای شرقی به مارکسیسم است. در این خصوص برنامه ریزی شده عمل می‌کند. حقیقتاً از مسائل مهم تاریخی است. و نیز شکست حزب کنگره در هندوستان.

بسیج طلاب و دانشجویان آمدند. اجتماع پرشوری داشتند. گزارش دادند و من هم

---

۱ - در جلسه هیأت وزیران، پیشنهاد وزارت بازرگانی در خصوص معافیت بخشی از تولیدات صنایع دستی کشور از سپردن پیمان ارزی به‌تصویب رسید. در میان کالاهای مشمول معافیت که در ۱۶ سرفصل آورده شده، انواع سرامیک و شیشه نقشدار، انواع گیوه و جاجیم، سوزن دوزی و پارچه دستباف و انواع مصنوعات مسی و برنجی چکشی یا قلمزده و انواع مینا و میناتور و تابلو معرق وجود دارد. در همین جلسه پیشنهاد وزارت معادن و فلزات در خصوص معافیت ۳۳ قلم از مواد معدنی غیرفلزی صادراتی از پیمان ارزی و تخفیف پیمان به‌میزان ۵۰ درصد در مورد ۱۵ قلم دیگر از مواد معدنی غیرفلزی نیز به‌تصویب هیأت وزیران رسید. برخی از مواد معدنی صادراتی که به‌طور کامل از سپردن پیمان ارزی معاف گردیده‌اند پودر باریت، پودر بنتونیت، ذغال سنگ حرارتی، شن و ماسه طبیعی و نمک آبی و نمک معدنی، گچ و آهک خام و پودر اعلام شده و در فهرست ۱۵ گانه مواردی که از ۶۰ درصد تخفیف در پیمان استفاده خواهند کرد، انواع سنگ مرمر، مرمریت، برید و وکوپ، انواع سنگ تراورتن سفید و الوان وجود دارد. در مواردی که معافیت کامل مورد تصویب قرار گرفته است برای هر تن مواد معدنی صادراتی، مبلغ ۵۰۰ ریال اخذ خواهد شد. پیشنهاد وزارت صنایع سنگین در خصوص ایجاد تسهیلات بیشتر در جهت توسعه صادرات تولیدات صنعت سنگین کشور، مورد تصویب قرار گرفت. مطابق این مصوبه صادرکنندگان تولیدات صنعت سنگین کشور می‌توانند فقط با سپردن پیمان ارزی، معادل یک تا ۱/۲ برابر میزان ارزبری مستقیم کالاهای تولیدی، حسب نوع تولید که توسط وزارت صنایع سنگین می‌شود، اقدام کنند.

دیدار با دانشجویان و طلاب بسیجی

مفصلاً صحبت کردم[1]. آقای [علیرضا] افشار و [محمدباقر] ذوالقدر آمدند. درباره حضور بسیج در دانشگاه‌ها صحبت کردند. قرار شد در شورای انقلاب فرهنگی مطرح شود.

آقای [اصغر] ابراهیمی [مدیرعامل شرکت متروی تهران] آمد. گزارش پیشرفت کار مترو را داد و برای تهیه مخارج ارزی و ریالی استمداد کرد. آقای [عبدالله] نوری وزیر کشور آمد. نظراتی درباره پیش نویس قانون مبارزه با منکرات دادم.

---

۱ - در ششمین روز از هفته بسیج، جمع کثیری از دانشجویان و طلاب بسیجی با آقای هاشمی دیدار کردند. در این دیدار ابتدا گزارش فعالیت‌های بسیج طلاب و دانشجویان به‌رئیس جمهور ارائه گردید. سپس ایشان ضمن خوشامدگویی به بسیجیان اظهار داشت: «اجتماع شما سه عنوان بسیج، طلبه و دانشجو که جزو شریف‌ترین عناوین فرهنگی، نظامی و سیاسی است را در خود دارد و این تشکل بیشترین تحول را در جامعه داشته و از لحاظ تلاش و تقدس نیز سابقه زیادی دارد. اگر شما موفق شوید این سه عنوان را به‌صورت متشکل و منسجم و فعال در تاریخ نگه دارید، محور بسیار خوبی برای جذب نیروهای صالح و با نشاط برای خدمت و دفاع از انقلاب اسلامی خواهید بود. گرچه کل شهدا مایه افتخارند، اما شهدای حوزه و دانشگاه در شرایطی که می‌توانستند خودشان را سرگرم تحصیل و تدریس نگه دارند، داوطلبانه همه چیز را پشت سر گذاشتند و با شور و حماسه و عشق و علاقه به میدان‌های نبرد رفتند، مایه افتخار بیشتر است. محیط‌های سالم، الهی، عرفانی و پرطراوت حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها در دوران جنگ عمومیت پیدا کرد و جامعه ما را معطر ساخت و شکل بسیج به‌خود گرفت و اکنون این سرمایه بسیار عظیم اسلامی، انقلابی در اختیار انقلاب و جمهوری اسلامی است که تبلور آن در قشر شماست و باید این گروه را منسجم‌تر کنند و با اقدامات فرهنگی، نوجوانانی را که می‌خواهند به‌این قلمرو ملحق شوند، جذب نمایند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

آقای [سیدعباس] موسوی نماینده ایذه آمد و گزارش حادثه اخیر در این شهر را داد که در درگیری بین کمیته و یکی از عشیره‌ها، هشت نفر کشته شدند. بحمدالله این فتنه تمام شده. [دکتر فتحی شتوان] وزیر صنایع استراتژیک لیبی آمد[۱]. مذاکرات دوستانه و گزارش گونه بود.

جمعه ۱۰ آذر | ۲ جمادی الاول ۱۴۱۰ | ۱ دسامبر ۱۹۸۹

دیشب گرفتار تب و لرز خفیفی شدم، لذا امروز قرار بازدید از مترو تهران را لغو کردیم. هفته قبل هم به خاطر التهاب چشم لغو شد. در منزل ماندم و بیشتر وقتم به استراحت گذشت. بستگان برای دیدن فاطی می‌آیند. از اول غروب باران گرفت؛ امسال در تهران خیلی کم باران آمده است.

شب مقداری از گزارش‌های باقیمانده را خواندم. کودتای نظامیان علیه خانم [کورازون] اکینو رئیس جمهور فلیپین در صدر است. کودتا ناموفق بوده. آمریکایی‌ها به کمک اکینو از نیروی نظامی خودشان استفاده کرده‌اند[۲].

---

۱ - در این دیدار که آقای نژاد حسینیان وزیر صنایع سنگین نیز حضور داشت، وزیر صنایع استراتژیک لیبی، گزارشی از برگزاری دومین کمیسیون مشترک اقتصادی بین دو کشور ارائه داد و نتایج به‌دست آمده را گامی در جهت توسعه روابط و همکاری‌های فیمابین دانست. او با اشاره به‌لزوم همکاری بین کشورهای اسلامی، خواستار گسترش روابط اقتصادی به‌موازات توسعه روابط سیاسی بین دو کشور مسلمان ایران و لیبی شد. وزیر صنایع استراتژیک لیبی همچنین با اشاره به‌فقدان امام خمینی (ره) گفت: «ملت مسلمان لیبی سخت تحت تأثیر درگذشت امام خمینی قرار گرفت، اما مطمئن است که خط اسلام انقلابی در ایران همچنان ادامه خواهد داشت.» سپس آقای هاشمی بر توسعه روابط تأکید کرد و اظهار داشت: «ما همواره بر تعمیق و گسترش روابط با کشورهای اسلامی و انقلابی تأکید داشته‌ایم.» ایشان با ا اشاره به لزوم همبستگی و ارتباط هر چه بیشتر بین کشورهای اسلامی در مقطع کنونی، اظهار امیدواری کرد که سفر وزیر صنایع استراتژیک لیبی آغاز مرحله جدیدی از همکاری‌های همه جانبه دو کشور ایران و لیبی باشد.

۲ - نیروهای مخالف دولت فیلیپین با تسخیر چند پادگان نظامی در روز جمعه اقدام به‌کودتا علیه رئیس جمهور این کشور نمودند. این هفتمین کودتا علیه وی طی چهار سال گذشته بود. کودتا پس از چند ساعت درگیری، با کمک جت‌های فانتوم آمریکایی با شکست مواجه شد و شورشیان از محل‌های اشغال شده بیرون رانده شدند و یا فرار کردند. آنها یک ایستگاه تلویزیونی و یک پایگاه هوایی را نیز اشغال کرده بودند. نبرد بین نیروهای مخالف و نیروهای دولتی سپیده دم جمعه به‌پایان رسید. صلیب سرخ اعلام کرد که ۱۶ نفر از جمله شش سرباز در جریان کودتا کشته و ۵۰ نفر زخمی شدند.

شنبه ۱۱ آذر | ۳ جمادی الاول ۱۴۱۰ ۲ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح محسن به خانه آمد. گزارش سفر به خوزستان و مناطق نفت خیز جنوب و علت کم شدن تولید نفت و راهکار بالا رفتن آن را گفت. از او خواستم وضعیت سازمان عمران قزوین را نیز بررسی کند. همراه محسن رضایی عازم کره شمالی است. به دفترم آمدم. آقای جلیل بشارتی [رئیس دفتر مناطق محروم نهاد ریاست جمهوری] آمد. گزارش سفر به خلخال و نیازهای آنها را گفت.

آقای [عبدالله] نوری وزیر کشور آمد. مسائل شهرداری تهران و استانداری خوزستان و اصفهان و برنامه کنترل افاغنه را مطرح کرد. پس از مقداری بحث به جلسه بعد موکول شد.

آقای مشایخی مسئول تعزیرات حکومتی آمد. گزارشی از وضع و شیوه کار داد. نسبت به کارش اعتماد دادم. تأکید بر مراعات حدود مقررات و برخورد مناسب و هماهنگی با وزرا نمودم. آقای وهاجی [وزیر بازرگانی] آمد و راجع به کیفیت تعامل با اصناف مطالبی داشت. آنها با اصناف اختلاف دارند. تأکید بر مراعات قانون در رابطه با اصناف نمودم. از اینکه یک ماه پس از تصویب انتقال قطعات یدکی اقدامی نکرده، انتقاد کردم.

آقای محسن رضایی برای خداحافظی سفر کره آمد. آقای [علی‌محمد] بشارتی از وزارت خارجه تلفن کرد و در خصوص کیفیت برخورد با اختلاف وزیر دفاع و سپاه سئوال کرد که سپاه برای گرفتن اجازه سفر، می‌خواهد وزارت را دور بزند. [سیدمحمد] میرمحمدی و [نبی الله] مهاجری آمدند و برنامه سفر به خوزستان را ارائه کردند.

آقای [سید حسن] طاهری خرم آبادی آمد. از برنامه‌های دولت اظهار تشکر نمود و در موارد محتمل کارشکنی مخالفان تذکراتی داد و در خصوص انتخابات کوهدشت تذکر داد. از امام جمعه اراک پیغام برای تعویض استاندار آورد.

دکتر[سید محمدرضا] هاشمی [گلپایگانی] برای برنامه شورای عالی انقلاب فرهنگی

آمد. آقایان نوربخش و عادلی برای توضیح سیاست جدید ارزی آمدند که تصویب شد. در این فرض مقداری از نیازهای مسافران، دانشجویان، مریض‌ها و کالاها به قیمت شناور داده می‌شود و به کسانی که طرح ارز آفرین دارند، وام دو ساله داده می‌شود.

شب با احمدآقا مهمان رهبری بودیم. در مورد همین برنامه و مسائل لبنان صحبت شد. قرار شد با موافقت آیت‌الله خامنه‌ای، مالیات املاک مرقد امام بخشیده شود. شب به خانه رفتم.

یکشنبه ۱۲ آذر | ٤ جمادی الاول ١٤١٠ ۳ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم آمدم. تا ساعت نه کارها را انجام دادم. در گزارش‌ها ملاقات سران شوروی و آمریکا بر عرشه ناو در ساحل مالت[1] و تداوم درگیری‌ها در فیلیپین در صدر است. پرستاران به ملاقات آمدند. [آقای ایرج فاضل] وزیر بهداشت و یک پرستار صحبت کردند و من هم صحبت نمودم[2].

---

۱ - مذاکرات جورج بوش و میخائیل گورباچف، سران ایالات متحده آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی بر روی کشتی ماکسیم گورکی، بیش از پنج ساعت به‌طول انجامید. در این ملاقات، آقای بوش یک سری پیشنهادهای اساسی در زمینه اقتصاد و سیاست، برای پیشرفت در روابط دو کشور به آقای گورباچف ارائه داد. گورباچف نیز در ضیافت ناهاری که به افتخار بوش برگزار شده بود، از اثرات سیاست پروسترویکا بر سیستم شوروی سخن گفت و بوش خاطرنشان ساخت که آمریکا امیدوار است گورباچف در اعمال سیاست‌های خود موفق شود.

۲ - آقای هاشمی شغل پرستاری را مقامی بسیار عالی توصیف نمود و گفت: «پرستاران کسانی هستند که عاطفه، احساس و روحیه درک رنج دیگران را دارند و تمایل به‌خدمت کردن به انسان‌ها و کاستن از ناراحتی‌ها در وجود آنهاست و پرستاران با چنین روحیه‌ای به این شغل روی می‌آورند. سختی‌های توأم با ظرافت شغل پرستاری در محیطی که همراه با رنج و درد و مشکلات جسمی است، نیاز به‌مقاومت و شخصیت مقاوم دارد. اگرچه خدمات پرستاران، جوابگوی نیاز روحی خود آنهاست، اما کار کردن در این میدان به انسان‌های والا و صالح با روحیه اسلامی انسانی ـ نیاز دارد که تحقیقاً چنین انسان‌های فداکاری، مورد احترام جامعه نیز می‌باشند. خوشبختانه روند حرکت در این حرفه مقدس پس از پیروزی انقلاب اسلامی با همت و تلاش پرستاران و مسئولین، به‌سمت درستی در جریان است، به‌طوری که امروز شاهد هستیم که این شغل شریف، جایگاه معنوی و انسانی خود را بازیافته است». ایشان با اشاره به‌مشکلات شغلی پرستاران اظهار امیدواری کرد که با تلاش دولت و مجلس، مشکلات و توقعات به‌حق این قشر ایثارگر حل شود. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

دیدار با جمعی از پرستاران

دکتر ولایتی آمد. گزارش سفر به پنج کشور را داد و گفت سلطان قابوس [پادشاه عمان] وعده داده که تلاش کند کشورهای جنوب خلیج‌فارس در رابطه با ایران و عراق حالت بی طرفی بگیرند و خبر اعلان قبلی در خصوص حاکمیت عراق به شط العرب را تحریف شده خوانده و تقاضا کرده که ایران از مخالفان کشورهای جنوب حمایت نکند.

آقای [ابوالقاسم] وافی [یزدی] آمد. برای همکاری با من در سمت مشاور در مورد حوزه‌ها و کار فرهنگی در دانشگاه اعلان آمادگی کرد و از عدم شرکت در دوره جاری مجلس، اظهار پشیمانی کرد. گفتم با قوه قضائیه همکاری کند که بیشتر نیاز دارند.

نمایندگان تبریز آمدند. پیشنهاد تعویض [آقای اکبر پرهیزکار] استاندار و [آیت‌الله مسلم ملکوتی] امام جمعه تبریز را داشتند و برای طرح‌های استان و ایجاد منطقه آزاد تجاری در صوفیان استمداد کردند.

دکتر [حسن] حبیبی آمد، برای امور جاری کشور صحبت شد. محسن آمد و درباره بازرسی طرح کشت و صنعت قزوین توضیح خواست؛ توضیح دادم. گفتم که هیأت اعزامی به خوزستان به نتیجه رسیده که وسائل تسریع در بالا بردن تولید نفت را در اختیار

بگذارند. جلسه هیأت دولت داشتیم. شب مهمان آیت‌الله خامنه‌ای بودیم. مسائل زیادی در هر دو برنامه در دستور داشتیم.

دوشنبه ۱۳ آذر | ۵ جمادی الاول ۱۴۱۰ ٤ دسامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت نه صبح کار کردم. در گزارش‌های خارجی مسأله اول تحولات دنیای شرق و کشورهای کمونیستی است. وزیر کشور اطلاع داد که در آذربایجان شوروی تظاهرات وسیعی شروع شده و شعار وحدت دو آذربایجان می‌دهند و احتمال عبور مردم از مرز به شیوه عبور مردم از مرز و رفتن از برلن شرقی به غربی هست. آقای [جلیل] بشارتی [رئیس دفتر مناطق محروم نهاد ریاست جمهوری] آمد. راجع به نقاط محروم صحبت شد.

تا ظهر چند ملاقات داشتم. باران می‌بارد. آقای [حمید] میرزاده خبر از سیل در خوزستان و بوشهر و چند استان دیگر داد و برای ارسال کمک و اعزام هلی‌کوپتر استمداد نمود. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. تا مغرب درباره پیش فروش تولیدات صنایع برای تحصیل ریال مذاکره شد؛ به جایی نرسیدیم.

بعد از نماز مغرب برای ضیافت شام به مجلس رفتم. قرار بود آیت‌الله خامنه‌ای هم باشند که در لحظات آخر خبر دادند که سرماخوردگی دارند و نمی‌آیند.

قبل از جلسه رسمی، در تالار با نمایندگان مذاکرات متفرقه داشتیم. آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی] خیرمقدم گفت و نمایندگان سئوالاتی درباره برنامه پنجساله مطرح کردند و من توضیحات دادم. مفید بود؛ شبهه‌هایی که در فکر بعضی از نمایندگان ایجاد کرده بودند، رفع کردم. سر میز شام هم جمعی از نمایندگان مراجعه داشتند. معمولاً از مذاکرات راضی و خوشحال بودند[۱]. به خانه آمدم. دیر وقت

---

۱ - در این مراسم که هیأت وزیران و برخی از مسئولین و کارشناسان اجرایی شرکت داشتند، پس از سخنان چند تن از نمایندگان در موافقت و

بود. امروز باران زیادی در تهران و اکثر شهرها آمده است.

سه‌شنبه ١٤ آذر | ٦ جمادی الاول ١٤١٠ | ۵ دسامبر ۱۹۸۹

بارندگی متوقف شـده، ولی در خوزستان، بوشهر، چهارمحال و بختیاری و کهکیلویه و بویراحمد، سیل خسارت وارد کرده است. به دفترم آمدم. تا ساعت نه کارها را انجام‌دادم.

[آقایان محمدباقر باقری نژادیان و سـیدعباس هدایتـی] نمایندگان کازرون و فریدن آمدند و نیازهای حوزه انتخابیه خود را گفتند و کمک خواستند. با آقایان [اسدالله] بیات، [سـیدعبدالواحد] موسـوی لاری، [ابراهیم] اصغرزاده، [مصطفی] مؤذن زاده و [اسحاق]

مخالفت با برنامه پنجساله، آقای هاشمی بخش‌هایی از این برنامه را برای نمایندگان تشریح نمود و به سئوالات آنان پاسخ داد. ایشان با اشاره به بحث‌های نمایندگان گفت: «بسیار جلسه شیرین و پرباری بود و بحث‌های خوبی مطرح شد و من مایلم مجلس در نهایت آرامش و صمیمیت، این برنامه را بررسی کند و هر چه که در نهایت مجلس بدان رأی دهد، قابل احترام است. من شخصاً امیدوارم با رهنمودهای شما نقاط ضعف این برنامه برطرف شود. بدیهی است که هیچ برنامه‌ای همه را راضی نمی‌کند و من انتظار ندارم همه شما از این برنامه استقبال کنید، ولی همه شما می‌دانید که روی برنامه، بیش از پنج سال کار شده و هم در مجلس و هم در میان کارشناسان، روی آن بحث شده است. این یک برنامه بلندپروازانه نیست، بلکه برنامه‌ای واقع‌گرا است و شاید قدری هم محافظه‌کارانه باشد. ما حتی اگر قیمت نفت را ثابت در نظر بگیریم، باز هم با توجه به‌امکانات دیگری که داریم و تکیه‌ای که روی صادرات داریم، می‌توانیم منابع درآمد خود را متنوع بکنیم. ما ماشین‌آلات زیاد و امکانات تولید وسیعی داریم و اگر برای بهره‌برداری از آنها درست برنامه‌ریزی بشود، می‌توانیم صادرات خوبی در این زمینه داشته باشیم. مردم ما مگر کمتر از مردم ژاپن و آلمان بعد از جنگ هستند که نتوانند حداقل از معادن کشور بهره‌برداری بکنند. یکی از مهم‌ترین اهداف سیاسـت‌های ما این اسـت که ابتدا طرح‌های نیمه تمام را راه‌اندازی کنیم. ما هم اکنون حدود ۵۰۰ میلیارد تومان سـرمایه، یعنی حدود هشت برابر بودجه سالانه کشور، سـرمایه راکد در طرح‌های نیمه تمام داریم که اگر راه‌اندازی شود، بسیاری از مشکلات و کمبودها را برطرف خواهند کرد.» آقای هاشـمی در ارتباط با فعالیت‌های سالم اقتصادی سرمایه‌داران گفت: «فروش سهام کارخانجات در بورس یکی از کارهای بسیار لازم و ضروری بوده که انجام گرفت و می‌تواند بسیاری از پول‌های سرگردان را جذب بکند، در عین حال قانونی هم هست. در مورد واگذاری سهام، اولویت را به‌کارگران و کارکنان واحدهای تولیدی داده‌ایم. حال اگر پول نداشته باشند، تسهیلات فراهم می‌کنیم که بتوانند وام بگیرند و سهام کارخانه خود را بخرند. الباقی کارخانه‌هایی در بورس پذیرفته می‌شوند که سودده باشند و سودش تضمین می‌شود. این همان طرحی است که در ژاپن موفق بوده و در اینجا نیز موفق خواهد بود.» رئیس جمهور در پاسخ سئوال یکی از نمایندگان در مورد صدور اتوبوس با وجود کمبود آن در داخل کشور گفت: «کارخانه‌های موجود ما می‌توانند سالانه شش تا هفت هزار اتوبوس تولید بکنند، ولی دولت ارز ندارد که برای این تولید اختصاص بدهد. بنابراین دست آنها را باز گذاشته‌ایم که صادر بکنند تا کارخانه تعطیل نشود و این روش بسیار خوبی است و مورد حمایت من می‌باشد.»

جهانگیری درباره مسائل سیاسی و اقتصادی مذاکره داشتیم.

ظهر محسن آمد. درباره کارش در وزارت دفاع و تأسیس دفتر بازرسی ویژه [ریاست جمهوری] و بازرسی درباره کشت و صنعت قزوین مذاکره شد. به سفر کره شمالی نرفته است؛ گویا آقای [اکبر] ترکان راضی نبوده و باعث رنجیدن آقای محسن رضایی هم شده است.

عصر [آقایان محمداصغری، سیدمحمود دعایی، مسیح مهاجری، مرتضی نبوی و غفور گرشاسبی] مدیران روزنامه‌های کیهان، اطلاعات، جمهوری اسلامی، رسالت و ابرار آمدند. درباره سیاست‌های کلی کشور و نیازهای مطبوعات مذاکره شد. شب شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت. چند دستور غیر مهم تصویب شد. دیر وقت به خانه رفتم.

چهارشنبه ۱۵ آذر | ۷ جمادی الاول ۱٤۱۰ ٦ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. ساعت نه آقای فلاحیان برای امور امنیتی آمد. درباره اطلاعات داخل و خارج صحبت شد. جمعی از لشکر سپاه تهران آمدند. نظر من را درباره آینده سپاه و سه نیرو پرسیدند و کمک خواستند. آقای [قدرت الله] علیخانی آمد. از نگرانی کمیته‌ای‌ها از مسأله ادغام نیروهای انتظامی و از نظرات رادیکال‌ها و مسائل قزوین گفت.

خانم افراز و خانم تندگویان و یک اسیر آزاده آمدند و خبر از وجود [مجید] تندگویان [وزیر نفت کابینه شهید رجایی] در زندان بغداد، به نقل از یک کارکن لنچ که اخیراً اسیر و آزاده شده دادند. آنها برای امور اسرا نظراتی مطرح کردند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. تا ساعت هفت در دفترم ماندم. تا ساعت یازده شب کارها را انجام دادم و خوابیدم.

پنجشنبه ۱٦ آذر | ۸ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۷ دسامبر ۱۹۸۹

نزدیک طلوع فجر بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. کارها را انجام دادم و گزارش‌ها را خواندم. آقای محلوجی و مدیران صنعت فولاد آمدند. گزارشی از وضع فولاد اهواز برای آمادگی سفر فردا دادند. آقای [محمدرضا] باقری سفیر جدیدمان که عازم ترکیه است، برای خداحافظی و مشورت آمد.

سفیر پاکستان برای خداحافظی آمد. از وضع انقلاب اظهار رضایت کرد. آقای [حسن] غفوری فرد [معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان تربیت بدنی] برای مشورت در مورد سفر به کوبا و گرفتن پیام برای [فیدل] کاسترو [رهبر این کشور] آمد.

عصر دکتر ولایتی برای مشورت جهت موضع گیری در مذاکرات سفر به نیویورک با دبیرکل و عراقی‌ها درباره سیاست کلی با غرب و لبنان آمد. در ساختمان نهاد [ریاست جمهوری] یک حمام کوچک سونا و بهداشتی برای معالجه دردکمر و رفع خستگی درست کرده‌اند. بخشی از آن برای استفاده آماده شده است. بی اثر نیست. شب به خانه رفتم.

دکتر نوربخش تلفنی اطلاع داد که استقبال مردم از خرید سهام بورس تهران خیلی زیاد و سهام قابل عرضه کم است. خواست که از رهبری بخواهم سهام کارخانجات بنیاد مستضعفان را که در بورس پذیرفته شده است، به بورس عرضه کنند. از ایشان خواستم؛ با اصل مطلب موافقت دارند، در عین حال ملاحظاتی هم دارند.

جمعه ۱۷ آذر | ۹ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۸ دسامبر ۱۹۸۹

صبح زود بیدار شدم. بعد از نماز به سوی مهرآباد حرکت کردیم. ساعت هفت وربع از فرودگاه همراه جمعی از وزرا و نمایندگان و معاونان و محافظان و خبرنگاران به سوی

اهواز پرواز کردیم. هشت وربع در اهواز نشستیم. استقبال رسمی بود و از همان جا با هلی کوپتر به سوی خرمشهر و آبادان رفتیم. در راه از [آقایان جزایری و میردامادی] امام جمعه [اهواز] و استاندار [خوزستان] توضیحات گرفتم.

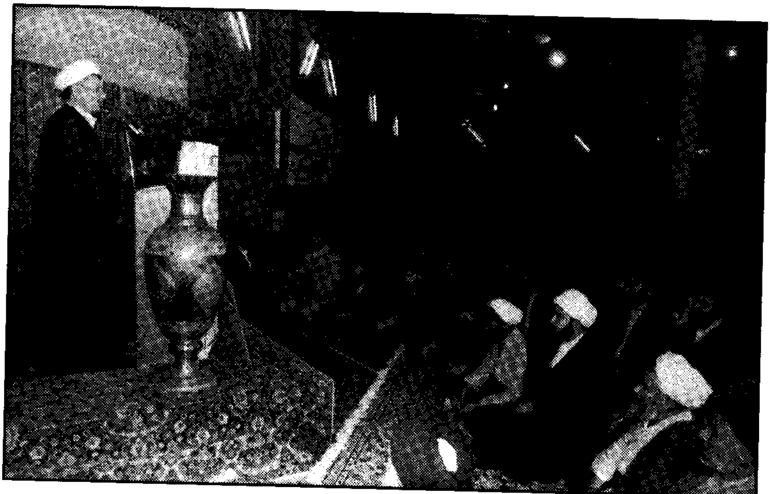
از محل بیمارستان صحرائی امیرالمؤمنین که پد هلی کوپتر دارد، تا خرمشهر با ماشین رفتم. آقای کاظمی فرماندار خرمشهر توضیحات می‌داد. در دروازه خرمشهر گروهی از مردم و کارکنان دولت که به شهر برگشته‌اند، استقبال نمودند.

با ماشین در خیابان‌ها گشتیم و مخروبه‌ها را دیدیم؛ جز صاف کردن چند خیابان و ترمیم چند خانه کم تخریب، چیزی بازسازی نشده است. تعداد کمی از مردم برگشته‌اند. در یک مدرسه دخترانه [فاطمه زهرا(س)] نیمه مخروبه که با هفتاد دانش آموز کار شروع شده، بچه‌ها سرود خواندند و خانم معلم از غربت شهر و مدرسه و ضعف بازسازی توضیح داد.

به محل کارخانه صابون سازی [یاس خرمشهر] رفتیم که مشغول بازسازی‌اند. این کارخانه می‌تواند نصف نیاز صابون کشور را بدهد، ولی وابسته به موادی است که باید از خارج بیاید و نبود بندر مشکل آفرین است. گفتند بین بنیاد شهید و وزارت صنایع بر

ورود به فرودگاه اهواز

شرکت در نماز جمعه در مسجد موسی بن جعفر (ع)

سـر تملک آن درگیری اسـت. به گلزار شهدا رفتیم و فاتحه خواندیم. گفتند اخیراً مردم خرمشهر را که در جای دیگر فوت می‌شوند، برای دفن به این گورستان می‌آورند.

به سـوی آبادان حرکت کردیم. در کنار برخی روستاهای مخروبه در حال بازسازی کنار بهمن شـیر، تعداد کمی مردم دیده می‌شـدند. آنها خواسـتار تسـریع در بازسازی هسـتند؛ کار خیلی کند اسـت. مردم برای کمک به حفظ نخل‌ها که خیلی آسیب دیده است، کمک خواستند.

در چند جا پیاده شدیم. گوسـفند قربانی کرده بودند. احساسات گرمی ابراز کردند. درباره سـقف خانه‌های روستائی احداثی، اختلاف نظر وجود دارد. مردم می‌خواهند که تیرآهن باشـد و مسـئولان می‌خواهند با چوب پوشـیده شـود. قبلاً خانه‌ها گلی بوده و اکنون با آجر و سـیمان و بتون می‌سازند که خرج زیادی برای دولت دارد. به علت اینکه روستائیان در مهاجرت بوده‌اند، فرهنگ زندگی و توقعاتشان بالا رفته است و به خانه‌های گلی سابق قانع نیستند.

سـاعت یازده ونیم ظهر وارد آبادان شدیم. یک سـاعت در خیابان‌های شهر گشتیم.

کم و بیش خانه‌ها ترمیم شده و بعضی مغازه‌ها باز شده، ولی کار خیلی کند و آرام است. اعتبار کافی ندارند و اعتمادی هم به آینده جنگ و صلح نیست. کمک‌های مردمی هم کم است.

در نماز جمعه در مسجد بهبهانی سابق و موسی بن جعفر(ع) امروز شرکت کردیم. آقای [غلامحسین] جمی امام جمعه [آبادان] است. در بین دو نماز صحبت کوتاهی برای مردم کردم[1]. از مسجد بیرون آمدیم. قسمتی دیگر از شهر را گشتیم و برای دیدن پل مخروبه و برنامه ساخت پل جدید به طرف حد فاصل بین خرمشهر و آبادان رفتیم. پل را ترمیم نکرده‌اند و پل جدید موقت را برداشته‌اند. عبور و مرور از آنجا نیست. تأکید شد که سریعاً پل موقت نصب شود. شکایت بود که سپاه بی جهت قسمتی از منطقه را نظامی و ممنوع الورود کرده است و در آن قسمت از خرمشهر - شرق کارون - که خرابی‌ها کمتر است، کار بازسازی شروع نشده است.

برای ناهار و استراحت به مقر امام جمعه رفتیم. ساعت سه بعد از ظهر در جمع مسئولان شهر و بازسازی شرکت کردیم و به توضیحات و توقعات گوش دادیم؛ نمایندگان و مسئولان شهر از عدم پیشرفت بازسازی گله مندند، متصدیان بازسازی هم از کمی اعتبارات و هر دو راست می‌گویند. من هم صحبت کردم و رئوس برنامه‌های آینده را بر اساس تسریع در بازسازی گفتم[2].

---

۱ آقای هاشمی در مراسم نماز جمعه آبادان با اشاره به‌تاریخ گذشته منطقه آبادان و خرمشهر گفت: «این منطقه آثار برخوردها، جنگ‌ها و خرابی‌های گذشته را در وجودش حفظ کرده و این بار خرمشهر و آبادان سنگر دفاع از اسلام شد. دشمن با بی‌رحمی با این شهرها برخورد کرد، اما جوانانی که از ابتدای پیروزی انقلاب، رویای ایادی استکبار را به‌یأس تبدیل کرده بودند، حصر آبادان را شکستند و متجاوز را از خرمشهر بیرون راندند. ملت ما در آزمایش‌ها سرافراز بیرون آمده و در تاریخ جای با ارزشی کسب کرده که مردم شهرهای آبادان و خرمشهر و سایر شهرهای تخریب شده، سهم بزرگی از این افتخارات را نصیب خود کرده‌اند. در آینده وقتی شهرهایمان آباد شود، خواهیم دید ارزش‌ها و افتخارات، نصیب کسانی شده است که زحمات بیشتری کشیده‌اند و این امر محور و معیاری برای قضاوت آیندگان خواهد بود. آنچه در آبادان اکنون اتفاق می‌افتد، شروع بازسازی است و روزی حرکت سازندگی در اینجا اوج خواهد یافت. من و دیگر مسئولان اجرایی کشور، آمادگی داریم اولویت را به مناطق جنگ زده آبادان و خرمشهر و دیگر مناطق آسیب دیده از جنگ بدهیم و در این راستا متناسب با اقتضای زمان و شرایط تاریخی که بر ما می‌گذرد، امکانات را به‌اینجا منتقل کنیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - آقای هاشمی در جلسه شورای عالی بازسازی و نوسازی مناطق جنگزده بر تسریع در امر بازسازی آبادان و خرمشهر تأکید کرد. در این جلسه

بازدید از مجتمع پتروشیمی آبادان

به پتروشیمی آبادان رفتیم. درباره کارخانه و بازسازی بخشی از آن توضیحات دادند. سپس بخشی از کارخانه را بازدید کردیم. با اینکه در خط درگیری بوده، خوب بازسازی کرده‌اند. واحدهایی که مواد اصلی را می‌سازند، هنوز بازسازی نشده است؛ مواد از خارج می‌آورند و در عین حال ارزش افزوده دارد. آنها فقط پی. وی. سی تحویل می‌دهند.

روشنایی مشعل‌های پالایشگاه و پتروشیمی در مقابل عراقی‌ها منظره خوبی دارد و

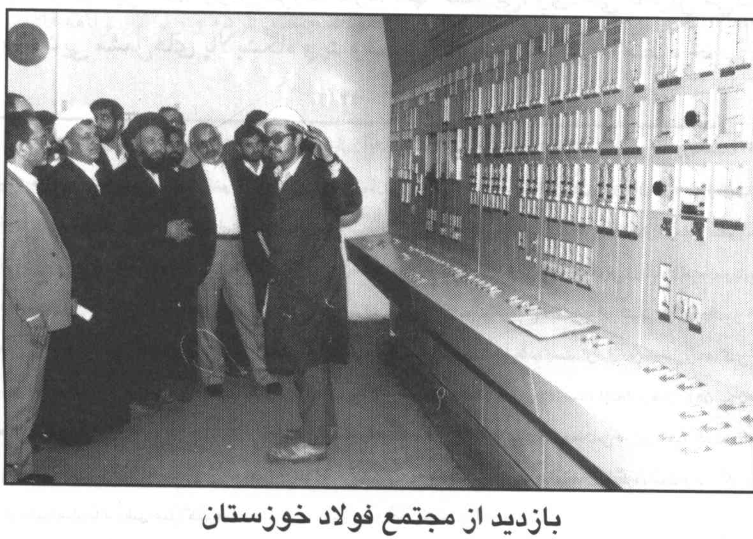
که علاوه بر اعضای ستاد مرکزی بازسازی کشور، ائمه جمعه اهواز و آبادان و اعضای ستاد بازسازی استان خوزستان نیز حضور داشتند، آقای میرزاده معاون رئیس جمهور و رئیس ستاد بازسازی کشور، گزارشی از روند بازسازی و اعتبارات تخصیصی برای استان خوزستان ارائه داد و گفت:« از ابتدای سال تاکنون ۴۲ میلیارد ریال، برای بازسازی استان خوزستان اختصاص یافته که عمده این اعتبار برای شهرهای آبادان و خرمشهر منظور شده است.» همچنین در این جلسه استاندار خوزستان گفت: « طبق برنامه پیش بینی شده تا پایان امسال باید ۱۰ هزار واحد مسکونی در آبادان مرمت و بازسازی شود که تاکنون بازسازی ۵۴۰۰ واحد به مرحله اجرا درآمده و یا در حال اجراست. ۳۰ هزار نفر از مردم آبادان نیز به این شهر بازگشته‌اند و ۱۴۰۰ دانش آموز در مدارس آبادان مشغول تحصیل هستند. در خرمشهر ۵۱۰۰ پرونده جهت بازسازی تشکیل شده است. از اول دی‌ماه جاری، ساکنین یک منطقه از خرمشهر که آسیب کمتری دیده است، دعوت به‌بازگشت به‌شهر خود خواهند شد.» استاندار خوزستان مسئله اشتغال و فعال نبودن استان‌های معین و کمبود مصالح ساختمانی را از جمله مشکلات در راه بازسازی شهرهای آبادان و خرمشهر ذکر نمود. آقای هاشمی در این جلسه گفت: « باید بازسازی را جدی بگیریم و به‌آن سرعت ببخشیم و این منحصر به‌آبادان و خرمشهر نیست، بلکه مربوط به‌کلیه شهرهای جنگزده است و الان که فصل کار در آبادان و خرمشهر است، باید جدی عمل کنیم.»

برای مردم امید بخش است. همان جا نماز مغرب و عشاء را خواندیم و با مسئولان شهر آبادان صحبت کردیم. با ماشین به سوی اهواز حرکت نمودیم.

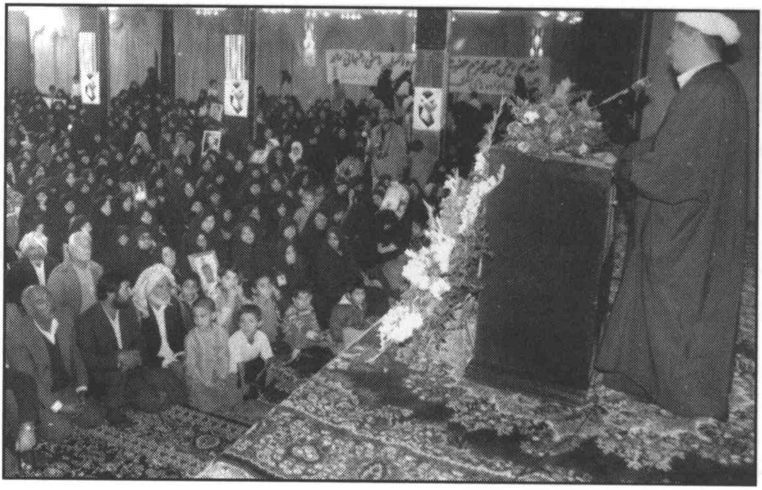
ساعت هشت ونیم شب به اهواز رسیدیم و در مهمانسرای ژاندارمری اقامت نمودیم. در بین راه آقای [غلامحسین] جمی [امام جمعه آبادان] و آقای [محسن] میردامادی استاندار [خوزستان] توضیحات می‌دادند. به خاطر احتمال تعویض استاندار در اثر مخالفت امام جمعه اهواز دمغ‌اند. شام را در جمع همراهان و مسئولان استان خوردیم. برای آنها صحبت کوتاهی کردم. ساعت ده و نیم شب خوابیدیم.

شنبه ۱۸ آذر | ۱۰ جمادی الاول ۱۴۱۰ ۹ دسامبر ۱۹۸۹

نزدیک طلوع فجر بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. رادیو [صدای] آمریکا، نظر رسمی [دولت] آمریکا مبنی بر تایید خبر آزمایش موفق موشک پیشرفته عراق را پخش کرد. موشک ۴۸ تنی سه مرحله‌ای را به فضا فرستاده است که چنین موشکی می‌تواند کلاهک

بازدید از مجتمع فولاد خوزستان

دیدار با خانواده های شهدا

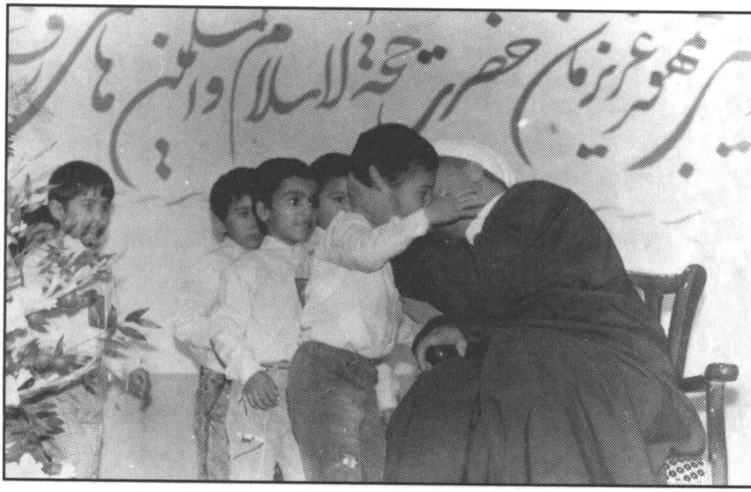
اتمی را هم پرتاب نماید و اظهار نگرانی نمود.

محسن آمد. صحبت کردیم. دیروز به موقع به فرودگاه نرسیده و عقب ماند و عصر آمد. با اتومبیل به مجتمع فولاد اهواز رفتیم. انبارهای داشت و برداشت سنگ آهن و گندله‌سازی و احیای مستقیم و ذوب و ریخته گری را ظرف چند ساعت دیدیم و توضیحات مدیران را شنیدیم. به نظرم جالب و روبراه آمد. آنها قدرت تولید یک ونیم میلیون تن فولاد را دارند.

از آنجا با هلی کوپتر به کارخانه نورد کاویان رفتیم که هنوز راه اندازی نشده، ولی کارش روبراه است. سپس همان جا ناهار خوردیم و بعد از نماز و خواب، ساعت سه بعد از ظهر به گروه ملی فولاد رفتیم و از واحدهای لوله مانیسمان، مفتول سازی، تیرآهن سازی و الکترودسازی بازدید شد. برای کارکنان سخنرانی کردم[۱].

---

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: « کشور در حال حاضر نیاز به ۶ میلیون تن فولاد دارد که اینها را باید با قیمت زیاد و صرف ارز از خارج وارد کنیم و به‌هر مقدار کمتر وارد کنیم، مردم تحت فشار خواهند بود. در داخل ظرفیت تولید ۵/۵ تا ۶ میلیون تن فولاد را داریم. علاوه بر اهواز، در اصفهان و دیگر نقاط، منابع تولید را در داخل کشور داریم که باید از آنها بهره بگیریم. اگر موفق شوید با برادرانتان در اصفهان، صنایع فولاد را به ظرفیت اسمی خودش برسانید که دور از دسترس نیست، یکی از گره‌های کشور را باز خواهید کرد. شما می‌دانید که مردم و بخش صنعت به‌خاطر نبودن تیرآهن،

دیدار با خانواده های شهدا

با اینکه همه این واحدها چندین بار در جنگ بمباران شـده، بازسـازی خوب انجام شده ولی مشکل فنی در اداره بعضی از قسمت‌ها دارند. مشکل کارگری ندارند. همه جا با احساسات پرشور کارگران مواجه بودیم و مثل بسیاری از کارخانجات، نامه و تقاضای زیادی نبود. مغرب با هلی کوپتر به مقر رسیدیم.

بعد از نماز مغرب، فرماندهان ارتش و سـپاه آمدند و گزارش وضع جبهه‌ها و خطوط را دادند و نیازها را گفتند. خانواده شـهدا آمدند. بچه‌ها سرود و دکلمه اجرا کردند و من برای آنها صحبت کردم[1]. [آقای محسـن میردامادی] استاندار[خوزستان] آمد و گفت با این وضع که با امام جمعه اهواز درگیر است و رهبری، امام جمعه را تایید کرده، ماندنش

میلگرد و ورق در فشار است، در حالی که ما کشوری هستیم که می‌توانیم یکی از صادرکنندگان فولاد باشیم و تنها به‌مصرف خود فکر نکنیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - در بخشـی از این سـخنرانی آمده است: « شما خانواده‌های شـهدا، همان‌طور که یاد عزیزان شهیدتان را حفظ کرده‌اید، آثار امام خمینی را نیز حفظ نمائید. مهم‌ترین خطرها را ما با پشـتیبانی و حمایت شـما پشت سر گذاشـتیم و دستاوردهای انقلاب را حفظ کرده‌ایم و بر ما و کلیه مسئولین است تا هر چه بیشـتر به‌امور تحصیلی و فرهنگی خانواده‌های شـهدا رسیدگی شود». رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

در مســئولیت استانداری صلاح نیســت؛ باید کار یکسره شود، یا اختلافات حل شود و یا استعفاء بدهد. قبول کردم که یکسره کنیم.

جمعی از علما و ائمه جمعه آمدند. درباره سیاست‌های کشور برای آنها صحبت کردم و به سئوالاتشان جواب دادم. شــام را با هم خوردیم. خاطراتم را نوشتم. آقای [موسوی] جزایری امام جمعه [اهواز] آمد و تقاضای حل مشــکل اســتانداری را داشــت. استحمام کردم و خوابیدم.

یکشنبه ۱۹ آذر | ۱۱ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۱۰ دسامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز و استماع اخبار و صبحانه، استاندار و معاونان آمدند و درباره آثار سیل اخیر و مسائل سیاسی استان گفتند. ساعت هشت صبح به فرودگاه رفتم و با هلی‌کوپترها به سوی ماهشهر پرواز کردیم.

در بین راه بر فراز منطقه سیل زده رامشیر گشت زدیم. رود جراحی طغیان کرده است. تقریباً تمامی اراضی کشاورزی و روستاهای اطراف رود را آب گرفته و خسارات زیادی به کشاورزان وارد کرده است.

در کنار روســتائی به نام «ســدره» نشســتیم. مردم جمع شــدند. داخل روســتا رفتیم. کوچه‌های باریک و خانه‌های گلی داشت و هرجا رود وارد خانه شده، داخل اتاق‌ها هم شــده است. به داخل خانه یک کشاورز و دو خانواده شهید رفتیم. سطح زندگی‌ها خیلی پائین اســت؛ با اینکه معمولاً هر خانواده پنج هکتــار زمین در کنار رودخانه دارند. مردم یزد، اصفهان یا رفســنجان با این مقدار زمین و آب می‌توانند زندگی حســابی برای خود درست کنند[1].

---

۱ - در این روستا آقای هاشمی ضمن دیدار و گفت‌وگو با روستائیان و خانواده شهدا، در جمع مردم روستای صدریه اظهار داشت: « یک‌سری اقدامات باید توســط دولت و اقداماتی دیگر باید توســط خود روستائیان انجام گیرد و دولت باید اقدامات لازم را برای جلوگیری از سیل فراهم آورده و با ایجاد

با معلم مدرسه‌ای که سیل آن را تعطیل کرده صحبت کردیم؛ حدود هفتاد دانش آموز تا کلاس پنجم دارد. وعده کمک دادم و نصیحت کردم که بیشتر کار کنند و خانه‌ها را بهتر بسازند. لااقل کف خانه کمی کرسی بسازند که آب سیل وارد اتاق نشود؛ این منطقه سیل خیز است.

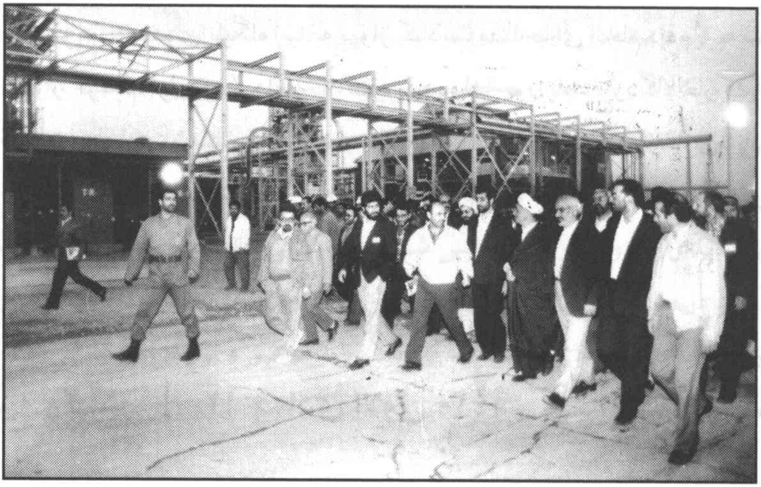
به ماهشهر پرواز کردیم. با هلی‌کوپتر گشتی در اطراف شهر و بندر زدیم. در باند کوچک فرودگاه نشستیم. استقبال رسمی بود. با ماشین به سوی بندر حرکت کردیم. خانه‌های گروهی از جنگ زدگان کنار جاده را سیلاب گرفته و آنها را تخلیه کرده بودند؛ وضعشان دلخراش بود.

از سیلوی هفتاد هزار تنی ترانزیتی که جهاد آن را تکمیل کرده است، بازدید کردیم؛ جالب است. سپس اسکله‌ها را دیدیم؛ خیلی عظیم است. حدود چهل کشتی همزمان می‌تواند در آن پهلو بگیرد. راه آهن هم متصل است و بخشی از انبارها ساخته شده و باید

بازدید از مناطق سیل زده

سد و سیل‌بند، علاوه برجلوگیری از خرابی‌های سیل، کار ذخیره سازی آب برای کشاورزی در تابستان را فراهم سازد. دولت اقدامات خود را انجام خواهد داد، ولی شما نیز باید تلاش خود را بکنید و زندگی خود را مطبوع کنید. من قبول دارم که فقیر هستید، ولی با کمی تلاش، می‌توانید زندگی بهتری را برای خود فراهم کنید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

بازدید از مجتمع پتروشیمی

تکمیل شود، ولی کمی کامیون و واگن، ظرفیت را پائین آورده است. کشتی‌ها معطل می‌شوند.

حدود دو ساعت و نیم از برنامه زمان بندی شده عقب بودیم. به محل مجتمع شیمیائی رازی رفتیم. مدیران توضیحات کار واحدها و بازسازی‌ها را دادند. برای کارگران سخنرانی کوتاه نمودم. ناهار خوردیم و از مجتمع بازدید کردیم. واحد کود اوره سازی جدید را که روزانه هزاروپانصد تن کود تولید می کنند، افتتاح کردیم؛ مدرن است و مهندسان از اینکه توانسته‌اند خودشان آن را راه بیندازند، خیلی خوشحال‌اند. کارگران احساسات پرشوری ارائه دادند.

با ماشین به سوی ماهشهر حرکت کردیم. در راه با گروهی از سیل زده‌ها هم صحبت کردم و گفتم کمکشان کنند. در مدخل شهر و خیابان‌ها مردم خیلی پرشور و انبوه استقبال کردند. به مصلا رفتیم. جمعیت عظیمی جمع شده بود؛ فشرده و پرخروش بودند. صحبت کوتاهی کردم[1].

---

۱ - آقای هاشمی با بیان موقعیت مهم اقتصادی و صنعتی شهرستان ماهشهر گفت: «این شهر در آینده کشور نقش بسیار مهمی خواهد داشت. زیرا از یک

با هلی‌کوپتر به سوی پایگاه امیدیه پرواز کردیم. مصاحبه‌ای انجام دادم[۱]. به سوی تهران پرواز کردیم. قرار بود فردا به خارک برویم، ولی چون باند فرودگاه خارک تحت تعمیر است، منصرف شدیم. در هواپیما سطح کمک وزارت نفت به بازسازی آبادان را تعیین کردیم. ساعت هشت شب به خانه رسیدم. حال بچه‌ها خوب است. مهدی به ارومیه رفته است.

دوشنبه ۲۰ آذر | ۱۲ جمادی الاول ۱۴۱۰ | ۱۱ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. گفتم ملاقات کم باشد که به کارهای عقب مانده دوسه روز مسافرت برسم. تا ظهر بیشتر آنها را انجام دادم. محسن آمد و گزارش بازرسی کشت و صنعت دشت قزوین را داد؛ طرح جالبی است و می‌تواند به عنوان الگو در جاهای دیگر هم استفاده شود.

عصر [آقای محسن میردامادی] استاندار خوزستان آمد. درخواست‌هایی برای امور استان از جمله اتومبیل و کولر و لایروبی و ... داشت که بیشتر آنها را دادم.

سرشب آقای [محسن] نوربخش آمد. درباره قیمت ارز و مسائل اقتصادی دیگر مذاکره و تصمیم گیری شد. با اینکه اعلان شده که بخشی از نیازهای مردم را بانک‌ها

سو دروازه ورودی کشور است و از سوی دیگر صنعت پتروشیمی را که از مراکز مهم تغذیه قطب صنعت و کشاورزی است، در خود دارد.» ایشان با تجلیل از ایثار و فداکاری مردم شهرستان ماهشهر که در طول جنگ تحمیلی پذیرای مهاجرین بودند، اظهار داشت: «تحقیقاً هر روز که بر تاریخ کشور ما بگذرد، اینجا به‌لحاظ وضعیت خاصش، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.» رئیس جمهور با تأکید بر این نکته که این شهر از روز اول جنگ تا پایان، مورد توجه دشمن بوده است، اعلام داشت: «مجموعه این مسائل است که دیروز امام و امروز رهبر و دیگر مسئولان مملکتی از خدا می‌خواهند که توفیق پیدا کنند، تا بتوانند دین خود را نسبت به‌مردم این شهر ادا کنند.»

۱ - در این مصاحبه، آقای هاشمی با ابراز تأسف از کمی فرصت برای دیدار اساسی از مناطق سیلزده استان، پیرامون وضعیت بازسازی گفت: «اعتبارات تخصیصی بازسازی، تماماً صرف شده، اما توقع مردم بیشتر از اینهاست. باید امکانات بیشتری صرف بازسازی شود و برنامه‌هایی هم تنظیم شده که در آینده بهتر و وسیع‌تر عمل خواهد شد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

می‌دهند، امروز قیمت ارز آزاد بالا رفته است. نوربخش معتقد است در اثر آزاد اعلان شدن ورود کالاهای جدید و به خصوص قطعات یدکی خودروها است که وزارت بازرگانی بدون هماهنگی با آنها اعلان نموده است. قرار است برای پایین آوردن نرخ ارز، در بازار مداخله کنند.

آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی]، تلفنی خواستار داوری به نفع بنیاد شهید در رابطه با اختلاف این بنیاد با وزارت صنایع برسر مالکیت کارخانه روغن پارس و چند واحد اقتصادی دیگر شد که گفتم باید تحقیق و بررسی شود.

سه‌شنبه ۲۱ آذر | ۱۳ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۱۲ دسامبر ۱۹۸۹

کارهای عقب مانده را انجام دادم. آقای [محمدحسن] زورق آمد. تذکراتی نسبت به امور جاری کشور درخصوص تبلیغات و دانشگاه‌ها داشت. آقای [سید جلال] ساداتیان آمد. گزارش سفر به استرالیا و زلاندونو و کره جنوبی را داد و برای ماندن در تهران و نرفتن به چین استمداد کرد. قرار است سفیر چین شود. آقای [علی] آقا محمدی آمد. گزارش برگزاری کنگره حزب کردهای بارزانی را داد و پیشنهادهایی برای کردستان و عراق و مسائل اقتصادی داشت.

به دفتر رهبری، برای ملاقات اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی با ایشان رفتم. قبل از جلسه، خصوصی مذاکرات کوتاهی داشتیم. در جلسه رسمی من صحبت کوتاهی کردم و ایشان مفصل صحبت کردند و اظهار نظر کردند که مسئول بسیج دانشگاه از طرف سپاه تعیین شود. وزارت علوم پزشکی نمی‌خواهد. در مورد گزینش نظر دادند که به خود دولت منتقل شود. به دفترم برگشتم.

عصر [آقایان نوربخش، وهاجی، آقازاده و عادلی] وزرای اقتصاد، بازرگانی، نفت و رئیس بانک مرکزی آمدند. برنامه بالا بردن تولید نفت در حدود ششصد هزار بشکه

جمهوری اسلامی ایران
رئیس جمهور

۱۱۰۱۹۲
۶۸/۹/۲۱

بسمه تعالی

" بخشنامه به کلیه وزارتخانه‌ها، سازمانها و نهادهای انقلاب اسلامی "

نظر به اهمیت توسعه و احیاء مناطق محروم کشور، لازم است کلیه دستگاههای اجرائی و نهادهای ذیربط با دفتر امور مناطق محروم کشور همکاری به عمل آورند و اطلاعات و برنامه ها واقدامات انجام یافته دراین زمینه را به اطلاع دفتر برسانند /

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهور

بخشنامه مربوط به توسعه و احیاء مناطق محروم

در سال آینده را مورد بحث و تایید قرار دادیم. قرار شد سیصدوهفتاد میلیون دلار برای مخارج این اقدام به وزارت نفت بدهیم و قرار شد از فردا دوباره فروش ارز در بازار آزاد را برای پائین آوردن قیمت دلار شروع کنیم و وزارت بازرگانی آزاد شدن ورود قطعات یدکی را پس بگیرد.

شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. قرارداد خرید تسلیحات از شوروی را تصویب کردیم. [اعضای مجمع] شام مهمان من بودند و دیر وقت جلسه تمام شد. در دفترم ماندم و تا ساعت یازده و نیم کار کردم. باران خوبی می‌بارد.

چهارشنبه ۲۲ آذر | ۱٤ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۱۳ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت شش صبح بیدار شدم؛ نماز و ورزش و استماع اخبار و انجام کارها. آقای [سیدمنصور] رضوی [رئیس سازمان امور اداری و استخدامی کشور] آمد. راجع به اصلاحات تشکیلات و ادغام وزارت خانه‌ها مطالبی داشت. آقای [علی] منتظری از جهاد دانشگاهی آمد. راجع به آینده جهاد گفت و استفسار کرد و در مورد اساسنامه جهاد مشورت نمود.

آقای دکتر [حسن] روحانی آمد. درباره موضوعات قابل طرح و بحث در شورای عالی امنیت ملی مشورت کرد. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری کشور آمد.

مولوی منصور از سران مجاهدین سنی افغانستان آمد. گزارشی از وضع جهاد افغانستان داد و از نفوذ غربی‌ها و سعودی‌ها در سران اتحاد هفتگانه و انحراف آنها گفت و برای تقویت گروه خودش استمداد کرد.

آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] آمد. خبر از امضای تفاهم نامه با شرکت اسپانیائی برای تکمیل واحد اول نیروگاه بوشهر داد و برای شروع کار استمداد کرد. محسن آمد و راجع به ترمینال‌های مسافری و ساخت موشک صحبت کرد. قرار شد

از سیمان آبیک بازرسی نماید.

عصر در هیأت دولت شـرکت کردم. پس از انجام بخشی از کارهای جاری، درباره ادغام وزارت خانه‌ها بحث شد و به جلسه بعد موکول گردید. شب به خانه آمدم.

پنجشنبه ۲۳ آذر | ۱۵ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۱٤ دسامبر ۱۹۸۹

سـاعت هفت و نیم صبح به دفتر رسـیدم. دیشـب باران آمده بـود. در گزارش‌ها عدم پیشـرفت مذاکرات ایران و عراق و اشاراتی از دبیرکل [سـازمان ملل] مبنی بر همکاری ایران منعکس است. [آقای عبدالله نوری] وزیر کشور آمد. در مورد مخارج منطقه جمشید [تهران] و نیازهای حمل و نقل داخل شهری و انتخابات صحبت شد.

[آقایان احمد زمانیان و حسن جعفری] نمایندگان نهاوند و شهر بابک آمدند. از خط سـه مجلس شـاکی بودند و نیازهای حوزه انتخابیه خود را گفتند. [آقای احمد رهبری] نماینده رزن همدان آمد. نیازهای روسـتاهای منطقه را گفت. آقای [عباس واعظ] طبسی [تولیت آستان قدس رضوی] آمد. در مورد نیازهای ارزی آستانه و موقوفات آستان قدس در تهران و انتقال گاوهای خریده شـده به مشهد با هواپیما و مسائل جاری کشور مذاکره شد.

عصر سـتاد مبارزه با مواد مخدر جلسه داشـت. درباره تخلیه بعضی روستاهای مرزی شـرق کشور که در خدمت قاچاقچی‌ها هستند و همچنین آئین نامه فروش اموال مصادره شده قاچاقچی‌ها تصمیم گیری شد. گزارش برچیدن مراکز فساد در زاهدان توسط [آقای محمود حجتی] استاندار [سیسـتان و بلوچستان] داده شد. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

جمعه ۲۴ آذر | ۱۶ جمادی الاول ۱۴۱۰ | ۱۵ دسامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز صبح خوابیدم. از دیشب مرتب باران می‌بارید. در حسینیه جماران [برای انتخابات میان دوره‌ای مجلس] رأی دادم. از ستاد نماز جمعه پیشنهاد کردند که محل نماز را به خاطر باران شدید. از فضای باز دانشگاه به مسجد دانشگاه منتقل کنند. موافقت کردم. اولین بار است که به خاطر هوا چنین اقدامی می‌شود؛ بدون عکس‌العمل سیاسی هم نخواهد بود. در گذشته به خاطر استقبال شدید مردم از نماز جمعه، این گونه باران‌ها خیلی اثر نداشته. ظهر به مسجد دانشگاه رفتم خطبه‌ها را کوتاه کردم[1]. باران تا شب ادامه داشت. شب بستگان برای دیدار آمدند.

---

۱ - امام جمعه موقت تهران، در خطبه اول ضمن تأکید بر حفظ روحیه تقوا و پرهیز از محرمات و اعمال ناشایست، به‌تشریح جامعیت اسلام در ابعاد مختلف معنوی، فرهنگی و اقتصادی پرداخت و در قسمتی از سخنانش اظهار داشت: «یکی از چیزهایی که ممکن است به‌فکر بعضی از طبقات اسلامی و متعهدین بیاید، این است که نکند تأکید بر کار و تلاش و تولید و امثال اینها، باعث شود که بعد معنویت مذهب و بعد عبادی اسلام ضعیف شود. در حقیقت باید گفت این همان انحرافی است که ما همیشه از آن می‌ترسیم و لذا برای این منظور در مراکز عبادی‌مان و در خطبه‌های نماز جمعه، روی تقوا و مذهب تکیه می‌کنیم. از نظر اسلام ابعاد معنوی، مادی، رشد روحی و همه مورد توجه است. امکانات مادی خالی از معنویات، یعنی همه چیز وبال گردن انسان شدن است. اشکال کار اینجاست که کشورهای اسلامی، نوعاً عقب افتاده و گرفتار هستند. توسعه‌طلب‌ها و قدرت‌های بزرگ سیاسی و نظامی، در میدان کار موقعیت یافتند و خودشان را تقویت کردند و نتیجه‌اش این شد که زور بگویند، متجاوز باشند، با گرفتاری‌های مردم، دنیای خودشان را آباد کنند. آنها بعد معنوی‌شان تنزل کرد و تنها در میدان کار موفق بودند، اما باید در همه ابعاد پیش برویم و جامعه اسلامی را که امروز در ایران پا گرفته، به‌طور همه جانبه جلو ببریم.» در خطبه دوم نیز نتایج سفر به‌استان خوزستان و لزوم بازسازی مناطق جنگ‌زده مورد بحث قرار گرفت. در بخشی از این خطبه آمده است: «در بازسازی از لحاظ انسانی، مردمی که ۹ سال از زندگی در خانه خود دور هستند و با این وضعی که می‌بینید زندگی می‌کنند، وظیفه همه ما است که کمک کنیم و اینها را به شهرهایشان برگردانیم. دولت وظیفه خود را در قبال مهاجرین انجام می‌دهد و ما حتی به تک‌تک کسانی که خانه‌هایشان خراب شده است، خسارت خانه می‌دهیم و خسارت بعضی از وسایل منزلشان را می‌دهیم و نیازهای اولیه زندگی را به آنها می‌دهیم و به کشاورزان علاوه بر خانه، باید سرمایه اولیه بدهیم که برگردند و کار را شروع کنند. سرعت در بازسازی نیاز به‌حضور مردم دارد. استان‌های معین برای بازسازی تعیین شده که در حال حاضر خیلی فعال نیستند و براساس وظیفه ملی، مذهبی، انسانی و اسلامی، در این مقطع ما باید به بازسازی مناطق جنگی کمک کنیم و مردمی که در جنگ آن گونه پشتیبانی می‌کردند، نباید فراموش کنند که برای بازسازی هم باید در صحنه حضور داشته باشند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

شنبه ۲۵ آذر | ۱۷ جمادی الاول ۱٤۱۰ | ۱٦ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری آمد. آقای [محمد] سعیدی کیا [وزیر راه و ترابری] آمد. در مورد ساخت اسکله‌ها، حمل و نقل و نیاز فرودگاه‌ها مطالبی گفت؛ تصمیماتی اتخاذ شد.

آقای محسن رضایی آمد. گزارش سفر به کره شمالی را داد؛ راضی است، مطابق معمول مسافران. عصر آقای هاشمی [گلپایگانی] برای تنظیم برنامه شورای انقلاب فرهنگی آمد. آقای احمد جلالی آمد و مطالبی از اوضاع غرب در رابطه با ایران داشت. او توصیه‌های سیاسی - فرهنگی داشت. شب قرار بود با آیت‌الله خامنه‌ای و احمدآقا جلسه داشته باشیم که به خاطر نبودن احمدآقا لغو شد. شب در دفترم ماندم.

یکشنبه ۲٦ آذر | ۱۸ جمادی الاول ۱٤۱۰ | ۱۷ دسامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت نه صبح کار کردم. آقای [حمید] میرزاده برای امور بازسازی و کیش و مسائل جاری دیگر آمد. دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] هم برای امورجاری آمد. آقایان میرمحمدی و [محمد] هنردوست [معاون امور بین‌الملل دفتر رئیس جمهور] آمدند. برای مشورت و توضیح تشریفات و برنامه‌های هیأت رومانی که فردا به تهران می‌آیند. محسن آمد. گزارش بازرسی‌هایش درباره زلزله تهران و سیمان [آبیک] را داد.

آقای [محمدرضا] نعمت زاده [وزیر صنایع] آمد و درباره اختلافش با بنیاد شهید بر سر کارخانه‌هایی که به حکم قانون حفاظت صنایع به وزارت صنایع واگذار شده و دادگاه انقلاب، مجوز آنها را به بنیاد شهید داده، توضیح داد[1].

---

۱ - در این زمینه، مجلس شورای اسلامی، در مورخ ۲۹ آذر ۱۳۶۸ طرح لزوم مستثنی نمودن واحدهای تولیدی بنیاد شهید از قانون حفاظت توسعه

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. قرار شد با طرح‌های ادغام موجود در مجلس مخالفت شود، ولی برای اصلاح تشکیلات دولت بررسی و اقدام نمایم. شب آیت‌الله خامنه‌ای مهمان من بودند. درباره زلزله احتمالی، وضع لبنان، بودجه نظامی، دارو، هواپیماهای نهاجا [=نیروی هوایی ارتش] برای [شرکت] ایران ایر، تعزیرات حکومتی، بازپس گیری اراضی اشغالی، انتخابات تهران، اختلاف بنیاد شهید و وزارت صنایع و روزنامه‌ها.... مذاکره و تصمیم گیری کردیم. بعد از صرف شام، ایشان رفت و من در دفترم ماندم.

دوشنبه ۲۷ آذر | ۱۹ جمادی الاول ۱۴۱۰ ۱۸ دسامبر ۱۹۸۹

نماز و ورزش و استماع اخبار و انجام کارها. آقای [مسعودروغنی] زنجانی برای امور جاری کشور و مشورت در امر قرار دادهای رومانی‌ها آمد. او مسئول گروه مذاکره است.

استقبال از رئیس جمهور رومانی

صنایع را به‌تصویب رساند.

ملاقات رسمی با رئیس جمهور رومانی

به خاطر آماده شدن برای میزبانی [آقای نیکلای چائوشسکو] رئیس جمهور رومانی، امروز ملاقات نگذاشته بودم.

تا ظهر گزارش‌ها را خواندم. بعد از ناهار و نماز، ساعت یک بعد از ظهر برای استقبال رئیس جمهور رومانی به فرودگاه رفتیم؛ ساعت یک وچهل دقیقه وارد شد. استقبال رسمی انجام شد. سفرای مقیم آمده بودند. صحبت کوتاهی برای خبرنگارها کردیم و به سوی کاخ سعد آباد حرکت کردیم. در یک ماشین نشستیم. مطلب مهمی در راه مطرح نشد. آقای چائوشسکو را به اقامتگاه رساندم و به دفترم برگشتم.

ساعت پنج بعد از ظهر برای مذاکره دفتر آمدند. قبل از جلسه، دکتر ولایتی از من خواست که برای معامله کالاهای ویژه در سطح بالا صحبت کنیم. به تقاضای او جلسه خصوصی داشتیم. فقط یک مترجم بود. پرسید که روابط با ترکیه چگونه است و تاکید بر تحسین روابط با ترکیه و پاکستان داشت و مدعی بود که رابطه رومانی با آنها خیلی خوب است و می‌تواند در انجام همکاری چند جانبه نقش داشته باشد. ترکیه تحت تاثیر آمریکا و ناتو است و آنها نمی گذارند رابطه‌اش با ما صمیمی شود. درباره همکاری

موشکی هم مذاکره کردیم[۱].

سپس به جلسه رسمی با حضور اعضای دولت رفتیم. این جلسه یک ساعت طول کشید. صحبت‌ها معمولی و در اطراف زمینه‌های همکاری اقتصادی بود.

ساعت هشت شب برای شرکت در ضیافت شام که به افتخار مهمان دادم، به باشگاه وزارت خارجه رفتیم. سر میز شام من و او نطقی از رو خواندیم؛ مطالب معمولی و تکراری بود[۲]. ضمن شام خوردن سئوالات زیادی درباره اوضاع اجتماعی و اقتصادی رومانی

۱ - در اولین دور مذاکرات رؤسای جمهور دو کشور ایران و رومانی که وزرای خارجه و صنایع سنگین، معاون رئیس جمهوری و رئیس سازمان برنامه و بودجه و نیز معاون نخست‌وزیر، وزیر امور خارجه و تعدادی از اعضای هیأت بلندپایه سیاسی، اقتصادی رومانی شرکت داشتند، ابتدا آقای هاشمی ضمن خوشامدگویی به‌رئیس جمهور رومانی و هیئت همراه اظهار داشت: « سفر شما پس از دیدار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در سال گذشته از رومانی و تکمیل مذاکرات انجام شده در آن سفر، مفید خواهد بود. زمینه‌های زیادی برای همکاری‌های دوجانبه وجود دارد و تجربه همکاری‌های ده سال پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ما را تشویق به‌توسعه این همکاری‌ها در تمامی زمینه‌ها می‌کند. زمینه‌های همکاری‌های درازمدت دو کشور در کمیسیون همکاری‌های مشترک، توسط کارشناسان در حال بررسی است که خوشبختانه این مذاکرات، تاکنون نتایج ثمربخشی داشته است. همکاری‌های دو کشور در سطح بین‌المللی، می‌تواند به‌تحکیم صلح در منطقه و جهان کمک کند.» سپس آقای نیکلای چائوشسکو رئیس جمهور رومانی نیز ضمن تشکر از پذیرایی و میهمان نوازی گرم جمهوری اسلامی ایران گفت: « من خوشحالم که اولین رئیس جمهوری هستم که پس از انتخابات جنابعالی به‌ریاست جمهوری، از کشور شما دیدن می‌کنم و این نشانه علاقه و همکاری‌های طرفین در تمامی زمینه‌هاست. سال گذشته مذاکرات بسیار ثمربخشی با آیت‌الله خامنه‌ای که در سمت ریاست جمهوری به‌رومانی سفر کرده بودند، داشتیم و امیدواریم در ادامه، توسعه روابط و همکاری‌های بین‌المللی با یکدیگر داشته باشیم. سابقه روابط دوجانبه و همکاری‌های میان دو کشور، می‌تواند نقش خوبی در حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشورها ایفا کند.» رئیس جمهوری رومانی، با اعلام آمادگی کشورش برای گسترش هر چه بیشتر همکاری‌های دوجانبه در زمینه‌های مورد علاقه دو کشور، به‌ویژه در صنعت، معادن و کشاورزی، اظهار داشت: « ما معتقدیم که دو کشور رومانی و ایران، می‌توانند در زمینه‌های علمی، فنی و آموزشی با بهره‌گیری از بهترین فنون و علوم، همکاری‌های ثمربخشی داشته باشند. امیدوارم افزایش همکاری‌های دو کشور، نقش مؤثری در همکاری با کشورهای در حال توسعه ایفا کند.»

۲ - در مراسم ضیافت شامی که به‌افتخار آقای چائوشسکو ترتیب یافته بود، آقای هاشمی با اشاره به‌سوابق مناسبات فرهنگی دو کشور که از نیمه دوم قرن ۱۵ آغاز شده و پس از انقلاب اسلامی شتاب جدیدی یافته است، گفت: « مردم انقلابی ما با هدف آزاد و مستقل زیستن در طول سال‌های پس از انقلاب اسلامی، در شرایط جنگ و محاصره اقتصادی و زندگی در شرایط آتش بس بوده‌اند.» رئیس جمهور ضمن حمایت از مبارزات مردم لبنان، فلسطین اشغالی، بحران‌های منطقه خاورمیانه به‌ویژه لبنان و فلسطین اشغالی را ناشی از حضور اسرائیل در این منطقه دانست که با تجاوز خود می‌کوشند آتش جنگ و خونریزی را در این منطقه افروخته نگه دارند. ایشان با تأکید بر تلاش ایران در جهت حل بحران‌ها گفت: « جمهوری اسلامی ایران بر ضرورت حفظ وحدت، یکپارچگی و تمامیت ارضی لبنان تأکید می‌نماید و توطئه و دسیسه‌هایی را که از مراکز متعدد در جهت تجزیه لبنان تنظیم شده است، محکوم می‌کند. ما معتقدیم که حل بحران لبنان، جز در سایه تأمین منافع اکثریت ملت لبنان و رعایت حقوق اکثریت مسلمان این کشور و حذف نظام طایفه‌گری امکان‌پذیر نمی‌باشد. ما بار دیگر بر حمایت‌های کامل مادی و معنوی خود به‌قیام مردم مظلوم فلسطین و دست‌یابی کامل به‌آرمان‌ها و حقوق از دست رفته آنها تأکید می‌نمائیم. همچنین جمهوری اسلامی ایران ضمن حمایت کامل از خواسته‌های به‌حق مردم مسلمان این کشور، در جهت

کردم که جواب‌های روشـنی می‌داد. آمار و ارقام کشـورش را خوب می‌داند. ایشان به اقامتگاه رفتند و من به خانه آمدم. فاطی و مهدی و یاسر بودند.

سه‌شنبه ۲۸ آذر | ۲۰ جمادی الاول ۱۴۱۰ ۱۹ دسامبر ۱۹۸۹

به دفترم رفتم. برای رسـیدگی به امور مسائل مهمانی و مذاکرات با رومانی‌ها، ملاقات ها را کم کرده ایم. آقای [صادق] خلخالی [نماینده قم] در مجلس علیه چائوشسـکو حرف زده که آقای [مهدی] کروبی هم عکس‌العمل مختصری نشان داده است[1].

آقای [علی] شـمخانی [فرمانده نیروی دریایی] آمد. مقداری از ضعف‌های نداجا [= نیـروی دریایـی ارتش] و راهکارهای تقویت نیرو گفت و برای رسـاندن آب به جزیره کیـش اظهـار آمادگی کرد. عصر هـم آقای رحمانـی از حفاظت اطلاعـات آمد و از مشکلات ارتش گفت و آنها که ساحفاجا [= سازمان حفاظت و اطلاعات ارتش] و ستاد و ... را در اختیار دارند. گفتم با آقای شمخانی همکاری کنند.

محسـن آمد و راجع به ضعف‌های بانک‌ها در مورد حسـاب‌های ارزی گفت. آقای

کسـب حقوق حقه خود، بر حفظ هویت اسـلامی و تاریخی این کشور تأکید می‌نماید.» آقای هاشـمی در پایان گفت: «ما آمادگی کامل داریم تا همه تلاش‌ها و مساعی خود را برای یافتن راه حل عمومی برای مسأله عقب‌افتادگی از جمله موضوع بدهی‌های خارجی کشورهای در حال توسعه و استقرار نظام جدید اقتصادی بین‌المللی که براسـاس عدالت و کاهش فاصله میان شـمال و جنوب باشـد و نیز از میان برداشتن عقب‌ماندگی و شکاف عمیق بین کشورهای غنی و فقیر برای تضمین پیشرفت صلح در جهان، به‌کار بندیم.»

۱ - آقای صادق خلخالی نماینده قم در جلسـه علنی مجلس گفت: «آقای چائوشسـکو اشـکالاتی دارد و یکی از اشـکالاتش این اسـت که همیشه با آفریقای جنوبی رابطه تنگاتنگ برقرار داشته و هیچ‌وقت از موضع خودش نسبت به‌شناسایی دولت اسرائیل پوشالی دست برنداشته و همیشه نعل وارونه با کشورهای اسلامی مخصوصاً جمهوری اسلامی ایران داشته است. امیدواریم در این سفر اخیری که ایشان به ایران کرده‌اند و مردم رومانی علیه ایشان قیام کرده‌اند، ان‌شـاءالله اوضاع سروسـامان پیدا کند و جناب آقای چائوشسکو اگر صلاح می‌داند استعفا بدهد یا اینکه اگر صلاح نمی‌داند، خلاصه مملکت خودش را اداره کند و ما سرافرازی و بزرگی ملت رومانی را همیشه خواهانیم و ملت ایران با ملت رومانی تنگاتنگ در کنار یکدیگر قرار دارند و ممکن اسـت که با رفتن آقای چائوشسـکو اوضاع به‌هم نخورد و ملت ایران با ملت رومانی ارتباطش نسـبت به‌جریانات اقتصادی ادامه پیدا کند و باید ما خیلی مواظب باشیم که در این رفت‌وآمدها کلاه سرمان نرود» منبع: روزنامه کیهان، شماره ۱۳۷۹۰، صفحه ۳

[هادی] نژادحسینیان [وزیر صنایع سنگین] تلفنی از مطالبی گفت که راجع به چائوشسکو در جریـان همراهی در بازدیدها فهمیده بود. توقع دارد که مردم در خیابان‌ها برایش ابراز احساسـات کنند که نمی‌کنند. توضیح شـنیده که مردم آزادند و به آنها نمی‌شود دستور داد.

چائوشسـکو خواسـته بود که امشب جلسـه خصوصی داشته باشـیم. پذیرفتم که به اقامتگاه او بروم. در جلسـه شـورای‌عالی انقلاب فرهنگی شرکت نکردم و به آنجا رفتم. خوشحال شـد. حرفی برای جلسه خصوصی نداشـت؛ گویا فقط می‌خواهد در اخبار از مذاکرات خصوصی گفته شود. موضوع صحبت را از من خواست و من راجع به حوادث جاری بلوک شرق توضیح و نظر خواستم.

معتقـد اسـت گورباچـف [رهبر اتحـاد جماهیر شـوروی] اشـتباه کـرده و تحت تأثیر کمبودهای اقتصادی که معلول مخارج نظامی اسـت، از طرف غربی‌ها اغوا شـده و طرح روشن و مشخصی برای آینده ندارد. فقط از گذشته انتقاد می‌کنند و غربی‌ها با پول و نفـوذ و تبلیغ، جریـان را تحریک می‌کنند و پیش می‌برند و رومانی نیاز ندارد دنباله رو آنها باشد، همانگونه که قبلاً مستقل بوده است. او حوادثی را که غربی‌ها ایجاد می‌کنند و در هفته‌های اخیر در شهر «تیمی سوارا» رومانی رخ داده قبول ندارد و می‌گوید تبلیغات است و دروغ.

شـب به خانه آمـدم. رادیو فارسـی آمریکا خبـر از درگیری‌های خونین در شـهر تیمی‌سـوارای رومانی می‌دهد و محکومیت این سـرکوب توسط بسیاری از کشورها و عجیب اسـت که چائوشسـکو به کلی منکر حوادث است و در جواب سئوال من، آن را تبلیغـات و دروغ معرفی می‌کند[1]. امروز یک کشـتی بزرگ نفتـی ما در اقیانوس اطلس آتش گرفته و می‌سوزد.

---

۱ - به‌گزارش خبرگزاری فرانسه از بخارست، تلویزیون رومانی اعلام کرد که طبق دستور چائوشسکو در ایالت «تی میس» که چند روز پیش مرکز آن «تیمی سـوارا» صحنه ناآرامی‌هایی بوده، وضعیت فوق‌العاده برقرار شـده است. براسـاس این تصمیم، تجمع بیش از پنج نفر و هرگونه رفت‌وآمد بعد از ساعت ۲۳ ممنوع است. خبرگزاری‌ها تخمین زده‌اند بین دو تا چهار هزار نفر در این ناآرامی‌ها کشته شدند.

چهارشنبه ۲۹ آذر | ۲۱ جمادی الاول ۱۴۱۰ ۲۰ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. آقای [محمود] واعظی آمد و نتیجه مذاکرات با رومانیایی‌ها و متن توافقنامه و بیانیه مشترک را آورد. او گفت سفیر فرانسه آمده و از نتیجه سفر هیأت اظهار رضایت کرده و خواستار مذاکرات در سطح بالا برای حل مشکلات توسعه روابط شده است.

ساعت نه و نیم آقای نیکلای چائوشسکو و همراهان رسیدند. بیرون ساختمان استقبال کردم و به تقاضای او در دفترم جلسه خصوصی برقرار شد، ولی مطلب سری و خصوصی نداشت. درباره مسائل متفرقه جهانی و دو کشور گفتگو کردیم. از آقای گورباچف ناراضی است و معتقد است او علت مشکلات و مسائل جاری است.

قبلاً گفته بود سه میلیون تن گندم در مقابل نفت می‌دهند، ولی حاضر نیستند در قرارداد بگنجد و می‌خواهند فقط به طور کلی بیاید نه مقدار گندم. جلسه رسمی ساعت ده شروع شد، مذاکرات تکراری بود. در مورد مسأله افغانستان، آنها حاضر نبودند به عنوان کشور اسلامی امضاء کنند و مباحثات بی نتیجه ماند. بالاخره قرار شد راجع به افغانستان چیزی در تفاهم نامه و بیانیه نیاید[1].

بعد از مذاکرات، باز جلسه خصوصی داشتیم، بدون موضوع جدی در دستور، تا متون امضائی آماده شد. در مراسم رسمی و با حضور خبرنگاران توسط معاونان و وزرای

---

۱ - رؤسای جمهوری ایران و رومانی پس از امضای این موافقتنامه، نتیجه مذاکرات را بسیار خوب توصیف کردند. همچنین در پایان سفر نیکلای چائوشسکو رئیس جمهور رومانی به‌ایران، یک بیانیه مشترک به طور همزمان در تهران و بخارست منتشر شد. آقای هاشمی در دومین دور از مذاکرات خود با رئیس جمهور رومانی، به‌توافقات به‌عمل آمده در کمیسیون مشترک همکاری‌های اقتصادی دو کشور اشاره کرد و اظهار داشت: «توافقات به‌عمل آمده در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و علمی بین دو کشور، گام‌های مؤثر و خوبی است که برداشته شده و امیدواریم در آینده ما شاهد اجرای آنها باشیم. امیدواریم مسافرت جنابعالی و هیأت همراه، ثمرات خوبی در افزایش همکاری در زمینه‌های سیاسی، صنعتی، کشاورزی، فرهنگی و به‌ویژه تحقیقات علمی داشته باشد.» رئیس جمهور رومانی نیز بر همکاری‌های دو کشور در مجامع و سازمان‌های بین‌المللی تأکید کرد و در پایان سخنان خود از آقای هاشمی برای بازدید رسمی از رومانی دعوت به‌عمل آورد که از سوی ایشان مورد پذیرش قرار گرفت.

خارجه و دو رئیس جمهور امضاء شد و من و چائوشسکو صحبت کوتاهی انجام دادیم[۱]. سپس برای بدرقه به سوی فرودگاه حرکت کردیم. هواپیمای اختصاصی‌شان آماده شد و سفرای خارجی هم بودند. بدرقه رسمی و پرواز در ساعت دوازده و چهل و پنج دقیقه انجام شد.

به دفترم برگشتم. نماز و ناهار و استراحت. عصر تا ساعت هفت در هیأت دولت شرکت کردم. قرار شد حمله نظامی آمریکا به پاناما را محکوم کنیم[۲]. شب در دفترم ماندم. کارها را انجام دادم.

---

۱ - رئیس جمهور رومانی پس از امضای یک موافقت‌نامه همکاری اقتصادی با ایران، با اشاره به‌مواضع نزدیک یا مشترک دو کشور در مورد بسیاری از مسائل بین‌المللی، از جمله مسأله خلع سلاح عمومی، صلح و لزوم حل و فصل مناقشات دول از طریق مذاکرات مسالمت‌آمیز، اظهار داشت: «در مورد ایران و عراق، رومانی نظر خود را مبنی بر موافقت با تنظیم هر چه سریع‌تر قراردادها و تفاهمات میان ایران و عراق اعلام می‌کند.» آقای هاشمی هم گفت: «مواضع جمهوری اسلامی ایران و رومانی در بسیاری از مسایل منطقه‌ای و جهانی به‌هم نزدیک و یا کاملاً یکی است. در اکثر مسایل سیاسی، فرهنگی و جهانی مواضع مشترکی داشتیم و بدین‌جهت پیشرفت مذاکرات سریع و مطلوب بود. موضع مشترک ما نفی سلطه کشورهای بزرگ بر کشورهای دیگر، لزوم عدم دخالت دیگران در سرنوشت ملت ها و احترام به‌حاکمیت ملت‌ها و تلاش پیگیر برای رفع ظلمی است که در دنیای امروز از نظر امکانات زندگی وجود دارد.» ایشان ضمن قدردانی از تلاش هیأت‌های دو کشور برای انجام تفاهمات گفت: «این قراردادها اگر اجرا شود برای هر دو ملت مفید خواهد بود.» در پایان دیدار رسمی سه روزه نیکلای چائوشسکو، یادداشت تفاهم هفتمین اجلاس کمیسیون مشترک همکاری‌های اقتصادی، فنی و بازرگانی توسط رؤسای طرفین کمیسیون به‌امضاء رسید. رؤسای جمهور دو کشور با تأکید بر لزوم گسترش همکاری‌های اقتصادی، خواهان افزایش و رشد همه جانبه همکاری‌ها و انتقال تکنولوژی در زمینه‌های صنایع، صنایع سنگین، صنایع شیمیایی، پتروشیمی، صنایع نفت و گاز و معادن، انرژی کشاورزی و حمل ونقل شدند. در بخش دیگری از بیانیه در ارتباط با مسایل بین‌المللی آمده است: «دو کشور حمایت کامل خود را از استقرار صلح پایدار در آمریکای مرکزی اعلام می‌دارند و از تلاش‌های کلیه کشورها و سازمان‌های بین‌المللی در این راستا حمایت می‌نمایند. دو کشور هرگونه دخالت خارجی در منطقه را که عامل اصلی تشنج در منطقه امریکای مرکزی می‌باشد محکوم می‌نمایند. دو کشور ضمن اینکه رعایت و احترام به‌حقوق اساسی بشر را مورد تأیید قرار دادند، نسبت به‌برخورد «گزینشی» در مورد بعضی کشورهای خاص و موضع‌گیری یک‌جانبه و استفاده سیاسی از موضوع حقوق بشر، جهت دخالت در امور داخلی سایر کشورها مخالفت نمودند. ایران و رومانی با قاطعیت مخالف هرگونه فعالیت تروریستی اعم از فردی یا گروهی بوده و تروریسم دولتی را که ناقض استقلال و حامی دول است، محکوم می‌نمایند. دو کشور معتقدند که تروریسم بین‌المللی تا زمانی که توجه لازم به شرایط اجتماعی اقتصادی و سیاسی که منشاء آن است نگردد، از بین نخواهد رفت.»

۲ - در این جلسه، هیأت دولت حمله نظامی آمریکا به‌کشور پاناما را به عنوان یک تجاوز رسمی و غیرقابل توجیه محکوم کرد. هیأت دولت این اقدام زورگویانه و زشت دولت متجاوز آمریکا را مصداق بارز تروریسم دولتی و مغایر با تمام موازین و مقررات بین‌المللی خواند و اعلام کرد که سازمان ملل متحد، شورای امنیت و سایر مجامع بین‌المللی، باید در مورد مقابله با روحیه تجاوزگرانه و باج خواهانه حاکم بر آمریکا به صورت جدی اقدام نمایند و دنیا را از خطر ناامنی و تروریسم نجات دهند؛ در غیراین‌صورت ناامنی ناشی از این قبیل اقدامات تجاوزگرانه، جهان را به‌بحران خواهد کشاند.

پنجشنبه ۳۰ آذر | ۲۲ جمادی الاول ۱۴۱۰ ۲۱ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت شش و نیم صبح بیدار شدم و تا ساعت نه کار کردم. آقای امینی آمد. گزارش سفر به آفریقا را داد و برای بها دادن بیشتر به آفریقا با تحرک فرهنگی و آموزشی در مقابل کلیسا و وهابی‌ها و خرید اجناس آفریقایی‌ها و انجام کارهای عمرانی مشخص توسط جهاد توصیه کرد.

آقای [جواد] منصوری برای خداحافظی و سفر به پاکستان آمد. در مورد تقویت روابط و همکاری بیشتر در مبارزه با مواد مخدر و اشرار تأکید کردم.

آقای [محمد محمدی] ری‌شهری [دادستان کل کشور] آمد. از ضعف قوه قضائیه گفت و درباره تعزیرات حکومتی سئوالاتی داشت. راجع به مشکلات وزارت اطلاعات در وزارت آقای فلاحیان گفت و تقویت آن را خواست.

به آقای [مرتضی] محمدخان [رئیس کل گمرک] گفتم که در فرودگاه مزاحم مسافران زن که همراه خود زیور آلات در حد معمولی دارند، نشوند؛ معمولاً سخت گیری‌های غیر مفید می‌شود. به آقای [اکبر] ترکان [وزیر دفاع] گفتم برای همکاری موشکی با رومانی اقدام کند. به [آقای غلامرضا آقازاده] وزیر نفت گفتم در خرید دستگاه حفاری، انتقال تکنولوژی را فراموش نکنند. او اطلاع داد که آتش سوزی نفتکش خارک در اقیانوس اطلس مهار شده است.

عصر آقای [علی] شهبازی برای امور ارتش آمد. آقای [علی‌اکبر] ناطق نوری مسئول بازرسی دفتر رهبری آمد و گزارش بازرسی در مورد پرونده تحریریان و تعزیرات حکومتی را داد. تا ساعت هفت و نیم شب کار کردم. به خانه آمدم. امشب شب یلداست و بچه‌ها جمع‌اند.

دی ۱۳۶۸

جمعه ۱ دی | ۲۳ جمادی الاول ۱۴۱۰ ۲۲ دسامبر ۱۹۸۹

عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه آمد. از گروهی متخصص و محقق، برای یک اختراع اصلاح کامپیوتر پیشنهادی آورد. آقای [حمید] میرزاده اطلاع داد که آب رودخانه هیرمند زیاد شده و خطر سیل منطقه زابل را تهدید می کند. گفتم برای پیگیری اقدام شود. خبر انجام کودتا در رومانی و سقوط نیکلای چائوشسکو را داد و اینکه گفته می‌شود که به سوی ایران یا چین فرار کرده است.

با آیت‌الله خامنه‌ای و دکتر ولایتی درباره اینکه اگر [چائوشسکو] به ایران آمد، بپذیریم یا خیر، مشورت کردیم. نظر آیت‌الله خامنه‌ای این بود که بپذیریم، ولی دکتر ولایتی نظر روشنی نداشت. سپس خبر رسید که او در رومانی بازداشت شده است.[۱]

---

۱ - مردم رومانی پس از دو دهه دیکتاتوری کمونیستی چائوشسکو، باور کرده بودند که برای خاتمه دادن به این کابوس، باید بدن‌های نیکلای و النا با گلوله سوراخ سوراخ شوند. از جریان محاکمه و تیرباران فیلم برداری شد و فیلم آن در شب ۲۶ دسامبر از تلویزیون دولت رومانی چندین بار پخش شد. تقدیر چائوشسکو برخلاف سایر رهبران کشورهای کمونیستی چنین بود. او در پایان سال ۱۹۸۹ میلادی، واقعیت فروپاشی دیوار برلین، سقوط رژیم‌های کمونیستی در لهستان و چکسلواکی و سایر کشورهای اروپایی شرقی را دریافت نکرده بود. او بار دیگر در ۲۴ نوامبر همان سال، پیروزمندانه به دبیر کلی حزب کمونیست انتخاب شد و او که خود را «نابغه کارپات» و «دانوب اندیشه» می‌پنداشت، هرگز فکر نمی کرد، در پایان راه است. تصور می کرد ملتش او را دوست دارند. او در روز ۱۶ دسامبر، صدای جرقه‌ای را که در شهر تیمیسوارا زده شد، نشنید. هنگامی که ملتش در اعتراض به دستگیری کشیش لازلو تونکس مدافع اقلیت مجار ترانسیلوانیا در این شهر دست به تظاهرات زدند، چائوشسکو به ارتش دستور داد تظاهرات مردم را سرکوب کند. صدها نفر از مردم کشته شدند. چائوشسکو در تلویزیون از ارتش برای سرکوب تظاهرات تقدیر کرد. در روز ۲۱ دسامبر تظاهرات عظیم کارگری در مقابل مقر حزب کمونیست در شهر بخارست برپا شد. علی‌رغم سرکوب شدید، دیگر کاری از دست نیروهای امنیتی رومانی برنمی‌آمد. در روز ۲۲ دسامبر وزیر دفاع رژیم کمونیستی رومانی خودکشی کرد. او خیلی دیر متوجه واقعیت شد و در تلاشی مذبوحانه شتابان با همسرش بخارست را ترک کرد تا از کشور به اتفاق فرار کنند. نیکلای چائوشسکو و همسرش النا در جاده فرودگاه توسط نیروهای انقلابی دستگیر شدند. پیکره اصلی ارتش به انقلاب پیوست و سه روز بعد در یک پادگان نظامی پایان سرنوشت چائوشسکو رقم خورد. براساس آمار رسمی، در جریان انقلاب مردمی رومانی که ظرف یک هفته رژیم دیکتاتوری چائوشسکو را سرنگون کرد ۱۱۰۴ نفر از مردم توسط نیروهای امنیتی و ارتش رومانی به قتل رسیدند.

شنبه ۲ دی | ۲٤ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۲۳ دسامبر ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. در گزارش‌ها حوادث رومانی در صدر است. جنگ داخلی شدیدی در جریان است. پلیس امنیتی به نفع چائوشسکو در مقابل ارتش که در کنار مردم است قرار گرفته و خبر کشته شدن مردم و سفرش به ایران در حالی که در رومانی درگیری داشته، برای حیثیت ما خوب نیست.

[آقای عبدالحسین وهاجی] وزیر بازرگانی و معاونان آمدند. درباره سیاست توزیع و مسائل وزارت مذاکره شد. آقای دکتر [محمود] گلزاری [عضو هیأت علمی دانشگاه و مدیر انتشارات رشد] آمد و برای انتشاراتش استمداد کرد. عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. بخشی از موضوعات قابل بحث در شورا تصویب شد.

دکتر ولایتی درباره صدور بیانیه‌ای از وزارت خارجه در همدردی با مردم رومانی و محکوم کردن اعمال چائوشسکو مشورت کرد. جلسه از بی اطلاعی وزارت خارجه و [وزارت] اطلاعات از واقعیات رومانی که منجر به دعوت و پذیرائی حاکم آن در روزهای آخر عمر و در حین درگیری با مردم شد، انتقاد داشت. با رهبری در خصوص دادن بیانیه مشورت شد. نظر ایشان این بود که صبر کنیم تا ببینیم چه می‌شود. هنوز درگیری است و سرنوشت مشخص نیست. به مجلس هم پیغام دادند که فردا در این خصوص چیزی نگویند. شب در دفترم ماندم. یاسر و مهدی هم به منزل فاطی رفتند.

یکشنبه ۳ دی | ۲۵ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۲٤ دسامبر ۱۹۸۹

بعد از نماز تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقای [حمید] میرزاده برای کارهای جاری آمد. آقای [سراج‌الدین] کازرونی آمد. درباره طرح‌های اصلاح ساختار تهران مذاکره شد؛ انتقال مراکز آموزش عالی، انتقال پادگان‌ها، انتقال مراکز صنعتی و تجاری

و انتقال مرکزیت سیاسی اداری و نظایر آن؛ قرار شد بررسی‌ها ادامه یابد.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. درباره اشتباه دعوت چائوشسکو در این برهه از زمان صحبت شد و آقای دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] دفاع کرد[1]. ساعت هفت و نیم به دفتر آیت‌الله خامنه‌ای رفتیم. درباره وضع لبنان صحبت کردیم. رهبری نگران وضع لبنان و سرنوشت حزب الله است که به نظر می‌رسد هدف تحرکات اخیر است. درباره روزنامه‌ها، برنامه پنجساله، استانداری خوزستان و سیاست خارجی صحبت کردیم. پس از صرف شام به دفترم برگشتم. تا ساعت یازده شب کارها را انجام دادم.

دوشنبه ٤ دی | ٢٦ جمادی الاول ١٤١٠ ۲۵ دسامبر ۱۹۸۹

اذان صبح بیدار شدم. در اخبار پناهنده شدن ژنرال [امانوئل] نوریه‌گا رئیس جمهور پاناما به سفارت واتیکان آمده بود که باعث خوشحالی آمریکا است و نیز آرام‌تر شدن درگیری‌ها در رومانی که باز مایه دلخوشی غربی‌ها است.

تلفنی به [عبدالمجید] معادیخواه [رئیس بنیاد تاریخ] در خصوص اشتباه چاپ شدن خاطراتم تذکر دادم. در صفحه ۳۸ نوشته شده که در مورد حکم اصلاحات ارضی زمان شاه، من به امام نوشته‌ام که من ننوشته بودم. آقای مسیح مهاجری [مدیر روزنامه جمهوری اسلامی] آمد و در خصوص کیفیت انعکاس اخبار رهبری صحبت‌هایی داشت.

آقای [سیدرضا] تقوی از سازمان تبلیغات اسلامی آمد. گزارش سمینار اسلام در آفریقا و نیجریه را داد و علاقه مردم به انقلاب ایران را گفت و برای برگزاری سمینار

---

۱ - آقای گوهری سفیر ایران در رومانی به علت عدم ارائه گزارش‌های جامع از اوضاع داخلی این کشور در آستانه سفر چائوشسکو به‌تهران، از سوی دکتر ولایتی وزیر امور خارجه از کار برکنار و برای ادای توضیح به‌تهران فراخوانده شد. وزیر خارجه همچنین در کمیسیون سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی حضور یافت و به‌سئوال نمایندگان پیرامون سفر چائوشسکو به‌ایران پاسخ داد. تعداد ۴۵ نماینده مجلس نیز با امضای نامه‌ای، وزیر امور خارجه را برای پاسخ به سئوال به صحن مجلس فراخواندند.

مقام زن استمداد کرد و توصیه‌هایی در خصوص توجه بیشتر به مسلمانان آفریقا داشت.

آقای [هادی] نژادحسینیان [وزیر صنایع سنگین] آمد. درباره لزوم مراعات مهر عدم ساخت برای واردات و همچنین فروش محصولات به نرخ آزاد و تأمین ریال مورد نیاز صنایع گفت.

آقای [سیدعلی] مقدم آمد. وضع ستاد معین [استان تهران برای بازسازی] خرمشهر را گفت و دستور رهبری را آورد که ستاد را به من محول کرده‌اند و از سیاست‌ها و اقدامات ضعیف مسئول و مدیر ستاد معین استان تهران گفت که ماشین‌ها را راکد نگاه داشته است.

علمای اهل سنت سیستان و بلوچستان، خراسان و ترکمنستان آمدند. اظهار وفاداری کردند و خواستار توجه بیشتر به اهل سنت و مناطق خودشان شدند. مفصلاً برای آنها صحبت کردم[1].

ظهر دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری کشور آمد. کارهای زیادی مطرح کرد و تصمیم‌گیری شد. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. تصمیم گرفتیم برخی از محصولات کارخانه‌ها به قیمت ارز با نرخ رقابتی به فروش برود و تفاوت قیمت تا ارز رسمی، از دولت باشد؛ ۱۳۱ قلم کالا مشمول این تصمیم می‌شوند.

دیر وقت به خانه آمدم. بچه‌ها شام از رستوران خبر کرده بودند. در حالی که مشغول

---

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است: «خوشبختانه بین ما و شما این مسأله روشن شده که رمز تقویت اسلام در وحدت نیروهای اسلامی به ویژه علمای اسلامی است که اگر با هم متحد باشند، مردم را هم متحد خواهند کرد. مردم به خاطر اسلام به این نظام علاقه‌مندند و هر کس هم ممکن است به دلیل سلیقه شخصی نظراتی داشته باشند، اما همه اسلام را دوست دارند و این رمز موفقیت نظام است که تشیع و تسنن فهمیده‌اند. ما در اسلام خواهی خود صادق هستیم و این اعتماد که مایه دموکراسی، بزرگترین سرمایه ماست. ما مدعی هستیم که دنیای اسلام رأی می‌دهند که اگر در دنیای اسلام مردم را آزاد بگذارند، مردم حاکمیت اسلام را برقرار می کنند و اگر حاکمان برخی کشورهای اسلامی برای تحقق دموکراسی مردم را آزاد بگذارند، مردم اسلام را در آن کشورها حاکمیت خواهند بخشید. با توجه به لزوم وحدت و همفکری هر چه بیشتر علما و مردم اهل سنت و شیعه، اکنون میدان برای کار و عمل اهل تسنن باز است و آنها باید در دانشگاه‌ها و حوزه وارد شوند و برای وارد شدن در امور کشور مهیا شوند. یکی از آرزوهای ما تأسیس دانشگاه علوم دینی برای طلاب اهل سنت است. امیدوارم که با همکاری علما و اساتید اهل سنت، این امر تحقق یابد. امیدوارم محرومیت‌های نقاط مختلف کشور با همکاری و همدلی مردم و روحانیون رفع شود و کشور در راه سازندگی و پیشرفت ترقی نماید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

نوشتن خاطرات امروز بودم - ساعت ده و نیم شب - رادیو آمریکا خبر داد که چائوشسکو و همسرش [اِلنا] در رومانی اعدام شدند[۱].

سه‌شنبه ۵ دی | ۲۷ جمادی الاول ۱٤۱۰ | ۲٦ دسامبر ۱۹۸۹

آقای [سیدرضا] زواره‌ای [رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور] آمد. از سیاست‌های دولت ابراز رضایت کرد. برای تقویت ثبت املاک اعتبار بیشتر خواست و گزارش وضع ثبت را داد و برنامه اصلاحی‌اش را گفت. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری کشور آمد. ملاقات‌های پراکنده دیگر نیز داشتم.

شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. مسأله خسارت دیرکرد که بانک‌ها تا سال ۱۳۶۳ از مشتریان گرفته‌اند، مطرح بود. شورای نگهبان آن را نامشروع اعلان کرده و بسیاری از مشتری‌ها برای پس گرفتن خسارات پرداختی، به دادگاه‌ها شکایت کرده‌اند. آقای [محسن] نوربخش با ذکر ارقام، خطر این روال را گفت و چاره‌جویی کرد. پس از بحث‌های مفصل، مجمع به اتفاق آراء رای داد که بانک می‌تواند خسارات را بگیرد. [اعضای مجمع] شام مهمان من بودند.

---

۱ - نیکلای چائوشسکو با حکم دادگاه، به اتهام کشتار بیش از ۶۰ هزار نفر، چنگ انداختن به‌قدرت دولتی از طریق سازمان‌های مسلح که علیه مردم از آنها استفاده شده است، انهدام اموال مردم، دست‌اندازی به‌اقتصاد ملی و تلاش در جهت فرار از کشور و سرقت بیش از یک میلیارد دلار، محکوم به اعدام شد. خبرگزاری‌های بین‌المللی اعلام کردند از آغاز قیام مردم رومانی در ۱۷ دسامبر ۱۹۸۹ (یکشنبه ۲۶ آذر ۱۳۶۸)، بیش از ۷۰ هزار نفر کشته و حدود ۳۰۰ هزار نفر مجروح شدند. در تصاویری که از تلویزیون پخش شد، چائوشسکو خطاب به دادگاه نظامی در لحظات قبل از اعدام خود چند بار گفت: «من این دادگاه را به‌رسمیت نمی‌شناسم. تنها مردم در مورد من قضاوت خواهند کرد.» از چائوشسکو سئوال شد «چه کسی دستور شلیک به‌طرف مردم را صادر کرد؟» او پاسخ داد: «حتی به یک سئوال هم پاسخ نخواهم داد. سکوت من به معنای پاسخ به‌سئوالات نیست. من تنها به طبقه کارگر پاسخ خواهم داد. به مردم پاسخ خواهم داد، به طبقه کارگر».

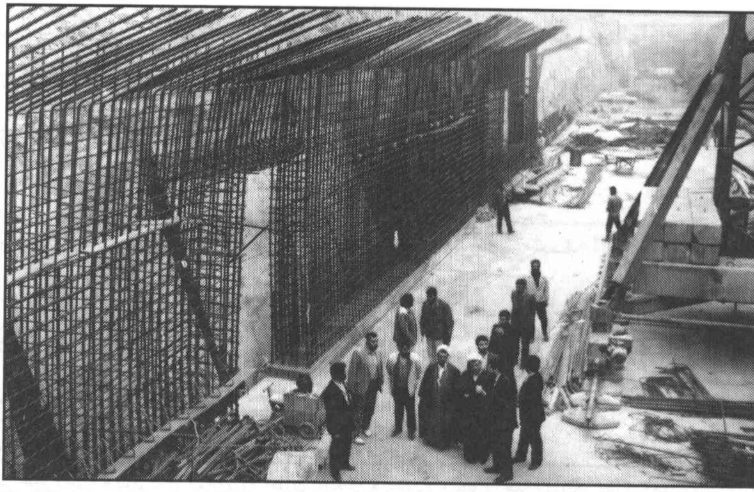
چهارشنبه ٦ دی | ۲۸ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۲۷ دسامبر ۱۹۸۹

ساعت هفت صبح وزیر کشور و مدیرعامل مترو، آقایان [عبدالله] نوری و [اصغر] ابراهیمی آمدنـــد. برای بازدیـــد از مترو رفتیم. در کارگاه قورخانه [= میـــدان امام خمینی تهران] از نحوه کار ماشین حفار در ســاخت اتوماتیک تونل مترو «زوکور[1]» بازدید کردیم؛ جالب است. بر کار آن مسلط شده‌اند. تا نزدیک میدان مخبرالدوله رسیده‌اند. از کارگاه نزدیک دانشـــگاه جنگ از حفاری به سبک ایرانی - اتریشی و منطقه غرب تهران از کارگاه‌های ترانشه و رو باز بازدید کردم[2]. در دفتر کارگاه توضیحات را شنیدم. فروش سرقفلی‌های طرح خیابـــان احداثی مهم چهل وپنج متـــری، به گفته آقای ابراهیمـــی، می‌تواند بخش مهمی از مخارج [ســـاخت مترو] را تأمین نماید. ســـپس در یکی از کارگاه‌های نزدیک دفترم، مصاحبه تلویزیونی کردم. گفتند مجموعاً نصف تونل‌های خط ۱ و ۲ را به صورت

---

۱ - احداث بخشی از تونل‌ها با ماشین حفار شرکت آمریکایی زوکور که قبل از انقلاب خریداری و بعد از پیروزی انقلاب مونتاژ و راه‌اندازی شد، انجام می‌پذیرفت. در این روش، با احداث یک ترانشـــه، ماشـــین حفار در عمق زمین جای می‌گیرد و از زیر زمین شـــروع به حفاری و احداث تونل می‌نماید. ماشین حفار اتوماتیک از یک سپر استوانه‌ای به قطر ۹ متر که مانع ریزش خاک می‌شود و یک دستگاه بیل‌خاک‌برداری دوار با چند درجه آزادی و تعدادی جک‌های هیدرولیکی که دستگاه را به جلو می‌راند، تشکیل شده است. سرعت اسمی پیشروی ماشین زوکور ۹ رینگ ۱/۵ متری در روز بود که متأسفانه به سرعت اسمی آن نمی‌رسیدند. به این صورت که ماشین، تونلی به قطر ۹ متر و به طول ۱/۵ متر را حفاری می‌نمود و خاک آن را از لایه پایه خود روی نقاله به ســـمت عقب هدایت می‌کرد، ســـپس قطعات پیش ساخته بتنی توسط ماشین نصب می‌شد. خاک‌های حفاری شده توسط تسمه نقاله به قطارهای حمل خاک که در پشت ماشین قرار دارند، هدایت و به خارج از تونل حمل می‌گردید. خوشبختانه در حال حاضر در سال ۱۳۹۰ تعداد چهار دستگاه پیشرفته حفار تی بی ام (TBM) در خطوط مختلف متروی تهران همزمان فعالیت می‌کنند که رکورد بزرگی در احداث مترو در جهان محسوب می‌شود. این دستگاه‌های حفار به همت محسن هاشمی مدیر عامل وقت شرکت مترو، علی‌رغم همه موانع و مشکلات فرا روی مترو تهیه و نصب گردید.

۲ - احداث تونل‌های مترو در تهران آســـان نبود، چرا که رســـی بودن خاک، وجود خاک‌های دســـتی در تونل، احتمال ریزشی بودن خاک و بالا بودن ســـطح آب‌های زیرزمینی، از جمله مشـــکلات عمده احداث تونل در تهران بود. حفاری تونل‌های مترو به ســـه روش ماشـــین حفار، اتریشی و ترانشه باز انجام می‌شـــود که کلیه این روش‌ها در متروی تهران مورد اســـتفاده قرار گرفته است. در روش ترانشه باز، ابتدا بررسی و آزمایش‌های ژئوتکنیکی جهت تشخیص لایه‌های زمین و مقاومت خاک در مسیر حفر تونل انجام می‌گیرد. پس از خاکبرداری و گود نمودن تونل، اقدام به تسطیح کف گود نموده و آن را با قالب لغزنده، قالب‌بندی، آرماتوربنـدی و ســـپس بتن‌ریزی می‌کنند. در روش اتریشـــی، ابتدا به همان روشی که در حفر قنوات استفاده می‌شود، با یک شفت یا رمپ به عمق مورد نظر می‌رسند، سپس اقدام به حفر تونل می‌نمایند. تونل در مقطع فوقانی و تحتانی خاکبرداری شده، ابتدا حفاظت موقت می‌شود و در نهایت با قالب تلسکوپیک، آرماتوربندی، قالب‌بندی و بتن‌ریزی می‌شود.

بازدید از کارگاه مترو

نیمه کاره ساخته‌اند[۱].

بـــه دفترم آمدم. جمعی از اصنـــاف به ملاقات آمدند. برای آنهـــا صحبت کردم[۲]. از

۱ - آقای هاشمی در گفت‌وگو با خبرنگاران پیرامون وضع و چگونگی پیشرفت مترو گفت: «این کار با ارزشی است و گزارش‌های آن را به‌طور مرتب دریافت می‌کنم. با توجه به اینکه در شـروع کار تردید داشـتیم و دوسـتان خوب ما هم باور نداشـتند که این کار به‌ثمر برسد و می‌گفتند این یک کار لوکس است، اما پیگیری کردیم و کار شروع شد. خوشبختانه با مدیریت خوب و نیروهای فنی، تاکنون ۱۵ کیلومتر تونل زیرزمین احداث شده است. از ۳۰ کیلومتر تونل مورد نیاز، نصف آن انجام شده است. این کار با ظرفیت اجرایی یک کیلومتر در ماه جلو می‌رود. براساس قول مدیران امیدوارم ظرف سه سال آینده، یعنی اواخر سال ۱۳۷۰ مردم تهران از این وسیله نقلیه عمومی خوب استفاده کنند.» رئیس جمهور در پاسخ به این سئوال که دولت تا چه اندازه در این کار سرمایه گذاشته است، گفت: « خوشبختانه این طرح فعلاً باری بردوش دولت نداشته است. بانک‌ها در این کار شرکت فعالی داشته‌اند. می‌توان گفت، حتی دولت از شـرکت مترو در بعضی از کارها نیز اسـتفاده کرده اسـت.» ایشان همچنین در مورد ارز تأمینی مترو اظهار داشت: « مترو ، نفت کوره پالایشـگاه اصفهان را که بلااسـتفاده بود و در گودال‌های خاکی اطراف پالایشـگاه ریخته بودند و جامد شده بود و گاهی آتش می‌گرفت و محیـط زیسـت را آلوده می‌کرد، به خارج صادر و مبالغی ارز تهیه کرد. درآینده نیز برای تهیه واگن‌هـا، تجهیزات ثابت از جمله برق مترو ، نیاز به ارز داریم که با نظر و طرح‌هایی که در برنامه هسـتند، تأمین خواهد شـد. دولت فعلاً پشتیبانی سیاسی این طرح را انجام می‌دهد.» آقای هاشمی در پایان این بازدید از کلیه کسانی که برای احداث مترو تلاش می‌کنند، از جمله کارگران و متخصصان تشکر کرد.

۲ - در این دیدار که جمعی از اعضای هیأت رئیسه اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن و رؤسای شورای مرکزی اصناف و مجامع امور صنفی سراسر کشـورحضور داشـتند، ابتدا آقای ابوالفضل توکلی بینا، مشـاور بازرگانی و امور اصناف رئیس جمهور و آقای علی نقی خاموشی رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، ضمن ارائه گزارش، آمادگی بازرگانان و اصناف کشـور را جهت مشـارکت در برنامه‌های سازندگی اعلام کردند. سپس آقای هاشـمی با اشـاره به فعالیت و مبارزات بسـیاری از اصناف و بازاریان قبل از انقلاب و تلاش و همکاری آنان در به‌ثمر رسـیدن انقلاب اسلامی و دوران

جریانات کشور راضی‌اند. آقای ادیب از علمای هندوستان آمد. از ضعف عملکرد سفارتمان در هند و لزوم تحرک بیشتر برای جلب احزاب و نیروهای موثر در هند گفت و از لزوم بها دادن به مراکز اقتصادی اسلامی در معاملات با هندوستان و از بهتر شدن وضع فرودگاه مهرآباد بعد از بازرسی محسن تشکر کرد.

در اخبار ظهر، تذکر رهبری به عناصر رادیکال پخش شد. این روزها در مجلس و مطبوعات علیه وزارت خارجه به خاطر عدم پیش بینی حوادث رومانی و دعوت از چائوشسکو حملات زیادی دارند. ۴۵ نماینده از دکتر ولایتی سئوال کرده‌اند. اولین انتقاد صریح و نسبتاً تند رهبری به رادیکال‌ها است[1].

دفاع مقدس اظهار داشت: «اکنون که در آستانه ورود به‌دوران سازندگی هستیم، نیاز به یک نوع همکاری دیگر با شرکت همه نیروها و قشرها احساس می‌شود. در این دوره بایستی ضمن تحمل کمبودها و تأمین نیازهای ضروری مردم، پایه‌های اساسی یک جامعه نیرومند اسلامی را محکم کنیم. در این دوره همه اقشار اعم از دانشگاهی، صنعتگر، کشاورز، کارگر و کارمند، بازرگان و اصناف باید برای سازندگی در همه ابعاد تلاش کنند و یکی از مهم‌ترین کارهایی که باید از سوی اصناف و بازاریان سریعاً سروسامان یابد، اصلاح سیستم توزیع می‌باشد. سیستم توزیع در شرایط فعلی سیستم مطلوبی که مورد رضایت مردم و اسلام باشد، نیست و گردش کالا، مدیریت هزینه و درآمدها و رابطه تولید کننده و مصرف کننده، به شکل صحیحی نمی‌باشد که باید با کمک و همکاری دست‌اندرکاران مسائل توزیع اصلاح شود. در مقطع فعلی اجرای قانون نظام صنفی و نقش دادن به کسانی که در این قانون به صورت مجامع صنفی و مراکز مسئول در شبکه توزیع پیش‌بینی شده است، می‌تواند کارساز باشد. تجربه سال‌های گذشته نشان داد که جدا شدن اصناف متعهد و مؤمن از سیستم توزیع، باعث شد که تعدادی افراد فرصت‌طلب، سودجو و فاقد مهارت‌های لازم، وارد بازار شوند و با ایجاد بازار سیاه، احتکار و گرانفروشی به ثروت‌های انبوهی برسند که به دلیل ناصالح بودن، هیچوقت درآمدشان را در مسیر سالم به کار نخواهند انداخت.» رئیس جمهور با اشاره به وظیفه وزارت بازرگانی در اجرای قانون نظام صنفی خاطرنشان کرد: «همکاری جدی اصناف و بازرگانان در اجرای این قانون، ضمن کمک به اصلاح سیستم توزیع باعث خواهد شد، کالا مسیر طبیعی خود را از تولید به مصرف طی نماید و در این مسیر تولید کنندگان و توزیع کنندگان کل و جز سود عادلانه خود را خواهد برد و کالا با سود عادلانه به دست مصرف کننده خواهد رسید. سالم سازی سیستم توزیع یکی از کارهای مهمی است که اصلاح آن در تولید اثر دارد و دولت نیز برای اصلاح این سیستم و جلوگیری از کارهای خلاف کمک‌های لازم را خواهد کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - آیت‌الله خامنه‌ای در جمع گروهی از اقشار مختلف مردم گفتند: « ملت ما امروز باید به دو نکته توجه کند، یکی وحدت کلمه است و دیگری تلاش برای ساختن کشور که نباید این دو نکته را فراموش کنیم. مبادا در گوشه و کنار، کسانی یادشان برود که امروز دنیا در چه شرایطی قرار دارد و ملت ما کیست و کجاست و باز شروع کنند و همان حرف‌ها و حرکت‌های تفرقه‌آفرین را که در چند سال قبل معمول بود، دوباره به‌صحنه بیاورند. من شاهدم و می‌بینم که دستگاه‌های دولتی تلاش خوبی دارند و امروز ما در همه صحنه‌ها به‌تلاش احتیاج داریم و برای بازسازی کشور، برای رفع مشکلات مردم، برای زنده کردن ثروت خفته این ملت باید تلاش کنیم.» رهبر انقلاب با تأیید تلاش‌های وزارت امور خارجه در مقابله هوشمندانه با سیاست‌ها و تبلیغات زهرآگین دشمن گفتند: « بعضی در گوشه و کنار به اندک بهانه‌ای، جنجال راه می‌اندازند و ایراد گرفتن را شروع می‌کنند. آن کسی که در

عصر جمعی از دانشجویان بسیجی دانشگاه امیرکبیر، بعد از سمینار «تفکر بسیجی» آمدند. برای آنها صحبت کردم[۱]. شب در دفترم ماندم و کارها را انجام دادم[۲].

میدان عمل است، باید تأیید شود تا بتواند درست عمل کند و اگر اشتباهی و یا نقصی هم هست را برطرف کند. بنده به‌تبعیت از امام بزرگوارمان، به شدت با تضعیف دستگاه‌هایی که کارهای حساسی را بر دوش دارند، از جمله دستگاه امور خارجه و کسانی که در خط مقدم برخورد با سیاست‌های خارجی قرار دارند، مخالفم. این چه عادت زشتی است که بعضی افراد از نظر سیاسی یا مطبوعاتی، نقاط مثبت را اصلاً نمی‌بینند و تا نقطه منفی‌ای مشاهده می‌کنند، ازهر طرف صدایی بلند می‌کنند.» منبع: روزنامه کیهان، شماره ۱۳۷۹۷، صفحه ۲.

۱ - در این دیدار ابتدا حجت‌الاسلام احمدی یزدی مسئول دفتر نمایندگی ولی‌فقیه در این دانشگاه گزارشی از برگزاری سمینار «تفکر بسیجی» و موضوعات مطروحه در این سمینار ارائه داد. سپس آقای هاشمی با تشریح تفکر بسیجی اظهار داشت: «آنچه که بسیج را به‌صورت نهادی مقدس و ارجمند درآورد که مورد قبول همه واقع شد، حرکت داوطلبانه برای تعقیب و تحقق اهداف اسلامی و جانفشانی برای خدا بود. تفکر بسیجی مایه اصلی اندوخته انسان‌ها می‌باشد که خداوند برای حرکت به‌سوی خدا در فطرت آنها گذاشته است و این تفکر اگر در دانشگاه باشد و رشد یابد، نظام هیچ وقت با مشکل روبرو نخواهد شد و اگر در کارخانه و مزرعه و بازار باشد، مردم هیچ وقت با کمبود و مشکل مواجه نخواهند بود. اگرچه از شروع مبارزه، نیروهای عظیمی در همه ابعاد در صحنه بودند، اما بروز حرکت بسیجی، بیشتر در صحنه‌های جنگ بود که جمع کثیری از مردم در مواقعی که نیاز به‌ایثارگری بود، داوطلبانه و بدون توقع هیچ چشمداشتی به‌کانون خطر می‌شتافتند. حماسه‌های عظیم می‌آفریدند که هنوز هم بسیاری از جزئیات بسیار مهم این صحنه‌ها در میدان‌های جنگ و دفاع ناشناخته مانده و منعکس نشده است.» ایشان با اشاره به‌مناسبت طرح موضوع تفکر بسیجی در دانشگاه‌ها خطاب، به‌دانشجویان بسیجی گفت: «برای طرح این موضوع، محور مناسبی انتخاب کنید و بر این اساس تربیت نیروها و حرکت را آغاز و تلاش نمائید که معنویت حاصله در جبهه‌ها را در دانشگاه‌ها و جامعه هم حفظ و اشاعه دهید. یکی از آرزوهای ما این است که بسیج افتخار دانشگاه باشد. دانشجویان بسیجی با درس خواندن بیشتر، برخورد خوب با اساتید و حفظ ارتباط با دانشجویان مسلمان، رعایت اخلاق اسلامی و حسن ارتباط با دیگر دانشجویان، برای اشاعه تفکر بسیجی و حفظ محیط اسلامی دانشگاه‌ها تلاش نمایند. ما به‌آینده دانشگاه‌ها با حضور نیروهای بسیجی و مسلمان، امید فراوان داریم و به‌آینده علمی و عملی دانشگاه‌ها خوشبین هستیم و امیدواریم که شما با تلاش و کوشش بیشتر و ارتقاء سطح علمی، برای پذیرش مسئولیت‌ها در آینده خود را آماده کنید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - در این روز هیأت دولت تشکیل جلسه داد. در ابتدای این جلسه آقای هاشمی با اشاره به‌بیانات مقام معظم رهبری اظهار داشت: «ایشان همیشه در بیاناتشان، مطالب مهم و سیاست‌های انقلاب و کشور را توضیح می‌دهند و معمولاً هم بی‌دریغ از دولت و وزراء و مجریان کشور حمایت می‌کنند.» رئیس جمهور با اشاره به‌اینکه ما همیشه پشتیبانی‌های خوب و حمایت‌های باارزشی از ایشان داریم گفت: «البته توقع ما هم همین است، چون ما عملاً مجری سیاست‌های خود ایشان هستیم و با آشنایی که با اندیشه‌ها و تفکرات ایشان داریم، وظیفه خود می‌دانیم که خواسته‌های ایشان را که برما و برمردم ولایت دارند اجرا کنیم.» رئیس جمهور با عنوان اینکه برای مسائل مهم کشور، معمولاً خدمت ایشان می‌رویم و مشورت و نظرخواهی می‌کنیم، تأکید کرد: «کاری که نظر ایشان نباشد در این دولت انجام نمی‌شود، مگر اینکه غفلتی بشود. برای چندمین بار باز هم ایشان هم به سیاست‌ها و هم به اجرا اظهار اعتماد و اطمینان کردند. نکته دیگری که مقام رهبری امروز برآن تکیه داشتند، حمایت ایشان از سیاست وزارت امور خارجه بود؛ البته قبلاً هم ما این مطلب را می‌دانستیم. در گذشته هم حضرت امام امت (ره) همین موضع را داشتند و از سیاست وزارت امور خارجه و وزیر حمایت می‌کردند.»

پنجشنبه ۷ دی | ۲۹ جمادی الاول ۱٤۱۰ | ۲۸ دسامبر ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. جمع کثیری از علماء، ائمه جمعه و جماعات و وعاظ [استان تهران] آمدند. برای آنها سخنرانی کردم و شرایط جاری در منطقه و داخل و جهان را گفتم و درباره انهدام مارکسیسم و لزوم استفاده از این خلا را گفتم و جواب سئوالات را دادم؛ جلسه خوبی بود[۱].

آقای [مسعود روغنی] زنجانی [رئیس سازمان برنامه بودجه] و معاونان آمدند. راجع به برنامه و بودجه سال ۱۳۶۹ و لزوم هماهنگی طرح‌ها از پیش با سازمان گفتند. آقای [حاج شیخ مجتبی] حاج آخوند از علمای باختران [= کرمانشاه] و نماینده صحنه و کنگاور آمد.

---

۱ - آقای هاشمی در این دیدار با تشریح تحولات جهانی و از هم پاشیده شدن اردوگاه کمونیسم، لزوم حضور بیش از پیش روحانیون و ضرورت تبلیغ اسلام برای مردم تشنه آزادی و معنویت را مورد تأکید قرار داد. ایشان گفت: «اکنون با متلاشی شدن مارکسیسم، پرچم مبارزه با امپریالیسم و سلطه و حاکمیت سرمایه، در دست انقلابیون مسلمان است و این مسئله اساسی و مهمی است که باید روی آن بیشتر کار شود. با توجه به موضع‌گیری حضرت امام (قدس سره) در قبال تحول دنیای کمونیسم، موضع ما از اول در قبال این تحولات مشخص بوده و با توجه به‌عدم جایگزینی مکاتب دیگر به‌جای کمونیسم، امروز تنها محوری که می‌تواند عدالت‌خواهان دنیا را به‌دور خود جمع کند، مجموعه اسلام است. ما در رساندن پیام اسلام به جهانیان، تکلیف بسیار مهمی داریم، اما متأسفانه باید تنها این کار را انجام دهیم و برخی کشورهای اسلامی با داشتن امکانات زیاد به خاطر دولت‌های حاکم بر آنها، ضد حرکت اسلامی هستند و در شرایطی که دنیای استکبار با امکانات زیاد، در صدد بهره‌برداری از تحولات جهانی است، ما باید به تنهایی صدای اسلام مظلوم را به‌دنیا برسانیم. خوشبختانه ما مخاطب‌های زیادی در دنیا داریم و می‌توانیم حرف‌های اسلام را تا حدودی به‌گوش مردم جهان برسانیم، اما برای اینکه بتوانیم گوینده پیام اسلام باشیم، حتماً باید قوی بوده و با حفظ روحیه انقلابی و یکپارچگی، سراغ سازندگی برویم. و نقطه تقابل با غرب، بر سر مسائل سازندگی است و بحث‌ها در این زمینه نباید به‌گونه‌ای باشد که افکار انقلابی ما را مخدوش نماید و غربی‌ها با شیطنت‌های زیادی که دارند از آن بهره‌برداری کنند. ما باید با امکانات بالقوه زیادی که در کشور وجود دارد ضمن سازندگی، روحیه حماسی و انقلابی، ارزش‌های اسلامی و نشاط مردم را حفظ کنیم. امروز شیطنت تبلیغاتی امپریالیسم خبری، این است که جامعه ما را به‌دو بخش به اصطلاح رادیکال و معتدل تقسیم کند و در مقابل یکدیگر قرار دهد؛ ما باید هوشیار باشیم و در این دام قرار نگیریم. مهم‌ترین اقدام انقلابی امروز، سازندگی کشور و قطع رشته‌های وابستگی اقتصادی است که خوشبختانه اکثریت نیرومند مجلس با دولت هم‌نظر و همراه است.» آقای هاشمی همچنین با اشاره به‌لزوم تحقق عدالت اجتماعی خاطرنشان ساخت: «اگر ما مرد کار باشیم، می‌توانیم ضمن خودسازی و پرداختن به‌سازندگی، با تأمین نیازهای ضروری زندگی مردم، عدالت اجتماعی را بهتر تحقق بخشیم و میدان دادن به کار، غیر از میدان دادن به‌دزدی است. تجربه ده سال گذشته نشان داد که افراد انحصارطلب و ضدعدالت در شرایط کمبود و فقر عمومی، میدان بیشتری برای مخدوش کردن عدالت اجتماعی پیدا می‌کنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب ۱۳۹۰.

ملاقات با ائمه جمعه و وعاظ استان تهران

از استاندار باختران شکایت داشتند.

دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] برای امور جاری کشور آمد. ظهر یاسر آمد. با هم ناهار خوردیم. عصر محسن آمد درباره سیمان و حمل و نقل و .... مطالبی گفت؛ بازرسی ویژه [دفتر رئیس جمهور] مأموریت دارد تنگناها را شناسایی کند و راه حل ارائه نماید.

[آقای محمدرضا نعمت‌زاده] وزیر صنایع و معاونان آمدند. گزارشی از وضع صنایع، برنامه‌ها، طرح‌ها و اعتبارات ارزی دادند. امید دارند با اعتبارات پیش بینی شده در برنامه پنجساله، بتوانند صنایع را فعال کنند و حلقه‌های مفقوده را ایجاد کنند؛ روی سیمان، لاستیک، کاغذ و شکر تأکید کردم.

شب بچه‌ها به دفتر آمدند. شام را با هم خوردیم و به خانه آمدیم. تلفن‌های زیادی در خصوص اعلان حمایت از اظهارات اخیر رهبری و محکومیت حرکات مخالف وزارت خارجه داشتم.

جمعه ۸ دی | ۳۰ جمادی الاول ۱٤۱۰ ۲۹ دسامبر ۱۹۸۹

در منزل بودم. با عفت صحبت کردیم. گفت قرار است امروز برای کشف نتیجه معالجات، چند ساعت در بیمارستان بستری شود؛ دکتر امیدوار است. از خانم دکتر منصوریان به خاطر پذیرائی خوب راضی است. عصر با آقای موسوی اردبیلی تلفنی صحبت کردیم؛ اعتراض کمرنگی علیه مخالفان سیاست خارجی در نماز جمعه امروز داشته‌اند.

وقتم به استراحت ومطالعه گذشت. بیشتر مطالعات درباره فعالیت اقتصادی و عمرانی امام علی(ع) برای استفاده در خطبه آینده [نماز جمعه] بود. شب محسن آمد و گزارش کامل بررسی وضع سیمان را داد. معتقد است تا حدود چهار میلیون تن ممکن است بر تولید فعلی با ظرفیت صنایع موجود اضافه شود؛ اکنون حدود دوازده و نیم میلیون تن است. احمدآقا مرعشی برای امور رفسنجان آمد.

شنبه ۹ دی | ۱ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۳۰ دسامبر ۱۹۸۹

فاطی با مادرش صحبت کرد. دکتر یک هفته دیگر اقامت را تمدید کرده است. آقای [قدرت‌الله] علیخانی آمد. مراتب ناراحتی خط ۳ را از اظهارات رهبری اطلاع داد و تحلیل‌های آنها را گفت. توقع کمک من برای خلاص کردن آنها را دارند. موج حمایت‌های مراکز روحانی و فرهنگی از بیانات رهبری و حمایت از دولت ادامه دارد.

[آقای عبدالله نوری] وزیر کشور برای امور جاری کشور آمد و همان مضامین مطالب آقای علیخانی را گفت. مهندس [مهدی] چمران آمد. از مدیریت دانشکده هنرهای زیبا و طرد نیروهای مخلص شکایت کرد. آقای کامروا [مسئول ستاد معین تهران] آمد. امکانات ستاد معین [برای بازسازی نوسازی] خرمشهر و برنامه‌های بازسازی را گفت؛ تأکید بر سرعت عمل نمودم.

عصر دکتر هاشمی [گلپایگانی] برای برنامه شورای‌عالی انقلاب فرهنگی آمد. چهار نفر از نمایندگان مجلس که برای سیاحت و مطالعه کتابخانه‌ها عازم شوروی هستند، برای مشورت و خداحافظی آمدند.

اول شب با وزرای اطلاعات، کشور و امور خارجه درباره مسائل و حوادث آذربایجان شوروی جلسه داشتیم. تحلیل این است که خود مردم باکو تمایل به انقلاب اسلامی دارند و شعار وحدت می‌دهند، ولی عوامل حکومت شوروی و توده‌ای‌ها نفوذ کرده‌اند و شعارهای انحرافی هم از قبیل استقلال آذربایجان و .... داده می‌شود. قرار شد هیأتی برای مذاکره با روس‌ها به مسکو اعزام بشود و هیأتی برای کشف بیشتر حقیقت به باکو بروند و کمیسیونی در تهران و تبریز، مسائل را زیر نظر داشته باشد. شب در دفترم ماندم و کارها را انجام دادم.

یکشنبه ۱۰ دی | ۲ جمادی الثانی ۱٤۱۰ | ۳۱ دسامبر ۱۹۸۹

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقای [غلامرضا] آقازاده [وزیر نفت] آمد. از قیمت و سطح فروش نفت اظهار رضایت کرد و درباره دعاوی دو شرکت نفتی آمریکایی آماکو و لابکو و برنامه مصالحه مشورت کرد و موافقت گرفت. درباره بودجه سال آینده وزارت نفت هم صحبت شد.

آقای [سیدمحمود] دعائی[مدیر مسئول روزنامه اطلاعات] برای استمداد جهت وارد شدن یک ماشین پیشرفته برای پزشکی با ارز صادراتی آمد؛ موافقت کردم، به شرط اینکه به کمیته امداد خدمت بدهد. نمایندگان شهرهای جنوب خراسان آمدند و برای عمران این منطقه استمداد کردند.

دکتر [ایرج] فاضل [وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی] آمد و برای کارخانه‌های ساخت دارو استمداد کرد. اخوی محمد [رئیس سازمان صداوسیما] ناهار آمد و درباره

مسائل کلی منطقه و داخل صحبت شد و پیشنهادی از طرف یکی از شاهزاده‌های سعودی برای حل اختلاف بین ایران و عربستان سعودی و نیز پیغام آقای [حسین] ملائک [سفیر ایران در] سوئیس مبنی بر امکان آوردن بخشی از سرمایه‌های ایرانیان از خارج صحبت کرد.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. [بحث درخصوص] بودجه سال ۱۳۶۹ شروع شد. شب در جلسه روضه آقای خامنه‌ای [در سالروز رحلت حضرت فاطمه زهرا(س)] شرکت کردم و سپس با حضور دکتر ولایتی جلسه داشتیم. آقای ولایتی پیشنهادهایی درباره سیاست خارجی داشت. در مورد مسئول حزب‌الله لبنان مذاکره شد. قرار شد پیشنهاد مصالحه با امل و ختم درگیری‌ها داده شود. سپس در مورد حوادث جاری و سیاست‌های کلی صحبت شد.

دوشنبه ۱۱ دی | ۳ جمادی الثانی ۱۴۱۰ | ۱ ژانویه ۱۹۹۰

بعد از نماز، ورزش، [استماع] اخبار و قرائت گزارش‌ها، جمعی از طلاب قم و مشهد که در طرح «کلید قرآن» کار می‌کنند، آمدند و گزارش دادند. برایشان صحبت کردم[1].

۱ - در این دیدار جمعی از اساتید و فضلای حوزه علمیه قم و مشهد که «در مرکز فرهنگ و معارف قرآن» به کار تحقیق درباره قرآن و تکمیل طرح تفسیری آقای هاشمی اشتغال دارند، حضور داشتند، ایشان ضمن قدردانی از تلاش آنان در زمینه قرآن، به‌دو سرمایه بزرگ مشخص کننده هویت اسلامی مسلمانان، یعنی قرآن و عترت اشاره کرد و گفت: «تاکنون برای معرفی این دو سرمایه گرانبها نیروی لازم به‌کار گرفته نشده و حوزه‌ها، مکلف‌ترین محل برای تحقیق در این موارد می‌باشند. قرآن سند مهمی در تاریخ بشریت است و بالاترین و تنها سندی است که کلمات آن توسط خداوند نازل شده، لذا این مجموعه، اصیل‌ترین و پرمعناترین و حقیقت‌گراترین مجموعه‌ای است که درباره همه نیازها و ابعاد زندگی اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اخلاقی جوامع بشری در همه دوران صحبت کرده و ارائه طریق نموده است. قرآن کریم سزاوارترین کتاب برای تحقیق است. حوزه‌های علمیه با توجه به‌سرمایه علمی و تجربیات عملی، بهترین محلی است که می‌تواند روی این سند مهم الهی تحقیق کند و مسائل مختلف جوامع امروز مسلمانان به‌ویژه مسائل اجتماعی، اقتصادی و حکومتی را استخراج و به‌مسلمانان عرضه نماید.»

آقای هاشمی در طول سال‌های ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۷ در دوران زندان، طرحی برای تفسیر موضوعی معارف قرآنی تهیه و آیات قرآن را برآن اساس دسته‌بندی *نمود که این مجموعه، محور تحقیقات مرکز فرهنگ و معارف قرآن گردید. مجموعه بزرگ «تفسیر راهنما» و «کلید قرآن» و «دائره المعارف قرآن*

دیدار با جمعی از طلاب قم و مشهد

آقای [سیدعباس] کوثری [مداح اهل بیت] ذکر مصیبت کرد. آقای [مصطفی] میرسلیم [مشاور رئیس جمهور در امور تحقیقات] آمد و درباره مراکز تحقیقاتی گزارش داد.

آقای [غلامرضا] فروزش [وزیر جهادسازندگی] آمد. از خدمات جهاد گفت و خواستار تائید و تقویت جهاد شد. برای مشخص‌تر شدن وظایف [وزراتخانه های] جهاد و کشاورزی استمداد کرد و پیشنهاد نمود جنگل‌ها، مراتع، دام و شیلات از جهاد و بقیه از کشاورزی باشد. دکتر حبیبی برای امور جاری کشور آمد.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت که تا ساعت ده شب طول کشید. عصر از ستاد کل [نیروهای مسلح] نامه‌ای رسید که آیت‌الله خامنه‌ای از من خواسته بودند دولت با پیشنهاد کمیسیون دفاع در برنامه، مبنی بر کم شدن دو درصد بودجه دستگاه‌ها و اضافه شدن چهل میلیارد تومان به بودجه نیروهای مسلح مخالفت نکند. تلفنی با رهبری صحبت کردم. ایشان از این تصمیم منصرف شدند. مشکل زیادی درست می‌کرد.

دیر وقت به خانه آمدم. کمی باران باریده و هوای تهران را که شدیداً آلوده بود، پاک کرده است. آخر شب آقای [علی] فلاحیان [وزیر اطلاعات] تلفنی اطلاع داد که

کریم» حاصل این کار است.

آقای منتظری امروز در جلسه روضه منزل خود سخنرانی کرده و با استقراض از خارج اعلان مخالفت نموده است. با رهبری برای چاره‌جویی تلفنی مشورت کردم.

یاسر خبر داد که آقای [علی‌اکبر] ناطق نوری، امروز در مسجد دانشگاه [تهران] سخنرانی داشته است که رادیکال‌ها با فرستادن صلوات و شعار مانع سخنرانی شدند؛ ایشان هم قهر کرد و رفت. متاسفانه درگیری دارد شروع می‌شود. در مجلس هم امروز برسر خواندن نامه نمایندگان برای تأیید اظهارات رهبری، بین دو خط فکری درگیری بوده است.

سه‌شنبه ۱۲ دی | ٤ جمادی الثانی ١٤١٠ ۲ ژانویه ۱۹۹۰

دیشب برف آمد. مایه خوشحالی است. به دفترم رفتم. ساعت نه صبح آقای کمال خرازی [نماینده دائم ایران در سازمان ملل] آمد. درباره کیفیت تعامل با آمریکایی‌ها و انگلیسی‌ها پرسید. سیاست خارجی را توضیح دادم. گفتم با نظر رهبری در مورد حل مشکل گروگان‌ها در لبنان حرکت کنند.

دکتر [سیدحسن] عارفی [پزشک معالج حضرت امام(ره)] و دکتر [محمدحسن] باستان حق [رئیس دانشگاه علوم پزشکی تهران] آمدند و برای ساخت بیمارستان قلب استمداد کردند. آقای مسیح مهاجری آمد و اجازه خواست که در سرمقاله [روزنامه جمهوری اسلامی] به اظهارات آقای منتظری پاسخ دهد؛ گفتم تند نرود. آقای منتظری حرف‌هایی زده‌اند که حاکی از ضعف اطلاعات و ضعف محاسبه و دور اندیشی است.

آقای [روغنی] زنجانی [رئیس سازمان برنامه و بودجه] همراه با [کارشناسان و] مسئولان شرکت‌های [مهندسین مشاور و] پیمانکاری و طراحی و فنی آمدند. گزارش ظرفیت کار دادند و نیازها را گفتند. برایشان مفصلا صحبت کردم[1] و تشویق به کار بیشتر

---

۱ - آقای هاشمی تأکید کرد سیاست جمهوری اسلامی ایران، همواره مبتنی براستفاده از نیروهای داخلی و حداقل استفاده از نیروهای خارجی بوده است

کردم و قول حمایت دادم. ظهر محسن آمد و کامپیوتری برای نصب در اتاقم، جهت تسهیل کارها آورد. مهدی آمد و درباره نوعی ابتکار در اسکله سازی گفت و خواهان به کارگیری این روش شد.

و نخواهیم گذاشت این سیاست در آینده نیز کمترین آسیبی ببیند و این از افتخارات انقلاب اسلامی است. ایشان با اشاره به نقش نیروهای متخصص در برنامه‌های سازندگی ده ساله کشور، خاطرنشان ساخت: « واقعیت این است که با همکاری نیروهای متخصص، کاردان و مجرب کشور می‌توان کارهای زیاد و بزرگی را برای بازسازی آینده کشور انجام دهیم و آماری که از امکانات فنی و اجرایی ارائه شد، کاملاً مایه امیدواری است که چنین ظرفیت قابل توجهی از امکانات فنی و اجرایی در اختیار سازندگی کشور قرار دارد. وقتی این امکانات در کنار منابع سرشار و مختلف کشور گذاشته شود، حق داریم که بگوئیم آینده کشور، آینده خوبی است و ما می‌توانیم با تکیه برامکانات و منابع داخلی کشورمان را به‌کشوری پیشرفته، مستقل و غنی تبدیل کنیم.» رئیس جمهور با اشاره به اداره کشور توسط نیروهای بیگانه در زمان قبل از انقلاب، اظهار داشت: « با پیروزی انقلاب اسلامی، این خطر بنیانی برطرف شد و این یکی از دستاوردهای بسیار بزرگ و عظیم انقلاب اسلامی است که هم‌اکنون سررشته کلیه امور کشور در دست نیروهای داخلی است که باید تقویت شود. سرپا نگه‌داشتن کشور در دوران جنگ تحمیلی و دفاع از استقلال، تمامیت ارضی و ارزش‌های اسلامی و انقلابی، کار بسیار بزرگی بوده که توسط نیروهای داخلی انجام شد و قابلیت‌های بسیاری را شکوفا کرد که این کار باید در دوران سازندگی نیز به‌همین صورت ادامه پیدا کند.» آقای هاشمی در ادامه با اشاره به‌زمینه‌های نسبتاً وسیع سازندگی کشور در همه ابعاد، خطاب به نیروهای متخصص داخلی گفت: « تمام ابتکار، خلاقیت و همت‌تان را برای سازندگی کشور و حتی‌الامکان بدون استفاده از دیگران به کار گیرید. البته موارد استثنایی همیشه برای هر کشور وجود دارد، اما مهم این است که این استفاده در چهارچوب استقلال کشور صورت پذیرد. دانش فنی را می‌توان با پول خرید و بهای این دانش هرگز فروش استقلال و دادن کشور به دست بیگانگان نیست. در زمینه‌هایی که تاکنون برای بهره‌گیری از امکانات کشور بوجود آمده، با همکاری مجلس شورای اسلامی و هماهنگی دولت و پشتیبانی‌های بی‌دریغ رهبری معظم انقلاب اسلامی و مردم، موفق بوده‌ایم و بحمدالله سمپاشی‌های دشمنان ما مؤثر نبوده است. اگر کشور اسلامی ایران، آن‌طور که اسلام می‌خواهد ساخته شود، یکی از بزرگترین قدم‌های تاریخی اسلام برداشته خواهد شد و پایگاه درستی برای حرکت صحیح تاریخ به‌عنوان نمونه زندگی خوب ترسیم می‌شود.» در ابتدای این جلسه معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان برنامه و بودجه گزارشی از توان فنی و تجربی متخصصین داخلی کشور را برای اجرای پروژه‌های بزرگ کشور ارائه داد و خاطرنشان کرد که کلیه کارهای ساختمانی نصب و راه‌اندازی پروژه‌های بزرگ کشور، هم‌اکنون به‌همت و تلاش متخصصین داخلی انجام می‌شود و مشارکت پیمانکاران خارجی در اجرای پروژه‌های بزرگ صنعتی معدنی، نفت و گاز و صنایع مادر به‌حداقل رسیده است که در آینده نیز کمتر خواهد شد. در حال حاضر ۴۹۰ شرکت ذیصلاح فنی و تخصصی با سه هزار متخصص و ظرفیت سالانه ۴/۵ میلیارد ریال و ۴۸۰ شرکت سیمانکار سراسری و ۳۲۰۰ سیمانکار استانی با ظرفیت سالانه ۲۲۵۰ میلیارد ریال داریم و تنها ۱۰ درصد کارهای نصب و ۲۰ درصد پروژه‌های بزرگ با مشارکت شرکت‌های خارجی صورت می‌گیرد.» رئیس سازمان برنامه و بودجه با اشاره به ۶۰ درصد ظرفیت خالی شرکت‌های فنی و تخصصی و دو سوم ظرفیت شرکت‌های پیمانکاری، بهره‌گیری از ظرفیت کامل این نیروها و شرکت‌ها را در اجرای برنامه‌ها و پروژه‌های عمرانی پنج ساله، به اطلاع رئیس جمهور رساند. در این دیدار همچنین نماینده مهندسان مشاور سازندگی و پیمانکاران بخش خصوصی، ضمن اعلام آمادگی برای همکاری در اجرای برنامه پنج ساله، مشکلات و پیشنهادهای خود را در ارتباط با نظام فنی و اجرایی کشور بیان کرد. در این دیدار اعضای هیأت‌های مدیره جامعه مهندسین مشاور، سندیکای شرکت‌های ساختمانی تأسیساتی، نمایندگان شرکت‌های مهندسین مشاور و پیمانکاری بخش دولتی، نمایندگان شرکت‌های پیمانکاری در بنیاد مستضعفان و جانبازان و بنیاد شهید انقلاب اسلامی و مسئولین حوزه معاونت امور فنی سازمان برنامه و بودجه شرکت داشتند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

عصر [عبدالله نوری] وزیر کشور و فرماندهان نیروهای انتظامی شهربانی، کمیته و ژاندارمری آمدند[1]. برای آنها صحبت کردم[2]. دکتر [محسن] نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. درباره سیاست ارزی صحبت شد و برای قبول سپرده ارزی از خارج اجازه گرفت.

شب شورای‌عالی انقلاب فرهنگی جلسه داشت. درباره تاسیس مراکز آموزشی در خارج مذاکره و تصمیم گیری شد. شب در دفترم ماندم. تا ساعت یازده و نیم شب کار کردم.

چهارشنبه ۱۳ دی | ۵ جمادی الثانی ۱۴۱۰ ۳ ژانویه ۱۹۹۰

صبح تا ساعت هشت و چهل وپنج دقیقه کار کردم. آقای [علی‌اکبر] ناطق نوری [رئیس بازرسی نهاد رهبری] آمد. درباره اوضاع و درگیرهای دو خط و مسأله جلسه سخنرانی در دانشگاه تهران که به هم خورده گفت. نتیجه بازرسی مسأله تعزیرات حکومتی را آورد.

---

۱ - « شهربانی جمهوری اسلامی» وظیفه تأمین امنیت شهرها، « ژاندارمری جمهوی اسلامی» وظیفه تأمین امنیت روستاها و مرزها و « کمیته‌های انقلاب» وظیفه برخورد با قاچاق مواد مخدر و مفاسد اجتماعی و تأمین امنیت اخلاقی جامعه را عهده‌دار بودند. در ۱۲ فروردین سال ۱۳۷۰ این سه نیرو با هم ادغام شد و «نیروی انتظامی جمهوری اسلامی» تشکیل شد. هدف از ادغام این سه نیرو و تشکیل ناجا، حذف موازی کاری، کوچک سازی دولت و هم‌افزایی نیروهای انتظامی کشور بود.

۲ - ایشان گفت: «ادغام نیروهای انتظامی به‌معنی کاسته شدن این نیروها از لحاظ کمی نیست، بلکه سازماندهی جدید به‌منظور صرفه‌جویی در خدمت نیروهای تکراری می‌باشد. سازماندهی جدید همچنین موجب تأمین کمبود نیروهای عملیاتی، جلوگیری از لوث شدن مسئولیت‌ها، آموزش کافی و بهره گیری بهتر از امکانات خواهد شد. وقتی که این طرح در مجلس شورای اسلامی بررسی می‌شود، شما نیز با بحث‌های علمی، فنی و تجربی خود تلاش نمائید تا سازمان جدید برای ایفای مأموریت‌های محوله، مطلوب و مفیدتر شود.» آقای هاشمی ضمن اشاره به‌مأموریت نیروهای انتظامی در حفظ نظم و امنیت جامعه، لزوم برخورد برادرانه و صمیمی با مردم را تذکر داد و افزود: «اگر با مردم با محبت و دوستی برخورد شود، مردم حق شناس ما نیز خیلی زود قدرشناسی خواهند کرد.» رئیس جمهور ضمن موفق خواندن نحوه تعامل با مردم در فرودگاه‌ها و گلوگاه‌های ورودی شهرها، دوران ده‌ساله انقلاب را از استثنایی‌ترین مقاطع تاریخ کشور در جهت حفظ امنیت سیاسی، اقتصادی و اخلاقی خواند. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

آقـای جلیل بشـارتی [رئیس دفتـر مناطق محروم ریاسـت جمهوری] آمـد. درباره مسـائل نقاط محروم صحبت شـد. [آقای عیسی کلانتری] وزیر کشـاورزی و معاونش آقای [سـیدجواد] انگجی آمدند. از برنامه زراعی اراضی آبی گفتند. قول دوبرابر کردن محصولات را با مکانیزه شدن دومیلیون هکتار در طول برنامه پنجساله را دادند و راجع به تداخل وظایف با جهاد سازندگی گفتند.

آقای [علی اکبر] آشـتیانی مسئول عقیدتی سیاسی ژاندارمری آمد. نگران ژاندارمری در فرض ادغام نیروهای انتظامی است. آقای [شیخ علی] شوشتری امام جمعه یاسوج آمد. برای مصلا و راه استمداد کرد. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری کشور آمد.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردیم. تبصره‌های بودجه سال ۱۳۶۹ در دستور است. شب در دفترم ماندم. تا ساعت یازده و نیم شب کار کردم و خوابیدم.

پنجشنبه ۱٤ دی | ٦ جمادی الثانی ١٤١٠ ٤ ژانویه ١٩٩٠

بعد از نماز تا ساعت نه صبح کارهای دفتر انجام شد. دکتر [علی] عباسپور آمد و گزارش وضع صنایع [پدافند] ش. م. ر [شـیمیایی، میکروبی و رادیواکتیو] را داد. آقای [محمد] اصغری [مدیر مسئول روزنامه کیهان] آمد. وضع [مؤسسه] کیهان را گفت و از پیشنهادهای دفتر آیت‌الله خامنه‌ای در کیفیت نقل اخبار رهبری گفت. آقایان سعید الذاکرین و رئیس زاده از روابط عمومی مجلس آمدند. پیشـنهاد انتقال از مجلس به دستگاه اجرایی دارند. دکتر حبیبی برای کارهای جاری کشور آمد.

عصر کمیسـیون خاص برای تفکیک وظایف جهاد و کشـاورزی آمدند. آنها طرح تصویب شـده در کمیسـیون را توضیح دادند و مشـورت کردنـد؛ آب و خاک و منابع طبیعی را به جهاد و امور کشـاورزی و آموزش را به وزارت کشاورزی داده‌اند. گفتم با کمیسیون دولت هماهنگی کنند.

محسن آمد. درباره سیمان و شکر صحبت کرد. می‌خواست [آموزش] کامپیوتر بدهد که وقت نبود. تا ساعت هشت شب در دفترم کار کردم. با دکتر ولایتی و مهندس [میرحسین] موسوی درباره مسائل مرزی با آذربایجان شوروی صحبت شد.

جمعه ۱۵ دی | ۷ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۵ ژانویه ۱۹۹۰

در منزل بودم. بیشتر وقت به مطالعه گذشت. طرح بیت المقدس - احیای اراضی غرب کارون - را که جهاد سازندگی تهیه کرده است، خواندم؛ طرح خوبی است. به آقای [غلامرضا] فروزش گفتم دنبال اجرا برود. با اجرای این طرح یکصدوپنجاه هزار هکتار احیا می‌شود.

به آقای [حمید] میرزاده گفتم وضع تولید کارخانه‌ها را بگیرد و گزارش کاملی تهیه کنند. شب محسن آمد و راجع به مسائل فنی، اجرایی و اداری کشور مذاکره کردیم.

شنبه ۱٦ دی | ۸ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ٦ ژانویه ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. [آقای عبدالحسین وهاجی] وزیر بازرگانی آمد. درباره مسائل توزیع مطالبی داشت و از شایعه عزل خودش ناراحت بود که تکذیب کردم. آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] آمد؛ کمک می‌خواست. با اینکه قرار داد تکمیل نیروگاه بوشهر با اسپانیایی‌ها تکمیل نیست، اصرار بر شروع مقدمات کار دارد. گفتم اطمینان که کسب شد، شروع می‌کنیم.

دکتر [حسن] روحانی [دبیر شورای عالی امنیت ملی] آمد. درباره برنامه‌های شورای عالی امنیت ملی مذاکره شد و درباره مسائل اخیر مجلس و رهبری صحبت شد. دکتر

جمهوری اسلامی ایران
رئیس جمهور

۱۱۳۰۵۴
۱۳۶۸/۱۰/۱۶

بسم الله الرحمن الرحیم

بخشنامه بکلیه وزارتخانه ها ـ سازمانها ونهادهای انقلاب اسلامی

به منظورجلوگیری ازتراکم بیش ازحدمراسلات ورسیدگی بیشتر به اولویتهای موجود این دستورالعمل برای توجه شایسته واجرای دقیق ابلاغ می گردد.

۱ـ مسائل واختلافات جاری بین وزارتخانه ها وسازمانها حتی الامکان باتفاهم وهماهنگی حل وفصل گرددودرمواردنیازازجناب دکترحبیبی کمک گرفته شود.

۲ـ پی نوشتها ودستورات ابلاغی موردتوجه کامل قرارگرفته ودراسرع وقت ممکن نسبت به آن اقدام ونتیجه اعلام گردد.

۳ـ درنوشته ها ومکاتبات طبقه بندی لازم وضوابط آن رعایت شود.

۴ـ اصطلاحات " ارجحیت زمانی " مانند(آنی) ،(خیلی فوری)و(فوری) بموقع وبجا بکارگرفته شوند.

۵ـ ازنامه ها وگزارشهای مفصل خلاصه ای درچند سطرتهیه وضمیمه شود./

اکبرهاشمی رفسنجانی
رییس جمهور

بخشنامه مربوط به تسریع در امور اجرایی کشور

حبیبی برای امور جاری کشـور آمد. دکتر نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد. برای امور ارز ناراحت است. فشار زیادی برای خرید ارز آزاد هست که نمی‌تواند به همه تقاضاها جواب بدهد. به نظر می‌رسـد می‌خواهـد [عرضه ارز را] به نحوی محدود کند. ازدحام سنگین و صف طولانی برای خرید ارز وجود دارد.

عصر شـورای عالی امنیت ملی جلسـه داشـت. درباره موضوعات در دستور و وضع مرزها با آذربایجان شـوروی صحبت شـد. آقای [عبدالله] نوری اظهـار ناراحتی کرد از اینکه رهبری به آقای سـراج [الدین موسوی] پیغام داده‌اند که یا فرمانده کمیته باشد و یا نماینده رهبری و او گفته که استعفاء می‌دهد. خواست کمک کنیم.

شب با آقای خامنه‌ای جلسه داشتیم. قرار بود احمدآقا هم باشد که نیامد. درباره مسائل جاری، اظهارات آقای منتظری، مسائل مجلس، عفو عمومی، وضع لبنان و نیروهای مسلح و .... مذاکره و تصمیم گیری کردیم؛ جلسه مفیدی بود. به دفترم برگشتم و تا ساعت یازده ونیم شب کارها را انجام دادم و خوابیدم.

یکشنبه ۱۷ دی | ۹ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۷ ژانویه ۱۹۹۰

آقای [محمدمهدی] سـازگارا سفیرمان در تایلند آمد. گزارش داد و خواستار اجازه سفر ایرانیان به تایلند شـد. از چند سال پیش به خاطر فساد اخلاقی آنجا، سفر به تایلند ممنوع شده است. [آقای چنگیز تنجو] وزیر راه و ارتباطات ترکیه به ملاقات آمد. درباره توسعه روابط مذاکره شـد. از سـفرش راضی و آقای سـعیدی‌کیا هم از نتیجه مذاکرات راضی است. به نظر می‌رسد ترک‌ها در صدد اصلاح روابط با ما باشند.[1]

---

۱ - وزیر حمل و نقل ترکیه ضمن ابلاغ پیام آقای تورگوت اوزال رئیس جمهور ترکیه، خواهان توسعه و تحکیم روابط و بهره گیری از امکانات موجود دو کشـور برای گسـترش روابط فی ما بین به ویژه در زمینه حمل ونقل شـد و گفت: «برای دو کشـور در زمینه حمل و نقل امکان فعالیت خوبی وجود دارد و رفت و آمد مسـئولین دو کشـور، امکان رفع مشکلات احتمالی را فراهم خواهد ساخت.» آقای هاشمی نیز اظهار داشت: «ظرفیت همکاری ایران

[آقای یربولی] سـفیر اکرودیته[1] بورکینافاسـو برای تقدیم اسـتوار نامـه آمد. آقای [سیدحسـین] موسـویان از وزارت خارجه آمد. درباره سیاسـت خارجی ما در ارتباط با غرب و شرق، نظراتی داد و مشورت کرد.

آقای[عبدالله] نوری وزیر کشـور آمد. درباره مسـائل اخیر مجلس و رهبری گفت. از ضربه‌ای که به آن خط خورده ناراضی اسـت و معتقد اسـت نبایسـت رهبری در این مسأله وارد می‌شدند و خواهان جبران و دلجوئی از سوی من است. درباره مسائل امنیتی، اخلاقی و اجتماعی هم صحبت کردیم.

عصر هیأت دولت جلسـه داشـت. تا ساعت شـش و نیم دسـتورمان تمام شد. چون جـداول برنامـه و بودجه آماده نبود، بحث را به جلسـه دیگری موکول کردیم. شـب تا ساعت یازده‌ونیم کارها را انجام دادم.

دوشنبه ۱۸ دی | ۱۰ جمادی الثانی ۱٤۱۰ | ۸ ژانویه ۱۹۹۰

بعد از نماز تا ساعت نه صبح، گزارش‌ها منجمله طرح تغییرات آب و هوای کویر مرکزی را که مهندس مسعودی فرستاده، خواندم. مدعی است اگر بخشی از کوه البرز را بتراشیم و برای عبور ابرهای باران‌زا از شـمال به جنوب البرز راه باز کنیم، هم در شـمال و هم در جنوب، باران زیاد می‌شود و فشار از روی بحر خزر کم می‌شود.

آقای [سـیدمنصور] رضوی [رئیس سـازمان امور اداری و اسـتخدامی کشور] آمد.

و ترکیه خیلی بیش از آنچه فعلاً هست، می‌تواند باشد ولی همیشه حوادث کوچکی باعث شده که از این ظرفیت استفاده نشود.» رئیس جمهور با اشاره به ارتباطات عاطفی و عقیدتی بسـیار زیاد بین مردم دو کشـور ایران و ترکیه گفت: «ما هیچ دلیلی نمی بینیم که دو کشـور همسـایه و مسلمان، امکانات خودشـان را به نفع یکدیگر بکار نگیرند.» ایشـان با اشاره به اظهار علاقه رئیس جمهور ترکیه برای توسعه روابط دو کشور اظهار امیدواری کرد که سفر وزیر حمل و نقل ترکیه، نتایج خوبی را برای آینده روابط دو کشور در پی داشته باشد.

۱ - سـفیر اکرودیته سـفیری اسـت که علاوه بر نمایندگی سیاسی دولت متبوع خود در کشوری که مقیم اسـت، در کشور مجاور آن نیز به عنوان سفیر اکرودیته فعالیت می‌کند و از نظر حقوق کنسولی مانند سفیر مقیم است. (کتاب حقوق بین‌الملل عمومی، صفحه ۲۴۲)

درباره امور استخدامی و طرح‌های ادغام و اصلاح تشکیلات دولتی و نیازهای سازمان گفت. آقای [شیخ حسین] ابراهیمی [نماینده ولی فقیه در امور افغانستان] آمد. گزارش سفر یک ماهه به افغانستان را داد و پیشنهادهایی برای تقویت مجاهدان افغانی داشت. درباره سیاست ما در افغانستان صحبت شد. رئیس سازمان برنامه و بودجه همراه معاونان آمدند. آمایش سرزمینی ایران را توضیح دادند. به آنها گفتم طرح تغییر شرایط جوی کویر مرکزی را بررسی کنند.

آقای [احمد] جنتی [رئیس سازمان تبلیغات اسلامی] آمد و برای رفع نیازهای سازمان تبلیغات استمداد کرد. از وضع پیش آمده در خصوص ملامت رهبری از خط ۳ اظهار رضایت کرد. درباره مسأله آقای منتظری هم صحبت شد.

عصر شورای عالی اقتصاد جلسه داشت که تا ساعت نه شب طول کشید. درباره قیمت‌های تضمینی کالاهای کشاورزی و حمایت عشایر و دامداران و قیمت دولتی [خودروی] رنو [پنج] و ... تصمیم‌گیری شد. رهبری نامه‌ای که در جواب نامه نمایندگان مجلس نوشته‌اند، برای مشورت فرستادند. تلفنی نظراتی به ایشان دادم؛ نامه خوبی است.

سه‌شنبه ۱۹ دی | ۱۱ جمادی الثانی ۱۴۱۰ ۹ ژانویه ۱۹۹۰

سحر بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. ساعت نه صبح آقای [محمدرضا] عباسی فرد آمد. وضع انتخابات کوهدشت را گفت و از موضع آیت‌الله [سیدمحمدرضا] گلپایگانی با دولت اظهار رضایت کرد. آقایان هاشمی و جوادی آمدند و برای برنامه‌های جشن‌های دهه فجر اعتبار بیشتری خواستند؛ قبول کردم که بیست میلیون تومان بپردازم.

دکتر [مصطفی] معین [وزیر فرهنگ و آموزش عالی] آمد. از نیازها و کمبود امکانات آموزش عالی و از اصلاحات و خدمات و جذب نیرو گفت. از دانشگاه آزاد اسلامی و دکتر جاسبی شکایت کرد و به نحوی فهماند که اگر توجه به این شکایت نکنم، استعفاء

خواهد داد.

[آقای حمدبن جابر آل ثانی] وزیر کشاورزی قطر آمد. ملاقات کوتاهی انجام شد. تحت تأثیر مناظر زیبای شمال و مخصوصاً رامسر است. بر توسعه روابط تأکید کردم[1].

آقای [سیدمحمد] خاتمی [وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی] همراه معاونش آقای [محسن] امین‌زاده آمدند و برنامه استفاده از مطبوعات در داخل و خارج برای تبلیغات نظام را گفتند. عصر آقای مجید انصاری آمد. از نیازهای زرند کرمان و مسائل اخیر مجلس گفت و برای نیازها و اصلاح ذات‌البین خط خودشان با رهبری استمداد کرد.

آقای [محمد] اشرفی اصفهانی آمد و برای سیلو و کشاورزی، توسعه پالایشگاه باختران[= کرمانشاه] و همچنین ساخت مؤسسه فرهنگی اشرفی باختران استمداد کرد.

شب مجمع تشخیص مصلحت برای قانون کار جلسه داشت. وزرای نفت و صنایع، از نقاط منفی قانون کار مصوب مجلس و بار مالی زیاد و اثر منفی در مدیریت‌ها گفتند و آقایان [سیدفخرالدین] هاشمی و [حسین] کمالی رئیس کمیسیون کار و وزیر کار از قانون کار دفاع کردند. ادامه بحث به جلسه بعد موکول شد. شام مهمان من بودند.

بعد ازشام آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی] راجع به مسائل اخیر مجلس گفت و برای اصلاح ذات‌البین[2] استمداد کرد. احساس می کنند که ضرر کرده‌اند.

---

۱ - آقای حمد بن‌جابر آل ثانی گفت:« ما جایگاه خاصی را برای ملت مسلمان ایران قائلیم و خواهان همکاری هر چه بیشتر با جمهوری اسلامی ایران هستیم.» آقای هاشمی نیز علاقمندی جمهوری اسلامی ایران به داشتن همکاری های گسترده و همه جانبه با برادران مسلمان به ویژه همسایگان را ابراز داشت و اظهار امیدواری کرد که این همکاری ها در آینده به سطح مطلوبی برسد. رئیس جمهور با اشاره به جنگی که با هدف ایجاد اختلاف بین جمهوری اسلامی ایران و همسایگانش، بر ایران تحمیل شد، افزود: «جنگی که بر منطقه تحمیل شد، هدفش این بود که بین ایران و همسایگانش و مسلمانان منطقه صمیمیت برقرار نشود.» ایشان با تأکید بر اینکه کشورهای منطقه همواره باید مراقب باشند تا دشمنان اسلام موفق به دستیابی اهداف پلیدشان نشوند، گفت: « ما همیشه از نزاع و اختلاف پرهیز می کردیم و هم اکنون نیز تلاشمان این است که ریشه فساد کنده شود.» رئیس جمهور با اشاره به امکانات فراوان ایران، خاطرنشان کرد: « این امکانات می تواند در بهتر شدن زندگی مردم جنوب خلیج‌فارس مؤثر باشد.» ایشان بر گسترش هر چه بیشتر همکاری‌های فی ما بین ایران و قطر تأکید کرد.

۲ - اصلاح ذات البین: «اصلاح اساس ارتباطات و تقویت و تحکیم پیوندها و از میان بردن اسباب تفرقه و نفاق است و در اصطلاح قرآنی برای بقای روابط محبت‌آمیز و آشتی دادن بین دو طرفی که خصومت دارند، یک ضرورت اجتماعی است.» اصلاح و دیگر مشتقات صلح، نزدیک به ۸۰ بار در قرآن به کار رفته است. اصلاح ذات البین و ایجاد تفاهم و زدودن کدورت‌ها و تبدیل آن به صمیمت و دوستی، یکی از مهمترین برنامه‌های تعلیمات

تا ساعت یازده و نیم کارها را انجام دادم و خوابیدم.

چهارشنبه ۲۰ دی | ۱۲ جمادی الثانی ۱۴۱۰ ۱۰ ژانویه ۱۹۹۰

دیشب برف سنگینی باریده است. تا ساعت نه صبح کارهای دفتر را انجام دادم. [آقای محمد علی نجفی] وزیر آموزش و پرورش آمد. از کمبود اعتبارات و فراوانی نیازها گفت و درباره طرح ضربتی مبارزه با بی‌سوادی در تابستان آینده و اصلاح آموزش متوسطه برای هدایت جوان‌ها به آموزش حرفه‌ای و فنی مذاکره کردیم.

آقای [اکبر] ترکان [وزیر دفاع] آمد. پیشرفت کار ادغام ادارات و صنایع سپاه و دفاع را گفت و اظهار رضایت کرد. همچنین از وضع صنایع موشکی، تانک، شیمیایی، هواپیما و مهمات و از برنامه خریدها و مطالبات کره شمالی گفت. این کشور نفت خواسته است؛ گفتم نفت را بدهند. آقای [ابوالفضل] توکلی بینا [مشاور رئیس جمهور در امور اصناف] آمد و از حل نسبی مشکل قصاب‌ها و نانوائی‌ها گفت.

[آقای غلامرضا آقازاده] وزیر نفت آمد. درباره قیمت نفت و برنامه بالا بردن سطح تولید و بازسازی خارک و قیمت گاز در معامله با روس‌ها و .... صحبت شد. درباره مطالبات ما از اسرائیل به خاطر مواردی که از زمان رژیم قبل پیش آنها داشته‌ایم، صحبت شد. [در زمان] شاه با شرکت اسرائیلی‌ها، خط لوله از خلیج عقبه از خاک اسرائیل به مدیترانه کشیده و یک شرکت نفتکش بوجود آورده بودند که بعد از انقلاب، همه اینها در دست اسرائیلی‌ها مانده و به تازگی شرکتی مراجعه کرده که حاضر است سهم ما را بخرد؛ گفتم بفروشند. قبلاً با آیت‌الله خامنه‌ای هم درباره فروش مشورت شده است.

عصر به خاطر نداشتن برنامه، جلسه هیأت دولت را تعطیل کردیم. مهندس مسعودی همراه مهدی آمد. درباره ابتکار اسکله سازی و ایده تراش کوه البرز برای تغییر آب و

اسلامی به شمار می‌رود.

هوای کویر مرکزی گفت؛ به نظرم بلند پروازی دارد.

دکتر [محمدعلی] هادی [سفیر ایران در امارات متحده عربی] آمد. گزارش اقدامات برای اصلاح روابط با کشورهای جنوب خلیج‌فارس منجمله عربستان سعودی را داد و مشورت کرد. شب آقای [محمدحسین] عادلی رئیس بانک مرکزی آمد. درباره وضع ارزی و سیاست‌های پولی و ارزی مذاکره شد. تا دیر وقت کار کردم و خوابیدم.

پنجشنبه ۲۱ دی | ۱۳ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۱۱ ژانویه ۱۹۹۰

دکتر [هادی] منافی با مدیران سازمان محیط زیست آمدند. برای آنها صحبت کردم و تشویق نمودم[1]. آقای [علی] فاضلی از صنوف تولیدی آمد. گزارشی از موضع صنوف داد. از وزارت بازرگانی و شورای مرکزی اصناف گله داشت و از تأئید بعضی از کاندیداها در انتخابات میان دوره‌ای به نحوی اظهار پشیمانی می‌کرد و از انزوا در شرایط جدید نگران بودند.

آقای [سید محمد علی] حسینی، سفیرمان در چکسلواکی آمد. تحلیلی از آینده اروپا بعد از فروپاشی بلوک کمونیست ارائه داد و برضرورت کشیدن لوله گاز ایران به اروپا برای حضور نیرومند اقتصادی در آینده اروپا تأکید داشت. قرار بود دبیر کنگره ملی

---

۱ - در این دیدار که رئیس، معاونین ، مدیران کل و جمعی از کارشناسان این سازمان حضور داشتند، ایشان بهترین راه حفاظت از محیط زیست را افزایش سطح آگاهی‌های مردم دانست و با بیان این مطلب که در کشور ما هنوز عامه مردم، با خطرات آلودگی محیط زیست آشنا نیستند، خطاب به کارشناسان و مسئولین محیط زیست گفت:« شما باید نتایج مطالعات و تحقیقات خود را از طریق رسانه های جمعی، فیلم عکس و نمایشنامه در اختیار مردم به ویژه دانش آموزان قرار داده و آنها را نسبت به خطرات تخریب محیط زیست آگاه کنید، زیرا خطر به هم خوردن تعادل در محیط زیست خطرناک‌تر از بیمار های مسری است . دستگاه‌های اجرایی باید سازمان حفاظت از محیط زیست را به عنوان مزاحم تلقی نکنند، زیرا خدمات این سازمان در جهت حفاظت از مصالح عمومی و منافع جدی کشور است.» رئیس جمهور سپس به همکاری‌های منطقه‌ای و بین المللی برای حفاظت از محیط زیست اشاره کرد و افزود: « برای حفظ محیط زیست و مقابله با تخریب دریاها، جنگل‌ها و خاک، به همکاری‌های جدی منطقه‌ای و بین‌المللی نیاز است.» ایشان ضمن تأکید بر ضرورت حضور مسئولین حفاظت از محیط زیست در مجامع و سازمان های بین‌المللی حفاظت از دریاها، مراتع، جنگل‌ها و هوا را یک اعتقاد و وظیفه دینی خواند و خواستار تلاش بیش از پیش مردم در حفاظت و حراست از محیط زیست شد.

آفریقا بیاید که به عللی به ایران نرسیده است.

دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] آمد و از نتیجه کمیسیون بررسی پیشنهادهای ادغام وزارتخانه‌ها و ... گزارش داد. عصر محسن برای تعلیم کامپیوتر به من و گرفتن اجازه ضبط آثار و خاطرات من در حافظه کامپیوتر آمد؛ موافقت کردم.

دکتر [علی اکبر] ولایتی و [محمود] واعظی آمدند و گزارش سفر واعظی به مسکو را دادند. روس‌ها از موضع ما در مسائل آذربایجان راضی‌اند و قرار مبادله توریست گذاشته بودند و از پیشرفت سایر برنامه‌های تسلیحاتی و اقتصادی راضی بودند. قرار شده در مورد اجرای قطعنامه کمک کنند.

آقای [سیدرضا] زواره‌ای [رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور] اطلاع داد که آقایان [سیدمحمود] دعائی و [محمد] اصغری، موسسات کیهان و اطلاعات را به نام خودشان ثبت داده‌اند. شب به خانه آمدیم. بچه‌ها هم آمدند. برف زیادی جمع شده است. این هفته به خانه نیامده بودم.

جمعه ۲۲ دی | ١٤ جمادی الثانی ١٤١٠ ۱۲ ژانویه ۱۹۹۰

با عفت تلفنی صحبت کردیم. قرار است روز چهارشنبه بیایند. تا ساعت ده و نیم صبح در خانه مطالعه کردم. برای نماز جمعه به دانشگاه تهران رفتم. هوا سرد بود و خطبه‌ها طولانی شد[1]. خانم‌ها برای اعتراض به بدحجابی راهپیمائی [طلایه‌داران عفاف] داشتند.

---

۱ - آقای هاشمی به دنبال بحث خطبه هفته های قبل پیرامون تأمین نیازهای مادی جامعه از نظر اسلام و شیوه زندگی حضرت علی (ع)، در آغاز خطبه اول گفت: «خطبه امروز را یکی ازبا ارزش‌ترین خطبه‌ها می‌دانم. درباره زندگی حضرت علی (ع) مسائل زیادی از نظر شجاعت، قناعت علم، زهد وتقوای حضرت ایشان شنیده شده است، ولی جنبه اقتصادی زندگی ایشان و توجه به عمران و آبادی زمین، تاکنون چندان تشریح نشده است. جریانات زندگی حضرت علی (ع) در دوران طفولیت، نوجوانی، هم عصری با پیامبر، دوران خلافت و پس از آن را همگان می‌دانیم، اما در زمینه چگونگی زندگی کردن حضرت در دوران خلافت خلفای دوم وسوم، چندان کار نشده است. البته کارهایی انجام شده، ولی به طور جامع جمع بندی نگردیده است. علی بن ابیطالب(ع) حاضر نبودند عمرشان را به بطالت بگذرانند. برای هر نوع کاری ارزش قائل بودند. ایشان امر عمران و کشاورزی را به عنوان

ظهر بچه‌ها جمع بودند. عصر احمدآقا گزارشـــی از سفر به زاهدان داد. لزوم توجه به وضع مناطق فقیر نشـــین زاهدان و ضرورت توجه به علمای اهل ســـنت را گفت. همچنین ملاحظاتـــی درباره روابط رهبری و خط ۳ و به اظهارات من در تأیید این روش داشـــت. شب با محسن درباره کامپیوتری کردن اطلاعات ریاست جمهوری صحبت کردیم.

شنبه ۲۳ دی | ۱۵ جمادی الثانی ۱۴۱۰ ۱۳ ژانویه ۱۹۹۰

دکتر [عبدالله] جاسبی برای حل مشکلات دانشگاه آزاد اسلامی و مخصوصاً در ارتباط با

یک کار اقتصادی انتخاب کرده بود، از قبیل : احیای زمین، حفر قنات، کشـاورزی و غیره که در این جنبه‌های مالکیت، یا کارگری چندان فرقی برای ایشان نداشت و این نکته بسیار مهم است، چرا که جوهر کار مطرح بود. نکته دیگر اینکه ایشان اهداف شخصی، زراندوزی و مال اندوزی از کارهایش نداشت. هدف ایشان روزی رساندن به مردم و آباد کردن زمین و جلب رضای خدا و فقرا بود.» امام جمعه موقت تهران قسمتی از عناوین املاک حضرت علی (ع) را که بخشـــی از آنها در زمان خودشـان به وقفیت واگذار شـد، ده ها چشمه، روستا، باغ، قنات و غیره ذکر کرد که برخی از آنها را شخصاً و برخـی دیگر را به طور روزمزدی آباد نمود. آقای هاشـمی در خصوص ارزش وقفیاتی که حضرت علـی (ع) در زمان خود به املاک خصوصی انجام داد، روایتی از آن امام نقل کرد، مبنی بر اینکه به هنگام ازدواج حتی یک دسـت رختخواب نداشـتیم، در حالی که الان وقفیاتی انجام داده‌ام که با پول آن تمام جوانان بنی‌هاشـم می‌توانند از مال دنیا بی نیاز باشـند. این تعلیم اسلام است که هر فرد مسلمان لازم است به دنبال زراندوزی نباشد، در حالی که امروزه اگر یک معمم دنبال کارخانه‌داری و تجارت باشد، آن را عیب می‌دانند، ولی حضرت علی (ع) شخصاً به دنبال کارهای اقتصادی بود و در آمد حاصل از آن را به دیگران می بخشـید. به اسـتناد روایات مختلف، حضرت علی «ع» با مجتمع کردن اراضی خریداری شده توسط خود، یا اهدائی پیامبر اسـلام به ایشـان، یک منطقه زراعی وسیعی را شخصاً اداره می کردند که به گفته راویان موثق، درآمد سـالانه ایشان از محل زراعت، سالانه بالغ بر ۴۰ هزار دینار می‌شـد که آن را بین فقرا تقسـیم می‌نمود، به طوری که از روی ناچاری شـمشـیر خود را می‌فروخت. ایشان در پایان خطبه اول گفت: «من به عنوان مسـئول اجرائی کشـور، معتقدم که باید تمامی امکانات معدنی و اقتصادی کشور را در جهت آبادانی کشور علی بن ابیطالب(ع) صرف کنیم که در این صورت مسـتقل نیز خواهیم بود. باید مردم از این هدف حمایت کنند. باید تقوای اسـلامی مسئولان و مردم در این راستا هماهنگ و به کار برده شود.» خطیب جمعه، در خطبه دوم نماز نیز درباره سازندگی کشور و مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی مطالبی بیان کرد. در بخشی از خطبه دوم آمده است: « اوضاع کشور ما به سرعت رو به اصلاح پیش می‌رود. در گذشته رضاخان در ۱۷ دی برای برداشتن چادر جشن گرفت و امروز زنان ما برای تأکید بر حجاب راهپیمایی می کنند و این در حالی اسـت که مسـیر جهانی به طرف بی حجابی و بی اخلاقی اسـت، ولی در ایران بر اساس ارثیه حضرت فاطمه (س) زن شـخصیت واقعی خود را پیدا می کند. مقایسـه کنید شخصیت زن را در ۱۲ سال پیش در ایران و وضعیت زنان ما را در حال حاضر که پیشرفت شخصیت زن مسلمان ایرانی را نشان می‌دهد. البته ما هنوز به هدف خودمان نرسیده‌ایم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۸۸.

اختلافات با [آقای مصطفی معین] وزیر آموزش عالی آمد. حاج اسماعیلی، حافظ منافع ایران در لندن آمد. از مسائل مربوط به بازداشت و اخراج اخیر چند دانشجوی ایرانی از انگلستان در رابطه با مسأله سلمان رشدی توضیحاتی داد. از افراط کاری نمایندگان صدا و سیما و ارشاد و ... شکایت کرد؛ مدعی است فعالیت‌های آنها برای پلیس انگلیس کشف شده است.

آقای [محمدحسین] مقیمی [استاندار خوزستان] آمد. او از وضع فولاد اهواز و از سیاست وزارت معادن انتقاد داشت و از لزوم حمایت دولت از مدیر فعلی گفت. نگرانند که بنای تعویض او باشد. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری و بازسازی خرابی‌های جنگ آمد.

عصر دکتر هاشمی [گلپایگانی] برای برنامه شورای انقلاب فرهنگی آمد. گروه کار برای کلید قرآن آمدند. پیشنهاد جدا شدن از دفتر تبلیغات اسلامی قم را داشتند که باعث ناراحتی آقای [محمد] عبائی شد و به نتیجه نرسید.

شب با احمدآقا مهمان رهبری بودیم. درباره مسائل آقای منتظری و وضع آذربایجان شوروی بحث و تصمیم گیری شد. احمدآقا از لزوم توجه بیشتر رهبری به نیروهای خط ۳ گفت که فعلاً مورد توجه کمتری هستند. به دفترم رفتم. تا ساعت دوازده شب کارها را انجام دادم و خوابیدم.

یکشنبه ۲۴ دی | ۱۶ جمادی الثانی ۱۴۱۰ ۱۴ ژانویه ۱۹۹۰

بعد از نماز تا ساعت نه صبح کار کردم. [آقای مانوئل برناردو دسوسا و آقای موراد ایساک موراجی] سفیران آکردوتیه آنگولا و موزامبیک برای تقدیم استوار نامه‌ها آمدند.

مذاکرات کوتاهی داشتیم[۱]. سفیر اندونزی برای خداحافظی آمد[۲]. آقای [قربانعلی] دری نجف آبادی و احمدآقا، پسر آقای منتظری آمدند و پیام آقای منتظری را آوردند. ایشان برای رفع فشار از افرادی که در ارتباط با پخش نوار دستگیر شده یا می‌شوند، استمداد کرده و خواستار عادی شدن وضع و دادن جزوه‌های اطلاعاتی‌اند.

آقای [سیدعلی] مقدم آمد. توضیحاتی درباره نقشه و برنامه ساخت مصلای تهران داد. [آقای فروزش] وزیر جهاد و مدیران جهاد آمدند. برای آنها صحبت کردم[۳]. عصر هیأت

---

۱ - در این دیدارها که به طور جداگانه صورت گرفت، آقای «مانوئل برناردو دسوسا» سفیر اکرودیته آنگولا با اشاره به پیوند های دوستی و همکاری‌های دو کشور ، خواستار تحکیم و توسعه هرچه بیشتر روابط فی‌مابین شد. او گفت:« مردم آنگولا با دقت، پیشرفت‌های جمهوری اسلامی ایران را دنبال می کنند و برای تحقق صلح مورد نظر ایران ، آرزوی موفقیت دارند.» آقای هاشمی نیز با اشاره به روابط دو جانبه اظهار داشت:« ملت شما قرن ها مظلومانه تحت سلطه و استثمار قدرت‌های بزرگ به ویژه آمریکا و آفریقای جنوبی قرار داشتند، خوشبختانه پیروزی مردم نامیبیا، دریچه جدیدی را باز کرده و علائمی از حرکت نزولی حکومت نژاد پرست آفریقای جنوبی و سقوط این حکومت و آزادی مردم آفریقای جنوبی به چشم می‌خورد.» ایشان با اشاره به بیداری چشمگیر ملت‌ها افزود: « به نظر می رسد دنیا در آستانه وضع جدیدی که عصر ملت‌هاست، قرار گرفته و قدرت‌های توسعه‌طلب می خواهند با این بیداری به نحوی مقابله کنند، ولی بیداری مردم چشمگیر است.» رئیس جمهور با تأکید بر آمادگی جمهوری اسلامی ایران برای کمک به ملت های تحت ستم به ویژه ملت‌های آفریقایی، اظهار امیدواری کرد، هر چه زودتر مشکلات مردم جنوب آفریقا حل شود. در ملاقات دیگری، آقای « موراد ایساک موراجی» سفیر آکرودیته موزامبیک، ضمن ابلاغ سلام گرم رئیس جمهور کشورش، علاقه ایشان را برای دیدار از ایران به اطلاع رئیس جمهور رساند. همچنین خواستار تحکیم و توسعه روابط و همکاری های فیمابین و کمک هرچه بیشتر جمهوری اسلامی به ملت‌های آفریقا که برای تحقق آزادی و استقلال مبارزه می‌کنند، گردید و حمایت کشورش را از هر گونه مذاکره‌ای در جهت تحقق و اجرای قطعنامه ۵۹۸ اعلام کرد. آقای هاشمی نیز با اشاره به اینکه یکی از اصول سیاست خارجی ایران، حمایت از کشورهای خط مقدم در جنوب آفریقا و کمک به حرکت استقلال طلبانه ملت های این منطقه است، گفت: «ما به خوبی به مشکلات، نیازها و مظلومیت مردم آفریقا واقفیم و به حکم وظیفه اسلامی‌مان، از هر گونه کمکی در حد توان به مردم آفریقا دریغ نخواهیم کرد.»

۲ - در این دیدار ، سفیر اندونزی از همکاری مقامات جمهوری اسلامی ایران برای توسعه و تحکیم روابط فی مابین طی مدت مأموریتش در تهران سپاسگزاری کرد و گفت: « دو کشور در این مدت ضمن توسعه روابط، همکاری های ثمر بخشی در امور بین المللی به ویژه در اوپک داشته‌اند که امیدوارم روند گسترش روابط دو کشور بیش از گذشته گسترش یابد.» او با تأکید بر همت بلند و سخت کوشی ملت بزرگ ایران، اظهار امیدواری کرد که جمهوری اسلامی ایران در دوران بازسازی نیز پیشرفت و موفقیت های چشمگیری داشته باشد. آقای هاشمی نیز از تلاش سفیر اندونزی در مدت مأموریتش در جمهوری اسلامی ایران برای تقویت و تحکیم روابط دو کشور تشکر کرد و اظهار داشت: «امکانات موجود دو کشور و علائق و مشترکات دو ملت ایران و اندونزی ، امکان گسترش بیش از پیش روابط و همکاری‌های فی مابین را فراهم کرده است. من فکر می کنم زمینه‌های همکاری بیشتری در روابط دو کشور دوست و مسلمان ایران و اندونزی موجود است که امیدوارم با توجه به زمینه های مشترک، شاهد ارتقاء سطح همکاری‌ها باشیم.»

۳ - در این دیدار که وزیر جهاد سازندگی به اتفاق معاونین و رؤسای سازمان جهاد استان ها و مسئولین دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری، همچنین

دولت جلســه داشــت. درباره تفکیک وظایف جهاد و کشاورزی بحث شد و نزدیک به تصمیم‌گیری رسیدیم که به جلسه بعد موکول شد. دکتر ولایتی درباره مسائل آذربایجان شوروی مطالبی داشت.

شــب آیــت‌الله خامنه‌ای بــه دفتر من آمدنــد. درباره مســأله آقای منتظــری بحث و تصمیم‌گیری شــد و نیز درباره نماز جمعه تهران و ائمه جمعه استان‌ها و سیاست خارجی تصمیم گرفتیم.

دوشنبه ۲۵ دی | ۱۷ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۱۵ ژانویه ۱۹۹۰

آقــای [مرتضی] محمدخان رئیس کل گمرک آمد و مطالبی از گمرک و پیشــنهادهایی در امور اقتصادی دیگر داد. معتقد اســت گمرک به خاطــر اهمیتش باید زیر نظر رئیس جمهور باشد. آقای[احمد] نصری استاندار سابق سیستان و بلوچستان آمد و برای پذیرش ســمت استانداری اظهار آمادگی کرد. پیشــنهاد مسئولیت اداره امور اسرا را دادم که کار را مشکل تلقی می‌کند.

مدیران عامل شرکت ها و مؤسسات تابعه حضور داشتند، آقای هاشمی با اشاره به سوابق درخشان نهاد مقدس جهاد سازندگی در دوران پس از پیروزی انقلاب اســلامی، اظهار داشــت: «عملکرد بسیار خوب جهاد در سال‌های گذشته، این نهاد را به صورت یک حرکت موفق و نمونه سازندگی در انقلاب اســلامی جلوه گر ســاخته است. جهاد سازندگی با ابتکار عمل در سازندگی و جذب نیروهای مخلص جامعه، هر جا حضور پیدا کرد، کارگشایی نمود و به ویژه حضور جهاد ســازندگی در جنگ بسیار چشــمگیر و تحسین برانگیر بود که این مساله همیشه مورد قدرشناسی جامعه و مسئولین خواهد بود.» ایشــان با اشاره به بحث‌هایی که برای مشخص شــدن مأموریت اصلی جهاد سازندگی در دولت و مجلس مطرح است، اظهار داشت: «گرچه بسیاری از ســازمان ها و ادارات احتیاج به بازبینی تشــکیلاتی دارند، اما ما ترجیح می‌دهیم که در مورد آینده نظام اداری کشــور با مطالعه ، دقت، برنامه ریزی و همکاری مجلس و دولت، تصمیم‌گیری شــود که این کار در دولت شــروع شده است و قلمرو رسمی جهاد طی هفته‌های آینده مشخص خواهد شد. با تنوع آمادگی‌ها و کارایی‌هایی که نیروهای جهاد ســازندگی دارند، نباید این نیروها محدود به وزارت جهاد شود، بلکه سازماندهی باید به گونه‌ای باشد که بتوانند کارهای اجرایی بزرگی در برنامه عمرانی پنجســاله به عهده گیرند. برنامه‌ریزی برای حضور بیشــتر در خارج به ویژه در کشورهای اسلامی، باید یکی دیگر از وظایف اصلی جهاد ســازندگی تلقی شــود و بخشــی در جهاد جهت تربیت نیرو برای این منظور به وجود آید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

آقای [علی اکبر] مسعودی خمینی آمد. پیشنهادهایی در جهت توجه به اهل سنت و مخصوصاً روحانیت آنها داشت و از آینده توسعه مراکز طلبگی اهل سنت و ارتباط آنها با خارج و ارتزاق آنها از مراکز نامعلوم خارج اظهار نگرانی نمود که دیگران هم، چنین نگرانی را دارند. معاونان وزارت اطلاعات آمدند و درباره تقویت حراست‌ها استمداد کردند. درباره عوامل گرانی ارز آزاد و شبکه کشف شده مطالبی داشتند.

عصر شورای عالی اقتصاد جلسه داشت که تا ساعت هشت و نیم شب طول کشید. بحث در کیفیت اجرای طرح‌های برنامه پنجساله، از نظر استفاده از پیمانکاران داخلی و خارجی بود. وضع نیروگاه شهید رجائی را توضیح دادند. از اول خواسته‌اند که به نیروهای خودی بسپارند و به مشکل برخورد کرده‌اند و با تأخیر فراوان، بالاخره اجباراً از خارجی‌ها استفاده می‌شود. درباره گران کردن تعرفه حمل و نقل بحث شد که به نتیجه نرسید. فقط در مورد ساخت بنادر چند منظوره، از محل بالا بردن تعرفه بارگیری بنادر، تصمیم گرفته شد. شب به خانه آمدم.

سه‌شنبه ۲۶ دی | ۱۸ جمادی الثانی ۱۴۱۰ ۱۶ ژانویه ۱۹۹۰

دیشب خانه سرد بود، ولی مشکلی نبود. صبح زود به دفترم رفتم. کشاورزان نمونه آمدند. [آقای عیسی کلانتری] وزیر کشاورزی صحبت کرد. یکی از کشاورزان هم خواسته‌ها را مطرح کرد. لوح‌های تقدیر داده شد و سرود اجرا شد. من صحبت کردم[1].

---

۱ - در این دیدار که کشاورزان، دامداران، درختکاران، کارشناسان و مروجان نمونه کشاورزی حضور داشتند، ایشان با اشاره به اینکه شغل کشاورزی یکی از شیرین‌ترین مشاغل است و باید به آن ارج نهاد، یادآور شد: «کشاورزی اساسی ترین فعالیت اقتصادی کشور است و ایران می تواند در این زمینه علاوه بر خودکفائی به کشورهای دیگر نیز محصولات خود را صادر کنند. در برنامه پنج ساله توجه خاصی به کشاورزی شده است و این سیاست به نفع دولت، مردم، کشور و انقلاب است و ما تلاش می کنیم که این برنامه را اجرا کنیم. کشاورزی ما با همه فروع آن شامل دامدارای، مرغداری، مرتع‌داری، جنگلداری، منابع روستایی و درختکاری، اساسی ترین فعالیت اقتصادی کشور است. خداوند به ما نعمت های زیادی را عطا کرده است و وقتی مشاهده می کنیم میزان تولید افراد نمونه ۳ تا ۴ برابر تولید سایر کشاورزان می‌باشد، در می‌یابیم که کشور استعداد خوبی را در زمینه

وزرای کشاورزی، صنایع سنگین و بازرگانی آمدند. شکایت بنگاه توسعه [ماشین‌های] کشاورزی، از مزاحمت‌ها و خلف وعده‌های صنایع و بازرگانی را آوردند. نیازهای کشاورزی را گفتند و آنها دفاع کردند؛ بالاخره قرار شد بازرسی ویژه [دفتر رئیس جمهور] بررسی کند. موارد را موقتاً حل کردیم.

دیدار با کشاورزان نمونه کشور

کشاورزی داراست.» رئیس جمهور ضمن تأکید بر افزایش سطح زیر کشت و بهبود روش‌های بهره‌وری گفت: «تحقیقاً اگر از آب استفاده صحیحی به عمل آوریم و آب در مزارع و جویبارها تبخیر و یا اسراف نشود، با توجه به شرایط خاص جوی کشور و وسعت خاک می‌توانیم بهره‌وری اساسی‌تری نمائیم. کیفیت محصول شما کشاورزان در دنیا نوعاً بهتر است و در حال حاضر اگر چه بخشی از محصولات شما به خارج نیز صادر می‌شود، ولی قدرت صادرات بیشتری را داریم.» رئیس جمهور با اشاره به درخواست یکی از کشاورزان پیرامون توسعه کشاورزی صنعتی در ایران گفت: «اگر مجموعه‌ای که درخواست شما مطرح بود تحقق یابد، جمعیت موجود کشور و بیشتر از آن به خوبی می‌توانند هم خودکفا و هم صادر کننده باشند. وزارت کشاورزی و جهاد سازندگی، مؤظفند خدمات بیشتری را به نحو بهتری در اختیار شما قرار دهند. امروز استفاده از علم و دستاوردهای علمی دنیا یک ضرورت است و ما باید از تجربیات دنیا در امر کشاورزی استفاده کنیم و برای مثال باید تکنولوژی آبیاری قطره ای را توسعه دهیم. اگر امروز در کنار کشاورز، برق، راه، سد و یا صنایع تبدیلی نباشد، استفاده از دسترنج کشاورز مشکل است و چرخ کشاورزی بدون صنعت نمی‌چرخد. شما کشاورزان احتیاج به شناخت خاک، کود، سم، و سایر اطلاعات مورد نیاز دارید و دولت به تدریج همه امکانات لازم را در اختیار شما خواهد گذاشت.» در ابتدای این مراسم، دکتر عیسی کلانتری وزیر کشاورزی ضمن معرفی دامداران، کشاورزان و درختکاران نمونه گفت: «رکورد متوسط تولید کشور با رکورد تولید این عزیزان در بعضی موارد، چهار تا پنج برابر فرق می‌کند و همین اختلاف ما را دلگرم‌تر می‌کند که با سیاست‌های دولت و مجلس شورای اسلامی به خودکفائی برسیم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

اهدای تقدیرنامه به کشاورز نمونه کشور

آقای [مسعود روغنی] زنجانی و آقای [مسعود] نیلی آمدند. راجع به سیاست‌های بودجه سال آینده و سیاست‌های ارزی صحبت شد. دکتر ولایتی تلفنی اطلاع داد که سفیر شوروی آمده و اطلاع داده که روس‌ها می‌خواهند برای ایجاد امنیت، نیرو به آذربایجان شوروی اعزام کنند. اطمینان داده‌اند که قصد سوئی ندارند و ما به آنها گفته‌ایم که با مردم خشونت نکنند. گفتم خبر را منتشر کنند.

عصر آقای [حسن] شفتی [مدیر عامل شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی] و خلبانان هما آمدند. درباره مشکلات و نیازها و لزوم تشویق و حمایت بیشتر خلبان‌ها و مهندسان گفتند و از کادر پرواز و مزاحمان گمرک گفتند و اجازه اجاره هواپیما خواستند.

[آقای عبدالحسین وهاجی] وزیر بازرگانی برای مشورت درباره اصلاحیه قانون اصناف که در مجلس مطرح است، آمد. شب شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت. در این جلسه بخشی از اساسنامه فرهنگستان زبان فارسی تصویب شد.

چهارشنبه ۲۷ دی | ۱۹ جمادی الثانی ۱۴۱۰ ۱۷ ژانویه ۱۹۹۰

جمعی از سران فدائیان اسلام آمدند. برای آنها صحبت کردم[1]. هنوز مثل قدیم، زمان مرحوم [سیدمجتبی] نواب [صفوی]، با شور و هیجان صلوات می‌فرستند. [آقای محمدرضا نعمت‌زاده] وزیر صنایع همراه مدیران کارخانه‌های سیمان آمدند و گزارش وضع دادند. توضیحات خواستم. قول دادند که تولید سیمان را تا آخر سال، به ۹۰ درصد ظرفیت

دیدار با جمعی از سران فدائیان اسلام

---

۱ - در این دیدار که اعضای کادر مرکزی جمعیت فدائیان اسلام و وفاداران شهید نواب صفوی در سالگرد شهادت این شهید حضور داشتند، ایشان ضمن تجلیل از نقش شهید نواب صفوی و همرزمان او اظهار داشت: «با پیروزی انقلاب اسلامی، امروز خوشبختانه شاهد تحقق بسیاری از آرزوهای شهید نواب صفوی، پیشتازان فدائیان اسلام و کسانی که در یکی دو قرن اخیر آوای حاکمیت اسلام را سر داده‌اند، هستیم. مردم ما همواره مسلمان بوده اند و باور مردم به اسلام زمینه بسیار خوبی برای پشتیبانی آنها از حرکت‌های اسلامی است. متأسفانه ملی گراها پس از آنکه از نردبان قدرتی که این جمعیت نصب کرده بودند، بالا رفتند، به سران فدائیان اسلام از پشت خنجر زدند و رژیم پهلوی مظلومانه آنان را به شهادت رساند.» آقای هاشمی به تاریخ معاصر ایران از دوران مشروطه تا پهلوی و سرکوب نیروهای اصیل و اسلامی و روحانیت و مراکز دینی توسط رضاخان اشاره کرد و افزود: «پس از شهریور سال ۱۳۲۰ و شکسته شدن جو ارعاب، اسلام خواهی در متن جامعه از سایر جریانات قوی‌تر و نیرومندتر بود، در این دوران با آگاهی نسبی مردم، نهضت اسلامی با رهبری حضرت امام خمینی قدس سره الشریف، این نعمت و هدیه آسمانی که دارای علم، عرفان، شجاعت، شعور عالی سیاسی و تیز بینی بود، به نقطه اوج خود رسید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

اسمی برسانند. فعلاً ۷۲ درصد است؛ اگر چنین شود، تولید سالانه در حدود ۱۵ میلیون تن خواهیم داشت.

آقای [سیدحسین] قاضی زاده نماینده فریمان آمد. او برای تأسیس مکتب شهید مطهری در آنجا استمداد کرد و درباره تسریع در فعال کردن مبادلات مرزی کمک خواست. نمایندگان استان زنجان آمدند. خواستار عزل استاندار و نصب آقای احمد نصری هستند. آقای [سیدکمال‌الدین] شهریاری نماینده [دشتی و تنگستان] بوشهر آمد. بر استفاده از طرح محرم برای آبیاری سواحل جنوب تأکید کرد. این طرح لوله کشی برای انتقال نفت به خارج از خلیج فارس از زمان جنگ در دست اجرا است. پیشنهاد این است به جای نفت، آب پمپاژ کنند.

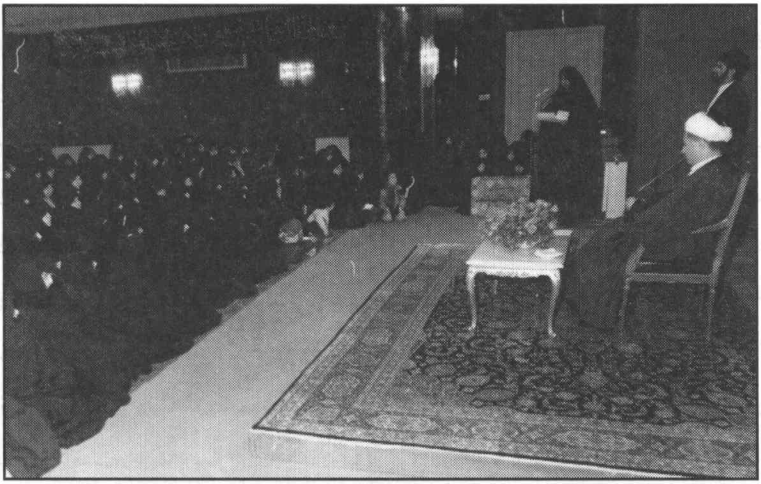
ظهر محسن برای امور بازرسی آمد. عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. تا ساعت هفت ونیم. مقداری از کارهای دفتر را انجام دادم. ساعت نه شب به خانه آمدم. بچه‌ها جمع‌اند. منتظرند که نیمه شب عفت از سفر بیاید.

پنجشنبه ۲۸ دی | ۲۰ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۱۸ ژانویه ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم بامداد عفت به خانه رسید. بچه‌ها برای استقبال به فرودگاه رفته بودند. به دفترم رفتم. جمعی از زنان فرهنگی به مناسبت روز زن و میلاد حضرت فاطمه(س) آمده بودند. خانم سپیده کاشانی اشعاری از سروده‌های خودش خواند. یک کتاب امیرکبیر به او جایزه دادم. سرودی توسط دختر بچه‌های شاهد اجرا شد. برای آنها صحبت کردم[1].

---

۱ - در این دیدار که گروهی از خواهران فرهنگی مناطق ۳، ۴، ۶ و ۸ آموزش و پرورش تهران و جمعی از خواهران مربی و دانشجوی تربیت معلم شهید موسوی کرج و همچنین جمعی از خواهران جامعه زینب (س) حضور داشتند، پس از اجرای دکلمه ای توسط فرزند شهید و اجرای سرودی توسط گروه سرود دبستان تقوا پیشگان، خانم سپیده کاشانی سروده های خود را قرائت کرد. در این دیدار خواهران فرهنگی منطقه ۶ آموزش و پرورش تهران، مقداری طلا و زیور آلات جهت اهدا به رزمندگان اسلام، تقدیم رئیس جمهور کردند. آقای هاشمی نیز در سخنانی گفت: « پس از پیروزی انقلاب اسلامی عرصه فعالیت برای زنان در ابعاد سیاسی اجتماعی و فرهنگی گشوده شده و اگر خانم‌ها به جایگاه خود نرسند، این به خاطر

دیدار با جمعی از زنان فرهنگی به مناسبت روز زن

علمای هرمزگان آمدند. آنها از استاندار شکایت کردند و خواستار تعویض او بودند. به خاطر اختلافات خطی از اول مخالف بوده‌اند و نیز خواستار عزل امام جمعه بودند که همفکر استاندار است. دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] برای امور جاری، منجمله بودجه نهاد [ریاست جمهوری] و شورای عالی امنیت ملی و دفتر تحقیقات آمد.

عصر آقای مشایخی مسئول تعزیرات حکومتی آمد. درباره آیین‌نامه و سیاست کار و بودجه مذاکره شد. محسن آمد و راجع به مسأله پاویون [فرودگاه مهرآباد] و اصلاحات اداری صحبت کرد.

آقای [عبدالله] نوری اطلاع داد که امروز دو گروه هزار نفره از مردم شوروی، از

محدودیت‌های شرعی نیست، بلکه به خاطر ادله دیگری است که باید بر طرف شود.» ایشان با اظهار امیدواری نسبت به تربیت شخصیت های برجسته علمی و دانشگاهی در میان زنان کشور در آینده خطاب به آنان گفت:« شما باید آزمایش خوبی از خود نشان دهید و ثابت کنید که لیاقت اداره این میدان را دارید و می توانید با حفظ عفت و کرامت خود در تمام شئون زندگی دوشادوش مردان حضور داشته باشید.» رئیس جمهور با تأکید بر ضرورت حضور زنان در فعالیت‌های تحقیقی و علمی و فرهنگی، گفت: « اگر ما بتوانیم به دنیا نشان دهیم که این تعداد محقق، مبتکر، مخترع و استاد زن داریم، این خود ترویج اسلام است و زنان باید سعی کنند که در همه رشته‌ها محققین برجسته و اساتید عالی مقام داشته باشند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

مرز زمینی منطقه بیله سوار به شهر بیله سوار آمده‌اند و عصر برگشته‌اند؛ با اینکه شوروی قسمتی از مرز را با نیروی نظامی کنترل می‌کنند. آقای [محمود] واعظی اطلاع داد که در جواب درخواست استرداد مردم از طرف شوروی، جواب قاطع و صریحی داده‌ایم، عقب زده‌اند و حرفشان را پس گرفته‌اند و گفته‌اند اشتباه مرزبان بود.

از ساعت چهار تا هشت بعد از ظهر، جلسه مجمع عمومی شرکت ملی نفت داشتیم. برنامه و بودجه و طرح‌ها را بررسی و تصویب کردیم. بحث‌های مفیدی بود. تا ساعت نه ونیم کار کردم و شب به خانه آمدم.

جمعه ۲۹ دی | ۲۱ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۱۸ ژانویه ۱۹۹۰

در منزل بودم. وقتم به استراحت و خواندن گزارش‌ها گذشت. از وزارت کشور اطلاع دادند امروز حدود ۸۵ نفر از مردم آذربایجان شوروی با نقض مقررات کشورشان به شهرهای اردبیل، بیله سوار، گرمی، پارس آباد و آستارا، برای دیدن اقوام‌شان و شرکت در نماز جمعه آمده‌اند. به ستاد مشترک گفتم تعدادی هلی‌کوپتر برای حوادث احتمالی به منطقه بفرستند. به آقای میرزاده گفتم امکانات غذایی و غیره بفرستند. به وزارت خارجه گفتم به شوروی‌ها تذکر دهند که مرزهایشان را کنترل کنند.

عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه برای مصاحبه درباره دوران انقلاب برای چاپ در نشریه یاد [= فصلنامه بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی] آمد[۱]. شب بستگان آمدند.

۱ - همین مصاحبه‌ها بعدها منبعی برای تدوین خاطرات دوران مبارزه شد. این کتاب در سال ۱۳۷۶ در دو جلد بارها به چاپ رسید.

شنبه ۳۰ دی | ۲۲ جمادی الثانی ۱۴۱۰ | ۲۰ ژانویه ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. ساعت هشت و نیم مهندس [میرحسین] موسوی [مشاور سیاسی رئیس جمهور] آمد. درباره مسائل آذربایجان و مذاکرات احتمالی قطعنامه در مسکو نظراتی داد. معتقد است نباید خشکی بشود و به گونه‌ای باید از میانجی گری شوروی برای حل مسأله استفاده کرد و آذربایجانی‌ها را نباید از حمایتمان مأیوس کنیم.

آقای زنگنه [وزیر نیرو] آمد. درباره مسأله تعیین وظایف وزارتخانه های جهاد، کشاورزی و نیرو گفت. او مخالف واگذاری آب به جای دیگر است. دکتر حبیبی برای امور جاری و مسائل بودجه و تقاضاهای زیاد دستگاه‌ها آمد.

در گزارش‌ها ادامه درگیری در آذربایجان شوروی و ادعای استقلال نخجوان و هجوم بیش از حد مردم آذربایجان شوروی به ایران آمده است. برای شرکت در اجتماع استانداران به وزارت کشور رفتیم. خواسته‌ها را مطرح کردند. من هم توضیحاتی درباره برنامه پنجساله و سیاست‌های اجرایی دادم[1]. ناهار و نماز و سپس به دفترم برگشتم.

---

۱ - آقای هاشمی تأکید کرد شرکت مردم در امور، جزو سیاست های ماست و دولت قادر نیست بدون کمک مردم کلیه امور را عهده دار شود. ایشان با اشاره به اینکه برنامه پنجساله با تکیه بر مبانی اسلامی، قانون اساسی و آرمان های جمهوری اسلامی تدوین شده است، افزود: «پس از پذیرش قطعنامه، حضرت امام خمینی (ره) شورای بازسازی را موظف به برنامه ریزی کردند و این برنامه ریزی ها مورد تصویب ایشان هم قرار گرفت و برنامه ما همان است که مورد تصویب حضرت امام(ره) قرار گرفته است. در حال حاضر تعیین سیاست‌های کلی نظام از اختیارات مقام معظم رهبری می‌باشد که خوشبختانه معظم له در تدوین و خلق این برنامه و سیاست‌ها، حضوری فعال داشتند و بحمدالله پشتیبانی مقام معظم رهبری از این برنامه، پشتوانه بسیار خوبی برای ما می‌باشد و خوشبختانه برنامه پنجساله مورد تصویب مجلس شورای اسلامی نیز قرار گرفت و ان‌شاء الله به زودی این برنامه پس از تائید شورای محترم نگهبان برای اجرای آماده می شود و اکنون باید شرایط جدیدی را برای اجرای برنامه به وجود بیاوریم و پیشنهادهای شما استانداران محترم می‌تواند بسیار مؤثر باشد.» آقای هاشمی با تأکید بر اهمیت نقش تولید برای نظام جمهوری اسلامی یاد آور شد: «این امر از اوایل شروع کار مورد تأکید ما بوده و من قاطعانه اعلام می کنم که بدون تولید قابل توجه، نمی‌توانیم مشکلات مملکت را حل کنیم و ریشه بسیاری از مشکلات در کمبود تولید است و ما باید در کارهای اجرایی ، محور تولید را جدی بگیریم. باید با بهره‌برداری کامل از ظرفیت‌های تولیدی کشور، نباید بگذاریم این ظرفیت‌ها خالی بماند و شما بایستی در استان‌ها سعی نمائید از کلیه ظرفیت‌های تولیدی در بخش‌های کشاورزی، دامی، شیلات، صنایع و صنایع دستی و امور تولیدی، حداکثر استفاده را به عمل آورید، البته این امر وضع فعلی را قدری سامان می‌دهد، ولی هدف اصلی ما کارهای زیر بنایی است که تولید آینده و خوکفایی را تضمین خواهد کرد. یکی از اهداف مهم برنامه پنجساله، خودکفائی در تأمین نیروها و تربیت نیروی انسانی و استفاده لازم از تخصص‌ها وتکنیک‌ها در میدان کار می باشد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره مسائل آذربایجان بحث و قرار شد وزارت خارجه بیانیه‌ای با مضمون اظهار تأسف از سرکوب مردم بدهد. بعد از جلسه، احمدآقا درباره کم مهری رهبری به نیروهای خط ۳ گله کرد. شب در دفترم ماندم و تا ساعت یازده شب کارها را انجام دادم. خسته بودم و تب داشتم.

برنامه‌های اجرایی نظام عادلانه اقتصادی

۱ - محدود کردن اشیاء قابل تملک شخصی (انفال در اختیار دولت است) [illegible]

۲ - محدود کردن طرق به دست آوردن ثروت از منابع طبیعت و اجازه ربودن حقوق کارگر (نقد کار)

۳ - شرط ارائه کار مفید و مؤثر.

۴ - تحریم کسب از طرق کثیف ثروت؛ مکاسب محرمه، ربا، احتکار، استثمار، [illegible]

۴ - حق کار دولت در گرفتن [illegible] و خدمات و [illegible]

۵ - [illegible] ثروت را [illegible] [illegible]

۶ - مالیات‌های ثابت اسلام: خمس، زکات، و فطریه

۷ - حق تعیین مالیات برای دولت، و گرفتن سهم در واگذاری انفال

۸ - حق دولت در گرفتن اجرت خدمات و [illegible]

۹ - کفارات، نذرها، قسم‌ها

۱۰ - انفاقات مستحب و [illegible] اسلامی مخصوص [illegible]

منع تظاهر به ثروت و تجمل

۱۰ - اخوت اسلامی (برادری)

۱۱ - تحریم بهره‌داری از اموال از مصارف حرام، تبذیر، اسراف

۱۲ - وظایف دولت در اداره [illegible]، اعانه فقرا، بیمه‌های اجتماعی، [illegible]

۱۳ - اهمیت دادن سرمایه به صاحب نیروی کار، از طرف دولت [illegible]

۱۴ - حق دولت در [illegible] [illegible] در صورت ضرورت.

[illegible] فقرا [illegible] سرمایه [illegible] سرمایه

[illegible]

[illegible]

دستخط برنامه های اجرایی نظام عادلانه اقتصادی

بهمن ۱۳۶۸

یکشنبه ۱ بهمن | ۲۳ جمادی الثانی ۱٤۱۰ | ۲۱ ژانویه ۱۹۹۰

دیشب با کمی تب و خستگی خوابیدم. ساعت پنج و نیم صبح بیدار شدم و دیگر نخوابیدم. ساعت هشت ونیم آقای [اکبر] ترکان [وزیر دفاع] آمد و راجع به نتایج مذاکرات با هیأت چینی درباره صنایع نظامی گفت. هیأت چینی آمدند؛ اظهار رضایت کردند[1].

[آقای ملـک معراج خالـد] رئیس مجلس پاکسـتان و همراهان آمدنـد. مذاکرات دوستانه داشتیم[2]. [ژنرال یسـتورالحق مالک] فرمانده نیروی دریایی پاکستان آمد. درباره

---

۱ - ژنرال«دنگ فن گوا» معاون شـورای علوم و تکنولوژی چین، ضمن ابراز خوشـحالی از سـفر خود و هیأت همراه به ایران، سـلام های گرم رهبران کشـورش را ابلاغ کرد. آقای هاشـمی ضمن تأکید بر توسـعه و تعمیق هر چه گسترده تر و همه جانبه تر روابط فیمابین اظهار داشت:«از چند سال پیش، ما کشـور شـما را به عنوان همکار در بسیاری از زمینه ها انتخاب کرده‌ایم و از این انتخاب راضی هستیم.» یک موافقت نامه ده ساله برای همکاری های علمی و انتقال تکنولوژی در صنعت نظامی، به امضای آقای اکبر ترکان وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و ژنرال دنگ فن گوا رسید.

۲ - در این دیدار، ابتدا رئیس مجلس پاکسـتان ضمن ابراز خرسـندی از دیدار با رئیس جمهور اظهار داشت: «به لطف خداوند در شرایط حاضر، تماس های میان مسـئولین دو کشـور رو به افزایش است و امیدواریم در پرتو این تماس‌ها، موفقیت های بیشتری به دست آید. ما به عنوان نمایندگان مجلس، در جهت خواسـت مردم حرکت می کنیم و با توجه به خواسـت آنان، همواره از حرکت ها و مواضع جمهوری اسلامی ایران دفاع می کنیم. ما از برنامه بازسـازی ملی در ایران که اخیراً تدوین شـده اسـت، بهره گرفته ایم و امیدواریم که این برنامه بتواند به خوبی اجرا شـود» رئیس مجلس پاکسـتان ضمن ابراز خوشوقتی از همکاری سه کشور ایران، پاکستان و ترکیه در چارچوب «اکو» اظهار امیدواری کرد که سه کشور از این همکاری ها بیش از گذشته سودجویند و بتوانند به نتایج دلخواه دست یابند. مردم پاکستان به مردم ایران و به آرمان های آنان علاقه وافری دارند و اطمینان داشته باشید که در تمام تلاش‌هایی که برای وحدت امت اسلامی انجام می پذیرد، ما در کنار شما خواهیم بود.» آقای ملک معراج خالد در پایان سخنان خود، ضمن ارج نهادن بر سیاست‌های مدبرانه رئیس جمهور، دیدار آقای هاشمی از پاکستان را آرزوی مردم پاکستان خواند. آنگاه آقای هاشمی ضمن تشکر از سخنان رئیس مجلس پاکسـتان اظهار داشـت:« به خاطر اهمیتی که مجلس در ایران و پاکستان دارد، من انجام این سفرها را در تقویت روابط دو کشور موثر می‌دانم. مردم و دولت شـما مطمئن باشـند که دولت ایران در نظر دارد روابط خود را بیش از پیش با پاکسـتان توسعه دهد و سطح کنونی روابط در زمینه های اقتصادی، فرهنگی و سایر امور با توجه به عمق علاقه دو ملت، کافی نیسـت و این روابط باید توسعه یابد و موضوعات قابل همکاری بسیاری در میان ما وجود دارد. اگر ایران و پاکسـتان همکاری های خود را به سـطح مطلوبی برسـانند، در مسائل منطقه نقش خود را بهتر ایفا خواهند کرد.» ایشان با تأکید بر لزوم مقابله با اشـرار و سـوداگران مرگ توسط دو کشور ایران و پاکسـتان ، خاطرنشان کرد: « ایران و پاکستان از اشرار و قاچاقچیان مواد مخدر رنج می‌برند و همکاری های ما برای مبارزه با این بلای جانسـوز باید به سـطح مطلوب تری برسد. در مورد مسائل مهم منطقه، اقتضا دارد که دو کشور بیشتر با یکدیگر همکاری داشـته باشـند. یکی از نشانه‌ها و موارد مشـخصی که علاقه ما را به توسعه روابط و همکاری ها نشان می دهد، تشکیل گروه دوستی ایران و پاکستان در مجلس شورای اسلامی است.»

اوضاع نیـروی دریایی مذاکره کردیم[1]. [آقای محمد عرب] سـفیرمان در عمان آمد. او از اوضاع عمان و وضع روابطمان گفت و از مواضع سـلطان قابوس [پادشاه عمان] اظهار رضایت کرد. [آقای ابوالقاسـم دلفی] سفیرمان که عازم کلمبیا است، برای خداحافظی و مشورت آمد.

شـورای عالی شهرسـازی برای تعیین تکلیف مسـئولیت و حق تعیین محل طرح‌ها و نقشـه جامع کشور و آمایش سرزمینی آمدند که بحث ناتمام ماند. امروز کسالت داشتم و کارها هم فشرده بود. محسن آمد. درباره سد ۱۵ خرداد و مذاکره بین [آقای زنگنه] وزیر نیرو و آقای [شیخ حسن] صانعی [رئیس بنیاد ۱۵ خرداد] پرسید.

دیدار با رئیس مجلس پاکستان

۱ - در این دیدار که دریادار شـمخانی فرمانده نیروی دریایی نیز حضور داشـت، ابتدا فرمانده نیروی دریایی پاکسـتان با ابراز خرسندی از این ملاقات، گفت: «ایران تجربه ده سال جنگ را دارد و نیروهای دریایی ارتش جمهوری اسلامی و سپاه پاسداران تجارب خوبی در این زمینه به دست آورده‌اند و ما امیدواریم بتوانیم از این تجربیات استفاده کنیم.» فرمانده نیروی دریایی پاکستان اعلام آمادگی پاکستان را برای در اختیار گذاشتن تکنولوژی دریایی به نیروهای دریایی ارتش و سـپاه اعلام کرد. آقای هاشـمی گفت: «ما خوشـحالیم که دوستان خوب پاکستانی‌مان را در ایران می بینیم و مسافرت‌های مقامات پارلمانی و اجرایی و فرماندهان نظامی پاکسـتان نشـان می دهد که دو کشور تصمیم گرفته‌اند روابط صمیمانه‌ای با یکدیگر داشته باشند. یکی از مواردی که ما می توانیم با یکدیگر همکاری داشـته باشـیم، مشـارکت در تأمین امنیت در دریاست و شما در این زمینه تجارب خوبی دارید و ما نیز در جنگ به تجربه های خوبی، دست یافته ایم.»

در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. بحث درباره اوضاع آذربایجان شوروی بود. وزارت اطلاعات گفت دو هیأت از نخجوان و باکو آمده‌اند. آنها خواستار حمایت و به رسمیت شناخته شدن هستند. درباره تفکیک وظایف [وزارتخانه‌های] جهاد [سازندگی] و کشاورزی به نتیجه رسیدیم.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره سیاست رفتار با مسائل آذربایجان بحث و تصمیم‌گیری کردیم. قرار شد انتقاد نسبت به شوروی تند نباشد. این تصمیم به رسانه‌ها ابلاغ شد. درباره استانداری خوزستان و آزاد کردن نیروهای ژاندارمری از خطوط جبهه برای ماموریت در مرزهای شمالی و شرقی تصمیم‌گیری شد.

دوشنبه ۲ بهمن | ۲۴ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۲۲ ژانویه ۱۹۹۰

با کمی کسالت ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم. کارهای عقب مانده را انجام دادم. آقای [علی] آقامحمدی آمد و درباره مسائل سیاسی، اجرایی و نظامی پیشنهادهایی داشت. اعضای کمیسیون برنامه و بودجه مجلس آمدند. تذکراتی درباره اجرای برنامه پنج‌ساله و پیشنهادهایی برای اصلاح امور اداری و اجرایی دادند. آقای [علی] جنتی استاندار خراسان آمد. ضمن گزارش وضع استان و خوشحالی از عدم مشکل سیاسی، برای اعتبارات و اختیارات بیشتر استمداد کرد.

آقای [محمود] واعظی [معاون اروپا و آمریکای وزارت امور خارجه] آمد. برای مذاکره در جهت حل اختلافات و عادی کردن مناسبات عازم فرانسه است. درباره محتوای مذاکرات و سیاست رفتار با انگلیس و آمریکا مشورت کرد. سیاست نظام و نظرات رهبری و خودم را توضیح دادم. آقای [سید جمال] ساداتیان آمد و خواستار کار در دفترم شد. نگران است که با نبودن در دفتر، متهم به عدم صلاحیت شود؛ قرار شد سمتی برایش در نظر بگیریم.

[آقای عبدالله نوری] وزیر کشور اطلاع داد که امروز تعداد کمی از شوروی به ایران آمده‌اند. روس‌ها بخش‌های زیادی از مرزها را با نیروهای نظامی بسته‌اند. عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. در مورد راه آهن بافق - بندرعباس و کارخانه قند اقلید و قیمت قند، شکر و توتون و تنباکو بحث و تصمیم گیری شد.

با تب و خستگی در جلسه ماندم. بعد از جلسه، مسکن و ویتامین خوردم. متن نامه آقای ولایتی برای وزیر خارجه روسیه را که بناست فردا سفیرمان ببرد، آوردند. تأیید کردم؛ هم اعتراض است و هم اظهار آمادگی برای کمک به رفع مشکل. با حالت تب به خانه آمدم.

سه‌شنبه ۳ بهمن | ۲۵ جمادی الثانی ۱٤۱۰ ۲۳ ژانویه ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. ساعت نه صبح [اعضای] شورای مرکزی نمایندگان رهبری در دانشگاه‌ها آمدند: آقایان محمدی گیلانی، [احمد] جنتی، [عباس] محفوظی و [محمدمهدی] عبدخدائی. خواستار حمایت و امکانات برای حضور قوی‌تر در دانشگاه‌ها و حذف اختیارات فرهنگی جهاد دانشگاهی از اساسنامه آن بودند.

وزیران صنعتی آمدند و درباره مشکلات ناشی از قانون جدید کار - از لحاظ مالی و مدیریتی - که در دستور مجمع تشخیص مصلحت است، گفتند؛ قرار شد در مجمع مطرح کنند. [آقای محمد سعیدی کیا] وزیر راه و ترابری آمد و درباره برنامه‌های راه و راه آهن و بنادر گفت. دکتر [حسن] روحانی [دبیر شورای عالی امنیت ملی] آمد. درباره برنامه‌ها و اعتبار شورای عالی امنیت ملی صحبت شد.

عصر آقای [امین] بیانک نماینده اهواز آمد. برای امور استان خواستار حمایت شد و راجع به [آقای محسن میردامادی] استاندار [خوزستان] گفت. آقای [محی‌الدین] فاضل هرندی[رئیس کمیسیون کشاورزی] آمد. گزارش خدمات هیأت هفت نفری واگذاری

زمین را گفت و برای موتور پمپ‌ها ارز خواست. آقایان [حسن] حبیبی، [مسعود روغنی] زنجانی و [محسن] نوربخش آمدند. موارد اصلاحی در بودجه سال ۱۳۶۹ را توضیح دادند و تأیید گرفتند.

شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. آقایان [حسین] محلوجی، [هادی] نژادحسینیان، [محمدرضا] نعمت زاده و [سیدمنصور] رضوی، در مضرات قانون کار در دستور گفتند. آقای [حسین] کمالی وزیر کار دفاع کرد. شام صرف کردند و رفتند. آقای [سیدمحمدموسوی] خوئینی‌ها برای گرفتن امکانات جهت مرکز تحقیقات [استرتژیک ریاست جمهوری] استمداد کرد و آقای [حسن] صانعی برای کالاهای بنیاد ۱۵ خرداد.

چهارشنبه ٤ بهمن | ٢٦ جمادی الثانی ١٤١٠ ٢٤ ژانویه ١٩٩٠

دیشب خوب نخوابیدم. خیلی زود با زنگ تلفن اشتباهی بیدار شدم. بعد از نماز تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقایان [محمدعلی] نظران و [سیدمحمودرضا] آقامیری آمدند. در مورد ستاد اداره امور اسرای آزاد شده صحبت شد؛ طرحی آوردند. [آقای عیسی کلانتری] وزیر کشاورزی و مدیران بخش دام آمدند و گزارش وضع دام، مرغ، گاو، گوسفند، شتر، لبنیات و دامپزشکی را دادند؛ از برنامه و پیشرفت کار راضی‌اند.

آقای [مرتضی] الویری [رئیس کمیسیون برنامه و بودجه] آمد. از نگرانی خط رادیکال گفت که نگران حذف شدن است. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری و بازسازی آمد. ظهر با عفت ناهار خوردیم. محسن هم رسید. یاسر هم با بچه‌های دفتر ناهار خورده بود.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. درباره مسائل آذربایجان، کشمیر و روابط با شوروی و هند بحث و تصمیم‌گیری شد. قرار شد زمان سفر وزیر خارجه هند به ایران را که قرار است هفته آینده بیاید، به خاطر کشتار کشمیر به تأخیر بیندازیم.

تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم. با رهبری در خصوص پیگیری کار رسانه‌ها در مورد سیاست ستاد آذربایجان، تلفنی صحبت کردیم.

پنجشنبه ۵ بهمن | ۲۷ جمادی الثانی ۱۴۱۰ ۲۵ ژانویه ۱۹۹۰

ساعت هفت ونیم صبح به دفترم رسیدم. برای آمادگی سفر، تمام کارها را انجام دادم. آقای [گودرز] افتخار جهرمی [مشاور حقوقی رئیس جمهور] آمد. گزارش سفر به لاهه و مذاکرات با طرف آمریکایی و در مورد دعاوی طرفین و مسائل گروگان‌ها و اموال مسدودی را داد و نسبت به ادامه کار نظر گرفت.

آقای دکتر [حسن] حبیبی[معاون اول رئیس جمهور] برای امور جاری آمد و نظر شورای نگهبان در مورد برنامه پنج‌ساله را که ایرادات جزئی به مصوبه مجلس و به نفع دولت داده‌اند و اختلاف شورا با وزارت کشور در مورد انتخابات تهران و مسائل بودجه سال آینده گفت. دو سه ملاقات دیگر هم داشتیم. آقای آشیخ عباس پورمحمدی آمد. از شرکت [تعاونی] پسته [رفسنجان] انتقاد داشت و برنامه سفر دختر امام به رفسنجان [را گفت].

ساعت سه بعد از ظهر به فرودگاه رفتم و به سوی جزیره خارک پرواز کردیم. دکتر [حسن] روحانی و [غلامرضا آقازاده] وزیر نفت و آقای [حمید] میرزاده و جمعی دیگر و یاسر، مهدی، فاطی و سعید [لاهوتی] و ... بودند. عفت به خاطر شرکت در مراسم سالگرد شهید لبافی نژاد در تهران ماند. ساعت پنج بعد از ظهر رسیدیم.

مراسم رسمی تشریفات انجام شد. سپس سخنرانی کوتاه برای مردم در استادیوم ورزشی داشتم[1]. از باغ سبزی و میوه گلخانه‌ای در خارک بازدید کردم. بعد از نماز

---

۱ - ایشان در بدو ورود به جزیره خارک، در مورد هدف از دیدار خود گفت:«من در دوران جنگ، گاهی توفیق آمدن به این منطقه را داشتم، ولی پس از پایان جنگ به این جزیره نیامده بودم که در این دیدار، هدفم بازدید از بازسازی‌های انجام شده و قدردانی از کسانی است که در این جزیره

مغرب و عشـاء با مسـئولان جزیره کیش و [آقای غلامرضا صحرائیان] استاندار و [آقای ابراهیـم فاضل فردوسـی] امام جمعه بوشـهر در مورد نیازها و کمبودهـا منجمله آب و فاضلاب و برق و بهداشـت و دانشـکده و صیادی، مذاکره شـد. با نیروهای مسـلح هم مذاکره داشتیم.

شـام پرتشـریفات در مهمانخانه وزارت نفت بود. سـپس با مدیران نفت تا ساعت ده شب مذاکره انجام شد و سپس خواب و استراحت بود. آقای [محسن] رضایی اطلاع داد که چهار منافق در صدد ربودن هواپیمای شیراز به بندرعباس بوده‌اند که مجروح و کشته شده‌اند. با اتومبیل جزیره را بازدید کردیم.

جمعه ٦ بهمن | ٢٨ جمادی الثانی ١٤١٠ ٢٦ ژانویه ١٩٩٠

ساعت پنج و نیم صبح بیدار شدم. اخبار رادیو [بی بی سی] انگلیس و ایران را گرفتم. بعد از صبحانه، از اسکله و [مجتمع] شیمیایی خارک بازدید کردم[1]. پس از افتتاح آب شیرین

خدمت کرده‌اند» رئیس جمهور در حالی که از سوی چند تن از کارکنان شرکت نفت و نیروهای نظامی و افراد بومی منطقه مشایعت می‌شد، به استادیوم شهید ملاح زاده خارک رفت و در سخنانی از خدمات کارکنان ایثارگر جزیره خارک تقدیر کرد. آقای هاشمی گفت:« خدا را سپاس داریم که امروز را دیدیم که خارک به جای خود ایسـتاده و مردم و پرسـنل زحمتکش که دوران جنگ را پشـت سـر گذرانده‌اند، امروز در خارک زنده، فعال حضور دارند و این برای من لحظه ای بسـیار شـیرین است. کسانی که از تأسیسات حساس نگهداری می کردند و نیروهای مسلح ما اعم از سپاه، ارتش، بسیج و نیروهای انتظامی از خود انصافاً رشادت، ایثار و تعهد بروز دادند. من در دوران جنگ، چند بار موفق شدم به این جزیره بیایم که هر وقت به اینجا آمدم، از شـجاعت ها و رشـادت ها و ابتکارات جاذبه داری که برای حفاظت از تأسیسات به کار می‌رفت، به شـدت تحت تأثیر قرار می گرفتم. بارها خدمت حضرت امام خمینی (ره) عرض می کردم که مقاومت مردم و نیروها فوق انتظار بود و این مقاومت بود که اقتصاد ما را در دوران جنگ سرپا نگه داشت و همه می‌دانسـتیم قلب اقتصاد و مملکت در خارک می‌تپد و دشـمن هم این را می‌دانسـت و هر چه را که در توان داشـت برای مقابله با خارک به کار گرفت.» رئیس جمهور با اشـاره به تحلیل‌ها و تفسـیرهای غلطی که از به زانو در آمدن ایران در خارک حکایت داشـت، گفت: «براساس این تحلیل ها تپش قلب اقتصاد ما در جزیره خارک خاموش می شد و آنها خاموش شدن شعله فعالیت در خارک را با خاموش شدن شعله جنگ، یکی می‌دانستند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ١٣٦٨،» دفتر نشر معارف انقلاب، ١٣٩٠.

١ - ایشـان در دفتر یادبود مجتمع شـیمیایی جزیره خارک چنین نوشت: «مشـاهده آثار تلاش نیروهای متعهدی که پس از هشت سال جنگ و بمباران، توانسـته اند این امکانات را روی پا نگه‌دارند و برای تکمیل و توسـعه آن در تلاشـند، مایه امیدواری اسـت. متأسفانه هنوز بخشی از منابع و ثروتمان در

کن [با ظرفیت تولید روزانه یک میلیون و ۲۰۰ هزار گالن] به سوی سکوی نفتی فروزان [در عمق آب‌های خلیج‌فارس] که مشترک با سعودی‌ها است، حرکت کردیم.

اسکله‌های بهره‌برداری آبی و اسکله حفاری دریایی بازدید شد. توضیحات مهندسین را گوش دادم و برای کارکنان صحبت کردم[1]. به نظرم دستگاه حفاری بسیار جالب و پیچیده است. ۹۰درصد گاز مخلوط همان جا می‌سوزد و کمی همراه نفت به خارک می‌آید.

بعد از ظهر به خارک برگشتیم. ناهار و استراحت و مذاکره با امام جمعه و چند نفر از بومی‌ها انجام شد و سپس از ده خارک و مساکن بومی‌ها بازدید و به سوی جزیره کیش با بدرقه رسمی پرواز کردیم.

ساعت پنج و نیم وارد کیش شدیم. استقبال رسمی و انتقال به اقامتگاه انجام شد. بعد از نماز مغرب، به توضیحات مدیران و گروه مشاور عمران کیش گوش دادیم[2]. طرح

خلیج فارس هدر می رود که امیدوارم در طول برنامه پنج‌ساله بتوانیم از هدرروی آنها جلوگیری کنیم که استقلال و عظمت کشور را از این طریق می‌توانیم تأمین کنیم.»

۱ - در این بازدید، ابتدا گزارشی در مورد میزان ظرفیت میدان نفتی فروزان متعلق به شرکت ملی نفت فلات قاره ایران داده شد، سپس ایشان در اجتماع کارگران، تکنیسین ها و مهندسان میدان نفتی فروزان شرکت کرد و ضمن گفتگو با آنها، از نزدیک با مشکلات‌شان آشنا شد. آقای هاشمی ضمن قدردانی از زحمات کارکنان، کارگران، مهندسان و تکنیسین‌های سکوی نفتی فروزان و مهم خواندن زحمات آنها گفت: «با مقدار نفتی که از این سکو به دست می‌آید، ما بخش عظیمی از مشکلات خود را حل می کنیم و در این راستا صدها کارخانه و مزرعه با پول همین نفت اداره می‌شود. امیدوارم با برنامه ریزی بتوانیم در آینده درآمد دیگری به غیر از نفت داشته باشیم.» مقدار زیادی از گاز حاصل از نفت از بین می رود یا می سوزد . گاز منبع اصلی انرژی کشور است و ما در برنامه پنج‌ساله با امکانات شرکت‌های خارجی از استحصال گاز استفاده بیشتری خواهیم برد. ما مدتی مشکلاتی داریم تا بتوانیم بر ثروت کشورمان مسلط شویم. شما کارگران و مهندسان برای اسلام کار می کنید و در این جهاد عظیم برای بهبود وضع زندگی مردم سهیم و شریک هستید.» رئیس جمهور سپس در اجتماع کارمندان، کارگران، مهندسان و تکنیسین ها سکوی حفاری شهید رجائی حضور یافت وضمن تقدیر از تلاش و کوشش آنان در عمق آب‌های خلیج فارس تأکید کرد: «ما در منطقه از نظر صنعت حفاری از دیگر کشورها جلوتر هستیم و این از افتخارات شما متخصصان و کارکنان است.»

۲ - مدیر عامل سازمان عمران کیش گفت: « جزیره کیش با داشتن ۹۱ کیلومتر مربع مساحت تا نزدیکترین قسمت بدنه اصلی خاک ایران هفده کیلومتر فاصله دارد و امکاناتی که امروز در جزیره کیش وجود دارد و جزو ثروت ملی محسوب می شود، دارای ارزشی معادل پانصد میلیون دلار به علاوه یکصد میلیارد ریال می باشد.» او همچنین پیرامون هتل کیش، مجتمع تفریحی ورزشی کیش، ویلای سابق هویدا، پاویون سازمان عمران کیش، ویلای سابق اسدالله علم وزیر دربار، مجتمع مرجان کیش، ویلای سابق پسر شاه معدوم، مرکز تجارت بین المللی کیش، ویلای سابق شاه معدوم، بازارهای

جالب و بلند پروازانه‌ای برای جزیره دارند و کارها خیلی وسیع شروع شده و به خوبی پیش می‌رود. من هم صحبت کوتاهی در تأیید و اظهار حمایت نمودم[1].

برای شام به رستوران میرمهنا رفتیم. منظره شاعرانه‌ای داشت و شام خوبی دادند. از هتل ساحل که ترکیبی از هتل و فروشگاه شده، بازدید کردیم و بستنی خوردیم. عفت و بچه‌ها هم آنجا بودند. از اسکله هم بازدید کردیم و کشتی ایران هرمز برای ادای احترام، بوق ممتد زد. به اقامتگاه برگشتیم. ساعت یازده شب خوابیدم.

شنبه ۷ بهمن | ۲۹ جمادی الثانی ۱۴۱۰ | ۲۷ ژانویه ۱۹۹۰

ساعت شش صبح بیدار شدم. اخبار داخلی و خارجی را گرفتم؛ مسأله مهمی نداشتیم. کمی در ساحل دریا مقابل اقامتگاه قدم زدم. مهدی توضیحاتی درباره ساحل کیش می‌داد. به کاخ شاه رسیدیم.

کیش و صفین، اسکله، فرودگاه و دیگر تأسیسات این مرکز اقتصادی، گزارش مشروحی ارائه داد. بر اساس این گزارش، در برنامه پنجساله اول، طرح تکمیل و توسعه اسکله کیش جهت ایجاد ظرفیت سالانه پانصد هزارتن تخلیه و بارگیری، ایجاد مرکز مخابراتی ماهواره ای، ایجاد اشتغال حداقل ۲۵ هزار نفر در این جزیره، تکمیل و توسعه فرودگاه کیش و انجام پروازهای بین المللی، وصول به صید سالانه یکصد و سی هزارتن ماهی و صد میلیون قوطی کنسرو، احداث تأسیسات ورزشی و تفریحی در جزیره کیش برای اهالی و مسافرین و برقراری خطوط جدید کشتیرانی بین جزیره کیش و بنادر داخلی و خارجی پیش بینی شده است. در این گزارش همچنین با اشاره به طرح‌های در دست انجام و در شرف اتمام آمده است: «مجموع سرمایه گذاری برای طرح‌هایی که در نیمه اول ۱۳۶۹ پایان خواهد یافت، بالغ بر پنجاه میلیارد ریال می باشد. همچنین کمک مالی به نخست وزیری سابق و نهاد ریاست جمهوری در چند نوبت در حدود سه میلیارد ریال بوده است.»

۱ - رئیس جمهور در پایان این جلسه، ضمن قدردانی از تلاش مدیران سازمان عمران کیش، گفت: «مردم از آینده جزیره کیش مطمئن هستند و مسئولان باید گزارش فعالیت‌های خود را با مردم در میان بگذارند.» ایشان با اشاره به هدر رفتن نود درصد از گازهای سکوی نفتی فروزان گفت: «من از دیدن اینکه این گازها می‌سوزد و این استعدادها هدر می رود و از اینکه از استعداد جزیره کیش آن طور که باید استفاده نمی‌شود، متأثر شدم.» رئیس جمهور در مورد تسریع در اجرای طرح‌های جزیره کیش دستورات لازم را به مسئولین ابلاغ کرد و از آقای میرزاده معاون اجرائی رئیس جمهور به خاطر تلاش چشمگیر در این زمینه قدردانی کرد. آقای هاشمی گفت: «یک مقدار تنگ نظری‌ها در جامعه نسبت به فعالیت‌های اقتصادی در جزیره کیش وجود دارد که باید این گونه افراد را توجیه کرد و ما باید نشان بدهیم که اسلام با این گونه مسائل سر سازگاری دارد و با عدالت می‌توان این امر را انجام داد.» آقای هاشمی در زمینه استفاده از منابع متعدد آب شیرین خواستار مهار کردن شش میلیارد متر مکعب نزولات جوی استان بوشهر شد.

متصدی پروژه اصلاح کاخ که آن را برای دفتر تجارت بین‌الملل اجاره کرده، توضیحاتی داد. گفت ۶۰۰ میلیون تومان هزینه می‌کند و ماهی ۱۲ میلیون تومان به سازمان عمران کیش اجاره می‌دهد و امید دارد که سود خوبی هم ببرد. اجاره برای مدت پنج سال است. کارگرهایش ابراز احساسات کردند. پسر فاطمه خانم مقّربی مستخدمه سابق مدرسه رفاه، جزو کارکنانش بود. آمد و خودش را معرفی کرد.

به اقامتگاه برگشتیم. پس از صرف صبحانه، برای بازدید از کارهای در دست اجرای جزیره حرکت کردیم. نخلستان‌های در دست احداث را دیدیم که گفتند هشت هزار نخل تاکنون غرس کرده‌اند. من هم نخلی غرس کردم.

سپس از کارخانه ساخت آجر سیمانی تحت فشار بازدید شد که جالب و ابتکاری بود. سپس از طرح مجتمع تجاری دیگری که بخش خصوصی در اطراف کاخ ولیعهد اجرا می‌کند با ۸۰ هزار متر زمین، برای احداث مراکز مسکونی و تجارتی و تفریحی، با زیر بنای ۱۷ هزار متر، با اجاره سنگین اجرا می‌کند، دیدن کردیم. از اعتمادی که کرده‌اند و این همه سرمایه گذاری می‌کنند، تعجب کردم.

از فروشگاه فتح‌المبین و بازار پردیس و سپس از قریه کیش که بومی‌ها زندگی می‌کنند و بازار قدیمی ده دیدار شد. سپس در مسجد برای مردم کمی صحبت کردم[1].

از مجتمع مسکونی تجاری دیگری که بخش خصوصی با دویست ویلا و دویست

---

۱ - ایشان در اجتماع مردم جزیره کیش، اهمیت این قطب اقتصادی منطقه را تشریح کرد و گفت: «رژیم گذشته در نظر داشت که این جزیره محلی برای عشرت و مرکز زندگی خوش گذرانان دنیا باشد، اما این خواب آن طور که می خواستند تعبیر نشد و آنچه امروز ما برای این جزیره در نظر داریم، یک مرکز اقتصادی کار و فعالیت همراه با نشاط و روحیه است. ما امروز به هدفی که در نظر داریم رسیده‌ایم و بخش خصوصی با سرمایه گذاری‌های بسیاری در بخش های صنعت، توریسم ، واردات و صادرات، استفاده از منابع دریا و ایجاد مجتمع های گوناگون، نشان داده که به دولت اعتماد دارد. دور نمای جزیره کیش، ایجاد یکی از قطب‌های موثر تجاری و صنعتی در منطقه است و ما با استفاده از منابع دریایی و تلاش در این سرزمین کار و فعالیت، می‌توانیم قدم های دیگری را نیز در جزایر دیگر برداریم. تفاوت اساسی طرح اینجا با سایر مناطق آزاد این است که در جزیره کیش اخلاق اسلامی باید مراعات شود و ما منطقه آزاد همراه با تلاش اقتصادی و حاکمیت روابط اقتصادی می‌خواهیم. برای ما زیبنده نبود که در سواحل کشورهای دیگر سرمایه گذاری کنند و امیدوارم در سفر بعدی شاهد اجرای طرح‌های موثر دیگری باشیم.» آقای هاشمی با اشاره به دیدارهای خود از پروژه های در دست احداث و طرح های نخلستان و نهالستان گفت: « من امروز از این بازدید راضی بر می گردم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب ۱۳۹۰.

مرکز تجاری و دویست انبار با نیروگاه برق و آب شیرین کن و سایر نیازها می‌سازند، بازدید کردم. اگر مصالح به صورت پیش ساخته از خارج بیاورند، حدود یک میلیارد تومان سرمایه گذاری دارند و مدعی‌اند که تا نیمه سال ۱۳۶۹ تمام می‌کنند.

ناهار و استراحت تا ساعت سه بعد از ظهر در اقامتگاه انجام شد. سپس با تشریفات رسمی از کیش به بندرعباس رفتیم و از فرودگاه برای دیدن اسکله و آب گیری که آقای مسعودی ساخته، با هلی کوپتر به جزیره قشم رفتیم. با شرکت نفت و وزارت نیرو اختلاف دارند. سپس از فرودگاه بندرعباس به سوی تهران پرواز کردیم و ساعت هفت و نیم رسیدیم و به خانه آمدیم. در هواپیما ابتکارات آقای مسعودی را در مورد ساخت اسکله و سکوی حفاری دریا بررسی کردیم؛ بعضی عملی بودن آن را قبول ندارند.

یکشنبه ۸ بهمن | ۱ رجب ۱۴۱۰ ۲۸ ژانویه ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح برای افتتاح کنفرانس هشتم اندیشمندان به هتل استقلال رفتم. قرآن و سرود و تصاویری از مراسم تشییع جنازه امام و خیرمقدم آقای [احمد] جنتی و سپس سخنرانی طولانی من درباره اندیشه و افکار امام، تا ساعت ده و نیم انجام شد[1]. به

۱ - ایشان در مراسم افتتاح هشتمین کنفرانس اندیشه اسلامی تحت عنوان «اندیشه حضرت امام خمینی(ره)» با حضور بیش از ۲۰۰ نفر از میهمانان خارجی و شخصیت‌های علمی و فرهنگی کشور، گفت: «در یازدهمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی، ما شدیدا متأسفیم که این کنگره برای اولین بار در غیاب صاحب کنگره، یعنی حضرت امام (ره) انجام می شود و ما از برادرانی که در اولین کنگره بعد از رحلت حضرت امام (ره) مساله اندیشه‌های معظم له را در این کنگره مطرح کردند، بسیار ممنون هستیم که به نظر می‌رسد، مناسب‌ترین موضوع مورد نیاز جامعه است. خوشبختانه افکار حضرت امام (ره) به وسیله گفته ها، متن، صدا و تصویر، نوشته‌ها و اعمال ایشان در سراسر جهان در اختیار مسلمانان است و اینها اسناد آسیب ناپذیر و تغییر ناپذیری هستند. من برای این کنگره ارزش و عظمت زیادی قائل هستم، چون باب ژرف‌نگری و تتبع را در جامعه باز می کند، مخصوصاً برای کسانی که نگران این مطلب هستند که بعد از حضرت امام، این مشعل فروزان، کم فروغ شود. من به عنوان یکی از شاگردان حضرت امام که مدت ۳۲ سال از برکات انفاس مقدس ایشان استفاده کرده ام و در مسایل علنی و سری و در ظواهر سیاست و در تحصیل و تأیید از ایشان استفاده کرده‌ام، در یک کلمه، اندیشه های حضرت امام را تبلور اسلام خالص و ناب و موجودی جامعه اسلامی مان را تبلور اندیشه‌های امام یعنی اسلام خالص می‌دانم.» آقای هاشمی ضمن اشاره به موفق بودن زندگانی حضرت امام(ره) گفت: «امام رهبر موفقی بودند که توانستند تا حدود زیادی آمال و آرزوهایشان را تحقق بخشند و

دفترم آمدم و کارهای عقب مانده را انجام دادم. آقای دکتر حبیبی برای امور جاری آمد.

نامه‌ای از ۴۵ نماینده کنگره آمریکا آمده است. آنها خواستار کمک به آزادی گروگان‌ها شده و به نحوی ایران را شریک در مسئولیت معرفی کرده‌اند. گفتم جواب تهیه شود. پیامی از دبیرکل سازمان ملل توسط آقای [محمد جواد] ظریف در همین مضامین رسید. عصر هیأت دولت جلسه داشت. بودجه ۱۳۶۹ در دستور بود. آقای [محمدحسن] تولائی به عنوان استاندار خوزستان تایید شد. شب در دفترم ماندم و تا ساعت دوازده شب کار کردم. باز هم کارها تمام نشد.

ما چند ماه پس از رحلت حضرت امام، شاهد تحکیم افکار، آمال و آرزو های حضرت امام هستیم. حضرت امام(ره) آن چیزهایی را که اسلام برای یک مرد مسلمان می‌خواهد، داشتند که این می تواند برای ما در حال حاضر یک الگوی در دسترس باشد. امام، شخصیت جامعی است که از نظر علومی که مربوط به مسئولیت رهبری بود، در شخص ایشان به طور کامل وجود داشت. ایشان فقیه متبحر و عمیقی بودند که واقعاً در فقه، سرآمد دیگران بودند و در عین فقیه بودن،فیلسوف بسیار عمیق و متبحری بودند که فلسفه را با وجودشان لمس کرده بودند. حضرت امام، فلسفه را با عرفان جلا و صیقل داده بودند و در اخلاق، امام واقعاً صاحب نظر بودند و اخلاق نظری و عملی را در جامعه تحقق بخشیدند. حضرت امام جامعه و تاریخ را به خوبی می شناختند و نسبت به آنها نظر داشتند و در کنار همه اینها، معظم له، شاعر بوده و از لطایف روحی هنرمندان برخوردار بودند. حضرت امام باید و نبایدهای جامعه را با فقه به خوبی می‌دانستند و با عرفان و سیرو سلوکشان به خدا نزدیک شده بودند و هیچ گاه حاضر نبودند چیزی که خدا را به خشم بیاورد، انجام دهند و ما بارها در زندگی‌شان این مسائل را دیدیم. حضرت امام، سیاستمداری فوق‌العاده دور اندیش و ژرف‌نگری بودند. کسانی که در روزهای سخت مبارزه، قبل و بعد از انقلاب و در دوران جنگ عملاً با امام تماس داشتند و با رهبری امام کار می کردند، می‌فهمند که چه سیاستمدار بزرگی برای اداره کشور بودند. یکی از اندیشه‌های بلند حضرت امام این بود که دین را به معنای اعم و اسلام را به طور اخص، از وضعی که پیش آمده و به انزوا کشیده شده بود، دوباره به جای خویش برگرداند. امام تلاش کردند تا این ودیعه الهی را احیا کنند و با تلاش و کوشش خود، جایگاه این ودیعه الهی را ایجاد کردند. یکی دیگر از آمال و آرزوهای حضرت امام که تا حدود زیادی تحقق پیدا کرده است، آشنا کردن جهان اسلام با قدرت و ذخایر خودش است. امام ثابت کردند که دین در جامعه بسیار نیرومند است و مهمترین و بهترین از تحقق عدالت اجتماعی در جامعه می‌باشد. این بیداری اسلامی که در حال حاضر در جهان اسلام پیش آمده است، تا حد زیادی مرهون رهبری امام است و اگر امروز ما می‌بینیم در فلسطین و لبنان، مسلمانان به پاخاسته‌اند و در کفرستان بلوک مارکسیست، نیروهای اسلامی پس از چند نسل سکوت و خمودگی، امروز بالنده شده‌اند و اگر امروز می‌بینیم مردم مظلوم کشمیر بعد از ده‌ها سال مظلومیت به پاخاسته است، آنها در تحلیل نهایی، راه روشنی به اندیشه‌های حضرت امام و عملکرد معظم له پیدا می کند.»

رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

دوشنبه ۹ بهمن | ۲ رجب ۱۴۱۰ | ۲۹ ژانویه ۱۹۹۰

تا ساعت هشت و نیم صبح کارها انجام شد. قاریان و حافظان قرآن از نیروهای مسلح که مسابقه داشته‌اند، آمدند. آقای [غلامرضا] صفائی توضیح مسابقه را داد و دو نفر اول قرائت و حفظ، قرآن خواندند. برای آنها صحبت کردم[1] و جوایز را دادم.

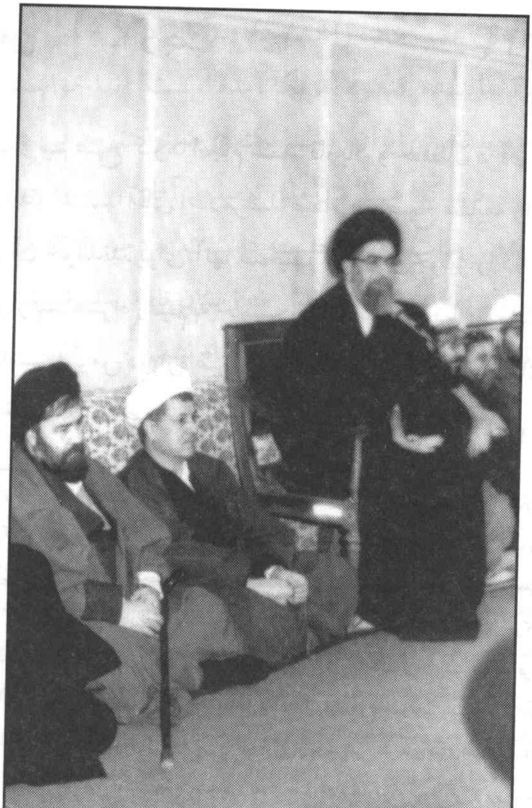
به دفتر رهبری رفتم. همراه رفتیم به حسینیه ایشان. تمام وزیران، نمایندگان و مسئولان تراز اول دعوت داشتند[2]. من درباره ضرورت اتحاد و هماهنگی نیروهای متعهد صحبت کردم[3]. آیت‌الله خامنه‌ای هم صحبت مفصلی داشتند. نماز خواندیم و ناهار خوردیم.

---

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است:« اجرای این مسابقات، آثار عمیقی بر زندگی ما خواهد داشت. تحقیقاً در میان اندوخته های امت اسلامی، چیزی شریف تر، عزیزتر، مبارک تر و سازنده تر از قرآن وجود ندارد. قرآنی که به تعبیر پیامبر اکرم(ص) ثقل اکبر است و چیزی بهتر از مأنوس بودن با قرآن در زندگی نیست. قرآن کریم در دشوارترین لحظات زندگی به کمک انسان می آید و کسانی که با قرآن انس دارند، خانواده و دوستان خود را مصونیت می‌بخشند. یکی از کارهای بسیار خوب در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، آشنایی با قرآن است و آثار حرکت شما برادران در نیروهای مسلح، عمیق است و این مایه افتخار ماست که سربازان، افسران و پاسداران ما بهترین قاری و یا حافظ قرآن باشند. باید در قرآن تدبر کرد و از این طریق از آلودگی‌ها و رسوبات و القائات شیطانی که وجود ما را در همه مراحل تحت تأثیر قرار می‌دهد، رهایی یافت. با برگزاری مسابقات بین‌المللی حفظ و قرائت قرآن کریم در میان ارتش‌های مسلمان، شما می‌توانید این روحیه قرآنی را به سایر ارتش‌های دنیای اسلامی منتقل کنید. نزد جوانان سرباز و نیروهای کادر، عاملی بهتر از قرآن برای آمادگی جهت مقابله با شدائد و ناملایمات وجود ندارد. روحیه قرآنی از بزرگترین سرمایه‌های ارتش‌های دنیاست و ارتشی که این روحیه را ندارد، با وجود داشتن ابزارهای پیچیده، در واقع چیزی نخواهد داشت.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - آیت الله خامنه ای رهبر معظم انقلاب با ذکر آیه شریفه «قُل انَّما اَعظُکُم بواحده، اَن تَقوُموُا لله مَثنی وَ فُرادی » و یاد امام عظیم الشان (ره) به عنوان مظهر این آیه الهی، در بیانات مبسوطی به بیان اهمیت تلاش مخلصانه مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران در پیشرفت و توفیق نظام در جهت هدف‌های والای آن پرداختند و محور اصلی برنامه‌های کشور در خصوص سیاست داخلی و سیاست خارجی را تشریح کردند.

۳ - در آستانه یازدهمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران و به عنوان استمداد از فیوضات الهی و توجهات حضرت ولی عصر و برکات روح مطهر امام خمینی، نشستی آکنده از صفا و صمیمیت از مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران در حسینیه امام خمینی و در محضر رهبر انقلاب برگزار شد. در این نشست ابتدا آقای هاشمی ضمن ارائه تحلیلی از تحولات جهانی اظهار داشت «دو قطب قدرت در جهان که تاکنون با یکدیگر تضاد داشتند، امروز در حال هماهنگ شدن هستند و همت استکبار جهانی مصروف ممانعت از بروز یک قطب جدید و نیرومند اسلامی است که مزاحم اهداف و برنامه های آنها باشد، زیرا قدرت های متجاوز و توسعه طلب، حرکت و وحدت اسلامی را تهدیدی جدی برای خود دانسته و با آن شدیداً مخالفت می کنند.» رئیس جمهور سپس از مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان به خاطر تصویب برنامه پنج‌ساله تشکر و قدردانی کرد و آمادگی کامل دولت را در اجرای آن اعلام داشت.

دیدار مسئولین نظام با رهبری

مراجعات زیادی از حضار بود؛ جمعاً جلسه خوب و مفیدی بود.

به دفترم آمدم. تا ساعت دو کار کردم. عصر آقای [اکبر] ترکان [وزیر دفاع] برای اعتبارات نیروهای مسلح و ساصد [= سازمان صنایع دفاع] آمد. در جلسه هیأت دولت تبصره‌های بودجه ۱۳۶۹ مطرح بود. تصویب کردیم از محل فروش یکصدمیلیون دلار با نرخ ارز آزاد، عیدی و پاداش به کارکنان دولت بدهیم.

آقای [عبدالله] نوری [وزیر کشور] اطلاع داد که نظارت شورای نگهبان، ابطال ۸۰ صندوق انتخابات میان دوره‌ای تهران را اعلان کرده که بدین ترتیب آقای [سیدعلی

اکبر] محتشمی به دور دوم می‌رود[1]. به خانه آمدم. برف می‌بارد.

سه‌شنبه ۱۰ بهمن | ۳ رجب ۱٤۱۰ ۳۰ ژانویه ۱۹۹۰

آقای [عبدالحسین] وهاجی [وزیر بازرگانی] آمد. درباره تسهیلات در پیمان نامه ارزی صادرات، طرحی آوردند. معاونانش هم بودند و توضیحاتی دادند. این طرح براساس اجازه واردات در مقابل صادرات است. آقایان [احمد] جنتی، [حسن] طاهری خرم آبادی، [محمد] مؤمن، ابطحی کاشانی و [ابراهیم] امینی نجف آبادی آمدند. درباره مسأله آقای منتظری بحث شد. نظر این شد که سخت گیری در مورد ایشان نشود. نگرانی این است که مخالفان، نظیر مسأله اخیر در مورد برنامه پنجساله، دور ایشان جمع شوند، ولی موضوع به رهبری مربوط است.

سپس هیأت رئیسه مجلس خبرگان جلسه داشت. آقایان مؤمن، طاهری، رئیسی و مشکینی پیشنهاد داشتند در اجلاسیه آینده، آیین نامه انتخابات خبرگان، به گونه‌ای اصلاح بشود که افراد مطمئن‌تر و باسوادتر به خبرگان راه یابند. ناهار را پیش من ماندند. درباره مسائل آذربایجان شوروی مذاکره شد. آقای مشکینی [رئیس مجلس خبرگان] گفت ستادی برای تغذیه فرهنگی مسلمانان آذربایجان تاسیس کرده و کمک خواست؛ قبول کردم.

عصر در جلسه دولت شرکت کردم و جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی را تعطیل کردیم. درباره بودجه ۱۳۶۹ بحث بود. دکتر [هادی] منافی [رئیس سازمان حفاظت محیط

---

۱ - در انتخابات میان‌دوره‌ای مجلس شورای اسلامی از حوزه انتخابیه تهران، جناح چپ (مجمع روحانیون مبارز تهران، دفتر تحکیم وحدت و انجمن اسلامی مسلمان)، آقایان علی اکبر محتشمی وزیر سابق کشور، بهزاد نبوی وزیر سابق صنایع سنگین، کاظم اکرمی وزیر سابق آموزش و پرورش و ابوالقاسم سرحدی زاده وزیر سابق کار و امور اجتماعی را به‌عنوان نامزد معرفی کردند. جناح راست (جامعه روحانیت مبارز تهران، حزب مؤتلفه اسلامی و جامعه اسلامی مهندسین، نیز آقایان علی موحدی کرمانی، حبیب‌الله عسگراولادی، مرتضی نبوی و مریم بهروزی را کاندیدا کرده بودند.

زیست] از کسی نقل کرد که رادیو ژاپن خبر داده که فردا در تهران زلزله‌ای با قدرت ۹ درجه [در مقیاس] ریشتر خواهد آمد؛ گفتیم تحقیق کردند. معلوم شد که خبر صحت ندارد. به وزارت اطلاعات گفتیم موضوع را پیگیری کنند؛ چون این روزها با این گونه شایعات، جنگ روانی راه می‌اندازند.

چهارشنبه ۱۱ بهمن | ٤ رجب ۱٤۱۰ ۳۱ ژانویه ۱۹۹۰

چند نفر از جانبازان آمدند و نیازهایی مطرح کردند؛ به دفترم گفتم تأمین نمایند. آقای احمد توکلی آمد. از ضررهای قانون کار جدید گفت و خواستار استخدام در ادارات ریاست جمهوری شد. آقای محسن رضایی [فرمانده کل سپاه] آمد. درباره وضع جبهه‌ها و لزوم تکمیل طرح محرم و حفاظت بیشتر از خارک صحبت شد.

[آقای لارس مارکس] سفیر زلاندنو برای تقدیم استوارنامه آمد. درباره شرایط

تقدیم استوارنامه سفیر زلاندنو

کشورش صحبت کردیم. آقای [عبدالله امام] بخاری امام جماعت مسجد [جامع] دهلی نو آمد. او از وضع مسلمانان هند گفت و از فشار هندوها بر مردم کشمیر و خواهان حمایت و تقویت نخست وزیر جدید هند، به شرط حل شدن مسأله کشمیر و مسجد بابری شد. گفت به خاطر تعداد کم افراد حزب جاناتا در کنگره، ناچار با گروه‌های فاشیستی ائتلاف کرده‌اند که آنها با مسلمانان ضدیت دارند. از راه حل سیاسی برای نجات او از فشار این گروه‌ها پرسیدم؛ راهی به نظرش نمی‌رسد، چون با حزب کنگره هم خوب نیست.

عفت هم در دفتر بود ناهار را با هم خوردیم. محسن و مهدی هم آمدند. عصر هیأت دولت جلسه داشت. بحث در تبصره‌های بودجه بود. امروز را روز برنامه‌ریزی نامگذاری کردیم. شب مصاحبه‌ای در مورد برنامه و نامگذاری ۱۱ بهمن کردم.

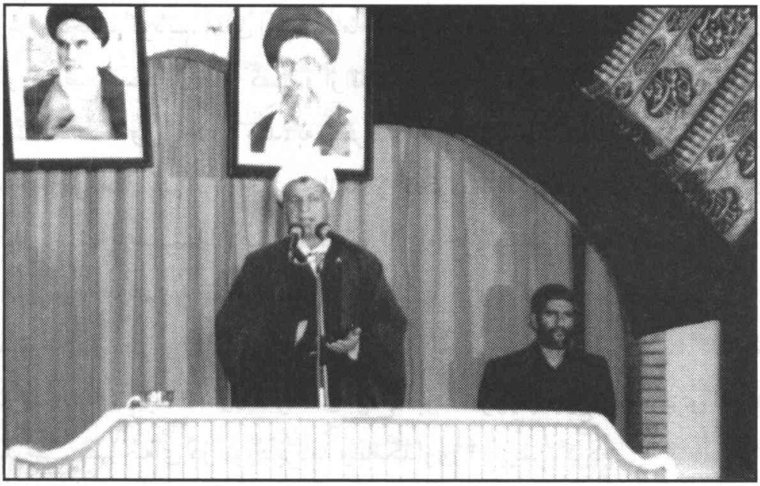
پنجشنبه ۱۲ بهمن | ۵ رجب ۱۴۱۰ ۱ فوریه ۱۹۹۰

با عفت و عذرا خانم [خواهر همسرم] صبحانه خوردیم. تا ساعت ده صبح کارها را انجام دادم. برای شرکت در مراسم افتتاح برنامه‌های دهه فجر، با هلی‌کوپتر به محل مرقد امام رفتیم. جمعیت زیادی جمع شده بودند. مهمانان خارجی هم بودند. حاج احمدآقا صحبت طولانی کرد. من مختصر صحبت کردم.[1] احساسات مردم خیلی خوب بود. به دفترم برگشتم.

عصر آقای [محمدحسن] تولائی استاندار جدید خوزستان آمد و برای انجام وظایف در بازسازی و امور دیگر تأیید و حمایت خواست. اخوی محمود [از وزارت امور خارجه]

---

۱ - ایشان عزم امام خمینی (ره) برای بازگشت به ایران در ۱۲ بهمن سال ۱۳۵۷ را اقدامی تاریخی خواند و ضمن ستایش تهور بی مانند امام گفت: «اگر امام آن روز به تهران نمی‌آمد و از نزدیک رهبری توده‌های بپا خاسته مسلمان ایران را به دست نمی‌گرفت، معلوم نبود که چه سرنوشتی در انتظار انقلاب بود. چنین تصمیم و روز تاریخی، همواره در تاریخ خواهد درخشید، چرا که تا آن روز سابقه نداشت که رهبری آن گونه برای نجات مردم و پیروزی انقلاب، خود را از محیطی امن به کانونی پرخطر بکشاند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

سخنرانی در مرقد امام (ره) به مناسبت آغاز دهه فجر

آمد. گزارش وضع لبنان را داد و از آشتی ناپذیری در درگیری‌های بین شیعه گله داشت و اعلان خطر می‌کرد. اول شب به خانه آمدم.

جمعه ۱۳ بهمن | ٦ رجب ١٤١٠ | ۲ فوریه ۱۹۹۰

در خانه بودم. برف میبارید. کار مهمی نداشتم. بیشتر وقت به استراحت و مطالعه و کمی هم به خواندن گزارش‌ها گذشت. بچه‌ها آمدند و شب سرمان خلوت بود. در گزارش‌ها، قیام مردم مسلمان آسیائی تبار ایالت کوزوو در یوگسلاوی و مسائل کشمیر و فرونشستن هیجانات در آذربایجان شوروی جالب است.

شنبه ۱٤ بهمن | ۷ رجب ۱٤۱۰ ۳ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. برف می‌بارید. آقای [محمد] فلاح آمد. سوابق خود را گفت و خواستار توجه بیشتر به سازمان حفاظت اطلاعات نیروهای انتظامی شد. آقای [مصطفی] پورمحمدی از وزارت اطلاعات آمد. گزارش امنیتی داد و درباره مسائل آذربایجان شوروی گفت و بودجه بیشتر برای اطلاعات خواست و برای جذب اعتماد من به عناصر اطلاعات، مطالبی از وفاداری و حسن نیت آنها گفت. آقای [محسن] قرائتی آمد و بودجه بیشتر برای نهضت سواد آموزی خواست.

آقای [غلامرضا] رضوانی [عضو شورای نگهبان] آمد و در خصوص مشکل شورای نگهبان با وزارت کشور در مسأله انتخابات تهران چاره جویی کرد. عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره موضوعات فرهنگی تصمیم گیری و درباره روابط با کشورهای عربی مذاکره شد.اما بحث ناتمام ماند. بعد از جلسه با احمدآقا جلسه خصوصی داشتیم؛ از بعضی عزل و نصب‌های رهبری گلایه داشت. شب در دفترم ماندم.

یکشنبه ۱۵ بهمن | ۸ رجب ۱٤۱۰ ٤ فوریه ۱۹۹۰

آقای [سیدهمایون] امیر خلیلی سفیر جدیدمان که عازم بلغارستان است، برای خداحافظی و مشورت آمد و برای توسعه روابط اجازه خواست. گفتم در مورد احداث خط لوله گاز از طریق ترکیه به سوی اروپا کار کنند. آقای مسیح مهاجری آمد. درباره وام برای احداث چاپخانه روزنامه جمهوری اسلامی و مسائل آقای منتظری و... صحبت شد. آقای [حسن] غفوری فرد [رئیس سازمان تربیت بدنی] آمد و برای تعویض مسئول [کمیته ملی] المپیک اجازه خواست.

دکتر ولایتی آمد. در مسائل روابط خارجی با اعراب، ترکیه ، شوروی و غرب

و نیازهـای ارزی و ریالی بـرای کمک‌های خارجی و مخارج پیش بینی نشـده مذاکره شد. آقای [محمدحسـین] عادلی رئیس بانک مرکزی آمد. درباره سیاست ارزی، پولی، صادارات و واردات پیشـنهادی داشـت و مذاکره مفصلی انجام شد. محسن آمد. درباره مأموریت‌های بازرسی ویژه در خصوص مراکز تهیه و توزیع، صنایع و ستاد معین [استان تهران] صحبت شد.

عصر به هیأت دولت رفتم. تبصره‌های بودجه و ردیف‌ها در دستور بود. شب آیت‌الله خامنه‌ای مهمانم بودند. درباره جهاد دانشگاهی، نمایندگان رهبری در دانشگاه‌ها، وزارت دفاع، مسـأله آقای منتظری، سیاسـت خارجی و ... مذاکره کردیم. بعداز شـام به خانه آمدم.

دوشنبه ۱۶ بهمن | ۹ رجب ۱۴۱۰ ۵ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هشـت و نیم صبح به دفترم رسیدم. گزارش‌ها را خواندم. آقایان امامی کاشانی و جمعی از همکارانش که گروهی را برای حمایت از کودکان عقب مانده تشکیل داده‌اند، آمدند. آنها خواستار تدوین قانون جامع برای سازمانی جهت این منظور، زیر نظر رئیس جمهور شدند؛ گفتم پیشنهادشان را بیاورند.

آقایان[سـیدمنصور] رضوی و [محمدرضا] عباسـی رئیس سازمان اسناد ملی آمدند. گزارش از وضع حفظ و امحاء اسناد دادند و خواستار امکانات بیشتر شدند. آقای میرزاده برای امور اجرایی کشور و مذاکره درباره مناطق آزاد تجاری و صنعتی در برنامه و اجازه سفر به کرمان آمد. قرار شد مسأله اسرا زیر نظر ایشان باشد.

دکتر [حسن] حبیبی، [محمدرضا] نعمت زاده و افخمی برای حل مسأله اختلاف بین وزارت صنایع و بنیاد شـهید و بنیاد ۱۵ خرداد بر سر تملک بعضی از صنایع مصادره شده آمدند. گفتم برای تفاهم تلاش کنند و موارد حل نشده را برای داوری من بیاورند.

عصر [آقای بویل سیبی] فرستاده مخصوص [آقای موسی تراوره] رئیس جمهور مالی آمد. نامه او را آورد، با هدف میانجیگری در اجرای قطعنامه و تأکید بر روی اسرا؛ گفتم صدام، حسن نیت ندارد والا مثلاً بایستی ابتدا اراضی اشغالی را تحویل دهد.

شـورای اقتصاد جلسه داشـت. گزارش گاز کنگان و اجرای فاز دوم و لوله دوم گاز مطرح بود و مصوباتی در جهت تسـریع کار داشـتیم. درباره تعرفـه حمل و نقل و آزاد کردن بخشـی از کود شـیمیائی اوره و جلوگیری از گران شـدن نوشابه‌ها و سوسیس و کالباس تصمیم‌گیری شد.

شب آقای [حسین] محلوجی[وزیر معادن و فلزات] بعد از جلسه آمد. او گزارش تولید آلومینیوم در حد مورد نیازرا داد و درباره پیشنهاد مهدی تاجر در مورد سرمایه‌گذاری در جزیره قشم صحبت کرد. شب به خانه آمدم.

سه‌شنبه ۱۷ بهمن | ۱۰ رجب ۱۴۱۰   ۶ فوریه ۱۹۹۰

نزدیک ساعت نه صبح به دفترم رسیدم. صبحانه را در خانه شلغم خوردم که آقا جلال از نائین آورده است. آقای مهدی تاجر همراه آقای [علی] شمس اردکانی آمد و توضیحاتی را درباره طرح احیای جزیره قشـم به عنوان بندر آزاد داد. یاسـر آمد و اجازه خواسـت که برای راه انداختن آموزش چتربازی و پرواز توسط [سازمان] هواپیمایی ملی [هما]، از آیت‌الله خامنه‌ای استمداد کنند؛ قبول کردم.

ساعت یازده به ساختمان نخست وزیری سابق [نهاد ریاست جمهوری فعلی] رفتم. هر پنج طبقه را گشتم و سری به قسمت‌های مختلف زدم و در پایان از سالن کامپیوتر بازدید کردم؛ نماز جماعت را با کارکنان خواندم و برایشان صحبت کردم[1] و در جمع‌شان ناهار

---

۱ - آقای هاشـمی در مراسـم جشن دهه فجر در جمع کارکنان نهاد ریاست جمهوری گفت: «ما تحقیقاً نیاز به یک اصلاح جدی در نظام اجرایی کشور داریم. طی ده ها سال به مناسبت‌های مختلف، بخشنامه ها و مقرراتی صادر گردیده که در برخی از موارد مانع پیشرفت امور می گردد. امیدوارم هیأت

خوردم. در بازگشت به دفترم، از دفتر محسن (بازرسی ویژه) و ساختمان بالای آن، که برای سکونت خانواده در نظر گرفته شده است، بازدید کردم.

عصر در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. بعضی از ردیف‌های بودجه سال ۱۳۶۹ را اصلاح کردیم. ساعت هشت و نیم شب به دفترم برگشتم. تا ساعت نه و نیم کار کردم. شام خوردم و تا ساعت یازده و نیم کارها را انجام دادم و خوابیدم.

چهارشنبه ۱۸ بهمن | ۱۱ رجب ۱۴۱۰ | ۷ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم سفرا و کارداران خارجی مقیم ایران، برای تبریک ایام دهه فجر آمدند. [آقای خوزه رافائل زانونی] سفیر ونزوئلا - مُقدم السفرا - از طرف آنها تبریک گفت. من مفصلاً صحبت کردم[1]. سپس یکایک آنها آمدند، مصافحه کردند و احوالپرسی

دولت و دستگاه‌های اجرایی با بررسی و تحقیق در زمینه حذف این مقررات بکوشند. ما باید بدنه اجرایی کشور را به گونه‌ای اصلاح کنیم که توان اجرای برنامه پنج‌ساله را داشته باشد. در یازدهمین سالگرد پیروزی انقلاب ، روحیه انقلابی ملت را همچنان باید تقویت کرد. آرزو می کنیم امور کشور همان گونه که امام (رضوان الله تعالی علیه) می‌خواستند و امروز نیز مورد نظر مقام معظم رهبری است، با صحت و سرعت به پیش رود. اینجا وارث شخصیت‌های بزرگی چون شهید باهنر و شهید رجایی و برادران بزرگواری چون آیت‌الله مهدوی کنی و جناب مهندس موسوی است و ان‌شاءالله شما نیز در آینده بهتر از گذشته، صلاحیت خود را نشان خواهید داد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است:« خوشبختانه ما امروز حرکت تاریخ را مثبت می بینیم. این گونه به نظر می رسد که حرکت تاریخ به طرف حاکمیت اراده ملت ها و به طرف خیر و صلاح پیشرفت می کند. ما بر این عقیده ایم که راه اساسی برای سعادت کشور این است که به اراده ملت‌ها و مردم توجه جدی شود. ما جداً عقیده داریم که تضمین صلح، امنیت و همکاری های بین‌المللی که یکی از ضرورت های امروز دنیا به شمار می‌رود ، با حاکمیت مردم و در کشورهای خودشان امکان پذیر است. کمتر اتفاق می افتد که جنگ ها، شرارت ها و تجاوزها با خواست و اراده مردم، یعنی اکثریت جامعه به وقوع بپیوندد و شاید اگر تحلیل جامعی از نزاع ها و جنگ های دنیا بشود، به این نتیجه دست یابیم که این جنگ ها و برخوردها، ناشی از اراده دیکتاتورها و اشخاص و باندهای زیاده طلب بوده است. در منطقه خودمان بهترین مثال همین جنگی است که بر ما تحمیل شد و فردی که در رأس حزب بعث عراق قرار دارد، همراه با سایر اعضای این باند، چنین تصمیمی را گرفتند و هشت سال منطقه را دستخوش تشنج کردند. ما برای امنیت خلیج فارس اهمیت فوق العاده ای قائلیم و همه شما خوب می دانید که امنیت و آرامش خلیج فارس، چقدر برای دنیا ضرورت دارد. علی رغم خصومت هایی که ما در دوران جنگ از کسانی که از خلیج فارس استفاده کرده و صنایع و منافعشان به این منطقه وابسته است دیدیم، با خویشتن

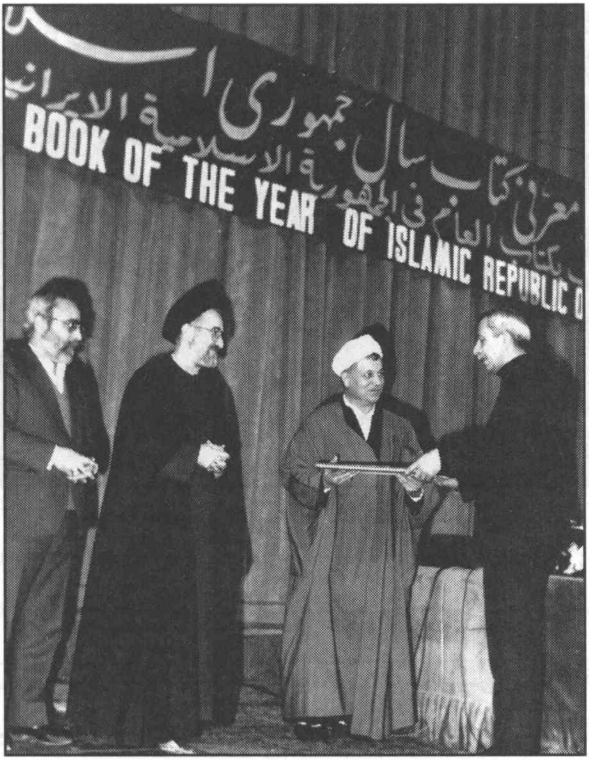
دیدار با سفرا و کارداران خارجی مقیم ایران

نمودند. کمی در میان آنها ماندم. دسته جمعی عکس گرفته شد.

آقای رفیق‌دوست اوضاع بنیاد مستضعفان را گفت و برای وارد کردن کالاهای بازرگانی و نیازهای ارزی استمداد نمود. آقایان دکتر [هادی] منافی و [غلامحسین] محمدی گلپایگانی آمدند از من خواستند که به آیت‌الله خامنه‌ای توصیه کنم، مقداری تنوع و استراحت در برنامه خود داشته باشند که خسته و افسرده نشوند.

عصر به تالار وحدت رفتم ودر مراسم [انتخاب کتاب سال جمهوری اسلامی ایران]

داری امنیت نسبی را در خلیج فارس حفظ کردیم. به عنوان یک صاحب نظر در مسائل سیاسی و اجتماعی جهان توصیه می کنم که ما باید در جهت سلامت و رشد مردم با یکدیگر همکاری کنیم و هیچ کس نباید از اینکه سررشته امور به دست مردم بیفتد، بترسد.» ایشان حوادث اروپای شرقی را کاملاً مثبت ارزیابی کرد و افزود:« البته در این مقطع ممکن است مشکلاتی برای بعضی کشورها به وجود بیاید، ما کسانی که به تاریخ بشریت علاقه مندند و می خواهند بشریت به طرف صلاح حرکت کند، باید مواظب باشند که این حرکات به اروپای شرقی محدود نباشد و بقیه دنیا هم همین روند را ادامه دهد.» رئیس جمهور خطاب به سفرا و کارداران کشورهای خارجی مقیم تهران گفت: «جمهوری اسلامی ایران با تصویب برنامه پنجساله آمادگی دارد با همکاری‌های همه جانبه، دوران جدید سازندگی را آغاز کند. این برنامه مقدمه ای بر برنامه دوم است که پس از انجام بعضی کارهای زیر بنائی و ضروری به اجرا در خواهد آمد. میدان همکاری از جانب ما برای دولت هایی که مایل به همکاری صمیمانه با ما باشند، باز است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

شرکت در مراسم معرفی کتاب سال

به صاحبان کتاب‌های سـال لوح تقدیر دادم و برای آنهـا صحبت کردم[1]. تلفنی از آقای [محمد] یزدی [رئیس قوه قضائیه] احوالپرسی کردم. به جلسه هیأت دولت نرفتم. کارها را

---

۱ - در این مراسم آقای هاشمی از کتاب و آثار قلمی به عنوان یکی از بهترین ذخایر و سرمایه‌های ملت‌های نام برد و گفت: «کتاب میراث همه انسان ها است و پرداختن به آن، یک اقدام بنیانی است.» ایشان با قدردانی از نویسندگان و متفکران کشور خاطر نشان ساخت البته معرفی چند کتاب به عنوان کتب ممتاز به معنای نادیده گرفتن آثار و زحمات دیگران نیسـت و با بیان اهمیت علم در پیشـرفت کشـور تصریح کرد.« آن روزی که ملت ما جشـن مرگ آخرین بی‌سواد را بگیرد، روزی که در جامعه، همه توانایی خواندن و نوشتن داشته باشند، آن روز جامعه به نقطه قابل قبولی رسیده است. در کنار تشـویق از نویسـندگان، ما باید از ایثارگران و جهادگران که به جای پرداختن به این امور، همتشـان را برای دفاع از اسلام گذارده‌اند و شهدا و جانبازان عزیزمان و جوانمردانی که در اسـارت گرفتارند، در مقابل آنان هم باید خضوع داشـت، چرا که خون شهید و مرکب دانشمند می‌تواند جامعه را سرپا و بالنده نگاه دارد. امیدوارم با اسـتعداد و روحیه مردم و شـرایط بوجود آمده به وسیله انقلاب، بتوان جامعه با سواد و فاضلی تربیت کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

تا ساعت هفت و نیم انجام دادم. به خانه آمدم. عفت تنها بود. بچه‌ها به مسافرت رفته‌اند.

پنجشنبه ۱۹ بهمن | ۱۲ رجب ۱۴۱۰ ۸ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم برای شرکت در مراسم سومین جشنواره خوارزمی هتل استقلال صبح رفتیم. جوایز مبتکران و مخترعان را دادم و سخنرانی کردم[1]. از آنجا به محل نگهداری بچه‌های بی سرپرست شهید در نیاوران رفتم. آنها برنامه‌هایی داشتند. بچه‌ها را نوازش کردم و هدایایی به آنها دادم و برایشان صحبت کردم[2]. ظهر به منزل آمدم. بچه‌ها نیستند.

---

۱ - آقای هاشمی پس از اهدای جوایز و لوح تقدیر به مخترعین، مبتکرین و محققین برگزیده، از تلاش و کوشش آنها برای رسیدن به استقلال کامل و گسستن از وابستگی تقدیر کرد و گفت: «ما امروز شاهد یکی از صحنه های پر افتخار و امید آفرین انقلاب اسلامی هستیم و تحقیقاً یکی از پایه‌های استقلال کشور را در همین مراسم بزرگداشت شخصیت‌های بزرگ علمی، فنی و تحقیقاتی می‌بینیم و این امر می تواند خود مشوق استعدادهای دیگر باشد. تحقیق و پژوهش در کشور بدون داشتن یک استقلال سیاسی کامل، استقلال آفرین نیست و اگر ما از نظر فرهنگی استقلال نداشته باشیم، استقلال مان مخدوش خواهد بود. کارهای تحقیقاتی ، علمی، فنی، و صنعتی، از مهمترین مسایلی است که می تواند، استقلال آفرین باشد. بودجه تحقیقاتی کشور در برنامه اول پنجساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور ۲/۵ برابر شده است. اعتبارات اکثر بخش‌ها بسیار کمتر و در حدود چند درصد است و این افزایش ۲۵ در صدی، خود می تواند برای شما محققین، مخترعین و مبتکرین دلیل دیگری باشد که نظام، دولت و مجلس، اهمیت این باب از استقلال را درک کرده و بر روی آن سرمایه‌گذاری می‌کند و اگر می‌توانستیم که اعتبارات این بخش را ۱۰ برابر افزایش دهیم، بجا بود. اگر امروز بخش‌های صنعت و کشاورزی رشد مناسبی نداشته باشند، محققان ما هم نمی توانند زندگی کنند و مشکل جدی خواهیم داشت و اگر ما به ادارات و نیروهای نظامی و دفاعی توجه بکنیم ،ممکن است زحمات محققان پژوهشگران و همه کسانی که در این مجموعه زحمت می‌کشند، با تجاوزاتی که بعید نیست اتفاق بیفتد هدر رود. پژوهشگران، مخترعان و مبتکرین استوانه‌های تکامل کشور هستند. تعداد محققان ما در مقایسه با محققان کشورهای پیشرفته کم است و ما باید خیلی سرعت بگیریم تا بتوانیم به نسبت معقولی برسیم. با در نظر گرفتن محققینی که خارج از قلمرو دانشگاه و دولت در بخش خصوصی فعالیت می‌کنند، شمار محققین ما بسیار بیشتر از رقم فعلی است، اما در عین حال ما از وضع موجود سطح تحقیقات راضی نیستیم و کلیه مسئولین کشور معتقدند که ما به طور جدی از کمبود محقق و آثار تحقیقی رنج می‌بریم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - ایشان در هشتمین روز از دهه فجر که به نام روز امام، انقلاب و ایثار گران نامگذاری شده بود، در میان فرزندان شاهد کودکستان شبانه روزی آسیه حضور یافت و دستی از مهر به سر آنان کشید و بر گونه این نونهالان بوسه زد. در این مراسم که نزدیک به دو ساعت به طول انجامید، رئیس جمهور یکایک عزیزان شاهد را مورد تفقد قرار داد، با آنان به گفتگو پرداخت و کودکان شاهد را در آغوش گرفت و بسا تقدیم هدیه ای به این نونهالان، قلبشان را شاد کرد . ایشان ضمن تشکر و زحمات، فداکاری‌ها و دلسوزی‌های مربیان این مهد کودک برای گل‌های بوستان ایثار و عشق و تعهد و

حضور در محل نگهداری فرزندان بی سرپرست شهیدان

جهاد، گفت: «از نظر عاطفی و بعد انسانی، همه گونه اقتضای محبت، توجه و دوستی برای این کودکان وجود دارد، ولی مسائل در بحث عاطفی منحصر نمی شود و بعد عقلانی قضیه مهمتر است.»

عصر آقای سعید شعبان از لبنان آمد و درباره مسائل حزب الله، امل، آذربایجان شوروی، روابط با سوریه، اسرای غیر عراقی و اهل سودان و مفتی زاده مطالبی گفت. او برای طرابلس [ایستگاه] رادیو خواست.

آقای ابوهشام از لبنان آمد و خواستار تحرک بیشتر برای حل اختلافات شیعیان لبنان و بهتر کردن روابط با سوریه و تغییر شیوه انتخاب شورای حزب‌الله شد. آقای قریشی و همسرش آمدند. شب محسن و بچه‌هایش آمدند. کارها را از دفترم آوردند.

جمعه ۲۰ بهمن | ۱۳ رجب ۱٤۱۰ ۹ فوریه ۱۹۹۰

ساعت یک ربع به هشت به فرودگاه [مهرآباد] رفتم. یکسره به کنگان پرواز کردیم. آقایان [غلامرضا] آقازاده، [محسن] نوربخش، [اکبر] ترکان، [عبدالحسین] وهاجی و [علی] شمخانی و ... همراه من بودند. ساعت یک ربع به ده، وارد فرودگاه کنگان شدیم.

با هلی‌کوپتر از هوا منطقه را دیدیم. یک چاه گاز و یک مرکز تفکیک و واحد اول از فاز اول افتتاح شد. فاز اول، چهار واحد دارد که هر واحد، ده میلیون متر در روز گاز تصفیه می‌کنند. تعداد ۲۴ چاه هم دارد که هر چاه، دو میلیون متر گاز می‌دهد. با اتومبیل قسمت‌های مختلف را گشتیم و در هر قسمت توضیحات گرفتیم.

سر میز ناهار، استاندار و بخشدار جم و ریز [از توابع بندر کنگان] و امام جمعه کنگان مسائل منطقه و نیازها را گفتند و تصمیمات برای رفع محرومیت‌ها گرفته شد.

پس از نماز و استراحت، برای کارکنان صحبت کردم[1]. سپس با یک هلی‌کوپتر به

---

۱ - پالایشگاه عظیم گاز کنگان به عنوان دومین پالایشگاه گاز طبیعی جهان، نقش اول را از لحاظ تأمین انرژی، تسریع در توسعه صنعت، کشاورزی، تجارت، حمل و نقل و سایر زمینه های اقتصادی داراست. آقای هاشمی در جمع کارکنان پالایشگاه کنگان با اشاره به تأثیر انرژی سوخت گاز در توسعه آینده صنعت کشور و ایجاد تحول در سطح زندگی و رفاه مردم گفت: «این انرژی ارزان‌ترین، سالم‌ترین و مهمترین سوخت برای مردم و صنعت دنیا می باشد. کار بزرگی در این پالایشگاه انجام گرفته که مدیون تلاش شما متخصصین کارگران و مدیران است. این مسئله در تاریخ کشور ثبت خواهد شد. کسانی که تصور می کردند بعد از انقلاب، انجام این گونه پروژه‌ها، بدون حضور متخصصین خارجی امکان پذیر نخواهد بود ، اینها بدانند که

افتتاح پروژه گاز کنگان

جمهوری اسلامی قدرت انجام چنین طرح‌های عظیمی را دارد و خوشبختانه افتتاح این پالایشگاه، خود سندی بر این مدعاست. البته استفاده از تکنیک دیگران بجا و خوب است و در علم و فن تعصب وجود ندارد. مهم این است که جامعه تابع خواست اجانب نباشد. شما کارکنان این پالایشگاه از نمونه انسان های شریفی هستید که با حمایت و اطاعت از فرامین حضرت امام، اراده کردید تا قلب امام را راضی و خشنود سازید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

قسمت ریز رفتیم. به مرکز جم رفتیم و در اجتماع پرشور مردم شرکت و صحبت کردم[۱]. ساعت پنج و ربع به سوی تهران پرواز نمودیم. در راه با وزرا درباره راه رفع موانع اداری و اجرایی برنامه پنج‌ساله و طرح‌های مهم مذاکره شد. در فرودگاه [مهرآباد] تهران، مصاحبه رادیو تلویزیونی انجام شد[۲]. ساعت هفت و نیم به خانه رسیدم.

شنبه ۲۱ بهمن | ۱۴ رجب ۱۴۱۰ | ۱۰ فوریه ۱۹۹۰

در منزل بودم. برف می‌بارید. امسال وضع بارندگی در بیشتر نقاط کشور خوب است. کارها را از دفتر آورده بودم. مقداری را انجام دادم و مقداری هم به استراحت گذشت.

عصر محسن آمد. گزارش بازرسی ویژه در مورد اختلافات وزارت کشاورزی، وزارت صنایع سنگین و وزارت بازرگانی و مسائل کالاهای متروکه را داد. دوسه ساعت طول کشید؛ خسته‌ام کرد.

---

۱ - ایشان با بیان اینکه استعداد شما و زمین منطقه، شرایطی را فراهم آورده که این ناحیه به قطب اقتصادی کشور تبدیل گردد، افزود: «در آینده این منطقه باید از مناطق آباد مملکت باشد و جبران محرومیت‌های سال های گذشته آن بشود. این منطقه از امن ترین نقاط ساحل ماست که در نقطه مرکزی خلیج فارس قرار گرفته و از مرکز خیلی دور نیست. باران های فصلی که فعلاً مهار نمی‌شوند، ثروت‌های زیر زمینی و امکانات ساحل دریا و مجموعه چیزهایی که اطراف شما وجود دارد، این نقطه از کشور را برجسته می نماید.» ایشان در زمینه رفاه و رشد مادی و وجود این منطقه که در بین کوه‌ها قرار گرفته است و از عظیم‌ترین منابع کشور می‌باشد، گفت: «متأسفانه ساکنین اینجا در حال حاضر از محروم‌ترین مردم کشور هستند و بایستی از این منابع برای رفاه آنان استفاده کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

۲ - ایشان اعلام کرد قرار است بعد از تکمیل طرح گاز کنگان، روزانه ۸۰ میلیون متر مکعب گاز از این طرح گرفته شود. تائید این طرح هم از لحاظ بنیه مالی کشور و هم از لحاظ تدارک انرژی داخلی کشور، خیلی زیاد است. تأثیر این طرح در بقیه بخش های برنامه پنجساله نیز بسیار مهم است و نقطه تحولی در بخشی از امور کشور محسوب می‌شود.» آقای هاشمی با اشاره به برنامه‌های آینده کشور برای استفاده گسترده از انرژی گاز در بخش های مختلف اظهار داشت: «ما مقدار زیادی به این طرح وابسته هستیم.» ایشان در مورد اهداف سفر به به منطقه کنگان گفت: «یکی از اهداف ما تشکر از کسانی بود که در آنجا زحمت کشیدند. دیدار با مردم منطقه، که نیروهای انسانی آنها باید به اجرای طرح کمک کنند، از اهداف دیگر سفر خود است. امکانات نسبتاً خوبی از لحاظ ساحلی و از لحاظ منابعی که می‌تواند منطقه را آباد کند، در منطقه وجود دارد. امیدوارم وزارتخانه‌های نفت، نیرو و سازمان برنامه و بودجه با کمک یکدیگر برای رفع محرومیت مردم اقدام کنند. هر روزی که این طرح معطل بماند، ضرر هنگفتی به خاطر عدم بهره‌گیری از سرمایه گذاری که در مورد منافع نفتی به عمل آمده، به کشور وارد می‌شود.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

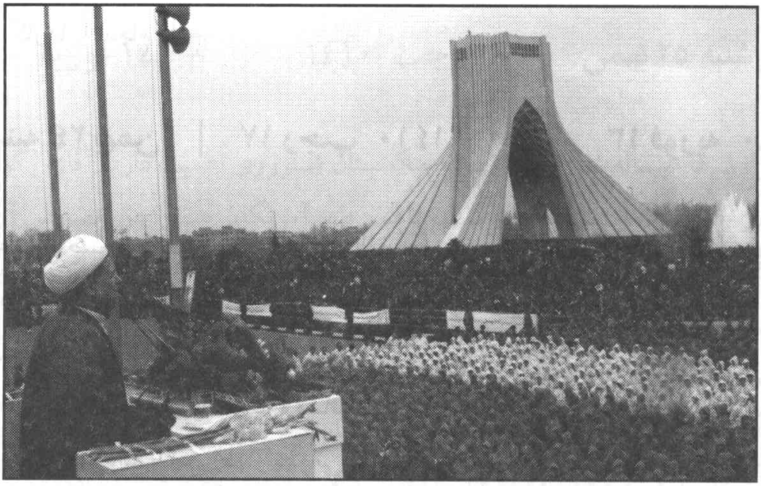
یکشنبه ۲۲ بهمن | ۱۵ رجب ۱۴۱۰ ۱۱ فوریه ۱۹۹۰

تا ساعت ده صبح در منزل بودم. با ماشین به میدان آزادی رفتیم. عفت و مهدی هم همراه من آمدند. در مراسم راهپیمایی سخنرانی کردم[۱]. اجتماع با شکوهی بود. خبرنگاران تعداد شرکت کنندگان در راهپیمائی را حدود پنج میلیون نفر در تهران حدس می‌زنند، ولی به نظرم اغراق می گویند، با اینکه پیش بینی شده بود هوا برفی است، آفتابی بود که کمکی به راهپیمائی بود.

با هلی کوپتر از میدان به محل نمایشگاه بین‌المللی آمدیم و از آنجا با ماشین به خانه برگشتیم. عصر احمدآقا آمد. جلد دوم جزوه و اشعار امام را آورد و مقداری در کیفیت سرودن اشعار با اصرار همسرش خانم فاطمه طباطبائی گفت و درباره طرح‌ها و برنامه‌های عمرانی مرقد امام صحبت کرد و از درآمدها و مخارج مرقد گفت.

---

۱ - آقای هاشمی در میان ابراز احساسات پرشور و لاینقطع راهپیمایان به ایراد سخن پرداخت و ضمن تشکر از حضور میلیونی امت حزب‌الله در مراسم سالگرد پیروزی انقلاب گفت: «این دریای موّاج انسان‌های متعهد و صالح و آگاه که امروز در اولین سالگرد بزرگداشت پیروزی انقلاب اسلامی در غیاب حضرت امام، این میدان وسیع را پر کرده است، بهترین سند و مهمترین بیان برای موفقیت جمهوری اسلامی ایران در ادامه دادن به راه امام امت است و من با هیچ شرحی نمی‌توانم این ابهت را برای مردم دنیا تشریح کنم. آنچه که می تواند افکار جهانیان را به واقعیت حضور مردم در صحنه مشخص نماید، تصویر این اجتماع عظیم و این پیکره بزرگ است. بسیاری از مراقبان جهانی، دنبال این هستند که بدانند رمز و راز نشاط و آمادگی حضور مردم در صحنه و حالت انقلابی در بین ملتی که یازده سال لاینقطع با مشکلات دست به گریبان بوده و برای دفاع از اسلام و قرآن، همه چیز خود را به میدان آورده چیست؟ آنها نیاز به مطالعه و دقت و تحلیل واقع بینانه دارند که این مساله می‌تواند الگویی برای ملت های دیگر باشد. برای ما که از نزدیک دستی بر آتش داشته‌ایم و در صحنه بوده‌ایم، هیچ چیز به اندازه حقانیت اسلام، این دین آسمانی صالح، در پیروزی و تداوم انقلاب کارگشا نبوده و رمز اصلی تداوم انقلاب اسلامی در دنیایی که دشمنان مانند گرگ‌هایی هار به آن حمله ور شده بودند، در این دین مقدس و دل پاک مومنان، به این دین نهفته است. برای مسلمان متعهد، هیچ چیز و هیچ عنوانی عزیزتر و شریف‌تر و قابل اعتمادتر و سازنده تر از اسلام و قرآن نیست و مسلمانان هیچ اولویتی را بالاتر از حاکمیت اسلام و قرآن نمی‌دانند. اگر این آگاهی و اعتقاد در سطح وسیعی از مردم رسوخ کند، این پایگاه آسیب ناپذیر خواهد شد. علت موفقیت رهبری حضرت امام در این مساله بود که ایشان از همان لحظه اول، این رمز بقا و تحرک را کشف و روی آن تأکید کردند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

سخنرانی در مراسم سالگرد انقلاب اسلامی

دوشنبه ۲۳ بهمن | ۱۶ رجب ۱۴۱۰ ۱۲ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هشت صبح به دفترم رسیدم. کارها را انجام دادم. آقای [منصور] ستاری فرمانده نهاجا [= نیروی هوایی ارتش] آمد. گزارشی از وضع نیرو و تهیه نیازهای تعمیراتی و پیشرفت کار پروژه اوج داد و برای واردات نیازها استمداد کرد.

دکتر هاشمی [گلپایگانی] برای برنامه شورای انقلاب فرهنگی آمد. آقای [حسین] کاظم پور [اردبیلی] سفیر جدیدمان در ژاپن برای خداحافظی و مشورت درباره مسائل کلی آمد و درباره سیاست خارجی مطالبی گفت.

دکتر [محسن] نوربخش [وزیر امور اقتصادی و دارایی] آمد و گزارش سفر به سوئیس و مسائل اقتصادی و ارزی را داد. در جلسه هیأت دولت شرکت کردم. بحث در سهمیه‌های ارزی دستگاه‌ها بود. دکتر ولایتی گزارش مذاکره با شوروی‌ها درباره مسافرت اتباع دو کشور را داد که روس‌ها تحت فشار مسلمانان، می‌خواهند خیلی وسیع باشد. خبر آمد که در بلوچستان سیل آمده است. شب در دفترم ماندم. تا ساعت ده و نیم

شب، کارها را انجام دادم.

سه‌شنبه ۲٤ بهمن | ۱۷ رجب ۱٤۱۰ | ۱۳ فوریه ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح مطالعه کردم. آقای [ابوالفضل] توکلی‌بینا آمد و درباره اصناف مطالبی ارائه داد. [آقای حسین کمالی] وزیر کار و کارگران نمونه آمدند. گزارش دادند و من هم صحبت کردم[1].

آقای سید فضل الله آمد. درباره مسائل لبنان و کشورهای عربی مذاکره شد. از عواقب کار جنگ حزب‌الله با امل اظهار نگرانی کردم. در جلسه خصوصی برای کارهای خیریه و عمومی‌اش در لبنان استمداد کرد. دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] و [مسعود روغنی] زنجانی[رئیس سازمان برنامه و بودجه] برای تصمیم‌گیری درباره بودجه نهایی نهاد ریاست جمهوری و برای بودجه ۱۳۶۹ آمدند.

عصر دولت جلسه داشت. تبصره ۲۹ مطرح بود. توافق کلی شد، ولی تمام نشد. شب شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت. اساسنامه فرهنگستان زبان فارسی تصویب شد.

---

۱ - آقای هاشمی گفت : « کارگران در صحنه تولید کشور شریف‌ترین، متواضع‌ترین و قانع‌ترین قشر جامعه محسوب می شوند و روحیه اسراف، زورگویی و تجاوز به حقوق دیگران در آنها وجود ندارد. حضور گسترده کارگران و کشاورزان در راهپیمایی حماسی ۲۲ بهمن نشان داد که آنها از جمله صاحبان اصلی انقلاب هستند، لذا برای تحقق عدالت در جامعه، پرداخت حقوق مشروع این قشر ضروری است.» پیش از سخنان رئیس جمهور، آقای حسین کمالی وزیر کار و امور اجتماعی، ضمن معرفی ۲۰ کارگر نمونه، گزارشی از چگونگی انتخاب کارگر نمونه داد و گفت: «این کارگران از میان ۱۴۰۰ کارگری که دارای ابتکارات و اختراعاتی بوده اند، برگزیده شده اند و به ابتکار کارگران خلاق کشور ما بوده است که بسیاری از لوازم و قطعاتی که عمدتاً از خارج وارد می‌شد، هم اکنون توسط کارگران ایرانی ساخته و تولید می شود و ما امیدواریم سال‌های آینده، سال‌های پر از امید و نشاط برای جامعه و کشور باشد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

چهارشنبه ۲۵ بهمن | ۱۸ رجب ۱۴۱۰ ۱۴ فوریه ۱۹۹۰

در گزارش‌ها مسأله شروع قیام در تاجیکستان شوروی اهمیت دارد. آقای [گودرز] افتخار جهرمی آمد. نتیجه مذاکرات لاهه و طبع آمریکایی‌ها را در خصوص آزادی گروگان‌هایشان بدون دادن امتیاز، گزارش داد. [آقای محمد سعیدی کیا] وزیر راه و ترابری آمد. برای خرید ۱۲ هواپیمای «فوکر» از هلند و توضیحاتی درباره این نوع هواپیما و مقایسه آن با ایرباس و بوئینگ داد.

آقای [محمود] محمدی عراقی آمد. خواستار ارتباط بیشتر من با نیروهای مسلح و روحانیت شد و دو سه برنامه ملاقات را قول گرفت. [آقای غلامرضا آقازاده] وزیر نفت آمد. گزارشی درباره فروش نفت و کم شدن فروش در ماه جاری داد که احتمالا به خاطر برنامه قدرت‌های صنعتی غربی است. گفت تولید را در سطح مطلوب حفظ کرده‌اند و در کشتی‌ها انبار نموده و به رتردام [هلند] فرستاده‌اند. از مهدی تاجر خواسته‌اند، شرایط خرید ۵۰۰ هزار بشکه در روز را که پیشنهاد داده است؛ بدهد. از اینکه من در جلسه‌ای در خصوص برنامه‌های فروش نفت اظهار بی اطمینانی کرده‌ام، گله داشت.

گزارشی از برنامه خاموش کردن چاه‌های در حال سوختن منطقه عین خوش داد. دکتر ولایتی تلفنی گفت فرمانده نیروهای سازمان ملل [= یونیماک] اطلاع داده که عراقی‌ها مانع خواهند شد و نقض آتش بس به حساب می‌آید. گفتم قرار بوده کانادایی‌ها که مجری هستند، مسأله را با نیروهای سازمان ملل حل کنند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. تبصره ۲۹ درباره مسائل ارزی را تمام کردیم. قرار شد بودجه بسته شود و به مجلس برود. سپس درباره پرداخت عیدی و بالا بردن ضریب حقوق‌ها تصمیماتی اتخاذ شد. درباره تاسیس مناطق آزاد، کمیسیونی مامور شد. شب در دفترم ماندم.

پنجشنبه ۲٦ بهمن | ۱۹ رجب ۱٤۱۰ ۱۵ فوریه ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقای [محمد] فرجی سفیر جدیدمان در غنا آمد و درباره اقداماتی که در آفریقا و مخصوصاً در غنا بتوانیم انجام دهیم، از قبیل کارهای عمرانی و فرهنگی و تجاری و ... و زمینه‌های مساعد آنجا و رقبای ما گفت. قول حمایت از این سیاست را دادم.

آقای [جواد] اژه‌ای آمد. گزارش از وضع پیشرفت برنامه مدارس غیر انتفاعی و مدارس استعدادهای درخشان گفت و درباره کیفیت رفتار با مسائل دانشجویان در خارج پرسید. عکاس‌ها برای تهیه عکس مناسب برای عکس رسمی رئیس جمهور آمدند. آنها عکس‌های زیادی برداشتند. آقای [رضا] امراللهی [رئیس سازمان انرژی اتمی] آمد و درباره نیازهای انرژی اتمی گفت.

تیمسار حسنی سعدی [فرمانده نیروی زمینی ارتش] آمد. وضع نیرو را گفت و برای پرداخت فوق‌العاده‌ها اعتبار خواست. ناهار، عفت و خانم مطهری در دفتر من بودند. خانم مطهری خواستار تشکیل ستاد بزرگداشت سالگرد شهید مطهری مثل سال‌های گذشته بود.

عصر ستاد مبارزه با مواد مخدر جلسه داشت. نیازها و بودجه مطرح بود و گزارش کار و گزارش تأیید مراکز بین‌المللی در توفیق نسبی ایران در مبارزه و ریشه کن کردن کشت تریاک در کشور ارائه شد. قرار شد مجازات‌های قانونی قاچاقچیان با سرعت و قاطعیت اجرا شود.

شب آقای [سیدعبدالکریم] موسوی اردبیلی آمد. وضع کار و زندگی خود در قم را گفت. اظهار حمایت از حکومت نمود و وضع آیت‌الله منتظری را تشریح کرد و برای مؤسسه دارالعلم خود استمداد کرد. درباره اوضاع عمومی کشور و به خصوص مسائل آذربایجان و لزوم تحرک بیشتر علمای منطقه صحبت شد. دکتر ولایتی تلفنی خواست که اعتبار معاملات اخیر با شوروی گشایش یابد. به خانه آمدم. برف می‌بارد.

جمعه ۲۷ بهمن | ۲۰ رجب ۱۴۱۰ ۱۶ فوریه ۱۹۹۰

تا ساعت ده و نیم صبح در خانه برای تهیه خطبه‌ها کار کردم. برای اقامه جمعه به دانشگاه رفتم[1]. دکتر ولایتی تلفنی خواست که [نلسون] ماندلا رهبر سیاهان آفریقای جنوبی را که اخیراً از زندان آزاد شده، دعوت کنم و به سام نجوما که رئیس جمهور نامیبیا شده است، تبریک بگویم. شب محسن عموزاده آمد و درباره مسائل وزارت نفت مسائلی گفت.

اطلاع دادند که امروز به خاطر لغو دو مسابقه فوتبال در تهران، افرادی که برای تماشا آمده بودند، ناراحت شده و جمعی از آنها علیه نظام تظاهرات نموده و شعارهای ضدانقلابی داده و خرابی‌هایی به بار آورده‌اند.

---

۱ - امام جمعه موقت تهران در خطبه اول نماز، در ادامه بحث های مربوط به عدالت اجتماعی، با اشاره به ارزش کار و تولید از دیدگاه اسلام و استفاده از مواهب خدادادی ، پیرامون توجه به خداوند و رفتن به سوی او و روز معاد مطالبی بیان داشت و گفت: «اگر فقط با روحیه مادیگری و ثروت اندوزی وارد کار شدیم، آثار مثبت کار از بین می‌رود و انسان دچار مخاطرات مختلفی می‌شود. اسلام برای جلوگیری از این انحراف پیش بینی‌هایی کرده است. اسلام سعی دارد انسان را صالح بار بیاورد، تا در زمان تولید و سازندگی، متوجه مقام خلیفه الهی خود شده و غرق در دنیا دوستی نشود. اگر انسان‌ها دنبال امتیازات و انحصارهای خاصی باشند که با مردم دیگر فاصله دارد، شهوت پرست و لذت جو شده و از معنویات و لذایذ روحی دور می‌شوند و در واقع به صورت حیوانی در قیافه انسان در می آیند. ضمن آنکه بخشی از جامعه را دچار مشکل کرده و آن را به صورت اقلیت مرفه محدود و اکثریت محروم در می آورند. ایجاد چنین طبقه‌بندی در جامعه، غیر قابل دوام است و بالاخره روزی مردم بیدار شده و قیام خواهند کرد. ناامنی‌های موجود در دنیا، عمدتاً ناشی از همین مسئله است. وقتی در آفریقا مردم از حداقل زندگی محرومند و در غرب، رفاه بیش از نیاز وجود دارد و استثمار شدید حاکم است، طبیعتاً یک روزی این ظلم و سلطه طلبی، آثار خود را خواهد گذاشت. وقتی در جامعه ما صحبت از کار و تولید بیشتر می شود، لازم است روحیه اسراف، کنز، انحصار، احتکار و امثالهم از بین برود. خداوند بدترین عذاب را برای کسانی در نظر گرفته است که ثروت را متمرکز کرده و در مسیر عادی و مناسب خود قرار نمی دهند.» ایشان چند روایت را مورد اشاره قرار داد که در آن در مورد ثروت خوب و بد، چگونگی مصرف آن، حقوق الهی و اجتماعی ثروت و آثار، نتایج و حالات انسان های ثروتمند در آخرت مطالبی عنوان شده است. در خطبه دوم، بحثی پیرامون انقلاب اسلامی و اثرات آن در دنیا ارائه شد. ایشان این بحث را با اشاره به راهپیمایی ۲۲ بهمن ۶۸ آغاز کرد و حضور گسترده و خوب مردم را در این راهپیمایی، یک اقدام موثر و مفید دانست و گفت: «دنیا چنین انتظاری نداشت و این حضور، مشت پولادینی به دهان مغرضان و یاوه گویان بود. قبل از رحلت حضرت امام خمینی (ره) محافل خبری ادعا می کردند که انقلاب بسته به وجود ایشان است و نبود ایشان، انقلاب اسلامی را دچار مشکل می کند، ولی حوادث بعد از رحلت مصیبت بار امام خمینی(ره) غلط بودن این تحلیل‌ها را اثبات کرد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه‌های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

شنبه ۲۸ بهمن | ۲۱ رجب ۱۴۱۰ | ۱۷ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به دفترم رسیدم و تا ساعت نه کارهای عقب مانده را انجام دادم. [آقای فنیکا مولبکیتا] رئیس مجلس زامبیا آمد. نامه کنت کائوندا رئیس جمهور را آورد. مذاکرات درباره قاره آفریقا و همکاری‌ها بود[1]. [آقای خوان آنتونیو] سامارانش رئیس [شورای] المپیک جهانی آمد. [شیخ فهد] رئیس المپیک آسیا که یک کویتی است، همراهش بود. وزارت اطلاعات با ملاقات کویتی که گفته می‌شود از حامیان عراق است،

دیدار با رئیس مجلس زامبیا

۱ - در این ملاقات، ابتدا رئیس مجلس ملی زامبیا، گزارشی از مذاکرات انجام شده با مقامات ایرانی ارائه داد و ضمن تقدیم پیام کتبی دکتر کائوندا، رئیس جمهوری زامبیا اظهار داشت «تشکیل هیأت پارلمانی زامبیا، به منظور تحکیم هرچه بیشتر روابط بین دو کشور صورت گرفته است.» سپس آقای هاشمی اظهار داشت: «مسائل آفریقای جنوبی و کل آفریقا، به ویژه کشورهای خط مقدم از دیدگاه ما اهمیت بسیار زیادی دارد.» رئیس جمهور با اشاره به مسأله آپارتاید در آفریقای جنوبی و حاکمیت صهیونیست‌ها در فلسطین، به عنوان دو نقطه سیاه در وضع موجود دنیا تأکید کرد: «ما معتقدیم با شکست آپارتاید در آفریقای جنوبی، مشکلات جنوب آفریقا حل خواهد شد و علاقه‌مندیم مردم آفریقای جنوبی در راه کسب آزادی و حاکمیت بر سرنوشت خویش موفق باشند.»

دیدار با رئیس شورای المپیک جهانی

مخالف بود[۱].

از آقای دکتر [حسن] غفوری‌فرد [رئیس سازمان تربیت بدنی] و از آقای [عبدالله] نوری [وزیر کشور] در مورد حوادث دیروز توضیح خواستم. معلوم شد هم مسئولان فوتبال از نحوه اعلان لغو و عدم پیش بینی‌های لازم تقصیر دارند و هم پلیس شهربانی که مسامحه کرده است؛ قرار شد پیگیری شود.

آقای اسحاق مدنی [مشاور رئیس جمهور در امور اهل سنت] آمد. گزارش سفر به

---

۱ - در این دیدار که آقایان غفوری فرد معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان تربیت بدنی و مصطفی هاشمی‌طبا رئیس کمیته ملی المپیک حضور داشتند، آقای سامارانش با اظهار خرسندی از دیدار با رئیس جمهور اظهار داشت:« من به عنوان رئیس کمیته بین المللی المپیک از جنابعالی به خاطر علاقه‌ای که به ورزش دارید، تشکر می کنم. ما خیلی خوشحالیم که ایران در بازی های المپیک اخیر در سئول شرکت کرد و امیدواریم در المپیک آینده نیز حضور فعال ورزشکاران ایرانی را شاهد باشیم.» سپس آقای هاشمی با اشاره به نقش ورزش در پرورش انسان ها اظهار داشت: «امروز ورزش وسیله بسیار خوبی برای پرورش انسان‌ها است و در میان موضوعات سالم، ورزش در ساختن انسان‌ها جایگاه مهمی دارد. در زمینه ورزش، تلاش ما در ایران این است که ورزش را از یک سر گرمی و مسأله سر گرمی ساز خیلی بالاتر بدانیم، چون معتقدیم ورزش می‌تواند وسیله سازنده خوبی برای انسان‌ها باشد. در سطح جهانی هم ورزش وسیله خوبی برای بهتر شدن همکاری بین کشورها و مردم است و حضور مردم در میدان‌های ورزشی بین‌المللی نقطه مثبتی است. ما از این به بعد نقش المپیک را در بارور کردن ورزش خیلی مثبت می‌دانیم. خوشبختانه المپیک موقعیت خوبی در دنیا دارد و من از زحماتی که شما برای ورزش می کشید، تشکر می کنم. اهمیتی که جمهوری اسلامی برای ورزش قائل است، ما آقای دکتر غفوری فرد که یک چهره دانشگاهی است و قبلاً هم وزیر بوده، به عنوان مسئول ورزش کشور انتخاب کرده‌ایم که این امر نشان دهنده اهمیت بالایی است که برای ورزش قائلیم.»

بنگلادش و مذاکرات با علمای اهل سنت آنجا را آورد و درباره سفر به جمهوری‌های سنی‌نشین شوروی صحبت شد. قرار شد بازدیدی از مناطق سیل زده بلوچستان نماید. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری آمد.

عصر شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره تحسین روابط با کشورهای جنوب خلیج فارس بحث و تصمیم گیری شد. درباره مسائل کردستان بحث شد، اما ناتمام ماند. شب با احمدآقا، مهمان آقای خامنه‌ای بودیم. درباره مسائل جمهوری‌های مسلمان نشین شوروی که دچار التهاب استقلال طلبی شده‌اند، بحث شد. در دفترم ماندم.

یکشنبه ۲۹ بهمن | ۲۲ رجب ۱۴۱۰ | ۱۸ فوریه ۱۹۹۰

محسن آمد. درباره مسائل کشوری صحبت شد. در بازرسی ویژه مطالب خوبی تهیه می‌شود. [آقایان عبدالله نوری و غلامحسین کرباسچی] وزیر کشور و شهردار تهران آمدند. مسائل ترافیک، محیط زیست، مسکن و سایر مشکلات تهران مطرح و بررسی شد. خواستار منابع بیشتر مالی بودند. آقای [اسدالله] بادامچیان آمد. مقداری از خط رادیکال انتقاد و از قوه قضائیه تعریف کرد.

معاون وزیر خارجه آرژانتین که مسلمانی به نام «آلفردو کریم جمعه» است، آمد. نامه رئیس جمهور کشورش را آورد. خواستار توسعه روابط‌اند. گفت که مشکلات اقتصادی مجبورشان کرده که در جزیره مالویناس به انگلیس امتیاز بدهند[1]. آقایان [احمد] سالک

---

۱ - در این دیدار آقای آلفردو کریم جمعه با اظهار خرسندی از سفر به ایران گفت: «ما تلاش‌های جمهوری اسلامی ایران، طی سال‌های اخیر در جهت حفظ استقلال و عدم وابستگی به قدرت های بزرگ را تحسین می کنیم و از ملت ایران به خاطر استقامت و پایداری در مقابل مشکلات و حفظ ارزش‌های خود تقدیر و تشکر می‌نماییم. کشورما علاقه‌مند است، بنابر وجود منافع متقابل بین ایران و آرژانتین در بسط و توسعه روابط، هر چه بیشتر تلاش نماید.» آقای هاشمی ضمن تشکر از پیام رئیس جمهور آرژانتین و اعزام هیأت بلند پایه، اظهار داشت: « ما تمایل داریم بیشتر با کشورهایی روابط داشته باشیم که به حفظ حاکمیت و استقلال دو طرف لطمه‌ای نزنند و کشور شما جزو همین کشورهاست. زمینه‌های موجود در هر دو کشور، به گونه‌ای است که همکاری‌های طرفین می‌تواند بیش از این گسترش یابد. امیدوارم که دو کشور در سطح جهانی نیز از این نوع همکاری‌ها داشته باشند.»

و امینــی آمدند. گزارش اقدامــات در مورد تقویت نهضت‌هــای آزادیبخش را دادند و استمداد کردند.

عصر هیأت دولت جلســه داشت. قرار شد ویزاها را سریع‌تر بدهند؛ وزارت اطلاعات را بــه خاطر تأخیر در اعلام نظــر درباره متقاضیان [ویزا] مورد انتقــاد قرار دادم. حوادث جمعه بررسی شد. شــب با آقای خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره گروگان‌های آمریکایی، مسائل لبنان، مسائل اجتماعی کشور، حوادث روز جمعه، مسائل سپاه، ارتش و روحانیت مذاکره و تصمیم‌گیری کردیم. شب به دفترم رفتم.

دوشنبه ۳۰ بهمن | ۲۳ رجب ۱۴۱۰ ۱۹ فوریه ۱۹۹۰

پس از نماز تا ســاعت نه صبح کارها را انجام دادم. دکتر [عباس] شــیبانی آمد. تذکراتی درباره مجلس و دولت داد. آقای اســلم بیگ رئیس ســتاد [مشــترک] ارتش پاکستان و فرماندهان ســپاه آمدند. با او گرم گرفتیم. اعلان آمادگی همکاری نظامی وسیعی دارند.

دیدار با رئیس ستاد مشترک ارتش پاکستان

دیدار با وزیر انرژی و منابع طبیعی کره جنوبی

نگران بروز جنگ با هند بر سر کشمیر هستند. توصیه کردم که سعی کنند جنگ نشود.

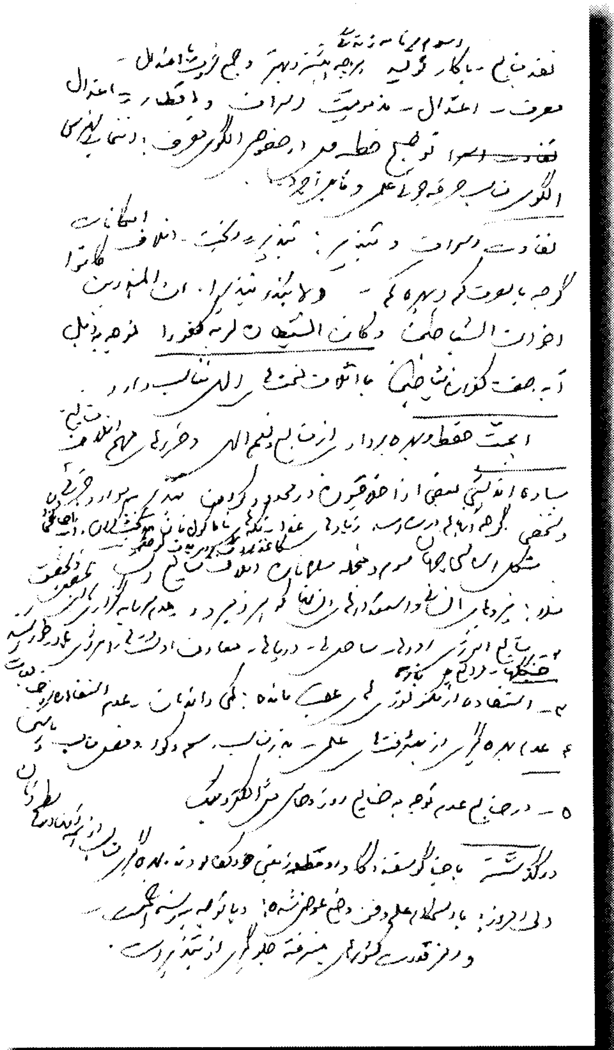
[آقای لی بن سو] وزیر انرژی و منابع طبیعی کره جنوبی آمد. صحبت‌ها درباره همکاری بیشتر در بازسازی ایران بود. سه نفر از [مسئولان] حزب‌الله لبنان آمدند. از درگیری‌هایی که با امل دارند دفاع کردند و خودشان را مدافع قلمداد نمودند. گفتم جنگ را نهایتاً به ضرر می‌دانم. امکان تدارک جنگ طولانی ندارند و ما هم فقط از طریق سوریه دسترسی داریم و سیاست سوریه بر تقویت حزب‌الله در مقابل امل نیست؛ علاوه بر اینکه اختلافات خونین بین شیعه، مانع از وحدت آینده شیعه در مقابل رقیبان خواهد شد.

آقای [علیرضا] علوی تبار آمد. خواستار تقویت جبهه‌ها شد و حکم مشاورت خواست و تذکراتی در امور کشور داد. دکتر ولایتی آمد. درباره گروگان‌های آمریکایی و مسائل لبنان مذاکره و تصمیم گیری شد. با اینکه ما دخالت و مسئولیتی در مسأله گروگان‌ها نداریم، توقعات زیادی از ما به خاطر نفوذمان در لبنان دارند.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره قیمت کالاها و اضافه کردن حقوق کارگران تصمیم گیری شد. بحث سیاست ارزی مطرح شد، اما ناتمام ماند. شام را مهمان

من بودند. به خانه آمدم.

به آقای [احمد] جنتی [رئیس سازمان تبلیغات اسلامی] تلفنی گفتم که برای سالگرد شهید مطهری، ستادی تأسیس کنند؛ بودجه خواست. آقای [محسن] رضایی برای بودجه سپاه تلفنی استمداد کرد و آقای [محمد موسوی] خوئینی‌ها برای بودجه مرکز تحقیقات استراتژیک. در اخبار، حذف حاکمیت انحصاری حزب کمونیست شوروی از قانون اساسی روسیه قابل توجه است.

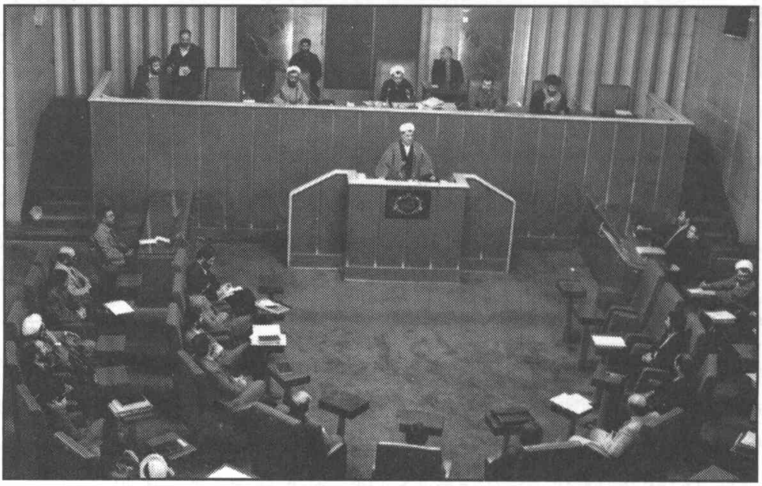
دستخط آیت‌الله هاشمی رفسنجانی برای خطبه نماز جمعه

سه‌شنبه ۱ اسفند | ۲۴ رجب ۱۴۱۰ | ۲۰ فوریه ۱۹۹۰

جمعی از [مسئولان سازمان] حفاظت واطلاعات نیروهای انتظامی آمدند[1]. برای آنها صحبت کردم. [آقای حسین کمالی] وزیر کار و امور اجتماعی آمد. نظرات تعدیلی‌اش را در مورد قانون کار گفت؛ بد نیست. تا حدی قابل قبول است.

با جمعی از وزرا برای تقدیم لایحه بودجه سال ۶۹ به مجلس رفتیم. در حال تنفس رسیدیم. مقداری بانمایندگان صحبت کردیم و به مراجعاتشان پاسخ دادم. سپس جلسه

جلسه تقدیم لایحه بودجه سال ۶۹

۱ - در این ملاقات، ابتدا وزیر کشور گزارشی از برگزاری سمینار فرماندهان و مسئولان حفاظت اطلاعات نیروهای انتظامی ارائه داد، آنگاه آقای هاشمی به بیان اهمیت نقش نیروهای انتظامی در آسایش و امنیت کشور پرداخت و گفت: «شما حافظان امنیت هستید و نیروهای انتظامی مسئولیت آسایش و امنیت و حسن اجرای امور را در بعد امنیتی بر عهده دارند. آسایش و امنیت در جمهوری اسلامی، بر خدمت به مردم استوار است. اگر مأمورین در بعد حفظ مدیریت کشور کار کنند، ولی توجه به مردم نداشته باشند، مسلماً بعد اول هم خراب خواهد شد. ثبات و امنیت مردم، تا حدود زیادی به کار نیروهای حفاظت اطلاعات بستگی دارد. خوشبختانه مردم ما خودشان صاحب انقلاب هستند و نیروهای حزب اللهی با چشم باز مواظبند که انقلاب مخدوش نشود، ولی این مانع انجام وظیفه مسئولان امور نیست.»

رسمی شد. حدود یک ساعت و ربع صحبت کردم[1]؛ جلسه خوبی بود[2].
عصر برای مراسم فارغ‌التحصیلی چند دوره به دانشکده علوم نظامی [نیروی زمینی

---

۱ - متن کامل سخنرانی آقای هاشمی در مجلس شورای اسلامی، هنگام تقدیم اولین لایحه بودجه دولت سازندگی، به جهت اهمیت در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است. ایشان در سخنان خود ضمن برشمردن ویژگی‌های بودجه سال ۱۳۹۰ گفت: «مهمترین ویژگی لایحه بودجه سال ۱۳۶۹، تنظیم آن در چارچوب قانون برنامه اول توسعه مادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران است. اعتبارات عمرانی بخش کشاورزی در سال ۶۹ حدود ۱۶۰ میلیارد ریال است که نسبت به سال ۶۸ حدود ۲۴ در صد افزایش دارد. میزان استقراض دولت از سیستم بانکی طی ده ماهه اول سال جاری ۱۰۱۵ میلیارد ریال بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته، بالغ بر ۳۷ درصد کاهش نشان می‌دهد و در حدود مبلغ پیش بینی شده است. اعتبارات عمرانی در این سال ۱۶۳۱/۳ میلیارد ریال برآورد شده است. عملیات در سال ۱۳۶۹، عملیات احداث ۲۲۲۰۰ کلاس جدید آغاز می‌گردد. احداث ۴۰ مدرسه خدمات و هنرستان فنی جدید، ۷۷ مرکز آموزش هنر، ۱۸ مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزشگاه فنی ومهندسی و کشاورزی آغاز شده است. به منظور تأمین کالاهای اساسی مورد نیاز در این سال پیش بینی شده است، حدود ۱۰/۴ میلیون تن کالا وارد کشور شود. میزان نصب انشعاب گاز به ۳۰۰ هزار انشعاب می‌رسد. در سال ۱۳۶۹ حدود ۸۳۰ کیلومتر خطوط انتقال گاز و ۳۸۳۲ کیلومتر شبکه‌های گاز رسانی داخل شهری احداث و نصب خواهد شد. از محل اعتبارات پیش بینی شده، تعداد ۵۴۲۴ واحد مسکونی کارمندی و کارگری در سراسر کشور احداث و تکمیل خواهد شد. با بازسازی نیروگاه های موجود و بهره برداری از نیروگاه های جدید جمعاً ۱۰۹۰ مگاوات به ظرفیت تولید برق کشور اضافه می‌شود. در سال ۱۳۶۹ نسبت به ایجاد و راه اندازی ۱۲۰۰ خانه بهداشت روستایی، ۱۷۰۰ تخت بیمارستانی و ۱۵۰۰ پروژه تأمین لوله کشی آب آشامیدنی شهرها اقدام می شود.

۲ - خبرگزاری فرانسه در تفسیری درباره ارائه لایحه بودجه گفتند: «برای اولین بار پس از ده سال، ایران دیگر در زمان جنگ به سر نمی‌برد و آقای هاشمی رفسنجانی در لایحه بودجه‌ای که به مجلس تقدیم کرد جنگ با عراق را از اولویت‌ها حذف کرده است. در حال حاضر یک سال و نیم پس از برقراری آتش‌بس، هر چند که دو کشور به پایان مذاکرات صلح نرسیده‌اند و اسرای خود را مبادله نکرده‌اند، اما وضع تازه‌ای پدید آمده است. در بودجه قبلی که اولین بودجه ایران پس از آتش‌بس بود هنوز در میان اولویت‌ها، مسأله احتمال از سرگیری جنگ با عراق در نظر گرفته شده بود. رئیس جمهور ایران، مردی که از امام خمینی(ره) پذیرش قطعنامه ۵۹۸ سازمان ملل متحد را اخذ کرد، در مقابل مجلس قاطعانه گفت: «اولویت جنگ به تعلیم و تربیت داده شده است.» آقای هاشمی افزود: «هر چند که ما هنوز کاملاً از جنگ خارج نشده‌ایم، ولی اوضاع با آنچه که بود خیلی تفاوت پیدا کرده است. بسیار واضح است که دشمنان ما دیگر نمی‌خواهند با آتش بازی کنند.» با وجود این وی خاطر نشان کرد که این به معنی چشم‌پوشی از مساعی جنگی نیست. با این حال وی مبلغ اختصاص یافته به این امر را ارائه نداد. این بودجه که آقای رفسنجانی فقط خطوط اصلی آن را ارائه داده، اکنون باید در مجلس مورد بحث قرار گیرد. این بودجه در چارچوب برنامه پنج‌ساله بازسازی کشور که مقامات ایرانی، ماه گذشته پس از مبارزه‌ای سخت با جناح‌های رادیکال موفق به اعمال آن شدند، قرار دارد. لایحه بودجه، درآمد کشور را ۵۵/۶ میلیارد دلار مخارج آن را ۵۵/۲ میلیارد دلار پیش‌بینی کرده است. مخارج عمرانی ۲۲/۶ میلیارد دلار پیش‌بینی شده که نسبت به سال پیش ۶/۲ درصد افزایش یافته است.
آقای رفسنجانی کل مخارج و درآمد ادارات دولتی مانند بانک‌ها و صنایع ملی شده را بدون ذکر جزئیات ۱۰۳/۴ میلیارد دلار برآورد کرده است. وی ضمن تأکید بر این مطلب که برنامه بازسازی اولین برنامه تدوین شده در تاریخ جمهوری اسلامی است افزود: «ما تصور نمی‌کنیم که این برنامه بدون اشتباه باشد ما تازه کاریم. این برنامه ۱۲۰ میلیارد دلار را به بازسازی اختصاص داده است. ایران فقط سه میلیارد دلار درخواست اعتبار خارجی خواهد کرد. منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی ، شماره ۳۳۹، صفحه ۹.

شرکت در مراسم فارغ التحصیلی دانشگاه علوم نظامی

ارتش] رفتم و برایشــان صحبت کردم[۱]. رژه رفتند. جوایز را دادم و به دفتر برگشــتم. تا ساعت هفت بعد از ظهر کارها را انجام دادم. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. یک ماده از مواد مورد اختلاف مجلس و شــورای نگهبان اصلاح شــد و مورد دوم نیمه

---

۱ - در بخشــی از این ســخنرانی آمده است: «هشت سال دفاع مقدس به ما آموخته است که اگر دشمنان ما روزی احساس کنند نیروهای مسلح ما آماده نیستند، آن موقع هنگامه خطر است. حفظ آمادگی و قدرت نیرو های مسلح در هر شرایطی، بهترین دفاع است. درسی که دفاع قهرمانانه نیروهای مسلح جمهوری اسـلامی ایران در طول هشـت سـال جنگ تحمیلی به ما داد، مردم و مسـئولان کشور را کاملاً آماده کرده اسـت تا نیروهای مسلح خودشان را با عزت و کرامت و شـرافت در میان خودشـان عزیز بدارند. نیروهای مسـلح در فراغتی که برای آنها حاصل شـده اسـت، بیش از پیش به فراگیری آموزش‌های نظامی بپردازند. الحمدالله آمادگی ارتش و سـپاه در حد مطلوب اسـت، اما این آمادگی باید هرچه بهتر و مطلوب‌تر باشد. خوشبختانه مردم کشور ما در جریان جنگ تحمیلی به خوبی معنای سربازی و نظامی‌گری را لمس کرده اند و از آن رو ارتش و دیگر نیروهای مسلح ما امروز در جامعه از جایگاهی ویژه و آینده ای روشــن برخوردارند. فداکاری ها و رشـادت‌هایی که نیروهای مسـلح جمهوری اسلامی ایران اعم از ارتش، سپاه، بسیج و نیروهای انتظامی در دوره هشـت سـاله جنگ از خود نشـان دادند، به طور قطع و یقین در تاریخ ملت ما کم سابقه و حتی بی نظیر است. ملتی که آرمان مشـخص دارد و برای آن فداکاری می کند، در مقابل باطل می ایسـتد، و برای حق می سـتیزد، همیشـه با خطر هایی روبروسـت و ملت و انقلاب ما از این نوع اسـت. ایران سـرزمینی است که به خاطر ویژگی‌های بسیار، همواره مایه وسوسه انحصار طلب ها و قدرت های استکبار بوده است. خصوصیات سـرزمین ما و آرمان‌های انقلابی ما ایجاب می کند که با هوشـیاری و وسواس از کشور و انقلابمان حفاظت کنیم و بدانیم که غفلت برای ملتی که چنین گنجینه‌ای دارد، بسـیار ناروا اسـت.» در این مراسـم گواهی فارغ التحصیلان دوره ویژه دانشکده فرماندهی سـتاد و نشان نظامی فارغ التحصیلان دوره هفدهم و سردوشی دانشجویان دوره بیست و سوم این دانشگاه اعطا شد.

کاره ماند.

چهارشنبه ۲ اسفند | ۲۵ رجب ۱۴۱۰ | ۲۱ فوریه ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقای [سعید] رجائی خراسانی [رئیس کمیسیون خارجی مجلس] آمد. مطالب متفرقه‌ای درباره سیاست خارجی و امور اقتصادی و سیاسی داشت. آقای [سیدابوالفضل] موسوی تبریزی رئیس دیوان عدالت اداری، درباره لزوم لغو بخشنامه وزارت علوم در مورد عدم همکاری با دانشگاه آزاد اسلامی گفت؛ گفتم قرار شده اصلاح کنند. برای دیوان کمک مالی خواست.

با [آقای گونش تانر] وزیر اقتصاد ترکیه ملاقات داشتم. قبل از ملاقات، دکتر نوربخش و [مهدی] نواب آمدند و مذاکرات را توضیح دادند. ظاهراً ترک‌ها در توسعه روابط جدی هستند؛ مخصوصاً در احداث لوله گاز.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. چند مصوبه داشتیم[1]. درباره تعطیلی روز پنجشنبه بحث و قرار شد وضع به همین حالت باقی بماند. شب در دفترم ماندم و تا ساعت یازده شب کار کردم. مهدی و یاسر هم آمدند. در تبلیغات خارجی تلاش می‌شود که حادثه معمولی روز جمعه در مسابقه فوتبال را یک جریان مهم سیاسی و ریشه دار قلمداد کنند[2].

---

۱ - در این ملاقات ابتدا وزیر امور اقتصادی ترکیه ضمن ابلاغ سلام های گرم آقای «تورگوت اوزال» رئیس جمهوری ترکیه، پیام کتبی ایشان را تقدیم کرد و با اظهار خرسندی از سفر به تهران و ارائه گزارش از مذاکرات انجام شده با مقامات کشورمان، آمادگی رئیس جمهور و دولت جدید ترکیه را برای همکاری گسترده و همه جانبه با جمهوری اسلامی ایران به ویژه دردوران بازسازی، اعلام و اظهار امیدواری نمود که با توجه به سفر نزدیک نخست وزیر ترکیه به تهران و تشکیل کمیسیون مشترک دو کشور، هر چه بیشتر همکاری‌های فیمابین گسترش و تعمیق یابد. سپس آقای هاشمی با تشکر از پیام محبت آمیز آقای اوزال ، گفت: «ارزیابی ما از آقای اوزال در شرایط فعلی مثبت است و فکر می کنیم که در آینده روابط دو کشور کاملاً فعال‌تر و وسیع‌تر خواهد شد.» ایشان با تأکید بر بررسی هر چه بیشتر راه‌های گسترش همکاری های دو کشور، برای کمیسیون مشترک همکاری‌های ایران و ترکیه که به زودی در تهران تشکیل می شود، آرزوی توفیق کرد.

۲ - رادیوهای بیگانه حادثه روز جمعه ۲۷ بهمن در ورزشگاه شهید شیرودی را با آب و تاب پوشش خبری دادند و آن را نشانه‌ای از حمایت مردم از سلطنت‌طلبان(!) و گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی تلقی کردند. رادیو بی بی سی در تفسیری گفت: «یک جمعیت خشمگین ظاهراً بعد از لغو یک

پنجشنبه ۳ اسفند | ۲۶ رجب ۱۴۱۰ ۲۲ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح دکتر ولایتی آمد. نتیجه مذاکراتش را با وزیر خارجه عمان توضیح داد. نقطه مثبت این است که صدام به او گفته در مورد ادعای مالکیت بر شط

دیدار با وزیر امور خارجه عمان

مسابقه فوتبال به خیابان‌های تهران ریختند و شعارهای ضد دولتی دادند. گزارش‌های دیگری مبنی بر بروز ناآرامی‌هایی در جمعه و شنبه گذشته در تهران و چندین شهر دیگر ایران رسیده است. در چند روز گذشته مقامات دولت و روزنامه‌های با نفوذ به مردم علیه شایعات بدخواهان و توطئه‌های خارجی در مورد پاشیدن تخم نفاق و نارضایی در ایران هشدار دادند. ارزیابی دامنه و اهمیت ناآرامی‌های اخیر در ایران دشوار است، اما با توجه به شرایط نامطلوب اقتصادی و اظهاراتی که مقامات مختلف دولت می‌کنند چنین به نظر می‌رسد که در میان مقامات دولتی اختلاف نظر شدت یافته و نارضایی عمومی نیز بالا گرفته است. گزارش شده است که همچنین نارضایی‌هایی در میان روحانیون وجود دارد که بحث و جدل‌های فقهی، سیاسی و اقتصادی را شامل می‌شود. کل این وضع موقعیت آقای رفسنجانی را در پیشبرد برنامه‌های اقتصادی دشوارتر می کند. هدف این برنامه‌ها رفع مشکلات اقتصادی است که علت اصلی نارضایی مردم از دولت را تشکیل می دهد. جریانات اخیر در داخل کشور، گروه‌های مخالف دولت در خارج و داخل را که بیش از ده سال از سقوط دولت اسلامی را پیش گویی می کنند تغییر کرده است. تک تک این گروه‌ها ادعا می کنند از حمایت و پشتیبانی مردم ایران برخوردارند و البته شکی نیست که گروه‌های مخالف دولت حامیانی در داخل کشور دارند، ولی این حمایت به هیچ وجه وسیع نیست. بعضی از مردم ممکن است که از لحاظ سیاسی و عقیدتی با رژیم مخالف باشند، ولی اکثریت مردم از وضع نابسامان اقتصادی عمیقاً ناراضی هستند و خواستشان بهتر شدن وضع زندگی است و این نوع نارضایتی و مخالفینی است که آقای هاشمی رفسنجانی و نیز مخالفانش در داخل دستگاه رهبری باید از بابت آن نگران باشند.

منبع: نشریه ویژه خبرگزاری جمهوری اسلامی، شماره ۳۴۴، صفحه ۱۲.

العرب سرسختی ندارد و ممکن است موضوع را تا وقت مناسب راکد گذاشت و بیشتر بر مذاکرات مستقیم برای جلب اطمینان تکیه دارند.

با آقای [یوسف] بن‌علوی وزیر خارجه عمان ملاقات داشتم. از تمایل سران کشورهای جنوب خلیج فارس و صدام برای حل مشکلات خود با ایران و نیز شرح مبسوطی از مذاکراتش با صدام گفت. من هم با لحن دوستانه و آشتی جویانه حرف زدم و مذاکره دو مامور سطح پائین از وزارت ایران و عراق را بی اشکال خواندم؛ اظهار خوشحالی کرد.

قرار بود جمعی از روحانیون بیایند که نرسیدند. آقای مظاهری از مدیران وزارت اطلاعات آمد. از ضعف مدیریت وزیر و وجود افکار باندی در وزارت گفت؛ از حاکمیت گروه مدرسه حقانی بر وزارت ناراضی است.

دکتر [حسن] حبیبی آمد. راجع به مسائل جاری منجمله حل اختلاف بنیادهای شهید و پانزده خرداد با وزارت صنایع بر سر مالکیت کارخانه‌ها و برنامه سفر نخست وزیر ترکیه که با هیأت دویست وپنجاه نفره به ایران می‌آیند، مذاکره کردیم.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. بحث سیاست ارزی بود. قرار شد سیاست جاری را ادامه دهیم و برای کم کردن تقاضای ارز آزاد، اقداماتی بشود. شب به خانه آمدم. عفت در رفسنجان است. فاطی و سعید بودند. خبر رسید یک کشتی حامل گاز کویتی با پرچم آمریکا و تحت اسکورت ناوهای آمریکایی، نزدیک جزیره ابوموسی منفجر شده است، ولی گفتند خرابکاری نیست.

جمعه ٤ اسفند | ۲۷ رجب ۱٤۱۰ ۲۳ فوریه ۱۹۹۰

در منزل بودم. وقتم به استراحت و مطالعه گذشت. عصر برای افتتاح مراسم [هفتمین دوره] مسابقه [بین‌المللی] حفظ و قرائت قرآن به حسینیه ارشاد رفتم. آقای [راغب

مصطفی] غلوش، قاری مصری قرآن تلاوت کرد و خیلی خوب خواند. صحبت مفصلی نمودم[1]. جلسه خوبی بود. به خانه برگشتیم. تلفنی به آقای [حمید] میرزاده [معاون اجرایی رئیس جمهور] گفتیم مواظبت شود که خطر سیل از زابل رفع شود. در گزارش‌ها خبر از احتمال سیل می‌آید.

شنبه ۵ اسفند | ۲۸ رجب ۱۴۱۰ | ۲۴ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم به دفترم رسیدم. تا ساعت نه صبح کارهای عقب مانده را انجام دادم. آقایان [اکبر] ترکان [وزیر دفاع] و [مسعود روغنی] زنجانی [رئیس سازمان برنامه و بودجه] آمدند. بر سر اعتبارات دفاعی اختلاف نظر داشتند؛ به تفاهم رسیدند. آقای [عبدالحسین] وهاجی برای امور بازرگانی آمد و پیشنهادی برای توسعه صادرات داشت.

آقای [حسین] محلوجی [وزیر معادن و فلزات] آمد. در مورد ازدیاد تولید مس و فولاد و توسعه صادرات سنگ‌های معدنی گفت. او از بولتن [محرمانه وزارت] اطلاعات شکایت داشت. آقای [سیدمحمدرضا] هاشمی گلپایگانی برای دستور جلسه شورای عالی

---

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است:« مسلمانان با وجود وسیله قدرتمندی چون قرآن، خیلی متفرق‌اند و به جای آنکه از این سند، برای تقویت همبستگی خود استفاده کنند، متفرق ترین ملل جهان هستند. کمونیست ها اتحادشان بیشتر از ما است، و حتی امپریالیست ها با تمام تضادی که در غارت و چپاول ملل دیگر دارند، اتحادشان از ما بیشتر است. امروز جامعه مسلمین دارد به قرآن ظلم می کند. قرآن این مخلوق عزیز و محبوب خداوند، در جامعه اسلامی بشری امروز دنیا، مظلوم است، در حالی که هیچ مکتبی، چنین سندی برای معیار زندگی ندارد. قوانینی مانند قانون اساسی کشورها تغییر می کند. حتی محکم ترین سند کشور ما که همین قانون اساسی است، بعد از ۱۰ سال تغییر کرد، ولی قرآن ۱۴۰۰ سال پیش، یک حرفی زده و الان هم آن را می گوید و هیچ کس هم نتوانسته است که چیزی خلاف قرآن را ثابت کند، و اگر قرآن را می توانستند رد کنند، قدرت های تبلیغاتی که از کاه کوه می سازند، حسابی استفاده می کردند، زیرا دشمنان ما با اینکه می دانند قرآن سند مهم ما است، نتوانسته اند آن را ضعیف کنند، ولی مسلمانان با این وسیله قدرتمند، خیلی متفرق و ضعیف هستند. کشورهای اسلامی خیلی متفرقند. ما کشورهای منطقه خلیج فارس با اهرمی مانند نفت، خیلی راحت می توانیم اسرائیل را به زباله دان تاریخ بیندازیم، ولی به جای آنکه این ملل با هم همکاری کنند، نوکر روسیه و آمریکا می‌شوند. نتیجه این تفرقه این است که یهودیان بیایند و جای فلسطین ها بنشینند. این جای گریه دارد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

انقلاب فرهنگی آمد.

دکتر [حسن] حبیبی [معاون اول رئیس جمهور] برای امور جاری کشور و برنامه مذاکره با نخست وزیر ترکیه آمد که به ایران می‌آید. عصر شورای‌عالی امنیت ملی جلسه داشت. درباره قطعنامه ۵۹۸ مذاکره و تصمیم گیری شد. قرار شد مذاکره مستقیم را بپذیریم و برای آزادی گروگان‌های غربی در لبنان کمک کنیم. شب در دفترم ماندم.

یکشنبه ٦ اسفند | ۲۹ رجب ۱٤۱۰ | ۲۵ فوریه ۱۹۹۰

ساعت نه صبح آقای [غلامرضا] فروزش [وزیر جهاد سازندگی] آمد و برای دادن بخشی از امور آب و بهسازی روستاها و صنایع روستائی به جهاد استمداد کرد. آقای [بیژن نامدار] زنگنه [وزیر نیرو] آمد و برعکس، خواستار عدم واگذاری امور آب به جهاد شد. او درباره اعتبارات ریالی طرح‌های وزارت نیرو استمداد کرد.

آقای [غلامحسین] جمی امام جمعه آبادان آمد. از قدرت گرفتن [آقای موسوی جزایری] امام جمعه اهواز گله داشت که نماینده رهبری شده و در تعویض [آقای‌محسن میردامادی] استاندار خوزستان موثر بوده است. خواست که برای عادی شدن وضع آقای منتظری کمک کنم.

جلسه شورای افغانستان داشتیم. درباره طرح انتخابات در افغانستان که از سوی مجاهدان [ائتلاف] هفتگانه [اهل سنت] آمده، مذاکره شد. قرار شد پیشنهاد نمایم که ابتدا دولت موقت با شرکت همه جناح‌ها تشکیل و سپس انتخابات شود و اگر اصرار کنند، انتخابات جلوتر باشد و طرح جامعی با مشورت همه جناح‌ها برای انتخابات صحیح تهیه شود. آقای ولایتی اجازه خواست که به [برهان الدین] ربانی [رهبر جمعیت اسلامی افغانستان] و [سیداحمد] گیلانی [رهبر حزب محاذ ملی افغانستان] که به ایران آمده‌اند، کمک کنند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. درباره اصلاحات اداری مذاکره شد. قرار شد همه وزرا برای رفع بوروکراسی در اداره خودشان طرح بیاورند.

شب مهمان آقای خامنه‌ای بودیم[1]. درباره مصوبات شورای‌عالی امنیت ملی و شورای افغانستان و بودجه نیروهای مسلح مذاکره و توافق شد. به خانه آمدم. عفت هم از رفسنجان رسیده بود.

دوشنبه ۷ اسفند | ۳۰ رجب ۱۴۱۰ | ۲۶ فوریه ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. [آقای مایک مور] وزیر امور خارجه و تجارت خارجی زلاندنو آمد. درباره توسعه روابط صحبت شد و خواستار نظر من درباره تحولات شرق و روابط با غرب شد[2]. [آقای محمود حجتی] استاندار سیستان و بلوچستان و [آقای عبدالله نوری] وزیر کشور آمدند. [استاندار] از استعداد عمران استان گفت و خواستار کمک برای اجرای طرح‌های برنامه شد که معمولاً به خاطر عقب ماندگی، طرح‌ها در آنجا عملی نمی‌شده است. قرار شد سفری به آنجا داشته باشیم.

آقای مسیح مهاجری [مشاور اجتماعی رئیس جمهور] آمد. درباره اظهارات آقای

---

۱ - در این روز نهضت آزادی ایران در یک نامه سرگشاده خطاب به آقای هاشمی رئیس جمهور را به اجرای سریع قانون (آزادی) احزاب سیاسی دعوت کرد. نهضت آزادی در این نامه خواستار بازگشایی دفاتر خود در تهران و نیز باز پس دادن آرشیو نهضت آزادی شد. نهضت آزادی اعلام کرد این اقدام گامی مثبت در جهت تضمین آزادی و حاکمیت مردم خواهد بود. در این نامه آمده است. «دشواری‌ها و بحران‌های اساسی که دامنگیر جامعه اسلامی ایران بعد از پیروزی انقلاب شد، ناشی از انحراف از اصول و معیارهای قرآنی در مورد آزادی و اراده ملت برای انتخاب سرنوشت خویش است.» نهضت آزادی در خاتمه متذکر شده است. «در یازدهمین سالگرد پیروزی انقلاب چه چیزی به مهمانان خارجی به خصوص مسلمانان آزاد شده در کشورهای کمونیستی ارائه شده جز سقوط ارزش‌های اخلاقی، سرخوردگی، اعتیاد به مواد مخدر، اقتصاد ویران، بی عدالتی و گرانی زندگی؟»

۲ - در این ملاقات آقای هاشمی با اظهار رضایت از روند روبه رشد همکاری‌های دو کشور، اظهار داشت: «شما جزو معدود کشورهایی بودید که علیرغم ارتباط شدیدتان با بلوک غرب، همواره در قبال جنگ تحمیلی مواضع درستی اتخاذ کرده‌اید. این مواضع نشانگر دقت و واقع بینی شماست و به همین لحاظ مردم ما علاقمندند با زلاندنو روابط بهتری داشته باشند.»

[احمد] آذری [قمی] قبل از [خطبه‌های] نماز جمعه تهران[1] و جواب آقای [مهدی] کروبی به او، از توسعه اختلافات اظهار نگرانی کرد و برای روزنامه [جمهوری اسلامی] استمداد نمود. آقای [محمدعلی] نظران برای بودجه سری حفاظت اطلاعات ارتش آمد. آقای [سید جمال] ساداتیان [رئیس دفتر امور مشاوران رئیس جمهور] برای امور دفتر مشاوران آمد.

عصر شورای اقتصاد جلسه داشت. با پیشنهاد گران شدن نرخ برق و سوخت مخالفت شد. قرار شد با وام بانکی سرمایه گذاری کنند. درباره قیمت انواع خودروها و همچنین نرخ مسافرت‌ها تصمیم گیری شد. بعد از شورا، درباره قیمت گاز صادراتی به شوروی با حضور وزرای نفت، امور خارجه و اقتصاد مذاکره کردیم. قرار شد قیمت هر میلیون بی. تی. یو لااقل ۱/۸ دلار باشد؛ روس‌ها می گویند ۱/۴۴ و ما گفته‌ایم ۲/۳ دلار.

شب به خانه آمدم. در گزارش‌ها خبر شکست ساندنیست‌های چپگرا در نیکاراگوئه در مقابل رقبای دست راستی تحت حمایت آمریکا در صدر اخبار است.

انتشار گزارش [رینالدو] گالیندوپل نماینده ویژه [کمیسیون حقوق بشر] سازمان ملل [در امور ایران] برای تحقیق درباره وضعیت حقوق بشر در ایران، باعث خشم ضد انقلاب و دشمنان ما شده که مدت‌ها تبلیغاتشان را به باد می‌دهد. گر چه تحت تأثیر تبلیغات، نقاط منفی هم آمده، ولی خیلی کم رنگ و بی رمق است و اتهام سازش به او را شروع کرده‌اند و متهم به معامله با ایران شده است. همین هم به ضرر ضد انقلاب خواهد بود.

---

۱ - آیت‌الله احمد آذری قمی از بنیانگذاران جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، عضو مجلس خبرگان قانون اساسی، عضو شورای بازنگری قانون اساسی، نماینده قم در دوره دوم مجلس شورای اسلامی، نماینده دوره اول و دوم مجلس خبرگان رهبری و از موسسین روزنامه رسالت بود. آقای آذری قمی در دهه اول انقلاب علی‌رغم داشتن مقام رسمی، به عنوان یکی از منتقدان عملکرد حضرت امام(ره) شناخته می‌شد. ایشان دستورات ولی فقیه را به احکام ارشادی و مولوی تقسیم می کرد. آیت‌الله آذری قمی در سخنرانی قبل از خطبه‌های روز ۴ اسفند گفته بود: «احکامی که به شرایط بستگی دارد، رهبر جدید می‌تواند تغییر دهد و این خمینی‌زدایی نیست.» در پی این سخنرانی ، رهبران جناح چپ در مجلس به انتقاد و محکوم کردن سخنان ایشان پرداختند و آن را نشانه آغاز عدول از خط امام خمینی(ره) قلمداد کردند. آقای کروبی رئیس مجلس و آقای اسدالله بیات نایب رئیس مجلس در سخنان خود آقای آذری قمی را به امام زدایی متهم نمودند.

سه‌شنبه ۸ اسفند | ۱ شعبان ۱۴۱۰ | ۲۷ فوریه ۱۹۹۰

آقـای [محمدعلـی] نجفی وزیر آموزش و پرورش به منزل آمد. با هم برای شـرکت در اجتماع مربیان امور تربیتی به ورزشـگاه شـیرودی رفتیم. اجتماع با شکوهی بود. برایشان مفصلاً صحبت کردم[1]. احساسات خوبی داشتند. ساعت ده و نیم صبح به دفتر رسیدم.

آقای [علی] یونسی دادستان عمومی تهران آمد. گزارشی از وضع قضایی داد و درباره شرکت‌های مضاربه‌ای مشورت کرد. مجمع عمومی شرکت ملی پتروشیمی جلسه داشت. برنامه سال آینده را تصویب کردیم. گزارش کاملی از وضع این صنعت ارائه شد.

عصـر فرمانـدار قم آمد. اوضاع قم و مسـأله آقـای منتظری را توضیـح داد و برای حمایت بیشتر اسـتمداد کرد. شب شورای انقلاب فرهنگی جلسه داشت. کسالت داشتم. دوا خوردم و زودتر خوابیدم.

---

۱ - در گردهمایی یک روزه مربیان امور تربیتی مدارس استان تهران در سالن افراسیابی ورزشگاه شهید شیرودی که دکتر نجفی وزیر آموزش و پرورش، معاونین، مدیران کل و بیش از ۷ هزار تن از مربیان تربیتی مدارس اسـتان تهران حضور داشـتند، ایشان در سخنانی به توجه مقام معظم رهبری و مسئولان کشـور به تربیت نسـل جوان کشـور که مدیران آینده انقلاب خواهند بود، اشـاره کرد و گفت: «یکی از مهمترین اقداماتی که در روزهای اول انقلاب توسط مدیران فرهنگی و آموزشی انجام شد و بسیار بجا و موثر هم بود، تشکیل نهاد امور تربیتی بود که شما امروز تبلور آن را در مدارس شاهد هستید. حضور شـما مربیان تربیتی در مدارس چون تدریجی ظاهر می شـود و حالت گام بلند را ندارد، به گونه ای نیسـت که به صورت یک شوک در جامعه مشخص شود، اما در طول زمان، جامعه این حضور را احساس می‌کند و زحمات شما در میان نسل تربیت شده توسط شما،که به محیط اجتماع وارد می شـوند، عینیت پیدا می کند. تربیت و پرورش در مدارس یک ضرورت اجتناب ناپذیر اسـت. هر مسلمانی می داند که اسلام ارزش‌ها را برای انسان‌ها بر پایه علم و عمل گذاشـته اسـت. براین اساس دست اندرکاران امور تربیتی به خصوص شـهید رجائی و شهید باهنر، بنای این نهاد مقدس را گذاشتند.از همان روزهای اول که شـما مربیان تربیتی وارد این نهاد شسدید، با کار شکنی ها و توطئه‌هایی روبرو گشتید که قصد داشتند راه حضور پاک و مقدس و پرورش واقعی را بر روی جوانان ما ببندند، لذا ما هر روز شاهد برخوردهای نامناسب با نیروهای مخلص، متعهد و زحمتکش در محیط مدارس بودیم، اما همه آن توطئه ها، رذالت‌ها و کارشکنی‌ها نا موفق ماند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

چهارشنبه ۹ اسفند | ۲ شعبان ۱٤۱۰ ۲۸ فوریه ۱۹۹۰

فرستاده ویژه رئیس جمهور نیجریه آمد و نامه او را آورد. در پیام خصوصی اظهار داشت که نیجریه، ایران را خط مقدم دفاع از اسلام می‌داند و مقاومت‌های ما را می‌ستاید و آمادگی هرگونه همکاری را دارد، ولی در نیجریه به خاطر اقلیت نیرومند مسیحی ۴۰درصد و نفوذ غربی‌ها، مشکلات جدی در دفاع از اسلام دارند و رادیوهای واتیکان و انگلیس و آمریکا، سخت دست‌اندرکار تبلیغ علیه اسلام و مسلمین آنجا هستند. تشکر کردم و وعده همکاری دادم و گفتم آماده دعوت رئیس جمهور هستم.

آقای [حمید] میرزاده آمد. گزارش سفر به بشاگرد و خسارات زیاد سیل و خرابی و فقر مردم آنجا را داد و برنامه کمک‌ها را گفت. هیأت ترکیه آمد. درباره برنامه‌های همکاری مذاکره شد. عصر هیأت دولت جلسه داشت.

تا مغرب ماندم و به دفترم برگشتم. کارها را انجام دادم. شب در دفترم ماندم. پیش از ظهر هیأت امنای دانشگاه تربیت مدرس به ریاست من جلسه داشت. نیازهای مالی و تدارکاتی دانشگاه مطرح و تصمیم‌گیری شد.

پنجشنبه ۱۰ اسفند | ۳ شعبان ۱٤۱۰ ۲۹ فوریه ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. آقای [محمد حسن] نبوی نماینده بوشهر آمد و برای کارهای عمرانی استان استمداد کرد. تیمسار [مصطفی] ترابی گزارشی از اوضاع ساحفاجا [سازمان حفاظت و اطلاعات ارتش] و نیازها داد. وزرای صنایع، بازرگانی، اقتصاد و رئیس بانک مرکزی آمدند. درباره نیازهای ارزی صنایع بحث شد. قرار شد ارز بیشتری به صنایع داده شود. سهمیه‌ای که تعیین کرده بودیم، داده نشده بود.

[آقای ایلدریم آک بولوت] نخست وزیر ترکیه و جمعی از همراهانش به ملاقات

آمدند[۱]. مذاکرات دوستانه و در جهت توسعه روابط بود و روی [احداث خط] لوله گاز و مسائل امنیتی مرزی و حمایت از مسلمانان ترک در بلغارستان، یونان، قبرس و ... تأکید بیشتری داشت. بعد از ملاقات هم جلسه با وزرای تولیدی ادامه یافت.

عصر آقایان [محمد] عبائی [خراسانی] و [سیدحسین] موسوی تبریزی و [محمد] جعفری گیلانی از دفتر تبلیغات [اسلامی] قم آمدند. از آینده خط خودشان در حوزه نگران بودند. فکر می‌کنند خط مقابل، بیشتر با رهبری نزدیک است. گله داشتند که چرا طلبه‌ها در مقابل اظهارات اخیر آقای [احمد] آذری قمی قبل از [خطبه‌های] نماز جمعه تهران، عکس‌العمل مناسبی نشان نداده‌اند. برای دفتر کمک خواستند و از من خواستند که در تحسین روابطشان با رهبری کمک کنم. تشویقشان کردم که سعی کنند سوء ظنی ایجاد نکنند.

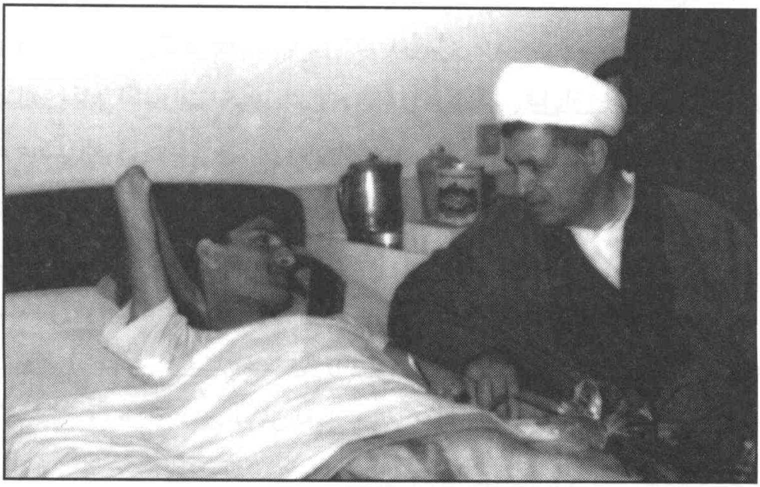
شب شورای مرکزی [جامعه] روحانیت [مبارز تهران] در دفترم جلسه داشت. در مورد سیاست‌های اقتصادی دولت بحث شد و از بی سلیقگی آقای آذری قمی در طرح مسائل غیر لازم درباره رهبری و از عکس‌العمل جناح مقابل انتقاد نمودند. شب به خانه آمدم.

---

۱ - در این دیدار ابتدا نخست وزیر ترکیه، گزارشی از برگزاری اجلاس کمیسیون مشترک دو کشور ارائه داد و آمادگی کامل دولت ترکیه را برای بسط و گسترش هر چه بیشتر همکاری ها در همه زمینه های مورد علاقه دو کشور، اعلام کرد. او همچنین با اشاره به پیوندهای تاریخی و فرهنگی طولانی دو کشور مسلمان و همسایه ایران و ترکیه، اظهار امیدواری کرد در دوران بازسازی، روابط دو کشور هر بیشتر تعمیق یابد. سپس آقای هاشمی با آرزوی موفقیت کامل برای اجلاس مشترک دو کشور، اظهار داشت:« ما صمیمانه مایل هستیم که روابطمان را با کشور دوست و مسلمان ترکیه توسعه دهیم و فکر می کنم ایران و ترکیه می توانند نمونه همکاری وسیع و جامع دو کشور همسایه باشند.» رئیس جمهور با اشاره به وجوه اشتراک فراوانی که بین دو کشور وجود دارد، اظهار امیدواری کرد، همکاری دو کشور هر چه بیشتر گسترش پیدا کند. آقای هاشمی همکاری سه جانبه ایران، ترکیه و پاکستان را مورد تأکید قرار داد و افزود: «ما می‌توانیم با همکاری سه جانبه، در حل مشکلات منطقه همکاری بیشتری داشته باشیم.» رئیس جمهور با اشاره به محرومیت مسلمان ها در برخی از کشورهای منطقه همکاری گفت: «ما در سیاست خود موظف هستیم که همه جا از مسلمان ها ، بدون دخالت در امور دیگران حمایت کنیم و معتقدیم که مسلمان ها نباید احساس بی پناهی کنند.» در پایان این دیدار،نخست وزیر ترکیه دعوت رسمی آقای «تورگوت اوزال» رئیس جمهور ترکیه را برای دیدار آقای هاشمی از ترکیه ارائه داد که مورد موافقت ایشان قرار گرفت.

جمعه ۱۱ اسفند | ٤ شعبان ۱٤۱۰ — ۱ مارس ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح برای دیدار با جانبازان به آسایشگاه امام خمینی رفتم. حدود ۶۰ نفر بودند و همگی قطع نخاعی. حدود پنج ساعت با آنها مذاکره کردم. با همه آنها

دیدار با جانبازان در آسایشگاه امام خمینی (ره)

حرف زدم و احوالپرسی کردم و به خواسته‌ها و نظراتشان گوش دادم. خواسته‌ها آرمانی و نیازها رفاهی بود. اکثرشان دانشجو شده‌اند[1].

---

۱ - آقای هاشمی در این دیدار ضمن تبریک روز جانباز به کلیه معلولین مستقر دراین آسایشگاه و تقدیر از حماسه سازی های این جانبازان در طول هشت سال دفاع مقدس، ضرورت رسیدگی هر چه بیشتر به مسائل این قشر ایثارگر کشور را مورد تأکید قرار داد و در خصوص رفع نارسایی‌ها و مشکلات موجود جانبازان انقلاب اسلامی رهنمودهایی به مسئولان ذیربط ارائه داد. در این بازدید اعلام شد که در آسایشگاه جانبازان امام خمینی شصت و پنج نفر جانباز به طور دائم زندگی می کنند و ۳۰ نفر از آنان در رشته های مختلف در دانشگاه ها مشغول تحصیل هستند. نمرات تحصیلی این دانشجویان از سطح متوسط نمرات دانشجوهای دانشگاه تهران نیز بالاتر است. یکی از جانبازان این آسایشگاه خطاب به آقای هاشمی اظهار داشت: «ما همچنان که در طول هشت سال جنگ تحمیلی، مراتب پشتیبانی خود را از انقلاب اسلامی و رهبری آن بارها اثبات کردیم، در حال حاضر نیز با تمام قوا و در سنگرهای مختلف کار و تحصیل از آرمان های مقدس انقلاب دفاع کرده و خواهیم کرد.» جانبازان مستقر در این آسایشگاه، مشکلاتی نظیر

ظهر بستگان مهمان بودند. عصر آقای [عبدالمجید] معادیخواه برای امور [بنیاد] تاریخ انقلاب آمد. اخوی محمد [رئیس سازمان صداوسیما] آمد و راجع به روابط با عربستان سعودی سئوال داشت؛ کسانی از اخوان المسلمین، پیشنهاد میانجیگری داده‌اند.

مسکن، وسیله نقلیه، تردد در سطح شهر، ادامه تحصیل و مسائل فرهنگی و اجتماعی خود را با رئیس جمهور در میان گذاشتند و ایشان در خصوص رفع این مشکلات دستوراتی صادر کرد. آقای هاشمی اظهار امیدواری کرد که با حل مشکلات اقتصادی کشور، گام های بلندتری برای برطرف ساختن مشکلات جانبازان که دین بزرگی نسبت به آحاد مردم ایران دارند، برداشته شود. ایشان همچنین هدایائی به مناسبت روز جانباز به جانبازان این آسایشگاه اهداء کرد. آقای هاشمی پس از این دیدار، در گفتگویی اظهار داشت:« من در وهله اول از خداوند شاکر هستیم که توفیق دیدار با بهترین انسان‌هایی را که در عمرم می شناسم به من داد. البته وقت این دیدار کم بود و من آرزو داشتم که با آقایان بیشتر می نشستم و حرف هایشان را می شنیدم و به مسائل آنان رسیدگی می کردم. خوشبختانه روحیه این عزیزان بسیار خوب بود. بسیاری از آنان در فکر مسائل جامعه هستند و آرمان و مسائل انقلاب و امت برای آنها اهمیت دارد. آنچه که آدمی در نگاه اول می بیند، احساس این موضوع است که جامعه و مسئولین ما به این انسان ها که اکثراً در سنین جوانی هستند، خیلی بیش از اینها بدهکار می باشند.ما هنوز نتوانسته ایم که وضع آسایشگاه‌ها، نحوه رفت و آمد، شرایط تحصیلی و معالجه و نگهداری آنان را در سطحی که مناسب حالشان باشد، آماده سازیم.» رئیس جمهور همچنین بر رفع مشکلات خانواده های جانبازان در رفت و آمد به آسایشگاه ها تأکید کرد. آقای هاشمی سپس با توجه به مصادف بودن این بازدید با روز جانباز گفت: « من به عنوان یک فرد این جامعه و مسئول اجرایی کشور، به جانبازان عرض می کنم که مبادا احساس غبن یا بطالت بکنند. البته ممکن است که بعضی از آنها فکر می کنند که اگر جسم سالمی داشتند، به گونه بهتری می توانستند تلاش بکنند. اینها برای جامعه خیلی کار کرده اند. نقش و حضور گسترده این گروه مقاوم و صبور در کشور، بزرگترین کار است و بزرگترین اثر را می‌تواند داشته باشد و به مردم صبر و مقاومت را تزریق بکند. این برای کسانی که به نحوی در انقلاب سرمایه گذاری کرده‌اند، می‌تواند مایه دلداری باشد. هر کسی که با یکی از جانبازان ارتباط دارد، باید به عنوان یک وظیفه انسانی، انقلابی و اسلامی، هر چه که از دستش بر می آید، انجام دهد. البته این موضوع هم به دلیل جنگ توجیه دارد. این عزیزان خودشان هم می دانند که ما تازه کمی از جنگ فارغ شده ایم و در حال حاضر نیز امکانات فراوانی را صرف آمادگی مان می کنیم. البته به نظر می رسد که مقدم بر همه کارها، باید بنیاد جانبازان برای تأمین آن ضرورت های اولیه که جانبازان در حال حاضر به خاطر فداکاریشان مجبورند که در آسایشگاه ها و خانه‌های خود به طور محدود زندگی کنند، تقویت شود. نکته جالبی که برای من جالب است ، درس خواندن اکثریت این جانبازان بود که دانشجو هستند.در این بازدید معلوم شد علیرغم آن چیزی که گفته می شود بعضی از سهمیه‌ها باعث پایین آمدن سطح تحصیلی می شوند، از سطح تحصیلی خیلی خوبی برخوردار هستند. من انتظار نداشتم که آنها با این وضعی که دارند، بتوانند خوب درس بخوانند. امکانات تحصیلی باید در سطح مناسبی تهیه شود که جانبازان بتوانند از کمک های آموزشی استفاده کنند، به خصوص در رشته هایی که بتوانند کار کنند. من به جانبازان توصیه می کنم که به تحصیلات خود ادامه بدهند. هر کسی در حدی که هست باید سعی کند که یک قدم بالاتر رود. مسئولین مربوطه هم باید امکانات تحصیلی را برای آنان فراهم کنند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، مصاحبه‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

دیدار با جانبازان در آسایشگاه امام خمینی (ره)

شنبه ۱۲ اسفند | ۵ شعبان ۱۴۱۰ — ۲ مارس ۱۹۹۰

ساعت نه صبح مدیران صنایع ملی آمدند. آقای [محمدرضا] نعمت زاده گزارش داد و من برای آنها صحبت کردم و تشویق به تولید بیشتر نمودم و سیاست اقتصادی را گفتم[1]. آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری کشور آمد. مسأله سیل و ارز و بازسازی و ... مطرح شد. آقای [سیدحسین] موسویان از وزارت خارجه آمد. او سناریوی احتمالی گروه‌های لبنانی برای آزاد شدن گروگان‌های آمریکایی در لبنان در مقابل امتیازات خاص را توضیح داد و گفت وزیر خارجه انگلستان برای جلوگیری از تیره‌تر شدن روابط با ایران، از حراج ملک ایران در لندن که بنا بوده توسط شهرداری لندن حراج شود، جلوگیری کرده است.

---

۱ - ایشان ضمن ارائه تحلیل جامعی از اوضاع اقتصادی کشور و سیاست ها و برنامه‌های دولت در زمینه افزایش تولید کارخانجات درکشور، بر استفاده کامل از ظرفیت تمامی واحدهای تولیدی در دوران بازسازی برای رشد اقتصادی کشور تأکید کردند. آقای هاشمی با تشریح روند برنامه های دولت در زمینه افزایش تولید واحدهای صنعتی و کشاورزی به منظور کاهش نوسانات بازار کنونی گفت: «با توجه به شرایط کنونی کشور، تنها راه حل مشکلات اقتصادی و ایجاد تحرک در جامعه افزایش تولید است. ما در حال حاضر مشکل سیاسی، فرهنگی و نظامی چندانی نداریم، بلکه مشکلات ما عمدتاً ناشی از کمبود تولید است و ما هر چه بررسی کردیم، هیچ عاملی مثل عامل تولید، کشور را رنج نمی دهد. در ده سال گذشته به خاطر شرایط خاص کشور و برای اینکه مسائل ناشی از جنگ فشار زیادی بر مردم وارد نکند، ما مجبور بودیم با مصرف ارز هفتاد ریالی حاصل از فروش نفت، کالاهای اساسی مورد نیاز مردم را تأمین کنیم. بنابراین هر جا که ارز نمی‌رسید، تعادل عرضه و تقاضا از کف خارج شده و انحصاری به نفع دلالان و فروشندگان به وجود می آمد و در نتیجه قیمت کالا بستگی کامل به نظر واسطه ها داشت. نیاز مردم باید از مسیر تولید تأمین شود. برای دولت حتی در صورت توانایی ارزی، مصلحت نیست که روند گذشته را ادامه دهد و تمامی کالاها را با ارز هفتاد ریالی تهیه کند. چیزی که کشور را نجات می‌دهد، این است که کالاهای مورد نیاز مردم در داخل کشور تهیه شده و با قیمت مناسب در اختیار مردم قرار گیرد، زیرا تهیه مواد به صورت گذشته به هیچ عنوان خدمت به مردم و کشور نیست. در داخل سوبسید تنها به کالاهای اساسی تعلق می گیود و برای تأمین سایر کالاها ارز صادراتی و آزاد در نظر گرفته شده است که طبیعتاً قیمت تمام شده کالاهای تولید شده به مراتب از بازار آزاد پائین تر خواهد بود. ما در زمینه تولید آلومینیوم این سیاست را اجرا کردیم و موفق شدیم، به طوری که امروز عرضه کننده به دنبال مشتری می گردد و بنا داریم در تولید لوله و پروفیل هم همین سیاست را عمل کنیم. از واحدهایی که بنا به عللی سرمایه لازم را برای تهیه ارز مورد نیاز خود ندارند، بیش از ۲۵ درصد وجه ارز مورد نیاز آنها نقداً دریافت نخواهد شد. از تمامی واحدهای تولیدی خواسته شده است تا مشکلات خود را به صورت مدون برای ما ارسال کنند تا برای مشکل آنها چاره جویی شود و چنانچه مشکلی ندارند، بدون هیچ تعللی باید در راه رساندن تولید خود به سقف صددرصد ظرفیت و حتی بالاتر از آن اقدام کنند. تحرک بخشیدن به واحدهای تولید، مهمترین راه جذب نقدینگی مردم است. کارخانه‌ها و کسبه و صنایع کوچک و دستی، باید با تمام توان خود کار کنند تا میزان درآمدها و قدرت خرید مردم بالا رود و اقتصاد جامعه رونق پیدا کند. انتظار و خواست نظام از همه دست اندرکاران امر صنعت و تولید، این است که هر کس هر چه می‌تواند تولید کند، زیرا راه برایش باز است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

مهندس [سراج‌الدین] کازرونی وزیر مسکن و شهرسازی آمد. برای تصویب ساخت شهرهای جدید اطراف تهران و منجمله شهری برای مرکزیت سیاسی و اداری کشور به جای تهران توضیحات داد و مشورت کرد؛ قرار شد موضوع در شورای عالی شهرسازی مطرح شود.

عصر وزیر راه و ترابری و رئیس راه آهن آمدند. گزارشی از وضع راه آهن و برنامه‌های توسعه آن دادند و استمداد کردند. [آقایان سیدمحمود دعائی، غفور گرشاسبی، سیدمحمد اصغری، سید مرتضی نبوی و مسیح مهاجری] مدیران روزنامه‌های اطلاعات، ابرار، کیهان، رسالت و جمهوری اسلامی آمدند. آنها برای کاغذ استمداد کردند. توضیحاتی درباره موفقیت‌های سیاست‌های اقتصادی دادم که راضی شدند؛ نگران عدم توفیق بودند.

شب مهمان رهبری بودم. احمدآقا هم بود. درباره حفظ آثار و افکار امام و مسأله قرارداد با شوروی که در حال حاضر کمیسیون مشترک مشغول مذاکره است، بحث شد.

یکشنبه ۱۳ اسفند | ٦ شعبان ١٤١٠ ۳ مارس ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کار کردم. فرماندهان نزاجا [نیروی زمینی ارتش] آمدند. تیمسار حسنی سعدی گزارش داد و من هم برایشان مفصلاً صحبت کردم[1]. آقای [سیدمنصور] رضوی

---

۱ - در این دیدار، ایشان با تأکید بر این نکته که ایران همواره و به طور جدی در پی صلح پایدار بوده و از بروز جنگ جلوگیری کرده است، اظهار داشت «ارتش باید حتی در زمان صلح پایدار هم دائماً در آموزش و حفظ آمادگی به سر برد. مردم و نیروهای مسلح ما توانستند یکی از بزرگترین توطئه های دشمنان را دفع کنند، گرچه این موضوع برای ایران، عراق و منطقه گران تمام شد و بهترین فرزندان کشور تقدیم انقلاب شدند، اما برای همه روشن شد، زمانی که متجاوزان و توسعه طلب‌ها صاحب قدرت هستند، آنچه که انسانیت را حفظ می کند، قدرت ملت هاست و در این دوران، هر که قدرت داشته باشد، حاکم است. جمهوری اسلامی در دوران جنگ اعلام می کرد، عراق و حامیان بین المللی او طلب صلح نیستند و این موضوع پس از پذیرش قطعنامه، به خوبی برای مردم دنیا ثابت شد. از آن زمان تاکنون نه سازمان ملل، نه شورای امنیت، نه قدرت‌های بزرگ دنیا و نه کشورهای کوچک منطقه، قدم موثری در جهت برقراری صلح برنداشته اند. اینها همه ثابت می کند، کشوری می تواند از حق خود دفاع کند که دارای قدرت باشد. این امر

آمد. درباره مسائل اداری کشور و مرکز اسناد ملی و همچنین از مدیریت جهشی صحبت کرد. آقای [رضا] امراللهی و دکتر نراقی آمدند. در مورد پیشرفت برنامه غنی‌سازی اورانیوم توضیحات دادند و استمداد کردند. آقای نورایی آمد. از بیرون کردن او از شهرداری تهران شکایت کرد. پیشنماز آنجا بوده است. برای ساخت خانه کمک خواست. آقای برقعی آمد و پیشنهاد همکاری در امور اصناف با بازرسی ویژه داد.

دکتر[محسن] نوربخش و [محمدحسین] عادلی آمدند. سیاست ارزی را برای کنترل قیمت ارز و جمع کردن نقدینگی و راه‌اندازی صنایع و ورود کالا توضیح دادند و از موفقیت برنامه اقتصادی اظهار رضایت کردند. عصر هیأت دولت جلسه داشت. عیدی کارکنان دولت تصویب شد. قرار شد گروهی درباره محل بسیج اقتصادی که مورد اختلاف بین وزارت بازرگانی و معاونت اجرایی است، بررسی کنند. از وزرا خواستم که کارهای چشمگیر خودشان را برای استفاده در مصاحبه من بدهند.

شب با آیت‌الله خامنه‌ای جلسه داشتیم. درباره اختلافات خطی [مجمع] روحانیون و [جامعه] روحانیت [مبارز] و شیطنت تبلیغاتی بعضی از روزنامه‌ها و مسائل سیاست خارجی و ... مذاکره کردیم. ساعت ده شب به خانه آمدم.

ما را وادار می کند تا بخشی از امکانات مادی، اقتصادی و انسانی کشور را صرف کسب قدرت نظامی کنیم و تا زمانی که روند حکومت‌های جهانی بر پایه زور است، متأسفانه این ضایعه برای جامعه بشری وجود خواهد داشت.» آقای هاشمی با اشاره به تجربیات ده سال جنگ تحمیلی ،اظهارداشت : «مسئولان کشور امروز به خوبی می دانند چگونه باید نیرومند بود. همه فرماندهان و حتی مردم عادی ما می‌دانند چه عواملی در میدان جنگ موثر است. دنیا هم به خوبی می‌داند، جمهوری اسلامی از نظر نیروی انسانی و فداکاری در میدان رزم و از نظر امکانات رزمی، در چه حد بسیار خوبی قرار دارد. همچنین در تجربیات گذشته به ما ثابت شد آموزش، سازماندهی، انضباط در میدان جنگ، اطلاعات و بکارگیری ابزار الکترونیکی و سلاح‌های پیشرفته مطابق با زمان یک ضرورت است. باید به ساخت سلاح بیش از پیش توجه شود. البته پایه ساخت تقریباً همه سلاح‌ها نزدیک به بازدهی است. امتیاز نیروهای رزمی جمهوری اسلامی، اعتماد و ایمان به احکام و هدایت‌های الهی است. برای یک رزمنده مسلمان، نهایت کار در میدان میان دو حسن اجر اُخروی و پیروزی دنیوی است و این نوع ایمان، انسان را شکست ناپذیر می‌سازد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

دوشنبه ۱٤ اسفند | ۷ شعبان ۱٤۱۰ ٤ مارس ۱۹۹۰

ساعت هفت و نیم صبح به مقر رسیدم. تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. مسئولان کمیته امداد امام آمدند و گزارش دادند. برایشان صحبت کردم[۱]. دکتر [محمدکریم] شهرزاد نماینده اصفهان آمد. از عملکرد سازمان انرژی اتمی انتقاد داشت و پیشنهاد همکاری صنایع با دانشگاه در امر تحقیقات داشت.

آقای [غلامرضا] حیدری نماینده تفرش و رئیس دانشگاه امیرکبیر آمدند و توضیحاتی درباره دانشگاه تفرش دادند. طرح خوبی است و پیشرفت خوبی دارد. آقایان [علی محمد] غریبانی و [اصغر] نوروزی نمایندگان اردبیل و دماوند در کمیسیون امور استخدامی آمدند. پیشنهادهایی در جهت اصلاحات اداری و مسائل حوزه انتخابیه خود داشتند. اعضای کمیسیون برنامه و بودجه آمدند. درباره تغییراتی که در بودجه ۱۳۶۹ داده‌اند، توضیحاتی دادند؛ بعضی‌ها را قبول کردم.

آقای [مسعود روغنی] زنجانی [رئیس سازمان برنامه و بودجه] آمد. توضیحاتی درباره اجرای بودجه سال ۱۳۶۹ و نیازهای حسن اجرای برنامه را داد و مخصوصاً از کمبود مصالح ساختمانی اظهار نگرانی کرد. آقای [محسن] رفیق‌دوست برای گرفتن اعتبار و اجازه ورود سیب زمینی آمد.

---

۱ - آقای هاشمی در سالگرد تأسیس کمیته امداد امام خمینی، در جمع مسئولین و کارکنان این نهاد ضمن قدردانی از فعالیت‌های یازده ساله آن تأکید کرد: «هر چه از زمان تأسیس این نهاد می‌گذرد، به ضرورت وجود آن بیشتر واقف می‌شویم. حضرت امام خمینی(ره) توجه خاصی به اهمیت کار و عنصر اخلاص در این کمیته داشتند.» در این دیدار که آقای عسگر اولادی نماینده ولی فقیه در کمیته امداد، مدیران استان‌ها، مسئولان شهرستان ها، معاونین و اعضای شورای مرکزی حضور داشتند، ایشان با اشاره به شکل گیری این نهاد انقلابی پس از پیروزی انقلاب که طبقات محروم به خاطر دوران طولانی اعتصابات و رکود اوضاع اقتصادی دچار مشکل شده بودند، گفت: «در آن شرایط، جمعی از بهترین دوستان انقلاب و کسانی که سهمی جدی در پیروزی انقلاب داشتند، به فکر این افتادند و در جامعه استقبال خوبی از آن به عمل آمد. هدف اصلی سیستم اجتماعی، اقتصادی اسلام این است که در جامعه محروم و نیازمند نباشد، اما این امر تا امروز تحقق پیدا نکرده است. یکی از نشانه های سلامت این نهاد، این است که همواره توانسته موقعیت خود را در جامعه نسبت به گذشته بهتر کند و روندی رو به رشد داشته باشد. همچنین کمیته امداد امام خمینی خالصانه برای مردم کار کرده است و نقش آن هم در توزیع خدمات دولتی و هم در جمع آوری خدمات مردمی و توزیع آن میان بینوایان ارزنده بوده است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب.

عصر محسن برای گزارش مسأله کم کاری ستاد معین تهران و اختلاف نظر آقایان کامروا [رئیس ستاد معین استان تهران] و میرزاده [معاون اجرایی رئیس جمهور] و گله‌های میرزاده از کم شدن مسئولیت‌هایش آمد. شورای اقتصاد جلسه داشت. درباره قیمت کالاهای مهم و مقدار کالاهای اساسی مذاکره شد. گزارش پیشرفت طرح پتروشیمی اراک داده شد. ساعت نه و نیم شب به خانه آمدم. کسی در خانه نبود.

سه‌شنبه ۱۵ اسفند | ۸ شعبان ۱٤۱۰ ۵ مارس ۱۹۹۰

آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری کشور آمد. مجمع عمومی [شرکت] پتروشیمی جلسه داشت. برنامه سال ۱۳۶۹ را تصویب کردیم. شب مجمع تشخیص مصلحت جلسه داشت. چند ماده از قانون کار، مورد اختلاف شورای نگهبان با مجلس، با اصلاح تصویب شد. آقای [محمدرضا] توسلی [مسئول دفتر امام خمینی(ره)] از برکناری خودش از عضویت دبیرخانه ائمه جمعه توسط آقای خامنه‌ای گله داشت. آقای [مهدی] کروبی [رئیس مجلس شورای اسلامی] گفت عازم بازدید از خرمشهر و آبادان است.

چهارشنبه ١٦ اسفند | ۹ شعبان ١٤١٠ ٦ مارس ۱۹۹۰

خانم شهید بهشتی آمد و از کمبودها و نیازهای زندگی گفت و خواست که سخنرانی‌های شهید بهشتی بیشتر پخش شود. نگران فرزندش علیرضا است که در انگلستان درس می‌خواند. هیأت امنای دانشگاه شاهد جلسه داشت. قرار شد مرکز آن، کنار مرقد امام باشد. تصمیماتی درباره اصلاح اساسنامه و ترکیب دانشجویان گرفته شد.

مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی برای توضیح وضع کشور و خدمات و کارهای

انجام شـــده داشـــتم؛ حدود دو ساعت طول کشـــید[۱]. دکتر ولایتی آمد و گزارش سفر به

۱ - ایشـان در این مصاحبه، اهم مسـائل داخلی و خارجی را تشـریح کرد. رئیس جمهور ابتدا اظهار داشت:« من فکر کردم که مردم حق دارند گزارشی از سوی مسئول اجرایی کشور برای امور انقلاب و کشورشان بدست بیاورند و از شرایط موجود آگاهی یابند. لذا ترجیح دادم که این گزارش از طریق خبرنگاران به ملت ایران ارائه شود. ارزیابی من از وضع انقلاب و عملکرد نیروهای دست اندرکار در این شش - هفت ماه عمر دولت جدید، مثبت است. در مجموع وضع عمومی انقلاب رضایت بخش است. بحمدالله آن طور که در آرمان‌های انقلاب آمده و حضرت امام(ره) بر آنها علاقمند بودند، انقلاب پیش می‌رود.» ایشـان در ادامه، به گزارش نماینده ویژه سـازمان ملل در ارتباط با مسـاله حقوق بشـر در ایران اشاره کرد و گفت: «گزارش نماینده ویژه سازمان ملل که برای بررسی وضعیت حقوق بشر به ایران آمده بود، آب سردی بود که بر سر ضد انقلاب و دشمنان ما ریخته شد و تبلیغات دشمنان را که اعلام می کردند شـرایط در جمهوری اسـلامی مطابق منشور حقوق بشر نیست، نقش بر آب کرد. در کل، انتشار این سند گوشه‌ای از واقعیات جمهوری اسلامی ایران را به جهانیان ثابت کرد.» رئیس جمهور در ادامه، به انتخاب رهبری اشاره کرد و گفت: «ما در داخل کشور نیز با انتخاب رهبری، مهمترین گام را در راستای اهداف و آرمان های انقلاب برداشتیم و هیچ فرضی بهتر از آنچه اتفاق افتاد، نمی توانست صورت بگیرد و مناسب ترین، صالح ترین و آگاه ترین شخصیت به مصالح انقلاب به عنوان رهبر انتخاب شد که ما این را از الطاف الهی می دانیم که تأثیر عمیقی بر استحکام انقلاب دارد.» ایشان با اشاره به مشکلات اقتصادی در جامعه گفت: «دنیا این را قبول دارد که ایران در زمان جنگ به بهترین وجه توانست خودش را مستقل نگه‌دارد. ما هشت سال مظلومانه با آن همه شرارت‌های استکبار جهانی جنگیدیم و امروز همه می دانند که ما اقتصاد مستقلی داریم، هر چند کمبودهایی است که ضروری اسـت پس از جنگ جبران شـود. یکی از مسـئولیت های مهم دولت جدید در این شرایط نه جنگ ـ نه صلح، ترمیم خرابی ها و رفع کمبودها و اصلاح زندگی مردم است. یکی از اهداف اساسی ما، حفظ استقلال اقتصادی است. زیرا استقلال فرهنگی و سیاسی داریم، اما از لحاظ اقتصادی هنوز ریشه‌های وابسـتگی به خارج باقی اسـت و نمی توانیم همه نیازهای متناسب با مردم را در داخل تأمین کنیم. برای جبران این معضل، ضرورت تأمین نیروی انسانی متخصص و برنامه ریزی لازم اسـت. تولید ناخالص کشـور در حد مطلوب نیست و شـبکه راه‌ها، راه آهن، بنادر و درآمدهای ارزی مناسب که تجارت خارجی را به حالت تعادل در آورد، شکل مطلوب خود را ندارد و از طرفی انرژی و ابزار لازم برای تولید، کشاورزی، مهار آب‌ها و تأمین ماشین آلات مناسـب وجود ندارد. در کشـور با توجه به معادن غنی و سرشاری که وجود دارد، آمادگی بهره برداری لازم را نداریم.» آقای هاشمی سپس آمار بانک مرکزی در رابطه با سیاست های ارزی و پولی کشور را به خبرنگاران ارائه داد و گفت: «درآمدها در سال ۶۸، ۵۹ درصد نسبت به سال ۶۷ افزایش یافته است و درآمد نفت ۲۳ درصد و درآمدهای غیر نفتی ۷۷ درصد اضافه شده است. در مورد پرداخت ها در بودجه جاری، یک درصد کمتر از آنچه که پیش‌بینی شده، پرداخت کرده‌ایم، اما در بودجه عمرانی ۴۹ در صد بیش از آنچه که پیش‌بینی شده بود اضافه کرده‌ایم. همچنین در سال گذشته، حدود ۲۱۰۰ میلیارد ریال کسـری بودجه داشـتیم که تقریباً بیش از مجموع درآمدها بوده است، در حالی که این رقم را امسال به ۱۱۲۹ میلیارد ریال رساندیم.» رئیس جمهور در مورد وضع نقدینگی کشـور گفت: «سـپرده های اشـخاص در بانک‌ها، حدود ۱۹ درصد بیشتر شـده است و پولی که در دست مردم قرار دارد، ۸/۵ درصد کمتر شده است و این جریان بسیار مثبتی در شاخص های اقتصادی است. از لحاظ منابع مالی، صادرات غیر نفتی ما ۲۰ درصد و واردات غیر نفتی ما ۵۷ درصد اضافه شده است که این واردات عمدتاً شامل کالاهای سرمایه‌ای یا واسطه‌ای است. در این زمینه یکی از عوامل مؤثر دادن ارز به صنایع بود. در این زمینه ما ۵۲۵ میلیون دلار ارز رقابتی به صنایع سنگین ، ۳۷۲ میلیون دلار به صنایع سبک، ۶۴ میلیون دلار به معادن و ۸۸ میلیون دلار به تجارت داده ایم. این باعث شد درآمد ریالی دولت اضافه شود و با این کار، کسر بودجه را کم کرده و حتی توانستیم عیدی کارمندان دولت را به صورت پول نقد بدهیم. ما اگر نتوانیم نقدینگی مردم را کم و متعادل کنیم، هیچ وقت موفق نمی شویم پیشرفتی در امور اقتصادی بدست بیاوریم. این نقدینگی باید در راستای تولید به کار گرفته شود.» متن کامل این مصاحبه در بخش ضمایم همین کتاب درجه شده است.

کشورهای آفریقایی را داد. بر سیاست توسعه با کشورهای جهان سوم و به خصوص آفریقا تأکید کردم.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. وزارت اطلاعات گزارش حادثه ورزشگاه شیرودی را داد. حدود صد نفر را بازداشت و بازجویی کرده‌اند. معتقدند که ریشه دار و طراحی شده از پیش نبوده و در اثر خشم تماشاچی‌ها از تعطیل مسابقه بدون اعلان قبلی، عکس‌العمل نشان داده شده و سپس جریان‌های ضد انقلاب بهره گیری کرده‌اند.

آقای [علی] یونسی دادستان [عمومی] تهران، از وضع شرکت‌های مضاربه‌ای که اخیراً در مطبوعات سروصدای زیادی علیه آنها راه افتاده، گزارش داد. [روزنامه] کیهان سردمدار است[1]. کمیسیونی مامور شد که بررسی اقتصادی نماید. شب در دفترم ماندم. کارها را انجام دادم و مصاحبه خودم را گوش کردم.

پنجشنبه ۱۷ اسفند | ۱۰ شعبان ۱۴۱۰ ۷ مارس ۱۹۹۰

تا ساعت نه مطالعه کردم. کارها را انجام دادم. مدیران سازمان برنامه و بودجه آمدند. آقای [مسعود روغنی] زنجانی گزارش کار داد و من مفصلاً صحبت کردم[2]. آقای [سیدرضا]

---

۱ - روزنامه کیهان در تابستان سال ۱۳۶۸ در صفحه ۵ بخش گزارش روز خود موضوعی را مورد توجه قرار داد که برای اولین بار بعد از پیروزی انقلاب، اثرات بسیار زیادی بر افکار عمومی مردم و پیگری موضوع از سوی شهروندان نهاد. در این گزارش شرکت‌هایی که نقدینگی خود را از مردم تأمین می کردند و به عنوان قرارداد مضاربه، ماهیانه مبلغی به آنان می دادند، مورد انتقاد واقع شدند. این شرکت ها مبالغ اخذ شده از مردم را به جای تولید و صنعت، در دلالی ارز و کالا مورد استفاده قرار می‌دادند و سودهای بسیار کلانی به جیب می‌زدند. گزارش های صفحه ۵ کیهان که توسط آقای محمد مهدی فرقانی مدیریت می‌شد، سایر مطبوعات را هم به این موضوع کشاند، به نحوی که هر روز طلبکاران یکی از شرکت های مضاربه‌ای، در مقابل دفتر آن تجمع می کردند و پول خود را می خواستند. به تدریج قوه قضائیه نیز وارد موضوع شد و با فرار مدیر عامل یکی از شرکت‌های مضاربه‌ای به آلمان، جذابیت آن برای خوانندگان مطبوعات بیشتر شد. در بهمن ماه یک صفحه کامل روزنامه کیهان به پیگری موضوع شرکت های مضاربه‌ای اختصاص یافته بود و تیتر اصلی برخی روزنامه‌ها نیز این موضوع را در بر می گرفت. شرکت‌های سحروالیکا، گلشیر و چند صندوق قرض الحسنه در شهرهای مختلف، در پی رسالت مطبوعاتی روزنامه کیهان تعطیل شدند.

۲ - در این دیدار آقای هاشمی از تلاش‌های بی وقفه و چند ساله برنامه ریزان کشور جهت تدوین برنامه پنجساله قدردانی کرد و با اشاره به اهمیت برنامه

زواره‌ای [رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک] آمد. برای بودجه ثبت و اتومبیل برای ثبت استمداد کرد و مقداری از خط مقابل انتقاد نمود. دکتر [حسن] حبیبی برای امور جاری کشور و گزارش مذاکره با وزیر راه شوروی آمد.

آقای آمیرزا حسین نوری [همدانی] از علمای قم آمدند. اطلاع دادند که جمعی از سران خط سوم، نظیر آقایان [اسدالله] بیات، هادی خامنه‌ای، [رسول] منتجب‌نیا و ... با ایشان ملاقات و برای تشکیل جمعیتی در مقابل جامعه مدرسین قم، به منظور تشکیل مجموعه‌ای از نیروهای متفرق خارج از آنها استمداد کرده‌اند؛ با من مشورت کرد. خود ایشان نگران از عواقب تفرقه‌ای نظیر [جامعه] روحانیت [مبارز] و [مجمع] روحانیون در تهران بود.

آقای [علیرضا] عسکری فرمانده سپاه در لبنان آمد و از مشکلات ناشی از محدودیت‌های ایجاد شده توسط سوریه پس از درگیری‌های اخیر حزب‌الله و امل گفت او برای بودجه و امکانات بیشتر استمداد کرد.

[آقای عبدالله نوری] وزیر کشور آمد. از اقدامات [آقای غلامحسین کرباسچی] شهردار جدید [تهران] و مسائل استان‌ها و مبارزه با فساد اخلاقی گفت. دکتر [ایرج] فاضل [وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی] آمد. از ایذاءهای خط رادیکال دانشگاه‌ها و مجلس شکوه داشت. عازم کویت بود؛ برای مذاکرات آنجا مشورت کرد. تا ساعت هشت و نیم شب کارها را انجام دادم.

ریزی و اجرای آن در کشور گفت:» امروز مردم و مسئولان کشور به اهمیت برنامه ریزی پی برده‌اند. حرکت به طرف اجرای صحیح و کامل برنامه حائز اهمیت خاصی است و سازمان برنامه و بودجه در این راستا باید به طور مؤثر و قدرتمندانه عمل کند.» ایشان ضرورت تشویق افراد برای کار بر اساس برنامه و مبارزه با بی برنامگی را مورد تأکید قرار داد و افزود:» در تدوین یک برنامه، شاخص هایی نظیر تأمین نظر دستگاه های اجرایی، احقاق حقوق همه مردم، نیازها، و امکانات موجود در نظر گرفته می شود و برنامه پنج‌ساله نیز واقع بینانه و متناسب با امکانات واقعی کشور تهیه شده است.» رئیس جمهور به نقش کارشناسان سازمان برنامه و بودجه در نظارت بر اجرای دقیق برنامه اشاره کرد و لزوم دقت در توازن و تعادل برنامه را یادآورشد و افزود: «بروز نا هماهنگی در یک دستگاه، بر تمام دستگاه‌های اجرایی تأثیر خواهد گذاشت و سازمان برنامه و بودجه که ابزار لازم مانند اطلاعات و نیروی متخصص را در اختیار دارد، باید با استفاده از آنها بخش های مختلف اجرایی را در روند حرکت برنامه قرار دهد. برنامه پنج‌ساله تجربه ای برای برنامه ریزی های آینده کشور است و سازمان برنامه و بودجه از هم اکنون باید خود را برای تدوین برنامه پنج‌ساله بعدی آماده کند و در جهت افزایش کیفیت برنامه بعدی، بیش از پیش خود را تقویت نماید.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

جمعه ۱۸ اسفند | ۱۱ شعبان ۱٤۱۰ | ۸ مارس ۱۹۹۰

رادیو آمریکا خبر عجیبی نقل کرد. کاخ سفید رسماً اعلان نمود که جرج بوش یک ماه پیش تلاش کرده با من تلفنی صحبت کند که موفق نشده. معلوم شده طرف شخص دیگری است و او را دست انداخته‌اند. با اینکه من اصلاً خبر ندارم، در این مدت هم چیزی نگفته‌اند. با آیت‌الله خامنه‌ای مشورت کردم؛ قرار شد در نماز جمعه مطرح کنم.

برای اقامه جمعه به دانشگاه تهران رفتم. خطبه‌ای درباره مسأله مهدویت، انتظار و ظهور حضرت مهدی(عج) و خطبه‌ای درباره مسایل بین‌المللی، از جمله طرح جدید دبیرکل سازمان ملل برای قطعنامه ۵۹۸، شرایط منطقه خاورمیانه و مسأله تلاش آمریکا برای ارتباط با ایران[1] ایراد کردم[2].

---

۱ - آقای کروبی در سال‌های بعد افشا کرد که این ترفند را رادیکال‌های خط ۳ طراحی و اجرا کرده بودند.

۲ - امام جمعه موقت تهران به ایام مبارک نیمه شعبان و ولادت حضرت مهدی (عج) اشاره کرد و گفت :« در میان تمامی مسلمانان این اتفاق نظر هست که در برهه ای از زمان، شخصی از خاندان پیامبر(ص) ظهور می کند و ولایت امر مسلمانان را به عهده می گیرد و جامعه را به سوی اسلام ناب محمدی هدایت می کند. این بخش را همه قبول دارند. بعضی از مسلمانان شیعه این شخص را با تمام ویژگی هایش معرفی کرده‌اند، ولی اهل سنت معتقدند مشخصاً لزومی ندارد که این شخص الان با این صفاتی که در روایات آمده، روزی در جامعه ظهور کند و چه بسا این فرد متولد همان زمان باشد. از نظر همه ادیان آسمانی نیز این بحث مطرح است که روزی شخصیت مذهبی متکی به دین خداوند از طرف خدا به دنیا هدیه می شود که زندگی انسانیت را سروسامان می دهد. در میان همه این اعتقادات، شیعه با توجه به اسناد غنی که در اختیار دارد، مشخص ترین برنامه را تنظیم کرده و لذا وقتی صحبت از مهدویت می‌شود، توجه عمومی به سوی شیعه جلب می‌شود. شیعه برای ظهور امام زمان (عج) مشخصات و شروطی قائل شده است. یکی از شروط جدی در زمان ظهور حضرت، رشد افکار عمومی است و ایشان زمانی قیام می کنند که سطح فکری مردم بالا آمده باشد و مسائل را به گونه ای صحیح تشخیص دهند و بوق های تبلیغاتی نتواند آنها را فریب دهد. اگر پیامبر موفق نشد تمام دنیا را تسخیر کند، امام زمان موفق به این امر خواهد شد. زیرا پیامبر با انسان‌های جاهل طرف بود. روزی جهان آماده پذیرایی از مصلح کل می باشد که انسان ها بتوانند خیر و شر را از یکدیگر جدا نمایند. حضرت مهدی(عج) برای تسخیر جهان به زور متوسل نخواهد شد. شرط دیگری که در اسناد شیعه مطرح شده، این است که مردم از وضع موجود ناراضی باشند، یعنی دنیا پر از ظلم و جور باشد.» در خطبه دوم نیز خطیب جمعه با اشاره به طرح جدید دبیرکل سازمان ملل گفت:« به صورت ظاهر گویا سازمان ملل مرحله جدیدی را می‌خواهد آغاز کند و شورای امنیت نیز طرح دبیرکل را تائید کرده است. وزارت امور خارجه کشورمان نیز که از سوی حضرت امام (ره) مسئول پیگیری مسائل قطعنامه می‌باشد، وظیفه خود را انجام خواهد داد. جمهوری اسلامی ایران در طول مذاکرات حتی یک ذره از مطالبی که حضرت امام(ره) فرموده بودند، تخلف نکرده و هر پیشنهادی را که تأثیر منفی بر منافع و حقوق ما نداشته، بدون تعصب پذیرفته است که این امر را دبیرکل سازمان ملل نیز تائید می کند و قبول دارد ایران حرکتی که منافاتی با صلح طلبی داشته باشد، نداشته و این مسئله در دنیا برای ما تکیه گاه مثبتی است. دبیرکل سازمان ملل برنامه خود را ارائه کرده و در این برنامه چیزی مخالف نظرات ما نیست و قابل پذیرش بوده و زمینه خوبی برای ادامه مذاکرات

شنبه ۱۹ اسفند | ۱۲ شعبان ۱۴۱۰ | ۹ مارس ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. بعد از انجام کارها، جلسه مجمع عمومی شرکت‌های گاز تشکیل شد. برای انجام طرح‌های مصوب، کسری بودجه دارند. قرار شد امسال از بانک بگیرند و برای مجموع برنامه پنج‌ساله، از طریق بالا بردن قیمت گاز جبران شود؛ بالاخره تصویب شد. آقای کامروا آمد. درباره برنامه اجرایی بازسازی خرمشهر و اقدامات ستاد معین استان تهران صحبت شد؛ قول داد که فعال‌تر شود.

عصر دکتر ولایتی آمد و برای سفر به ژنو، جهت شرکت در کنفرانس خلع سلاح مشورت کرد. شورای عالی امنیت ملی جلسه داشت. پیشنهادهای دبیرخانه شورا و وزارت کشور در خصوص کیفیت اداره کردستان مطرح بود؛ به توافق رسیدیم.

قرار شد سیاست‌گذاری و اداره از شورای تأمین و عملیات نظامی از نظامیان باشد و برای کارهای عمرانی، درمانی و فرهنگی، توجه بیشتری به مردم کُرد بشود. تصویب کردیم که در ژنو، مذاکراتی با عربستان برای حل اختلافات، براساس پیشنهاد خود عربستان که از طریق اخوی محمد اطلاع داده بودند، داشته باشیم.

شب تا ساعت نه و نیم شب کار کردم و به خانه آمدم.

است.» ایشان عقب نشینی نیروها، آزادی اسرا، آزادی کشتیرانی در خلیج فارس، لایروبی اروند رود و رسیدن به صلحی جامع بین دو ملت ایران و عراق را از رئوس برنامه دبیرکل خواند و افزود : «این مطالب زمینه ای برای ادامه مذاکرات است، اما امیدی به حل مسئله نمی رود. زیرا قدرت های استکباری منافع خود را در این می بینند که منازعه بین ایران و عراق ادامه یابد و با حالت نه جنگ و نه صلح در منطقه نا امنی وجود داشته باشد و قدرت ها ضمن حفظ حضور نظامی خود، منافع نامشروع‌شان را از طریق فروش اسلحه به کشورهای منطقه نیز ادامه دهند. اگر قدرت‌ها منطق داشته باشند، می‌دانند که منطقه خلیج فارس برای دنیا اهمیت دارد و آتش زیر خاکستر بودن این منطقه به نفع آنها نیست. امیدواریم عراق نیز بیش از این در مذاکرات کارشکنی نکند و اراضی اشغالی ایران را هر چه زودتر تخلیه نماید، در غیر این صورت روزی ملت ما به زور متوسل خواهد شد و اراضی خود را باز پس خواهد گرفت.» رئیس جمهور سپس به افتضاح جدیدی که در «واشنگتن» روی داده است اشاره کرده و افزود: «گزارش می شود که رئیس جمهور آمریکا از یک ماه قبل در تلاش بوده که با رئیس جمهور ایران صحبت کند و بعد معلوم شد کسی که با وی صحبت کرده ، رئیس جمهور ایران نبوده است. این ماجرا نشان می دهد که آمریکایی ها خیلی نیازمند هستند با ایران صحبت کنند و ایران در دنیای امروز جایگاه بالایی بدست آورده است که بزرگترین قدرت دنیا تلاش دارد با ایران تماس بگیرد. این افتضاح همچنین بیانگر سردرگمی حکام کاخ سفید است و «ایران گیت» دیگری در واشتگتن در حال وقوع است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، خطبه های جمعه سال ۱۳۶۸، جلد دهم،» دفتر نشر معارف انقلاب.

یکشنبه ۲۰ اسفند | ۱۳ شعبان ۱۴۱۰ | ۱۰ مارس ۱۹۹۰

ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. فرماندهان ژاندارمری آمدند. برایشان صحبت کردم[1]. آقای [محمدرضا] قلی یکی از هم زندانی‌هایمان در زمان طاغوت آمد. اهل الیگودرز است. با نماینده آنجا اختلاف داشته و از مسئولیت ریاست اداره آموزش و پرورش شهر عزل شده است؛ استمداد داشت.

[آقایان ادواردو باراهاس و آنتونیو دوئیناس] سفیران آکرودیته مکزیک و کلمبیا، [جداگانه] برای تقدیم استوار نامه آمدند. مذاکرات درباره آمریکای لاتین و تمایل ایران به همکاری بیشتر با آنها بود. آقای [محمدکاظم] راشد یزدی مسئول بنیاد ۱۵ خرداد مشهد آمد و برای گرفتن کالا به نرخ دولتی برای فروشگاه‌های بنیاد ۱۵ خرداد استمداد نمود.

آقای مهندس [میرحسین] موسوی [مشاور سیاسی رئیس جمهور] آمد. گزارش سفر به مالزی، سنگاپور و تایلند را داد. تحت تأثیر موفقیت‌های صنعتی و مدیریتی آنها قرار گرفته؛ توصیه به اقتباس دارد.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. آقای [مهدی] حجت و آقای [علی] فلاحیان گزارش

---

۱ - در این دیدار که نماینده ولی فقیه و رئیس سازمان عقیدتی سیاسی و فرمانده ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران به همراه رؤسای دوایر عقیدتی سیاسی، فرماندهان نواحی هنگ‌ها، گردان‌ها، مراکز آموزشی و فرماندهان حفاظت و اطلاعات ژاندارمری سراسر کشور حضور داشتند، آقای هاشمی ضمن قدردانی ازخدمات ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران، بر جریان سالم سازی محیط اقتصادی کشور از طریق مبارزه مستمر با قاچاق مواد مخدر و رفع آلودگی های دوران جنگ تأکید کرد و افزود:« مبارزه با مواد مخدر یک جهاد مقدس است و ژاندارمری جمهوری اسلامی با همکاری تنگاتنگ با کمیته انقلاب اسلامی و دیگر نیروها، باید در رفع این معضل اجتماعی کوشا باشد. ژاندارمری به عنوان تأمین کننده امنیت کشور در نقاط دور و نزدیک، یکی از ارگان های موفق دوران انقلاب است. شما در جنگ تحمیلی با تقدیم شهدا و ایثار گری‌های فراوان، مسئولیت عمده ای را به عهده داشتید و هم اکنون بخشی از مرز را حراست می کنید. روستاها، مرزها و جاده‌های کشور، همیشه میدان عمل اشرار بوده است و حضور شما در نقاط دور دست بسیار کار ساز است. در شرایط اقتصادی کشور و کمبودهایی که بر اثر جنگ در جامعه وجود دارد، افرادی که در پی فساد هستند، با توسل به شیوه‌هایی نظیر قاچاق مواد مخدر، مانع روند اصلاح هستند و ژاندارمری در این زمینه مسئولیت بسیار مهمی دارد. مبارزه در این جهت یک حرکت جدی برای سالم سازی، اقتصاد و اخلاق جامعه است. میدان عمل را بر افراد مفسد سد می کند و جلوی سقوط افراد بیگناه در دامان فساد گرفته خواهد شد.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

تقدیم استوارنامه سفیر مکزیک

کشف باند قاچاقچیان عتیقه جات و آثار باستانی را دادند. مدعی‌اند اشیای مکشوفه بیش از ده میلیارد تومان ارزش دارد. نمونه‌های نفیسی برای ارائه آورده بودند.

شب مهمان آقای خامنه‌ای بودم. درباره عربستان مذاکره و قرار شد پیشنهاد تحسین روابط را که توسط اخوی محمد داده‌اند، بپذیریم. شرایط ما را به طور خفیف و کم رنگ پذیرفته‌اند. درباره افتضاح سیاسی رئیس جمهور آمریکا در ماجرای توهم تلفن به من مذاکره شد. نوارها را گوش دادیم. قضاوت این است که به نفع ما و به ضرر آمریکا تمام شده است. درباره اعتبارات نیروهای مسلح و مسائل حوزه قم و سیاست‌های اقتصادی مذاکره کردیم. برای خواب به دفترم رفتم.

به وزیر خارجه و اخوی محمد اطلاع دادم که مذاکرات را با عربستان در ژنو ادامه دهند. نخست وزیر پاکستان خواسته که سه میلیون بشکه نفت، سریعاً به پاکستان بدهیم؛ برای ذخیره می‌خواهند. مدعی خطر درگیری نظامی با هندوستان هستند. پذیرفتیم و به وزیر نفت گفتم که در مقابل کالا بدهند.

دوشنبه ۲۱ اسفند | ۱۴ شعبان ۱۴۱۰ | ۱۲ مارس ۱۹۹۰

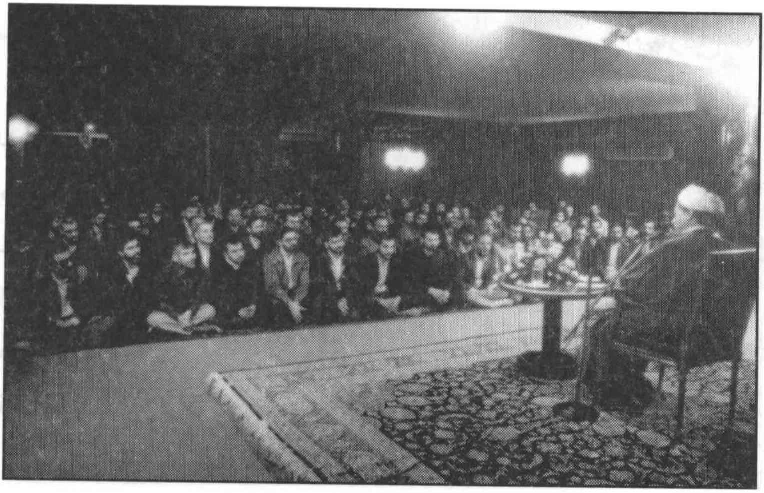
فرماندهان سپاه آمدند و از کمبود بودجه شان گفتند. آقای [عبدالحسین] وهاجی آمد. درباره وزارت بازرگانی و سیاست‌های بازرگانی صحبت شد. مدیران وزارت بازرگانی آمدند. برای آنها مفصلاً صحبت کردم و سیاست‌ها را گفتم[1]. آقای [شیخ ابوالحسن] شیرازی امام جمعه مشهد آمدند. در خصوص مدارا با آقای منتظری و حفظ وحدت توصیه داشت.

آقای جلیل بشارتی [رئیس دفتر مناطق محروم نهاد ریاست جمهوری] آمد و در مورد نیازهای مناطق محروم گفت. دکتر [حسن] حبیبی آمد. درباره آئین نامه استخدامی کارکنان نهاد و سایر مسائل جاری صحبت شد.

عصر دکتر ولایتی [وزیر امور خارجه] آمد. درباره افتضاح سیاسی آمریکا و سوء تفاهم تلفنی بوش مذاکره کردیم. وزارت اطلاعات نوار کوتاهی ضبط کرده که گویا گوشه‌ای از تلفن [جورج] بوش [معاون رئیس جمهور آمریکا] به شماره ۶۱۶۱ ریاست

---

۱ - ایشان با اظهار تأسف از بی عدالتی موجود در توزیع کالا، اصلاح وضع کسب و تجارت را از وظایف دولت و وزارت بازرگانی دانست و گفت: «برای ایجاد تعادل در بازار و توزیع، سیاست دولت این است که از طریق تولید بیشتر در صنایع و کشاورزی و سایر بخش‌های تولیدی، تعادلی بین عرضه و تقاضا ایجاد کند. ورود کالاهای مورد نیاز با ارز آزاد و تهیه کالاهای ضروری و حساس با ارز دولتی و توزیع به شیوه سهمیه‌ای، از اقدامات دیگر دولت برای ایجاد تعادل اقتصادی است. اخلال گران کسانی هستند که در شرایط گذشته و در فضای کنترل های دولتی توانستند با استفاده از کمبود کالا و بوسیله احتکار و ایجاد بازار سیاه ثروت اندوزی کنند و امروز این ثروت های نا مشروع را مورد بهره برداری اهداف خود قرار دهند. طبیعی است که در آن شرایط، انسان های صالح به درآمدهای محدود اکتفا کرده و خود را آلوده نکردند و در نتیجه امروزه بخشی از نقدینگی در اختیار بدترین و فاسدترین افراد است. برای مقابله با احتکار، تقلب و گران فروشی، سخت‌ترین و شدیدترین قوانین را در اختیار داریم و دادگاه های انقلاب نیز در کار خود جدی هستند» ایشان خطاب به مدیران وزارت بازرگانی گفت: « شما باید عوامل دیگر را محاسبه و به طور قوی برخورد با آنها کنید و اگر وزارت بازرگانی با طرح و برنامه به میدان بیاید، موفقیت ما قطعی خواهد بود. درحال حاضر طرح های بزرگی در دست اجرا داریم که تنها پانصد میلیارد تومان از آنها طرح های نیمه تمام است. اگر این طرح ها پایان یافته بود، می‌توانست مملکت را از کالاهای مورد نیاز مردم اشباع سازد. لذا کارکنان وزارت بازرگانی، خیلی جدی، دقیق و دلسوز باشند. گاهی ممکن است فردی به خاطر صرفه جویی و حفظ منابع کشور، روی یک پرونده وسواس به خرج دهد، اما تکلیف شما واقعاً این نیست که در یک گوشه‌ای بایستید و به قیمت توقف اجرای کارهای بزرگ و صرفاً به دلیل صرفه جویی، وسواس به خرج دهید. یکی از کارهای سخت شما این است که هماهنگی ایجاد کنید تا مملکت خسارت نبیند.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

ملاقات با مدیران وزارت بازرگانی

جمهوری است. درباره مذاکرات ژنو نیز مذاکره شد.

شورای اقتصاد جلسه داشت. بخشی از کالاهای اساسی وارداتی مورد تصویب قرار گرفت. گزارش روغن سازی اصفهان داده شد. در مورد وام بانک‌ها به وزارت نفت و نیرو تصمیم‌گیری شد. با افزایش نرخ خدمات ثبت احوال مخالفت شد. برای کنفرانس مجاهدان شیعه افغان که فردا شروع می‌شود، پیام نوشتم.

به خانه آمدم. عفت از جلسه جمعیت زنان برگشته بود. از سخنان رئیس کمیسیون بازرگانی مجلس عصبانی بود؛ همراه خانم شهید مطهری و با اعتراض جلسه را ترک کرده بود و دختر امام، تلفنی می‌خواست او را راضی کند؛ راضی نشد.

سه‌شنبه ۲۲ اسفند | ۱۵ شعبان ۱۴۱۰ | ۱۳ مارس ۱۹۹۰

در خانه بودم. وقتم به استراحت و مطالعه گزارش‌ها گذشت. در گزارش‌ها مسأله مخالفت

گورباچف با استقلال لیتوانی مهم است و می‌تواند منشأ مسائل جدی باشد؛ گرچه اگر موافقت هم می‌کرد، می‌توانست منشاء حوادث مهمی در شوروی باشد. لغو حاکمیت انحصاری حزب کمونیست شوروی در جلسه امروز کنگره عالی، بعد از هفتاد سال حاکمیت حزب کمونیست، از حوادث بسیار مهم است.

سقوط کابینه اسرائیل در اثر اختلاف دو حزب لیکود و کارگر، بر سر پیشنهاد آمریکا در خصوص مذاکره با سازمان الفتح هم از حوادث مهم دیگر جهان و منطقه است. اظهارات رؤسای هند و پاکستان در مورد کشمیر نیز مهم و نگرانی آور است.

وزیر نفت برای مشورت در امور اوپک آمد. او عازم وین برای اجلاس اوپک است. پیشنهاد تشکیل شرکت با ژاپن، فرانسه و ... برای ایجاد تاسیسات پالایشگاه گاز در خلیج‌فارس را داشت. قرار شد در شورای اقتصاد مطرح شود. ظهر بچه‌ها آمدند. برای سفر ایام عید با خانواده تصمیم گرفتیم.

چهارشنبه ۲۳ اسفند | ۱۶ شعبان ۱۴۱۰ — ۱۴ مارس ۱۹۹۰

جمعی از رزمندگان بسیجی قم و جمعی از اعضای جامعه اسلامی دانشجویان آمدند. فرزند شهید [سیدغلامرضا] سعیدی از سوی گروه اول و دانشجویی از سوی گروه دوم حرف زدند. من هم برای آنها صحبت کردم[1]. رئیس هیأت اقتصادی ژاپن آمد. هفتاد

---

۱ - در بخشی از این سخنرانی آمده است:« امروز دانشگاه ها، مدرسه ها و کوچه و خیابان های کشور ما، هر یک مرکز دفاع از انقلاب اسلامی هستند و تا زمانی که مسئولین کشور به این نیروهای مخلص و با انگیزه متکی باشند، انقلاب درمسیر خود خواهد رفت و به اهداف و آرمان های خود دست خواهد یافت. نیروهای بسیجی صالح ترین نیروهای مردمی هستند که در سخت ترین شرایط کشور در صحنه حضورداشته‌اند. امنیت کشور تا حدود بسیار زیادی بر عهده نیروهای بسیجی بوده است و این برادران که در پایگاه های ساده ای نظیر مساجد و حسینیه ها فعالیت دارند، نگهبان سلامت جامعه بوده‌اند. اوج حماسه های جنگ و دفاع از میهن اسلامی آن بسیج و عزیمت فرزندان اسلام از سراسرمیهن اسلامی از شهرها، روستاها، دانشگاه ها و مدارس به سوی جبهه ها، نمودهای حماسی تاریخ اسلام و دنیاست و برادران بسیجی، قهرمانان واقعی تاریخ به شمار می‌روند. آنان بودند که صحنه های هیجان انگیز و حیرت آور دفاع را آفریدند. و این صحنه‌ها در تاریخ ایران، تاریخ اسلام و تاریخ جهان ثبت خواهد شد. ما که دارای پیام برای دنیا

شـــرکت تجاری صنعتی‌اند و برای مطالعه زمینه‌های همکاری در ســـازندگی آمده‌اند. او اظهار رضایت نمود و من هم آنها را تشویق به فعالیت بیشتر کردم.

شـــورای عالی شهرسازی جلسه داشت. شـــهرهای جدید اطراف تهران، شیراز، تبریز و مشـــهد در دســـتور بود. از اعضای حاضر در جلســـه رأی کافی نیاورد، ولی با احتساب اعضای خارج از جلســـه و موافق که بعداً امضاء نموده‌اند، تصویب شـــد. مخالفان بیشـــتر روی تقدم ساماندهی شهر موجود تهران و یا لزوم بررسی طرح کامل‌تر تکیه می‌کردند.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. تراز فیزیکی برنامه مورد بحث بود؛ مصالح ساختمانی و ماشـــین آلات مهندســـی، صنعتی و ترابری. در مورد مصالح فلزی معلوم شد برای سال ۱۳۶۹، سه ونیم میلیون تن انواع محصولات لازم داریم که در داخل، دو ونیم میلیون تن تولید می‌شـــود. سیمان هم حداقل دومیلیون تن کم داریم، اگر ۱۷ میلیون تن تولید کنیم. بعضی از وزرا از تغییرات بودجه در مجلس اظهار نارضایتی نمودند. شب در دفترم ماندم.

پنجشنبه ۲۴ اسفند | ۱۷ شعبان ۱۴۱۰ ۱۵ مارس ۱۹۹۰

تا ساعت نه صبح کارها را انجام دادم. مدیران مدارس شاهد آمدند و گزارش کار دادند. برایشان صحبت کردم و تشویقشان نمودم[1]. آقای [ابوالفضل] غرضی رئیس سازمان تأمین

هستیم، دنیای کفر را محکوم می کنیم، با جریانات متجاوز و زورگو و قدرت ها و ابر قدرت ها مقابله می نمائیم، نمی توانیم یک جامعه معمولی باشیم. اگر پیوند میان نیروهای مخلص و متعهد با مسئولین نبود، ما را از بین می‌بردند و دنیا امروز می داند که هر دانشگاه ، هر مدرسه و هرکوچه و خیابان ما، یک مرکز دفاع از انقلاب است.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸،» دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۱ - در این دیدار که کارشناســـان و معلمان مدارس شـــاهد سراسر کشور به همراه اعضای ستاد برنامه ریزی امور فرهنگی فرزندان شاهد حضور داشتند، آقای هاشـــمی گفت: «کمترین حقی که شهدا بر گردن ما دارند، این اســـت که به وضع آموزشی و تربیتی فرزندانشان رسیدگی کنیم. امیدوارم دانشگاه شـــاهد در آینده نزدیک آغاز به کار کند . اگر ما برنامه ای برای تحصیل انســـان‌های صالح و وفادار به انقلاب نداشـــته باشیم، آینده را به دست تصادف ســـپرده‌ایم. خانواده های متمکن امکانات آموزشـــی بهتری را در اختیار دارند. طبقات محروم و مســـتضعف جامعه باید از آموزش های ویژه برخوردار باشند. بهترین کسانی که می توانند در آینده نقش اساسی داشته باشند، فرزندان شاهد هستند و تربیت و آموزش آنان وظیفه مهمی برای همه ما به شمار می‌رود.» رئیس جمهور بر احداث تعداد بیشـــتر مدارس و فضاهای آموزشـــی توسط بنیاد شهید و پذیرش شمار بیشتری از فرزندان جانباز انقلاب اسلامی

اجتماعی آمد وگزارش عملکرد داد. او گفت ۱۲۰ میلیارد تومان موجودی دارند که ۶۰ میلیارد تومان در بانک‌ها سپرده گذاری شده و ۲۰ میلیارد تومان سرمایه گذاری و بقیه در گردش است. برنامه ساخت ۸۵ بیمارستان دارند. برای تکمیل بیمارستان ۸۰۰ تختخوابی کنار بلوار شهید چمران برای معلولان [= بیمارستان میلاد] استمداد ارزی کرد. خواستار استرداد بانک رفاه کارگران شد که اوائل انقلاب به دولت منتقل شده است.

آقای [حمید] میرزاده برای امور جاری آمد. اطلاع داد که در کیش، چاه آبی یکصدوهشتاد متر حفر شده که آب شیرین دارد؛ خبر خوبی است. برای سفر ایام عید مذاکره شد. گفتم ده میلیون تومان از درآمد کیش را برای کمک‌های رئیس جمهور اختصاص دهد. درخواست‌های زیادی برای کمک می‌رسد که اعتباری در اختیار نیست. وزیر دفاع و رئیس اتکا آمدند. خواستار استرداد بانک سپه و کشت وصنعت سفیدرود و کمک بیشتر به اتکا شدند.

عصر ستاد مبارزه با مواد مخدر جلسه داشت. گزارش طرح اعدام حاج بلوچ یاغی در داخل پاکستان را دادند و طرح بستن راه‌های نفوذ قاچاقچیان از پاکستان را تشریح کردند. برای امور جاری بحث و تصمیم گیری شد. تا ساعت هشت و نیم شب کارها را انجام دادم و به خانه آمدم.

جمعه ۲۵ اسفند | ۱۸ شعبان ۱۴۱۰ | ١٦ مارس ۱۹۹۰

در خانه ماندم. باران می‌بارید و شب تبدیل به برف شد. یاسر سفر گروهی را که برای افتتاح خط پرواز به مالزی رفته بودند، تعریف کرد. احمدآقا آمد. توصیه می‌کرد که توجه بیشتری به تحکیم وحدت بکنیم. وقت ملاقات خواسته‌اند که به تأخیر افتاده است. درباره مسائل جاری منجمله افتضاح سیاسی کاخ سفید و تمایل عربستان به اصلاح روابط

در مدارس شاهد تأکید کرد.

صحبت شد.

عصر آقای حمید حسینی آمد. توضیحاتی درباره کیش و سطح تجارت و شرایط آنجا داد. خواستار توجه بیشتر به کیش شد. عصر با محسن درباره بازرسی ویژه مذاکراتی داشتیم.

شنبه ۲٦ اسفند | ۱۹ شعبان ۱٤۱۰ ۱۷ مارس ۱۹۹۰

دیشب برف زیادی باریده است. به خاطر برف، برنامه‌ای که برای شرکت در مراسم فارغ‌التحصیلان سپاه در پادگان داشتیم، لغو شد. ساعت هشت و نیم صبح به دفترم رسیدم. تا ساعت ده کارها انجام شد. از کاخ قرمز در جوار دفترم که در دست بازسازی است، بازدید کردم.

آقایان نوربخش و عادلی آمدند و گزارش وضع ارزی سال جاری و پیش بینی وضع سال ۱۳۶۹ را ارائه دادند؛ رضایت بخش است. بیش از ۱۵ میلیارد دلار امسال و بیش از ۱۷ میلیارد دلار در سال ۱۳۶۹ مصرف می‌شود که علی القاعده باید تاثیرات قابل توجهی در وضع اقتصادی کشور بگذارد. از هم اکنون آثار آن، دارد نمایان می‌شود. کارخانه‌ها مرتباً اعلان ارزان شدن و عرضه تولیدات خود را می‌دهند که از قیمت‌های دولتی بالاتر و از قیمت‌های بازار آزاد، خیلی ارزان‌تر است.

آقای [اکبر] ترکان [وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح] برای امور ارزی و ریالی آمد. به [آقای سراج‌الدین کازرونی] وزیر مسکن در خصوص اصلاح بخشنامه‌ای که کار مردم را کند می‌کنند، دستور دادم. با [بیژن نامدار زنگنه] وزیر نیرو، [حمید] میرزاده و [محمد] فروزنده درباره طرح اصلاح آبیاری نخیلات جزیره آبادان مذاکره شد.

عصر آقایان [محمد] خزاعی و [عطاءالله] مهاجرانی آمدند. راجع به استفاده از بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول برای اجرای طرح‌ها پیشنهاد دادند که گفتم باید با سایر

منابع خارجی دیگر مقایسه شود.

دکتر [مصطفی] معین [وزیر فرهنگ و آموزش عالی] و متصدیان برگزاری کنگره فردوسی آمدند. این کنگره با همکاری یونسکو، بناست سال آینده انجام بشود. خواستار شرکت و سخنرانی من بودند؛ قبول کردم. نگرانند که به خاطر اسم کتاب «شاهنامه» و ستایش از شاهان ایرانی، در جامعه عکس‌العمل خوبی نداشته باشد. تا ساعت نه شب در دفترم کار کردم و به خانه آمدم.

یکشنبه ۲۷ اسفند | ۲۰ شعبان ۱۴۱۰ ۱۸ مارس ۱۹۹۰

صبح زود برای شرکت در مراسم فارغ‌التحصیلی و افسری به محل ستاد سپاه در قصر فیروزه رفتیم. برایشان صحبت کردم[1] و رژه انجام شد. به دفترم آمدم. جمعی از نیروهای لشکر حفاظت [سپاه پاسداران] آمدند. برایشان صحبت کردم و تشویقشان نمودم[2]. دو نفر

---

۱ - مراسم فارغ التحصیلی دوره چهارم دانشکده فرماندهی و ستاد دانشگاه امام حسین(ع) در محل ستاد کل سپاه پاسداران برگزار شد و آقای هاشمی جوایز استادان و دانشجویان نمونه را به آنان اهداء کرد. در این مراسم ایشان ضمن ابراز خرسندی از برگزاری مراسم فارغ‌التحصیلی جمعی از دانشجویان سپاه پاسداران گفت: «ملت ما و شاید بسیاری از مسلمانان جهان، تحقیقاً خوشحال می شوند و تقویت روحیه پیدا می‌کنند، وقتی می‌بینند که فرزندان رشیدشان در میدان‌های جنگ، آزمایش‌های خیره کننده‌ای را پشت سر گذاشته‌اند و امروز در میدان‌های تحصیل و آموزش، گام‌های بلندتری را برمی‌دارند. یک نقطه ضعفی که احیاناً ممکن بود در این نیروی عظیم وجود داشته باشد، اکنون با این حرکات دانشجویی جبران خواهد شد. با همه وجود در این دوران یازده ساله انقلاب، اهمیت حضور نیروهای سپاه را در جامعه و کشور لمس کرده است. در بسیاری از صحنه‌ها شاهد حضور چشمگیر و موفق شما بوده، آن جایی که انقلاب در معرض خطر بود و از سوی دشمنان تهدید جدی می شد، شما پا به میدان مبارزه گذاشتید و از انقلاب دفاع کردید. شما و پیشقراولان دیگری که در زمره شهدا به ملکوت اعلی پیوسته‌اند، پا به میدان گذاشتید و خود جوش از آن دفاع کردید و بدون هیچ توصیه و تکلیفی از خارج وارد میدان شدید و مسئولیت خود را به خوبی انجام دادید. هیچ کس نمی‌تواند نقش شما را در جنگ نابرابر منکر شود. نیروهای سپاه در کنار نیروهای ارتش، به دفاع ازانقلاب اسلامی پرداختند و هر قدر هم دشمنان شما گستاخ باشند، نمی‌توانند حماسه‌های فوق‌العاده عظیمی که شما در صحنه‌های مختلف آفریدید، انکار کنند. کسانی که در هیچ دانشکده نظامی دوره ندیده‌اند و کسانی که در هیچ میدانی قبل از جنگ در نبردی شرکت نکرده بودند و همه چیز را در میدان‌های جنگ آموختند، حماسه‌هایی آفرینند که نمونه های آن را در تاریخ نداریم.» رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب، ۱۳۹۰.

۲ - ایشان گفت: «یکی از اهداف استکبار جهانی و ضدانقلاب اسلامی، آسیب رساندن به مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری، نخست وزیری

جانباز قطع نخاعی آمدند. پول، مسکن، ماشین و سفر به خارج برای معالجه می‌خواستند. کمکشان کردم، ولی نه در حد توقع.

آقای [محسن] رفیق دوست [رئیس بنیاد مستضعفان] آمد. گزارش کار بنیاد را داد و برای ورود اجناس خریده شده، استمداد کرد. آقای [قدرت‌الله] علیخانی آمد. اظهار وفاداری به رهبری و اظهار خوشحالی از احاله مسئولیت در جهاد از طرف ایشان داشت و برای تداوم کارهای عمرانی استمداد کرد.

[آقایان ساو هلانگ و گوپی نات پی لای] سفیران آکرودتیه برمه و سنگاپور برای تقدیم استوار نامه آمدند. مراسم تشریفاتی است. درباره توجه بیشتر ایران به کشورها و ملل آسیایی هم تأکید کردم.

عصر هیأت دولت جلسه داشت. درباره انفجار لوله گاز در خیابان جمالزاده [تهران] و تلفات جانی و مالی آن مذاکره شد. به وزرا و معاونانم، هریک دو سکه عیدی دادم. دکتر ولایتی گزارش مسائل مربوط به حج و عربستان را داد. اظهار می‌کنند آماده حل مشکل‌اند. مصوبات کمیسیون‌ها مطرح شد.

شب آیت‌الله خامنه‌ای مهمان من بودند. درباره مسائل اقتصادی مذاکره شد. از روند کار، هر دو راضی بودیم. مسائل سپاه و ارتش، حدود کار نیروی هوایی سپاه در حد ترابری و هوانیروز و مسائل نهاجا [= نیروی هوایی ارتش]، سفر ایشان و سفر من در ایام تعطیلی عید نوروز و مقر ایشان در عباس‌آباد یا منظریه یا جاهای دیگر مطرح شد. حدود ساعت دوازده شب خوابیدم.

و شورای عالی قضایی بود و نیروهای حفاظت سپاه، با بیداری و هوشیاری خود این توطئه ها را نقش برآب کردند. این مناطق پس از جماران که مقر حضرت امام خمینی رضوان الله تعالی بود و قلب انقلاب در آنجا می‌تپید، حساس‌ترین نقاط کشور بود و یکی از اهداف استکبار جهانی و ضدانقلاب، نابود کردن نیروهای کلیدی و رهبری جامعه بود، اما با ایمان و هوشیاری شما، آنها در توطئه‌های خود ناکام ماندند. دشمنان انقلاب از آغاز نشان دادند که شرورند و به حق خود قانع نیستند و درصدد از هم پاشیدن نظام و هدر دادن زحمات و تلاش‌های این ملت انقلابی هستند که با مبارزات طولانی خود، موفق شدند نظام طاغوتی را سرنگون و نظام اسلامی را برپا کنند.» ایشان به اعضای لشگر حفاظت سپاه پاسداران توصیه کرد که با استفاده از روش‌های علمی با رموز حفاظت آشنا شوند و این شغل مقدس را با همه زوایای خود بیاموزند که در این راه برنامه‌های ورزشی - آموزشی جای خاصی دارد. رجوع کنید ← کتاب «هاشمی رفسنجانی، سخنرانی‌های سال ۱۳۶۸»، دفتر نشر معارف انقلاب.

دوشنبه ۲۸ اسفند | ۲۱ شعبان ۱۴۱۰ — ۱۹ مارس ۱۹۹۰

کارها را انجام دادم و برای پیام نوروزی، فکر و یادداشت نمودم. ساعت نه صبح پیام نوروزیم ضبط رادیو و تلویزیونی شد[۱]. دکتر [گودرز] افتخار جهرمی [نماینده ایران در دادگاه لاهه] آمد. گزارش کار لاهه را داد. درباره دعاوی کوچک با آمریکایی‌ها به تفاهم رسیده‌اند که یک جا ختم و مصالحه شود و بحث درباره گروگان‌ها کمرنگ بوده است.

جلسه شورای نهضت سواد آموزی بود. برای یک اقدام ضربتی برای با سواد کردن افراد بین ۱۰ تا ۳۵ سال، با استفاده از اهرم کوپن بسیج اقتصادی بحث شد. در قدرت اجرایی تردید بود. قرار شد یک هفته دیگر بررسی و سپس اعلام شود.

وزیر خارجه سوریه آمد. به نحوی از حرکات سوریه در چند ماه اخیر عذرخواهی داشت. درباره مسائل لبنان، فلسطین و آب سد فرات صحبت شد. قبول داشت که در آینده، روسیه مثل گذشته حامی آنها نیست و مشکل دارند. معتقد است مسأله [میشل] عون، تا چند ماه دیگر حل می‌شود. در اثر جنگ‌های داخلی [لبنان]، مارونی‌ها ضعیف شده‌اند. کمک می‌خواست برای حل مشکل گروگان‌ها که باید امتیازی برای خود لبنانی‌ها گرفت؛ مثلاً آزادی اسرای لبنان در اسرائیل و کویت. او همچنین درخواست ادامه کمک نفتی را داشت. باید مجلس تصویب کند؛ برای اقدام وعده دادم.

عصر آقای [محمدحسن] اختری سفیرمان در سوریه آمد. گزارشی داد و پیشنهادهایی در رابطه با لبنان وسوریه داشت. آقای [محمود] واعظی [معاون وزیر امور خارجه] آمد. از تلاش‌های انگلیس برای تجدید روابط و حل مسأله رشدی در جهت تأمین خواسته‌های مجلس گفت. درباره کیفیت حرکت در جهت بهبود روابط با فرانسه پرسید.

آقای [روغنی] زنجانی برای توضیح تغییرات بودجه در مجلس آمد. عفت و فاطی ظهر در دفتر بودند. عصر فیلمی تماشا کردند و رفتند. شب به خانه آمدم. برف شدیدی

---

۱ - متن کامل اولین پیام نوروزی آقای هاشمی در دوره ریاست جمهوری، در بخش ضمایم همین کتاب درج شده است.

می‌بارد.

آقای [اسدالله] بیات تلفنی خواست که به شورای نگهبان بگویم، کار بودجه تمام شود. گفتم مجلس تصویب کند که اگر چیزی بین مجلس و شورای نگهبان حل نشد، به مجمع تشخیص مصلحت برود.

سه‌شنبه ۲۹ اسفند | ۲۲ شعبان ۱۴۱۰ ۲۰ مارس ۱۹۹۰

دیشب برف سنگینی به زمین نشسته است. در منزل بودم. بیشتر وقت به استراحت و مطالعه گذشت. آقای میرزاده اجازه خواست که ده میلیون تومان به بیمارستان دزفول کمک کنند. آقای دکتر ولایتی از وزارت اطلاعات شکایت کرد که یکی از ماموران وزارت خارجه را که در خارج با مامور اطلاعات درگیری داشته، پس از ورود به تهران، توسط دادستانی بازداشت کرده است. به آقای [علی] فلاحیان [وزیر اطلاعات] گفتم ترتیب آزادی او را بدهد.

عفت مهمان بود. مهدی هم مهمان داشت. من و یاسر با هم ناهار خوردیم. همسر آقای محسن مرعشی آمد و نامه‌ای آورد که یکی از ماموران، وقت خواسته است تا مطالب مهمی را به اطلاع من برساند؛ گفتم فردا به دفتر بیاید.

اخوی محمد آمد. درباره شرایط ما برای مصالحه با عربستان سئوال داشت. عازم نوق است. گفتم یا والده را به کیش بیاورند و یا من در پایان سفر به نوق می‌روم. در گزارش‌ها مسائل اختلافی بین شوروی و لیتوانی بالا گرفته است و به سوی درگیری پیش می‌رود.

چند نوع تقویم [= سررسید] برای نوشتن خاطراتم آوردند. یکی را انتخاب کردم. معمولاً فهرستی از کارها، خاطره‌ها و مسائل مهم داخلی و خارجی هر روز را در صفحه همان روز تقویم می‌نویسم؛ به امید اینکه در آینده، دریچه‌ای به سوی تاریخ واقعی باشد؛ طبعاً خیلی مختصر است.

ضمائم

همه‌پرسی قانون اساسی ایران (۱۳٦۸)

نزدیک به ده سال پس تصویب اولین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۱۲ آذر ۱۳۵۸، امام خمینی(ره) در تاریخ ۴ اردیبهشت ۱۳۶۸ (چهل روز قبل از درگذشت) در نامه‌ای خطاب به رییس جمهور وقت (آیت الله خامنه‌ای) هیئت متشکل از بیست نفر از رجال مذهبی و سیاسی و همچنین پنج نماینده به انتخاب مجلس را مامور بازنگری و اصلاح قانون اساسی نمودند که ریاست این گروه را آیت‌الله مشکینی برعهده داشت.
سه ماه بعد، تغییرات در نظر گرفته شده توسط شورای بازنگری قانون اساسی در تاریخ ۶ مرداد ۱۳۶۸ به همه‌پرسی گذارده شد و به تایید اکثریت آرا رسید.

اعضای هیات

۱. آیت الله علی مشکینی
۲. آیت الله سید علی خامنه‌ای
۳. آیت الله اکبر هاشمی رفسنجانی
۴. آیت الله حسن طاهری خرم‌آبادی
۵. آیت الله محمد مؤمن قمی
۶. آیت الله ابراهیم امینی
۷. مهندس میرحسین موسوی
۸ دکتر حسن حبیبی
۹. آیت الله سید عبدالکریم موسوی اردبیلی
۱۰. حجت الاسلام سید محمد موسوی خوئینی‌ها
۱۱. آیت الله محمد محمدی گیلانی
۱۲. آیت الله ابوالقاسم خزعلی

۱۳. آیت الله محمد یزدی
۱۴. آیت الله محمد امامی کاشانی
۱۵. آیت الله احمد جنتی
۱۶. آیت الله محمدرضا مهدوی کنی
۱۷. آیت الله احمد آذری قمی
۱۸. آیت الله محمدرضا توسلی
۱۹. حجت الاسلام و المسلمین مهدی کروبی
۲۰. حجت الاسلام والمسلمین عبدالله نوری

موارد همه پرسی

این همه پرسی در سه ماده بیان شده بود که به شرح زیر بود:
ماده یک) در تمامی اصول و سرفصل‌ها و مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، عبارت «مجلس شورای ملی» به «مجلس شورای اسلامی» تغییر می‌یابد.
ماده دو) عنوان مبحث اول فصل نهم یعنی «ریاســت جمهوری» به «ریاست جمهوری و وزراء» تبدیل گردد و عنوان مبحث سوم همین فصل (قبل از اصل یکصد و چهل و سوم) به مبحث دوم تغییر یابد و عنوان مبحث دوم، نخست وزیر و وزراء (قبل از اصل یکصد و سی و سوم) حذف گردد و عنوان فصل دوازدهم، رسانه‌های گروهی به فصل دوازدهم، صدا و سیما تغییر یابد و قبل از اصل یکصد و هفتاد و ششم عنوان فصل سیزدهم، شورای عالی امنیت ملــی و قبل از اصل یکصد و هفتاد و هفتم، عنوان فصل چهاردهم، بازنگری در قانون اساسی افزوده گردد.
ماده ســه) اصول ۵-۵۷-۶۰-۶۴-۶۹-۷۰-۸۵-۸۷-۸۸-۸۹-۹۱-۹۹-۱۰۷-۱۰۸-۱۰۹-۱۱۰-۱۱۱-۱۱۲-۱۱۳-۱۲۱-۱۲۲-۱۲۴-۱۲۶-۱۲۷-۱۲۸-۱۳۰-۱۳۱-۱۳۲-۱۳۳-۱۳۴-۱۳۵-۱۳۶-۱۳۷-۱۳۸-۱۴۰-۱۴۱-۱۴۲-۱۵۷-۱۵۸-۱۶۰-۱۶۱-۱۶۲-۱۶۴-۱۷۳-۱۷۴ و ۱۷۵ اصلاح می‌شود و تغییر و تتمیم می‌یابد و به جای اصول قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

قرار می‌گیرد و اصولا ۱۷۶ و ۱۷۷ نیز به قانون اساسی اضافه می‌شود و کلیه اصلاحات و تغییرات و جابه جایی‌ها و اضافات در چهل و هشت اصل مدون تصویب می‌گردد.

حذف شرط مرجعیت برای مقام رهبری

بر اساس اصل ۱۰۹ قانون اساسی، «شرایط و صفات رهبر یا اعضای شورای رهبری» عبارت بودند از: «صلاحیت علمی و تقوایی لازم برای افتاء و مرجعیت» و همچنین «بینش سیاسی و اجتماعی و شجاعت و قدرت و مدیریت کفایی برای رهبری».

بعدها و پس از عزل آیت الله منتظری، بحث هایی حول تعریف مرجعیت در گرفت. چرا که متن قانون مشخص نمی کرد که آیا رهبر باید بالفعل جزو مراجع باشد یا صرفاً صلاحیت وی برای مرجعیت کافیست.

در جریان اصلاح قانون اساسی که پس از انتخاب رهبری صورت گرفت، اصل صد و نهم قانون اساسی تغییر یافت تا شرط مرجعیت از آن حذف شود. البته پیش از آن امام خمینی (ره)در ۹ اردیبهشت ۱۳۶۸ در نامه‌ای به آیت اله مشکینی رییس شورای بازنگری قانون اساسی نوشته بودند:

«در مورد رهبری، ما که نمی‌توانیم نظام اسلامی مان را بدون سرپرست رها کنیم. باید فردی را انتخاب کنیم که از حیثیت اسلامی مان در جهان سیاست و نیرنگ دفاع کند. من از ابتدا معتقد بودم و اصرار داشتم که شرط مرجعیت لازم نیست. مجتهد عادل مورد تأیید خبرگان محترم سراسر کشور کفایت می کند. اگر مردم به خبرگان رأی دادند، مجتهد عادلی را برای رهبری حکومتشان تعیین کند، وقتی آنها هم فردی را تعیین کردند تا رهبری را بر عهده بگیرد، قهراً او مورد قبول مردم است، در این صورت او ولیّ منتخب مردم می‌شود و حکمش نافذ است.»

در اصل جدید شرایط و صفات رهبر به صورت زیر تعریف شده‌است:

- صلاحیت علمی لازم برای افتاء در ابواب مختلف فقه.
- عدالت و تقوای لازم برای رهبری امت اسلام.
- بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری.
- در صورت تعدد واجدین شرایط فوق، شخصی که دارای بینش فقهی و سیاسی قوی‌تر باشد، مقدم است.

افزایش اختیارات رهبری

یکی دیگـر از تغییرات عمـده قانون اساسـی در جریان اصلاحیه سـال ۱۳۶۸، افزایش اختیارات رهبری بود. در اصل ۱۱۰ اولین قانون اساسـی جمهوری اسلامی ایران وظایف و اختیارات رهبری به شرح زیر ذکر شده بود:

. تعیین فقهای شورای نگهبان.

. نصب عالی ترین مقام قضایی کشور.

. فرماندهی کلی نیروهای مسلح به ترتیب زیر:

- نصب و عزل رییس ستاد مشترک.
- نصب و عزل فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

. تشکیل شورای عالی دفاع ملی مرکب از هفت نفر از اعضای زیر:

- رییس جمهور.
- نخست وزیر.
- وزیر دفاع.
- دو مشاور به تعیین رهبر.

. تعیین فرماندهان عالی نیروهای سه گانه به پیشنهاد شورای عالی دفاع.

. اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروهای به پیشنهاد شورای عالی دفاع.

. امضای حکم ریاست جمهور پس از انتخاب مردم صلاحیت داوطلبان ریاست

جمهوری از جهت دارا بودن شـرایطی که در ایـن قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تأیید شورای نگهبان و در دوره اول به تأیید رهبری برسد.

. عزل رییس جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشـور، پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی یا رأی مجلس شورای ملی به عدم کفایت سیاسی او.

. عفو یا تخفیف مجازات محکومین، در حدود موازین اسلامی، پس از پیشنهاد دیوان عالی کشور.

پس از اعمال اصلاحات در قانون اساسی اختیارات زیر به اصل ۱۱۰ افزوده شد:

. تعیین سیاست های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.

. نظارت بر حسن اجرای سیاست های کلی نظام.

. فرمان همه‌پرسی.

. نصب و عزل و قبول استعفای رییس سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران.

. حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه گانه.

. حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.

تغییر نام ولایت به ولایت مطلقه

در اصل ۵۷ قانون اساسی اولیه آمده بود: «قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارتند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضاییه که زیر نظر ولایت امر و امامت امت، بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند و ارتباط میان آنها به وسیله

رییس جمهور برقرار می گردد».
پس از اصلاح قانون اساسی این اصل به صورت زیر اصلاح شد: «قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارتند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضاییه که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند».
بدین ترتیب نه تنها ولایت امر به ولایت مطلقه بدل گشته‌است، مسئولیت هماهنگی میان قوا نیز از رییس جمهوری گرفته شده‌است.

افزایش اختیارات شورای نگهبان

در اصل ۹۹ اولین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصریح شده بود «شورای نگهبان نظارت بر انتخاب رییس جمهور، انتخابات مجلس شورای ملی و مراجعه به آراء عمومی و همه‌پرسی را بر عهده دارد». پس از اصلاح قانون اساسی، حق نظارت و تایید صلاحیت نامزدهای انتخابات مجلس خبرگان رهبری نیز به این اختیارات افزوده شد.

تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام

همان گونه که در بخش اختیارات رهبری مشاهده شد، این مقام در اصلاحیه قانون اساسی اختیاری جدید پیدا کرد. اختیار جدید به رهبر این اجازه را داد تا با تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام به اعمال نظر مستقیم در تمامی موارد اداره کشور بپردازد.
وظیفه اولیه مجمع تشخیص مصلحت نظام به این نحو تعریف شده‌است که هرگاه شورای نگهبان یکی از قوانین مصوب مجلس را بازگشت داد، اما نمایندگان مجلس حاضر به تغییر مصوبه خود نشده و بر روی تصویب آن تاکید کردند، مجمع وارد عرصه شده و به حل اختلاف میان مجلس و شورای نگهبان بپردازد، در این شرایط حرف آخر را مجمع می‌زند.
همچنین با گزینه‌ای که در آخرین بند مربوط به اختیارات رهبری به آن اشاره شد، مجمع

تشخیص مصلحت هر کجا که رهبری تشخیص دهد، وارد عرصه شده و می تواند قانونی را تصویب کند.

نمونه‌ای از این اقدامات مجمع تشخیص مصلحت نظام، تفسیراصل ۴۴ قانون اساسی است. در حالی که قانون اساسی صراحتاً تمام صنایع سنگین، بانک‌ها و شرکت‌های عمده کشور را دولتی اعلام می کند، مجمع تشخیص مصلحت نظام به دستور رهبر و با صدور بخشنامه‌ای تحت عنوان تفسیر بر اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی، خصوصی سازی صنایع دولتی را در دستور کار کلی نظام قرار داد.

حذف مقام نخست وزیری

بنابر قانون اساسی اولیه، رییس جمهور منتخب مردم موظف بود تا نخست وزیر را برای تشکیل کابینه تعیین کند. پس از انتخاب نخست وزیر از طرف رییس جمهوری و تایید آن از جانب مجلس، نخست وزیر مسئول تشکیل کابینه و تعیین وزرا بود. رییس جمهور نیز به روابط بین‌المللی کشور و ارتباط با قوای دیگر (مجلس و قوه قضائیه) می‌پرداخت. اما پس از اصلاح قانون اساسی مقام نخست وزیری حذف شده و اختیار تعیین کابینه به رییس جمهور واگذار شد.

تغییر نام مجلس شورای ملی به مجلس شورای اسلامی

مجلس شورای ملی نامی بود که ایرانیان از زمان انقلاب مشروطه با آن آشنایی داشتند، شاید به همین دلیل نیز در اولین قانون اساسی کشور همین نام برای مجلس نمایندگان کشور انتخاب شد. اما در سال ۶۸ و با اصلاحیه قانون اساسی این نام نیز به مجلس شورای اسلامی تغییر یافت.

متن معرفی وزرای پیشنهادی دولت سازندگی در جلسه اخذ رای اعتماد

در پایان سخنان رییس مجلس، حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی، رییس جمهوری اسلامی ایران پشت تریبون مجلس قرار گرفت و ضمن ارایه برنامه دولت خود به‌معرفی وزرای پیشنهادی پرداخت.

آقای هاشمی ابتدا گفت: برای ما یک نقطه تحولی است زیرا تا گذشته خیلی نزدیک، اینجا می‌نشستیم و آقایان دیگری کابینه را برای معرفی می‌آوردند و حال دنیا عوض شده و جور دیگری شده است و الان ما کابینه را برای معرفی آورده‌ایم، ولی احساس مجلسی بودن از ذهن من هنوز، بیرون نرفته است و بحث‌هایی که می کنم حتماً یک مقداری شکل ریاست مجلس را خواهد داشت. به هرحال آقایان خودشان را آماده کنند که یک دفعه نمی‌شود همه چیز عوض شود. امیدواریم که این رابطه را بتوانیم در آینده حفظ کنیم و این احساس و علاقه همچنان محفوظ بماند.

رییس جمهوری سپس ضمن گرامیداشت هفته دولت و همچنین سالگرد شهادت شهید رجایی و شهید باهنر و سایر کسانی که با آنها همراه بودند، اظهار داشت: امروز اولین کابینه پس از ارتحال وجود مقدس حضرت امام امت، رضوان‌الله تعالی علیه، مورد بحث قرار می گیرد. خوشبختانه، مسایل مربوط به‌کابینه تا حدود زیادی برای نمایندگان محترم و مردم روشن است و بحث‌ها در یک نقطه تاریکی انجام نخواهد شد. من هم در ابتدای صحبت، وقت زیادی را نمی گیرم برای این که می‌خواهم این وقت را برای وزرا محفوظ نگاه دارم که طبعاً در جلسه مورد بحث قرار می گیرند و باید وقت بیشتری داشته باشد تا بتوانند از مطالبی که اینجا مطرح می‌شود دفاع کرده و صحبت کنند.

آقای هاشمی رفسنجانی سپس یادآور شد که در مورد برنامه و همچنین معرفی وزرا

صحبـت خواهد کرد و افـزود: ترجیح می‌دهم در مورد برنامـه الان صحبت نکنم. مگر ایـن که ببینم در خلال بحث‌ها آقایان مطلبـی مطرح کنند. به هرحال برنامه دولت عمدتاً متکی بر برنامه پنجساله است و با اطلاعی که ما از برنامه پنجساله داشتیم سعی کردیم در همان چارچوب حرکت کنیم. و این هم چیزی اسـت کـه بالاخره مجلس باید تصویب بکنـد و مصوبه مجلس، ملاک عمل قرار خواهد گرفت، طبعاً اگر نقدی هم براین برنامه باشد، این نقد را در جریان بحث‌های برنامه پنجساله، آقایان مطرح می‌کنند و آنجا بحث می‌شـود و مجلس هم رأی خواهد داد و حتی وقتی که امروز شما فعلاً به برنامه من رأی دهید معنایش این نیست که شما از خودتان سلب حق کرده‌اید که در مورد برنامه پنجساله اظهارنظر جدیدی بکنید.

آقای هاشمی رفسـنجانی آنگاه به‌معرفی وزرای پیشـنهادی پرداخت و ابتدا گفت: یک مقدماتـی پیش آمد تا ما به‌اینجا رسـیدیم که مـن آنها را به‌طورکلـی و مختصر عرض می‌کنـم: اولاً یکـی از مبانی تصمیم‌گیری برای من، اطلاعات خودم بوده اسـت و لابد آقایـان قبول دارند که من به‌عنوان یک نفر آدم مطلع از وضع وزارتخانه‌ها و وزرا و امور کشور، در تصمیم‌گیری روی افراد می‌توانم صاحب‌نظر باشم.

البته حرف من حجت کامل نمی‌شـود، اما به‌عنوان نظر می‌تواند مورد توجه باشد و یکی از پشـتوانه‌های تصمیم‌گیری‌های خودم، این مسـأله بوده است. البته به‌این اکتفا نکردم و کارهای دیگری هم براساس یک ملاک و معیارهایی که الان عرض می‌کنم، انجام دادم. اولین کار من مشـورت بود. من حالا نمی‌دانم در گذشـته، رؤسـای کابینه‌ها چه مقدار مشـورت می‌کردند، اما در مورد خودم، می‌دانم که مشـورت بسـیار وسـیع انجام شد، به‌خاطر شرایطی که داشتیم و بخصوص شرایطی که من داشتم. من از نمایندگان خواستم کـه ابراز نظر کنند و آنها به‌طور وسـیعی ابراز نظر کردند. اکثر کمیسـیون‌ها نظر دادند، جریان‌های فکری موجود در مجلس، که سـه جریان عمده هستند، روی افراد نظر دادند. البته سـه جریان که مطرح کردم، یکی از آنها جریان وسطی است که تعبیر خود آقایان، «جریان مسـتقل» اسـت، ولی دو جریان دیگر برای شـما روشن اسـت. این آقایان نظر

دادند و هر سه لیستی که آقایان دادند برای من قابل استفاده بود. خیلی از نماینده‌گان با من ملاقات خصوصی کردند و نظر خود را ارایه کردند که تعداد قابل توجهی بود و من آنها را یادداشت کردم که ظاهراً یک مجموعه تاریخی است و اگر یک روزی بنا باشد منتشر شود، یک کتاب بسیار زیبایی خواهد بود. وزارتخانه‌ها، معاونین وزارتخانه‌ها، انجمن‌های اسلامی و کسانی که بیرون از مجلس هستند و به‌نحوی جنبه‌های سیاسی و کارشناسی دارند، اینها خیلی برای من نامه نوشتند و من همه آنها را خواندم و از خلال آنها لیستی استخراج کردم. همچنین با تعدادی از وزرایی که در کابینه بودند، صحبت کردم، با نخست‌وزیر و رییس سابق قوه قضاییه، آیت‌الله موسوی اردبیلی زیاد صحبت کردم. با سایر دوستان نیز مشورت کردم و بیش از همه با مقام معظم رهبری مشورت کردم که برای من نظرات ایشان، به‌خاطر حضوری که در دستگاه‌های اجرایی داشتند، نه صرفاً از جهت رهبری، چون ایشان بنا نداشتند از جایگاه مقام رهبری در این مسأله شرکت کنند، بلکه از جهت اطلاعات ایشان در مقام ریاست جمهوری بسیار باارزش بود و مشورت زیادی با ایشان داشتم و کمک زیادی به‌من فرمودند. این، مجموعه مشورت‌ها است که از آن یک لیست درآمده است. البته در لیست‌هایی که ما می‌گرفتیم، خیلی روشن، جهت‌گیری‌های سیاسی ملحوظ بود، البته این هم حق همه است، مخصوصاً حق نماینده‌گان.

وی افزود: دو لیست، جهت‌گیری‌های مشخص داشت و آن لیست میانه، جامع‌تر به‌نظر می‌رسید و این هم طبیعی است و برخلاف انتظار من هم نبود. هر کسی، هر شخصی را قبول داشته باشد، باید پیشنهاد کند، اما من از آقایان خواسته بودم مقداری هم خودشان را جای من بگذارند دنبال افرادی باشند که می‌خواهند کار کنند و با همه نیروهای وفادار به‌انقلاب در میدان عمل همکاری کنند.

رییس جمهوری سپس گفت: من اگر بخواهم آن‌جوری که خودم می‌فهمم و اقتضای مصلحت است عمل کنم، طبعاً کسانی که علاقمند به‌یک جریان هستند، حتماً از لیستی که من ارائه کردم، راضی نمی‌شوند، چون آنها، پیشنهاد خودشان برایشان اعتبار و اهمیت

دارد، ولـی حتماً آقایان توجه دارند که از رییس جمهوری چنین توقعی نیست که فقط به‌یک جهت توجه کند. ملاکی که برای من در انتخاب افراد مهم بوده است، یکی این بود که سوابق قابل قبولی از لحاظ کاری و فکری برای انقلاب و من داشته باشند، یعنی سابقه خدمت قابل قبول و قابل اتکا در انقلاب و یا قبل از انقلاب داشته باشند. ملاک دیگری که برایم بسیار اهمیت داشته است، آن بوده که ترکیب کابینه به‌گونه‌ای باشد که نمایانگر افکار موجود در نیروهای وفادار به‌انقلاب باشد، چون من قطعاً بنا دارم در آینده از مجموعه نیروها استفاده کنم به‌دلیل اینکه افراد وابسته به‌دیگر جریان‌ها از میدان خدمت محروم نمانند و این نمی‌شود مگر این که کابینه یک حالت جامعیتی داشته باشد، البته کابینه من منحصر به‌وزرا نخواهد بود. ما یک مجموعه خواهیم داشت، از معاونان سازمان‌های وابسته، تعیین مامورهای ویژه، واگذاری اختیارات و شوراهایی که در کشور است که من در مجموع بنا دارم یک تعادلی در نیروهای متصدی این سمت‌ها به وجود بیاورم که هر مقداری از آن‌ها را که در کابینه توانستم، آنجا انجام می‌دهم و اگر احتمالاً یک وقت تعادل کابینه به‌هم بخورد، آنجا جبران خواهم کرد، یعنی به‌گونه‌ای عمل خواهم کرد که آن تعادل به وجود بیاید و همه نیروها بتوانند برای خودشان جایی داشته باشند که در خدمت باشند. نحوه کار خود من هم همانطور که در مجلس عمل می‌کردم، طوری خواهد بود که میدان را برای همه نیروها باز کنم و این تعارض‌ها را که کم وبیش وجود دارد، به‌همکاری‌ها تبدیل کنم.

نکته دیگری که برای من بسیار مهم بود، این بوده است که حالت وحدتی که در جامعه ما بعد از ارتحال امام امت بخاطر احساس مسئولیت در مردم و مسئولین به وجود آمد، محفوظ بماند.

من می‌خواستم کابینه‌ای را معرفی نکنم که نشانگرعدم وحدت و توجه به‌یک جریان، بیش از جریان دیگر باشد. می‌خواستم این روحیه وحدت حفظ شود و من مروج این روحیه باشم که انشاءالله امیدوارم در بحث‌هایش این جهت را کاملاً رعایت کند. به هرحال وجود وحدت، سرمایه بسیار بزرگی برای ملت ما است و ما نباید اجازه بدهیم که

این روحیه با کار ما مخدوش بشود و این‌ها، چیزهایی بوده است که ما در نظر گرفتیم.
آقای هاشمی رفسنجانی سپس به‌معرفی تک تک وزرای پیشنهادی‌اش پرداخت و گفت:
من به‌ترتیب لیستی که نوشته‌ام اسامی آقایان وزرا را قرائت می‌کنم: آقای دکتر معین، به‌عنوان وزیر فرهنگ و آموزش عالی، انتخاب آقای دکتر معین، به‌این دلیل نبود که ما از آقای دکتر فرهادی ناراضی بودیم.
من از اول آقای دکتر فرهادی را یک وزیر موفق می‌دانستم. ایشان همیشه کار می‌کردند و من هم به‌ایشان علاقمند هستم و بعداً هم از ایشان استفاده خواهم کرد اما دو سه نکته بوده است که ما به‌آقای دکتر معین رسیدیم. یکی نیازی است که ما الان به‌جذب چهره‌های علمی در دانشگاه‌ها داریم. در این مرحله، ما فکر می‌کنیم آقای دکتر معین بتواند در این قسمت موفق‌تر باشند.
نکته دیگر، همکاری با دانشگاه‌های غیردولتی، مخصوصاً دانشگاه آزاد اسلامی است. البته با آقای دکتر معین قرار گذاشتیم که هم دانشگاه آزاد اسلامی در چارچوب مقررات عمل بکند و هم ایشان حمایت بکنند که ما بتوانیم از امکانات خارج از دولت در تربیت نیروها استفاده مؤثر بکنیم. شما می‌دانید که الان نیاز جوان‌ها به‌ادامه تحصیل و نیاز کشور به نیروهای متخصص خیلی بیشتر از آن چیزی است که ما الان در اختیار داریم.
شما می‌دانید که در برنامه ۵ ساله امکان اینکه دولت خودش بخواهد به‌تنهایی این نیازها را مرتفع کند، وجود ندارد و تحقیقاً این مسأله باید به‌امکانات خارج از دولت متکی باشد که ما راه‌های خوبی بحمدالله داریم و در خدمت ایشان این کار را انجام خواهیم داد. در بقیه مسایل دیگر در دانشگاه‌ها من فکر می‌کنم بین آقای دکتر فرهادی و دکتر معین زیاد تفاوتی وجود نداشته باشد. ضمن این که قاعدتاً دوستان آقای دکتر فرهادی با دکتر معین هم کار خواهند کرد.
بعد آقای دکتر نجفی وزیر آموزش و پرورش است که ایشان را ابقا کردیم. البته کمیسیون مجلس موافق نبود و همچنین بعضی از دوستان خیلی خوب ما نیز در مجلس که من برای سوابق آنها بخاطر همکاری‌هایی که در قبل داشته‌ایم احترام بسیار زیادی قایل هستم

موافق نبودند، ولی مجموعه بررسی‌ها ایشان را در نظر من به‌عنوان مناسب‌ترین وزیر در این مسئولیت نشان داد و در این میان مشاورت با مهندس موسوی نیز نقش زیادی داشت. مهندس موسوی در رابطه با اکثریت وزرا به‌من نظر دادند و در بعضی از موارد نظر ایشان با نظر من تطبیق می‌کرد.

به هرحال مجموعه برداشت‌ها این بود که ایشان را هم موفق می‌دانند و هم صالح و در این شرایط، جایگزینی برای ایشان نمی‌بینند و بنده هم ندیدم، ضمن اینکه بخشی از نیروهای انقلابی که هم در مجلس حضور دارند و هم در وزارت آموزش و پرورش هستند، در حال حاضر، با ایشان نظر مساعدی ندارند، ولی امیدوارم که ایشان رأی بیاورند و بعد از تأیید مجلس، آقایان با ایشان همکاری کنند تا بتوانند این بار سنگین را که بزرگترین بار جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌رود، یعنی تعیین تکلیف ۱۲ میلیون جوان و نوجوان و سوادآموزی که بخش دیگری از کار است، انجام دهیم.

آقای فلاحیان نیز به‌عنوان وزیر اطلاعات، معرفی شده است. البته من از آقای ری‌شهری خواسته بودم که در کابینه بماند، اما ایشان قبلاً تصمیم گرفته بودند که در کابینه نباشند. با مجموعه بررسی‌هایی که کردیم، مناسب‌ترین فرد به‌نظر ما آقای فلاحیان آمد، بخاطر سوابق طولانی اطلاعاتی که ایشان از اول انقلاب تاکنون داشته‌اند و با مسایل امنیتی کشور، نیازها، تهدیدها و نیروهایی که دارند در این زمینه کار می‌کنند، آشنایی کامل دارند و شاید یکی از مهم‌ترین ارکان وزارت اطلاعات در گذشته ایشان بود. از لحاظ صلاحیت، بنده ایشان را از دوران طلبگی تا به‌امروز خوب می‌شناسم و علاقه‌ای که ایشان به‌انقلاب دارد و حاضر است در این راه جان بدهد، برای ما روشن است، مخصوصاً این اواخر بنده ایشان را مسئول بازرسی ویژه فرماندهی کل قوا کرده بودم که نحوه کار کردن ایشان برای ما بسیار جالب بود. یعنی یکی از کارهای بسیار جالبی که در حوزه‌های فرماندهی کل قوا انجام می‌شد، کارهای آقای فلاحیان بود و من اطلاع ندارم که ایشان در پست وزارت، آن کار قبلی را هم می‌تواند انجام دهد یا نه، که این مسأله خیلی مهم است. در مورد ایشان مسأله اجتهاد را هم بررسی کردیم. آقای فلاحیان در آن حدی که

در قانون آمده اسـت، صلاحیت اجتهاد دارند و شخصیت‌های بزرگ حوزه، ایشان را در این حد که در قانون آمده است، تأیید کرده‌اند. ضمناً معاونان وزارت اطلاعات هم بسیار ضروری می‌دانسـتند که در شرایط حاضر، کسی خارج از وزارت اطلاعات به‌این سمت گمارده نشـود، زیرا در آن صورت ممکن اسـت بخشی از نیروها از دست برود و در این شرایط از دست دادن نیروهای اطلاعاتی کار خطرناکی است.

آقای خاتمی وزیر فرهنگ و ارشـاد اسـلامی را نیز آقایان به‌خوبی می‌شناسند. ایشان نیز ابقا شـدند و در این پست موفق هستند. در زمان مسـئولیت ایشان، کارهای زیادی انجام شده و سدهای زیادی پشت سر گذاشته شده است و سنت‌شکنی‌هایی که لازم بوده انجام شود، آقای خاتمی انجام داده‌اند راهها را باز کرده‌اند، به‌هنر توجه زیادی شده و به خیلی از چیزها که مشکل بوده است، در وزارت ارشاد توجه شده و ایشان کاملاً در وزارتخانه و امور مربوطه مسلط هستند و ما در بررسی‌هایی که کرده‌ایم کسی را مناسب‌تر از ایشان برای این کار ندیدیم، ضمن این که کمیسـیون هم ایشان را تأیید کرد و در پیشنهادهایی کـه آقایان به‌من داده بودند، آقای خاتمی چه از داخل مجلس و چه در خارج از مجلس مطرح بودند. در مجموعه مشـورت‌هایی که انجام شـد، مخالفتی با ایشان ندیدم، جز در موارد خاصی که نمی‌توان به‌آن زیاد اهمیت داد.

آقای دکتر نوربخش برای وزارت امور اقتصادی و دارایی را نیز نمایندگان در مجلس به خوبی می‌شناسند. و با افکار و سوابق ایشان آشنا هستند.

من از وزیر امور اقتصادی و دارایی که در گذشـته کار می‌کرده اسـت، ناراضی نیسـتم و ایشـان را وزیر نسـبتاً موفقی می‌دانم که فردی کاری بود و ایشـان دنبال کارها خوب می‌رفتند و در وزارتخانه مربوطه، تحولات چشـمگیری به وجود آوردند و ایشـان هم از کسانی است که در برنامه‌های اقتصادی ما می‌تواند مفید باشد، اما در مجموعه مشورت‌ها و بررسـی‌هایی که شـد، آقای دکتر نوربخش را برای اجرای برنامه‌هایی که در دسـت داریـم، اصلـح دیدم. مخصوصاً در برنامه ۵ سـاله که خودشـان در مجلس نقش زیادی داشتند و کاملاً مسلط هستند و کمیسیون برنامه و بودجه هم برای اینکه این برنامه پشتوانه

خوبی داشته باشد، آقای نوربخش را به‌من پیشنهاد کرد. البته کمیسیون امور اقتصادی و دارایی، آقای ایروانی را پیشنهاد کرده بود. ما بنا گذاشته‌ایم که در بخش‌های اقتصادی و صنعتی یک هماهنگی به وجود بیاوریم، زیرا معلوم شد که در دولت گذشته به‌خاطر تعارض‌هایی که وجود داشته است، مملکت خیلی ضرر کرده است. چه گشایش اعتبارهایی که به‌تأخیر افتاد و چه کالاهایی که به‌خاطر همین مسایل دیر رسید و چه برنامه‌هایی که دولت تصویب کرد و به‌خاطر این مسایل اجرا نشد و ما از این ناهماهنگی خسارت زیادی دیدیم و براین اساس یکی از کارهای ما این بود که در این بخش و بخش بازرگانی هماهنگی باشد. یکی از ادله انتخاب آقای نوربخش هم همین نکته بوده که برای من اهمیت زیادی دارد.

اما راجع به‌وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شخص آقای دکتر مرندی برای ما از عناصر محبوب، مسلمان، زحمتکش و قابل قبول است، اما مشکلاتی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وجود داشت. شاید دلیل عمده آن، کمبود دارو، کمبود تسهیلات وکمبود اعتبارات بوده است، اما به هرحال مشکلات جدی در این وزارتخانه وجود دارد که خون تازه‌ای باید در رگ‌های آن دمیده شود تا تحرک جدیدی به وجود بیاید. در بررسی‌هایی که صورت گرفت و با پزشکان شناخته شده و با جریان‌های مختلف که مشورت شد، البته در مجلس درباره ایشان چیزی مطرح نشد، دکتر فاضل را پیشنهاد کردند، اما می‌دانم که احتمالاً در بحث‌ها ممکن است مطالبی مطرح شود که در مورد سایر وزرا هم ممکن است همین‌طور باشد که مثلاً فلان‌کس در آمریکا تحصیل کرده و باید در ایران تحصیل کرده باشد. آقایان نماینده یادشان باشد که خودشان را در شرایط زمان شاه بگذارند که چه کسانی در آن زمان به‌آمریکا می‌رفتند و تحصیل می‌کردند وچه مقدار از آنها در اول انقلاب به‌کشور بازگشتند و این انقلاب را کمک کردند. من با توجه به‌اینکه در سال‌های ۵۲، ۵۳، ۵۴ سفری به‌آمریکا و اروپا برای رسیدگی به نیروهای اسلامی کردم، خیلی خوب اوضاع آنجا را می‌دانم. بهترین نیروهای ما در آنجا بودند، البته اگر نگوییم همه، اما بسیاری از آنها آمدند و در کابینه هم همیشه

بودند. از ریاست کابینه گرفته تا خود وزرا از این تیپ بودند و صلاحیت‌های خودشان را اثبات کردند. به‌عقیده من این مسأله را آقایان باید سعی کنند به‌عنوان یک نکته منفی در بحث‌هایشان نیاورند. چرا که ممکن است وقتی این نوع مسایل مطرح شود، جوانان ما برداشتشان این باشد که مثلاً این آقا را از آمریکا آورده‌اند. و اطلاع ندارند که اوضاع آن زمان چگونه بوده است. مثلاً در زمانی که ما در ایران مبارزه می‌کردیم، شهید دکتر بهشتی در آلمان مبارزه می‌کرد، آقای دکتر خاتمی در آنجا بودند، به هرحال آدم‌های خوب و بد در آنجا داشتیم، همان‌طور که در ایران هم داشتیم. آن‌موقع این مسأله اصلاً منفی نبود و من حالا هم آن را منفی نمی‌دانم، چرا که الان هم افرادی را ما برای تحصیل به خارج می‌فرستیم و اینها پس از پایان تحصیلات خود باید به‌عنوان ذخایر کشور، بازگردند.

به هرحال جهات مثبتی که ما را به‌این مسأله رساند که آقای فاضل را انتخاب کنیم اولا: مقام علمیشان است. دو سه نفر که من به‌آنها اعتماد دارم به‌من گفتند ما مثل دکتر فاضل را در اروپا فقط یک نفر داریم شخصیت علمی ایشان قابل انکار نیست. در دانشگاه‌ها هم ایشان شناخته شده هستند و از نظر شناخت، تعهد و دلسوزی ایشان برای انقلاب، من از تجربه خودم استفاده کردم و مهم‌ترین عامل نتیجه‌گیری من این بود در دوران جنگ آنجایی که دکتر فاضل حضور داشت، خیالمان راحت بود. ایشان در جنگ و نجات مجروحان جنگ بسیار مؤثر بود، به محض اینکه ایشان می‌فهمید دشمن عملیات کرده یا ما می‌خواهیم عملیات بکنیم، آنجا حاضر می‌شد و این خلوصی بود که ایشان و دوستانشان نشان می‌دادند. ایشان هیچ‌وقت از حضور در جبهه‌ها و نجات جان مجروحین جنگی دریغ نداشت و من حسابی تحت تأثیر ایشان بودم و نمی‌توانم بگویم فردی مثل ایشان، حزب‌اللهی نیست. به‌نظر من ایشان برای جذب نیروهای علمی به‌دانشگاه‌ها و حل مشکلات فعلی بیمارستان‌ها می‌تواند مؤثر باشد و من به‌همین دلیل ایشان را معرفی کردم. آقای مهندس غرضی را نیز آقایان می‌شناسند و بارها به‌ایشان رأی داده‌اند و ایشان آرای بالایی داشته‌اند. قبل ازانقلاب در سال ۴۹ یا ۵۰ ما با ایشان در زندان آشنا شدیم و بعد

هم که برگشتند تا الان خدمت کرده‌اند و هر کجا هم که بوده‌اند آنجا را آباد کرده‌اند و من به‌ایشان پیشنهاد بعضی از جاهای دیگر را هم کردم اما ایشان گفتند اجازه بدهید که من طرح‌هایم را در وزارت پست و تلگراف و تلفن کامل کنم از طرفی به‌نظر من ارتباطات در کشور اهمیت زیادی دارد. و آقایان نیز در برنامه ۵ ساله باید نسبت به‌این مسأله جدی باشند.

آقای نژاد حسینیان مرد کارند، شاید هیچ‌کس در مورد ایشان حرفی نداشته باشد چرا که ایشان عاشق کار برای انقلاب و کشور است حتی آقای نبوی که جایشان را به‌ایشان می‌دهند بعد از این مسایل مجلس که آمد پیش من گفت: من یقین دارم که تا دو سال آینده صنایع سنگین جایگاه واقعی خودش را با حضور آقای نژادحسینیان پیدا کند و این قضاوت آقای نبوی بود که آقای نژاد حسینیان جای او را در وزارت صنایع سنگین می‌گرفتند. من وقتی ایشان را دعوت به‌کار کردم، ایشان می‌گفت که من عاشق کار هستم و اگر بنای این است که من اگر بخواهم وارد کابینه بشوم وارد مسایل سیاسی بشوم بگذارید همین کارهایی را که دارم انجام می‌دهم بکنم ایشان یکبار دیگر به‌عنوان وزیر کار کردند و مجلس نیز از ایشان راضی بود، اما بدلیل همین مسایل سیاسی، ایشان کنار رفتند و به‌عنوان معاون وزیر و مدیرکل کار کرد. به‌نظر من انتخاب لازمی است، آن هم برای صنایع سنگین که می‌تواند برای مملکت سرنوشت ساز باشد.

آقای نعمت زاده هم از دوستان همیشگی ما هستند و اوایل انقلاب من وقتی که برای حل مشکل نفت به‌آبادان رفتم و پیش از پیروزی انقلاب، ایشان و دکتر قندی جزء جوان‌هایی بودند که بسیار برای مأموریت ما در آنجا کارساز بودند، ما همانجا اینها را شناختیم. ایشان جوهر تحرک بودند و خیلی به‌کارهای ما کمک کردند و بعد هم ایشان در دوران شورای انقلاب و در دستگاه اجرایی و در کابینه شهید رجایی از همکاران خوب ما بودند. آقایان می‌دانند که مجلس به‌ایشان رأی داده است و بعد از این هم که ایشان رفتند کنار، همیشه کار کرده‌اند. یعنی ایشان هرجا رفته، کار کرده است. بعضی از آقایان می‌گویند که ایشان موردی کار می‌کند، ولی من این را قبول ندارم. نظر خود

من این اســـت که ایشـــان هم موردی کار می کند و هم هماهنگ کننده خوبی اســـت که می تواند در این وزارتخانه مؤثر باشد. البته برای آقای مهندس شافعی هم اشکال عمده‌ای در نظر ندارم. البته بیشتر نظراتی که از مجلس به‌ما رسیده بود و بعضی از آقایان می گفتند: « وزارت صنایع نیاز به‌خون جدید دارد، یعنی به‌خاطر طولانی بودن حضور ایشـــان و خو گرفتن به‌شـــرایط آنجا و افرادی که الان کار می کنند و طبعاً کار آنها ادامه پیدا می کند، انتظار تحولی از صنایع نباید داشته باشیم.

ما، در مجموعه مشـــورت‌هایمان به‌این نظر رسیدیم که قطعاً از آقای شافعی با تخصص‌ها و تجربه‌ای که دارند در کارهایمان استفاده کنیم.

به‌آقای دکتر کلانتری وزیر کشـــاورزی نیز آقایان مدتی پیـــش رأی دادند، به برنامه‌های ایشان رأی دادند و در این مدت هم دنبال کارشان را به‌خوبی گرفتند. ما بررسی کردیم و دیدیم ایشان آن وعده‌هایی که به‌مجلس داده بودند، دارند دنبال می کنند، اما هنوز موفق نشـــده‌اند آن‌ها را به‌طور کامل اجرا کنند و آنها باید در طول برنامه ۵ ســـاله اجرا شود. به هرحال طرح‌هایشـــان بسیار قابل قبول است. من با فکری که ایشان برای کشاورزی دارد، امیـــد تحول در این بخش را دارم. و امید خودکفایـــی دارم و جابجا کردن یک وزیر که چند ماه، ولو مدت کوتاهی کار کرده باشد، در این شرایط صحیح نیست و آدم وقتی که مطالعه می کند، می‌بیند کســـانی که مطرح می‌شوند، چیزی اضافه برایشان ندارند و کمتر هم شاید داشته باشند و با توجه به‌سابقه علمی که ایشان دارد و آشنایی‌ای که پیدا کردیم انتخاب اصلح، این بود.

آقایان با چهره آقای فروزش، وزیر جهاد ســـازندگی نیز آشنا هستند، ایشان از مجلس هم رأی گرفتند. ما، از وقتی که جهاد را شـــناختیم، فروزش را هم شناختیم، اصلاً قبل از این که جهادی تشـــکیل شود، اینها سوختند تا این جهاد را تشکیل دادند. اینها گروهی بودند که پدر این نهاد محسوب می‌شوند آشنایی من با آقای فروزش بیشتر در طول جنگ بود من با توجه به‌حالتی که از ایشـــان در قرارگاه‌ها و موقع عملیات و در موقع سنگرکنی‌ها و کارهایی که می‌شد می‌دیدم، به نظر خودم یک انسان وارسته، ممتاز و علاقمند به‌خداوند

و راه و هدف که می‌سوزد برای کار و آشنا به‌امور جهاد هم هست و برنامه‌های خوبی هم دارد، می‌دیدم. الان نیز اگر بخواهیم ترکیب را به‌هم بریزیم، به‌ویژه در بخش شیلات و صنایع روستایی و کارهایی از این قبیل، لطمه خواهیم خورد. من، ایشان را مناسب‌ترین فرد در بین چند نفری که پیشنهاد شده بود دیدم. کاش من می‌توانستم پیشنهادها را برای آقایان بخوانم. این کار را من نمی‌کنم، چون ممکن است بعضی از آقایان افرادی را پیشنهاد داده باشند که منصوب نشده باشند و اینجا بگویند: «ما پیشنهاد اصلح دادیم». اگر چنین می‌کردم، شاید آن‌وقت خود شما تأیید می‌کردید که من، انتخاب اصلح کردم. در این میان پیشنهادهایی را که وجود داشته است هر کسی ممکن است نپسندد. این، یک دید جامعی لازم دارد. قطعاً کسانی هستند که افرادی را در نظر دارند که از نظر آنها، فرد اصلح هستند، ولی آیا این مجموعه در نظر جامعه هم اصلح هست؟ در برابر همه مجلس هم اصلح است؟ در برابر همه مشاورین که من با آنها مواجه بودم نیز اصلح است؟ این مسأله باید در نظر گرفته شود. بله برای هر جریانی، افراد و جریان‌های وابسته به‌خودشان مناسب‌تر است و شاید اینها موردی صحیح هم باشد، اما برای کسی که همه چیز را می‌خواهد به‌صورت مجموعه ببیند، شدنی نیست.

آقای مهندس محلوجی را آقایان خوب می‌شناسند. ایشان سال‌ها در مجلس بودند و وقتی که در کار اجرایی بودند، من رفتم از کارشان بازدید کردم. ایشان یکی از استانداران موفق بودند. در مجلس، همیشه افکار خوبی ارایه می‌دادند. در وزارت معادن و فلزات آقای آیت‌اللهی از چهره‌های خوب نظام هستند. من خانواده ایشان را می‌شناسم و به‌ایشان علاقمندم، ولی وزارت معادن و فلزات تلاش بیش از این لازم دارد. ما باید روی معادن و فلزات خیلی حساب کنیم زیرا در دوره ده ساله آینده، سرنوشت کشور به‌میزان زیادی در این وزارتخانه باید تعیین شود. به هرحال ما مطالعات زیادی کردیم. هم برنامه‌های آقای مهندس محلوجی را گرفتیم و هم همکارانی را که ایشان می‌خواهد دعوت به‌کار کند بررسی کردیم و سوابق‌شان را هم می‌دانستیم. قبلاً هم آقای محلوجی در جریان تولید مهمات در یکی دو سال اخیر کار اجرایی کرده بودند و ایشان رابط من بودند با

صنایعی که مهمات تولید می‌کردند. ایشان خیلی خوب در آن بخش کار کردند و من تحت تأثیر پشتکار ایشان قرار گرفتم و فکر می‌کنم ایشان آنجا مفید باشد، ضمن اینکه آقای آیت‌اللهی را هم بنده به‌عنوان یکی از چهره‌های خوب انقلاب و یکی از همکارانم در آینده قبول دارم و با ایشان همکاری می‌کنم.

آقای آیت‌اللهی تا همین حالا که هنوز وزرا نیامده‌اند به‌شدت دنبال کارش است و مرتب با من تماس دارد. مشکلات این وزارتخانه را مطرح می‌کند، مثلاً: «فلان ماده نمی‌رسد، فلان ماده گیر کرده است و آنجا اعتبار چه شده».

کسی که در چنین شرایطی نخواهد برای جانشین خودش مشکلی باقی بماند انسان با ارزشی است که البته بعضی از وزرای دیگر هم همین کار را می‌کنند.

وی افزود: اینجا آقایان تذکر دادند که کمیسیون کشاورزی، آقایان دکتر کلانتری و آقای فروزش را تأیید کرده است این درست است. من بعضی جاها غفلتمی کنم، کمیسیون‌ها خیلی‌ها را تأیید کرده بودند و من فراموش می‌کنم بگویم.

آقای هاشمی رفسنجانی سپس گفت: آقای دکتر ولایتی دیگر نیازی به‌تعریف و تمجید ندارند، ایشان را امام همیشه در مراحل رأی‌گیری به‌گونه‌ای به‌مجلس توصیه می‌کردند که «سیاست ایشان را ما قبول داریم. ایشان بمانند اینجا». این بار هم دیدید مقام معظم رهبری هم ایشان را تأیید کردند. بنده هم همین طوری هستم، من علیرغم بعضی از انتقاداتی که به‌وزارت‌خارجه و بعضی از آقایان دارم، البته هیچ وزارتخانه‌ای بی‌انتقاد نیست در مجموع، وزارت خارجه را در شرایط مشکلی که ما در گذشته داشتیم که واقعاً حرکت در فضای بین‌المللی در شرایط گذشته بسیار دشوار بود، با وضعی که ما داشتیم و با تهاجمی که ما به‌ارزش‌های غلط حاکم بر دنیا داشتیم آقای دکتر ولایتی خیلی زحمت کشیدند و الان هم ما به‌هیچ نحوی مصلحت نمی‌بینیم، خط سیاسی کنونی وزارت خارجه را تغییر دهیم و به‌همین دلیل وی را انتخاب کردیم.

آقای مهندس ترکان را آقایان قبلاً در مجلس نمی‌شناختند ولی اکثر آقایان با چهره ایشان آشنا هستند. ایشان، مدتی که در صنایع نظامی (ساصد) کار کردند و واقعاً برای بنده

که حسـابی با آنجا تماس دارم و دائماً اخبار آنجا را می‌گیرم، آشـنا هستند و همین حالا هم به‌ایشـان گفتم که من باید روزانه در جریان امور آنجا باشم، چون می‌دانم که چقدر اهمیت دارد.

آقای ترکان را بسـیار بسیار موفق و مسلط دیدم. مدیر بسیار نیرومندی است، ضمن اینکه من به طور طبیعی علاقمند بودم آنجا یک نفر نظامی، ارتشـی یا سـپاهی باشد، ولی به‌آن هدف نرسـیدم. مایل بودم به‌گونه‌ای باشـد که ارتش و سـپاه با هم تفاهم کنند سـر این مسـأله. رسیدن به‌این تفاهم مشـکل بود و من متأسفم که الان نظامی در آنجا ندارم، ولی آقـای تـرکان می‌توانند نظامی‌ها را راضی کنند، چون ایشـان کامـلاً در مدتی که آنجا بودند با مسـایل و نیازهای نظامی‌ها آشنا شدند و پشتیبان خوبی برای آنها می‌توانند باشند و اهمیت صنایع نظامی، در مقطع «نه صلح - نه جنگ» ایجاب می‌کند که ما الان دست به‌ترکیب آنجا نزنیم، چون عوض کردن یک مدیر در آنجا، معنایش این است که بعضی از طرح‌های حساس که ممکن است در یک لحظه برای ما سرنوشت‌ساز باشد در ماه‌های آینده آسـیب ببیند، تأخیر پیدا کند و ما ایشـان را بهترین و مناسب‌ترین انتخاب دیدیم و جایگزینی هم برای ایشان نتوانستیم پیدا کنیم.

ما، فکر کردیم که ایشـان مدیر «سـاصد» بماند و خود ایشـان هم پیشنهادش این بود که «من را گرفتار کارهای روزمره وزارت نکنید، بگذارید همان مدیریت را داشته باشم.» اما وقتی مجموعاً بررسـی کردیم، دیدیم نمی‌شود و شرایط خاصی بود که ایشان ناچار بود. آنجا هم باشد و البته کار عمده ایشان همان مدیریت صنایع خواهد بود.»

آقای شمخانی و آقای جلالی نیز هر دو از آدم‌های بسیار خوب نیروهای نظامی ما هستند و قطعاً آنها در آینده نیروهای نظامی نقش خواهند داشت و عدم انتخاب آنها به‌هیچ‌وجه دلیل بی‌مهری نسبت به‌آنها نیست. خودشان هم می‌دانند که اینجور نخواهد بود.

آقای عبدالله نوری را باز آقایان در مجلس می‌شاسـند البته ما ایشـان را از قدیم و از دور می‌شـناختیم و بخصوص، من در مجلس با ایشـان آشنا شـدم، خصوصاً آن دوره‌ای که ایشان در کمیسـیون برنامه و بودجه کار می‌کردند، آقایانی که در دوره قبل بودند آقای

نوری را خیلی خوب می‌شناسند.
فکر آقای نوری واقعاً قابل اهمیت است. یعنی ایشان فکر سازماندهی دارند. برنامه‌ریزند، واقع‌بین‌انـد و یکـی از نیروهایـی کـه می‌تواند در کابینـه به‌من خیلی کمـک کند در برنامه‌ریزی‌ها و کارها، آقای عبدالله نوری است که البته، من برای جای دیگری ایشان را در نظر گرفته بودم که بعداً منتقل شد به‌این مسئولیتی که به‌ایشان محول شده است و اینجا هم بسیار جای مناسبی است برای ایشان، آن هم با شناختی که از نیروهای انتظامی دارد و ما، بعد از پذیرش قطعنامه و قبل از آن نیز مدت‌ها با ایشـان کار کردیم تا برای هماهنگ کردن نیروهای نظامی و انتظامی برنامه‌ریزی کنیم. ایشان کار زیادی کردند. هفت، هشت ماه در این مورد کار کرده است.
من فکر می‌کنم آقای نوری می‌توانند به‌کارهای مربوط به‌مسایل تأمینی کشور سروسامان بدهنـد الان طـرح دارند و آماده هسـتند برای ایـن کار که بعضی نیروهـای انتظامی را سروسـامان بدهند. خوب، ما تحقیقاً باید در تشکیلات نیروهای انتظامی دست ببریم. آنها را هماهنـگ کنیم تا هماهنگ‌تر به‌میدان بیایند. ایشـان این هـدف را خیلی خوب انجام می‌دهند. ضمن اینکه از آقای محتشـمی هم بنده کاملاً راضی هستم علیرغم این تبلیغاتی کـه در دنیا راه انداختند که امیدواریم نماینده‌ها و ملت ما تحت تأثیر این سمپاشـی‌های دشـمنان ما قرار نگیرند، آقای محتشمی یکی از نزدیک‌ترین دوستان من است، از سالها پیش، ایشـان وقتی که در سوریه بودند و مسایل آنجا را اداره می‌کردند یکی از کارهای مشـکل نظام بود، به‌خوبی از عهده برآمدند، ولی متأسفانه آسیب دیدند، مورد ترور قرار گرفتنـد که خوب می‌دانید و دیگر نمی‌شـد آنجا بمانند. وقتی که ایشـان می‌آمدند، ما می‌گفتیم که شـما همین آسـیب‌های جدی را هم که دارید، آنجا بمانید باز مشکلات ما را آنجا می‌توانید حل کنید، چون خیلی خوب ایشان آنجا کار کرده بود. وزارت خارجه از ایشـان راضی بود. اینجاهم که برگشـتند. بنده خودم از مدافعین سرسخت ایشان بودم که بیایند در کابینه و در دورانی که ایشان در کابینه بودند، بنده از عملکرد ایشان ناراضی نیسـتم، ولی آقای نـوری را من برای شـرایط فعلی اصلح می‌دانم که وزارت کشـور و

مخصوصاً مسایل امنیتی را بصورتی برنامه‌ریزی شده‌تر بتوانند اداره کنند.

آقای محتشمی هم علیرغم این حرف‌هایی که دشمنان ما می‌زنند یکی از همکاران صمیمی ما در آینده در تمام میدان‌ها خواهند بود و همراه کابینه کار خواهند کرد.

آقای زنگنه را هم آقایان می‌شناسند. بارها در مجلس به‌ایشان رأی داده‌اند. ایشان در جهاد موفق بودند. در وزارت نیرو هم موفق بودند. طرح‌های خیلی خوبی هم دارند. با طرح‌های ایشان مشکل انرژی ما حل می‌شود و ایشان نیازی به‌تعریف زیاد و معرفی کردن ندارند. با وضعی که ما قبلاً به‌ایشان رأی دادیم، الان هم آقایان رأی خواهند داد. تا این کار خوبی را که الان دارند بتوانند اداره کنند و من در برنامه‌های ایشان امید نجات مسأله انرژی را در کشور دارم.

آقای کمالی که حالا او را به‌عنوان وزیر کار معرفی کردیم، باز در مجلس نیازی به‌معرفی ندارند. آقای سرحدی زاده را من به‌این‌دلیل که مریض هستند و توان این کار سخت را و مخصوصاً کاری را که بر قلب فشار وارد می‌کند، ندارند انتخاب نکردم گرچه خود ایشان شاید علاقمندند که با همین حال مریضی که دارند، کارشان را ادامه دهند ولی ما مصلحت ندیدیم.

آقای سرحدی زاده از دوستان دوران زندان من است و من در زندان با ایشان خو گرفتم، بیرون از زندان هم در این مدت همیشه من به‌ایشان علاقمند بودم و حالا هم علاقمندم. قطعاً ایشان یکی از همکاران نزدیک من خواهند بود.

ایشان حتماً باید یک مدتی استراحت کنند و با این وضعی که الان دارند، دکترها هم موافق نیستند که فشار روحی داشته باشند لذا ما آقای کمالی را انتخاب کردیم.

من با آوردن آقای کمالی یک نقطه ضعفی که همیشه در کابینه بود را نیز برطرف کردم. بد بود که قشر کارگر ما که یکی از مهم‌ترین اقشار ما هستند، علیرغم داشتن افراد صالح، در کابینه حضور نداشته باشند. البته وزرای ما همه طرفدار کارگرها بودند و اینطور نبود که وزرای ما با منافع کارگرها درگیر باشند. آقای سرحدی زاده از لحاظ روحیه کارگری، کمتر از آقای کمالی نیست.اما این عنوانی است که شما آقای کمالی را در

مجلس با آن می‌شناسید.
آقای کمالی، افکارش قابل قبول اســت. مترقی اســت، دلسوز است و آشناست و مسایل کارگــری را می‌داند و با خانه کارگر که یکی از نهادهای خوب بعد از انقلاب اســت و همیشه در خدمت کارگرها بوده و در خدمت نظام بوده است هماهنگ است.
از لحاظ تعهد و مســایل دینی هم باز آقایان ایشــان را می‌شناســند. من خیال می‌کنم که حضــور آقای کمالــی در کابینه ما، برای نشــان دادن علاقه ما به‌کارگرهــا و منافع آنها، می‌تواند علامت خوبی باشد، ضمن اینکه بقیه وزرا و خود بنده هم همین روحیه را داریم.
به‌آقــای مهندس کازرونی نیز آقایان مکرر رأی داده‌اید. من ایشــان را دعوت کردم و با ایشــان صحبت کردم. ایشان طرح بسیار خوبی برای مسکن دارند که خودشان طراح آن هســتند. که انشاءالله بتوانیم فکر ایشــان را خوب آماده بکنیم که بتوانند مصالح و زمین و زیربناســازی را کامل بکنند، که می‌توانند و آن‌طور که من کار ایشــان را دیدم در غیر از تهران، مســایل مسکن را می‌توانند در سراسر کشــور حل کنند و دریغم آمد که ما بیاییم حــالا بخاطر آن که خون تازه‌ای توی این رگها بدمیم، این برنامه خوب را بهم بزنیم. من در گذشــته از کار ایشان با اطلاعاتی که داشتم، راضی هستم و امروز هم که الان حرف می‌زنم به برنامه ایشان امیدوارم و انشاءالله کارشان را انجام می‌دهند.
من باآقای آقازاده وزیر نفت، قبل از اینکه وزیر نفت بشوند آشنا بودم و کارهای ایشان را می‌شناختم. ایشان دارای جوهر فعالی است. آدم بسیار جوهرداری است، ولی نقطه قوت ایشــان در جریان آسیب‌هایی که به‌صنعت نفت آمد، روشــن شد. البته ممکن است الان کســانی بنشینند اینجا و آنجا بگویند اشــکالاتی الان در صنعت نفت وجود دارد. مثلاً در ایــن مدت حفاری چه جوری بوده، یا در این مدت پذیرش گاز چه جور بوده، یا در این مــدت، مناطق نفتی چه بود، و حرف‌هایی دارند ولــی اصلاً توجه ندارند که آنجا جنگ و بمباران بود و مهم‌ترین هدف دشــمن هم صنایع نفت بود. یعنی همه همت دشــمن این بود که یک جایی پیدا بکند که پالایشــگاهی یا یک نیروگاه برق، یا یک تلمبه‌خانه را یا یک چاه را یا یک تصفیه خانه را یا ام - جی ال - و هر چه ما داشــتیم را نابود کند. شــما

دیدید که تا اصفهان هم می‌آمد و تأسیسات نفتی را می‌زد و تهران هم می‌آمد، تأسیسات مربوط به نفت را می‌زد.

در این موقعیت، این چند سال، ایشان جریان نفت را حفظ کرد و به طور عادی هم فروش ما را در حد سهمیه اوپک و هم مصرف داخلی را در حد اعلام شده حفظ کرد. این خیلی کار بالایی بود. ما نباید از اینها غفلت کنیم. اینها خوب یک کارهایی بود که در زمان جنگ نمی‌شد به راحتی بکنیم. آن کارها را برنامه‌ریزی کردند و برنامه‌ریزی مخصوصاً در باب گاز و پتروشیمی و اینها که ما الان داریم، به‌نظر من رضایت بخش است. یکی از کارهای مهم هم برنامه پنجساله ما است که من ایشان را در این مورد هم موفق می‌دانم.

به‌آقای مهندس سعیدی کیا هم آقایان رأی داده‌اند و هم می‌دانند در وزارت راه تا آن حدی که ما امکانات دادیم، ایشان خیلی خوب کار کرده است. البته وزارت راه از آن جاهایی است که هر وقت بودجه کم می‌آید، از وزارت راه کم می‌کنند. به خاطر این که سروصدایش کم نمی‌شود، ولی نیاز زیادی ما داریم به‌کارهای زیربنایی آقایان باید انجام بدهند و با توجه به‌تجربه‌ای که ایشان دارند و همکاران خوبی که دارند من خیال می‌کنم زیاد مناسب نبود که ما به‌ترکیب این وزارت‌خانه دست بزنیم.

آقای وهاجی برای وزارت بازرگانی انتخاب شده‌اند. ایشان از عناصری است که سال‌ها است که در وزارت بازرگانی کار می‌کنند. ما در جریان سیاست‌گذاری که امام به‌شورای سیاست‌گذاری محول کردند و سیاستی را تنظیم کردیم، با آقای وهاجی بیشتر آشنا‌شدیم. من دیدم ایشان یک انسان متخصص متعهدی است که وقتی که دید نظر امام و نظر کسانی که امام تعیین کردند، این سیاست است، بدون توجه به‌ضررهایی که از این ناحیه به‌ایشان رسید، وظیفه‌اش را به‌عنوان وظیفه دینی انجام داد و سیاست‌های موجود بخش بازرگانی را من خیال می‌کنم آقای وهاجی بهترین کسی است فعلاً در وزارت بازرگانی که می‌تواند انجام دهد.

از بیرون وزارت بازرگانی ممکن بود ما افرادی را به‌آنجا ببریم، حالا یک مقدار ضربه می‌خوردیم تا آنها را آشنا کنیم. الان وضعی نیست که ما بازرگانی‌مان را بخواهیم اینقدر

جدی نگیریم و ثانیاً هماهنگی که ایشان با سایر بخش‌های مربوط به‌بازرگانی دارند هم برای من تأیید خوبی بود که ما روی ایشان تصمیم گرفتیم و من امیدوارم با برنامه‌هایی که خودشان تنظیم کردند و ما هم تأیید کردیم، بتوانند خدمتی بکنند به بخش بازرگانی که الان یکی از مشکلات ما در رابطه با مردم است.

آقای شوشتری که به‌عنوان وزیر دادگستری تشریف آوردند. آقایان در مجلس ایشان را خوب می‌شناسند، حتی بهتر از من ایشان را می‌شناسند. ایشان همیشه اینجا با رأی بالا به‌عنوان عضو هیأت رییسه در مجلس انتخاب می‌شد. مشی مستقل ایشان که تحت تأثیر جریانات نبودند، برای من جالب است. البته ایشان از طرف ریاست قوه قضائیه طبق قانون اساسی باید پیشنهاد بشوند، و ما استقبال کردیم.

آقای شوشتری مدتی است که در خود دستگاه قضایی کار می‌کنند. با مجلس هم آشنا هستند و از لحاظ علمی و روحی هم ایشان را می‌شناسید و دیگر نیازی به‌تعریف برای شما نمایندگان ندارند.

رییس جمهوری آنگاه اظهارداشت: حالا دیگر بقیه کار به‌شما مربوط است. من به‌شما هم نمی‌توانم بگویم که به رأی من فقط اعتماد کنید. شما رأی دارید. رأی هم که دادید پیش خداوند مسئولید. باید جواب را به‌پیش خداوند هم بدهید. نمی‌توانید برخلاف رأی‌تان چیزی را بگویید و یا چیزی را امضا بکنید. از شما هم توقع بیش از این ندارم. ولی فقط از شما خواهش می‌کنم که خودتان را در موقع بحث‌ها و رأی‌ها جای من بگذارید، یعنی فکر نکنید که شما عضو یک مثلاً جریان هستید، شما در یک مجموعه هستید که باید یکپارچه فکر کنید. الان مصلحت نظام این است که من یک کابینه کاری تشکیل دهم. بعضی از آقایان در بحث‌هایشان خواهند گفت این کابینه به‌اندازه کافی سیاسی نیست. شما هرچه می‌خواهید من خودم سیاسی هستم. از آن اولی که سیاست و مبارزه در این مملکت پیش آمد، ما بودیم و تا آخر عمر هم هستیم. من واقعاً حجت را برای خود تمام شده می‌بینم که علی‌رغم فشارها و مشکلات این مجموعه را که بنظر من اصلح هستند انتخاب کرده‌ام و اصولاً در این مقطع و در دهه بازسازی ما نیازی به‌کابینه کاری داریم

که من این مجموعه معرفی شده را کارساز می‌دانم و البته انتخاب با مجلس است.

سخنان رییس جمهوری در دفاع از کابینه جدید

در پی دفاعیات وزیران پیشنهادی کابینه، حجت الاسلام و المسلمین هاشمی رفسنجانی، رییس جمهوری، بار دیگر به دفاع از برنامه کابینه جدید پرداخت و گفت: نقطه مثبتی که نسبت به بحث های گذشته در این جلسه وجود داشت، این بود که حدود اخلاق مراعات شد و به شایعات نیز کمتر پرداخته شد، البته موارد جزیی وجود داشت. ولی عموماً این طور نبود و انشاء الله در آینده نیز این حدود حفظ می شود و بهتر نیز خواهد شد.
وی افزود: با توجه به اظهارات مخالفان و مشورت‌هایی که با آنان داشتم، هیچ حرف تازه‌ای در مورد وزرا در اظهارات آقایان دیده نشد. مطالبی در جلسات خصوصی به من گفته بودند که بیشتر آنان نقل قول بود و در جلسه علنی آن‌ها را مطرح نکردند.
آقای هاشمی سپس اظهار داشت: ما در مشورت‌هایمان تمام مطالب آقایان را شنیده بودیم والبته، این استدلال‌ها ممکن است برای خود آقایان قانع کننده باشد، ولی من بین خودم و خداوند بنا گذاشته‌ام که اگر حرفی را درست تشخیص دادم، به آن اعتراف کنم. ولی حرف تازه ای مطرح نشد و با توجه به همه این مسایل ما وزرا را به مجلس معرفی کردیم.
رییس جمهوری آنگاه گفت: مسئله‌ای که بسیاری از آقایان به آن اشاره داشتند، توجه به برنامه‌ریزی بود، گرچه می‌دانیم، برنامه‌هایی که وزرا ارایه می‌دهند. برنامه اجرایی نیست، بلکه باید در قالب بودجه سالانه یا برنامه ۵ ساله تصویب شود و به اجرا درآید. وزرا، آمال و آرزوها و ایده‌های خود را در این برنامه‌ها ارایه می‌دهند که در حد سیاست‌های کلی است که در مجلس تصویب شده است و به تأیید شورای سیاست‌گذاری که امام آن را

تعیین کرده‌اند، رسیده‌است، ولی حتی اگر شما این برنامه را می‌پسندیدید، باز هم باید در قالب برنامه ۵ ساله قرار می گرفت ، گفتم که برنامه‌های کاری، باید براساس برنامه ۵ ساله تصویب شود، چنان که این مسایل از برنامه ۵ ساله خیلی دور هم نبود و در قالب سیاست های کلی جای داشت.

رییس جمهوری سپس درباره ماهیت سیاسی کابینه که مورد انتقاد گروهی از نماینده گان قرار گرفته بود، اظهار داشت: این بی انصافی است، ما قبول نداریم که این کابینه، از کابینه قبلی، کمتر سیاسی است . بلکه بسیاری از ورزا بیشتر از وزیران قبلی سیاسی اند یا با آن ها مساوی اند.

وی در ادامه ، افزود: به نظر من ماهیت سیاسی کابینه مانند گذشته حفظ شده است و این که گفته‌ام: «این کابینه، کابینه کاری است، کاملاً حساب شده بوده است، زیرا در عین حال که اعضای کابینه خاصیت سیاسی گذشته را دارند ولی این بار تلاش شده است تا مساله کار آیی نیز در نظر گرفته شود، آن هم به این دلیل که در مرحله بازسازی هستیم و در این دوران باید بیشتر تلاش کنیم تا برنامه های مجلس اجرا شود.

آقای هاشمی آنگاه یادآور شد: شما در گذشته می دیدید که به دلایل زیاد، برنامه‌های سالانه کشور، به میزان ۵۰ تا ۶۰ درصد اجرا می شد، آن هم به دلیل شرایط خاص آن دوران، ولی اکنون شرایط تغییر کرده است و ما امیدواریم، این کابینه کار آیی کافی داشته باشد.

وی در گفتاری دیگر، در پاسخ به برخی نماینده گان که صلاحیت وزیران پیشنهاد شده را به سبب فقدان سابقه محکومیت سیاسی، مردود دانسته بودند. گفت: نمی دانم این گروه افراد که خودشان را مطرح می کنند، آیا به این مسایل باور دارند! آیا در حوزه انتخابیه‌شان کسی زندان رفته تر از خودشان نبود که برای نماینده گی مجلس کاندیدا شود؟

آقای هاشمی آنگاه نتیجه گرفت: من بعید می دانم و لااقل، این سئوال نباید مطرح شود، زیرا ما خانواده زندانی هستیم. بچه های ما، طوری تربیت نشده اند که اگر کسی زنگ

در خانه را زد، احتمال ساواکی بودن به او ندهند! این که ما دنبال چنین افرادی نباشیم، خیلی بعید است.

رییس جمهوری سپس اظهار داشت: البته زندانی بودن و زندان رفتن، خود یک ارزش است و ما روی آن حساب می کنیم، ولی همه ارزش ها این نیست. مجلس نیز اینگونه فکر نمی کند، زیرا در همین دوره شما وزرایی را که سابقه زندان رفتن داشتند، از کابینه خط زدید مثل: آقایان اکرمی، رفیق دوست و نبوی.

وی آنگاه از نمایندگان خواست که با مسایل سیاسی جامعه برخورد منصفانه داشته باشند.

در ادامه این بحث، آقای هاشمی گفت: بسیاری از جمعیت های سیاسی کشور بیشترین سابقه زندان رفتن را دارند، ولی شما آنها را قبول ندارید، مانند: جمعیت موتلفه اسلامی که از روز اول انقلاب زندان رفت و در آستانه پیروزی انقلاب از زندان آزاد شد و شما در انتخابات به این افراد رأی نمی دهید و اگر به عنوان وزیر هم معرفی شوند، باز به آنان رأی نخواهید داد. شاید هم حق شما باشد که این گونه قضاوت کنید،ولی زندان رفتن را نباید ملاک قرار دهید.

آقای هاشمی سپس اعلام کرد: مساله کار آیی،سابقه و تجربه باید در نظر گرفته شود، زیرا ما می خواهیم خدمت کنیم،و آنگهی مگر ما برای راه یابی به مجلس، زندان رفتیم! ما برای آن زندان رفتیم که افراد صالح تر و کارآتر در مجلس راه یابند و زندان رفتن اگر با این هدف بوده است، ارزشمند است، نه به آن ترتیب که بعد بخواهند چیزی مطالبه کنند.

رییس جمهوری آنگاه گفت: به هر حال، من فکر می کنم، اگر کسی وجود داشته باشد که به این انقلاب وفادار باشد وسابقه زندان رفتن هم داشته باشد، یکی از آنها منم، زیرا لااقل هویت خودم را نمی خواهم فراموش کنم.

وی بار دیگر در بررسی مخالفت های نمایندگان، یادآور شد: در بحث ها، فشار به طور عمده بر ۴ تا ۵ وزیر وارد بود و من، با آن که مخالفان را نمی شناختم، ولی می دانستم که

با حسن نیت حرف می زنند، اما بازهم دچار سوء ظن می شدم . البته من، تحقیقاً این چنین فکر نمی کنم. ولی همین وزرایی که این قدر شـــما به آن ها فشـــار آوردید، نبودنشـــان کابینـــه را به طور جدی فلج خواهد کرد. بـــه عنوان نمونه اگر وزارت آموزش و پرورش در این مرحله وزیر نداشـــته باشـــد، با ۱۳ میلیون دانش آموزی که از چند هفته دیگر به مدارس می‌روند، خدا می داند، چه برسر مدارس خواهد آمد، جواب این را چگونه باید بدهیم؟ البته شما ممکن است بگویید:« وزیر دیگری می توانی معرفی کنی» که من پاسخ آن را هم خواهم داد.

آقای هاشـــمی سپس ادامه داد: با شرایط فعلی بیمارستان هاو دانشگاه ها، اگر وزیر موقت بهداشـــت ، درمان و آموزش پزشکی داشته باشیم، شما می دانید که وضع دارو، بهداشت و بسیاری مسایل دیگر، به این زودی سامان نمی یابد.

وی اضافه کرد: با شـــرایط امنیتی کشـــور در این مقطع «نه جنگ، نـــه صلح» اگر ما وزیر اطلاعات نداشته باشیم، امنیت ما واقعاً آسیب پذیر خواهد بود.

همین طور مساله مســـکن که جزء مســـایل اساسی اســـت و نبودن وزیر مسکن می تواند مشکل ایجاد کند.

آقای هاشـــمی سپس گفت: تمام تلاش ما در جهت آن است که مواد اولیه صنایع تأمین شود و می توان گفت: روح و فکر این کابینه، تأمین مواد اولیه صنایع است و اگر وزارت معادن و فلزات، صنایع و صنایع سنگین وزیر نداشته باشند، صنعت کشور فلج خواهد شد، زیرا من گذشته مجلس را می دانم. آینده را هم می دانم، به شیوه های بعدی نیز آگاهی دارم. ترکیب اعضای مجلس را هم می شناســـم، جریان هایی را که در مجلس هستند، با تعداد و وضع شـــان می دانم، و در این صورت اگر وزیری در کابینه داشـــت، زیرا ما باید به وزیر موقت و سرپرست متوسل شویم، در حالی که چنین کسی نمی تواند برنامه ریزی کند، زیرا کارش موقت است.

از طـــرف دیگر اگر وزرای انتخابی ، امـــروز ، رأی نیاورند،فردا، وضـــع بدتری خواهند داشـــت، زیرا جناح بندی ها شـــدیرتر خواهد شد و به طور جدی عرض می کنم اگر این

اتفاق بیفتد و این آقایان که این قدر به آن ها فشار آوردند، در کابینه نباشند، مشکل جدی برای امور اجرایی کشور پدید خواهد آمد.

وی آنـگاه اظهار داشـت: نمی خواهم بگویم: «رأی تحمیلـی بدهید» من، جدا طرفدار رای آزادم و جایز نمی دانم، کسـی که به یک وزیر عقیده کاری (نه عقیده جناحی که رهبر انقلاب نیز آن را نفی کرده اند) ندارد، به او رأی دهد و من حالا می فهمم، نظارتی کـه مقام معظم رهبری، آیت الله خامنه ای فرمودند، چیزی اسـت که خداوند به رهبران می دهد و اکنون من نظریه ایشـان را شـبیه نظریات رهبر کبیـر انقلاب می بینم و قبل از این مباحثات، این گونه فکر نمی کردم و شـاید ایشان پیش بینی چنین پیش آمدی را می کردند، ولی من چون نسبت به مجلس از ایشان خوشبین ترم، چنین فکر نمی کردم.

رییس جمهوری، در ادامه افزود: توجه به این مسـاله، برای امور اجرایی، یک امر جدی است و من، از شما تقاضا نمی کنم به چیزی که قبول ندارید، رأی دهید.

وی بـار دیگر اعـلام کرد: من، طرفدار بحث های نمایندگان هسـتم ولی اینکه به عنوان نمونه اگر ۳۰ درصد نمایندگان رأی ندادند، شـما هم رأی ندهید، این، درست برخلاف فکر شماست، زیرا اگر به آزادی مجلس عقیده دارید و آزاده فکر می کنید، دنباله روی از این مسـاله،نه درست است و نه اسلامی اسـت، آن هم در شرایطی که امام به ما اجازه نمی‌دادند برای حفظ آرای مردم، در مسایل دیگر دخالت کنیم.

آقای هاشمی آنگاه نتیجه گرفت: اگر ما، به عنوان نماینده مردم، بخواهیم براساس رفاقت و هم فکری با ۳۰ درصد افرادی که با موضوعی مخالف اند، همراه شویم، نادرست است و نباید انجام شـود، گرچه شما آزادید و می توانید چنین کنید، اما من، خواهش می کنم درباره مجلس ، وضع کشور و دیگر مسایل فکر کنید.

رییس جمهوری سـپس تأکید کرد: شـما بحث های مخالفان و موافقان را شنیدید و بین خودتان و خدا، به هر چه رسـیدید، به همان رأی دهید. دادگاه وجودتان را فعال کنید و جواب کافی اسـت یا نه؟آیا برای آزادیی مجلس، این مناسب است یا نه؟ آیا آثاری که در آینده خواهد داشت، مناسب است یا نه؟ همه اینهارا در نظر بگیرید و هر طور مصلحت

بود، همان گونه رأی دهید، ما نیز تسلیم خواهیم بود، زیرا من، بنا دارم کلاً به رأی مجلس احترام بگذارم و اگر شما رأی ندادید، بلافاصله وزیر دیگری انتخاب می کنم، ولی باز می‌دانم که مملکت دچار دشواری خواهدشد و مایل هم نیستم که این دشواری، به نام مجلس ثبت شود.

وی بار دیگر، ضمن بازگویی انتقاد های نماینده گان در تایید وزیر پیشنهادی بازرگانی، گفت: حرف هایی که در مورد وزیر بازرگانی گفته شد، نادرست بود از جمله این که: از «واردات بدون انتقال ارز» ایراد گرفتند، در حالی که این، نقطه قوت وزیر معرفی شده است. زیرا شورای سیاستگزاری که از سوی امام مأمور تعیین خط مشی شده بود، اجرای آن را جایز دانست و آقای وهاجی نیز از آن سیاست متابعت کرد و حال زبینده این مجلس نیست که چنین مسایلی را مطرح کند.

رییس جمهوری سپس ادامه داد: آقای وهاجی، تابع ولایت فقیه و آدمی متعهد و متعبداست و به آن چه می دانست امام از آن رضایت دارد، عمل کرد و تاوان گرانی هم بابت آن پرداخت، ولی به آن عمل کرد، حال نباید ما آن را منفی تعبیر کنیم.

در ادامه پاسخ گویی به انتقاد های مخالفان، آقای هاشمی گفت: از دکتر فاضل نیز من خودم خواهش کردم که همکاری کند و با وجود خودداری ایشان گفتم: شرایط عوض شده است و وضع به گونه ای است که اگر شما بخواهید کار کنید، بااین روحیه ای که دارید موفق خواهید شد» و دکتر فاضل وقتی احساس تکلیف کرد، گفت: «من قبول می کنم، گرچه آن زمان که وزیر بودم، ماشینم را فروختم و در این چند سال که وزیر نبودم، توانستم ماشین تهیه کنم.»

وی سپس نتیجه گرفت: کسی که وضع مالی اش این گونه باشد، با خواست نفسانی، از وزارت استقبال نمی کند و ما، شرایط را برای کار ایشان مناسب دیدیم.

آقای هاشمی آنگاه اضافه کرد: بعضی نماینده گان می گویند: «این دوره ۴ ساله است و باید بیشتر دقت کرد.» ولی من معتقدم که این، جنبه مثبت دوره کنونی است، زیرا افراد می‌توانند در یک دوره با ثبات بمانند، کار کنند، مملکت را رونق دهند و کار مردم را

اجرا کنند.

رییس جمهوری همچنین در مورد انتقادهای نمایندگان نسبت به وزیر پیشنهادی آموزش و پرورش، گفت: آقای نجفی، خود، این مقام را نپذیرفت و زمانی که من گفتم: «مصلحت شما ومصلحت جامعه چنین اقتضا می کند.» ایشان تسلیم شدند.

وی تأکید کرد: چنین افرادی را به این آسانی نمی توان از خدمت به جامعه کنار گذارد، البته اگر نماینده ای با تحلیل مشخصی به این نتیجه رسید که انتخاب وی مصلحت نیست، حق ندارد رأی مثبت دهد و در میان شما نمایندگان چنین افرادی وجود دارند و سخن مقام رهبری نیز با این مساله منافات ندارد. یعنی اکنون به کسی که معتقد نیستید، می‌توانید رأی منفی دهید اما دید مصلحت بینی من چنین است، من، مصلحت نمی دانم در شرایط کنونی، یک وزارتخانه بدون وزیر بماند یا وزیر موقت داشته باشد.

آقای هاشمی در ادامه سخنانش اعلام کرد: نمایندگان آزادند بحث کنند و دلایل شان را در رأی دادن اعمال کنند، ولی نباید باندی رأی دهند.

رییس جمهوری سپس ابراز امیدواری کرد که صلاحیت وزرای پیشنهادی کابینه، مورد موافقت مجلس قرار گیرد و آنگاه خطاب به نمایندگان یادآور شد: لحظه ای که در اینجا نشسته اید، فقط با خداوند ارتباط برقرار کنید وآن چه رأی خود شما است، در کارت‌ها بنویسید. گرچه رأی مخفی است و جز خداوند، کس دیگری از آن با خبر نیست.

رییس جمهوری همچنین اظهار داشت: من هم با خداوند عهد کرده ام که هرچه مجلس شورای اسلامی رأی داد، من هم در کنار رأی آن باشم و آن را بپذیرم تا ان‌شاءالله به خوبی با هم همکاری کنیم.

وی سپس یادآور شد: افرادی که با دکتر ولایتی مخالفت کردند، گفتند که رأی می‌دهند، به این دلیل که مقام رهبری گفته اند سیاست خارجی، در این مرحله، نباید دچار وقفه شود ومن، براین اساس، لازم نمی دانم در این باره چیزی بگویم.

آقای هاشمی در پایان گفت: ماامیدواریم تا یک ساعت دیگر، خبر رأی اعتماد به ترکیب کامل کابینه پیشنهادی از طرف مجلس اعلام شود.

خطوط کلی اعلام شده دولت سازندگی

مقدمه

دولت جمهوری اسلامی در شرایط و وضعیتی کار خود را شروع می کند که تفاوت آشکاری با مراحل پیشین معرفی دولت ها دارد.

۱ - مهم‌ترین تفاوت فقدان پر حسرت رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (قدس سره‌الشریف) است. در دهه نخست انقلاب به روشنی شاهد بودیم که حضور و کلام و نگاه امام دشوارترین مسایل را به‌آسانی حل می کرد و سخت‌ترین شرایط را آسان می‌نمود و آفتاب مهر و وحدت را برانقلاب و ملت می تاباند.

امروز، او از میان ما رفته است اما میراث گرانقدر او یعنی انقلاب اسلامی و نظامی جمهوری اسلامی ایران استحکام و ثبات تمام یافته، و «فاستوی علی سوقه، یعجب الزراع لیغیظ بهم الکفار و عدالله الذین آمنوا و عملواالصالحات منهم مغفرةٌ و اجراً عظیما (سوره فتح آیه ۲۹)، شگفتی و نشاط دوستداران انقلاب اسلامی جلوه کرد و خشم استکبار و قدرت‌های سلطه‌گر برافروخته شده، وعده خداوند متعال تحقق یافته. انقلاب مثل درخت تناوری بر پایه خود استوار ایستاده و مغفرت و رحمت و اجر عظیم خداوند نثار امت اسلامی شده است.

۲ - اصلاحیه قانون اساسی که با حکم ۴ اردیبهشت / ۶۸ امام خمینی قدس سره به‌تصویب شورای محترم بازنگری قانون اساسی رسید و ملت بزرگ ایران در همه پرسی ششم مردادماه ۶۸ بدان رأی قاطع داد، گره‌ها و ابهامات قانونی موجود در اداره کشور را گشوده و برطرف کرده است. تمرکز در رهبری کشور، تمرکز در قوای مجریه و قضاییه، دستاوردهایی هستند که به‌همت امام بزرگوار و تلاش موفق شورای بازنگری و اراده عظیم مردم در همه پرسی قانون اساسی حاصل شده است. اصلاحیه قانون اساسی

ثمره یک دهه تلاش و تفکر در اداره امور کشور است که مهم‌ترین نقش را در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی و توسعه ملی کشور خواهد داشت.

۳ - همدلی، همراهی و همزبانی که امروز تمامی مسئوولان و مردم رشید ایران از آن بهره‌ورند امری بسیار امیدوار کننده و نشاط‌انگیز است. حضرت امام در وصیت‌نامه الهی-سیاسی خویش اشاره کرده‌اند که:

«بی‌تردید رمز بقاء انقلاب اسلامی، همان رمز پیروزی است و رمز پیروزی را ملت می‌داند و نسل‌های آینده در تاریخ خواهند خواند که دو رکن اصلی آن انگیزه الهی و مقصد عالی حکومت اسلامی و اجتماع ملت در سراسر کشور با وحدت کلمه برای همان انگیزه و مقصد» است گویی مردم رشید و هوشمند کشورمان دریافته‌اند که فقدان جانگداز امام را تنها با وحدت کامل و همگی همبستگی ملی و پایداری بر آرمان‌های او می‌توان تحمل نمود. امروز، ما شاهد دریای حضور مردمیم. حضوری پرنشاط و امید انگیز، همدلی و وحدتی که راه دولت را روشن و پرتوفیق می‌نماید.

مبانی برنامه دولت

دولت جمهوری اسلامی ایران برنامه خود را - برنامه ۲۲ وزارتخانه - با توجه به‌مبانی و موارد ذیل تنظیم نموده است.

۱ - قانون اساسی

ریاست جمهوری و رییس قوه مجریه براساس اصل یکصدوسیزدهم قانون اساسی مسئوولیت اجرای قانون اساسی را برعهده دارد و در سوگندنامه ریاست جمهوری که در اصل یکصد و بیست و یکم بیان شده است ریاست جمهوری به‌عنوان پاسدار قانون اساسی سوگند یاد می‌کند.

قانون اساسی جمهوری اسلامی در موارد متعددی دولت را موظف به‌انجام وظایف معین نموده است از جمله:

الف: در اصل سوم ۱۶ وظیفه مشخص برای دولت تعیین شده است.

ب: در اصل نهم «آزادی و استقلال و وحدت و تمامیت ارضی کشور از یکدیگر تفکیک ناپذیر» و این امر به‌عنوان وظیفه دولت و آحاد ملت معین شده است.
ج: در اصل بیست و یکم دولت موظف شده است حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید.
د: در اصل بیســت و هشــتم دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به‌مشاغل گوناگون، برای همه افراد امکان اشــتغال به‌کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید.
به بیان دیگر ریاست جمهوری و دولت مجری و پاسدار قانون اساسی خواهند بود، و این قانون از رییس جمهور و دولت انجام وظایف مشــخصی را خواســته است که دولت آن موارد را به‌عنوان مبنای کار و برنامه خود در نظر گرفته است.
۲ – وصیت نامه الهی – سیاســی امام خمینی (قدس ســره الشــریف). امام عزیز با «دلی آرام و قلبــی مطمئن و روحی شــاد و ضمیری امیدوار به‌فضل خــدا» از میان ما رفت. اما آرمان‌هــای والای خود را به‌صــورت میراثی بس گرانبها برای ما نهــاد، وصیت‌نامه امام راهنمای عمل این دولت و همه دولت‌های نظام جمهوری اســلامی خواهد بود. در یک کلام پایداری برارزش‌های اسلامی و پای‌بندی به‌آرمان بلند امام تکلیف شرعی و قانونی و انقلابی دولت است.
۳ – سیاســت‌های کلی نظام که براساس بند اول اصل یکصدودهم قانون اساسی از جمله وظایف و اختیارات رهبری اســت، ارتباط مســتقیمی با برنامه کار دولت دارد. به‌موجب این اصل مقام رهبری سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران را پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت معین می کنند و علاوه برآن نظارت برحسن اجرای سیاست‌های کلی نظام برعهده ایشان است.
برنامه کار دولت با تبعیت از سیاست‌های کلی‌ای تنظیم خواهد شد که مقام معظم رهبری تعیین می کنند.
۴ – نخستین برنامه پنجساله جمهوری اسلامی ایران
ایجــاد تحول در روندهای نامطلوب اقتصاد در حال توســعه‌ای که ســالها درگیر جنگ

تحمیلی بوده و براثر آن به رکود کشانده شده است، نیازمند تفکری عمیق و همه جانبه و در نتیجه تدوین یک برنامه سازگار و منسجم است، در شرایط حاضر اگر به‌مشکلات اقتصادی به‌طور جامع‌الاطراف نپردازیم ممکن است چیزی جز اتلاف منابع عاید کشور نشود. نحوه برخورد و تفکری که به بررسی مشکلات می‌پردازد و اهداف را با توجه به‌منابع و امکانات محدود درجه‌بندی می‌کند و مسیر حرکت را به‌سوی اهداف مطلوب تبیین می‌نماید. تفکر برنامه‌ای است.

برپایه همین باور با تلاش دولت آقای مهندس میرحسین موسوی و نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی نخستین برنامه توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران تدوین و آماده تقدیم به‌مجلس شده است. این برنامه که ثمره کار و تلاشی موفقیت‌آمیز است، با عنایت به‌سیاست‌های کلی بازسازی اقتصاد کشور تعیین شده از سوی شورای سیاست‌گزاری بازسازی - تدوین شده است و خط‌مشی و چهارچوب فعالیت دولت را در پنجسال آینده مشخص می‌سازد.

برنامه کار وزرا هماهنگ با جهت‌گیری‌های کلی برنامه پنجساله است و تحقق اهداف آن را وجهه همت خواهد ساخت.

خطوط کلی برنامه دولت

۱ - سیاست‌های فرهنگی، آموزش و پرورش و پژوهش

۱-۱: توسعه فرهنگی

فرهنگ به‌عنوان زیربنای انقلاب اسلامی، مفصل مابین بخش‌های گوناگون زندگی اجتماعی و اقتصادی و جو محیط برکل جامعه و عامل و وسیله ارتقاء مستمر جامعه، در برنامه‌های دولت مورد توجه کامل است. دولت براین باور است که توسعه اقتصادی و اجتماعی، ارتقاء آگاهی‌های سیاسی و تقویت بنیه‌ها و بنیادهای صنعتی و دفاعی بدون توسعه فرهنگی امکان‌پذیر نیست، نه تنها باید بعد فرهنگی را در توسعه اقتصادی لحاظ

کرد بلکه باید به بعد توسعه فرهنگی به‌عنوان یک امر مشخص و مستقل و موجد و گسترش دهنده هویت اسلامی امت توجه داشت و موکداً در احیای فرهنگ و ارزش‌های اسلامی در روابط اجتماعی کوشید و به رشد آنها کمک کرد. در برنامه توسعه فرهنگی، همگانی کردن فرهنگ و اجتناب از دولتی نمودن امور فرهنگی در ضمن اعمال سیاست‌های نظارتی، مورد توجه است. علاوه براین دولت به‌گسترش مبادلات و همکاری‌های قابل استفاده بین‌المللی و تقویت همبستگی اسلامی در جهان می‌اندیشد.

۲-۱: تعلیم و تربیت

دولت به‌اهمیت تعلیم و تربیت از پایین‌ترین سطوح تا عالی‌ترین مراحل، هم در انتقال هم در حفظ و حراست ارزش‌های فرهنگی و تمدنی اسلامی و انقلاب اسلامی واقف است. دولت کوشش خواهد کرد تا کودکانی که به‌سن دبستان می‌رسند بلافاصله وارد مدرسه شوند و برخیل افراد لازم‌التعلیمی که درسن قانونی نمی‌توانند به‌مدرسه بروند افزوده نشود. در این زمینه سوادآموزی را به‌گونه‌ای سازمان خواهد داد که انشاءالله در سال‌های آینده کودک و نوجوان بی‌سواد نباشد و یا کمتر با این گروه برخورد شود. تربیت معلمان صاحب صلاحیت و ارتقاء سطح فعالیت‌های علمی و آموزشی مراکز تربیت معلم مد نظر است. هم‌چنین دولت کوشش خواهد کرد که در زمینه تغییر نظام آموزش و پرورش به‌نتیجه‌ای قابل اجرا دست یابد. در زمینه آموزش عالی گسترش کمّی همراه با توجه به‌کیفیت مورد توجه قرار می‌گیرد. جوانان کشور ما از مستعدترین جوانان هستند و باید کوشش کرد تا هیچ استعدادی که می‌تواند به‌دانشگاه یا مراکز عالی آموزش فنی و صنعتی راه یابد، به‌خاطر کمی امکانات فردی یا اجتماعی، به‌هدر نرود.

۳-۱: تحقیقات بنیادی

همگامی آموزش و پرورش در تمامی سطوح می‌تواند به‌توسعه فرهنگی و اقتصادی و اجتماعی واقعی مدد رساند که مبتنی برتحقیق خودی و نه تقلید صرف از دستاوردهای

علمی وفرهنگی بیگانه باشد. بنابراین دولت برای تحقیقات بنیادی و پایه در تمامی زمینه‌ها، خصوصاً علوم پایه و علوم انسانی و مبانی تکنولوژی پیشرفته اهمیت قایل است و امکانات لازم را برای شروع و توسعه آنها به‌کار خواهد انداخت.

۴-۱: احترام به‌قانون

تربیت کلیه افراد و آحاد کشور باید به‌گونه‌ای سامان یابد که احترام به‌قانون و ملتزم بودن به‌اجرای دقیق و صحیح آن به‌صورت عادت درآید و قانون شکنی عیب و نقصی عظیم تلقی گردد. دولت برای انجام این مهم در قلمرو وظایف خود پیشقدم خواهد بود و برای مردم نیز برنامه‌های آموزشی قابل اجرایی را تنظیم خواهد کرد.

۵-۱: امور جوانان

جوانان در کشور ما از لحاظ کمی و کیفی امید آینده‌اند. خوشبختانه جوانان و نوجوانان ما، گروهی هستند که یا در متن فرهنگ طاغوت بیش از چند سالی زندگی نکرده و یا اصلاً هنگامی چشم به‌جهان گشوده‌اند که کشور از نعمت آزادی و فرهنگی اسلامی برخوردار بوده است. در استعداد بالقوه آنها نیز دشمن و دوست همداستانند. از این نیروی سالم و دست نخورده و آماده تربیت و خلاق باید در سازندگی کشور برمبنای اصول انقلاب اسلامی به‌تمام معنی مدد گرفت و در عین حال، به‌منظور بهره‌وری بهینه از این نیرو باید به‌تربیت آنها همت گماشت و محیط کار و فعالیت و نشاط و استفاده مطلوب از اوقات فراغت را در تمامی زمینه‌های هنری و ادبی و ورزشی برای آنها فراهم آورد.

۶-۱: زنان و ادای حقوق آنان

زنان در انقلاب اسلامی بدون هیچ شک و شبهه و تعریف یا تعارف سهم و اثری اساسی و در بسیاری از موارد پیش از مردان داشته‌اند. به‌تعبیر روشن و پرمایه و افتخارآمیز حضرت امام قدس سره الشریف «بانوان و زنان پیر و جوان و خرد و کلان در صحنه‌های

فرهنگی و اقتصادی و نظامی حاضر و همدوش مردان یا بهتر از آنان در راه تعالی اســلام و مقصد قرآن کریم فعالیت دارند.» شـکر گزاری این نعمت ایجاب می کند که سهم آنها در زندگی اجتماعی به‌اندازه کار و فعالیت و فداکاری ها و ایثارگری‌هایی باشد که انجام داده‌اند و انجام می‌دهند، کوشش دولت آن خواهد بود که در تمامی سطوح و بخش‌های اجتماعی - اقتصادی، زنان در ازای کار مساوی مزد و بهره مساوی ببرند و در واقع اکنون که در همه صحنه‌های کار و فعالیت، با حفظ ارزش‌های انقلاب و اســلام و رعایت همه باید و نبایدهای فقهی حضور دارند، حق آن اســت که به‌میزان استعداد خویش نیز مقام‌ها و منصب‌های اجتماعی را که شرع انور اجازه می‌دهد در حد استحقاق خود و نه کمتر از آن اشــغال کنند. هم‌چنین دولت کوشــش خواهد کرد که زنان به‌عنوان یکی از دو رکن اساسی خانواده که واحد بنیادی جامعه اسلامی است محترم و معزز باشند و از حقوق آنها در این واحد حمایت شــود و زمینه‌های مساعد برای رشد شخصیت آنها و احیای حقوق مادی و معنوی‌شان فراهم گردد. در دوران بارداری از مادران آینده حمایت لازم به‌عمل آید و برای بیوگان و زنان سالخورده و بی‌سرپرست نیز تدبیرهای لازم اندیشیده شود.

۷-۱: هنر

هنر نه به‌عنوان یک وســیله صرفاً ســرگرم کننده و تفریحی بلکه بیشــتر به‌عنوان یکی از وســایل و عوامل با ارزش و خردمندانه فرهنگی که متعهد رشــد و اعتلای جامعه اســت، مورد نظر و برنامه‌ریزی دولت اســت. برای اعتلای رشــته‌های گوناگون هنری و تشویق هنرمنــدان با توجــه به‌معیارها و ارزش‌های اســلامی اهتمام جدی خواهد شــد و چنانچه امکانات و منابع اجازه دهد، شــبکه سراسری خانه‌های فرهنگ و هنر (که باید به‌صورت مرکــز تجمع و رفت و آمد و تعالی افکار هنرمندان و اهل مطالعه و بهره‌گیری جوانان در اوقات فراغت درآید)، ایجاد خواهد گردید.

۸-۱: میراث فرهنگی

هم‌چنین دولت در مجموعه فعالیت‌های فرهنگی خود به‌طور جدی به‌میراث فرهنگی گذشته و بازشناسی و بازسازی و نگهداری این میراث - که گزارشگر هویت فرهنگی اسلامی و انسانی مردم ایران است - خواهد پرداخت.

۹-۱: پدیده‌های ضدفرهنگ

در توسعه فرهنگی، علاوه بر برنامه‌ریزی برای عوامل مثبت و شکوفای فرهنگی باید با پدیده‌های ضد فرهنگ نیز مقابله کرد. عواملی چون مصرف زدگی و رفاه طلبی و اسراف امکانات و مواهبی که باید به‌نحو مطلوب و عادلانه در میان همه توزیع شود، تنبلی و تن‌آسایی برخی از گروه‌های بی‌درد و مترف و مبذر در جامعه، فساد و بی‌بندوباری و اعتیاد به‌مواد مخدر و قاچاق این مواد، بخشی از پدیده‌های ضد فرهنگ و یا زمینه‌های ایجاد آنها می‌باشند. دولت مقابله فرهنگی با این قبیل عوامل را در دستور کار خود قرارمی‌دهد.

۲ - اقتصاد

۱-۲: کشاورزی

در بخش کشاورزی ایجاد تحول در بافت موجود آن جزء جدایی ناپذیر استراتژی این بخش خواهد بود، و موفقیت در انجام این مهم نیز در گرو تشویق کشاورزان و کمک به‌آنها برای تشکل در واحدهای تعاونی تولید کشاورزی است. تشویق و حمایت از واحدهای کشاورزی نوین، و اصلاح مدیریت واحدهای بزرگ کشاورزی تحت مدیریت دولت، از جمله برنامه‌های دولت در این بخش است.

۲-۲: توسعه صنعتی

استراتژی توسعه صنعتی آینده کشور با توجه به‌ویژگی‌های تعیین کننده بافت تولیدهای این بخش طراحی می‌شود. خصوصیت کنونی این بخش وابستگی شدید به نهاده‌های

وارداتی تولید، کالاهای ســرمایه‌ای، تخصص‌های فنی و اطلاعات و دانش فنی خارجی اســت. باید در صدد تحدید آثار منفی این وابســتگی‌ها بود و با اتخاذ اســتراتژی توسعه ضمن اســتفاده مؤثر از ظرفیت‌های موجود صنعتی در کاهش بخشی از واردات و افزایش صادرات صنعتی کشور موفق گردید.

صنایع بزرگ و مادر در چارچوب اســتراتژی فوق تعریف می‌شــود و دامنه فعالیت‌ها و کم‌وکیف مالکیت بخش‌های دولتی و غیردولتی مشخص می‌گردد و تدابیر لازم به‌منظور واگذاری پاره‌ای از صنایع غیر استراتژیک به بخش دولتی اتخاذ می‌شود.

۳-۲: معادن

استراتژی توســعه صنعتی در خصوص صنایعی تأکید می‌ورزد که متکی به‌صنایع داخلی اســت با توجه به‌این امر است که خطوط کلی اســتراتژی توسعه بخش معدن به‌شرح زیر ترسیم می‌شود.

۱ - رشــد ســریع و جهشــی تولید در این بخش، به‌منظور تأمین مواد اولیه و واســطه‌ای فرایندهای تولیدی کشور.

۲ - دگرگون ساختن ساختار تولیدات معدنی، به‌نفع تولید کانی‌های صنعتی.

٤-۲: نفت و گاز

جهت‌گیری فعالیت‌های زیربنایی به‌جانب توســعه فعالیت‌های گازرسانی و افزایش سهم گاز در مصارف انرژی کشور و جایگزینی فرآورده‌های نفتی با گاز، بازسازی تأسیسات صدمه دیده، بهینه کردن مصرف انرژی، جلوگیری از هرز روی نفت خام به‌موازات تولید آن و گسترش شبکه‌های حمل و نقل هماهنگ با فعالیت‌های تولیدی خواهد بود.

۵-۲: اهداف مالی

اهداف کلان مالی دولت در سال‌های آینده شامل موارد عمده زیر خواهد بود:

۱- تلاش در جهت برقراری تعادل بین دریافت‌ها و پرداخت‌های بودجه عمومی دولت.
۲- افزایش نرخ بهره‌برداری از ظرفیت‌ها و امکانات موجود درآمدی دولت.
۳- جلب مشارکت مردم در تأمین قسمتی از هزینه‌های ارایه خدمات عمومی.
۴- تکمیل و اجرای نظام مالیاتی در جهت توزیع منطقی‌تر درآمد و ثروت.
۵- کاهش بار مالی هزینه‌های دولتی از طریق انتقال پاره‌ای از وظایف موجود دولت به بخش غیردولتی.

اجرای سیاست‌های مزبور موجب مهار روند رو به گسترش حجم نقدینگی و کنترل شتاب رشد قیمت‌ها و محدود نمودن نرخ تورم و تضمین سطح اشتغال مولد جامعه در طول سال‌های برنامه خواهد شد.

۳ - تحول نظام اداری و اجرایی کشور

تحول نظام اداری - اجرایی کشور از جمله برنامه‌های اساسی دولت در سال‌های آینده خواهد بود. در این زمینه مهم‌ترین سیاست‌های کلیدی دولت عبارت خواهد بود از:
۱-۳- محدود کردن منطقی مراجع تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری و ایجاد نظام ارتباط کارآبین آنان.
۲-۳- تحدید تشکیلات دولتی با رعایت تجانس وظایف و عدم تکرار و تداخل آنها.
۳-۳- تنظیم منطقی تشکیلات دولتی در جهت ایجاد پوشش سازمانی لازم.
۴-۳- جلوگیری از تراکم امور اداری کشور در مرکز و منطقه‌ای کردن وظایف دولت با توجه به‌ویژگی‌های این وظایف.
۵-۳- جلب همه جانبه مشارکت مردم در امور مشارکت پذیر و سازماندهی مطلوب آن.
۶-۳- طراحی نظام نظارت بر کار دستگاه‌های اجرایی و سنجش عملکرد آنها و برخورد فعال با کم کاری و ناهنجاری‌های اداری و اجرایی.

٤ - سیاست داخلی
۱-٤- مشارکت مردم
جهانیان پذیرفته‌اند که انقلاب اسلامی ما یک انقلاب تمام عیار عقیدتی و فرهنگی است. تداوم این انقلاب بدون پیوستن مردم به‌مبانی انقلاب و استمرار این پیوستگی عملی نیست. بنابراین دولت که خود را در حفظ انقلاب و دستاوردهای آن متعهد می‌داند و بنابر صدور ارزش‌های فرهنگی و انقلابی دارد لزوماً باید مشارکت همگان را در امور به‌جد طلب کند.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصول خود، اتکاء به‌آراء عمومی را اساس اداره کشور دانسته است و محتوای این اصول نیز مطابق همین قانون الی‌الابد تغییرناپذیر است. امام امت (قدس سره) نیز همواره همگان را به‌حضور فعال در صحنه‌های تصمیم گیری و عمل دعوت کرده است. پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی و آموزشی و دیگر امور رفاهی بدون مشارکت مردم عملی نیست و در تمامی زمینه‌ها دولت شرکت جدی و فعال مردم را طلب خواهد کرد.

۲-٤: آزادی
حضور فعال مردم در امور اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و غیراینها بدون اظهارنظر صریح و سازنده آنها مفید فایده نخواهد بود. بنابراین اجرای اصول قانون اساسی در خصوص مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت و شرکت فعال آنها در تحقق برنامه‌ها ملازمه با آزادی آنها دارد. آزادی ثمره خون‌های پاک و تلاش‌های عظیم انسان‌های صالح در سراسر تاریخ است و بدون آن هر حکومت و دولتی در معرض خطر خودکامگی قرار می‌گیرد. دولت با حمایت از آزادی و حرمت اشخاص و حقوقی که قانون اساسی برای ملت شناخته است، زمینه مشارکت کامل مردم و نفی خودکامگی را فراهم خواهد کرد.

۳-٤: انتقاد پذیری دولت

در این زمینه آنچه در درجه اول از اهمیت است و دولت متعهد آن خواهد بود انتقادپذیری دولت است. البته دولت درصدد است که نظام نظارتی و سنجش عملکرد دستگاه‌ها را سامان بخشد، توسعه دهد و تقویت نماید.
اما نظر به‌این که نظام اجرایی ممکن است به‌علت مشغله زیاد گهگاه نتواند خطاهای خود را آن سان که باید و شاید ببیند یا با دقت ارزیابی کند، باید انتقادپذیری را در نظام به‌عنوان یک اصل مهم مورد توجه قرار دهد. دولت در این امر مهم، از اصل هشتم قانون اساسی الهام می‌گیرد که دعوت به‌خیر و امر به‌معروف و نهی از منکر را وظیفه‌ای همگانی و متقابل دانسته و از دعوت به خیر و به بیان دیگر حق و عدالت دولت نسبت به‌مردم و مردم نسبت به‌دولت با توجه به‌شرایط و حدود کیفیتی که قانون معین می‌کند یاد کرده است. دولت حداکثر کوشش خود را به‌کار خواهد برد که آزادی بیان و نشر افکار در رسانه‌های گروهی و صدا وسیما ومجامع و انجمن‌ها و احزاب قانونی تأمین باشد.

٤-٤: امنیت قضایی

حفظ حقوق مردم و حمایت از حقوق آنها در تمامی زمینه‌ها، از جمله حقوقی که تأمین یا رعایت و احترام و احقاق آنها با دستگاه قضایی مرتبط می‌شود، جزء وظایفی است که دولت به‌آن خواهد پرداخت و امنیت قضایی را تا حد مقدور و با دفاع و حمایت از اجرای صحیح قوانین تأمین خواهد کرد.

٤-٥: تقویت مبانی وحدت ملی

انجام این امور براساس اصول‌گرایی و خیروصلاح جامعه، موجب استقرار برادری و قوام وحدت ملی می‌شود. دولت از همه وسایل و ابزار اجرایی و آموزشی و فرهنگی جهت تقویت وحدت ملی و یکپارچگی مردم برای حفظ استقلال و دستاوردهای انقلاب بهره خواهد گرفت و خصوصاً با پیروزی از همه رهنمودهای امام عظیم‌الشأن امت در زمینه حفظ اصول وشعارهای اساسی انقلاب که مورد اتفاق همه زنان و مردان عزیزی بوده

است که پس از پیروزی انقلاب و در آستانه این پیروزی و پس از آن همواره دلشان برای این آرمانها تپیده است. وحدت ملی را تأمین خواهد کرد و به‌تقویت ریشه‌های آن همت خواهد گماشت.

۵ - سیاست خارجی

۱-۵: معیار سیاست خارجی

سیاست خارجی براساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به‌همه مسلمانان و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان (اصل سوم قانون اساسی) و براساس نفی هرگونه سلطه جویی و سلطه پذیری، حفظ استقلال همه جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیرمحارب (اصل یکصدوپنجاه ودوم) استوار است و از هر امری که شایبه وابستگی در آن باشد باید احتراز شود.

۲-۵: اصل نه شرقی، نه غربی

اصل نه شرقی و نه غربی به‌عنوان آرمان و شعار انقلاب راهنمای عملی سیاست خارجی است و دولت با سلطه و استیلای ابرقدرت ها و قدرت ها در هر شکل و شمایل مقابله خواهد کرد.

استقلال و آزادی و برقراری نظام الهی جمهوری اسلامی ایران ثمره جهاد و شهادت مردم مؤمن و مخلصی است که به‌هیچ عنوان اجازه نخواهند داد که انقلاب و جمهوری اسلامی رنگ و یا شایبه سلطه غرب و یا شرق را برخود بپذیرد. جمهوری اسلامی به‌عنوان نمونه و اسوه در برابر دولت ها و ملت های مسلمان و مردم جهان این واقعیت را به ثبوت رسانده است که دولت‌ها و ملت‌ها، در سایه آیین عزت آفرین اسلام می‌توانند آزاد و مستقل بر پای خود بایستند و برسرنوشت خویش حاکم باشند.

۳-۵: رژیم‌های سلطه‌گر و غاصب و نژاد پرست

خصیصه وخصلت استکبار، سلطه‌گری و غصب حقوق دیگران و برتری جویی‌های به‌ناحق و درجه بندی و طبقه‌بندی کردن مردم دنیا به‌لحاظ نژاد و رنگ و زبان و نظایر این‌ها است. جمهوری اسلامی ایران با قدرت ها و ابرقدرت هایی که قصد سلطه‌طلبی و زورگویی به ملت ایران و نفی حقوق حقه وی را دارند و تروریسم بین‌المللی را سامان می‌دهند و علیه ملت ایران و جمهوری اسلامی ایران توطئه می‌کنند و از عوامل ضدانقلاب ایران حمایت می‌نمایند و قصد دخالت در امور داخلی ایران دارند سر ستیز دارد. حکومت دسته‌های غارتگر و غاصبی که سرزمین‌ها را اشغال می‌کنند و مردم آن را آواره می‌نمایند نامشروع و غیرقانونی می‌داند و نه تنها حکومت‌های نژادپرستی را که آشکارا به این امر اعتراف دارند، بلکه هر گونه نژاد پرستی و طبقه بندی مردم را به لحاظ نژاد و رنگ سیاه و سفید و زبان و امثال آن محکوم می‌نماید و با این طرز تفکر و حکومتی که ناشی از آن است مقابله می‌نماید.

٤-٥: حسن همجواری

دولت جمهوری اسلامی ایران، حسن همجواری با همسایگان را یکی از اجزاء مهم سیاست خارجی کشور می‌داند. بدیهی است تا وقتی که ارتش متجاوز رژیم عراق برخلاف کلیه اصول و موازین بین‌المللی و برخلاف قطعنامه‌ای که ظاهراً قبول کرده است، حتی بخش بسیار کوچکی از خاک کشور ما را در اشغال داشته باشد، حسن همجواری با وی بی‌معنی خواهد بود. در واقع حسن همجواری با عقب‌نشینی عراق و بازگشت کامل به‌مرزهای شناخته شده بین‌المللی ممکن خواهد بود.

٦ - امور اجتماعی

١-٦: تأمین اجتماعی

در زمینه تأمین اجتماعی دولت طی دوران پنجساله سیاست‌های زیر را دنبال خواهد نمود:

۱- گسترش پوشش بیمه‌های اجتماعی به‌جامعه روستانشین.
۲- گســترش پوشش بیمه‌های اجتماعی به‌جامعه شهری با رعایت اولویت پوشش کامل جامعه مزدبگیر و حقوق بگیر.

٦-٢: بهزیستی

در بخش بهزیســتی اولویت خاص ارایه خدمات، با خانواده‌های معظم شــهدا و جانبازان انقلاب اســلامی خواهد بود. و نسبت به بازگشت کامل مهاجران جنگ تحمیلی به‌موطن اصلی اقدام خواهد شد.

٦-٣: بهداشت و درمان

در بخش بهداشت و درمان، اولویت‌های اساسی زیر تعقیب خواهد شد.
۱ - تقدم بهداشت بر درمان
۲ - تقدم درمان سرپایی نسبت به‌درمان بستری
۳ - تقدم روستاها نسبت به‌شهر
۴- تقدم گروه‌های آسیب پذیر به‌سایر اقشار

٦-٤: حفاظت از محیط زیست، که تنها متعلق به‌نسل کنونی نیست بلکه نسل‌های بعد نیز باید حیات اجتماعی روبه‌رشــد خــود را در آن طی کنند، از برنامه‌های دولت خواهد بود در این زمینه دولت کوشــش خواهد کرد که نه تنها خود عامل تخریب محیط نباشد، بلکه با آموزش لازم، همگان را به‌وظیفه مهم حفاظت از محیط زیســت آشــنا ســازد، و عــلاوه بر این با تدوین مقررات لازم و به‌کمک آن با آلودگی محیط زیســت یا تخریب غیرقابل جبران آن مقابله نماید. کوشــش در پاکســازی آبهای داخلی و مقابله با آلودگی آبهای خلیج فارس و دریای مازندران (خزر) در برنامه دولت جای خواهد داشت.

٥-٦: شهر و روستا

جامعه‌هایی که جمعیت آن رو به‌افزایش است با خطر توسعه بی‌رویه برخی از شهرها، خالی شدن روستاها و شهرهای متوسط و کوچک روبرو هستند. در صورتی که این وضع پدید آید کشور با مسایل متعدد سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی روبرو می‌شود. از این رو دولت درصدد است که توسعه بی‌برنامه شهرهای بزرگ را مهار کند و از ایجاد آلونک‌ها در اطراف شهرها، که منشاء انواع گرفتاری‌های سیاسی و اجتماعی است، جلوگیری نماید و امکانات مختلف زندگی در شهرهای کوچک و متوسط را به‌گونه‌ای فراهم آورد و توسعه دهد که نه تنها از مهاجرت‌ها بدون برخورد جلوگیری شود، بلکه ساکنان شهرهای بزرگ نیز به‌تدریج تشویق شوند و به‌این شهرها رو آورند و یا به‌زادگاه خویش بازگردند.

برنامه توجه حساب شده به روستاها باید ادامه یابد و مردم روستاهای ما که قرن‌ها زیر فشار طاقت‌فرسای اقتصادی و اجتماعی بوده‌اند، از امکانات زندگی قابل قبول به‌گونه‌ای بهره‌مند شوند که تداوم حضور آنها را در روستاها به‌عنوان عوامل مؤثر در تولید کشاورزی و صنایع روستایی تأمین کند.

٦-٦: تأمین مسکن مناسب

دولت در شهرها و روستاها کوشش خواهد کرد که به‌ترتیب مذکور در برنامه مسکن و شهرسازی با در اختیار گذاشتن زمین و مصالح ساختمانی کافی مردم را در تهیه مسکن یاری دهد و در حد مقدور با سیاست‌گذاری‌های مناسب عرضه مسکن را به‌گونه‌ای افزایش دهد که اجاره بها کاهش یابد.

٧-٦: مناطق محروم

مناطق محروم کشور قبل از پیروزی انقلاب مورد توجه نبوده‌اند، کوشش‌های جمهوری اسلامی نیز در کمک به‌این مناطق و محرومیت زدایی به‌علت وقوع جنگ تحمیلی در

حد مناسب مورد نظر امام امت (قدس سره) و مسئوولان اجرایی کشور نبوده است. توجه کامل به‌این مناطق و حل مسائل اجتماعی - اقتصادی، فرهنگی آنها را دولت وظیفه‌ای اساسی تلقی می کند.

۸-۶: بازسازی مناطق آسیب دیده از جنگ تحمیلی

بازسازی مناطق آسیب دیده از جنگ تحمیلی یک برنامه ملی و وظیفه‌ای است که بردوش فرد فرد آحاد ملت و امتی است که مردم این مناطق به‌خاطر حفظ استقلال و آزادی آنها، رنج‌ها و بی‌خانمانی‌ها را تحمل کرده‌اند و دولت در این زمینه تمامی توان اجرایی خود را به کار خواهد گرفت.

۹-۶: رزمندگان، جانبازان، خانواده شهدا و مفقودالاثرها و اسرا

قدردانی و ادای احترام در برابر عزیزانی که در سالیان دراز جنگ تحمیلی حماسه پرشور و مقاومت را سروده‌اند و از استقلال و آزادی و اصالت‌های انقلاب اسلامی دفاع کرده‌اند و نیز سپاسگزاری از خانواده‌های گرانقدری که این چنین عزیزانی را تربیت کرده‌اند وظیفه نظام به‌تمامی است. دولت تمامی تلاش و کوشش خود را به کار خواهد برد که این عزیزان به‌عنوان شهروندان فداکار و ایثارگر جامعه، از امکانات مطلوب زندگی و کار و تحصیل بهره‌مند شوند.

۷ - سیاست دفاعی

۱-۷: استقلال و تمامیت ارضی

به موجب قانون اساسی بخش دفاع، مرکب از ارتش و سپاه پاسداران، وظیفه پاسداری از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی ایران و نگهبانی از دستاوردهای انقلاب را برعهده دارند و در مقام پاسداری از حریم استقلال تام و تمام ایران نهایت تلاش را به کار خواهند برد و کمترین خدشه را نسبت به‌تمامیت ارضی سرزمین مقدس

اسلامی ایران تحمل نخواهند کرد.

۲-۷: اهداف کلی نظامی

پاسداری از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی ایران و نگهبانی از دستاوردهای انقلاب اسلامی از طریق:

۱ – حفظ منافع ملی در برابر تهدیدات خارجی و نگهبانی از مرزهای جمهوری اسلامی ایران.

۲ – مقابله با هرگونه تجاوز و تجزیه طلبی.

۳ – تأمین نیازهای دفاعی کشور.

۴ – آموزش نظامی و بسیج و سازماندهی مردم.

۳-۷: استراتژی‌ها و سیاست‌های اجرایی.

نظام دفاعی کشور در برنامه ۵ ساله دولت براصول اجرایی زیر استقرار دارد:

۱ – سازماندهی یک نظام دفاعی یکپارچه و کارآمد.

۲ – بازسازی تجهیزات و تأسیسات آسیب دیده.

۳ – بهره برداری بهینه از امکانات بالقوه علمی، پژوهشی، صنعتی کشور و در جهت تأمین بهره‌برداری از آنها.

۴ – سازماندهی صنایع نظامی کشور در راستای تأمین نیازهای واقعی نیروهای مسلح و حداکثر بهره‌برداری از آنها.

۵ – تقویت بنیه دفاعی کشور با رعایت حداقل وابستگی نظامی و امکان خودکفایی در نگهداری و تعمیر ابزار و تجهیزات نظامی.

۶ – توسعه سیستم‌های اطلاعات و ضداطلاعات.

٤-۷- اهداف سیاسی

تقلیل تهدیدات خارجی از طریق گزینش و روابط دیپلماتیک مناسب با کشورهای بیگانه، به‌ویژه همسایگان.

۵-۷: مسائل بخش انتظامی

این بخش وظیفه استقرار امنیت در درون مرزهای آبی و خاکی کشور و مبارزه با مواد مخدر و قاچاق را برعهده دارد. در حال حاضر وظیفه حفظ امنیت به‌ارگان‌های شهربانی، ژاندارمری و کمیته واگذار گردیده است و اداره امور ندامتگاه‌ها و نیز عمل به‌عنوان ضابط قوه قضائیه (که قبلاً به‌عهده شهربانی بوده است) به‌ترتیب به‌وسیله سازمان ندامتگاه‌ها و پلیس قضایی انجام می‌شود.

۶-۷: تأمین امنیت کامل کشور و استقرار نظام قانون از طریق:

۱- اجرای قوانین و مقررات امنیتی کشور.

۲- ایجاد و سازماندهی نیروی انتظامی یکپارچه و تجهیز و تقویت آن.

۳- حفاظت و پوشش مرزهای آبی و خاکی کشور به‌منظور جلوگیری از هرگونه تردد و نقل و انتقالات غیرمجاز در چهارچوب سیاست‌های عمومی دولت و قوانین مربوط.

۴- مبارزه با ورود و خروج مواد مخدر و قاچاق.

۵- حفاظت از تأسیسات اقتصادی، صنعتی به‌ویژه تأسیسات حساس و صیاتی کشور. کشف و جمع آوری اسلحه، مهمات و وسایل ارتباط جمعی غیر مجاز.

امید است هیأت وزیران دولت جمهوری اسلامی ایران با اخذ رأی اعتماد قوی نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در دستیابی به‌اهداف مشخص شده در قانون اساسی توفیق لازم را پیدا کند و در دوران خدمتگزاری خود نیز از راهنمایی‌های نمایندگان محترم برخوردار باشد. بدون تردید شرط لازم موفقیت دولت در همه حال، بهره‌وری از اعتماد و حمایت همواره مجلس شورای اسلامی خواهد بود.

اکبرهاشمی رفسنجانی- رییس جمهوری اسلامی ایران

متن مصاحبه رییس جمهوری با خبرنگاران داخلی درباره امور اجرایی

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی رییس جمهور پیش از ظهر دیروز طی گفتگویی با خبرنگاران داخلی به سؤالات آنان پیرامون مهمترین مسایل سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نیز مسایل منطقه ای و جهانی پاسخ دادند.
رییس جمهور پیش از پاسخ به سؤالات خبرنگاران گزارش مشروحی از فعالیت‌ها و عملکرد دولت خود ارایه داد و طی آن گفت: این گزارش به منزله یک ارزیابی از وضع انقلاب و عملکرد نیروهای دست اندرکار انقلاب طی شش ماهی که از فعالیت دولت جدید می گذرد محسوب می‌شود.
آقای هاشمی ارزیابی خود از اوضاع عمومی کشور را مثبت خواند و ضمن تأکید بر تداوم آرمان‌های انقلاب که از جانب حضرت امام(ره) ترسیم شده است اظهار داشت: دشمنان انقلاب امیدهای کاذبی به دوران بعد از فقدان حضرت امام(ره) بسته بودند که بحمدالله این امیدها نقش برآب شده و در مقابل شاهد تحقق امیدهای ملت بزرگ ایران هستیم.
آقای هاشمی رفسنجانی استحکام انقلاب اسلامی در داخل و خارج از کشور را در سطح بسیار مطلوبی توصیف کرد و با اشاره به سفر اخیر نماینده ویژه سازمان ملل به تهران جهت بررسی وضعیت حقوق بشر در ایران گفت: ده سال است که از مسأله حقوق بشر علیه ایران استقبال شده بود، که پس از بازگشت او از ایران و انتشار این گزارش به مخالفت و مشاجره با وی پرداختند و او را به سازش با ایران متهم کردند.
وی انتخاب حضرت آیت الله خامنه ای به مقام رهبری انقلاب اسلامی را به عنوان بهترین تصمیم ممکن در ارتباط با اسلام و انقلاب نام برد و افزود: هیچ فردی بیشتر از ایشان برای این مقام شایستگی نداشت. ایشان وفادارترین فرد به آرمان های امام، صالح‌ترین و آگاه ترین شخصیت واقف به مصالح انقلاب برای حفظ و استمرار راه امام(ره) محسوب می‌شوند.

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی در ادامه سخنان خود گفت: از نقطه نظر آرمانی قابل ذکر است که ما از زمان حضرت امام(ره) تا امروز هیچ گاه کمبودی از لحاظ آرمان‌های معنوی و فرهنگی نداشته‌ایم و حتی در دوران جنگ که مردم متحمل مصائب و دشواری‌هایی بودند روحیات انقلابی و معنویات مردم تقویت شد و امروز هم همان روحیه در بین مردم حفظ شده است و ابراز حمایت مردم از انقلاب در ۲۲ بهمن نشانه کاملاً گویایی از واقعیت‌های موجود در جامعه بود. اما به دلیل شرایط گذشته و رذالت قدرت‌های جهانی، جنگ تحمیلی و نیز نو پا بودن نظام با مشکلات اقتصادی مواجه شدیم که در مقابل آن دستاوردهای اقتصادی قابل توجهی داشتیم، حتی کارشناسان بانک جهانی که برای ارزیابی اقتصاد کشور اخیراً به ایران سفر کرده بودند براین نکته که ایران به بهترین شیوه در طول جنگ اقتصاد خود را مستقل نگه‌داشته است تأکید داشتند.
آقای هاشمی سپس به کمبودهای ناشی از جنگ اشاره کرد و با تأکید براین که دولت وی در یک حالت نه جنگ و نه صلح شروع به کار کرده است گفت: یکی از مسئولیت‌های مهم دولت رفع کمبودها و اصلاح وضعیت زندگی مردم است.
وی افزود: با توجه به این که ما در ابعاد مختلف استقلال به جز استقلال اقتصادی مشکلی نداریم، برنامه‌هایی برای قطع وابستگی کشورمان اتخاذ کردیم که تأمین نیروی انسانی ماهر و متخصص، افزایش سطح تولید ناخالص از جمله این برنامه هاست.
ما تصویب نمودیم که بانک ارز را به نرخ صادراتی عرضه نماید اما لازم نیست صرفاً این ارز را صادر کنندگان تحویل بگیرند.
بانک ارز موجود را به کالاهای مشمول ارز صادراتی به همان قیمت در اختیار واحدهای تولیدی قرار می‌دهد، این اقدام از نیمه اسفند ماه آغاز شده است.
ریاست جمهور با اشاره به این مطلب که ما از نظر تولید شبکه‌های راه و راه آهن، بندر و... هنوز بسیار عقب هستیم به سیاست های دولت در زمینه بهبود وضعیت صنعت، کشاورزی، معادن، انرژی، تجارت خارجی و... اشاره کرد و افزود:
وزارتخانه های آموزش و پرورش، آموزش عالی، بهداشت وکار نیروهای حرفه‌ای و

ماهــر را در آینده نزدیک تربیت خواهند کــرد و برای این امر بودجه لازم در نظر گرفته شده است.

همچنین وزارت امور اقتصادی و دارایی با اجرای سیاست ارزی توانسته است موفقیت‌هایی به دست آورد.

رییس جمهور با اشــاره به این نکته که اظهارات وی و سایر اعضای هیأت دولت منافاتی با حرف‌های دولت گذشــته نداشته و تنها شرایط کار و تصمیم گیری‌ها تغییر کرده است به ذکر آماری به نقل از بانک مرکزی پرداخت و با بیان افزایش چشمگیر در درآمدهای دولت اظهار داشــت: درآمدهای دولت در ســال ۶۸، نســبت به ارقام پیش بینی شده در بودجه افزایش داشــته است . همچنین در زمینه پرداخت ها، نسبت به بودجه جاری یک درصد، کاهش داشته‌ایم. ولی در مورد بودجه عمرانی ۴۹ درصد افزایش داشته. و این در حالی است که در سال ۶۷، ۱۳ درصد بودجه جاری را اضافه و خرج شده بود.

وی افــزود: از لحاظ ارقام مالی صادرات غیر نفتی مــا ۲۰/۳ درصد و واردات ۵۷ درصد افزایش یافته اســت که واردات عمدتاً شــامل کالاهای سرمایه ای است، در زمینه صنایع طی چند ماه گذشته ۵۲۵ میلیون دلار برای صنایع سنگین و سبک، معادن و تجارت، ارز داده شده است که این سیاست موجب کسب درآمدهای ریالی قابل توجهی برای دولت بوده اســت و همین امر سبب شده تا ما امسال بتوانیم برای نخستین بار عیدی کارمندان را به صورت نقد پرداخت کنیم.

رییس جمهور با اشــاره به این مطالب که سیاســت ارزی جاری پس از بررسی های لازم مورد تایید کلیه کارشناســان قرار گرفته است اثرات مثبت سیاست جمع آوری نقدینگی از طریق تولید وعرضه کالا در بازار را مورد تأیید قرار داد.

رییس جمهور در ادامه گفت: ما البته می‌توانستیم ارز را با قیمت ۷۰ ریال در اختیار تولید کنند گان قرار دهیم که در این صورت کالا ها با نرخ بســیار کمتری تولید شــود اما این سیاست برای کل مملکت مضر بود چرا که این درآمد ارزی به همه مردم متعلق است و قیمت واقعی آن نیز ۷۰ ریال نیست که باید بعداً هنگامی که تعادل ایجاد شد قیمت واقعی

آن را تعیین کنیم. ما اگر ارز را با قیمت ۷۰ ریال در اختیار تولید کنندگان می گذاشتیم در واقع به اشتهای مصرف دامن زده بودیم و از جیب نسل آینده خرج کرده بودیم و نتیجه آن کاهش درآمدهای دولت وروآوردن به استقراض می‌شد که این خود منجر به افزایش تورم می گردید.

وی گفت: در شرایط حاضر که ما ارز را با نرخ ۸۰ تومان در اختیار تولید کنندگان گذاشته ایم، کارخانه های پروفیل سازی می‌توانند با این ارز ورق وارد کرده و پروفیل را به قیمت کیلویی ۵۰ تومان تولید کنند. در صورتی که الآن پروفیل کیلویی ۱۵۰ تومان هم به دست مردم نمی‌رسد، ظرفیت تولید لوله و پروفیل در کشور یک میلیون و دویست هزار تن است که حدود ۵۰۰ هزار تن بیش از مصرف مردم می باشد. در این صورت قیمت لوله و پروفیل به آسانی به ۶۰ تومان با همه سودهایی که به آن تعلق خواهد گرفت می‌رسد به وفور هم موجود خواهد بود. همین بحث در مورد آلومینیوم، آهن و میلگرد نیز صادق است.

این برنامه هاقیمت ها را می‌شکند ولی ما قیمت‌های دولتی را هم برای طرح‌های مهم حفظ خواهیم کرد.اما طبیعت بازار را برمبنای ارز رقابتی قرار می‌دهیم.

نتیجه این سیاست افزایش تولید کالا، ایجاد اشتغال، سود دهی کارخانه ها و درآمد بیشتر دولت برای اجرای طرح های مهم است و سوبسیدهایی که مردم را تنبل بار می آورد نیز ادامه نخواهد یافت.

کاهش قیمت کالاها

آقای هاشمی در ادامه گفتگو با خبرنگاران به مسأله تورم اشاره کرد و گفت: در این پنج شش ماهه اخیر قیمت بخشی از کالاها کاهش داشته و برخی نیز سیر صعودی داشته است، در سال گذشته رشد تورم در تمام طول سال ۲۸/۸ درصد بوده است که امسال رشد تورم تا به حال ۱۹/۸ گزارش شده است. اگر تولید در همه جهات حرکت کند نرخ تورم زودتر کاهش خواهد یافت.

حجت‌الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی با اشاره به این که عمده ارزهایی که دولت در اختیار تولید کنندگان گذاشته در این دو سه ماهه اخیر بوده است گفت: تأثیر این اقدامات طی چند ماه آینده در بازار مشاهده خواهد شد.

وی اضافه کرد نرخ تورم در عمده فروشی طی سال گذشته ۲۱/۵ درصد بوده که امسال به ۱۹/۲ درصد رسیده یعنی دو درصد در رشد آن کاهش داشته‌ایم.

ریاست جمهور در ادامه به مقایسه میزان تولید در کارگاه های بزرگ طی سال گذشته پرداخت و گفت میزان تولید کارگاه های بزرگ در سه ماهه اول سال ۶۷، ۸/۵ درصد افت داشته که این افت در سه ماهه اول سال ۶۸ به ۶/۱ درصد کاهش یافته است. طی سه ماهه دوم و سوم سال ۶۸ نیز در این کارگاه ها ۸/۱ درصد رشد تولید داشته‌ایم که در سال گذشته در همین مدت ۱۱/۲ درصد افت گزارش شده بود.

وی اضافه کرد: میزان تولید روغن نباتی ۳۶ درصد ، الیاف و پلی استر ۲۵ درصد، فرش ماشینی ۱۴ درصد، کاغذ ۲۰ درصد، روغن موتور ۵۰ درصد ،لاستیک ۱۱ درصد، پودر شوینده ۱۵درصد، سیمان ۶ درصد، لوله ۳۷ درصد، کنتور آب۱۸ درصد، لامپ روشنایی ۱۰ درصد ، پوپر برقی ۳۳ درصد و ... رشد داشته است. و این نشان دهنده بهبود وضع تولیدکشور است.

رییس جمهور سپس ضمن دعوت از وزارتخانه‌های مختلف برای ارایه عملکرد شان به مردم در پایان سال جاری خلاصه ای از فعالیت‌های انجام شده وزارتخانه های مختلف را برشمرد.

رییس جمهور در مورد وزارت صنایع گفت: در نیمه دوم امسال توسط وزارت صنایع یک میلیارد و نهصد و هشت میلیون دلار به صنعت سبک اختصاص یافته که تأثیر واگذارای این میزان ارز را در آینده خواهیم دید.

در سال گذشته تنها ۶۴۳ میلیون دلار ارز به این صنعت اختصاص یافته بود، حجت‌الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی همچنین افزود: برای طرح‌های تولیدی در شش ماهه دوم امسال ۴۲۰ میلیون دلار پرداخت شده است و همچنین ۱۸ هزار نفر در استان‌ها برای

دریافت موافقت اصولی مراجعه کرده‌اند. در وزارت معادن و فلزات واحدهای تحت پوشش این وزارتخانه ۱۵ تا ۲۰ درصد افزایش تولید داشته‌اند.

میزان تولید مس از ۵۵ هزار تن به ۷۰ هزار تن رسیده که در سال ۶۹ به ۱۰۰ هزار تن خواهد رسید. تولید آلومینیوم در حال حاضر ماهانه ۱۰ هزار تن و برابر نیازهای مردم است اگر کمبودی احساس می‌شود به خاطر اشکال در توزیع است نه در تولید. صادرات سرب و روی به ۳۰ میلیون دلار رسیده و میزان صدور مس از ۴۱ میلیون دلار به ۶۵ میلیون دلار افزایش یافته است.

وی سپس موفقیت‌های وزارت نفت را برشمرد و گفت: در تولید کودشیمیایی اوره از خودکفایی هم گذشته‌ایم و ۳۰۰ هزار تن اضافه تولید داریم که یا باید صادر کنیم و یا در داخل زمینه مصرف آن را فراهم سازیم. تزریق گاز در چاه های نفت بسیار توسعه داده شده که در زمان جنگ این کار صورت نمی‌گرفت که بسیار ضرر داشت اکنون پالایشگاه کنگان راه اندازی شده و شهرها به سرعت به شبکه گازرسانی متصل می‌شوند.

رییس جمهور در زمینه فعالیت‌های وزارتخانه‌های جهاد و کشاورزی گفت: جهاد اکنون در شیلات به تولید خوبی دست یافته و برای بهره گیری از ظرفیت تولید ماهی پرورشی طرح‌های خوبی دارد.

تعداد زیادی کشتی صیادی خریداری شده که به میزان صید شیلات اضافه خواهد شد.

در بخش کشاورزی در سطح ۴۵۰ هزار هکتار افزایش عملکرد معادل ۱۲۴۰ کیلوگرم در هکتار داشته‌ایم.

عرضه سموم دفع آفات و کود در سطح مطلوبی بوده و اکنون انبارها وضع خوبی دارد و میزان ارایه ماشین آلات وادوات کشاورزی را نیز به دو برابر رسانده ایم. به میزان تولید جوجه یک روزه سه میلیون قطعه افزوده شده و قرار است که میزان تولید به ۲۷ میلیون قطعه برسد.

رییس جمهور در زمینه فعالیت‌های وزارت پست و تلگراف و تلفن گفت:

هزار روستا به شبکه مخابراتی متصل شده، دستگاه‌های فاکس به اندازه کافی در کشور

موجود است و توسعه نیز خواهد یافت.

ریاست جمهور پیرامون فعالیت‌های وزارت کار و امور اجتماعی گفت: صدو بیست میلیون دلار برای بن کارگری اختصاص یافته و این وزارتخانه برای مشاغل جانبازان طرح‌های خوبی تدارک دیده است. تعاونی های مصرف، مسکن و کار توسعه خوبی یافته‌اند و طرح ۱۵۰خانه بهداشت کارگری توسط این وزارتخانه در دست اجراست.

وی درباره اقدامات وزارت مسکن و شهرسازی گفت: شهرهای فراوان اقماری در سطح کشور توسط این وزارتخانه احداث و مراحل تکمیل امکانات آن در دست اجراست و قرار است این شهرک‌های اقماری بدون دریافت قیمت زمین و با قیمت تمام شده به مردم واگذار شود.

آقای هاشمی اضافه کرد: به زودی ترتیب واگذاری زمین به مردم به دو صورت داده خواهد شد، اول کسانی که مستحق دریافت خانه هستند و سپس کسانی که می‌توانند زمین را گرفته و انبوه سازی کرده و طبق شرایط ما به واجدین شرایط واگذار کنند.

فعالیت‌های وزارت بهداشت و درمان موضوع دیگر سخنان دیدار رییس جمهور بود.وی گفت: خوشبختانه تولید دارو به سرعت افزایش یافته و به حدود ۶۵ درصد رشد رسیده البته هنوز تخت بیمارستانی، بیمارستان و نیروهای مناسب کم داریم، که طبق برنامه قرار است این کمبودها مرتفع گردد.

وی سپس بخشی از فعالیت‌های این وزارتخانه را به شرح زیر برشمرد:

موافقت اصولی با تأسیس ۵۰ دانشکده پزشکی در سطح کشور، خرید تعدادی خوابگاه برای دانشجویان علوم پزشکی و ساخت تعداد قابل توجهی خوابگاه در سراسر کشور، احداث ۶۰۰ خانه بهداشت، ۶۵۰ مرکز بهداشتی، ایجاد ۳۰ آموزشگاه به‌ورزی و افزایش مایه‌کوبی بیماری‌های کزاز، دیفتری، سرخک و غیره .

حجت‌الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی درباره فعالیت های وزارت فرهنگ و آموزش عالی به نکات زیر اشاره کرد:

تأسیس ۳۳ دوره کاردانی ، ۳۱ رشته کارشناسی، ۳۸ رشته کارشناسی ارشد، و ۱۳

رشـــته دکترا، موافقت با احداث ۵۰ مرکز آموزشی و جذب بودجه ۸۲ میلیون دلار برای تجهیزات دانشـــگاه ها. مـــورد دیگر پرداخت ۱۵ میلیون دلار بـــرای کتاب های علمی از طرف این وزارتخانه است.

وی ســـپس در بر شـــماری اقدامات وزارت کشور به مســـأله مبارزه با قاچاق مواد مخدر اشـــاره کرد و به توســـعه این مهم در دو-ســـه ماهه اخیر پرداخت و گفت: طی این مدت ضربه‌های خوبی به قاچاقچیان وارد شده و امیدواریم که بتوانیم آنها را ریشه کن کنیم. اما استکبار جهانی در این زمینه نیز شرارت هایی دارد که مانع از موفقیت کامل می شود. گروهک‌های سیاســـی ضد انقلاب کـــه نوعاً زندگی آنها را اســـتعمار گران به خصوص آمریکا تأمین می کند پشتیبان جریان قاچاق هستند.

رییـــس جمهور ســـپس به اقدامات وزارت دفاع و امکانات دفاعی کشـــور اشـــاره کرد و گفت: نیروهای مسلح کارهای خود را به زودی با انجام مانورها و پی گیری آموزش ها و مهندسی رزمی انجام می‌دهند. در بعد صنایع نظامی و دفاع ما نمی توانیم به امید دیگران باشـــیم در این زمینه اهمیت زیادی به صنایع دفاعی داده ایم.اکنون ما حتی از کشـــورهای پیشرفته هم کاربرد سلاح هاو سلاح شناسی را بهتر می دانیم.

پیشـــرفت های خوبی در زمینه صنایع دفاعی داشـــته ایم که البته توقع به جایی نیست که من بگویم چه و چه مقدار ســـاخته ایم. امیـــدوارم که جنگی پیش نیابد که آنها را به کار گیریم، اما اگر شـــرارتی پیش آمد آن وقت دشـــمن خواهد دید که فرزندان اســـلام چه ساخته‌اند.

وی در ادامـــه با توضیح در مورد برنامه دیگر وزارتخانه ها و دســـتگاه های دولتی اعلام کرد که در سال آینده سه هزار کلاس درس در تهران به فضای آموزشی اضافه خواهدشد همچنین برای رفاه معلمان برنامه های ویژه ای در دست تهیه است.

وی افزود: در مورد حمل کالا بدون آن که ماشین اضافه کنیم ظرفیت حمل ونقل را سی درصد افزایش داده ایم وهم اکنون میزان پرداخت دموراژ(توقف کشـــتی در بندر) بسیار کم شده است و راه آهن بافق به بندرعباس تا سیرجان آماده افتتاح شده که این شبکه راه

آهن مقدار زیادی از بار سنگین مشکلات حمل و نقل را حل خواهد کرد.
آقای هاشمی همچنین گفت که وزارت صنایع سنگین در آینده نزدیک از فعال ترین وزارتخانه هاخواهد بود و تعداد زیادی اتوبوس، کامیون، و مینی بوس تولید و با قیمت دولتی به مردم داده خواهد شد. همچنین با اختصاص ارز هفت تومانی به مردم بسیاری از مشکلات در آینده حل خواهد شد.
رییس جمهور برنامه های وزارت بازرگانی را نیز که عمده آنان بر محور صادرات و واردات استوار است بیان داشت و در مورد ایجاد تسهیلات بیشتر در گمرکات و فرودگاه‌ها تأکید کرد.
وی در پاسخ به سئوال خبرنگار رسالت که پرسید «کالاهایی که با ارز صادراتی تولید می شوند هم اکنون با مشکل جدی روبرو هستند و بانک مرکزی به تعهدات خود در سال جاری در قبال دستگاه های دولتی نظیر وزارتخانه های صنایع و صنایع سنگین، عمل ننموده است و با توجه به غیر واقعی بودن نرخ خرید واریز نامه صادراتی توسط بانک، دولت چه زمانی نسبت به این مسئله اتخاذ تصمیم خواهد نمود.» اظهار داشت: در مورد ارز صادراتی تصمیم گرفته شده است که بانک ها این ارز را در اختیار دستگاه‌ها قراردهند، (چه این که مردم ارز صادراتی را به بانک بفروشند یا نه) و در سال آینده بیش از ۲ میلیارد دلار ارز صادراتی برای این منظور تخصیص خواهد یافت. قرار بود بانک مرکز در سال جاری ارز صادراتی در اختیار کالاهای مشمول این ارز قرار دهد ولی چون در گذشته ارز صادراتی از طرف صادر کنندگان کالا به بانک مرکزی تحویل داده نشده بانک نتوانست به تعهدات خودعمل کند لذا ما تصویب نمودیم که بانک ارز را به نرخ صادراتی عرضه نماید اما لازم نیست صرفاً این ارز را از صادر کنندگان تحویل‌بگیرد. بانک ارز موجود را به کالاهای مشمول ارز صادراتی به همان قیمت در اختیار واحدهای تولیدی قرار می دهد، این اقدام از نیمه اسفندماه آغاز شده و تا پرداخت همه تعهدات ادامه خواهد یافت.
حجت الاسلام و المسلمین هاشمی رفسنجانی در ادامه پاسخ به این سئوال افزود: نوع

ارزی که در اختیار واحدها قرار می گیرد عبارت از ارز دولتی، ارز صادراتی و ارز رقابتی به نرخ دولتـــی تولید می کنند. کالاهای نیمه ضروری که معتقدیم قیمت آنهانباید گران شود وحتی برای آنها تعیین قیمت گردد ارز صادراتی دریافت می کنند. کالاهایی که با ارز رقابتی تولیدمی شوند از ضوابط قیمت گذاری معاف هستند و قیمت هر کالا براساس هزینه تولید آن توسط ارز رقابتی و یا عرضه و تقاضا تعیین می گردد.

ریاست جمهوری در جواب به این سئوال که «در ابتدای اعلام سیاست فروش ارز رقابتی، اعلام گردید که این سیاســت ها بلند مدت بوده وحداقل به مدت ۲ ســال تغییر نخواهد کرد که این امر حکایت از جهت گیری مثبت دولت به سمت ایجاد ثبات اقتصادی دارد آیا به نظر شـــما این سیاســت کلی و اصولی با تصمیمات مقطعی و غیر مؤثر مثل شـــمول مجدد قیمت گذاری بر نوشــابه، کالباس و سوســیس بی اعتبار نمی گردد.» گفت: خیر، سیاســت تخصیص ارز به صورت دولتی ، رقابتی و صادراتی ادامه خواهد یافت. آن چه ما دســتور دادیم جلوی آن گرفته شــود، این بود که ارز از طریق دلالان عرضه نشــود و توســط صنوف معین فروخته شــود. در مورد نوشــابه به دلیل اینکه استفاده از ارز رقابتی برای آن‌ها مقرون به صرفه نبود مقرر گردید آنها به مقدار مورد نیاز هر کیلو گرم شکر را ۳۰۰ ریال از ما دریافت کنند (یعنی کمتر از نرخی که برای آنها تمام می شــود) و فرض هم براین اســت که اگر واحدهای تولیدی نوشــابه با ظرفیت کامل فعالیت و تولید داشته باشــند نرخ نوشــابه از آن چه که اکنون در بازار آزاد وجود دارد پایین تر خواهد آمد در حال حاضر واحد های تولیدنوشــابه ۱/۵ میلیارد بطری نوشابه تولید می کنند در صورتی که دارای ظرفیت تولید ۳ میلیارد بطری اســت با این اقــدام ظرفیت واحدها فعال خواهد شد، درآمد آنها افزایش می یابد، مالیات دولت افزایش پیدا می کند وجنس هم به اندازه کافی در جامعه عرضه می شود.

در زمان جنگ و تاکنون ۴۰ هزارتن شکر در اختیار کارخانه نوشابه سازی قرار می گرفت که امروز به ۸۰ هزار تن افزایش یافته است.

در مورد سوســیس و کالبــاس واحدهای ذی ربط قصد گران کــردن این محصولات را

داشتند که به دلیل این که غذای سرپایی مردم می باشد گفته شد قیمت حفظ شود. و در صورت لزوم سوبسید از دولت دریافت کنند.

وی در مورد جنجال تبلیغاتی غرب در مورد گروگان‌ها در لبنان اظهار داشت: اوج قضیه موقعی بود که آقای شیخ فضل الله در یک سخنرانی در لبنان گفتند که ما طرفدار آزادی گروگان ها هستیم به عنوان نقطه ضعف برای لبنانی ها مطرح می کردند مصادف با آن یکی از روزنامه های ایران که انگلیسی زبان هست چنین حرفی زده بود. تفاوت این دو حرف معنایی برای دنیا دارد. ما علاقه مند هستیم که مسئله گروگان ها حل شود امیدی هم پیدا شده است من فکر می کنم خود اینها ارتباطاتی با دولت های منطقه و چیزهای دیگر هم بوده است. من جو را از دور این گونه می بینم که به هر حال مسئله گروگان‌ها به طرف حل شدن پیش می رود ولی ما در این قضیه رکن نیستیم و فقط می توانیم از طریق توصیه ها اقدام کنیم.

رییس جمهور در پاسخ به این سئوال که «آیا دولت برای مبارزه با قارون‌ها برنامه‌ای دارد یا خیر» گفت: ما فکر می کنیم این که یک نفر یا یک گروه بتوانند سیاست های کشوررا تحت تأثیر قرار دهند به هیچ وجه قابل تحمل نیست و برنامه هایی هم در این زمینه در دست داریم اما ابتدا باید زمینه های آن برنامه را که آغاز کرده‌ایم فراهم کنیم. و امیدواریم در یک زمان معقول شما دیگر شاهد چنین جریان هایی در کشور نباشید.

حجت الاسلام و المسلمین رفسنجانی در مورد روند صعودی قیمت‌ها اظهار داشت: ما در مورد کالاهایی که بنا گذاشتیم آزاد شود تمهیداتی نداریم یعنی باید تابع عرضه و تقاضا باشد اما در این قطعه برخی اجرای قوانین تعزیرات که مجمع تشخیص مصلحت تصویب کرده و در اختیار وزارت بازرگانی قرار دارد سازمان معینی در نظر گرفته‌ایم و در آینده کالاهایی که قیمت آنها معین می شود به وزارت بازرگانی اعلام می گردد تا آنها را از طریق تعزیرات کنترل کنند.

وی در مورد پیش بینی وضعیت تولید وصادرات غیر نفتی در سال آینده تأکید کرد: در مورد ظرفیت کارخانه ها من کاملاً خوشبین هستم و در حال حاضر فشار زیادی برای

گرفتن ارز آغاز شده است. تنها در دو ماه اخیر به وزارت صنایع ۳ برابر سال گذشته ارز رقابتی اختصاص داده شده است و متقاضیان برای تولید، به خرید ارز پرداخته اند. صادرات غیر نفتی هم وابسته به افزایش تولید است اگر کارخانه ها تولید را به ظرفیت مطلوب برسانند زمینه برای صادرات غیر نفتی فراهم می شود از ۳،۴ ماه آینده صادرات فعال خواهد شد. امیدواریم آن چه در برنامه ۵ ساله برای درآمد صادرات غیر نفتی در نظر گرفته شده است تحقق یابد.

ریاست جمهور در مورد برخورد با فساد و بد حجابی یادآور شد: بد حجابی مشکلی است که کما بیش از ابتدای انقلاب وجود داشته است. هنوز آدم های نابابی وجود دارند که در برابر حجاب مقاومت می کنند و هنوز نمی توانند درک کنند که در یک کشور انقلابی و اسلامی زندگی می کنند و باید خود را منطبق کنند، ممکن است برخی از آنها عقیده نداشته و غیر مسلمان باشند ولی به هر حال حجاب یک قانون است و ما بنا داریم قانون اجرا شود. وزارت کشور برای مبارزه با بدحجابی طرحی تهیه کرده و به مجلس برده است که در دست تصویب است که پس از تصویب و ابلاغ دست وزارت کشور برای مبارزه قانونی با این پدیده باز خواهد شد. البته این پدیده روبه افول است فقط باید مقداری فشار را زیاد کرد تا کسانی که هواهایی در ذهنشان هست تسلیم شوند.البته من بیشتر به نصیحت متوسل می شوم و سعی می کنم آنها خود آگاه شوند وبه ما و خودشان زحمت ندهند، تا سلامت جامعه محفوظ بماند.

آقای هاشمی رفسنجانی در پاسخ به سئوال خبرنگار خبرگزاری جمهوری اسلامی پیرامون مشکل حمل و نقل مردم تهران گفت: تهران شهری است که برای این میزان جمعیت ساخته نشده و بافت شهر نا سالم است و با راه افتادن مترو و در اختیار قرار دادن تعدادی اتوبوس برای شرکت واحد و اصلاح حقوق راننده گان و بهبود وضع راننده گی در تهران این مشکل حل خواهدشد.

رییس جمهور افزود: حدود ۶ هزار اتوبوس در ایران تولید می شود که شمار قابل توجهی از آن به تهران اختصاص خواهد یافت.

رییس جمهور درپاسخ سئوال دیگر پیرامون میانجی‌گری شوروی در مسئله ایران و عراق گفت: ما یک طرف این مسئله هستیم که صلح می خواهیم و شوروی‌ها در این زمینه دعوتی کردند و ما پذیرفتیم وما از آنها برنامه کار را خواسته ایم که هنوز برنامه‌شان را به ما ارائه نداده‌اند ، البته دبیر کل سازمان ملل متحد در این زمینه جلوتر است و مذاکرات در نیویورک و یا جای دیگر انجام خواهد شد.

وی پیرامون پیشنویس اجلاس آتی وزرای خارجه دو کشور که تسلیم نمایندگان دائمی ایران و عراق در سازمان ملل شد گفت: ما هیچ تغییری را نمی پذیریم ومسلماً چیزی غیر از قطعنامه ۵۹۸ را نخواهیم پذیرفت.

آقای هاشمی رفسنجانی در پاسخ به سئوال خبرنگار روزنامه ابرار پیرامون واگذاری صنایع غیر استراتژیک به مردم گفت: براساس قانون اساسی بخشی از صنایع باید در اختیار دولت باشد و ما این قسمت ها را نمی توانیم بدهیم و صنایع ما در دست دولت اعم از وزارت صنایع سنگین، صنایع ملی ، بانک ها، بنیاد ۱۵ خرداد، بنیاد شهید، بنیاد مستضعفان و برخی دیگر از نهادهای دولتی است و سیاست ما این است که این صنایع (غیر استراتژیک) حتی الامکان به بخش خصوصی برود و ما راه این کار را بورس می بینیم و بورس هم هر شرکتی را نمی پذیرد و شرکت‌های سود ده وارد بورس خواهندشد.

رییس جمهوری در پاسخ به سئوال همین خبرنگار در مورد استفاده دولت از اعتبارات خارجی در برنامه ۵ ساله گفت: در بعضی از بخش ها مانند سدسازی، پیروشیمی، لاستیک، آلومینیوم وچند رشته دیگر طرح هایی را مشخص کرده ایم و طرف‌های خارجی آمده و مذاکر کرده اند وهمین کارخانه آلومینیوم بندر عباس، سیمان، کاغذ، لاستیک، پیروشیمی و چند سد به صورت اعتبار ساخته خواهد شد واین اعتبار به شکل وام نیست و شرکت خارجی با برگشت سرمایه‌اش طی چند سال از محصول کارخانه می برد.

وی افزود: از این پیشنهاد استقبال خوبی در دنیا شده و البته ما شرایط سنگینی داریم و بعضی شرایط ما را نپذیرفته اند.

آقای هاشمی رفسنجانی پیرامون اثرات منفی دریافت مالیات و مکانیسم دریافت مالیات گفت: در برنامه تکلیف شده که قانون مالیات باید اصلاح شود. عدالت اجتماعی که سیاست اصلی ماست باید مایه اصلی حرکت ما باشد.

رییس جمهور افزود: با توجه به تأکید حضرت امام (ره) دولت و مجلس برای تحقق عدالت اجتماعی به دلیل شرایط نامطلوب، افراد ناباب، درآمدهای سرشار پیدا کردندو این افراد با شیطنت و شایعه پردازی و احتکار قدرت خرید مصرف کنندگان را کم کردند.

رییس جمهور افزود: با ایجاد شرایط تعادل و افزایش تولید و اشتغال ، آرمان ها و اهداف اسلامی قابل اجراست.

آقای هاشمی رفسنجانی افزود: قشر کارمند و حقوق بگیر در گذشته بدترین زندگی را داشته و ما امسال پرداخت عیدی را شروع کرده ایم و سال آینده به نسبت خوبی میزان عیدی افزایش خواهد یافت. ما حداقل مزد کارگران را با یک افزایش ۲۲ در صدی از ۸۳ تومان به صد تومان در روز رساندیم و باید به وضع مزد بگیرها بیشتر برسیم و تورم را بشکنیم و این کار دو تا سه سال به طول خواهد انجامید.

رییس جمهور در پاسخ به سئوال خبرنگار روزنامه اطلاعات در مورد آزاد کردن فروش بنزین گفت: پیشنهاد وزارت نفت، فروش آزاد بنزین به قیمت لیتری ۴ تومان بود اما شورای عالی اقتصاد مانع گرانی قیمت بنزین شد.

رییس جمهور پیرامون حذف سوبسیدها گفت: ما الآن به همه چیز سوبسید وارز دولتی می‌دهیم ما به کالاهای اساسی مردم از قبیل گازوییل و نفت و برق سوبسید می دهیم و این روند همچنان ادامه دارد.

رییس جمهور افزود: شورای اقتصاد اخیراً با افزایش نرخ برق به ازای ۲ ریال در هر کیلووات مخالفت کرد.

رییس جمهور در مورد اصلاح سیستم اداری کشور گفت: ما در این زمینه از همان روزهای اول کار را شروع کردیم و سازمان امور اداری و استخدامی در این زمینه طرح

نسبتاً خوبی دارد که در دولت بحث شد و بخشنامه ای تهیه شد و به همه ارگان ها تا نیمه اردیبهشت فرصت داده شده تا دلایل کندی کار را اعم از نیروی انسانی و یا موانع قانونی بررسی کنند.

وی در پاسخ به سئوال خبرنگار دیگری پیرامون موضع رسمی ایران در برابر کشتار مسلمانان کشمیر گفت: ما ظلمی را که به مردم کشمیر می شود به شدت محکوم می کنیم و از دولت هند خواسته ایم که با مردم کشمیر به گونه ای دمکراتیک برخورد کند، مخصوصاً که حکومت وقت هند در سازمان ملل متعهد شده بود، که آرای مردم کشمیر را بپذیرد.

رییس جمهور افزود:البته ما دلمان نمی خواهد که روابط خود را با هند تیره کنیم اما حق مردم کشمیر است که خود سرنوشتشان را تعیین کنند.

رییس جمهوری در پاسخ به سئوالی درباره تحولات دنیا و تأثیر آن بر ایران گفت: پیش بینی این تحولات دشوار است و دنیا یک قطبی می شود. و مسئله وحدت دو آلمان برای آمریکا ، شوروی، فرانسه، لهستان و کشورهای متخاصم مسئله ای جدید است.

رییس جمهور تأکید کرد: ما بنا داریم روی پای خود بایستیم و ایران به عنوان یک وزنه در دنیای امروز و به صورت کشوری مستقل باقی خواهد ماند و البته بهای نسبتاً سنگینی هم برای این سیاست خود می پردازد ولی در هر حال مشکل خاصی را پیش‌بینی نمی کنیم.

رییس جمهور در پاسخ به سئوال خبرنگار یک روزنامه درباره جنجال خبری استکبار جهانی در مورد حادثه ورزشگاه شیرودی گفت: این نشانه کینه، بغض و یأس دشمنان ما است و این حادثه جزئی اولین بار نبود که اتفاق می افتاد و در گذشته نیز وجود داشته است و برای این که نیروهای ضد انقلاب را به نشاط بیاورند سروصداهای خیلی زیادی را ایجاد کردند و این حادثه هوشیاری و وظایف تبلیغی ما را می طلبد.

آقای هاشمی رفسنجانی هر گونه ترمیم کابینه و تعویض وزرا را رد کرد و گفت: از همه وزرا راضی هستم و شایعه ترمیم کابینه صحت ندارد ، البته بعضی از وزرا بهتر و قوی‌تر

عمل می کنند و به نظر نمی‌رسد نیازی به این ترمیم داشته باشیم.
رییس جمهور در پاسخ به سئوالی پیرامون علت عدم توفیق برنامه ضد تورمی دولتی و جلوگیری از سیر صعودی قیمت‌ها گفت: اولاً ما توانسته‌ایم در این زمینه موفقیت داشته‌باشیم و در ماه‌های آبان و آذر افت تورم داشته‌ایم.
رییس جمهوری افزود: در آینده صرافی‌ها به همین صورت فعالیت خواهندکرد.
اگر چه این وضع فروش ارز را در خیابان به این صورت نمی پذیریم، رییس جمهوری پیرامون مذاکرات ایران و آمریکا در مورد گروگان های لبنان گفت: ما حرف همیشگی خود رامی زنیم وضع گروگان ها اصلاً به ما مربوط نیست البته آمریکا و انگلیس خواسته‌اند که از نفوذ خود در لبنان برای آزادی گروگان ها استفاده کنیم و ما هم گفته‌ایم موقعی از نفوذ خود برای آزادی گروگان ها استفاده خواهیم کرد که آنها متقابلاً از نفوذ خود برای آزادی گروگان های ایرانی استفاده کنند و شرارت های خود را کم کنند و ما اصلاً طرف معامله نیستیم.
وی افزود: البته ما در دادگاه لاهه در ارتباط بامسایل حقوقی باآمریکا همواره مذاکره داریم و در زمینه گروگان ها صحبت هایی می شود واخیراً هم صحبت هایی شده است و واقعاً من و سایر دوستان علاقه مندیم که این مسئله حل شود و آمریکا و دیگران همیشه از این مسئله به عنوان اهرمی برای تروریسم خواندن لبنانی ها استفاده می کنند و لذا به طور جدی دنبال حل قضیه نیستند.
رییس جمهوری تأکید کرد: با آمریکا مذاکراتی انجام نشده و تنها پیام هایی بوده که ما از سیاستمداران غربی که به ایران آمده اند دریافت داشته ایم.
رییس جمهور پیرامون بنیه دفاعی کشور در پاسخ به سئوال همین خبرنگار گفت: نیروهای نظامی ما با بازسازی ابزار خود، آموزش‌های عمیق‌تر و مانورهای عملیاتی گوناگون به بهبود امکانات خود می‌پردازند.
وی ضمن اظهار خشنودی نسبت به آینده کشور و این مطلب که از نظر وی آینده معنوی و مادی انقلاب بسیار مطلوب خواهد بود گفت: این شایعاتی که این روزها در مورد تفرقه

و یا اختلافات اصولی مطرح می شــود کلاً دروغ است و مردم و مسئولان ما بر سر اصول و آرمان های انقلاب هیچ گونه اختلافی ندارند و مردم نگران این طور مســایل نباشــند و اتحاد خود را حفظ کنند.

رییس جمهور با تأکید مجدد بر حمایت جمهوری اسلامی ایران از مسلمانان جهان بدون دخالت در امور داخلی کشورها گفت: ما این را حق خود می دانیم که از هر مسلمانی که در هر گوشه دنیا حق خود را مطالبه می کند حمایت کنیم.

آقای هاشــمی رفســنجانی در پایان این کنفرانس مطبوعاتی که دو ســاعت و نیم به طول انجامید توفیق امت اسلامی را آرزو کرد.

آغاز سال ۱۹۹۰ میلادی

پیام تبریک آیت الله هاشمی رفسنجانی به مناسبت آغاز سال جدید میلادی

بسم الله الرحمن الرحیم

میلاد فرخنده پیامبر خدا یکی از پرچمداران عدالت وعطوفت، حضرت عیســی بن مریم «علیه الســلام» و آغاز ســال ۱۹۹۰ میلادی بر عموم مســیحیان جهان و پیروان راستین آن حضرت، خاصه هموطنان مسیحی مبارک باد.

انبیا و اولیای الهی انســان های برگزیده‌ای هســتند که به مصداق آیه شریفه «و ما اسئلکم علیــه من اجر ان اجری الاعلی رب العالمین». چشــم پاداش جز بــه خدای عالم ندارند و تنها هدفشــان نجات و سعادت بشر اســت، تا آنجا که در کار دعوت خلق، رنج و عذاب دشمنان را به جان می خرند و از طعن و تشنیع تیره دلان نمی هراسند، تا به وظیفه هدایت و رهبری خلق عمل کرده، و نفوس انسانی را از خبائث و رذائل اخلاقی پاک کنند.

عیســای مســیح(ع) هم چون دیگر پیام آوران اولی العزم الهی حرکت و دعوت خویش

را براساس حریت فکر و صیانت و کرامت انسان بنا نهاد تا شرف و اعتبار ابنای بشر از شر تباهی‌ها و آشفتگی‌ها مصون و محفوظ بماند. او بر گزیده حق و مشعل دار هدایت و رحمت، و بشارت دهند گم شدگان و غم خوار ستم دیدگان عالم بود. او منجی بشر، یاور محرومان و خصم اهریمنان و مستکبران بود.

او بر انگیخته شد تا با دم مسیحایی خود ارواح آلوده به آفات و امراض دنیوی را شفا بخشد، در حالی که امروز تعالیم مقدس مسیح و رهنمودهای انسان ساز آن حضرت در تمام جهات و ابعاد خود مقهور و ملعبه انواع دسیسه ها و طوفان های مسموم فرهنگی و دستخوش تحریف و بمباران های تبلیغاتی و در معرض تهاجم همه جانبه فرزندان شیطان قرارگرفته است و امروزه میلیون‌ها مسیحی و غیرمسیحی در سراسر جهان گرفتار فقر و تبعیض و استثمار مشتی سلطه جوی غارتگر هستند که متأسفانه بسیاری از این غارت‌گران خود را پیرو این پیامبر عظیم الشأن معرفی می کنند.

این مدعیان دروغین دموکراسی به جای تأسی به طهارت و تعالیم آسمانی حضرت مسیح که ضامن سلامت اندیشه و روح بلند انسانی است، سعی در به انحراف کشیدن و مهارکردن حرکت های انقلابی و مردمی نسل به پا خاسته دارند تا بلکه صدای مظلومیت درماندگان و به پا خاستگان گیتی را که در جهت محو قطب‌های استعماری هدف‌گیری شده‌است، با هر شیوه و به هر وسیله‌ای خاموش و مخذوش کنند.

اکنون که دیوارهای آهنین مکتب‌های الحادی و کمونیستی یکی پس از دیگری فرومی‌ریزد و غرب و شرق در تحقق وعده‌های الهی طعم تلخ انحرافات اخلاقی و عقوبت پشت کردن به آرمان‌های انسانی را می‌چشند، تنها راه نجات از مخمصه‌ها و آلام استقامت درونی، پیوند با نفوس قدسیه و توسل به حبل المتین انبیاء و اولیا است، بجاست که انسان‌های آزاده برای حاکمیت عدالت به پا خیزند و با بهره‌گیری از رهنمودهای نجات بخش ادیان الهی راه خود را هموار و سعادت جاودانی خویش را تضمین کنند و اجازه ندهند که به جای مادیت مارکسیستی نوعی دیگر از مادی گری که بهر حال با سعادت واقعی انسان ها در تضاد است حکم فرما شود.

همان گونه که انبیای عظام پیوسته مصدق یکدیگر بوده اند، پیروان همه مذاهب آسمانی به ویژه هموطنان مسـیحی نیز، بالتبع، مورد عزت و احترام و حمایت حکومت اسـلامی بوده و هستند.

این جانب از خداوند متعال سعادت و سلامت همه یکتا پرستان و خدا جویان را می‌طلبم و آرزو می کنم سال نو برای همه مسیحیان عالم سال خیر و برکت و رفاه و امنیت باشد.

اکبر هاشمی رفسنجانی رییس جمهوری اسلامی ایران

ویژگی‌های بودجه ۱۳٦۹ اولین بودجه دولت سازندگی

آقای هاشـمی هنگام تقدیم اولین لایحه بودجه تنظیمی در دوره ریاسـت جمهوری طی سـخنانی ضمن برشمردن ویژگی‌های بودجه سـال آینده گفت: میزان درآمدهای لایحه بودجـه معادل ۴۰۰/۹/۷ میلیارد ریـال و میزان هزینه های جـاری ۳۹۶۴/۵ میلیارد ریال برآورد شـده است. وی همچنین تصریح کرد که در بودجه سال ۶۶ جای اولویت جنگ به آموزش و پرورش داده شـده اسـت و اعتبارات عمرانی در سال ۶۹ - ۱۶۳۱/۳ میلیارد ریال برآورده شده که نسبت به عملکرد سال ۶۸ - ۶۰/۲ درصد افزایش دارد.

رییـس جمهور با تأکیـد بر تلاش دولت برای کاهش اسـتقراض از سیسـتم بانکی، از نمایندگان خواسـت تا تلاش اصلی خود را براین قرار دهند که بودجه سـال ۶۹ منطبق با برنامه پنج ساله باشد.

حجت الاسـلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی ابتدا با تأکید براین نکته که برای اولین بار

در جمهوری اسلامی، دولت بودجه را براساس برنامه دراز مدت تقدیم مجلس می کند، از نمایندگان خواست تا تلاش اصلی را براین قرار دهند که این بودجه منطبق با برنامه پنج ساله باشد.
وی افزود: در دولت ما قرار براین گذاشتیم که گروهی نیز تشکیل شود تا به من در سازمان برنامه و بودجه برای ارزیابی پی گیری مقطعی در اجرای برنامه پنج ساله کمک کند.
وی ضمن تصریح براین موضوع که از لحاظ داخلی برای اجرای برنامه وضع مناسبی موجود است گفت: دست اندرکاران به ضرورت وجود برنامه رسیده‌اند و نیروهای کاری نیز لمس می کند که ما در کشور نیاز به کار و فعالیت بیشتر داریم.
رییس جمهور همچنین از لحاظ تثبیت موقعیت نظام، شرایط زمانی را مناسب دانست و در این باره افزود: با احتمال بسیار قوی فکر می کنیم دشمنان ما دیگر به دنبال آتش‌افروزی نروند چون تجربه گذشته به نفع‌شان نبوده ولی هاله جنگ در کشور است که تأثیرش را در برنامه و بودجه گذاشته است و ما به بخش دفاع توجه زیادی کردیم. ولی به هرحال با سال‌های گذشته تفاوت دارد و در آمار و ارقام خواهید دید که جای اولویت جنگ را، آموزش عالی و آموزش و پرورش و آموزش حرفه ای گرفته است و این نشان دهنده جهت گیری کار ماست. ولی بهر حال اگر حالت نه جنگ و نه صلح نبود، مقداری از برنامه ها شرایط دیگری می توانست داشته باشد.
حجت الاسلام رفسنجانی آنگاه زمینه را از لحاظ خارجی متفاوت دانست و گفت: دشمنان ما و کسانی که دنبال این مساله هستند که بگویند عصر حاکمیت مذهب مخصوصاً اسلام گذشته است قطعاً مایل نیستند که این برنامه موفق شود. حتی کسانی که معتقدند اگر ایران به خودسازی بپردازد از پیام انقلابی صرف نظر می کند، دروغ می گویند. یعنی قطعاً مایل نیستند که جمهوری اسلامی با ماهیتی که دارد در اجرای برنامه‌اش موفق شود. بنابراین ما هیچ امید کمک به همکاری از سوی دشمنانمان نباید داشته باشیم.
نکته ای که تا به حال گفته نشده و حالا بنده عرض می کنم که در این برنامه سعی شده آن چه که مربوط به برنامه پنج ساله است و باید پیاده شود و به زندگی جاری و اهداف این

برنامه در دوره خودش مربوط می شود به هیچ نحوی متکی به امکانات خارج از خودمان نیست. مواردی را در برنامه پنج ساله داریم که باید از امکانات خارجی استفاده کنیم اما آنها چیزهایی هستند که آثارش بعداً باید روشن شود یعنی در این برنامه ما نتیجه و محصول آنها را نخواهیم داشت.

رییس جمهور افزود: دنیا در حال حرکت به سوی یک قطبی شدن است و مقدار زیادی از فرصتی که برای کشور های مستقل در دنیا بود تا از تعارض قدرت ها استفاده بکنند، در حال از دست رفتن است. و آن تعارض قدرت ها تا حدودی در حال تبدیل شدن به یک نوع تفاهم هایی است که عمدتا در جهت باز شدن دست کسانی است که با ما خصومت و سرنزاع دارند نه سر دوستی، البته نقاط مثبت این هم در جای خودش قابل توجه است که ما در باره این مساله یک بعدی قضاوت نمی کنیم.

رییس جمهور در بخشی دیگر از سخنانش گفت: آنها الان این طور فکر می کنند که پول دست آنهاست. قدرت های مالی دنیا دست آنهاست. مراکز قدرت های فنی دست آنها است و کشورهایی که در اقمار آنها نیستند زندگی شان تا حدود زیادی وابسته به آنها است و رقیب هم در دنیا ندارند. از هر جا که به خواهند فشار می آورند وهمان جا گلوی طرف را می گیرند تا این که تسلیم شود . قاعدتا آثاری هم از این مساله در حال حاضر می بینیم.

درهمین یک ماه اخیر می بینیم که اینها دنبال یک چنین سیاستی خواهند بود، گرچه در دنیای سرمایه داری طبیعت سرمایه داری اینست که سرمایه دارها حتی در یک قطب به رقابت می افتند و مصالحه همه سرمایه داران برای این که دریک خط کاملاً منظم با هم موازی حرکت بکنند خیلی احتمال جدی ای نیست. ممکن است در جاهایی مثل بازار مشترک و گروه های خاص این طور که در این یکی دو سال اخیر اتفاق افتاد. آنها مصالح‌شان ایجاب می کند که الان هماهنگ حرکت کنند. ما در جنگ دیدیم که در بدترین شرایط که هیچ کس مثل ما محاصره نبود توانستیم ابزاری که اینجا داشتیم و مال آمریکایی‌ها بود که جدی‌ترین اهرم‌ها در جریان جنگ بودند و آخرش هم رسماً وارده

جنگ با ما شدند توانستیم ابزارمان را اداره کنیم. به هر حال ما نقطه‌ای که فکر می کنیم ممکن است در آینده اتفاق بیفتد بیش از گذشته این‌است که این‌ها روی کشورهایی که باب طبع آنها نیستند یعنی نظام‌شان و حرکت‌شان، فشار اقتصادی بیاورند. و باید این مرحله را، به خوبی عبور کنیم. یکی از جاهایی که می‌تواند عبور کند از میان کشورهای مهم دنیا همین ایران است. ما واقعا با موجودیت نیروی انسانی‌مان، موجودیت مدیریت‌مان، موجودیت منابع‌مان و تجربه سیاسی‌مان این مجموعه‌ای که در اختیار ماست و به هر حال با رابطه‌ای که با ملت‌های دنیا داریم و امکاناتی که در دنیا داریم در حد این برنامه‌های که الان داریم فکر می کنیم که برای ما عملی است که برنامه‌مان را اجرا کنیم و اگر این برنامه را با دقت اجرا کنیم شرایط ما در پایان برنامه خیلی فرق خواهد داشت تا با وضع فعلی ما و برای برنامه دوم آماده شویم که آن مرحله ایده‌آلی برای ما خواهد بود.

ویژگی های لایحه بودجه سال ۱۳۶۹

همان طور که اشاره شد مهم‌ترین ویژگی لایحه بودجه سال ۱۳۶۹ تنظیم آن در چارچوب قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. آخرین عملکردهای موجود حاکی از هماهنگی بین برآوردهای به عمل آمده در برنامه اول و عملکردهای موجود حاکی از بودجه عمومی دولت درسال ۱۳۶۸ می‌باشد. براساس این اطلاعات درآمدهای مالیاتی در ده ماهه اول سال جاری نسبت به مدت مشابه سال قبل ۲۱/۲ در صد افزایش داشته است. درآمدهای دولت نیز در ده ماهه اول سال ۱۳۶۸ حدوداً ۳/۵ برابر شده و در حدود پیش بینی ده ماهه سال اول برنامه می باشد. در خصوص پرداخت ها نیز چنین روندی قابل مشاهده است. هزینه های جاری (بدون در نظر گرفتن هزینه های تقویت بنیه دفاعی) در ده ماهه اول سال جاری نسبت به مدت مشابه سال قبل ۱۲/۲ در صد افزایش داشته و نسبت به پیش بینی مدت مشابه سال اول برنامه تحقق ۹۵ درصد را نشان می دهد، رشد پرداخت های عمرانی نسبت به سال گذشته بالغ بر ۵۵ درصد بوده است. میزان استقراض دولت از سیستم بانکی نیز طی این مدت ۱۰۱۵ میلیارد

ریال بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته بالغ بر ۳۷ درصد کاهش نشان می دهد و در حدود مبلغ پیش بینی شده است.

ادامه همین کوشش ها، سعی کافی به عمل آمده که ارقام لایحه بودجه سال آینده هماهنگی لازم را در قسمت تبصره ها، قسمت درآمدهاو قسمت هزینه ها و ارقام مندرج در برنامه اول را داشته باشد. همچنین باتوجه به هدف دولت در جهت کاهش کسری بودجه و استقراض از سیستم بانکی در سال های آینده که در چارچوب برنامه اول توسعه منعکس می باشد و از طرف مجلس محترم نیز مورد تأکید فراوان قرار گرفته ، هماهنگی فوق‌الذکر در مورد کسری بودجه در سال ۱۳۶۹ دقیقاً مورد نظر بوده و اعمال شده است . ازدیگر ویژگی های مهم لایحه بودجه سال ۱۳۶۹ توجه به نقاط محروم وکمتر توسعه یافته کشور است که یکی از وجوه عمده و اساسی سیاست ها و خط مشی هایی است که در تهیه و تنظیم برنامه اول مورد نظر بوده است. مطالبه شناسایی مناطق محروم که در سال های پس از انقلاب، بویژه از سال ۱۳۶۲ به بعد به شکلی جدی و عملی در سازمان برنامه و بودجه انجام گرفته در فاز دوم مرحله ششم به نتایج نسبتاً مشخصی رسیده که برمبنای آن کم بهره گیری بخش های جغرافیایی کشور در ۱۱ زمینه مختلف اقتصادی، اجتماعی تعیین شده است. براساس همین نتایج تبصره ۵ قانون برنامه تهیه شده که به موجب آن دولت مکلف شده است که در طول سال های برنامه میزان برخورداری ۲۱۲ بخش جغرافیایی کشور که برمبنای مطالعات فوق محروم قلمداد شده اند را در زمینه‌های آموزش و پرورش عمومی، برق روستایی، راه روستایی، خدمات بهداشتی روستایی و تأمین آب آشامیدنی روستایی به سطح بهره مندی سایر بخش ها در سال ۱۳۶۸ ارتقاء دهد. در اجرای مفاد این تبصره براساس بررسی هایی که به عمل آمده در طول برنامه جمعاً ۲۲۹/۱ میلیارد ریال، بهداشت و درمان ۳۶/۳ میلیارد ریال، برق روستایی ۲۱/۸ میلیارد ریال. اعتبارات فوق که توزیع سالانه آن طی ۵ سال برنامه مشخص شده مبلغ ۴۰ میلیارد ریال به سال ۱۳۶۹ اختصاص داده شده است. البته ذکر این نکته ضروری است *که اعتبارات مزبور علاوه بر اعتباراتی است که در قالب بخش های مختلف اقتصادی،*

اجتماعــی طی برنامه با اولویت مناطق محروم به اینگونه مناطق اختصاص می یابد. ضمناً سیاست ها و خط مشــی های اجرایی و راهبرد های مشخصی در زمینه تأمین نگهداشت و توســعه نیروی انســانی کارآمــد درمناطق محروم و تشــویق و ترغیب تولید و ســوق سرمایه‌گذاری‌های صنعتی و کشاورزی به مناطق محروم در برنامه اول پیش بینی گردیده کــه امید می‌رود با اجرای آنها به تدریج چهره مناطق محــروم ازغبار فقر و محرومیت و توسعه نایافتگی زدوده شده و بنیان‌های تولیدی و اقتصادی در این مناطق تقویت و شکوفا گردد.

در اینجا لازم می دانم به اختصار به سایر ویژگی های عمده لایحه بودجه سال ۱۳۶۹ کل کشور اشاره بنمایم:

الف ـ تبصره ها

ـ با عنایت به شــرایط بعد از جنگ تحمیلی و لزوم بازســازی کشور، حتی المقدور سعی شــده اســت که مفاد تبصره ها به نحوی تهیه و تنظیم شود که دست دستگاه های اجرایی جهت هر چه بهتر انجام دادن وظایف محوله باز باشد و به طور کلی اختیارات قوه مجریه محدود نگردد.

ـ کوشــش لازم بــه عمل آمده تا تبصــره های لایحه بودجه ســال ۱۳۶۹ بــا تبصره ها، سیاســت‌ها و اهداف برنامه اول توسعه اقتصادی ـ اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران هماهنگی کامل داشته باشد.

ـ از آنجا که تبصره های بودجه فقط برای یک ســال قابل اجرا و نافذ می باشــد، لذا آن تعــداد از تبصره ها که ماهیت دائمی داشــته و به همین دلیل هر ســاله در قوانین بودجه تکرار می‌شــدند ، از لایحه بودجه ســال ۱۳۶۹ حذف و لایحه جداگانه ای بدین منظور تقدیم مجلس شورای اسلامی خواهد گردید(مانند تبصره های ۱۲ و ۱۳).

ـ تبصره های مفصل و طولانی ســال های گذشته به صورت جداول گویا و روشن تنظیم

شده که ضمن لایحه بودجه سال ۱۳۶۹ تقدیم مجلس می گردد(مانند تبصره ۱۵).
- باتوجه به تصویب قانون برنامه اول که در آن کلیه اعتبارات مورد نیاز بخش ها ضمن فصول و برنامه ها پیش بینی شده است، حتی الامکان سعی شده است از منظور نمودن تبصره هایی که اعتبارات را به طور متمرکز و خارج از فصل و برنامه ها تخصیص دهند احتراز شود.

ب - درآمدها

درآمدهای لایحه بودجه سال ۱۳۶۹معادل ۴۰۰۹/۷ میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۸، ۲۷/۳ درصد افزایش نشان می دهد. از رقم فوق ۴۰/۵ درصد را درآمد های مالیاتی ، ۲۷/۲ درصد را درآمد نفت و گاز و ۳۲/۳ درصد را سایر درآمدها تشکیل می دهد.
- درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۶۹ باتوجه به تمهیدات پیش بینی شده در چارچوب برنامه اول معادل ۱۶۲۳/۷ میلیارد ریال برآورد شده که نسبت به پیش بینی عملکرد سال جاری بالغ بر ۴۱/۱ درصد افزایش نشان می دهد. بدین ترتیب نسبت درآمد های مالیاتی به تولید ناخالص داخلی سیر نزولی داشته است. از ۴/۵ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۵/۵ درصد سال ۱۳۶۹ افزایش می یابد نسبت مزبور براساس پیش بینی های به عمل آمده در برنامه اول سال ۱۳۷۲ (سال پایانی برنامه) به تدریج به ۸/۴ درصد افزایش خواهد یافت.
همچنین نسبت درآمدهای مالیاتی به هزینه های جاری که از شاخص های مهم ارزیابی وضعیت مالی دولت است از ۲۸/۸ درصد در سال ۱۳۶۸ به ۴۰/۹ درصد در سال ۱۳۶۹ خواهد رسید.
در آمدهای مالیاتی صرف نظر از حجم از نظر ترکیب نیز بهبود یافته و سهم مالیات‌های مستقیم در کل درآمد های مالیاتی که در سال ۱۳۶۸ حدود ۶۰/۸ درصد پیش بینی می‌شود در سال ۱۳۶۹ به ۶۲/۵ درصد افزایش خواهد یافت. در همین زمینه در استمرار سیاست های سال های اخیر عادلانه نمود ن نظام مالیاتی، مالیات مشاغل در سال آینده

نســبت به پیش بینی عملکرد سال۱۳۶۸ دو برابر شده و نســبت مالیات مشاغل به مالیات حقوق به ۲/۲ برابر خواهد رسید.
ـ درآمد نفت و گاز در لایحه بودجه سال ۱۳۶۹ معادل ۲۰۸۹/۶ میلیارد ریال برآورد شده که نسبت به پیش بینی عملکرد سال جاری حدود ۲۱ درصد افزایش نشان می دهد ، نکته قابل توجه این که در سال ۱۳۶۹ برای اولین بار طی سال های اخیر درآمد گاز به ترکیب درآمدهای دولت افزوده شــده اســت. در آمد پیش بینی شده از این محل درسال۱۳۶۹ معــادل ۲۰ میلیارد ریال اســت که باتوجــه به پیش بینی های انجام گرفتــه در برنامه اول در ســال های آینده روندی صعودی داشته و در ســال ۱۳۷۲ به ۴۳ میلیارد ریال افزایش خواهدیافت. همچنین در قالب درآمد نفت و گاز در سال آینده در آمدهایی معادل ۳۰/۴ میلیارد ریال ازمحل صادرات فرآورده ها ی نفتی برآورد شده که نسبت به عملکرد سال جاری بیش از ۱۲۳/۵ درصد افزایش نشان می دهد.
ـ ســایر درآمدهای دولت نیز در سال ۱۳۶۹ معادل ۱۳۷۷/۷ میلیارد ریال برآورد شده که اگر چه نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۸ بالغ بر ۲۵/۲ درصد افزایش نشان می دهد، لکن باتوجه به مکانیزم هایی که در قالب برنامه اول و بودجه ســال آینده پیش بینی شــده است امید است که رقم مزبور تحقق یابد.

ج ـ هزینه های جاری

هزینه های جاری در لایحه بودجه سال ۱۳۶۹ در قالب برنامه اول درجهت تحقق اهداف پیش بینی شــده در این برنامه معادل ۳۹۶۴/۵ میلیارد ریال برآوردشــده که نسبت به پیش بینی عملکرد ســال ۱۳۶۸ معادل ۱۵/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. بخش‌های اجتماعی شــامل آمــوزش عمومی، فنــی و حرفه ای ، آموزش عالی، بهداشــت ودرمــان و تأمین اجتماعی سهم عمده را در افزایش هزینه های جاری در سال آینده خواهند داشت.
هزینــه های جاری بخش های فوق در ســال ۱۳۶۹ در مجموع معادل ۱۸۵۳ میلیارد ریال (۴۶ درصد کل هزینه های جاری) پیش بینی شــده اســت، که نســبت به سال ۱۳۶۸ بالغ

بـــر ۲۴/۳ درصد افزایش نشـــان می دهد. هزینه های جاری مربـــوط به حفظ نظم و امنیت داخلی کشـــور نیز که بیش از ۶ درصد از هزینه های جاری را تشـــکیل می دهد نسبت به ســـال ۱۳۶۸ از افزایشـــی بالغ بر ۴۲ در صد برخوردار اســـت. با حذف موارد عمده فوق، هزینه های جاری در ســـال آینده نســـبت به پیش بینی عملکرد ســـال ۱۳۶۸ تنها حدود ۴ درصد افزایش خواهد داشـــت که این امر در واقع به معنـــی ادامه کاهش این هزینه ها به قیمت های ثابت است.

د ـ هزینه‌های عمرانی

اعتبارات عمرانی دولت در ســـال ۱۳۶۹ معادل ۱۶۳۱/۳ میلیارد ریال برآورد شـــده است که نســـبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۸ از افزایش چشـــم گیری معادل ۶۰/۲ درصد برخوردار است.

در توزیـــع اعتبـــارات عمرانـــی دولت در ســـال ۱۳۶۹ گرایـــش اساســـی در تأمین منابع سرمایه‌گذاری مورد نیاز، جهت ایجاد ظرفیت‌های فیزیکی، آموزشی و بهداشتی، توسعه منابع آب و خاک و همچنین تجهیز زیر بناها بویژه نیازهای ارتباطی بوده است. در همین رابطه هزینه‌های عمرانی فصل آموزش و پرورش عمومی ۱۵۴ درصد، بهداشت و درمان ۹۱ درصد، آموزش فنی و حرفه ای ۷۵ درصد، کشاورزی ۵۸/۷ درصد، منابع آب ۸۸/۳ درصد و راه و ترابری ۷۱/۷ درصد نسبت به ارقام مشابه سال ۱۳۶۸ افزایش خواهد یافت. ســـهم اعتبارات عمرانی فصول فوق در کل اعتبارات عمرانی در سال ۱۳۶۸ معادل ۴۵/۷ درصد بوده که در سال ۱۳۶۹ به ۵۶ درصد خواهد رسید.

هـــ ـ بودجه شـــرکت هـــای دولتی، بانک ها و مؤسســـات انتفاعی وابســـته به دولت

باتوجه به مفاد تبصره ۲ قانون بودجه ســـال ۱۳۶۸ کل کشـــور و در چارچوب برنامه اول توسعه اقتصادی ـ اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و با تلاش مسئولان ذیربط،

شرکت های دولتی وساختار بودجه ای آنها چه از نظر کمیته و چه از نظر کیفیت نسبت به سنوات قبل از ویژگی های خاصی بر خوردار است از جمله :

۱ ـ منابع مصارف شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت برای سال ۱۳۶۹ معادل ۷۴۴۵/۳ میلیارد ریال برآورد گردیده است که این رقم در مقایسه با رقم مشابه سال جاری رشدی معادل ۳۶ درصد را نشان می دهد.

۲ ـ باتوجه به نگرش خاص برنامه اول به شرکت های دولتی و استفاده از تمامی امکانات و توانایی‌های آنان در جهت پیشبرد اهداف این برنامه و با تجهیز کلیه منابع و امکانات این گونه بنگاه‌های اقتصادی، شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۶۹ در چارچوب اهداف برنامه اول مبلغ ۱۴۷۲/۸ میلیارد ریال را از محل منابع داخلی خود با استفاده از سیستم بانکی و سایر منابع سرمایه گذاری خواهند نمود. که این رقم نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۶۸ از رشدی معادل ۴۳/۳ درصد برخوردار است.

۳ ـ مالیات پرداختی سال ۱۳۶۹ شرکت های دولتی معادل ۹۱/۷ میلیارد ریال و سود سهام آنها معادل ۲۰/۲ میلیارد ریال برآورد شده است که این ارقام در مقایسه با ارقام مشابه سال ۱۳۶۸ به ترتیب رشدی معادل ۸/۳ و ۲۴/۲ درصد را نشان می دهد.

در خاتمه بی مناسبت نیست که به نکاتی از برنامه اجرایی دولت در سال ۱۳۶۹ پرداخته و به ویژگی ها و پیامدهای اجرایی لایحه بودجه در بخش های مختلف اشاره کنم.

۱ ـ کشاورزی

اعتبارات عمرانی پیش بینی شده این بخش در سال ۱۳۶۹ حدود ۱۶۰ میلیارد ریال است که نسبت به رقم مشابه سال ۱۳۶۹ حدود ۲۴ درصد افزایش دارد. میزان این افزایش در فعالیت های آب و خاک حدود ۴۰ درصد، در کشت و صنعت حدود ۱۰۷ درصد و در زمینه تحقیق و بررسی حدود ۱۰۳ درصد می باشد. فعالیت های عمده ای که در قالب اعتبارات مزبور صورت می گیرد به این شرح خواهد بود:

ـ در مورد فعالیت های آب و خاک، یکپارچه سازی در سطح ۱۵۰ هزار هکتار، تجهیز و نوسازی در سطح ۷۰ هزار هکتار و پوشش انهار سنتی در سطح ۹۰ هز ار هکتار انجام خواهد شد.

ـ در فعالیت های مربوط به جنگل و مرتع، تثبیت شن‌های روان در سطح ۲۹۳ هزار هکتار، عملیات آب خیزداری در سطح ۲۴۲ هزار هکتار، احداث راه های جنگلی به طول ۴۰۰ کیلومتر و تهیه طرح های جنگلی در سطح ۹۴ هزار هکتار به انجام خواهد رسید.

در زمینه دام و طیور، طرح مرغ لاین به مرحله بهره برداری رسیده و تست سل و بروسلوزن در ۱/۵ میلیون نوبت، واکسیناسیون در ۷/۵ میلیون رأس دام تحت پوشش عملیات ضد بیماری‌های انگلی قرار خواهند گرفت.

در زمینه فعالیت های زراعی، بذر مادری، گندم آبی به میزان ۲۶۰۰ تن، بذر گواهی شده به میزان ۱۴۵ هزار تن تهیه شده و با علف های هرز در سطح ۳۵۰ هزار هکتار و با آفت سن در سطح ۱/۵ میلیون هکتار مبارزه خواهد شد.

۲ ـ منابع آب

در چارچوب اهداف برنامه پنج ساله به استفاده از ظرفیت های ایجاد شده و از جمله بهره گیری از حدود ۳/۵ میلیارد متر مکعب آب ذخیره شده، سدهای مخزنی که صرفاً با ایجاد شبکه های آبیاری و زهکشی اصلی و فرعی انجامیده و امکان تأمین آب در سال ۱۳۶۹ مقدور شده است، به تکمیل ساختمان سد های در دست اجرا اولویت داده شده است، ضمن این که مطالعات برای شروع طرح های جدید در اواخر برنامه به عنوان تأمین کننده اهداف برنامه دوم جهت تأمین آب کشاورزی و تولید برق آبی موردنظر می‌باشد.

در برنامه شبکه های آبیاری و زهکشی علاوه بر اعتبارات پیش بینی شده از منابع دولتی که حدود ۶۰ درصد اعتبار مورد نیاز را تشکیل می دهد، معادل ۴۰ درصد نیز از محل منابع غیر دولتی که شامل صاحبان اراضی بهره مند از ایجاد تأسیسات است تأمین خواهد

شد.

۳ـ صنایع و معادن

ـ با توجه به اعتبارات ریالی و ارزی پیش بینی شــده ، نرخ بهره برداری از ظرفیت های تولیدی صنایع سنگین کشور در سال ۱۳۶۹ در مقایسه با سال ۱۳۶۸ حداقل ۴۹/۵ درصد افزایش خواهد یافت.

ـ اقدامــات اساســی جهت به ظرفیت رســانیدن مس سرچشــمه به عمل آمــده تا علاوه بر تأمیــن نیازهای داخلی مقادیر عمده ای از محصولات این مجتمع به خارج از کشــور صادر گردند.

ـ جهــت تأمین نیازهای داخلــی، ظرفیت موجود صنایع آلومینیوم اراک توســعه یافته و عملیــات احــداثِ کارخانه ای با ظرفیت ۲۲۰ هزار تن در اســتان هرمزگان آغاز خواهد گردید.

ـ در قالــب اعتبارات پیش بینی شــده طرح های : تولید پمپ‌های بــزرگ و توربین‌های آبی، توربین های بخار و گاز، ژنراتورهای بزرگ نیروگاهی ، موتورهای دیزلی سنگین، ماشین های الکتریکی سنگین، ماشین های ابزار و ریخته گری و آهنگری قطعات سنگین، آغاز خواهدشد.

ـ با ایجاد سرمایه گذاری های پیش بینی شده طرح های اکتشاف ذغال سنگ در مناطق هجدک و اشکلی، اکتشاف تکمیلی سنگ آهن چغارت ـ کانسار، مس میدوک، تجهیز معدن ســنگ آهن چناره و توســعه و افزایش ظرفیت معادن ذغال ســنگ در کرمان و کارسنگ خاتمه یافته و به بهره برداری می رسند.

٤ ـ بازرگانی

ـ به منظور تأمین کالاهای اساســی مورد نیاز در ســال ۱۳۶۹ پیش بینی شده است حدود ۱۰/۴ میلیون تن کالا وارد کشور شود.

ـ به منظور گســترش و توسعه صادرات غیر نفتی و دستیابی به اهداف پیش بینی شده در

برنامه اول و کسب درآمد ارزی پیش بینی شده در برنامه اول قوانین و مقررات تشویقی و ارشادی تدوین شده است و پرداخت تنخواه ارزی به صادر کنندگان در بودجه سال آینده منظور گردیده است. هم چنین ترغیب تولید کنندگان به تولید کالاهای قابل رقابت و برقراری تسهیلات ورود و صدور کالا در این زمینه و اتخاذ سیاست هایی به منظور جلب همکاری صادر کنندگان از جمله برنامه های سال آینده در این بخش می باشد.

۵ ـ نفت

ـ ظرفیت تولید نفت خام در خشکی و فلات قاره به ۳/۵۷۰/۰۰۰ هزار بشکه در روز افزایش خواهد یافت.
ـ صادرات فرآورده های نفتی شامل نفت کوره، نفتا، مایعات گازی و پروپان در سال ۱۳۶۹ به ۴۰۷ میلیون دلار خواهد رسید که نسبت به پیش بینی عملکرد سال جاری ۱۲۳ درصد افزایش نشان می دهد.
ـ عملیات اجرایی پالایشگاه های اراک و بندرعباس ادامه پیدا می کند که با راه اندازی این دو پالایشگاه تا سال ۱۳۷۲ نیاز کشور به واردات فرآورده های نفتی به صفر خواهد رسید.
ـ عملیات اجرایی فاز دوم کنگان در سال ۱۳۶۹ آغاز می شود که با بهره برداری از این فاز در اواخر سال ۱۳۷۰ روزانه ۴۵ میلیون متر مکعب گاز طبیعی به ظرفیت تولید گاز کشور اضافه می شود.

۶ ـ گاز

ـ تولید گاز مایع در سال ۱۳۶۹ نسبت به پیش بینی عملکرد سال ۱۳۶۸ معادل ۲۸ درصد افزایش نشان می دهد. همچنین مازاد تولید گاز مایع به خارج از کشور صادر خواهد گردید.
ـ میزان نصب انشعابات گاز با ۴۲/۵ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۶۸ به ۳۰۰/۰۰۰

انشعاب خواهد رسید.
ـ در سـال ۱۳۶۹ حدود ۸۳۰ کیلومتر خطوط انتقال گاز و ۳۸۳۲ کیلومتر شبکه های گاز رسانی داخل شهری، احداث و نصب خواهد شد.

۷ ـ مسکن و عمران شهری

ـ از محل اعتبارات پیش بینی شـده تعداد ۵۴۲۴ واحد مسکونی کارمندی و کارگری در سراسر کشور احداث و تکمیل خواهد شد.
ـ ۳۸ طرح توسـعه و تجهیز تأسیسات آب آشامیدنی شهرها ادامه یافته و عملیات اجرایی ۱۲ طرح جدید در این زمینه آغاز می گردد.
ـ عملیـات اجرایی جهت احداث شـبکه فاضلاب برای ۵۰ شـهر ادامـه یافته و عملیات اجرایی ایجاد شبکه فاضلاب برای ۶ شهر آغاز می شود.
ـ عملیـات اجرایـی احداث ۱۲ پل بـر روی رودخانه های داخل ۱۲ شـهر و ۵ خیابان کمربندی در ۵ شهر آغاز می گردد.

۸ـ راه و ترابری

ـ از محل اعتبارات پیش بینی شده نسبت به احداث ۱۸۰۰ کیلومتر راه اصلی، راه فرعی و راه روستایی جدید و هم چنین روکش آسفالت ۶۱۰ کیلومتر و بهسازی ۵۲۸ کیلومتر از راه های موجود اقدام خواهد شد.
ـ میزان جابجایی بار و مسـافر توسـط راه آهن جمهوری اسـلامی ایران به ترتیب به ۱۶ میلیون تن بارو ۸ میلیون نفر مسافر بالغ گردیده و نسبت به بهسازی حدود ۱۵۰ کیلومتر و نوسازی ۱۲۵ کیلومتر از خطوط موجود اقدام خواهد شد.
ـ در زمینه حمل و نقل و هوایی حدود ۵/۵ میلیون نفر مسافر در سطح داخلی و ۹۴۰ هزار نفر مسافر در سطح بین المللی جابجایی صورت خواهد گرفت.
ـ میزان حمل ونقل دریایی توسط کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران حدود ۱۳ میلیون تن

کالا خواهد بود که از طریق کشتی های خودی و استیجاری صورت می گیرد.

۹ ـ برق

ـ در قالب اهداف کمی برنامه در سال ۱۳۶۹ ، عملیات اجرایی حدود ۶۰۰۰ مگاوات نیروگاه جدید شروع خواهد شد.

ـ با بازسازی نیروگاه های موجود و بهره برداری از نیروگاه های جدید جمعاً ۱۰۹۰ مگاوات به ظرفیت تولید برق کشور اضافه خواهد شد.

ـ در قالب اهداف برنامه، برق رسانی به ۲۰۰۰ روستای جدید امکان پذیر شده و جمعاً ۵۰۰ هزار مشترک جدید به مشترکین موجود صنعت برق اضافه خواهد شد.

۱۰ ـ پست و مخابرات

ـ از ۳۰۰۰۰۰ شماره تلفن شهری در سراسر کشور بهره برداری شده و نسبت به نصب و بهره برداری از ۷۳۰ شماره تلفن همگانی بین شهری و ۴۵۰۰ شماره تلفن همگانی شهری اقدام خواهد شد.

ـ ارتباط مخابراتی بین ۷۵۰ نقطه روستایی برقرار شده و ۲۰۰۰ شماره تلکس به مشترکین و متقاضیان تلکس در سراسر کشور واگذار می گردد.

ـ تعداد ۳۵۰ نقطه پست تصویری ، ۷۰۰ نقطه پست تلفنی و ۹۵ نقطه پست مالی ایجاد خواهد گردید.

ـ نسبت به ارسال توزیع ۳۵۰ میلیون مرسوله، ۱۰ میلیون قبض تلفن اقدام خواهد شد.

۱۱ ـ آموزش و پرورش عمومی و فنی و حرفه‌ای

ـ تعداد دانش آموزان در تمامی سطوح تحصیلی در سال ۱۳۶۹ به ۱۴/۶ میلیون نفر بالغ می شود که در مقایسه با نام نویسی در مهرماه سال ۱۳۶۸ معادل ۵ درصد (۷۰۰ هزار نفر) افزایش نشان می دهد.

ـ از محل اعتبارات عمرانی پیش بینی شده،عملیات ساختمانی ۱۶۶۷۰ کلاس در دست اجـرا ادامه خواهد یافـت. و عملیات احداث ۲۲۲۰۰ کلاس جدیـد نیز آغاز می گردد. همچنین در سـال آینده عملیات احداث ۱۰ کانون پرورشی جدید، ۴۶ مدرسه کودکان استثنایی و ۱۷ مرکز تربیت معلم آغاز می شود.

فعالیت های نهضت سـواد آموزی درسـال ۱۳۶۹ گسترش بیشتری، یافته و اعتبارات آن نسبت به سال ۱۳۶۸ به میزان ۴۵ درصد افزایش می یابد.

تعداد هنر جویان رشته های مختلف آموزش متوسط فنی و حرفه ای با رشد ۹/۳ درصد به ۲۴۵ هزار نفر افزایش می یابد. و همچنین تعداد دانشجویان دوره های کاردانی مؤسسات دولتی با ۳۲ درصد افزایش به ۳۰ هزار نفر بالغ خواهد گردید.

از محـل اعتبارات عمرانـی فصل آموزش فنی و حرفه ای عملیـات اجرایی احداث ۴۰ مدرسـه هنرسـتان جدید، ۷۷ مرکز آمـوزش هنر، ۱۸ مرکز آموزش فنـی و حرفه‌ای و آموزشـکده فنی و مهندسـی و کشـاورزی آغاز شـده و عملیات اجرایـی احداث ۶۰ آموزشـکده فنی، مرکز آموزش کشـاورزی ، آموزشـکده های بهداشـت کار دهان و دندان ادامه خواهد یافت.

۱۲ ـ آموزش عالی و تحقیقات

تعداد دانشجویان لیسانس و بالاتر در سال ۱۳۶۹ حدود ۲۲۷ هزار نفر برآورد می شود که رشد معادل ۵/۵ درصد را نسبت به سال ۱۳۶۸ نشان می دهد. برای آموزش این دانشجویان حدود ۱۵۰۰ نفر عضو هیأت علمی جدید جذب دانشـگاه ها و مؤسسـات آموزش عالی خواهد شد و تعداد کل اعضای هیأت علمی به حدود ۱۲۰۰۰ نفر خواهدرسید.

تعداد دانشـجویان نیمه حضوری با رشدی معادل ۹۰ درصد به ۲۸۰۰۰ نفر در سال ۱۳۶۹ خواهد رسید.

با اجرای طرح های موجود در سـال ۱۳۶۹ برآوردمی شـود حـدود ۵۴۵۰ نفر ظرفیت آموزشی به بهره برداری برسد.

ـ در سال ۱۳۶۹ فعالیت های سرمایه گذاری برای ایجاد سه مرکز پژوهشی (مؤسسه بین المللی زلزله، پژوهش های شیمی و مهندسی شیمی و مجتمع تحقیقات خراسان) آغاز می شود.

۱۳ـ بهداشت و درمان

ـ نسبت به ایجاد ، تجهیز و راه اندازی ۱۲۰۰ خانه بهداشت روستایی، ۲۸۰ مرکز بهداشتی و درمانی شهری و روستایی، ۲۲۵ مرکز خدمات زایمان روستایی ، ۱۷۰۰ تخت بیمارستان، ۵ پایگاه انتقال خون و ۱۵۰۰ پروژه تأمین و لوله کشی آب آشامیدنی شهرها اقدام می شود.
ـ عملیات اجرایی احداث ۳۵ خانه بهداشت ،۱۸۵ مرکز بهداشتی و درمانی شهری و روستایی ،۲۰۰۰ تخت نقاهتگاه ، ۱۲ بیمارستان جدید با ظرفیت ۲۰۰۰ تخت و شبکه لوله کشی و تأمین آب آشامیدنی ۱۰۰۰ روستا آغاز می ردد.
ـ عملیات اجرایی احداث ۳۳ پروژه بیمارستانی در مناطق محروم با بیش از ۳۰۰۰ تخت و تجهیز کامل ۵۰۰۰تخت درمانی که از سال های قبل شروع شده در سال ۱۳۶۹ ادامه خواهد یافت.

١٤ ـ تأمین اجتماعی بهزیستی

ـ اقدامات حمایتی ۵۷۰۰۰۰ نفر از سالمندان بالای ۶۰ سال مناطق روستایی ، ۳۶۰۰۰۰ خانوار تحت پوشش خدمات حمایتی سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام، یک میلیون نفر مهاجرین جنگ تحمیلی، جانبازان و خانواده شهدا در سال ۱۳۶۹ نیز ادامه خواهد یافت.
ـ از محل اعتبارات عمرانی این بخش در سال ۱۳۶۹ نسبت به احداث ۱۰ مرکز جامع توانبخشی، ۳۰ مرکز نگهداری و توانبخشی معلولین ، ۵۵ مرکز خدمات حمایتی و آماده سازی و بهره برداری از مجتمع توانبخشی شهید بهشتی همدان با ظرفیت ۲۰۰ تخت،

اقدام خواهد شد.

۱۵ ـ فرهنگ و اطلاع رسانی

ـ در سال ۱۳۶۹ نسبت به تولید ۴/۴ میلیون نسخه کتاب برای کودکان و نوجوانان و تولید ۱۵۰ هزار نوار کاست، ۵۰۰ هزار سرگرمی سازنده و ۴۰۲ دقیقه فیلم اقدام خواهدشد.
ـ عملیات اجرایی احـداث ۲ کتابخانه کودک خاتمه یافته و عملیات اجرایی احداث ۳ کتابخانه کودک و ۷ مرکز و مجتمع فرهنگی و هنری ادامه خواهد یافت.
ـ نسـبت به پخش ۱۱۸۱۴ ساعت برنامه از شبکه های سـیمای جمهوری اسلامی ایران و ۸۲۷۱۶ سـاعت برنامه از شبکه های صدای جمهوری اسلامی ایران اقدام خواهد شد. این ارقام نسبت به ارقام مشابه سال ۱۳۶۸ افزایش نشان داده است.
ـ نسـبت به احداث ۸ دفتر نمایندگی خبر گزاری جمهوری اسـلامی ایران در شـهرهای آبادان، خرمشهر، مهاباد،قزوین، آستارا، کاشان،زابل و کرج اقدام خواهد شد.

۱۶ ـ تربیت بدنی

ـ بـرای تأمین تدارکات کافی و ضرورت حضور قدرتمند در بازیهای آسـیایی پکن در سال ۱۳۶۹، اعتبارات کمیته ملی المپیک ایران در سال آینده نسبت به سال ۱۳۶۸، ۴ برابر شده است.

ـ از محل اعتبارات عمرانی پیش بینی شده برای این بخش، ۵۹۷ پروژه ورزشی در سطح کشور به اجرا در خواهد آمد.

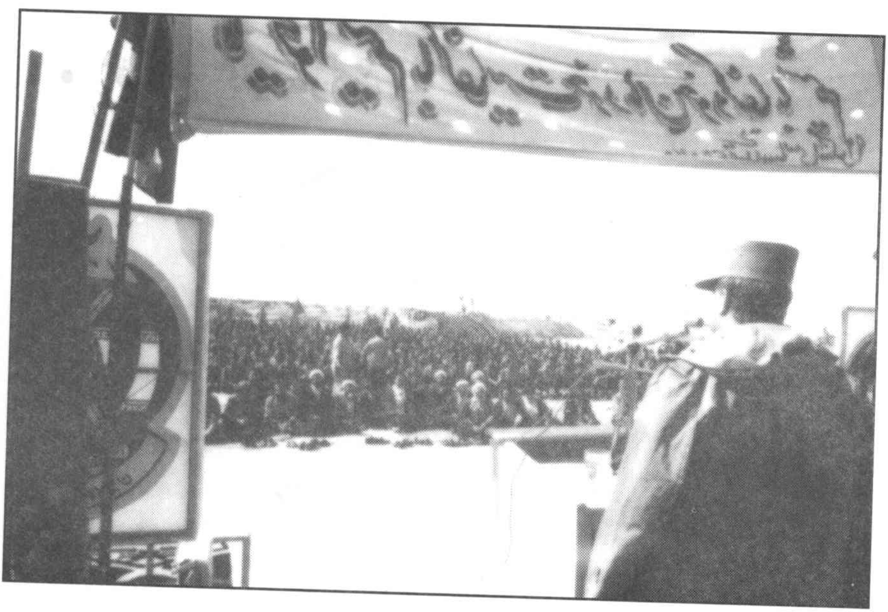
در پایان توضیحاتم، ضمن تشـکرم مجدد از نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی به دلیل تصویب برنامه اول توسـعه اقتصادی ـ اجتماعی ـ فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، اطمینان دارم که بحث ها و بررسی هایی که برادران و خواهران نماینده به عمل می‌آورند. درجهت ارتقای کیفی لایحه بودجه که در واقع برنامه سال آتی دولت جمهوری اسلامی ایران است بیش از پیش مفید و مؤثر واقع خواهد شد.

تصاویر

فروردین ماه ۱۳۶۸

- سفر به مناطق عملیاتی جنوب کشور
- مسجد سلیمان
- افتتاح گاز مارون

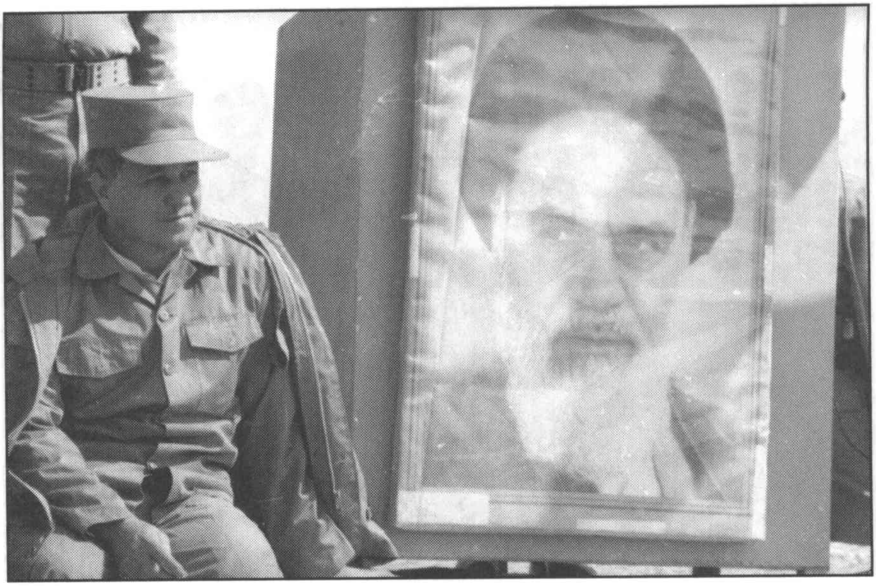

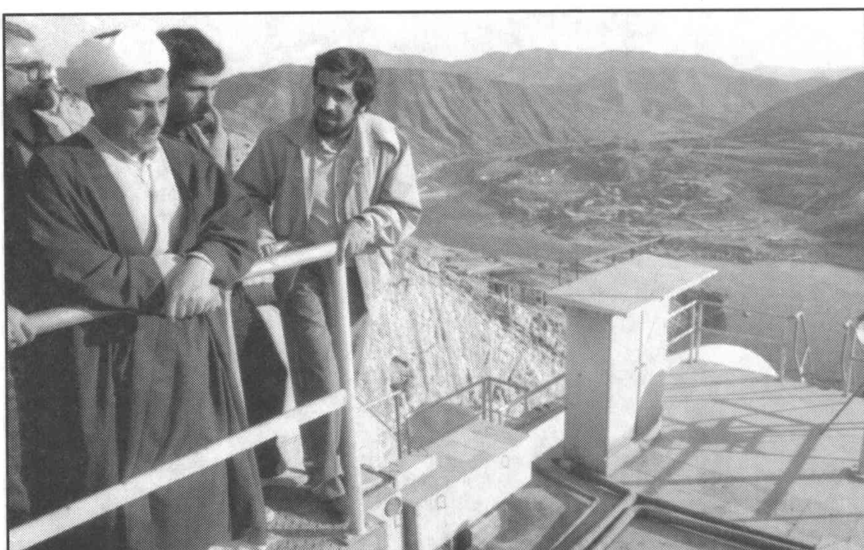

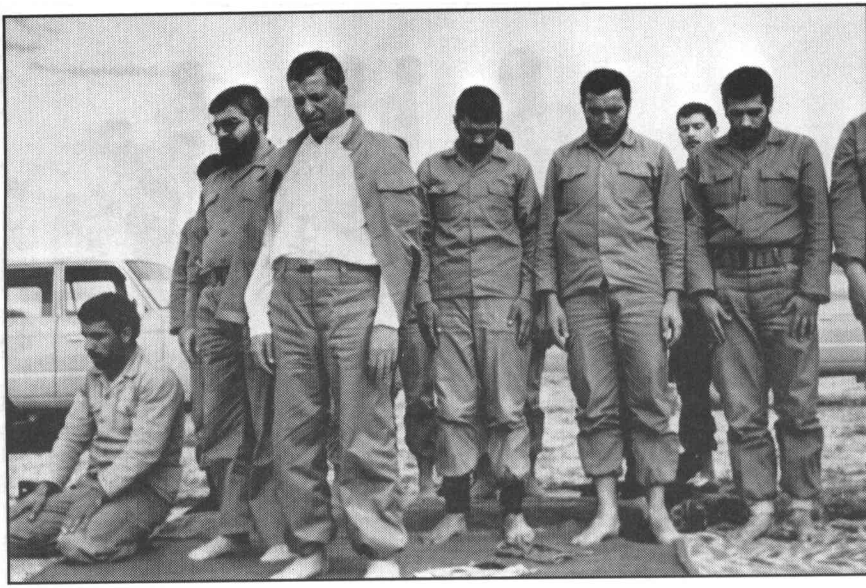

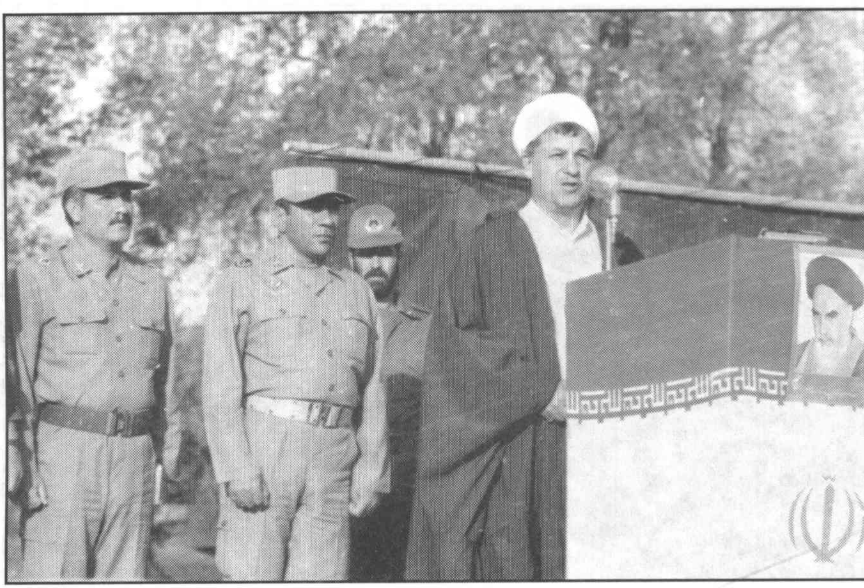

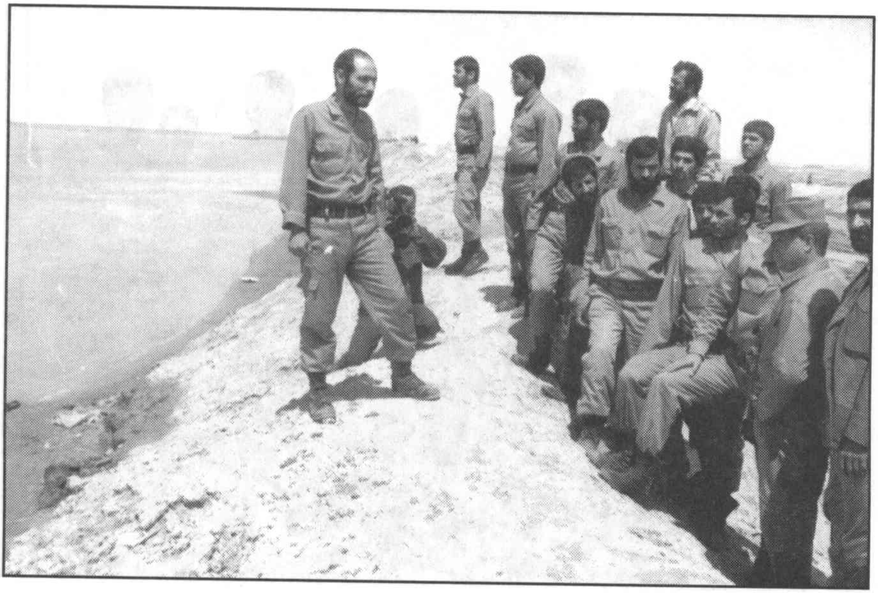

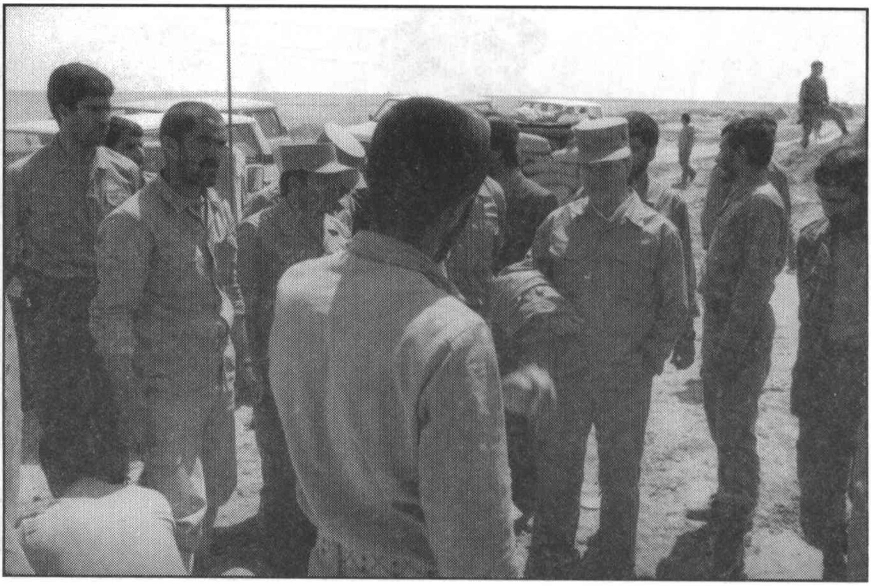

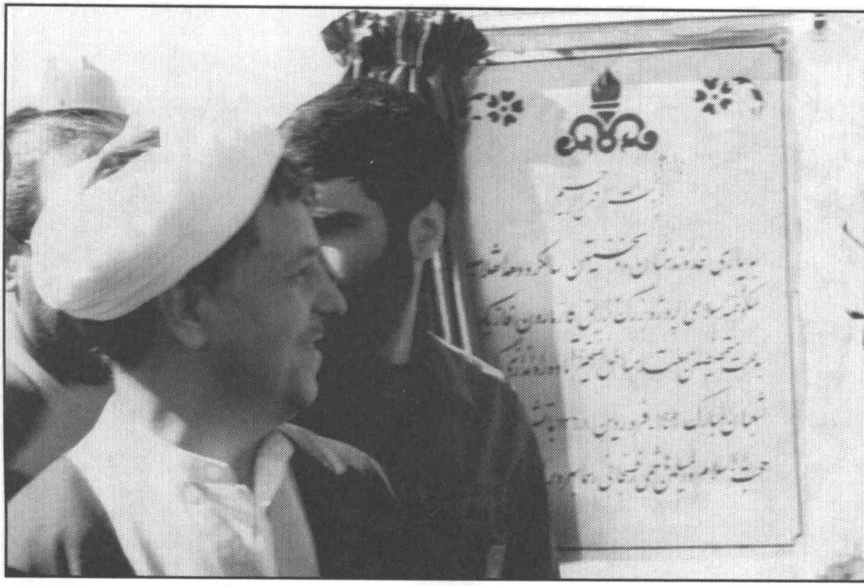

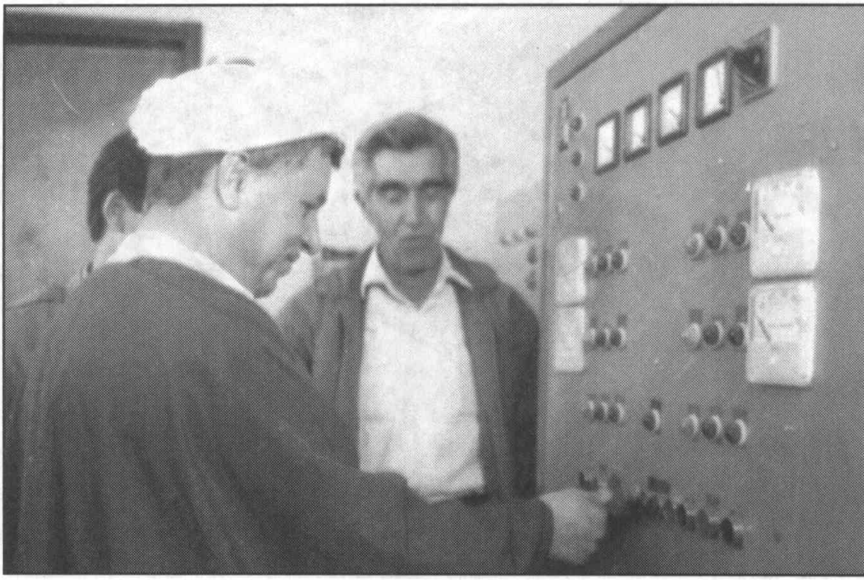

خودمان خودکفا باشیم
دایره عقیدتی سیاسی لشکر ۹۲

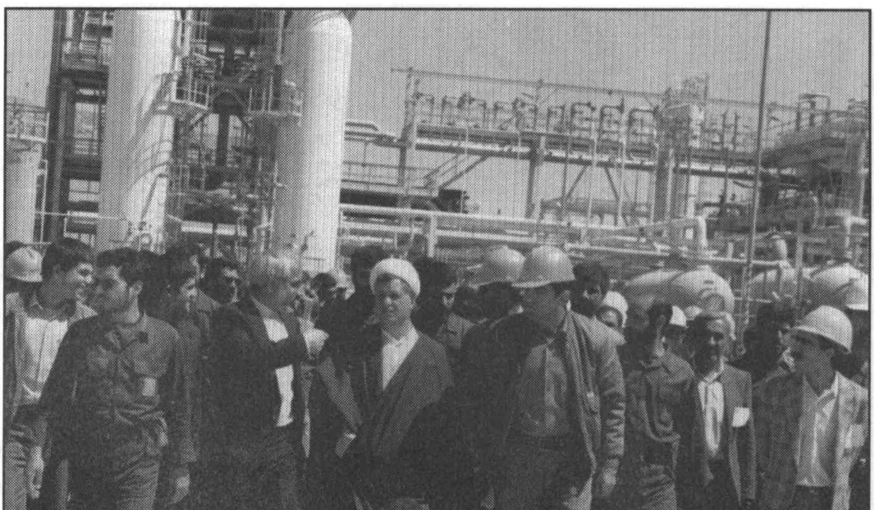

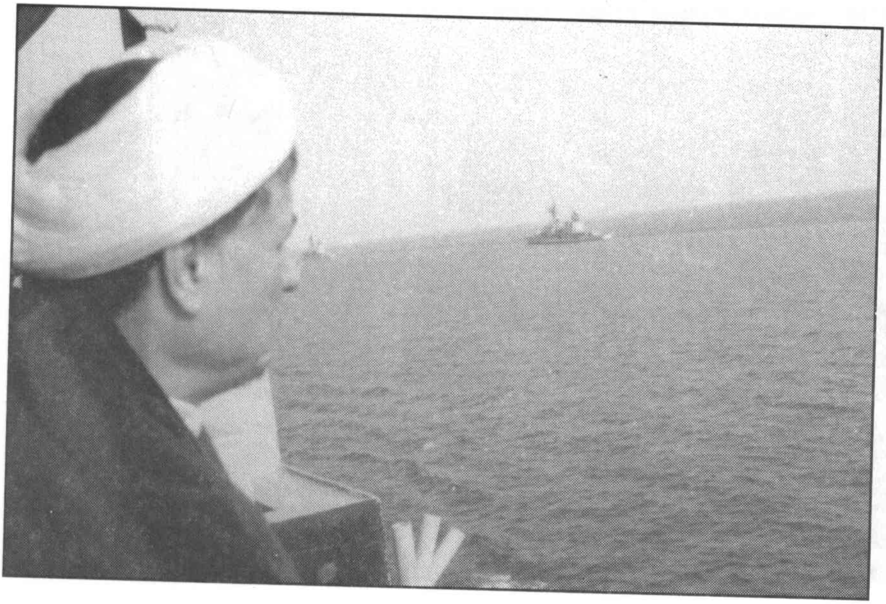

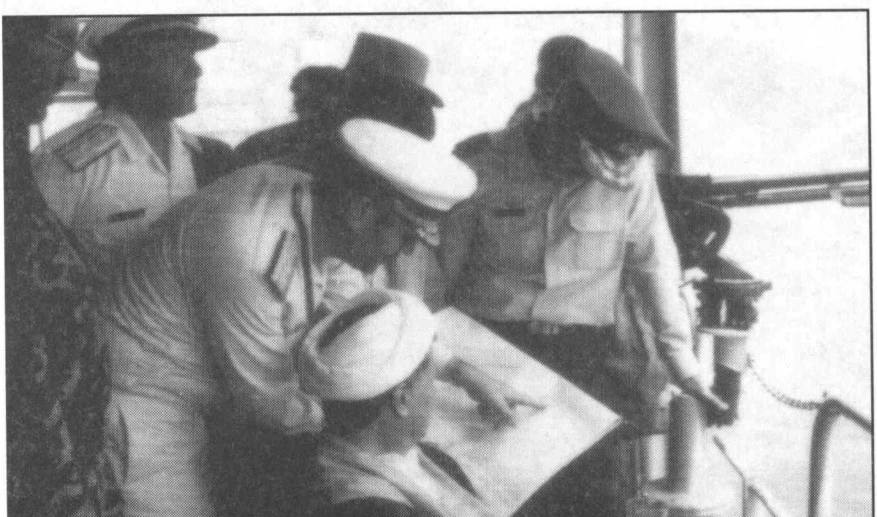
اردیبهشت ماه ۱۳٦۸

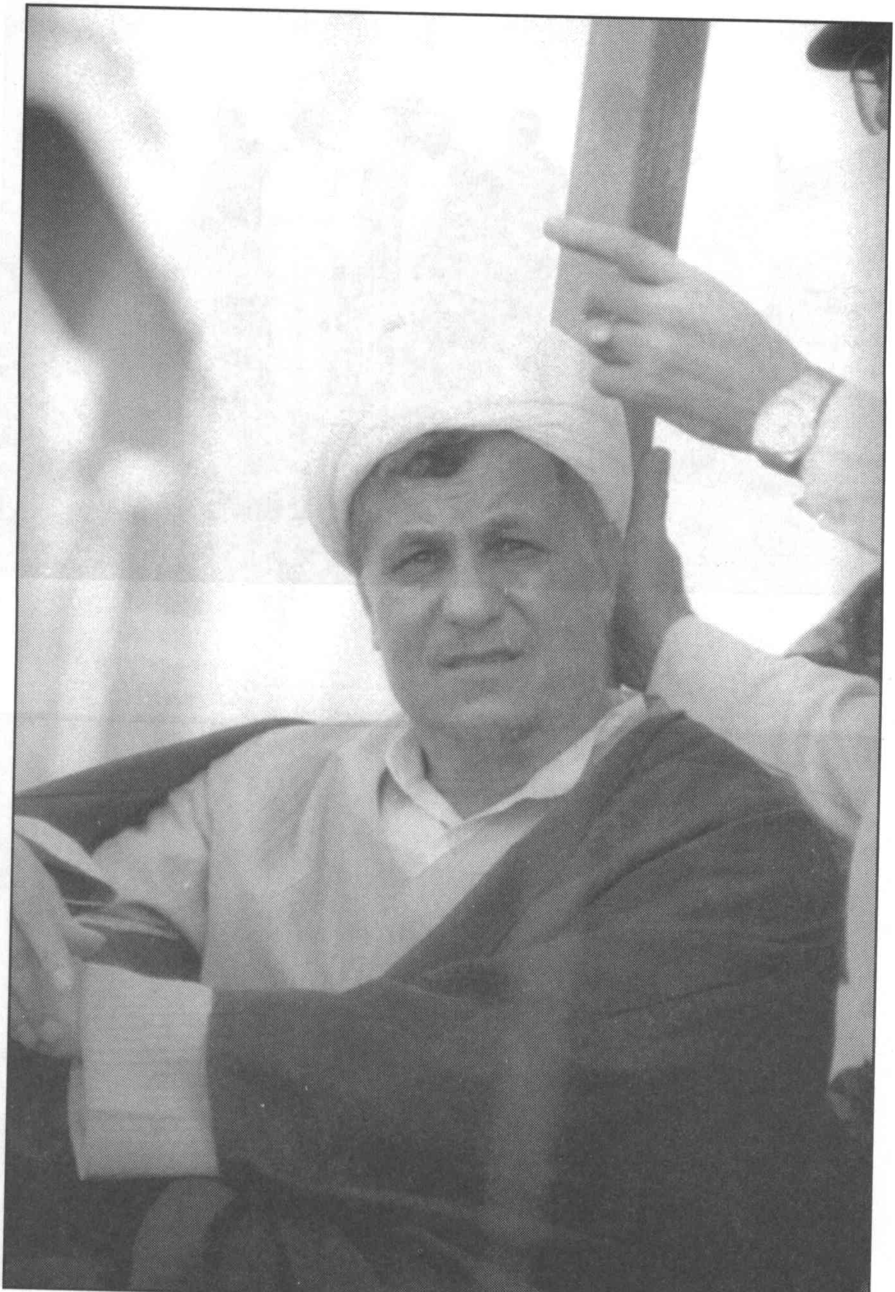
- بازدید از مانور عملیاتی ذوالفقار ٤

IRAN AIR

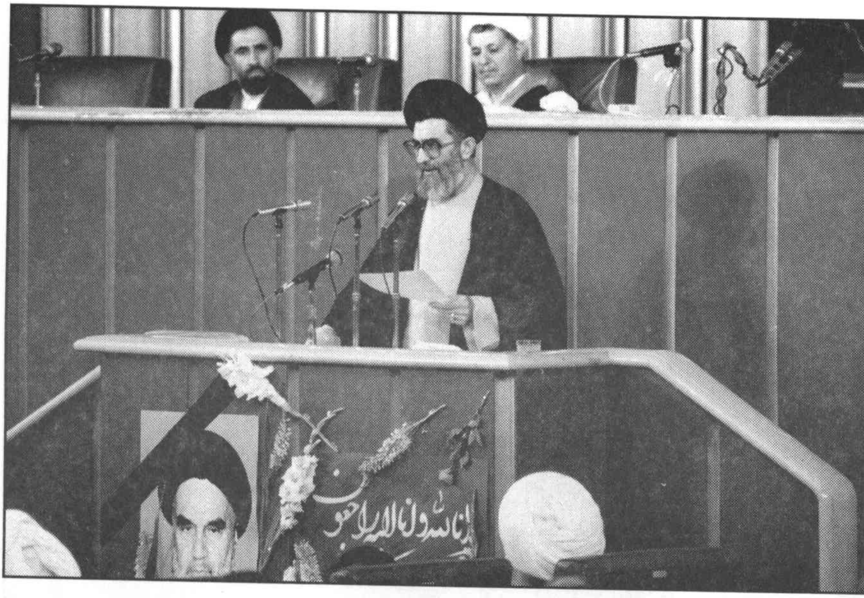

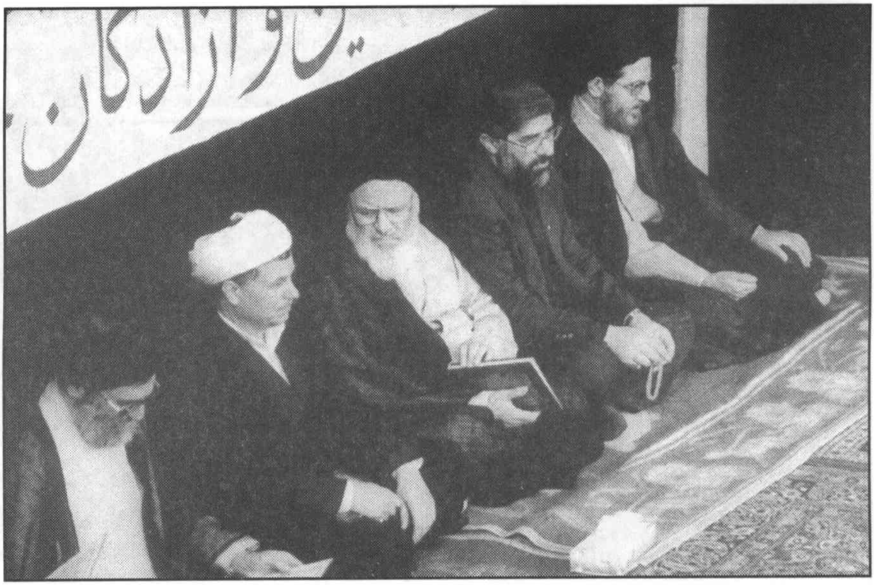

خرداد ماه ۱۳۶۸

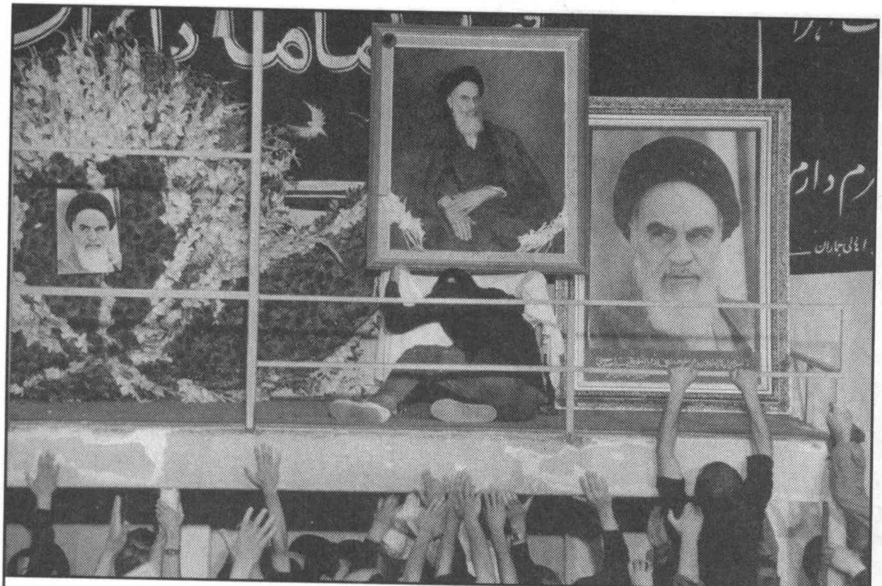
- ارتحال حضرت امام خمینی (ره)
- سفر به اتحاد جماهیر شوروی

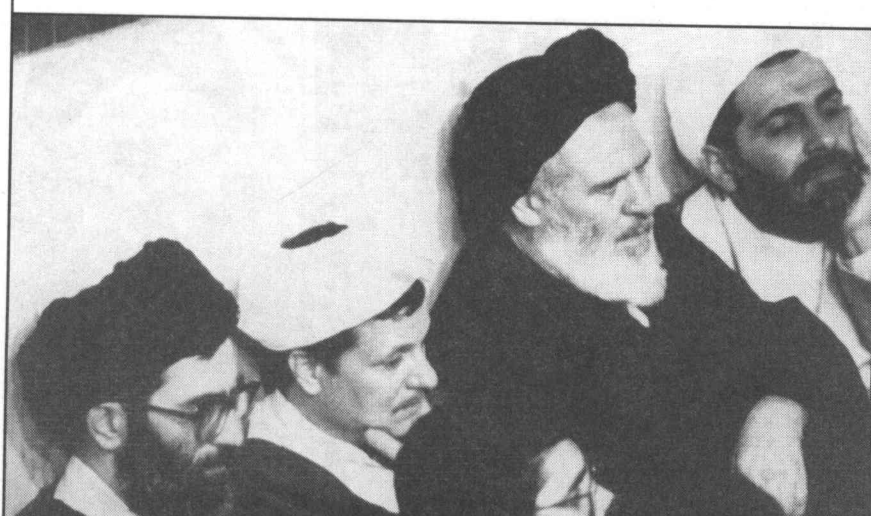

آزادگان

ال جانگداز پیشوای کبیر انقلاب اسلامی حضرت
بر مسلمین و آزادگان جهان تسلیت باد.

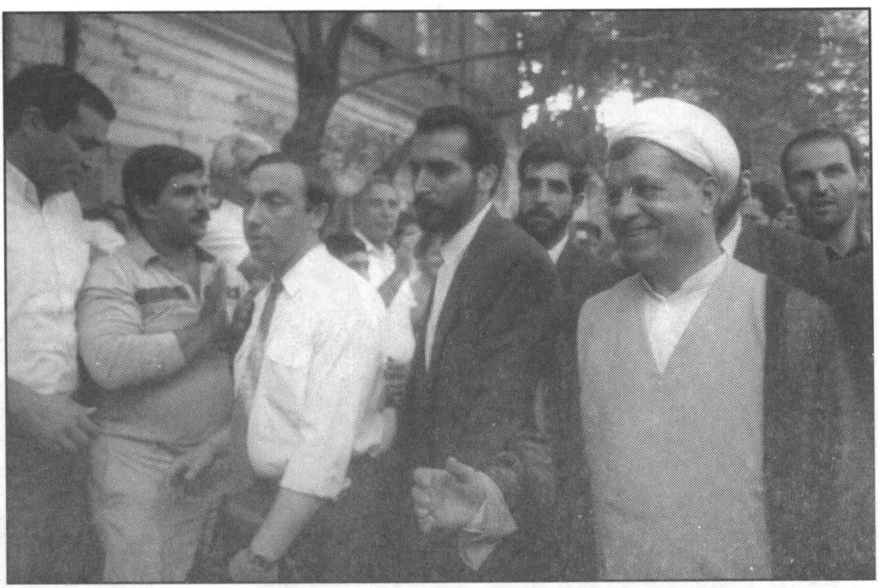

تیر ماه ۱۳۶۸

- سفر به اتحاد جماهیر شوروی

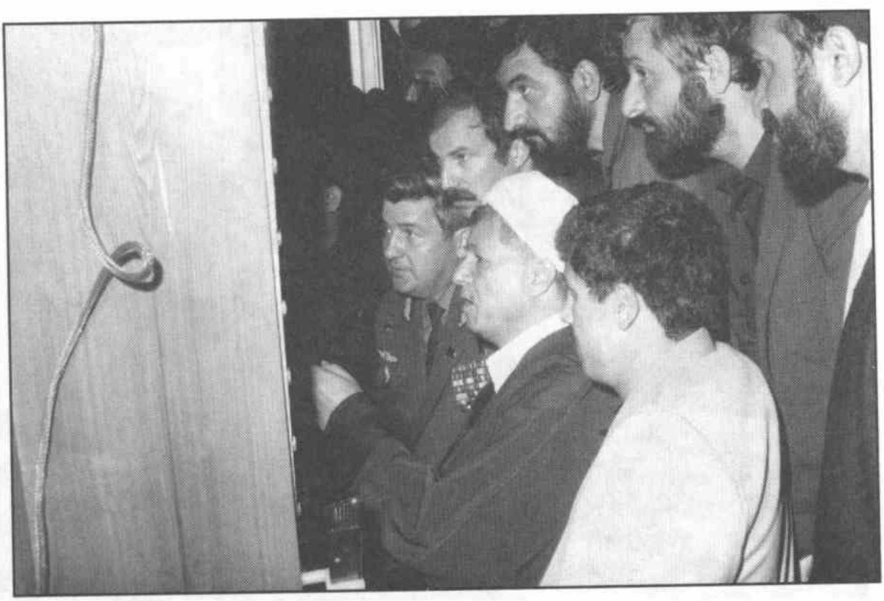

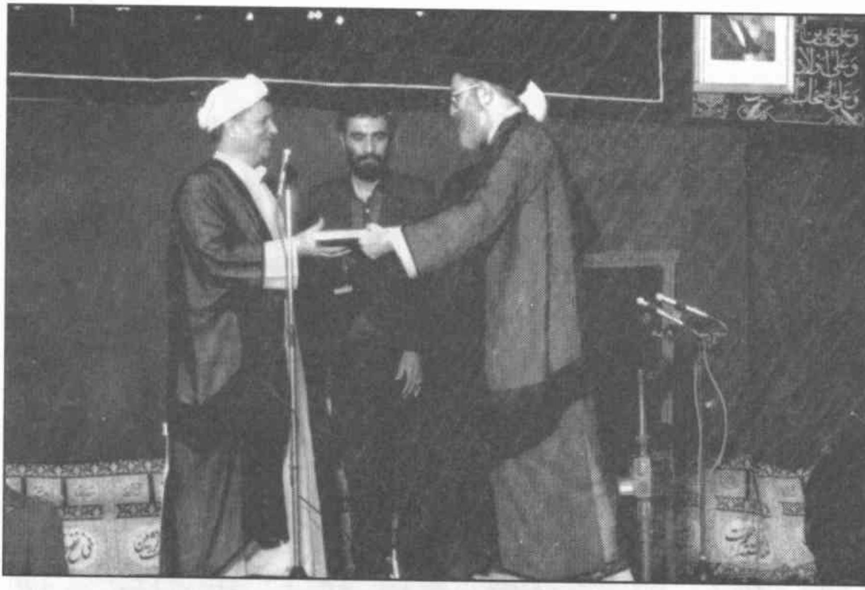

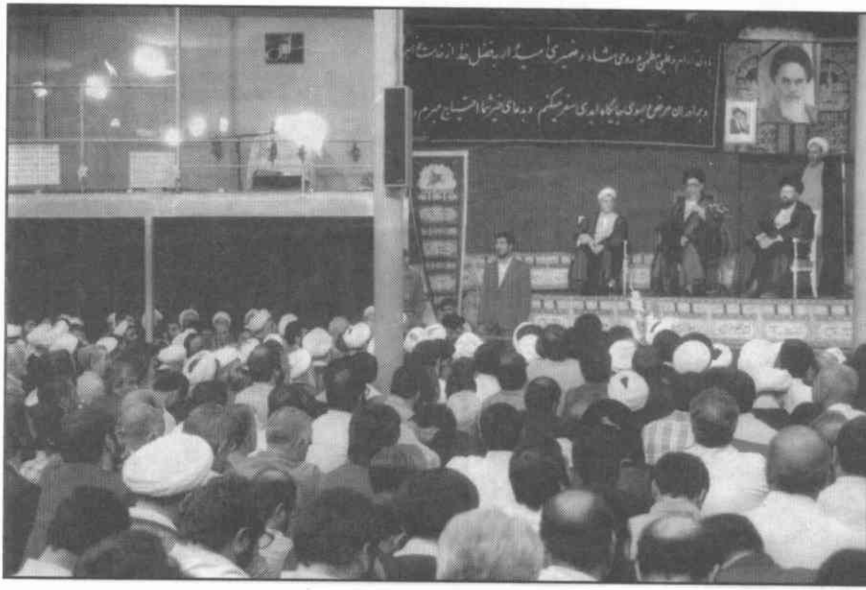

مرداد ماه ۱۳۶۸

- مراسم تنفیذ ریاست جمهوری
- مراسم تحلیف ریاست جمهوری

با دلی آرام و قلبی مطمئن و روحی شاد و ضمیری امیدوار به فضل خدا از خدمت
و برادران مرخص و بسوی جایگاه ابدی سفر میکنم و بدعای خیر شما احتیاج مبرم

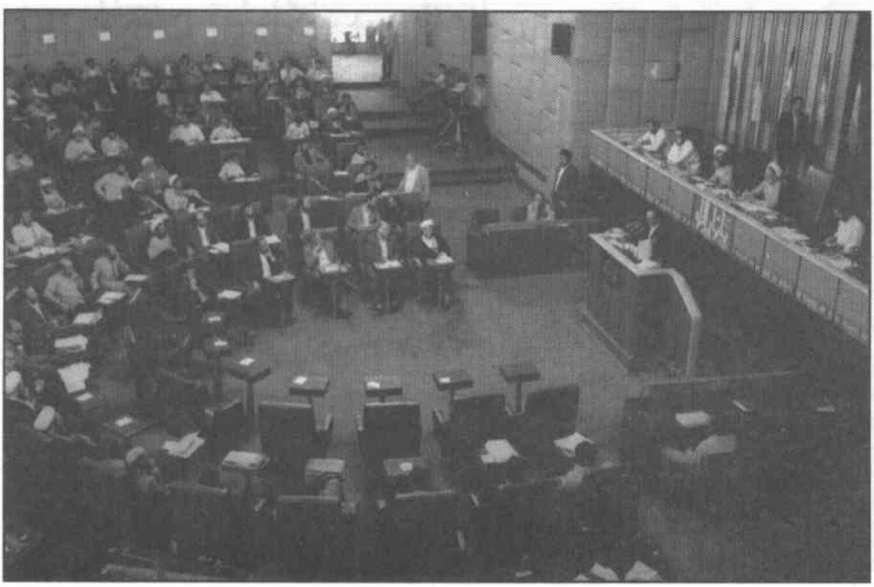

السلام علیک

شهریور ماه ۱۳۶۸

- بررسی صلاحیت کابینه در مجلس
- دیدار کابینه جدید با مقام معظم رهبری
- افتتاح نمایشگاه بین المللی
- سمینار فرماندهان سپاه

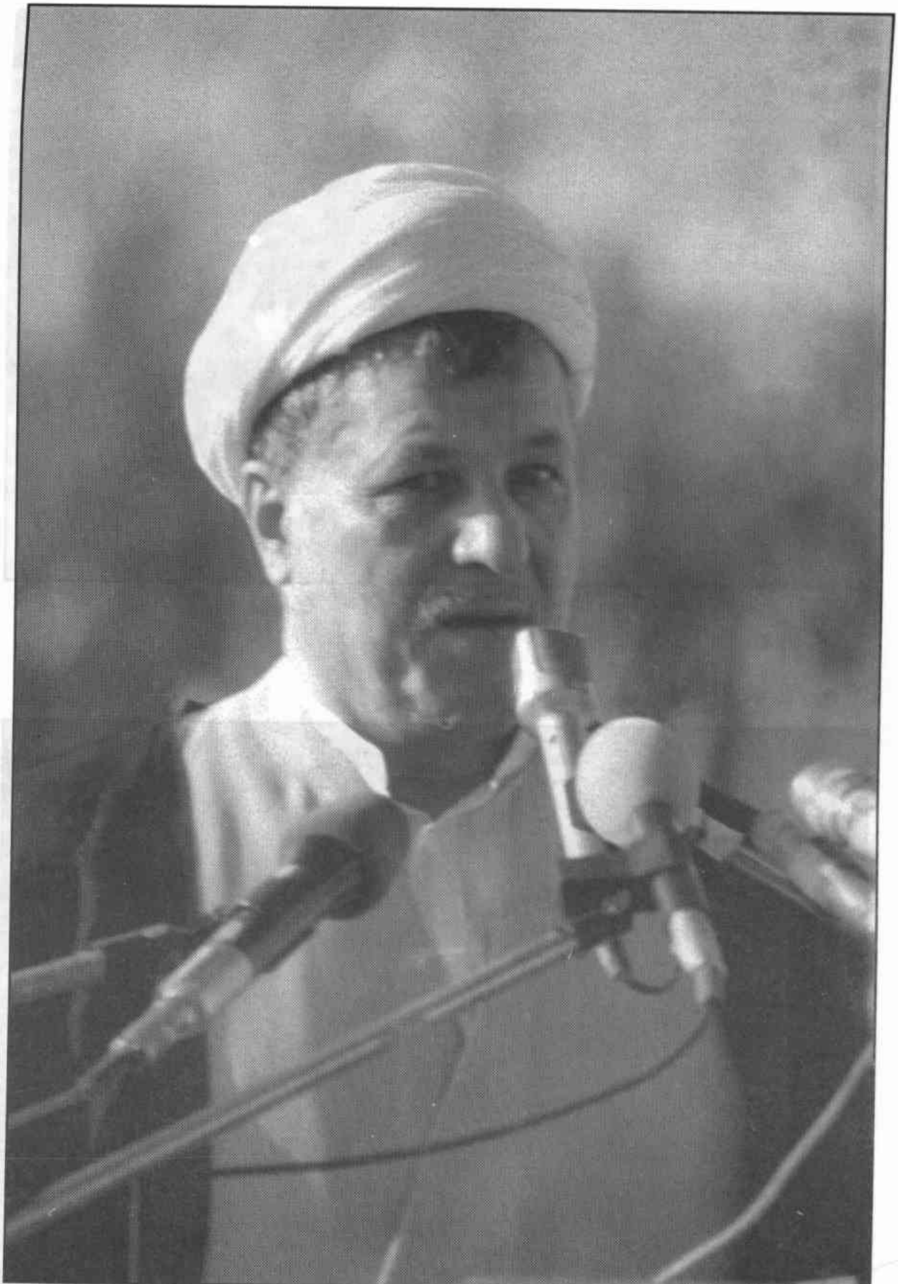

ND NON ISLAMIC GOVER
ECTS.

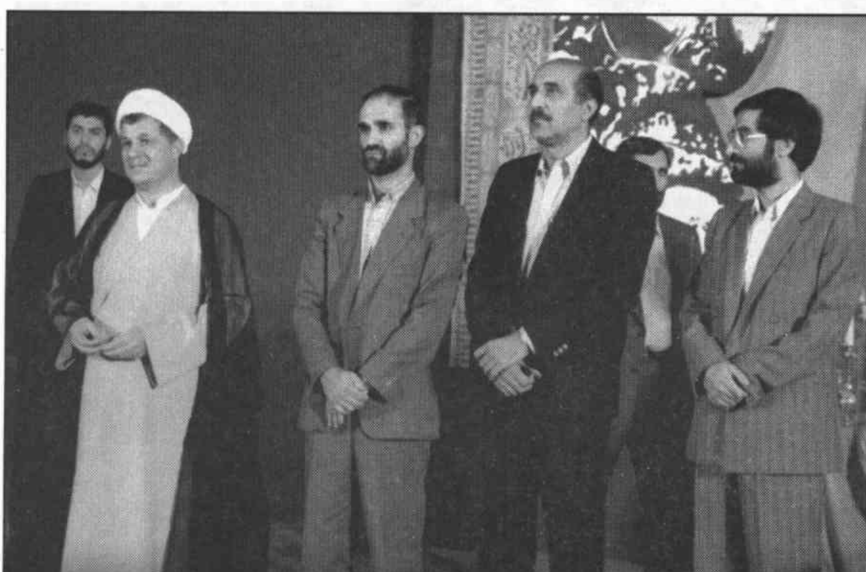

مهر ماه ۱۳۶۸

- بازگشایی مدارس و دانشگاه ها
- اجلاس سازمان بهداشت جهانی
- دیدار با تیم ملی کشتی آزاد
- سفر به استان‌های آذربایجان شرقی و غربی
- سفر به استان کردستان

هواپیمائی جمهوری اسلامی ایران

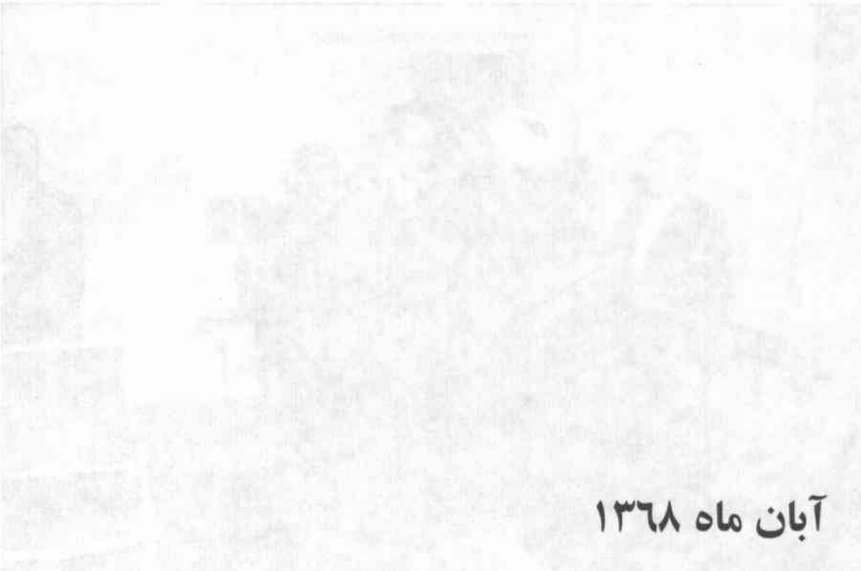

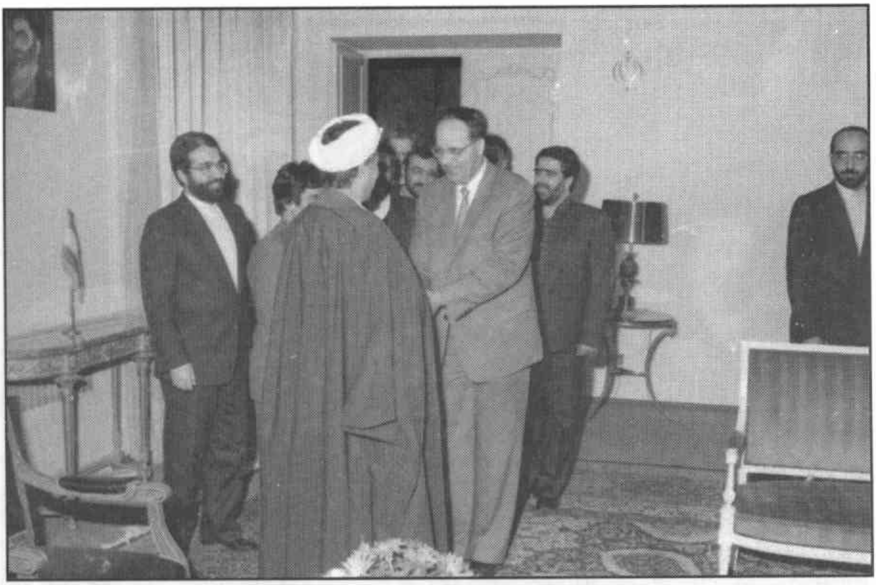

آبان ماه ۱۳۶۸

• دیدار با وزیر تجارت خارجی شوروی

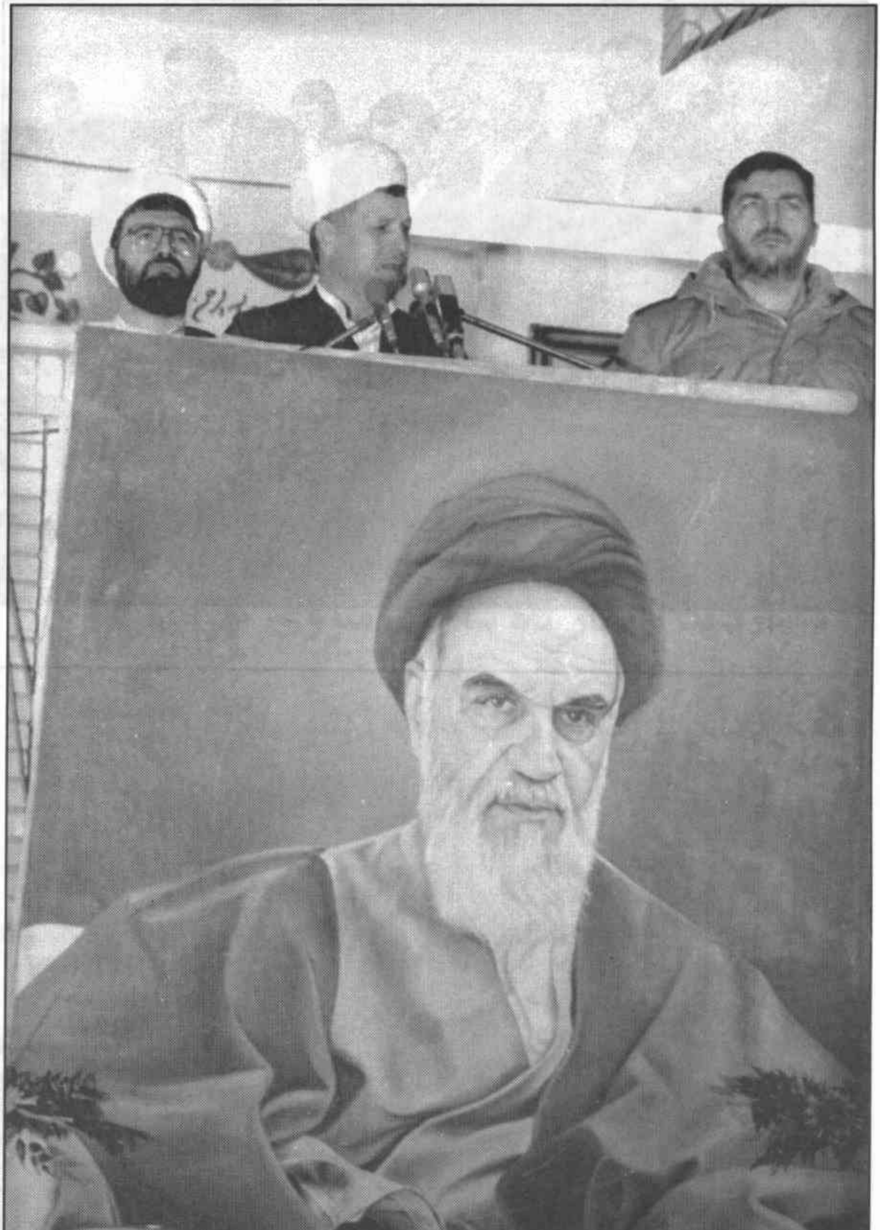

آذر ماه ۱۳٦۸

- کنفرانس بین المللی خلیج فارس
- سمینار فرماندهان بسیج
- سفر به استان خوزستان

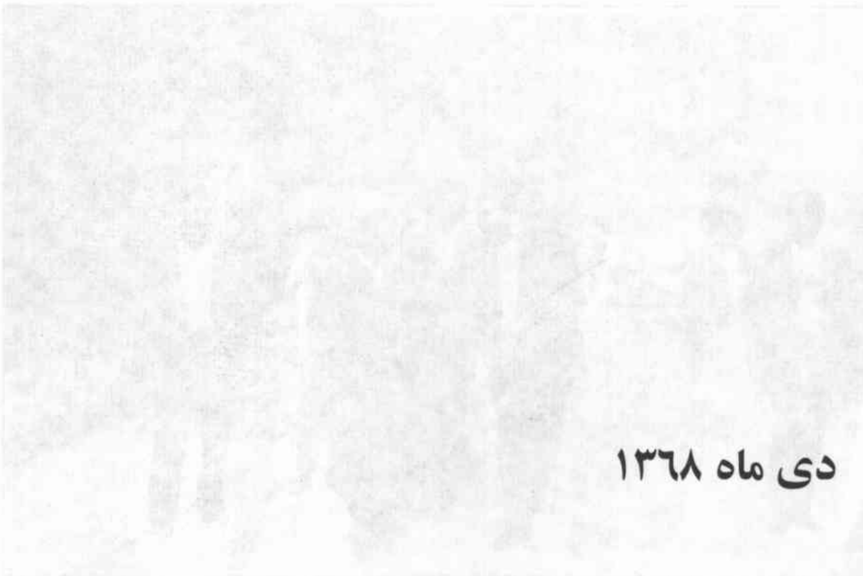

کنفرانس بین المللی خلیج فارس
INTERNATIONAL
CONFERENCE
ON THE
PERSIAN GULF
TEHRAN-20-22 NOV 1989
المؤتمر الدولي للخليج الفارسي

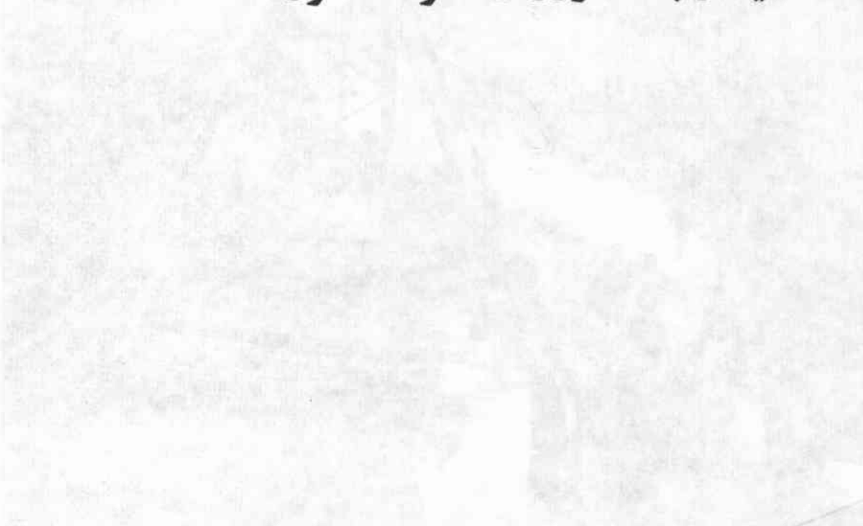

IRIAF

IRIAF

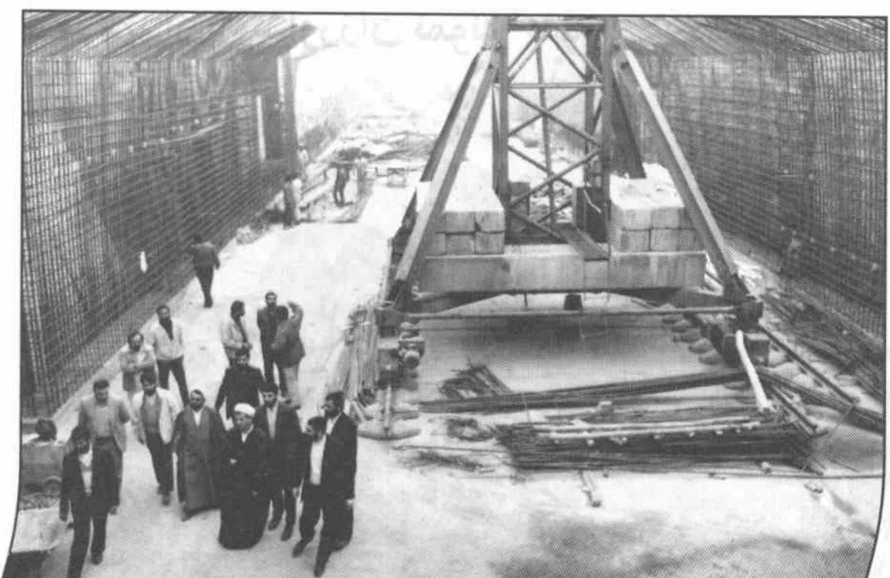

• بازدید از کارگاه ساخت متروی تهران

• دیدار با کشاورزان نمونه کشور

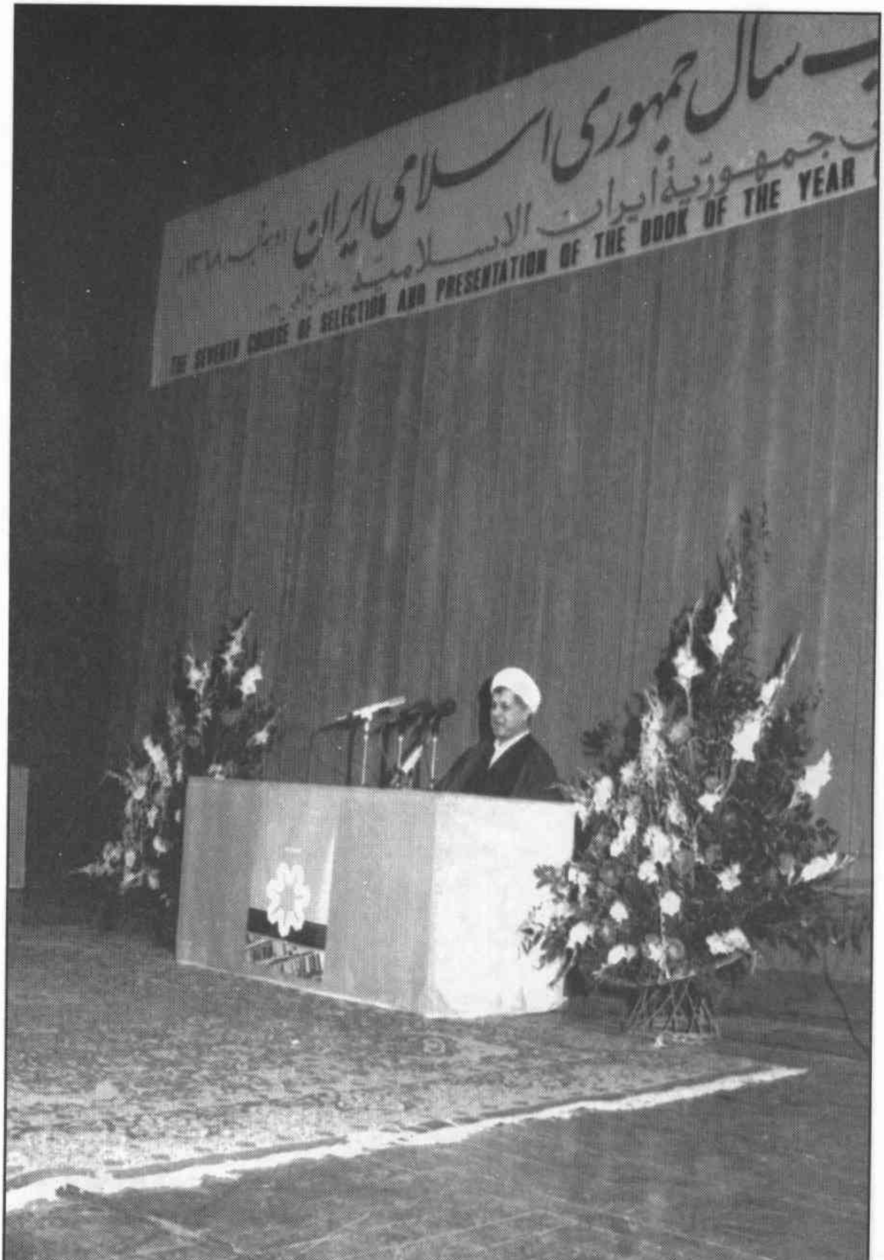

بهمن ماه ۱۳۶۸

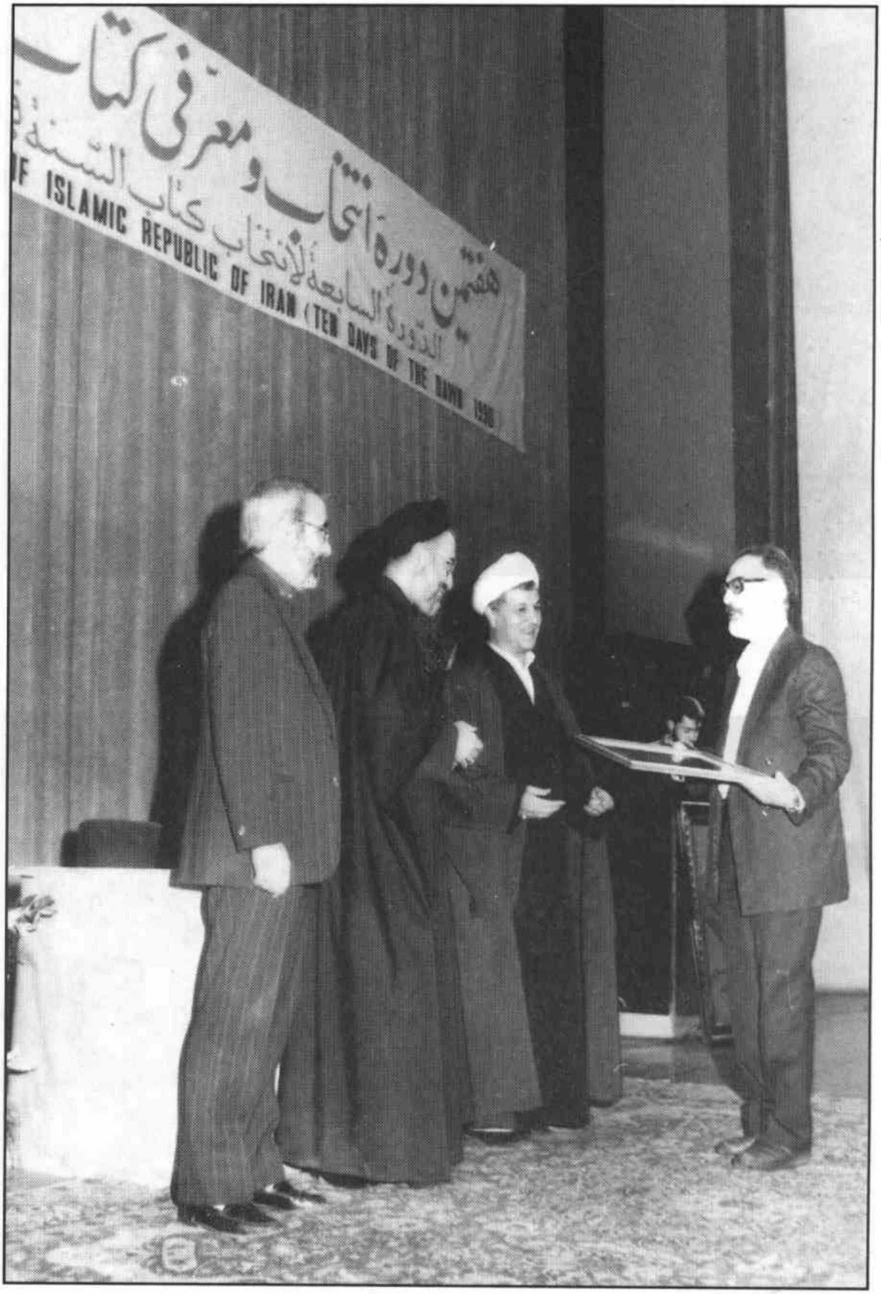
- دیدار مسئولین نظام با رهبر انقلاب
- مراسم انتخاب کتاب سال
- دیدار با فرزندان بی سرپرست شهدا
- افتتاح گاز کنگان

سال جمهوری اسلامی ایران
جمهوریة ایران الاسلامیة
THE SEVENTH COURSE OF SELECTION AND PRESENTATION OF THE BOOK OF THE YEAR

هفتمین دوره انتخاب و معرفی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران

هفتمین دوره انتخاب و معرفی
الدورة السابعة لانتخاب كتاب
ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN (TEN DAYS OF THE DAWN

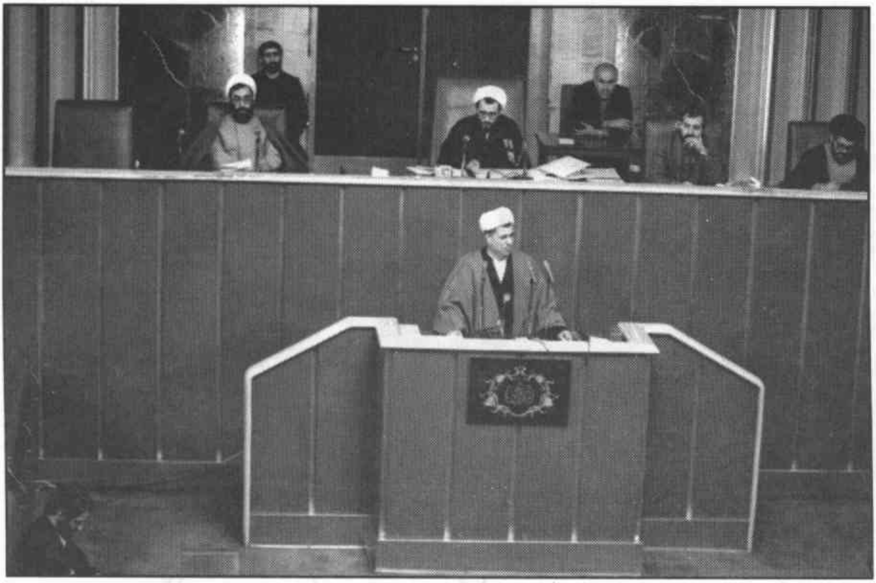

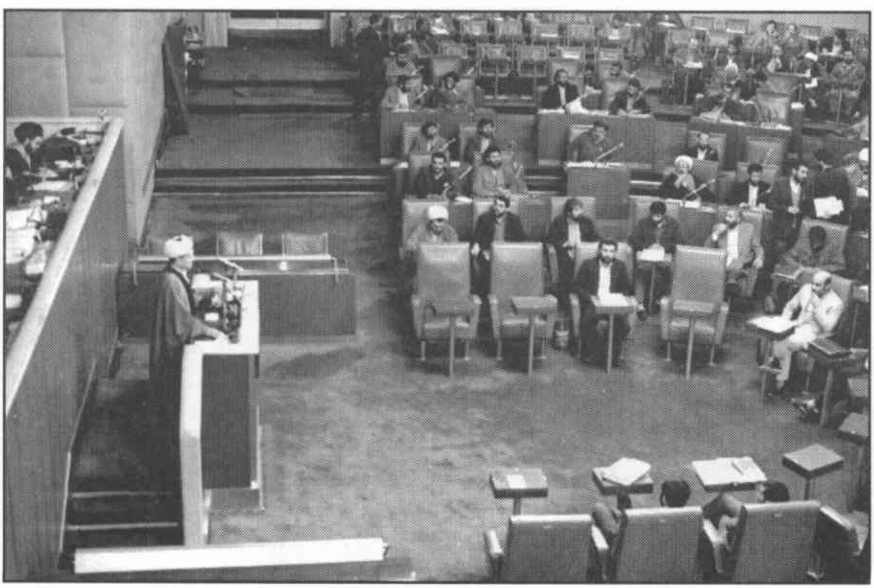

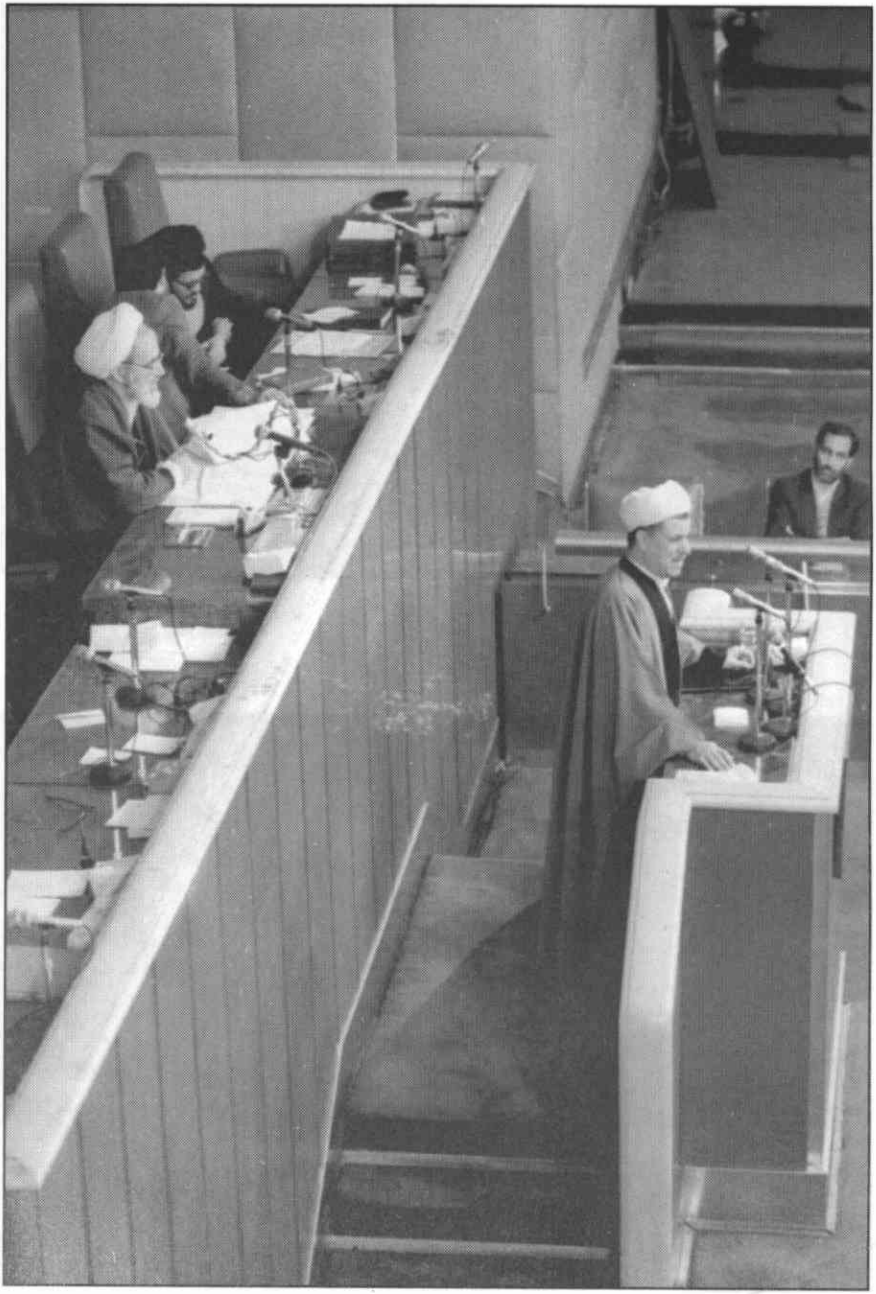

اسفند ماه ١٣٦٨

- تقدیم لایحه بودجه سال ١٣٦٩
- مراسم فارغ التحصیلی دانشکده علوم نظامی
- دیدار با جانبازان آسایشگاه امام خمینی (ره)

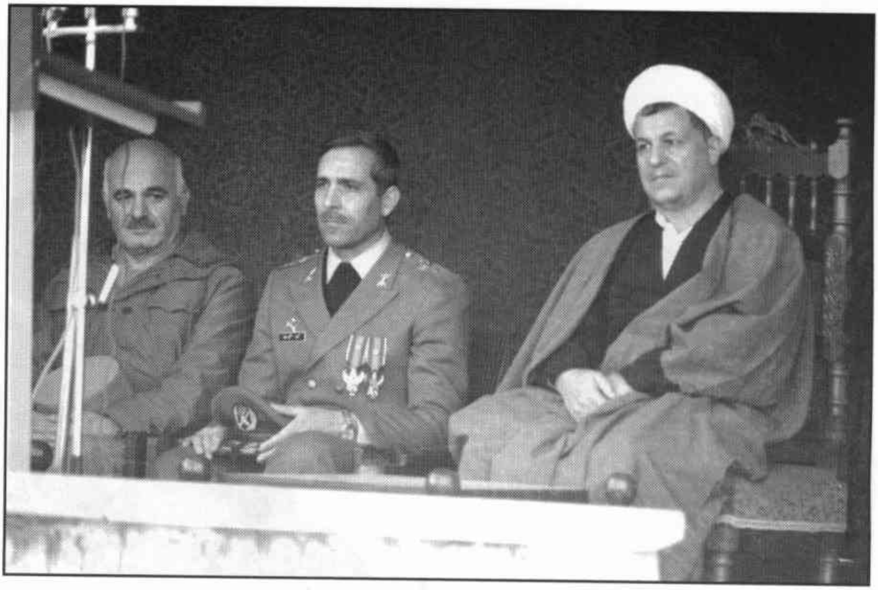

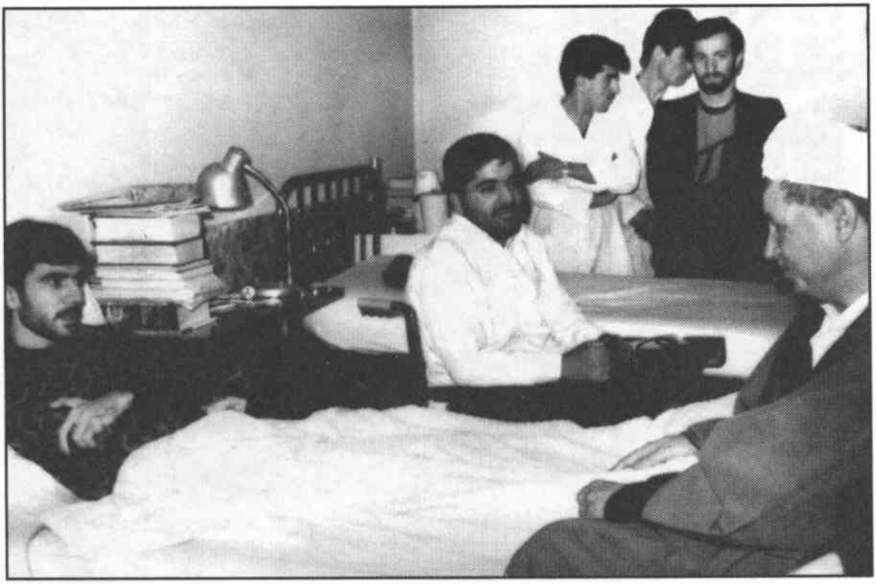

نمایه

نام اشخاص

نام اشخاص خارجی

... اندوخته های فکری و احساسی که از دوران طفولیت تا جوانی در وجودم شکل گرفته بود، سرمایه و انرژی عظیمی در وجودم ذخیره کرده بود که پس از جنگ و شروع سیاست بازسازی و سازندگی، از مسئولیت اجرایی که در آن زمان خیلی سخت تر از کرسی ریاست مجلس بود، استقبال کنم و آرزوهای دیرینه خودرا در جهت توسعه کشور و عدالت اجتماعی به کار گیرم که هردو را پایه اساسی استقلال و قطع وابستگی و الگوسازی برای سایر جوامع عقب افتاده میدانستم و هنوز هم میدانم.

ISBN:978-964-7193-27-6
9 789647 193276
دفتر
نشر معارف انقلاب